

Aurel V. David

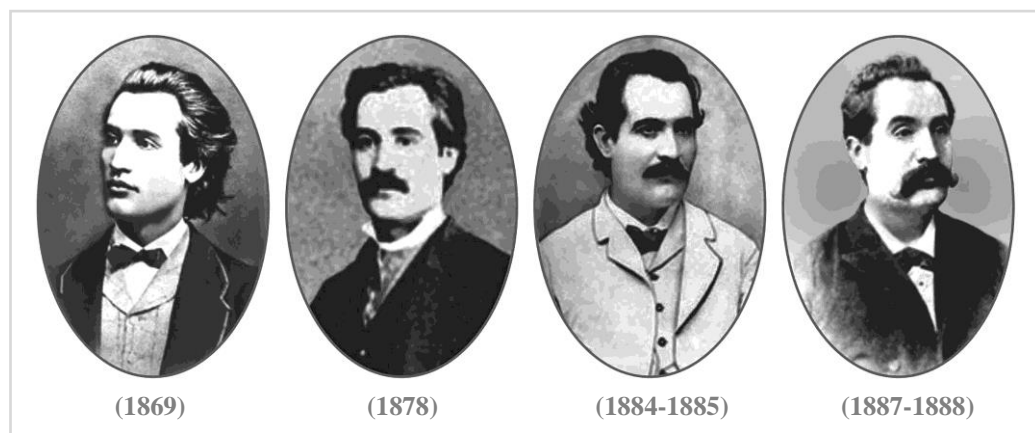
**IZVOARE ALE MĂREȚIEI
ȘI TRAGEDIEI LUI MIHAI EMINESCU**

– EMINESCU SĂ NE-ADJUDECE –
(studii de sociologie etnospirituală)

AUREL V. DAVID

IZVOARE ALE MĂREȚIEI
ȘI TRAGEDIEI LUI
MIHAI EMINESCU

– EMINESCU SĂ NE-ADJUDECE –
(studii de sociologie etnospirituală)

*„Eminescu-i steaua care-a răsărit pe bolta cerească a bătrânei Moldove,
s-a transformat în luceafărul care a luminat cu razele lui
vatra sfântă a neamului, în cruciș și-n curmeziș,
a devenit port-drapel al luptei pentru apărarea tinerei României,
a fost jertfit de potrivnicii neamului pe altarul Daciei celei Mari
și mult visate, iar chipul și spiritul lui s-au întrupat în cometa care
a prevestit prin semne cerești nașterea României Întregite”.*

Aurel V. David

Editura PIM
Iași, 2021

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

DAVID, AUREL V.

**Izvoare ale măreției și tragediei lui Mihai Eminescu:
Eminescu să ne-adjudece (studii de sociologie etnospirituală) /**

Aurel V. David. - Iași : PIM, 2021

ISBN

(C.Z.)

@copyright

Tehnoredactare: Conf.univ.dr.ing. Marilena Stănculescu
Ing. Ancuța Cosma
Ing. Gabriel David

Editura PIM

Editură acreditată CMCSIS – 66/2010

Șoseaua Ștefan cel Mare și Sfânt nr. 109, Iași – 700497

Tel: 0730086676, 073.2430.407

Fax: 0332.440.715

E-mail: editura@pimcopy.ro

www.pimcopy.ro

Mulțumesc soției mele, Gabriela, pentru condițiile asigurate în vederea studierii surselor și materialelor documentare referitoare la Mihai Eminescu și lumea în care a trăit, precum și celor trei copii ai mei pentru îndemnul de a scrie despre Mihai Eminescu, dar și pentru a realiza culegerea computerizată și tehnoredactarea acestei cărți, unde ei sunt specialiști, toți trei fiind ingineri.

Mulțumesc domnului Nicolae-Mihail Stanca și doamnei Magdalena Stanca, o familie de români adevărați, pentru îndemnul de a-l cunoaște în profunzime pe Mihai Eminescu și de a-l apăra cu mintea și condeiul de detractorii săi, apăruți precum ciupercile după ploaie, precum și pentru sprijinul material oferit pentru tipărirea acestei cărți.

Menționăm că atât citatele cât și textul autorului au fost îndreptate de Mihail-Nicolae Stanca, pentru înlăturarea cacofoniilor, din respect și ca un omagiu adus lui Mihail Eminescu.

I.
NUMELE NEAMULUI
DE LA CAPĂȚUL ȘI ÎNCEPĂTURA MOȘILOR:
VALAH / RUMÂN / GET / DAC

MOTO:

„Daci sau romani, romani sau daci: e indiferent, suntem români și punctum. Nimeni n-are să ne-nvețe ce-am fost sau ce-am trebui să fim; voim să fim ceea ce suntem – români”.

Mihai Eminescu

1. Pecițile veșniciei vetrei vechii Europe

• Arealul de viețuire al neamului românesc este **EUROPA** – un nume izvorât din mitologia vetrei carpato-danubiano-pontice, preluat în vremuri legendare și transmis peste veacuri de mitologia greacă – străvechiul izvor al înțelepciunii omenești, considerată încă temelia civilizației antichității. De la numele unei prințese feniciene, răpită de Zeus, „*Europa*” a devenit în timp numele ținuturilor din nordul „*lumii grecești*”, apoi al întregului continent.¹

Toponimul „*Europa*” a definit din vremuri străvechi un imens spațiu geografic, delimitat convențional la răsărit prin munții Ural, la sud-est prin Marea Caspică și Munții Caucaz, la sud prin Marea Neagră și Marea Mediterană, iar la vest prin Oceanul Atlantic.

Geograful grec Strabon, care a trăit în secolul I d.Chr., a consemnat că hotarul de răsărit al Europei era fluvial Don (Tanaïs).

Europa văzută din spațiul cosmic

• Pentru istoria neamului românesc este important spațiul geografic definit de trei elemente geografice, devenite pecete-simbol ale vetrei: **Munții Carpați**, fluviul **Dunărea** și **Marea Neagră**.

► **Carpații** – întinși între bazinul Vienei (care-i separă de lanțul munților Alpi) și culoarul văii Timocului (care-i despart de munții Haemus,

¹ Vezi, pe larg, George Lăzărescu, **Dicționar de mitologie**, Casa Editorială Odeon, București, 1992.

azi Stara Planina, în Peninsula Balcanică) – formează un arc („*Corona Montium*”) cu o lungime de 1500 km și o lățime maximă de 130 km. Din Carpați izvorăsc apele Vistula, Nistrul, Tisa, Crișurile, Someșul, Prutul, Siretul, Mureșul, Oltul etc. Toponimul „*Carpați*”, de origine pelasgă, semnifică „*piatră*”, a fost moștenit de marele neam al tracilor (urmașii pelasgilor) sub forma „*Karpate*” (=„*stâncării*”), a dat numele neamului dacic al carpilor (*Karpathos-Horos*) și a fost transmis și conservat peste veacuri de români, urmașii direcți ai geților și dacilor.

► **Dunărea** – al doilea ca lungime dintre fluviile Europei (după Volga) –, curge din munții Pădurea Neagră, de la vest către est, pe o distanță de aproximativ 2.860 km., până la Marea Neagră, unde formează Delta Dunării. Hidronimul „*Dunăre*” a fost moștenit de la „*pelasgi*”, având ca elemente încorporate: Dun (Don=„*sfântă casă a celestelor ape*” / „*izvoare*” sau „*împărăție/bun ținut*” / „*tărâm*”) + Ares (numele zeului pelasg al războiului – adoptat urmașii acestora, „*arieni*” carpato-danubieni). În vechile scrieri grecești, Dunărea a fost numită *Istros/Istru/Hister/Danaistru*, iar în cele latino-romane *Danubius* (=Zeul fluviilor). În timpurile străvechi, fluviul Dunărea/Istrul, numit și „*Fison*”,² a fost considerat primul dintre cele 4 fluvii care străbăteau „*Edenul*”, adică „*Grădina Sfântă*”. Acesta se vărsa în Marea Neagră prin șapte guri, cea mai mare fiind numită „*Gura Sacră*” (azi *Sfântul Gheorghe*).

„*Istrul*” era considerat „*apa sfântă*”, fiind pomenit de capetele încoronate spre a înfățișa mărimea, puterea și trăinicia regatelor și imperiilor. Regii cei vechi dădeau poruncă să li se aducă apă din acest fluviu, pe care o conservau în tezaurul lor, ca semn al măririi și puterii.

► **Marea Neagră** – întinderea de ape dintre Europa și Asia – a adăpostit în bazinul său, vreme de multe milenii, un lac de apă dulce, numit de geografi „*Lacul Pontic*”, iar pe platforma sa continentală au viețuit primii agricultori europeni. În vremuri legendare, nivelul apelor oceanice și ale Mediteranei au depășit altitudinea cea mai joasă a istmului Bosforului, apa marină a format o scurgere (actuala strâmtoare) care a umplut în mod catastrofal bazinul pontic, în câteva luni, printr-o cascadă gigantică, obligând agricultorii să-și părăsească brusc așezările. Populațiile băștinase s-au răspândit, căutând alte câmpii de cultivat, în Asia Mică și în Mesopotamia, vehiculând astfel legenda Potopului.

Cei mai vechi locuitori ai țărmurilor Mării Negre, cunoscuți din documentele istorice sub numele de „**SCIȚI**”, au denumit-o « *Axaina* », adică „*Albastru închis*”. În vremea colonizării grecești, aceasta a primit numele de « *Pontos Euxeinos* », adică „*Marea primitoare*”), iar romanii au denumit-o « *Pontus Euxinus* » și « *Mare Scythicum* ». În vremea împărăției bizantine au

² Miron Scorobete, **Dacia Edenică**, Editura „*Renașterea*”, Cluj-Napoca, 2006, p. 11-32.

fost utilizate denumirile «*Megali thalassa*» sau «*Chechias thalassa*», adică „*Marea crivățului*”. Bulgarii au denumit-o „*Marea oarbă*” (sau „*Închisă*”), iar genezii au denumit-o «*Mare maggiore*». În documentele voievodului Mircea cel Bătrân a fost utilizată denumirea «*Marea cea mare*», iar „*Marea neagră*” a însemnat, din vremuri imemorabile, *Marea Valahă*.³

• Aceste elemente definesc **Spațiul carpato-danubiano-pontic**, conturat din vremuri ancestrale după forma munților Carpați, valea Dunării de Mijloc și de Jos și țărmul nord-vestic al Mării Negre. Acest spațiu geografic, cu centrul în căldarea-adăpost a Munților Carpați, a constituit leagănul Vechii Europe, adică a Europei mitologice și legendare. În acest areal, organizarea politico-statală a însoțit istoria de la „*capătul și începătura moșilor*”, adică din vremuri în care „*a fost odată ca niciodată, că de n-ar fi, nici nu s-ar povesti*”.

În vremuri legendare, la adăpostul sigur al munților Carpați, în fertila și liniștita vale a Dunării și pe întinsul și ospitalierul țărm al Mării Negre au ființat enigmatică **PELASGIA/VALAHIA**, apoi au strălucit mitica **ATLANTIDA** și legendara **HIPERBOREEA**. Miturile și legendele îi menționează pe „*pelasgi*” („*valahi*”) – ca fiind primii oameni de pe Pământ, iar pe **atlanți / giganți și hiperborei** – ca fiind ființe divine, care au domnit peste o lume străveche, creatoare de civilizație, formând prototipul organizărilor politice și sociale.

2. „Pelasgii”/„Valahii” – numele-simbol al băștinașilor vetrei vechii Europe

• Numele-simbol al vetrei de viețuire a vechii Europe este „**PELASGIA**”/ „**VALAHIA**” –, asumat și apărat de către băștinașii spațiului carpato-danubiano-pontic „*de la capul și începătura moșilor*”. Acest nume a fost legat organic de numele primilor „*titani*” rezultați din împreunarea Cerului cu Pământul (**Geea/Gaia**):⁴ **Uran** (*Anu / Montu / Moșu*) și fiul acestuia **Saturn** (*Omu*) – supranumit „**Dokius, filius Caeli**” – adică „**DACUL**”.

³ *Idem.*, p. 207.

⁴ Victor Kernbach, **Dicționar de mitologie generală**, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1989; Anca Balaci, **Mic dicționar de mitologie greacă și romană**, București, Editura Mondero, 1992.

Geea (gr. „**Gèa**”) a fost mama lui Uranus (Cerul), fiind considerată în mitologia greacă mama ancestrală a întregii vieți, precum și elementul primordial din care se trăgeau toți ceilalți zei. În fapt, **Geea** a fost marea zeiță a **geților**, urmașii giganților cei divini, ai pelasgilor și hiperboreilor din arealul carpato-danubiano-pontic. Geții și-au tras numele de la această mare zeiță, semnificând „**Copiii Geei**”, „**Cei îndrumați și ocrotiți de Geea**”, adică „**Oamenii Vetrei**”/„**Copiii Pământului**”, deci „**pământeni**”, „**băștinași**”.

„**Valahii**”, urmașii geților, au preluat, păstrat și apărat memoria etnospirituală telurică, pământeană, a zeiței Geea, sub forma **GĂIE (Gaia)**, a cărei pecete se regăsește în numele generic al unor plante erbacee, al unor păsări răpitoare de zi, apoi în *expresii* precum „*de-a baba-gaia*”, „*de-a puia-gaia*”, *unghia găii*, *iarba găii etc.*

În jurul acestor două simboluri ancestrale – *Moșul și Geeea /Gaia* – s-au definit și afirmat din vremuri ancestrale identitatea și pecetea băștinașilor din vatra vechii Europe. Potrivit legendelor istorice grecești, cel dintâi **OM** care a apărut pe Pământ a fost **PELASG**, născut pe culmile cele mai înalte ale munților, din „*Pământul cel Negru*”, ca să fie „*începătorul genului muritoriu*”.⁵ Oamenii/pământenii peste care a domnit s-au numit „**PELASGI**” (gr. Πελασγοί, Pelasgoí, singular Πελασγός, Pelasgós), în fapt „**VALAHI**”,⁶ cu diferite derivate, precum *balasci / belasci / blaci / blahi / blasci / valahi / vlahi*, având semnificația „*Cei născuți din Pământul negru*”.

„**Pelasgii**”/„**Valahii**” – au fost considerați de către învățații antici „*neamul omenesc primordial*”, precum și „*națiunea-mată a vechii Europe*”. Primul purtător al numelui „*valah*” a fost titanul *Typhon*, fiul lui Saturn, care a refăcut Împărăția pelasgă după groaznicul război pentru putere dintre *titani și giganți*. Acesta a fost numit **BOΛΧΟ-CHO** – adică „**Volchul**” sau „**VALAHUL**”,⁷ – cu semnificația de „*păstor de oi*”/„*stăpân de turme*”/„*păstor de oameni*” – străvechii egipteni numindu-i „*păstori*” pe regii „*pelasgi*” proveniți din Carpați. Prima confirmare în scris a moștenirii etnonimului „**Valah**” (*Volos*) de către băștinașii vetrei vechii Europe i-a aparținut poetului și rapsodului grec legendar Homer în poemul *Iliada*,⁸ scrisă în jurul anului 850 î.Chr.), Deci, din străvechime, vatra pelasgă, adică „*Țara pelasgilor*”, a fost denumită „**VALAHIA**” (**Vlahia**), **Havila**,⁹ pomenită astfel în „*Cartea Genezei*”) ¹⁰- adică „*Pământul cel Negru*” –, iar în spațiul carpato-danubiano-pontic s-au născut și au viețuit, din negura vremurilor, o mulțime de „**Valahii**” – ca forme de organizare politico-statală specifică „*Oamenilor locului*”.

„*Pelasgii*”/„*valahii*” au apărut meteoric în fruntea tradițiilor istorice în ținuturile situate în nordul Dunării și ale Mării Negre, în Elada, în Asia Mică, în Asiria, în Egipt, în Italia și Spania.

Tradițiile istorice grecești le-au atribuit epitetul „*divini*” („*dioi*”), adică „*oameni cu calități supranaturale, asemenea zeilor*”. Învățații greci au consemnat și susținut că „*pelasgii*”/„*valahii*” au fost cei mai vechi oameni de pe Pământ, considerându-i de aceeași origine cu zeii,¹¹ iar legendele romane

⁵ Vezi, pe larg, Eugen Costel Popescu, **Descoperirea Atlantidei**, Editura Dacoromână TDC, București, 2011.

⁶ Vezi, pe larg, Gabriel Gheorghe, **Valah**, Editura „*Fundația Gândirea*”, București, 2012.

⁷ Michaela Orescu, **Strămoș al dacilor: Typhon -Volch**, în „*Bogdania*”, Revistă de creație și cultură, anul II, nr. 7, decembrie 2014, p. 5.

⁸ Maria Ciornei, **Valahii – factor de continuitate în istoria universală**, în revista „*Dacia Magazin*”, nr. 23, iulie 2005.

⁹ Miron Scorobete, „**Dacia Edenică**”, Editura „*Renașterea*”, Cluj-Napoca, 2006, p. 41.

¹⁰ Gheorghe Bârdan-Raine, **Paradisul tănuț**, Editura „*Printech*”, București, 2010, p. 192.

¹¹ Prof. dr. Ion Pachia-Tatomirescu, **Istoria religiilor**, vol. I, Editura „*Aethicus*”, Timișoara, 2001, p. 122.

au transmis peste veacuri faptul că „*pelasgii*” au fost un gen nou de oameni «*ieșiți*» pe Pământ, după nimicirea prin Potop a primei rase de oameni.

Părinte al zeilor și tulpina genealogică a neamului pelasg a fost considerat titanul Saturn – venerat și numit „*Moșul*” –, iar ca mamă a zeilor a fost recunoscută „*Geea*” („*Gaia*”) –, numită „*Mama Mare*” –, devenită *pământul personificat* și principala zeitățe a vetrei pelasge.¹² „*Pelasgii*”/ „*valahii*” au adorat Soarele, care l-a generat pe „*RAMA*”-, adică „*Zeul-Soare*”, personificat în titanul Apollo, devenit pentru mult timp zeitățe supremă.

Cultul Soarelui (*Rama*) a creat pelasgilor o identitate proprie – *rami / rumi / ramani / rumîni / rumuni*, însemnând „*Cei care se închină lui Rama*” (*Zeul-Soare*). Adevărul-legendă a fost confirmat de către faraonul egiptean *Psammeticus*, care a trăit cu 700 de ani înainte de Christos. Istoricul grec Herodot a consemnat că acest faraon a afirmat că a făcut multe „*cercetări*” (experiențe) în viața lui ca să afle „*care a fost cel mai vechi popor de pe pământ și ce limbă vorbea acel popor*”. Faraonul a ajuns la convingerea că „*limba cea mai veche a fost a frigienilor*”, adică a „*pelasgilor*”. Deci, egiptenii, a căror istorie se pierdea în negura vremurilor, recunoșteau că *frigienii* sau „*divinii pelasgi*” (cum îi numeau grecii) constituiau „*poporul cel mai vechi*”, fiind, „*cei mai vechi oameni de pe Pământ*”.

„*Pelasgii*”/ „*valahii*” au fost redați istoriei neamului românesc de istoricul Nicolae Densușianu, prin cartea sa de referință, intitulată „*Dacia preistorică*”, tipărită în urmă cu un secol. Acesta a argumentat că, în urmă cu peste 6.000 de ani î.Chr., „*pelasgii*” („*valahii*”) – națiunea-mată a vechii Europei –, au făurit o cultură și civilizație distinctă și au construit o mare împărăție, cu centrul politico-administrativ și religios în zona Munților Carpați. Spațiul organizării politico-statale a avut ca elemente fundamentale de definire Carpații, Dunărea și Marea Neagră.

Despre existența acestei împărății există firave relatări antice bazate doar pe tradiții istorice.¹³ Pentru localizarea și descrierea împărăției pelasge, istoricul Nicolae Densușianu a utilizat „*două fântâni cronologice*” –, una egipteană și alta romană (probabil de origine „*scitică*” – adică *geto-dacică*). Din acestea reiese că neamul „*pelasgilor*”/ „*valahilor*” s-a întins pe cele trei continente ale Lumii vechi – începând din munții Europei nordice până în pustiurile Saharei și de la izvoarele râurilor Araxe și Oxus pînă la oceanul Atlantic.¹⁴ „*Lumea pelasgilor*” a fost personificată în mitologia greacă de două personaje-simbol: *Pelag* („*Munteanul*” sau „*Uranus*”) și *Prometeu* – titanul care a furat focul de la zei, pentru oameni.

¹² Nicolae Densușianu, *Dacia preistorică*, vol. I, Editura „*Obiectiv*”, Craiova, p. 51.

¹³ Conf.univ.dr. G.D. Iscriu, *Națiunea matcă din spațiul carpato-danubiano-balcanic*, Casa de Editură și Librărie „*Nicolae Bălcescu*”, București, 1998, p. 25.

¹⁴ George Pantecan, *Provincia medievală Dacia din Europa nordică*, prefață dr. Aurel V. David, postfață dr. Geo Stroe, Editura DacoRomână TDC, 2010, p. 31-34.

• Dintre enigmaticii și legendarii strămoși ai „*pelasgilor*”/„*valahilor*”, cei mai vechi și glorioși au fost „**TITANII**” („*titanes*”/„*titenes*”), numiți de către învățații antici „*oamenii străvechi ai Pământului*” („*genus antiquum Terrae*”) și „*fiii Pământului*” („*Terrae filli*”/„*filiu Terras*”/ „*Terrigenae*”).¹⁵ Poetul-istoric Homer a consemnat că „*titanii*” au fost „*protopărinții zeilor și ai oamenilor distinși*”, numele acestora având semnificația de „*patres*”/„*progenitores*”, adică *tată* sau *părinte* (rumânește *tata* sau *tăține*, pl. „*tatani*”). Potrivit tradițiilor istorice grecești, „*titanii*” și „*giganții*” („*uriașii*”) au fost prima generație zămislită pe Pământ de zei, cu femei pământene. Patria „*titanilor*” se afla în ținuturile din nordul Thraciei, lângă „*Oceanos Potamos*” (Dunăre, n.ns.). „*Titanii*”, deveniți „*domni ai pământului*”, „*domni ai „pelasgilor”/„valahilor*” sau „*Zei-Titani*”, au format pe lângă regii-împărați „*pelasgi*” un consiliu patriarhal de stat, întemeiat, pe de o parte, pe dreptul divin, din care se revendicau, pe de altă parte, pe vechimea familiilor (de aici a decurs „**dreptul ginților**!”).

• Învățații greci au consemnat în scrierile lor că „*pelasgii*” au fost oamenii „*cei mai străvechi, care au domnit peste Grecia*”, că înainte de sosirea grecilor pe pământul Eladei, acesta era presărat cu „*Pelashii*” („*Valahii*”) și că „*pelasgii*” au vorbit o „*limbă barbară*”.¹⁶ Istoricul grec Herodot a întărit faptul că primii locuitori ai Greciei și Italiei au fost „*pelasgii*” („*valahii*”), veniți din nordul Dunării. El i-a numit „*popor de neam barbar*”, diferit de „*neamul helenilor*”, recunoscând, însă, că grecii au „*împrumutat*” principalele divinități de la „*pelasgi*”. Însă, grecii și-au însușit în folos propriu identitatea „*pelasgilor*”/„*valahilor*”.

La început au denumit „*pelasgi*” grupurile de oameni coborâți dinspre nord, din Carpați și de la Dunăre, care i-au precedat pe elini și limba elină în Elada. Apoi i-au considerat „*pelasgi*” pe toți locuitorii autohtoni din jurul Mării Egee, iar mai târziu le-au șters identitatea și i-au considerat greci.

• Tradiția istorică a consemnat confruntările sângeroase dintre „*titani*”, pentru stăpânirea împărăției pelasge și domnia asupra pământenilor. Unii „*titani*” au fost nimiciți în războiul civil, care s-a sfârșit cu catastrofa de la *Tartesi* (pe malurile râului Cerna), alții au fost închiși în peșteri întunecoase („*tartaros*”), iar cei care au scăpat au fost siliți să-și caute o nouă țară. Unii s-au refugiat în Italia sau Iberia (Hispania) ori prin părțile de nord și nord-vest ale Europei (Galia, Germania), alții s-au risipit prin Elada, insulele Mării Egee, Asia Mică și Asia Centrală. Băștinașii vetrei vechii Europe l-au adorat pe **Saturn** (Cronos), pe care l-au numit *Zalmoxis/Zamolxis*.¹⁷ Acest

¹⁵ Nicolae Densușianu, **Dacia preistorică**, vol. VI, Ediția a II-a, Editura „*Obiectiv*”, Craiova, p. 19.

¹⁶ **Idem.**, p. 90-103.

¹⁷ Gheorghe Bârdan-Raine, **Paradisul tănuț**, Editura „*Printech*”, București, 2010, p. 45.

fapt a fost confirmat de către scriitorul Diogene Laerțiu, care a susținut că „*Geții numesc pe Saturn Zamolxis*”.¹⁸

În condiții istorice încă neelucidate, „*pelasgii*”/„*valahii*” din vatra vechii Europe au migrat („*roit*”) „*în toate direcțiile*”,¹⁹ au populat întinse zone din Europa (peninsula italică, ținutul galilor, pământul Hispaniei), din nordul Africii, Asia Mică, Orientul Apropiat (Palestina, peninsula Arabia), Asia centrală (Mesopotamia) și chiar din India. „*Pelasgii*”/„*valahii*” au dus pe pământul Italiei instituția patriarhală, numită Senat, compusă din reprezentanții celor mai vechi familii. Constituția Romei a avut drept izvor ***Legile „pelasge”/„valahe*** din vremea „*titanilor*” (numite de către istoricul Iordanes în secolul VI d.Chr., „*Legile Bellagine*”, corect *Pellagine*, adică *Legile Valahe*). Acestea au fost „*Legile lui Saturn*” dacul („*Dokius*”, fiul *Cerului*), numite după modificarea lor de către zeița Hera, „*Legile Bellagine*”, constituind un cod de 12 legi, numite de către suedezul Carolus Lundius „***Legile lui Zamloxe***”.²⁰

Istoria politică a pelasgilor s-a încheiat odată cu căderea cetății Troia. După acel eveniment istoric s-au păstrat informații doar despre „*pelasgii*” din jurul Mării Egee, dar și acestea ca amintiri despre grupuri mici și împrăștiate, silite de dușmani să emigreze dintr-o țară în alta, spre a-și căuta o nouă țară.

3. Legenda Atlantidei – pedeapsa zeilor și „*împrăștierea pelasgilor*”

◆ Mitologia greacă a surprins și transmis peste milenii o realitate istorică generată de „*lumea pelasgilor*”, o țară legendară cunoscută sub numele de „**ATLANTIDA**” (în greacă = „*Insula lui Atlas*”), locuită de „*atlanți*” –, urmașii *titanilor*. Aceasta a fost pomenită pentru prima oară de către filosoful grec Platon (cca. 427 î.Chr. – cca. 347 î.Chr.) în două dialoguri ale sale, numite *Timaios* și *Critias*, la aproximativ 9 milenii după presupusa existență a acesteia.

• Potrivit informațiilor furnizate de filosoful grec Platon –, aflate de la preoții egipteni –, „*Atlantida*” era o mare insulă (sau continent), „*mult mai mare decât Asia și Libia luată la un loc*”, aflată dincolo de „*Coloanele lui Hercule*”,²¹ numite de istoricul Nicolae Densușianu „*Columnele lui Hercule*” și localizate „*lângă Oceanos Potamos sau Istru*”, adică în „*Porțile de Fier*”

¹⁸ Cristina Pănculescu, **Taina Kogaiononului, Muntele Sacru al dacilor**, Editura Ștefan, 2008, p. 161.

¹⁹ Dr. Napoleon Săvescu, **Noi nu suntem urmașii Romei**, Editura „Axa”, Botoșani, 2003, p. 33-38.

²⁰ Eugen Costel Popescu, **De la Atlantida la calendarul Geto-Dacic**, Editura „Craiova”, 2009, p. 139.

²¹ Eugen Costel Popescu, *op. cit.*, p. 185-202.

ale Dunării. Numele Atlantidei a fost dat de „Atlas” – un „titan” din generația a doua, devenit rege-împărat, semnificând, în limba pelasgă, „Tatăl Ceresc” („Tatăl luminos” sau „Scoborătorul din Cer”).

Tradiția istorică ne confirmă, astfel, că „atlanții” –, urmașii direcți ai zeilor care au venit pe Pământ pe raza Soarelui –, se închinau lui Rama („Zeului-Soare”), deci erau **ramani (rumuni)**. În mitologia greacă, feciorii lui Atlas au fost numiți *atlanți*, iar fetele *atlantide*. Despre „atlanți”, informațiile au fost preluate exclusiv din mitologia greacă, dar despre existența Atlantidei, grecii au auzit de la egipteni. Preoții egipteni le-au spus grecilor că „atlanții” fuseseră „oameni fericiți” – bogați, buni comercianți și navigatori, excelenți arhitecți, artiști talentați, constructori desăvârșiți –, dar trufași și războinici neîndurători.

• „Atlantida” – împărăția lui Atlas –, a însemnat „Țara Sfântă” – adică **GETIA („GITIA”)**.²² Aceasta a avut nucleul politico-statal în zona defileului Dunării de la Porțile de Fier (la „Cazane”), s-a întins din munții „Atlas” (Carpați) până în munții Alpi, fiind mărginită la miazăzi de valea Dunării și de Marea Tethys (Marea panonică). În țara „titanilor” și „atlanților” locuiau „ARIMII” – consemnați în scrierile grecești sub numele de „rami”/„ramani” sau „arami”/„aramani”,²³ deci „Cei care se închină lui Rama” – „ramanii”/„rumânii”/„rumunii”. În „RAMANIA” („RUMUNIA”) – adică în „Țara ramanilor” („rumunilor”) – au fost concepute primele legi scrise, pe niște coloane de *aramă*. Acestea au fost „Legile Pellagine”, adică „Legile valahe”, care au constituit temelia juridică a organizării politico-statale a vechii Europe.

„Atlantida” a ajuns putere navală, avântându-se în cucerirea unor ținuturi întinse din Africa și Europa. În toila acelei expansiuni, armata *atlanților* a încercat să cucerească Atena (inima și simbolul înțelepciunii și puterii lumii eline!), dar fără sorți de izbândă. La scurt timp după acel eșec militar, cu aproximativ 9.500 de ani înainte de Christos, asupra „Atlantidei” s-a abătut „pedeapsa zeilor”, care au cutremurat Pământul, au scufundat insula Atlantidei în „Ocean”, apoi au adus peste „atlanți” marele Potop de ape.

• Năprasnicele cutremure, urmate de inundațiile catastrofale din vremea lui Atlas (sau „Troian”) au distrus „insula Atlantidei”, precum și barajul natural de la „Porțile de Fier” și palatele de pe munte ale lui Saturn (devenit Poseidon). Muntele s-a prăbușit, rocile dislocate din munte au blocat Dunărea (Istrul) și au creat înspăimântătoarele „Cazane”(„Porțile de Fier”).

Dunărea (Istrul) și-a creat drum prin „Porțile de Fier”, iar după retragerea apei de sub munții Carpați a rămas în aval de „Cazane” o mare

²² Eugen Costel Popescu, **Civilizația titanilor**, Editura Dacoromână TDC, București, 2012, p. 53-54.

²³ **Idem.**, p. 57-58.

întindere de ape. Aceasta a modificat radical topografia ținuturilor locuite de „atlanți”, fiind numită succesiv: „Cornul Oceanului” – în vremea lui Uran (numit și „Oceanos”), „Marea lui Saturn” (sau Poseidon) – în vremea lui Saturn, „Marea Atlantică” – în vremea lui Troian sau Atlas și *Marea Sarmatică* – din vremea lui Sarmis sau Hermes). Ulterior a fost numită de băștinași „Marea cea mare”, de greci „Pontos Euxeinos”, iar de egipteni „Marea Siritarh”, iar după multe secole, „Marea Neagră”.

Vechii egipteni au susținut că „insula Atlantidei” s-a scufundat în apele „Mării Siritarh” (Marea Neagră). În urma acestui cataclism a rămas mărturie *Insula Albă* (gr. „Leuke”, azi Insula Șerpilor), numită de greci „Makaron” (adică „a fericiților”). Astfel, din enigmatică Atlantida n-a rămas decât mitul...

- „Atlantii” n-au dispărut în timpul cataclismului, refugiindu-se în locuri și zone ferite de mari nenorociri. „Pelasgi”/„valahii” care au supraviețuit mâniei zeilor și au rămas în vatra carpato-danubiano-pontică, ocrotiți „GAEEA” (*Mama-Mare, Muma Pământ, Mama-Mamelor*), s-au numit pe ei înșiși „GETI” și s-au considerat „Preafericiți”. Aceștia au închinat, de bucurie, altare de recunoștință lui *Apollo, Zeul-Soare*,²⁴ – moștenitorul spiritual al Zeului *Rama*, numindu-se pe ei înșiși „rami” sau „ramani”.

Cei care au „roit” din aria carpato-dunăreană îndeosebi spre Răsărit, s-au închinat la o străveche zeităte supremă, numită „Dava” („Deva”) –, personificare „pelasgă”/„valahă”, de esență carpatină, a titanului-zeu Saturn (*Omu, Dacul*). Aceștia s-au pus sub protecția zeului „ARES” – fiul lui Zeus, simbolul forței războinice –, fiind cunoscuți cu numele de „ARIENI” – cu înțelesul de „oamenii liberi” (*boieri / nobili / stăpâni*) și „războinici”.

*Masageții sau dahii
regali cucereau lumea
cu „Soarele-n băț”*

- Unele grupuri de „arieni” („pelasgi”/ „valahi”) au migrat spre sud, s-au așezat în vechea Eladă, îndeosebi în Attica. Pe aceștia i-au găsit vechii greci în Elada continentală, i-au atacat și i-au împrăștiat în insulele Mării Egee, numindu-i „pelasgi”. Alți „arieni” au migrat spre răsărit, „pe calea Soarelui-Răsare”, trecând prin zona Mării Caspice și ajungând până în India.

- În Asia Centrală, grupuri importante de „pelasgi”/„valahi”, care s-au revendicat din Saturn

²⁴ Carolus Lundius, *Zamolxis primus getarum legislator*, Ediția a II-a bilingvă, Traducere în română și engleză de Maria Crișan și Honorius Crișan, Editura „Paco”, București, 2012, p. 119.

dacul, au dăinuit sub etnonimul „*dahae*”/„*dahi*” („*daci*”), cu semnificația de „*lup*”, ei fiind astfel „*cei care se aseamănă cu lupii*”.²⁵

Acest nume a fost moștenit de „*neamul sciților*” – din care s-au născut neamurile *parților și mezilor*, considerate de greci „*neamuri scitice*”. În zona Mării Caspice, „*dahii*” au constituit o formațiune politico-statală, numită „*Dahos*” (*Dacia*), iar „*geții*” (cei care au venerat-o pe *Geea!*), numiți „*massageții*” (*Geții Mari*),²⁶ și-au construit propria formațiune politico-statală între Marea Caspică și fluviul Amu-Daria.

4. „*Hyperboreii*” – expresia etno-spirituală a „*ramanilor*” vetrei vechii Europe

- Dispariția „*Atlantidei*” a reconfigurat vatra vechii Europe, în care urmașii atlanților, „*pelasgii*”/„*valahii*”, și-au asumat noua identitate, prin închinarea conștientă lui **RAMA** – Zeul-Soare. Ei și-au spus „*rami*” / „*ramani*” / „*rumuni*”, au refăcut habitatul în spațiul carpato-danubiano-pontic ieșit de sub stăpânirea apelor și au revitalizat propria civilizație. În noile condiții istorice, învățații greci au împărțit Dunărea (*Istru*) în două părți, numind *Danubiu* zona de la izvoare la „*Cazane*” și *Istru* de la „*Cazane*” la „*Pontos Euxeinos*” și au separat arealul lor de viețuire de cel al spațiului carpato-danubiano-pontic.

- „*Țara ramilor*”/„*ramanilor*”/„*rumunilor*” a devenit pentru greci un tărâm fabulos, plin de divinități necunoscute, adesea ostile, protejate de fluviul *Istru* și de munții *Atlas* (Carpați). De aceea, pentru ținuturile „*barbare*” situate la miazănoapte de munții Haemus, adică de „*lumea grecească*”, învățații greci au folosit numele „**HIPERBOREEA**”, iar pentru băștinașii acesteia – „*hyperborei*”. Acest nume a fost preluat din numele zeului „*Boreas*” (*Boreu*) – Zeul vântului rece de nord (aducător de iarnă) –, numit și „*Vântul de Miazănoapte*”. Potrivit tradițiilor grecești, „*Hyperboreu*” a fost fiul lui **Pelasg** – rege și patriarh al întregului neam al „*pelasgilor*”, prefăcut de zeii cei răi într-un munte, numit „*Atlas*” (apoi „*Rifei*”, iar peste veacuri, „*Carpați*”!).

- „*Hyperboreii*” erau descendenți ai „*titanilor*”, care au rămas în ținuturile din nordul „*lumii grecești*”, în vatra carpato-danubiano-pontică. Aceștia au preluat tradițiile neamului și s-au închinat zeului Apollo, Zeul-Soare (*Zeul Luminii*), ducând cultul acestui zeu în „*lumea elinilor*”. În „*lumea hyperboreilor*”, Zeul Luminii (*Sol Lomonius*), descendent din *Saturn*

²⁵ Vezi, discuția, la Eugen Lozovan, **Dacia sacra**, Ediția a II-a, Editura „*Saeculum I.O.*”, București, 2006, p. 12-15.

²⁶ Conf.univ.dr. G.D. Iscru, **Strămoșii noștri reali: geții-dacii-tracii-illirii. Națiunea matcă din vatra „*Vechii Europe*”**, Ediția a VI-a revăzută și adăugită, Casa de Editură și Librărie „*Nicolae Bălcescu*”, București, 2014, p. 151-153.

dacul, moștenit de Apollo, a primit o nouă identitate – „*Zalmoxis*”/ „*Zamolxis*” –, despre care Clement din Alexandria, primul teolog cu renume din Biserica Ortodoxă a Alexandriei (cca. 150-215 d.Chr.), a afirmat că era „*hyperboreu*”. La rândul său, filosoful grec Platon a consemnat că, „*în regatul lui Atheas, care domnise peste hyperboreii din nordul Traciei, au existat cele mai vechi legi de origine divină, scrise cu litere, pe o columnă de aramă*”.

- Prima mențiune cunoscută despre „*hyperborei*” datează din secolul VI î.Chr., aparținând istoricului și geografului grec *Hecateu din Milet*, care i-a situat între „*Ocean*” (Dunăre) și „*Munții Rifei*” (Carpați). Geograful grec Strabon a lămurit proveniența noului nume al „*barbarilor*” situați la nordul „*lumii elenilor*”, situându-i pe „*hyperborei*” între Marea Neagră, Dunăre și Marea Adriatică. Acesta a consemnat că: „*Toate popoarele din nord aveau numele din partea istoricilor greci, de Sciți sau Celtosciți, dar scriitorii încă mai vechi făceau distincții între ei, numind Hyperborei pe cei ce trăiau în zona Pontului Euxin, a Istrului și a Adriaticii*”.

- Potrivit informațiilor oferite de unii scriitori greci și romani, „*Hyperboreea*” a avut centrul în munții „*Atlas*” (Carpații), s-a extins „*dincolo de Boreas*”, fiind mărginită de „*regiunile udate de Don și Dunăre*”. Istoricii greci au recunoscut că „*Hyperboreea*” era vatra originară a neamului lor.

De aceea, a rămas pentru ei multă vreme țară a legendelor, miturilor și a zeilor,²⁷ geograful Strabon afirmând că „*la hyperborei s-au născut zeii*”. În Grecia, cultul lui Apollo și al Dianei, adică al Soarelui și al Lunii, a fost introdus de tinere fecioare care au venit din „*Țara hyperboreilor*”.²⁸

- Problema identității „*hyperboreilor*” a fost clarificată de scriitorul roman *Valerius Flaccus* (45-90 d.Chr.). În poemul *Argonautice*, acesta a scris despre expediția argonauților în ținutul „*hyperboreilor*”, precizând că pe porțile templului din cetatea regelui *Aetes* era scris „*cum mai întâi regele Sesostris a dus războaie împotriva geților*”. Așadar, „*Hyperboreii*” au fost urmașii „*pelasgilor*”/ „*valahilor*” – băștinașii vetrei carpato-danubiano-pontice, deci „*Oamenii Pământului*” – „**GEȚII**” – considerați de vechii greci „*un neam hyperboreu*”.²⁹

Numele „**GEȚII**” – nume etnic –, provine din „**GEEA**” (sau *Gaia / Tara / Terra*), *Zeța-Mamă* (adică „*Mama-Pământ*”), din care a fost zămislit cel dintâi pământean.³⁰ În izvoarele antice, „*geții*” au mai fost numiți: *getar*,

²⁷ Conf.univ.dr. G.D. Iscriu, *Națiunea matcă din spațiul carpato-danubiano-balcanic*, Casa de Editură și Librărie „*Nicolae Bălcescu*”, București, 1998, p. 87.

²⁸ Papadopol-Calimah, *Scrieri vechi pierdute atingătoare la Dacia*, Ediție îngrijită de Aurora Peșan, Editura „*Dacica*”, 2007, p. 102.

²⁹ Vezi, pe larg, Vasile Lovinescu, *Dacia Hiperboreană*, Editura „*Rosmarin*”, București, 1996.

³⁰ Apud, Victor Kernbach, *Dicționar de mitologie generală*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989.

gettar, jettar, jottar, gothones, gautar și gotar (de la rădăcina *ga, ge, gau, go, jo, gio, goja* – însemnând pământ, de la verbul *gieta* = a da naștere, a zămisli cu lăghete).³¹

Istoricul Nicolae Densușianu considera că denumirea „*getae*”, dată de greci, avea sensul de „*proprietari*” sau „*din țară*”. Astfel, „*Pământul Geei*”, mama zeilor – **GETIA (GITIA)** – a primit sensul de **baștină, patrie, țară, vatră**. Astfel, toponimul „*Hyperboreea*” a desemnat, în fapt, o parte din „**ȚARA GETILOR**”, întinsă „*dincolo de Tracia*” până în ținuturile nordice necunoscute de greci, iar spre răsărit de-a lungul țărmului nordic al Mării Negre, până în valea Donului. „**GETII**” – „*Oamenii Pământului*” –, și-au spus lor înșiși **ARIMII / RAMII / RUMII / RUMÂNII / RUMONI / RUMUNII**,³² adică „*Oamenii Luminii*” – adoratori ai lui Apollo – Zeul-Soare, Zeul Luminii („*Zalmoxis*”/„*Zamolxis*”).

Din acele vremuri legendare au rămas peste milenii sintagmele „*Axis Boreis*” și „*Polus Geticus*”, semnificând axa ori polul spiritual al Lumii vechi sau locul mirific unde Cerul poate comunica tainic cu Pământul.

*

• Deci, la „*capul și începutura moșilor*”, vechea Europă a fost locuită de „*pelasgi*” („*valahi*”) și stăpânită dintru început de „*titani*”/„*giganți*” (uriași) și „*atlanți*”. „*Pelasgii*”/„*valahii*” au fost „*Oamenii Pământului*”, care au viețuit dintru început în vechea Europă. În ținuturile de la nord de Dunăre și Marea Neagră, numite de greci „*Hyperboreea*”, s-a aflat „*împărăția lui Atlas*” („*Atlantida*”), dispărută în mare parte în urma unui cataclism natural.

În acest areal au viețuit „*arimii*”/„*ramii*”/„*ramanii*”/„*rumunii*”/„*rumânii*”, menționați pentru prima oară de Homer, odată cu „**ȚARA ARIMILOR**”³³ sau „**Țara cea Neagră**”, existentă în vremea titanului *Typhon valahul*. Aceștia au moștenit și transmis peste milenii numele neamului vechii Europe, asumat și păstrat „*de la capătul și începutura moșilor*”.

4. SCIȚI, TRACI ȘI SARMAȚI: nume date de greci „rumunilor hyperborei”

• În expansiunea spre țărmurile Mării Negre, vizând ținuturile hyperboree, în scop de colonizare, grecii au întâlnit o „*lume barbară*”, necunoscută, pașnică, dar și războinică, a *rumunilor hyperborei* („*arimii*”/„*ramii*”). Aceștia practicau cultul Soarelui și-l proslăveau pe Zeul-Soare,

³¹ Carolus Lundius, **op. cit.**, p. 6-7.

³² Nicolae Densușianu, **Dacia Preistorică**, Ediția a II-a, vol. VI, Editura „*Obiectiv*”, Craiova, p. 9.

³³ **Idem.**, vol. VI, p. 19.

numit „*Armunus*” sau „*Zeus Dakin*”. În procesul de apropiere de aceste neamuri, cu perioade de conviețuire sau de confruntare, grecii i-au numit **sciți, traci și sarmați**.

- Arealul din nordul Mării Negre, întins de la gurile Dunării până în nordul Munților Caucaz și în estul Mării Caspice, locuit intens în secolul VIII î.Chr., a fost numit **SCIȚIA** („*Skythia*”). Istoricul Herodot (484-425 î.Chr.) afirma că „*Sciția*” începea din acea parte de loc unde țărnul Mării „*formează un golf și unde se varsă Istrul, cu gura întoarsă spre răsărit*”. Istoricul *Ephoros* (născut în anul 363 î.Chr.), i-a împărțit pe locuitorii universului în *indieni, ethiopi, sciți și celți*, afirmând că „*sciții*” (considerați „*barbari*”) *erau mai vechi în Europa decât elinii*”, deci erau autohtoni în vechea Europă și că „*mai înainte de toată lumea, au inventat cele trebuitoare spre comoditatea vieții*”.³⁴

Dezbaterile privind originea *sciților* s-au extins și în „*lumea romană*”, durând mai multe secole. Istoricul roman *Trogus Pompeius*, în lucrarea *Istorie universală*, publicată în anul 28 î.Chr., a consemnat că „*Neamul sciților a fost întotdeauna considerat cel mai vechi, deși între sciți și egipteni a existat multă vreme o dispută cu privire la vechimea neamului*”.³⁵ Problema identității *sciților* a fost clarificată de geograful grec Strabon, care, în opera sa „*Geografia*”, a consemnat că numele „*scyth*” a fost dat „**întregii mase latine, ca nume geografic**”. Deci, *sciții* (gr. *Skytai*, lat. *Scythae*) n-au fost un neam deosebit, ci o ramură a neamului pelasg, hiperboreu (pentru greci, „*masa latină*”!). Istoricul Nicolae Densușianu afirma că numele „*scit*” însemna „*scutași*” în cadrul organizării militare pelasge. Numele „*Sciția*” (*Skytha/getha* = săgeată),³⁶ a semnat spațiul geografic de la nord de Istru și Marea Neagră, locuit de „*Oamenii Pământului*” – „**GEȚII**” –, urmașii străvechilor „*pelasgi*”/„*valahi*” și a simbolurilor etno-spirituale ale acestora – „*atlanții*” și „*hyperboreii*”.

*

- Urmașii direcți ai „*pelasgilor*”/„*valahilor*” hiperborei, care au viețuit atât în „*Hiperboreea*” („*Pelasgia*”/„*Valahia*”) nord-dunăreană, până la răsărit de Bug, cât și în cea sud-dunăreană, precum și peste Hellespont, au fost numiți „**TRACI**”, cu sensul de „*bun, frumos, plăcut*” („*trax, threkes*”) și „*cutezător*” („*thrakios*”).

„**Tracia**” – ca țară –, a însemnat pentru greci, în esență, doar teritoriul situat la sud de Dunăre, între Pontul Euxin (Marea Neagră), Propontida

³⁴ A. Papadopol-Calimah, **Scrieri vechi pierdute atingătoare la Dacia**, Ediție îngrijită de Aurora Pețan, Editura „*Dacica*”, 2007, p. 56.

³⁵ **Idem.**, p. 51-52.

³⁶ Carolus Lundius, *op. cit.*, p. 7.

(Marea Marmara), Marea Egee, râul Mesta (Nestus) și râul Morava (Margus). Însă, geograful grec Strabon a enumerat Olimpul (panteonul zeilor!) printre munții care aparțineau **tracilor**.³⁷ Prima știre cunoscută, referitoare la „traci”, a fost inserată de poetul grec Homer în poemul *Iliada*, care i-a menționat ca aliați ai „troienilor”, iar primii istorici care s-au referit în mod expres la „traci” au fost Xenofan (570-475 î.Chr.) și Herodot (484-425 î.Chr.). Aceștia i-au mai numit și „**GEȚI**” („*Getae*”), adică „*Oamenii Pământului*” – băștinașii vetrei. Deci, numele „traci” a fost o poreclă pe care grecii au pus-o neamului „ramilor”/ „ramanilor”/ „rumunilor”. Astfel s-a născut sintagma „*marele neam al tracilor*”, în care au fost încorporate peste 100 de neamuri, numite în istoriografia românească „triburi”.

După ce romanii au pus stăpânire pe teritoriul de la nord de munții Haemus au creat o provincie cu acest nume. Istoricul roman *Titus Flavius Josephus* (37-100 d.Chr.) a consemnat că întemeietor al neamului tracilor a fost Tiras – fiul lui Iaphet (fiul lui Noe). Acel Tiras „*i-a numit tirasieni pe cei pe care i-a condus; dar grecii le-au schimbat numele în traci*”. Despre aceștia, grecii afirmă că erau oameni cu părul deschis la culoare (roșcați și blonzi) și cu ochii albaștri (deci erau arieni!). În secolul al V-lea î.Chr., „tracii” (geții!) au fost considerați de către greci neamul cel mai numeros, după indieni, însă erau dezbinați, nu se înțelegeau între ei. Grecii au împrumutat de la „traci” multe dintre figurile lor mitologice, precum zeul *Dionis*, prințesa *Europa* și eroul *Orfeu*.

*

• În alt timp istoric, grecii au denumit toate neamurile „scitice” cu numele de „**SARMAȚI**” (lat. *sarmatae*). Primele consemnări despre aceștia au fost făcute de grecii Herodot și Hipocrate (cca. 460- cca. 370 î.Chr.), fiind localizați la răsărit de fluviul Don (Tanais). Numele „sarmați” (gr. *Sauromatioi*) a fost altă poreclă pusă de greci neamului geților, semnificând „ochi de șopârlă”. Acolo au viețuit statornic „**Massageții**” (*Geții cei Mari*), care s-au opus cu folos, cu armele, imperiului persan.

„**SARMAȚIA**” n-a fost o țară, un stat, ci o parte a „*Hyperboreei*”, mărginită la vest de fluviul Vistula, la est de fluviul Volga, la nord de Marea Baltică și la sud de Marea Neagră. Potrivit afirmațiilor geografului grec Ptolemeu, „*Sarmația*” era arealul împărțit arbitrar în două părți: *Sarmația europeană*³⁸ – care ținea din Germania și Dacia până la fluviul Don (deci, între Vistula și Don, n.n.s.) –, și *Sarmația asiatică* – de la fluviul Don până la fluviul Volga.³⁹

³⁷ Miron Scorobete, **Dacia Edenică**, Editura „*Renașterea*”, Cluj-Napoca, 2006, p. 257.

³⁸ Marcianus din Heraclea Pontică, **Periplu**, în *Izvoarele istoriei României (Fontes Historiae Daco-Romaniae)*, vol. II. București, 1970, p. 171.

³⁹ Ptolemeu, **Îndreptar geografic**, în *Izvoarele istoriei României (Fontes Historiae Daco-Romaniae)*, vol. I. București, 1964, p. 535-557.

În timpul împăratului roman Octavian Augustus, „*sarmații*” au apărut la gurile Dunării, apoi vreme de peste un secol au fost implicați în evenimentele militare din spațiul carpato-danubiano-pontic. Poetul roman Ovidiu, exilat la Tomis între anii 8-17 d.Chr., a sesizat că „*Geții și Sarmații apar ca popoare înrudite și vorbesc aceeași limbă latină*”.

Prin anii 50 d.Chr., în vremea împăratului Tiberius, o parte dintre „*sarmați*” au fost colonizați de romani în Câmpia Tisei, aceștia fiind numiți iazigi (= strămutați). Iazigii care au rămas în zona Dunării de Jos s-au numit *roxolani*, iar altă ramură, care s-a oprit în teritoriile de la răsărit de Prut și Nistru s-au numit *alani*. Geograful grec Ptolemeu a prezentat „*Sarmația*” ca pe un conglomerat de neamuri, care se aflau în relații de prietenie sau de dușmănie unele cu altele. Aceasta era o entitate geografică, diferită de **Dacia**, dar locuită de „*neamuri dacice*”, dintre care a menționat: *arsieți, saboci, piengiți, biesi, costoboci* (și transmontani), *carpiani, tagri, tyrageți*, care viețuiau în aria geografică a muntelui „*Carpatos*” (Carpați).

5. „GETII” – „ramii”/„ramanii”/„rumunii” vechii Europe

• De la *facerea lumii pelasge*”/„*valahe*” până la mențiunile scrise ale istoriei vetrei vechii Europe s-au scurs aproape zece milenii de istorie, care au rămas, în cea mai mare parte, învăluite în legende, mituri și mistere. În izvoarele scrise grecești, băștinașii vechii Europe au fost numiți, în funcție de conjuncturi geopolitice și de interese, „**pelasgi**” / „**hiperborei**” / „**sciți**” / „**traci**” / „**sarmați**” – de regulă nume geografice sau porecle.

În vremea marilor colonizări ale țărmului pontic, desfășurată între secolele VIII-VI î.Chr., grecii au intrat statornic în contact cu băștinașii, numindu-i „**GETI**”, adică „*Oamenii Pământului*” –, așa cum își spuneau aceștia. Numindu-i „*geți*”, grecii i-au recunoscut ca autohtoni, adică băștinași ai spațiului carpato-danubiano-pontic. Însă, suedezul Carolus Lundius afirma: „*Cei care în Tracia erau numiți Geți au fost numiți pe vremea lui Procopius (istoric grec mort în anul 562 d.Chr.) Goți și în vremurile vechi fuseseră numiți Sciți.*”⁴⁰

• Numele „**GETI**” (gr. *getai*, lat. *getae*), a fost consemnat în izvoarele istorice grecești scrise pe la sfârșitul secolului al VI-lea î.Chr., pentru a-i desemna pe „*tracii*” care viețuiau pe ambele maluri ale Dunării de Jos. Cu toate acestea, grecii și, ulterior, românii, n-au utilizat numele „*Geția*” pentru „*țara geților*”, ci „*Scythia*” și, uneori, „*Dacia*”. Istoricul Nicolae Densușianu afirma că în Dacia „*Getae nu a fost o numire etnică națională*”, că în limba grecească, *getes sau geites* însemna „*lucrători de pământ*” („*agricola*”,

⁴⁰ Carolus Lundius, *op. cit.*, p. 25.

„rusticus”), deci țărani, și că în vremurile vechi, un neam din Tracia purta numele de *zerani*.⁴¹

„**GEȚII**” – ca „Oamenii Pământului”/„Oamenii Locului” –, își spuneau „**RUMUNI**”/„**RUMĂNI**”, însemnându-și identitatea de neam cu cuvintele *rumun / riomion / ruomuon / rumuno / romuno*. Prima lor afirmare în plan politico-militar s-a petrecut în anul 513 î.Chr., cu prilejul expediției întreprinse de oastea impresionantă a regelui Persiei împotriva „*sciților*” nord-pontici. Ei au fost înfrânți și supuși, împreună cu alte neamuri tracice din dreapta Dunării, trecând, apoi prin diferite stăpâniri străine; greacă, macedoneană, apoi romană.⁴² Istoricul grec Tucidide (460-400 î.Chr.) observa că grecii dădeau peste „*geți*” după ce treceau munții Haemus,⁴³ iar istoricul grec Herodot constata că aceștia „*se credeau nemuritori*”⁴⁴ (se revendicau din *titani* și *hyperborei*!). Poetul dramatic grec Menandru, care a trăit pe la anul 342 î.Chr., afirma că „*geții*” erau de „*neam trac*”, numindu-i „*geții traci*”.⁴⁵ Sub conducerea regelui Dromihete, „*geții*” nord-dunăreni s-au unit, reușind să se opună tendințelor expansioniste ale grecilor și macedonenilor.⁴⁶

• Vatra neamului „*getic*” a cunoscut o perioadă de înflorire în vremea regelui Burebista (82-44 î.Chr.), contemporanul lui Iulius Caesar. Acesta a unificat neamurile „*getice*” și a construit o „*împărăție*” întinsă în vest și nord – de la Dunărea de mijloc și Morava, până la Carpații Păduroși –, spre est până la Bug și Marea Neagră, iar spre sud – peste Dunăre, până în munții Haemus (Balcani).⁴⁷ Însă, referitor la epoca regelui Burebista se cunoaște un singur document epigrafic, în limba greacă, păstrat parțial, precum și câteva fragmente de texte ale unor autori antici, cei mai mulți nefiind contemporani cu evenimentele descrise.

Cel mai aproape de „*timpul lui Burebista*” a fost geograful grec Strabon. În opera, „*Geografia*”, acesta a descris „*pământul geților*”, întins de la hotarele de sud-est ale Germaniei până la răsărit de *Boristene* (azi,

⁴¹ Nicolae Densușianu, **Dacia preistorică**, vol. VI, Ediția a II-a, Editura „*Obiectiv*”, Craiova, p. 130.

⁴² **Istoria militară a poporului român**, vol. I, Editura Militară, București, 1984, p. 52-91.

⁴³ Tucidide, **Istorie**, II/96, 1, în **Izvoarele istoriei României (Fontes Historiae-Daco-Romaniae)**, vol. I, București, 1964, p. 75.

⁴⁴ Herodot, **Istorie**, în **Izvoarele istoriei românilor (Fontes historiae Daco-Romanie)**, vol. IV, Editura Academiei, București, 1983, p. 93.

⁴⁵ A. Papadopol-Calimah, **Scrieri vechi pierdute atingătoare la Dacia**, Ediție îngrijită de Aurora Peșan, Editura „*Dacica*”, 2007, p. 56-57.

⁴⁶ Conf.univ.dr. G.D. Iscru, **Națiunea matcă din spațiul carpato-danubiano-balcenic**, Casa de Editură și Librărie „*Nicolae Bălcescu*”, București, 1998, p. 90-92.

⁴⁷ Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, **Istoria românilor**, vol. I, Editura Științifică, București, 1974, p. 44.

Nipru, n.ns.) El a lăsat importante mărturii referitoare la vatra getică și la regele *Burebista*, consemnând că „*elinii îi consideră pe geții traci*”, că „*geții*” locuiau pe amândouă malurile Istrului și că *Burebista* era „*bărbat get*”. De asemenea, a lămurit în mare măsură semnificația și identitatea „*geților*”, afirmând că în cele mai vechi timpuri a existat „*o altă împărțire a teritoriului*”, „*căci pe unii îi denumesc daci, iar pe alții geți*”. „*Geții*” erau cei care se întindeau spre Pontul Euxin (Marea Neagră) și spre Răsărit, iar cei care locuiau în partea opusă, spre Germania și spre izvoarele Istrului se numeau „*daci*”.⁴⁸

Deci, numele „*dac*” a fost unul dintre numele străvechi al „*geților*”.

În vremea geografului grec Strabon, neamul „*geților*” pierduse din vigoare, suferind presiunea stăpânirii romane, care a rupt arealul „*getic*” sud-dunărean în provincii cu numele **MOESIA, ILIRIA și TRACIA**.

În vremea poetului roman *Gaius Valerius Flaccus*, din secolul I d.Chr., „*geții*” erau unul dintre multele neamuri (triburi) ale Sciției, iar istoricul *Dio Cassius* (164-c.235 d.Chr.) a consemnat că „*Mai înainte vreme, moesii și geții locuiau întreg ținutul dintre Haemus și Istru, dar – cu trecerea vremii – unii își schimbă numele*”.⁴⁹ Urmașii „*geților traci*”, de la sud de Dunăre, au fost denumiți „*mysieni*” (*moesi*) de către stăpânitorii romani, iar „*geți*” nord-dunăreni („*Oamenii Pământului*”, „*Oamenii Locului*” – adică băștinașii) au adoptat numele străvechi, de „**DACI**”, pentru a-și afirma și susține boieria/noblesă, libertatea și credința în nemurire.

7. „**DACII**” – mlădița geților jertfită pe altarul vetrei hyperboree

• Vatra vechii „*Hyperboreea*” a fost refăcută de „*geții munteni*”, care, vreme de două secole s-au războit cu bastarnii germanici, în încercarea acestora de a pătrunde și a se statornici în marea „*vatră getică*”. Muntenii hyperborei *s-au numit pe ei înșiși „DACI*” – nume care, în concepția lui Nicolae Densușianu înseamnă „*munteni*”⁵⁰ (în fapt, „*monteni*”, adică urmașii titanului Uranus, numit și „*Montu*”).

Geograful grec Strabon a constatat că numele străvechi al dacilor, care se pierdea în negura vremurilor, era *DAI* sau *DAVI*,⁵¹ – cu semnificația de „*lupi*”, sau „*Cei care se aseamănă cu lupii*”.⁵² Acest nume a încorporat în

⁴⁸ Strabon, **Geografia**, VII/III, 17, în *Izvoarele istoriei României (Fontes Historiae Daco-Romaniae)*, vol. I, București, 1964, p. 243.

⁴⁹ Dio Cassius, **Istoria romană**, LI/27, 2, în *Izvoarele istoriei României (Fontes Historiae Daco-Romaniae)*, vol. I, București, 1964, p. 677.

⁵⁰ Nicolae Densușianu, **Dacia preistorică**, vol. VI, Ediția a II-a, Editura „*Obiectiv*”, Craiova, p. 124.

⁵¹ Strabon, **Geografia**, VII, în, *Dacia în autori clasici*, Ediție G. Popa-Lisseanu, vol. II, București, 1943, p. 46.

⁵² Mircea Eliade, **De la Zamolxis la Genghis-Han**, București, 1980, p. 21.

el o semnificație-simbol, de luptător pentru neam și vatră. Astfel, au fost deosebiți „geții” care trăiau în așezări fortificate (cetăți) de cei care locuiau în zone de câmpie, unde se ocupau cu agricultura, numiți de greci *getai*, *gaitai*, adică **țărani** (de la *Geea sau Gaia ori Terra*). Istoricul grec Dio Cassius, în *Istoria Romei*, a întărit faptul că „**dacii**” locuiau „*pe ambele maluri ale Istrului*”, că romanii îi numeau daci „*pe oamenii pomeniți mai sus, cum își spun ei înșiși și cum le zic și romanii, măcar că știu prea bine că unii dintre greci îi numesc geți, fie pe drept, fie pe nedrept. Căci eu îmi dau bine seama că geții locuiesc dincolo de Haemus, de-a lungul Istrului*”.⁵³

Deci, „geții” de pe ambele maluri ale Dunării își spuneau ei înșiși, „**daci**”. Acest nume a fost preluat de romani, ca o recunoaștere a semnificației sale, având legătură cu titanii străvechi! Pentru străini, „**DAC**” (înrudit cu lat. *audacia* și *audax*) avea semnificația de „*curaj*”, „*îndrăzneală*”, respectiv: „*curajos*”, „*încrezător*”, „*îndrăzneț*”, „*temerar*”, „*semeț*”, însă, pentru „*geții traci*”, băștinașii vetrei, avea un sens etno-spiritual, care exprima puterea (tăria) neamului, dar mai ales conștiința nemuririi neamului.

- În vremea împăratului Octavian Augustus, care a purtat războaie cu „**dacii**”, a trăit poetul roman *Quintus Horatius Flaccus* (65-8 î.Chr.), unul dintre cei mai importanți poeți romani din „*perioada de aur*” a literaturii romane. În *Odele* sale, „*Flaccus* („*Valahus*”!) l-a celebrat pe împărat, numindu-l „*învingător al titanilor și giganților*”⁵⁴ și a susținut că dacii vorbeau „*o limbă barbară, de idiomă LATINĂ*”. Deci, la cumpăna dintre cele două ere, scriitorii latini recunoșteau că dacii erau urmașii „*titanilor și giganților*” și că denumirea generică pentru limba vorbită de daci era „*latina*” („*latina priscă*”, adică „*limba cea bătrână*”, limba moștenită și transmisă prin milenii de la „*pelasgi*” și „*hiperborei*” – „*tracilor*”, „*sciților*”, „*sarmaților*”, „*geților*” și „*dacilor*”.

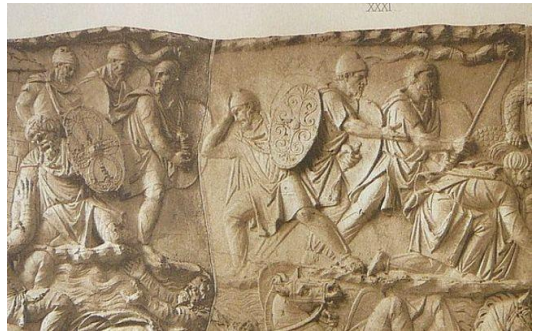
- Întreaga simbolistică pe care „**dacii**” au impus-o lumii antice a fost înțeleasă de contemporanii lor „*sub semnul lupului*”, care a întruchipat fidel o conștiință puternică de neam străvechi și războinic, iubitor de libertate și încrezător în nemurire. Imaginea și simbolistica lupului carpatin a coborât pe stindardul de luptă al vitejilor „**daci**” – exprimat cu rigoare și culoare prin *balaurul zburător cu cap de lup*.⁵⁵

⁵³ Dio Cassius, **Istoria romană**, LI/22, 6, în *Izvoarele istoriei României – Fontes Historiae Daco-Romaniae*, vol. I, București, 1964, p. 671.

⁵⁴ Nicolae Densușianu, **Dacia preistorică**, vol. VI, Ediția a II-a, Editura „*Obiectiv*”, Craiova, p. 21.

⁵⁵ Vezi, pe larg, Aurel V. David, **Tricolorul îl avem de la daci? O nouă ipoteză**, în *Studii și cercetări de istorie a înălțării și declinului nației românești*, Editura „*Tempus Dacormânia Comterra*”, București, 2006, p. 27-46).

Acest stindard, cu cromatica lui aparte, aleasă din culorile cele mai intense ale curcubeului (roșu, galben și albastru), l-a întruchipat pe Zeul-Soare (Apollo, Zalmoxis/ Zamolxis) în mijlocul obștilor însetate de libertate. „Dacii” au trăit, de regulă, în așezări fortificate, care le-au asigurat statornicia și continuitatea în marea vatră getică.

Daci în luptă, însoțiți de stindard:
(Scenă pe *Columna* lui Traian)

În numele așezărilor „*dacice*” fortificate era încorporată terminația „*dava*”, tradusă prin expresia „*oraș întărit*” (fortificat),⁵⁶ având o legătură spirituală încă necunoscută cu numele zeului „*Dava*” / „*Deva*”. Numele „**DAC**” – moștenit de la *titanul Saturn dacul* –, a avut, de la început, semnificația de „*om liber*” „*nobil*” – cu atributele: *cinstit / demn / luminos / nemuritor / strălucitor / străvechi / viteaz*.

• Numele « **DAC** » a fost consemnat pentru prima oară pe la mijlocul secolului I î.Chr. în cartea *De bello Gallico*, scrisă de Iulius Caesar. Acesta a vorbit despre „*Pădurea Hercinică*”, ce începea la răsărit de râul Rin, în sudul Germaniei, „*de la hotarele helveților, nemetilor și rauracilor*” și *se întindea în linie dreaptă*”, „*paralel cu Dunărea, până la hotarele dacilor și anarților*”.⁵⁷

Istoricul roman *Trogus Pompeius* (secolul I î.Chr.) a afirmat că „*dacii sunt o mlădiță a geților*”, a consemnat „*creșterea puterii dacilor sub regele Rubobostes*” (în interiorul arcului carpatic, în prima jumătate a secolului II î.Chr.) și a pomenit un moment lipsit de glorie din istoria „*dacilor*” conduși de regele Oroles (secolul II î.Chr.).⁵⁸ Istoricul *Tacitus* a afirmat că Germania era despărțită de daci „*prin munți și prin teama unuia față de celălalt*”.⁵⁹

• La începutul secolului I d.Chr., legiunile romane și trupele auxiliare formate din „*barbari*” supuși puterii Romei au rupt în mod sângeros **Tracia** sud-dunăreană din vatra străvechii Hyperborei. În anul 15 d.Chr., la sud de Dunăre autoritățile imperiale romane au constituit provincia **MOESIA (Moësia)**, botezată astfel după numele „*neamului getic al moesilor*” (*misilor/ misienilor*), învinși în războaie și supuși Romei. Astfel, au fost încorporate,

⁵⁶ Ernst Gamilscheg, **Despre originea românilor. Argumente lingvistice**, în revista „*Noi Tracii*”, Anul XX, N. 200, Iunie 1991, p. 20.

⁵⁷ Caesar, **Comentarii de bello Gallico**, VI, 25,1, în *Izvoarele istoriei României – Fontes Historiae-Daco-Romaniae*, vol. I, București, 1964, p. 179.

⁵⁸ Cornel Bârsan, **Revanșa Daciei**, Editura „*Obiectiv*”, Craiova, p. 70-71.

⁵⁹ Carlo Troya, **Fasti Getici o Gotici / Istorie getică sau gotică**, Fundația „*Gândirea*”, București, 2013, p. 43.

prin forță, în „ordinea romană”, neamurile „getice” sud-dunărene. Apoi, acvilele romane au fost îndreptate cu furie la nord de Dunăre, în Hiperboreea, împotriva „dacilor” care se credeau de neînving, pe care romanii i-au considerat **urmașii „titanilor”/„giganților”**.

- Numele « **DACIA** » a fost consemnat pentru prima oară în secolul I d.Chr. de către istoricul roman *Pliniu cel Bătrân* (23-69 d.Chr.). În *Istoria naturală*, acesta afirma că în vremea sa, în Europa existau, în afara „lumii romane”, trei mari entități politico-statale: „**DACIA**” (*Daciae*), „**SARMAȚIA**” (*Sarmatiae*) și „**SCYTHIA**” (*Scythiae*),⁶⁰ locuite de popoare diferite: „**GETI**” – cărora romanii le spuneau „**DACI**”, „**SARMAȚI**” (alani, roxolani și iazigi), „**BASTARNI**” și alți germani.

Printre neamurile diferite menționate erau: „**geții, cărora romanii le spun daci**” și „**sarmații, cărora grecii le spun sauroamate**”. El arăta că „*dacii*”, împinși spre răsărit de „*sarmații iazygi*” din câmpia Tisei, stăpâneau munții și codrul de la răsărit de Tisa, iar mai departe de munții din nord erau „*numeroase popoare* (dacă este ca să credem!), „*care se numesc Hyperboreeni*”, „*încărcate de ani cu o durată nelimitată, fiind legendare, vestite prin minuni*”. Pliniu cel Bătrân spunea că „*dacii au marcat pe brațele lor un semn care reprezintă originea lor încă din a patra generație...*” (semnul continuității, demnității, nobilității și nemuririi!).

- „*Dacii*”, care au preluat apărarea vetrei hiperboree, au creat un stat puternic – „**DACIA**” –, cu sensul de „**Țara geților daci**” și au creat simboluri etno-spirituale specifice forței neamului și autorității politico-statale create.

Între acestea se numără **stema Daciei**,⁶¹ – simbolul unității și tăriei vetrei neamului, la care băștinașii carpatini au ținut cu mare strășnicie. Stema Daciei a fost descrisă în anul 1701 de către istoricul croat Paul Ritter Vitezovic (1652-1713) într-o lucrare cuprinzând o colecție de steme, intitulată „*Stemmatographia sive armorum illyricorum delineatio descriptio et reconstitution*”. Memoria acelei steme a străbătut milenii, fiind tănuțită, conservată de către urmașii geților daci și reliefată cu dârzenie în momente de mărire.

- Potrivit descrierii istoricului croat, *Stema Daciei* a fost compusă din: **scut roșu mobilat**, cu o **piramidă de argint** – cu partea din stânga umbrită – care pornește de la baza scutului și se înalță până în partea superioară a acestuia; de o parte și de alta a piramidei sunt **doi lei** de aur rampați și afrontați.

⁶⁰ George Pantecan, **Provincia medievală Dacia din Europa nordică**, prefață dr. Aurel V. David, postfața dr. Geo Stroe, Editura Daco Română TDC, 2010, p. 37-43.

⁶¹ Maria Dogaru, Ion Popovici, **Stema Daciei**, în „*Magazin istoric*”, anul XX, nr. 11 (236), noiembrie 1986, p. 17; Cristina Pănculescu, **Taina Kogaionului, Muntele Sacru al dacilor**, Editura „*Ștefan*”, 2008, p. 178.

Piramida semnifica „o perfecțiune deosebită și culmea gloriei”, iar stema atestă „virtuțile care au stăpânit Dacia până la domnia lui Decebal”. Scriitorii romanii i-au privit cu mare admirație pe „dacii” nord-dunăreni, care s-au opus legiunilor romane comandate de împăratul Domitianus.

Chiar retragerea acestor trupe din teritoriul „dacilor” a fost considerat de către prietenii împăratului un „triumf asupra gigantilor”.⁶²

Stema Daciei, după descrierea lui Miron Costin

- În fața agresiunii repetate a trupelor romane la nord de Dunăre, în anul 87 î.Chr., „dacii” nord-dunăreni s-au unit sub sceptrul regelui **Decebal** și au refăcut regatul „**DACIA**” în jurul nucleului politico-statal și spiritual protejat de coroana munților Carpați. Regatul „dacic” a încorporat un teritoriu de dimensiuni mai mici decât cel din vremea regelui **Burebista**, mărginit la apus de fluviul Tisa, la miazăzi de fluviul Dunărea, la răsărit de râul Siret (sau Prut), iar la miazănoapte de Carpații Păduroși. În vremea regelui **Decebal**, „dacii” au păstrat și folosit numele „**rumuni**” –, numele etnic străvechi, moștenit din vremea „*pelasgilor*”, pe care l-au încrustat, pentru a-l lăsa moștenire urmașilor, pe plăcuțe de aur.⁶³

- Precum se cunoaște, în urma a două războaie sângeroase, regatul „dacic” a fost desființat de împăratul Traian, iar o parte din teritoriu (cea cucerită și ocupată efectiv!) a fost transformat în „**Provincia Dacia**”.

Noua provincie, construită la nord de Dunăre, a cuprins cea mai mare parte a Banatului de astăzi, Oltenia și podișul Transilvaniei, păstrând numele băștinaș **DACIA** (oficial *Dacia Augusti*) – după numele „dacilor” supuși și integrați cu forța în „*ordo romano*”. Din fragmentele rămase din *Getica* lui Criton, medicul personal al împăratului Traian, reiese că acesta, când vorbea despre adversarii împăratului Traian, îi numea „**GETI**”, iar când vorbea despre țara lor, o numea „**SCYTHIA**”.⁶⁴ Însă, soldaților care au luptat pentru noi stăpânitori au fost numiți „**dacisci**”.⁶⁵

Istoricul Italian Carlo Troya (1784-1858) a împărțit istoria „*getică*” în două părți: a numit „*geto-dacisci pe toți cei care au intrat sub stăpânirea*

⁶² Nicolae Densusianu, **Dacia preistorică**, vol. VI, Ediția a II-a, Editura „*Obiectiv*”, Craiova, p. 21.

⁶³ Vezi discuția la Dan Romalo, **Cronica getă apocrifă pe tăblițe de plumb?**, Editura „*Alcoor*”, București, 2005.

⁶⁴ Vezi, pe larg, Eugen Cizek, **Epoca lui Traian**, București, 1980, p. 258-264.

⁶⁵ Carlo Troya, **Fasti Getici o Gotici / Istorie getică sau gotică**, Fundația „*Gândirea*”, București, 2013, p. 47.

romanilor” și „geto-daci pe ceilalți, care au rămas liberi timp de 170 de ani câți au trecut de la cucerirea lui Traian până la părăsirea Daciei de către împăratul Aurelian. Atunci daciscii s-au reunit cu geto-dacii, de același neam și toți s-au numit goți, ca efect al unei ușoare mutații în pronunție...”⁶⁶ Acesta a lăsat scris că scopul lucrării a fost și acela de a arăta că „geții lui Zamolxe și ai lui Decebal au fost strămoșii goților lui Teodoric din neamul Amalilor”.

8. Supraviețuirea identității neamului în „ordinea romană”

• După cucerirea unei părți din „**Dacia getică**” nord-dunăreană de către romani a fost interzis cultul lui **Zamolxe**. Mulți „daci” s-au întors la cultul Zeului-Soare (Apollo), practicat de strămoșii lor „*pelasgi*”/„*valahi*”. Astfel, sub stăpânirea romană, în Dacia romană a apărut, în formă oficială, dar sub supravegherera autorităților politico-militare, zeița pelasgă „*Geea*”/„*Gaia*” sau „**Mama Mare**”. Aceasta a fost venerată în nordul Dunării de Jos, cu multă precauție, sub numele de „**Dakia**”, „**Dacia**” și „**Terra Dacia**” – ca divinitate asumată de „*dacii provinciali*”, personificare a pământului Daciei.⁶⁷

• Din acele momente grele, istoria „*geților daci*” a fost strâns legată de instituții înfrățite, precum „*moșie*”-„*moșnean*”-„*moștenire*”-„*moștenitor*”, aflate în conexiune cu „*patrie*”-„*pământ*”-„*țară*”-„*vatră*”. Înstrăinarea sau pierderea pământului a fost considerată de către „*dacii*” supuși ca pedeapsă a neamului.

De aceea, cea mai importantă „*lege valahă*” a avut în vedere blestemul aruncat asupra celor care vând sau înstrăinează în orice chip, vatra obștilor, ca dreptul ginții la viață. Obștile au constituit ulterior temelia organizării entităților politico-statale în vatra „**Daciei getice**”, dar mai ales supraviețuirea seminției rumânești, cu simbolurile sale moștenite din vremea „*titanilor*”.

• O mică parte dintre „*dacii provinciali*” au fost folosiți în administrația provincială și în armatele romane, colaborând de nevoie sau obligați cu noii stăpâni. Însă, marea lor masă, în frunte cu nobili și preoți inițiați, s-au retras în munți, unde s-au organizat după „*dreptului ginții*”, potrivit străvechilor legi „*pelasge*”/„*valahe*” – BELAGINES –, care au devenit „*Legile Obiceiului Pământului*”. „*Dacii*” supuși au aplicat legile lor străvechi în grele condiții de supraviețuire a neamului.

Principala formă de organizare a „*dacilor provinciali*” a devenit „**obștea**” – unde legile romane n-au avut aplicare. „*Obștile*” – alcătuite de mai mulți „*moși*” – aveau în spate „*un neam*” care stăpânea pământul în

⁶⁶ Carlo Troya, *op. cit.*, p. 49.

⁶⁷ Nicolae Densușianu, **Dacia preistorică**, vol. II, Editura „*Obiectiv*”, Craiova, p. 54-61.

devălmășie.⁶⁸ Fiecare obște era condusă de „*sfatul bătrânilor*”, format, de regulă, din bătrâni numiți și „*înțelepți*”, cunoscători ai legilor străvechi. Legile „*valahe*” – numite și „*rânduielei*” – erau conservate în memorie de către „*solomonari*” (înțelepții neamului!) și transmise din generație în generație, prin viu grai, ca în vremea „*pelasgilor*” / „*valahilor*”.

- Din motive de supraviețuire a neamului, mulți „*daci*” au adoptat **creștină** – în care l-au regăsit pe zeul lor Zalmolxe, reînviat! –, au tănuit și ascuns numele „*dac*”, devenit periculos pentru stăpânirea romană, au continuat să se revendice din neamul „*pelasg*” / „*valah*” prin etnonimul „**VALAH**” și s-au apărat prin etnonimul „**RUMÂN**” / „**RUMUN**”, purtat de neamul *arimilor* / *ramilor* / *riminilor* / *rumunilor* / *rumânilor* viețuitori în vatra „*Daciei getice*” cu milenii înainte de fundarea Romei.

Etonimul comun, asumat de către „*dacii provinciali*” și utilizat între ei îndeosebi pentru a se recunoaște și ajuta la nevoie, deci cu precauție și mare băgare de seamă, era **RO-MAN** –, atestat într-o inscripție dacică de pe un opaiț de la Drobeta.⁶⁹ Acesta semnifică „*băștinaș*” / „*Om fericit*”, care se închină „*Zeului-Soare*” (**RAMA**) așa cum odinioară strămoșii lor „*pelasgi*” / „*valahi*”, scăpând cu viață după încetarea furiei Potopului s-au numit „*Preafericiți*”. Etonimul respectiv, utilizat cu precauție de către „*dacii provinciali*” a fost moștenit în „*Dacia getică*” sub forma „*rumân*” / „*rumen*” / „*român*” / „*romaniță*”.

- În afara provinciei romane nord-dunărene, ruptă de legiunile romane din „*Dacia getică*”, a rămas o lume a „*dacilor*” (numiți convențional „*dacii liberi*”), care i-a cuprins pe „**GEȚII**” din Muntenia, „**COSTOBOCII**” din Carpații nordici, „**DACII MARI**” din așa-numita Silvanie (ținuturile Crișana, Sălaj, Sătmar) și din Maramureș), precum „**CARPII**” din Moldova centrală. Acești „*geți daci*” s-au aflat în diferite raporturi sau sisteme politico-militare de dependență față de Imperiul Roman, constituind, însă, un permanent și real pericol pentru „*ordinea romană*” din provincia Dacia.⁷⁰

*

- În prima jumătate a secolului I d.Chr., imaginea „*Daciei*” continua să-i preocupe pe învățații greci, care constatau că romanii au distrus doar statul dacic nord-dunărean, dar neamul dacilor era nepieritor.

- În anul 138 d.Chr., deci la mai bine de trei decenii de la ocuparea de către romani a unei părți din Dacia nord-dunăreană, *Dionisie Periegetul* a vorbit de „*cea mai mare țară*”, „*țara imensă a dacilor*”, „*care se întinde din Asia Mică până în Iberia și din nordul Africii până în SCANDIA*”.

⁶⁸ Paul Stahl, **Satele devălmășe românești și europene. Studii introductive**, în H.H. Stahl, *Satele devălmășe*, vol. I, Editura „*Cartea Românească*”, București, 1998, p. I-XLV.

⁶⁹ Adrian Bucurescu, **Dacia secretă**, p. 226-227.

⁷⁰ Mihail Macrea, **Dacii liberi în epoca romană**, în „*Apulum*”, VII/1, 1964, p. 171-200.

Prin anul 150 d.Chr. – deci, la aproape un jumătate de secol de la cucerirea unei părți din Dacia nord-dunăreană de către romani –, geograful grec *Ptolemeu* (circa 100 – circa 170 d.Cr.) a descris ținuturile „*Hyperboreei*”, folosind pentru aceasta sintagma „**DACIA GETICĂ**”. Acesta a inserat următoarele entități geografice și politico-statale: **SARMAȚIA**, **MOESIA** (Superior și Inferior) și **TRACIA**, definind astfel mărginirea „*Daciei getice*”: „*la mieznoapte cu acea parte a Sarmăției europene ce se întinde de la muntele Carpatos până la cotitura pomenită a fluviului Tyras; la apus cu Iazigii Metanaști, de pe lângă râul Tibiscos, iar la miezăzi cu acea parte a fluviului Dunărea care merge de la vărsarea râului Tibiscos până la Axiopolis, de unde, până la Pont, și la gurile sale, Danubios se numește Istros*”.⁷¹

Geograful Ptolemeu a indicat, în fapt, hotarele provinciei romane Dacia, marcate de râul *Hierassus* (Prut) și munții Carpați,⁷² suprapusă de legiunile și administrația romană peste „**DACIA GETICĂ**”. El a scos în evidență faptul că după jumătate de secol de la cucerirea de către romani a unei părți din regatul „*dacic*” condus de *Decebal* – exista în afara hotarelor provinciei romane „*Lumea geților daci*”, cu specificul său etno-spiritual și politico-militar.

Harta „Daciei getice” – opera geografului grec Ptolemeu

„**DACIA GETICĂ**” a conservat o parte a moștenirii etno-spirituale a „*Vechii Europe*”, de la „*pelasgi*”/„*valahi*”, cu simbolurile lor nepieritoare: *titani, giganți și atlanți*. Aici locuiau cel puțin 15 neamuri băștinașe, aflate în stare de dependență sau de autonomie relativă față de autoritățile provinciale romane: *anarții, teuriscii, cistobocii, prendanvensi, ratacensii, caucoensii, biefii, buridensii, cotensii, albocensii, potulatensii, sensii, saldensii, ciagisii, piefigii*.⁷³ De asemenea, supraviețuiri cel puțin 50 de așezări mai importante, printre care 11 cu terminația *dava*: *Docidava, Patri-dava, Carsidava, Petrodava, Sangidava, Singidava, Cumidava, Ramidava, Zusidava, Argidava, Netindava* (ca o recunoaștere de către romani a etno-spiritualității neamului).

⁷¹ Vezi, pe larg, Ptolemeu, **Indreptar Geografic**, în *Izvoare privind istoria României*, vol. I, București, 1964.

⁷² Carlo Troya, **Fasti Getici o Gotici / Istorie getică sau gotică**, Fundația „*Gândirea*”, București, 2013, p. 47.

⁷³ **Idem.**, p. 49.

• Arealul inserat în hartă a păstrat urmele străvechi ale „ramilor”/ „rumunilor”: așezarea „**Ramidava**” = orașul ramilor / rumilor / rumunilor, situată probabil pe locul fostului oraș-cetate Helis (= orașul Zeului-Soare), capitala regatului „getic” condus Dromihete cu 300 de ani înainte de Christos. În „*Dacia getică*” sud-carpatină (pe teritoriul de astăzi al satului Reșca, comuna Dobrosloveni, județul Olt) se afla „**Romula**”, la sud de Dunăre, în provincia *Dacia Ripensis*, nu departe de orașul *Sardica* (azi Sofia), era „**Romulianum**”, iar în Tracia – „**Ramlum**”.

Memoria istorică a ramilor / ramanilor / rumânilor pelasgi a fost păstrată și apărută vreme de multe veacuri de către neamul „dacic” – numit „**RIMDACI**” – așezat în nordul Mării Negre, în apropierea neamului „colchilor”. Etonimul respectiv a avut înțelesul de *daci arimini / daci rami / daci rimini / daci rumâni / daci rumuni*, adică „*dacii care-l adoră pe Zeul-Soare*”.

Geograful Ptolemeu a inserat cu mare rigoare realitatea etnică a ținuturilor și neamurilor din zona Mării Baltice și Mării Nordului. El a împărțit extremitatea nordică a continentului în regiuni geografice care purtau numele neamurilor dominante. Astfel, au ieșit în lumina istoriei „**Lumea geților daci**”,⁷⁴ neintegrată în așa-numita „ordine romană”:

- la est de Vistula, în vecinătatea vărsării ei în „*Okeanos Germanikos*” (Marea Baltică), viețuiau „**GYTONES**” sau „**GOTII**” (în fapt, GEȚII!);

- sub „GYTONES” (GEȚI), Ptolemeu a desenat o regiune pe care a scris între paranteze: „**DAKOI**” (neamurile dacice din vecinătatea Mării Baltice!);

- la sud de „**KARPATES**” (Carpați), a scris, fără paranteze, „**DAKOI**”;

- pe ambele maluri ale Vistulei de Jos (în Polonia actuală) au locuit *dacii costoboci*, numiți *costoboci și transmuntani*, care formau un singur neam (*costobocii transmuntani* = „*costobocii de dincolo de munte*”, pentru a se deosebi de costobocii din Moldova nordică, așezați între Carpați și Siret);

- la sud de *costobocii transmuntani* de pe Vistula de Sus, erau *dacii arsieți* (*arsietai*, cu orașele *Arsenoin și Arsekvia* din Silezia cehă);

- între „*dacii costoboci*” și „*arsieți*”, lângă Vistula erau „**anartophracti**” – o ramură a anarților din partea de nord-vest a Daciei romane;

- la sud de *arsieți*, până în munții Beskizi erau „**sabocii, piengiții și biessii**, lângă muntele *Carpat*”;

- între Vistula și Tyras (Nistru), i-a așezat pe *bastarni* (germanici), iar de la aceștia la Carpații nordici erau, de la vest la est: întâi *carpianii*, apoi *tagrii* și, în sfârșit, *tyrageții*.

• Geograful Ptolemeu a inserat neamuri de „daci” lângă Marea Baltică, pe partea dreaptă a fluviului Vistula, imediat sub numele „**goții**” (*geții!*)

⁷⁴ George Pantecan, *op. cit.*, p. 55-67.

care ocupau regiunea din dreapta de la vărsarea Vistulei în Marea Baltică. El a utilizat parantezele pentru a-i numi pe „*geții daci*” de lângă Marea Baltică și a nu fi confundați cu cei de la sud de Carpați! Astfel, „*lumea geților daci*” ocupa, în fapt, „*Sarmația europeană*”, întinsă de la Munții Carpați, până la Marea Baltică.

• În perioada existenței provinciei romane Dacia, vreme de 165 de ani, „*dacii provinciali*” s-au răsculat ori de câte ori au avut prilejul. Izvoarele istorice menționează un șir necurmat de răzmerițe, combinate cu războaie de dezrobire de sub robia Romei, declanșate de dacii liberi, singuri sau având ca ajutor neamuri așa-zis „*barbare*”, care se aciuaseră prin învoială în vatra dacică nord-dunăreană. Izvoarele istorice ale vremii au consemnat un „*război dacic*”,⁷⁵ la scurt timp după moartea împăratului Traian și „*nebulina geților*”,⁷⁶ în vremea împăratului Antonius Pius (138-161 d.Chr.). Deci, la mijlocul secolului al II-lea d.Chr., numele „**DAC**” și „**GET**” erau folosite în „*lumea romană*” pentru a defini același neam, care-și afirma identitatea prin luptă, adică prin încercări permanente, cu arma în mână, de a ieși de sub robia Romei imperiale. Împăratul Commodus (180-192 d.Chr.) i-a „*învinș pe daci*” (*victi daci*), căci voiau să înlăture stăpânirea romană în Dacia.⁷⁷ Deci, după aproape un secol de stăpânire romană la nord de Dunăre, numele „*dac*” era folosit cu teamă, dar și cu respect, de către autoritățile romane.

9. Reprimarea imperială nemiloasă a numelui „**GET**” și „**DAC**”.

• Destinul etnonimului „**GET**” a fost marcat de acțiunea nesăbuită a împăratului Caracalla, care în decembrie 211 d.Chr. și-a asasinat fratele, pe nume *Geta*, poruncind ca răzbunarea să-l urmărească și dincolo de moarte. Astfel, *Geta* a fost declarat dușman al Imperiului roman, fiind supus reprimării aplicată în imperiu, denumită « *damnatio memoriae* ». Pentru că și-a ucis fratele a fost numit „*Geticus Maximus quasi Gothicus*”.⁷⁸ Prin această măsură represivă, numele condamnatului a fost șters de pe toate inscripțiile, statuile care îl înfățișau au fost ridicate de pe socluri și topite, pentru ca acest condamnat să dispară din istorie.

Astfel a căzut pradă furiei politice a Romei imperiale, numele de „**GET**”, – purtat de străvechiul neam al geților de la „*capătul și începătura moșilor*”, adică dinainte de întemeierea Romei. Dio Cassius afirma că „*era de ajuns ca un oarecine să scrie sau numai să rostească numele de «GETA» pentru a fi de îndată pierdut!*” Încercarea împăratului Caracalla de a șterge

⁷⁵ **Istoria militară a poporului român**, vol. I, Editura Militară, București, 1984, p. 196.

⁷⁶ **Idem.**, vol. I, p. 198.

⁷⁷ **Idem.**, vol. I, p. 201.

⁷⁸ Carlo Troya, *op. cit.*, p. 69.

memoria etnică getică, prin transformarea „*dacilor provinciali*”, în anul 212 d.Chr., în „*cetățeni romani*”, a generat noi încercări de apărare a identității etnice. Dacii carpatini („**CARPII**”) și geții nord-pontici (redenumiți „**GOTII**”) au atacat din nou hotarele provinciei Dacia, obligând autoritățile romane să recunoască faptul că „**GETII**” și „**GOTII**” erau de același neam, fiind considerați „**SCITII**” atât „**GETII**”, cât și „**GOTII**”. Autoritățile imperiale romane au considerat că unul dintre cele mai mari pericole pentru stăpânirea Romei la nordul Dunării era renașterea numelui „**DAC**”.

Împăratul Caracalla a fost nevoit să recunoască identitatea „*neamului dacic*”, folosind în relațiile cu „*dacii*” din nordul provinciei, cu care se afla în război, un *interpret Dacorum*, adică translator de limba dacilor.⁷⁹ Cu toate măsurile de reprimare, numele „*dac*” a continuat să creeze spaimă pentru autoritățile imperiale. În timpul împăratului Macrinus 217-218 d.Chr.) „*dacii pustiau o parte a Daciei și amenințau să se lupte mai departe*”.⁸⁰

Numele „**GET**” a fost folosit cu mare teamă și precauție de către istorici, iar autoritățile imperiale l-au evitat, eludat sau reprimat, întrucât doar pronunțarea acestuia genera groază și spaimă. În locul numelui „**GET**”, condamnat la *damnatio memoriae*, a rămas în istorie numele „**GOT**”, substituit celui de „**GET**”. În secolul III d.Chr., aproape toți împărații romani s-au războit cu dacii provinciali și cu geții din răsăritul Carpaților Orientali (*carpii* și *goșii*), luându-și titlul aureolat, după obiceiul vremii, de „*Carpicus Maximus*”, „*Dacicus Maximus*” sau *Gothicus (Geticus) Maximus*.

• În vara anului 258 d.Chr., generalul roman **Regalian** (despre care se spunea că era de „*neam dacic*”, fiind chiar rudă cu fostul rege Decebal),⁸¹ a rupt provinciile dunărene de Imperiul Roman, s-a proclamat împărat, fiind recunoscut de dacii de pe ambele maluri ale Dunării de Jos. Acesta a restituit neamului băștinaș al vetrei numele de **DACIA**, făurind la nord de Dunăre, deci în „**Dacia getică**”, o împărăție care s-a întins *de la Dunărea de Mijloc (din dreptul așezării Budama/Budes – azi, Budapesta) și pădurea Hercinică, până la Nipru și Marea Getică (Neagră) și de la Vistula Superioară și Pripet până la Dunărea de Jos*.

Împăratul Regalian a eliberat „**Dacia getică**” din corsetul administrației imperiale romane, a restabilit capitala regatului său la *Sarmisegetusa*, a bătut moneda proprie – „*regalianul de argint*” (prima monedă dacică renăscută!) și a reînviat străvechea religie, din vremea „*pelasgilor*”/„*valahilor*”, bazată pe cultul Soarelui. El și-a însușit numele Zeului-Soare (*Sol*

⁷⁹ Apud, I.I. Russu, **Geto-dacii în imperiul roman**, București, 1980, p. 44-45.

⁸⁰ Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, **Istoria românilor**, vol. 1, Editura Științifică, București, 1974, p. 116.

⁸¹ Vezi, pe larg, Ion Pachia Tatomiurescu, **Dacoromânia lui Regalian (258/268-270)**, Editura „*Aethicus*”, Timișoara, 1998.

Lomonius), cu diferitele sale variante – *Ram / Rama / Raman* (denumit în textele de la Sinaia, **Romanh, Romansie, Lomanh și So Lomonius**, adică „*Soarele Cel Luminos*”). Această primă încercare de reconstituire a „**Daciei**” de către autohtoni și pentru autohtoni, adică „*Dacia dacilor*”, a eșuat atât din cauza presiunii externe, cât și din cauza unor trădări, de care n-a dus lipsă „*vatra getică*”. Însă, momentul a refondat o identitate ancestrală, existent dinainte de venirea lui Zalmoxe/ Zamolxe în mijlocul „*pelasgilor*”/ „*valahilor*”.

- „*Dacii*” din Carpați și din valea Dunării de Jos, reîntorși la străvechea tradiție, și-au asumat numele *rami / ramani / rumâni / rumuni*, denuind ancestrala „*Valahie*” cu numele „**RAMANIA**” / „**RUMÂNIA**”/ „**RUMUNIA**” adică „*țara ramilor*”/ „*ramanilor*”/ „*rumânilor*” / „*rumunilor*” – „**Țara rumânească**”. Astfel, afirmația cronicarului Grigore Ureche (în Letopisețul Țării Moldovei) potrivit căreia, „*noi de la Râm ne tragem*”, trebuie interpretată astfel: numele „**RÂM**” nu semnifică Roma, ci pe *Zeul Ram / Rama / Raman*,⁸² izvorât din ancestralul cult al Soarelui. „*Dacii*” au adoptat cu ușurință religia creștină, care nu a schimbat decât învelișul identității zeității supreme, esența rămânând aceeași. În procesul asumării religiei creștine, „*dacii*” și-au reluat și străvechiul nume: *ramani / rumâni / rumuni* –, adică adoratorii Zeului-Soare, ei fiind „*Fiii Luminii*”.

- Atacurile permanente ale dacilor nord-dunăreni l-au convins pe împăratul Aurelian de necesitatea retragerii frontierei Imperiului roman pe linia Dunării, pentru a putea fi apărată. În aceste condiții, prin anii 273-75 d.Chr., din interes strategic și rațiuni politice, acesta a retras armata și administrația romană la sud de Dunăre. Pentru a se justifica în fața Senatului roman și a-l convinge că retragerea a avut caracter strategic, împăratul Aurelian a înființat la sud de Dunăre o nouă provincie, numită **DACIA AURELIA**.⁸³

- În noul context istoric, linia Dunării a fost mereu călcată de „*barbarii*” nord-dunăreni. Autoritățile imperial romane nu puteau accepta că după mai bine de un secol și jumătate de atacuri ale barbarilor, geții încă mai erau vii.

Împăratul Iulian (361-363 d.Chr.), poreclit „*Apostata*” (păgânul) datorită edictelor sale anticreștine, a folosit pentru prima oară etnonimul „**GOT**” ca sinonim pentru „**GET**”.⁸⁴ În virtutea „*dreptului roman*”, acel împărat a impus un nume care va genera un fals istoric cu consecințe nefaste

⁸² Alexandru Doboș, **Dacia contra Antichrist**, vol. III, Editura „*Obiectiv*”, Craiova, p. 60-61.

⁸³ Constantin C. Giurescu și Dinu C. Giurescu, **Istoria Românilor din cele mai vechi timpuri până astăzi**, București, 1975, p. 135.

⁸⁴ Ing. Dan Ioan Predoiu, **Peste o mie de ani de interzicere a denumirilor**, în „*Dacia magazin*”, nr. 10, 2004, p. 31.

în privința identității și continuității *geților daci* în străvechea vatră a neamului „*pelasg*”/„*valah*”. Astfel, istorici greci și latini, de teama unor represalii din partea autorităților imperiale, au folosit în scrierile lor etnonimul „**GOT**” și au eludat etnonimul „**GET**” ori au utilizat dualitatea de nume **GOT/GET**. În anul 363, împăratul Iulian Apostatul a pus sub obrocul reprimării numele „**dac**” și „**DACIA**”. Odată cu această măsură de reprimare au fost scoase în mod brutal din comunicare toate mărturiile scrise anterior referitor la „**daci**” și la „**Dacia**”. Astfel, din memoria istorică au dispărut sau au fost tănuite, vreme de câteva secole, aproape toate referirile la „*daci*” ale autorilor greci și latini. Primul care a aplicat interdicție numelui de „**DAC**” a fost istoricul oficial al imperiului, Eutropius, care în anul 364 d.Chr. afirma că „*dacii*” *nici nu mai există, că aceștia au dispărut din istorie când au fost cucerii și învinși de împăratul Traian*”.⁸⁵

10. Recuperarea identității neamului: „*VALAH*” și „*RUMÂN*”

- La venirea hunilor, o bună parte dintre „**GOTII**” („*Geții daci*”) călăuziți sau trimiși de regele Hermanarich s-au retras spre nord-vest, ajungând până pe țărmul Mării Baltice. Acolo au dus cu ei instituțiile specifice neamului băștinaș. După moartea lui Hermanarich, **GOTII (GETII)** s-au răspândit în ținuturile de la Marea Baltică și au recreat în prima etapă, „**GETIA**” – sub numele „*Ostrogoția*” și „*Vestrogota*”,⁸⁶ (în Suedia și Danemarca de mai târziu) sau *Samogētia*,⁸⁷ (în Lituania de mai târziu). Însă, formațiunea politico-statală pe care au construit-o ulterior pe țărmul Mării Baltice a fost numită „**DACIA**”.

- Peste „*Dacia getică*” din Carpați și de la Dunărea de Jos s-a abătut stăpânirea hunilor, care a distrus cu mare furie o mare parte din orașele și fortificațiile înălțate de vremelnicii stăpânitori romani. Realitatea etnică a vetrei străvechii „*Dacii*” nord-dunărene a fost recunoscută de regele hun *Attila*, poreclit „*biciul lui Dumnezeu*”. După ce a călcat cu copitele cailor vatra carpato-danubiano-pontică și a băgat groaza în provinciile romane limitrofe Dunării și chiar în autoritățile imperiale romane, acesta a pretins recunoașterea sa ca „*Rex dacorum*”, adică *rege al dacilor*, alături de titlurile de „*Rex Hunorum și Medorum*”.⁸⁸ Deci, regele hunilor pretindea recunoașterea stăpânirii sale asupra întregii „*Dacii getice*”.

⁸⁵ **Izvoare privind istoria României**, Editura Republicii Populare Române, București, 1964.

⁸⁶ Carlo Troya, **Fasti Getici o Gotici / Istorie getică sau gotică**, Fundația „*Gîndirea*”, București, 2013, p. 113-115.

⁸⁷ George Pantecan, **Provincia medievală Dacia din Europa Nordică**, Editura Daco-Română TDC, București, 2010, p. 69.

⁸⁸ Cornel Bîrsan, **Revanșa Daciei**, Editura „*Obiectiv*”, Craiova, p. 91.

Istoricul bizantin Zosimos constata că spre sfârșitul secolului al IV-lea d.Chr., urmașii dacilor nord-dunăreni, pe care-i numea „*carpo-daci*”,⁸⁹ erau o realitate etno-politică deja consacrată și recunoscută. În anul 381 d.Chr., aceștia atacau, împreună cu hunii, hotarele Imperiului Roman de la Dunărea de Jos.

- După ieșirea *geților daci* din „*ordinea romană*”, în spațiul „*Daciei getice*” s-a întrupat greu statalitatea băștinașilor, nevoiți să înceapă un permanent război de ariergardă cu state agresive și neamuri hrăpărețe și să practice o diplomatie cum rar s-a văzut la alte neamuri. În afirmarea identității creștine a băștinașilor de la Dunărea de Jos, adică a „*geților daci*” s-a implicat biserica noastră creștină, care a început să folosească denumirea „**ROMANIA**”,⁹⁰ – ancestrala denumire a vetrei seminții rumânești din vremea „*titanilor*”.

În jurul anului 383 d.Chr., episcopul Auxențiu de Durostorum, vorbea despre „*solo Romaniae*”,⁹¹ adică de „*pământul Romaniei*”, pentru a denumi zona lui de păstorire, cu centrul în *Durostorum* (azi, Silistra), întinsă pe ambele maluri ale Dunării.

- În anul 395 d.Chr. Imperiul roman s-a rupt în două entități politico-militare distincte, numite Imperiul Roman de Răsărit (cu capitala la Constantinopol) și Imperiul Roman de Apus (cu capitala la Milan). Denumirea oficială pentru Imperiul Roman de Răsărit a fost **ROMANIA** (Ρωμαία) sau **BASILEIA ROMAION** (Βασιλεία Ρωμαίων). Identitatea băștinașilor în spațiul carpato-danubiano-pontic, eliberat, în aparență, din corsetul imperial roman, a ieșit la lumină în vatra Daciei getice.

- În noile condiții geopolitice, autohtonii vetrei „*Daciei getice*” au început o luptă aprigă pentru asumarea, afirmarea și apărarea identității de neam străvechi. În plină expansiune a hunilor în Europa, înaltul cler al bisericii creștine răsăritene a preluat și răspândit etnonimul „**GOT**”, din cauza opoziției „*geților*” nord-dunăreni la creștinare, mărin și menținând peste veacuri confuzia dualității numelui **GET/GOT**.

Însă, istorici greci și latini au încercat să explice, cu măsurile de protecție de rigoare, că între „*goți*” și „*geți*” nu era deosebire, că denumirea „*goți*” avea semnificație politică și nu etnică. Astfel, istoricul roman Claudius Claudianus (370-404 d.Chr.) a scris lucrarea „*De bello Gothico*” (Războiul cu goții), afirmând, însă, că „*Moesia imensă era călcată de carele getice*”.⁹²

⁸⁹ Ion Ioniță, **Din istoria și civilizația dacilor liberi. Dacii din spațiul est-carpatic în secolele II-IV e. n.**, Editura „Junimea”, Iași, 1982.

⁹⁰ Ștefan Ștefănescu, **De la Romania la România**, în „*Arhivele Olteniei*”, Serie nouă, 1, 1981, p. 77-84.

⁹¹ Vezi Cesare Alzati, **În inima Europei. Studii de istorie religioasă a spațiului românesc**, Ediție de Ș. Turcuș, cu postfață de I. Aurel Pop, Cluj-Napoca 1998, p. 81, nota 4.

⁹² **Izvoare privind istoria României**, Editura Republicii Populare Române, București, 1964.

La rândul său, un iberic de origine „gotă”(getă), pe nume *Paul Orosius* (375-418 d.Chr.), în lucrarea „*Istorie împotriva păgânilor în șapte cărți*”, a scris despre „*geții aceia, care acum sunt goți și despre care Alexandru declarase că trebuie să te ferești, de care Pyrrhus se îngrozise și Caesar i-a evitat*”.⁹³ El a lăsat informația potrivit căreia denumirea de „**GOTHIA**” (în fapt GEȚIA) constituia o echivalență geografică și etnografică a străvechiului nume al „*Daciei Getice*” (*Dacia ubi et Gothia / «Dacia unde e și Gotia»*).⁹⁴

În același timp, la sud de Dunăre romanii au purtat în anii 402 și 403 lupte cu „**goții**” („*geții*”) fugiți din fața hunilor. Poetul roman, Claudian (grec născut în anul 395), a scris lucrarea *De bello gothico*, unde i-a lăudat pe romani pentru că „*i-au învins pe titani*”. Pentru acesta, „**goții**”/„*geții*” erau acel neam scoborât din zei, care au stăpânit în vremuri ancestrale întreaga zonă fortificată de natură din jurul Carpaților.

În vatra *Daciei getice*, autohtonii (băștinașii), care-și spuneau „*rumâni*”/ „*rumuni*”, reușiseră să-și constituie o formațiune politico-statală, condusă de un duce, numită „**Țara Vlahilor**” (*Valahia, Vlahia*), adică a „*Oamenilor locului*”, cei ieșiți din *Pământul cel Negru*, care s-a închinat năvălitorilor. Așa se explică de ce în jurul lui Attila, printre limbile vorbite era și „*ausona*” = *limba valahică* sau *latina prisca* (limba cea bătrână), vorbită în „*Dacia getică*” de la capătul și începătura moșilor și dusă pe pământul Italiei de către „*roiul*” de *tusci* și etrusci.

Memoria istorică a acestei țări a fost păstrată în legende și redată într-o epopee eroică scrisă în limba germană în jurul anului 1204, intitulată *Cântecul Nibelungilor*.⁹⁵ Autorul acestei epopei, un anonim, a descris alaiul regelui Attila, în care s-au aflat 24 de principii, între care „**Râmunc**” (*Ramunc*) – „**ducele din Țara Vlahilor**” („*Der herzoge Râmunc user Vlâchen land*”). Însă, în prima jumătate a secolului al VI-lea d.Chr., Ștefan din Bizanț îi menționa pe „*daci*” la nordul Mării Negre, precum și „*Dacia, țara aflată aproape de Boristene*” (Nipru, n.ns.).

Astfel, în vreme ce în fosta provincie Dacia romană, precum și în „*Câmpia getică*”, până dincolo de pustiul „*geților*” au început să curgă „*roiuri*” de neamuri barbare, **geții daci** au început istoria lor septentrională. Pentru o lungă perioadă de timp, aceștia au zguduit structura politico-statală și etno-confesională a Europei meridionale, iar apoi au dat lovitura mortală Imperiului roman.

⁹³ **Istoria României în texte**, coordonator Bogdan Murgescu, Editura „*Corint*”, București, 2001, p. 65.

⁹⁴ Manole Neagoe, **Iordanes și istoria tracilor** (II), în revista „*Noi Tracii*”, anul XVII, nr. 161, p. 10.

⁹⁵ Vezi, **Cântecul Nibelungilor**, traducător Virgil Tempeanu, Editura pentru literatură universală, București, 1964.

• Alături de numele „*vlah*” („*valah*”, în forma „*Vlâchen*”), apoi „*valachus*”/„*valah*”, preluat de străini încă din secolul al IV-lea d.Chr. a fost consemnat și numele etnic „*rumân*”/„*român*”, – numele seminiței, personificat de acel „*Râmunc*” (*Ramunc, Raman, Ruman, Rumun*), ducele din „*Țara Vlahilor*”, căpetenia celor 700 de „*vlahi*” prezenți la curtea lui Attila, regele hunilor.

Etno-toponimul „*vlah*”/„*valah*” – „*Vlahia*”/„*Valahia*”, cu derivatele sale: *blaci / Blachia, fali / Falia, valahi / Valahia, vlahi / Vlahia, olahi / Olahia, placi / Plaka* etc. a arătat același neam, care își spunea sieși „**RUMUNI**” / „**RUMÂNI**”. Acesta a fost transmis peste veacuri în întreaga arie a vechii Europe, ca nume de „**țară**” (cu locuitorii ei străvechi):

- peninsula care adăpostește munții Haemus (Balcani) s-a numit până târziu „**VALAHIA**” – din adunarea „*Pelasgiilor*”/„*Valahiilor*” ancestrale – sau **Rumelia** – din „*rami*”/„*rumuni*”;

- în Grecia, mai multe provincii s-au numit „*Vlahia – Megali Vlahia*” (Tesalia), **Ano Vlahia** (Epir) etc.;

- în Cehia există o regiune **Valašske Kralovstvy**;

- vatra inițială a orașului Düsseldorf, capitala landului Rhenania de Nord-Westfalia, s-a numit, până în anul 1851 **Walachei**.

Aceste toponime au marcat până târziu, în evul mediu, hotarele „*Daciei getice*”, adică vatra vechii Europe.

• Neamurile care au venit ulterior în contact cu urmașii „*pelasgilor*”/„*valahilor*” i-au botezat după timp și nărav: *ulagh* (în persană); *vlahi/valahi/mesi* (în greacă); *walati/balacorum/valachorum/balachorum* (în latină); *olaci/blahi* (în italiană); *valasky* (în cehă), *volosky* (în polonă), *volohi* (în rusă); *blaci* (în franceză), *olah* (în maghiară); *illac* (în tătară) etc.

Însă, băștinașii vetrei vechii Europe au conservat și apărât în nordul Dunării numele „**RUMÂN**” („**ROMÂN**”), iar în sudul Dunării pe cel de „**ARMÂN**” („**AROMÂN**”), cu atributul „*rumânesc*”/„*românesc*”. Acesta avea o semnificație etnică unitară, desemnând neamul – **SEMINȚIA** – de pe întreaga vatră rumânească,⁹⁶ și afirmând identitatea etno-spirituală moștenită de la „*titani*” și „*pelasgi*”/„*valahii*” hyperborei.

*

Concluzii:

În vremuri imemorabile, vechea Europă, Asia Mică și nordul Africii au fost locuite de „*pelasgi*”/„*valahi*”. Aceștia au constituit *capătul și începutura moșilor seminiței rumânești* și simbolul statorniciei *getice* în vatra etno-spirituală a neamului carpato-danubiano-pontic.

⁹⁶ Eugen Stănescu, **Semnificații istorice ale numelui poporului și țării noastre**, în „*Magazin istoric*”, nr. 10, 1969, p. 38.

Primii mari conducători au fost *Uran* (ANU / Montu / **PELASGUL** / **VALAHUL**) și *Saturn* (OMU / **DACUL**). Aceștia au fost zeificați în spațiul carpatic, iar legile, moravurile și religia impuse de aceștia au fost diseminate în toată lumea „*pelasgă*”/, *valahă*”.

Băștinașii (*moștenii*) vechii Europe și-au marcat vatra de viețuire, și-au construit o identitate proprie și s-au afirmat între neamurile vechii Europe și noii Europe prin cele 4 etnonime nemuritoare: **valah, get, dac, rumân**:

- „**VALAHIA**” / „**VALAH**”:

- derivă din „*pelasg*” – identificat de mitologie cu „*Uranus*” (adică: *Divinul, Cerescul, Alesul*), „*fiul Geei / Gaiei*” (**Mama-Pământ, Muma-Mare**) – sau, după alte tradiții, cu „*fiul Istrului*”; el însuși a fost numit „*Anu*”, „*Montu*” („*Munteanul*”) sau „*Cel Negru*”;

- numele „**VALAH**” / „**VOLCH**” a fost conferit titanului **Typhon**, fiul lui *Saturn*, semnificând rege („*stăpân de oameni*”, „*stăpân de moșie*”);

- etnonimul „**Valahi**” a semnat *Oamenii Pământului / Oamenii Locului / Cei născuți din Pământul Negru*, adică băștinașii, stăpânii moșiei; pentru prima oară etnonimul băștinașilor vechii Europe –, „**valah**” („*volos*”) –, a fost menționat în poemul *Iliada* de către Homer, în secolul IX î.Chr;

- „**VALAHIA**” a semnat dintru început *vatra (aria) de viețuire, moșia, pământul locuit și apărat de băștinașii vechii Europe*; existența „**VALAHIEI**”, cu semnificația „*Pământul cel Negru*”, „*Pământul cel bogat / darnic / mănos*” – („*Eden*” / „*Grădina Maicii Domnului*” / *Raiul pe Pământ*”), a fost pomenită în „*Cartea genezei*” din Biblie, sub forma de „**Havila**”.⁹⁷

- pe vatra împărăției „*pelasge*”/, „*valahe*”, adică în spațiul carpato-danubiano-pontic s-au născut și au ființat „**Valahiile**” –, ca forme de organizare politico-statală specifică „*oamenilor locului*”;

- numele „*Valahia*” a fost moștenit peste milenii în numele țării rumânești „*Muntenia*” (pentru „*Valahia*” sud-carpatică sau „*Țara Muntenească*”).

- „**DAC**” datează din vremuri legendare, semnificând:

- descendența din *Dokius* – „**DACUL**” – supranumele lui *Saturn* (*Omu*), „*fiul Cerului*”, *regele titanilor* sau al străvechii boierimi de la *Oceanos Potamos*;

- expresia puterii „*valahilor*” de a-și afirma descendența din zei Cerești, de a-și apăra *boieria* (nobilitatea), precum și de a-și exprima dorința permanentă de libertate și credința neclintită în *nemurire*.

- „**GET**”:

- este legat organic de „*Geea*” / „*Gaia*” – **Mama-Pământ, Muma-Mare**, semnificând „*Copiii Geei*” (*Gaiei*) și ai lui *Uranus* (*Montu*), așadar „*Cei îndrumați și ocrotiți de Geea (Gaia)*”;

⁹⁷ Marin Scorobete, *Dacia edenică*, Editura „*Renașterea*”, Cluj-Napoca, 2006, p. 41.

- a fost moștenit de „*pelasgi*”/„*valahi*” de la „*giganții*” cei divini și păstrat cu înțelesul de „*Oamenii Locului*”, „*Copiii Pământului*” – adică „*pământeni*”, „*băștinași*”.

• „**RUMÂN**” („**RUMUN**”):

- semnifică *seminția* (adică „*nația*”), fiind moștenit din „**RAMI**”/ „**ARIMI**”/ „**RAMANI**”/ „**RUMĂNI**”, „**RUMUNI**”, altfel spus „*Cei de-o credință și de-o lege*”, „*Cei care se închină lui Rama*” (*Raman*) – Zeul-Soare (*Sol Lomonius*);

- a definit din vremuri străvechi *seminția vetrei carpato-danubiano-pontice* – definită prin succesiune de generații, limbă unitară exprimată prin grai viu și în scris (*sanscrita*), precum și identitate asumată.

Deci, pentru neamul primordial al vechii Europe:

- *băștinașii sunt geți;*
- *mândria, nobilitatea și libertatea sunt dacice!*
- *moșia este pelasgă / valahă;*
- *seminția este rumânească.*

*

Băștinașii vetrei „*Daciei getice*” i-au întâmpinat pe migratori de multe ori cu mâna pe bătă, alteori cu pâine și sare, spunându-le că, **NOI**:

- de pământ suntem **VALAHI** –, însemnând „*Cei născuți aici, pe vatră*”, din pământul negru, de la *facerea Lumii*;

- de seminție suntem **RUMĂNI** –, adică „*Ne închinăm Soarelui*”, singurul nostru zeu, de la *capătul și începătura moșilor*;

- de baștină suntem **GETI** –, adică „*băștinașii vetrei*”, Copiii Mamei Geea (*Gaia*), *Mama-Mare*, *Mama* – Pământ;

- de viță și prodiță suntem **DACI** –, descendenți din titanul *Saturn*, adică „*Monteni*”, *neam de oameni liberi, nobili, viteji, nemuritori*.

II. UNIVERSUL GENETIC ȘI ETNO-SPIRITUAL AL FAMILIEI LUI MIHAI EMINESCU

MOTO:

*„Ce suflet trist mi-au dăinuit
Părinții din părinți,
De-au încăput numai în el
Atâtea suferinți”.*

Mihai Eminescu
(poezia *Ce suflet trist...*)

Orice om poartă în el o parte din zestrea genetică a strămoșilor, având, la rândul lui, vocația memoriei biologice și sociale, precum și puterea de a transmite urmașilor caracteristici fizice, psihice și intelectuale. Unele caracteristici transmise au caracter energetic, vizibile în timpul vieții primei generații de urmași, iar altele se manifestă latent, după mai multe generații. Aceste realități etno-spirituale sunt reliefate în mod constant de forma istorică de comunitate umană, care încorporează grupuri de oameni legați prin consangvinitate și înrudire, numită *familie*.

Familia este unitatea-nucleu de organizare socială, realizată, *de jure* și *de facto* printr-o asociere cu caracter privat (căsătorie) între un bărbat și o femeie, care devin soți, precum și părinți ai propriilor descendenți din prima generație (copiii necăsătoriți). Din epoca modernă, familia a îndeplinit două funcții fundamentale, respectiv funcția biologică și funcția socială. Prin funcția biologică a asigurat succesiunea de generații în timp istoric, iar prin funcția socială a asigurat nevoile de socializare cu fundament economic, juridic, politic și religios.

Ca ființă umană, **Mihai Eminescu** nu a apărut din neant, ci a fost rezultatul a nenumărate „*izvoare*” de filiație, urcând în timp de la părinți, la bunici și străbunici (strămoși). Familia lui Mihai Eminescu a fost construită pe *model tradițional, patriarhal*, ca asociere natural-umană alcătuită dintr-un bărbat și o femeie, deveniți soți, precum și copiii lor naturali. În această familie, **soțul (tata)** a reprezentat familia la nivelul sferei publice. Acesta și-a exercitat rolul asupra soției și copiilor și a fost responsabil pentru asigurarea mijloacelor de existență ale familiei. **Soția (mama)** a răspuns de organizarea vieții domestice, a condus gospodăria familiei, a îngrijit și a educat copiii.

În familia lui **Mihai Eminescu** a existat o diviziune clară între domeniul privat (asociat naturii) și sfera publică (viața social-politică, reglementată prin contractul social). Această familie a fost, în drept, o *familie nucleară*, numită și *familie simplă*, compusă din soț, soție împreună cu copiii minori

care au locuit și s-au gospodărit împreună. În fapt, a fost o *familie extinsă*, numită și *familie lărgită* sau *familie compusă*, care a cuprins pe lângă nucleul familial și alte rude sau alte generații. Aceasta a inclus suplimentar față de copii și părinții acestora, *bunicii copiilor* (părinții celor doi părinți); *unchii și mătușile copiilor* (frații și surorile părinților împreună cu soții și soțiile lor); *verii primari* (fiii și fiicele unchilor și mătușilor copiilor), precum și *străbunicii copiilor* (părinții bunicii).

În familia lui **Mihai Eminescu** au trăit și s-au gospodărit împreună în intervale de timp trei generații: *copiii, părinții și bunicii*.

A. STRĂMOȘII

- Ca orice copil nou născut, **Mihai Eminescu** a avut *strămoși* – străbuni, străbunici – pe linie paternă și maternă, din care au descins bunicii săi, apoi părinții săi. Aceștia nu sunt cunoscuți decât din cercetări și relatări ulterioare.

a) Strămoșii pe linie paternă:

- Pe linie paternă, strămoșii lui au fost la origine „*români ardeleni*” emigrați din Ardeal în Bucovina; ipoteza este susținută de următoarele surse:

- existența numelui **Iminovici** în Banat la începutul secolului al XVIII-lea;

- existența numelui **Iminovici** în zona Blajului ardelean (în „*Revista arhivelor*” din anul 1930 au menționați 4 elevi cu numele *Iminovici*);

- existența numelui **Iminovici** în zona Făgărașului la începutul secolului XX (pe la anul 1936, lingvistul Ștefan Pașca a semnalat prezența unei familii cu numele *Iminovici* în satul Vad din județul Făgăraș).

S-a impus ipoteza potrivit căreia strămoșii paterni ai lui Mihai Eminescu au provenit dintr-o familie de români din Banatul ocupat de turci, unde în anul 1675 s-a născut un băiat care a fost poreclit **Iminul**. Fiul acestuia, **Iovul lui Iminul**, s-a născut în anul 1705, fiind hirotonisit ca preot sub numele sârbizat de **Iovul Iminovici**, potrivit limbii slavone uzitată în cancelaria Mitropoliei de la Karlovitz.

Din cauza războiului ruso-austriaco-turc dintre anii 1735-1739, în urma căruia Banatul și alte ținuturi au reintrat sub suzeranitate turcească, precum și ca urmare a apelului către români a episcopului Inocențiu Micu-Klein de a se stabili la Blaj, prin anii 1738-1740 preotul **Iovul Iminovici** a plecat din Banat spre Blaj. Acolo a beneficiat de libertăți cetățenești, lot agricol contra unei taxe, învățământ gratuit în limba română pentru copii, cu condiția da a se mărturisi „*unit*”, adică greco-catolic. **Iovul Iminovici** a avut doi fii – **Iosif**, elev de 10 ani la anul 1755 –, precum și **Petrea**.

Petrea Iminovici s-a născut la Blaj, probabil în anul 1735, iar din căsătoria lui cu **Agafia Șerban**, născută în anul 1736, au rezultat mai mulți

urmași. Certă este existența mezinului, pe nume **Vasile**. Pe bună dreptate, criticul G. Bogdan Duică a scris: „*Pentru cei ce caută în Eminovici turcisme și polonisme, iată între elevii școlii românești din Blaj se afla la 1757 un elev Vasile Iminovici (din Blaj)*”. Originea ardeleană a strămoșilor lui Mihai Eminescu a fost demonstrată cu rigoare de Ion Roșu, autorul cărții **Legendă și adevăr în biografia lui Mihai Eminescu. Originile**, publicată la Editura Cartea Românească, București, 1989

b) Strămoșii pe linie maternă:

● Strămoșii din partea mamei proveneau din zona **Hotinului**, dintr-o familie cu filiații în vechimea istorică a acelor ținuturi, mergând până în vremea voievodului Moldovei, Gheorghe Ștefan. Obârșia răzeșească veche s-a fixat în conștiința lui Mihai Eminescu, exprimată în vara anului 1883 într-un proiect de epitaf pentru mama sa: „*În acest moment odihnesc / remeșițele repausatei / șerbeii lui Dumnezeu/ Ralu Iura / fiica Stolnicului / Vasile Iura / Boier de neam din Moldova / din timpul lui / Alexandru Mușat / cel bun / soția lui / George cavalier de Eminovici / castelan ereditar / al regnului Poloniei*”.

B. BUNICII

a) Bunicii (moșii) dinspre tată:

● VASILE IMINOVICI (bunicul/moșul):

S-a născut la Blaj, prin anul 1778, a deprins slovele pe băncile „școlii de obște” din Blaj (înființată în anul 1754), devenită apoi Școală normală), unde a avut ca profesori, probabil, pe Ioan Pop, Samuil Coltar și pe ruda sa Dumitru Rejtar, iar ca director și catihet pe cunoscutul corifeu al Școlii Ardelene, Gheorghe Șincai. La vârsta de 26 ani s-a simțit atras de condițiile economice și sociale oferite de Imperiul Austro-Ungar imigranților stabiliți în Bucovina, pe care o stăpâneau din anul 1775 și s-a hotărât să emigreze împreună cu familia. În acest context, probabil că părinții săi – **Petrea și Agafia** –, s-au despărțit, tatăl nevoind să părăsească Blajul.

În anul 1804, **Vasile Iminovici** împreună cu o parte din familie, inclusiv cu mama sa, **Agafia**, a emigrat în Bucovina. Spre deosebire de Transilvania, Bucovina resimțea în mod acut lipsa știutorilor de carte, astfel că el, ca „citeț” ardelean, având și darul cântării, a sperat să găsească un loc de viațuire mai bun decât cel din vatra Blajului. Eminescologul Dimitrie Vatamaniuc a susținut ideea potrivit căreia „*În exodul românilor transilvăneni din acești ani trec în Bucovina și aceia dintre Iminovici care nu acceptă să-și părăsească legea străbună*”.

Vasile Iminovici a ales satul **Călineștii lui Cuparencu**, unde în acel moment era un loc vacant de dascăl bisericesc. Potrivit recensământului rusesc „*Rimskii-Korsakov*” din anul 1774, în acel sat era conșcris în rândul

privilegiaților, „*l popă*”. El a sosit în satul **Călineștii lui Cuparencu** în toamna anului 1804 și, în urma înțelegerii cu stăpânii satului, **Gheorghe** și **Luca**, a rămas dascăl la parohie. Destinul său a fost legat de biserica de piatră din satul **Călineștii lui Cuparencu**, ctitoria lui **Mihalachi Cuparencu**, zidită între anii 1791-1798. Stăpânii satului l-au primit cu brațele deschise, iar știința de carte l-a ajutat să pătrundă în rândul privilegiaților, adică al celor scutiți de bir.

După orânduirea sa ca dascăl bisericesc în toamna anului 1804, el s-a căsătorit cu o țărancă româncă, pe nume **Ioana Sărghie (Sărghie)**. Apoi, după obiceiul locului, a primit de la „*patronii*” **Călineștilor** casă de locuit și lot agricol din „*fondul religionar*”, de pe care să-și agonisească acele fonduri necesare existenței. Casa atribuită era cea de la nr. 27, construită mai demult cu destinația de a sluji drept locuință cantorului bisericesc.

În anul 1805, biserica a fost târnosită cu contribuția sa esențială, iar patronii **Călineștilor** i-au donat definitiv casa de la nr. 27, căci după moartea lui casa a rămas în posesia familiei **Eminovici**. Astfel, Vasile Eminovici a devenit din unul dintre oamenii de vază ai satului, deoarece în acele timpuri slujitorii bisericii erau trecuți printre scutiții de dări și de „*robotă*”.

Pe lângă aceste avantaje create de stăpânii satului, tânărul dascăl a mai primit din partea baronului Ion Cârstea de la Costâna 4 fălci de pământ, ca danie. În aceeași perioadă, baronul Ion Cârstea l-a împrumutat cu 5 fălci de pământ și pe preotul Nicolae Sevescu de la parohia **Călineștii lui Cuparencu**.

În Conscripția asupra tuturor persoanelor din parohia bisericii cu hramul Sf. Îngeri din Călinești și petrecerea lor, datată 6 noiembrie 1806, a fost consemnat că la casa cu nr. 27 erau trecuți următorii locatari: **Vasile Eminovici** – dascăl; **Ioana** – soția lui; **Agafia** – maica lui; **Ion** – nepotul lui; **Elena** – mătușa lui. Pe baza acestor date, eminescologul Ion Roșu a conchis că „*întemeietorul ramurii bucovinene a strămoșilor poetului este Vasile Eminovici, descins în băătăura de la nr. 27 în perioada august 1804 – noiembrie 1806*”.

Vasile Iminovici a avut patru fete și trei feciori. Pe baza Conscripțiilor de la parohia **Călineștii lui Cuparencu**, eminescologul Ion Roșu a ajuns la concluzia potrivit căreia în casa de la nr. 27 au venit pe lume următoarele odrasle:

1. **Maria** (n. 26 iunie 1807 – d. 31 ian. 1875);
2. **Elena** (n. 23 iunie 1809 – d. 10 febr. 1887);
3. **Gheorghe** (n. 10 febr. 1812 – d. 7 ian. 18840);
4. **Ioan** (n. 14 martie 1816 – d. 21 febr. 1877);
5. **Ștefan** (n. 24 ian. 1819 – d. 1847);
6. **Ana** (n. 10 oct. 1821 – d. 24 ian. 1907);
7. **Catrina** (n. 16 oct. 1824 – d. 5 nov. 1897);
8. **Iordachie** (n. 21 martie 1827 – d. 13 aprilie 1827).

Cel mai mare dintre feciori, **Gheorghe**, a fost tatăl lui Mihai Eminescu.

Vasile Iminovici, știutor de carte învățată la Școala Normală de la Blaj și iubitor de limbă și cultură românească, a căutat să ofere fiilor săi posibilitatea de a studia la școlile vremii. A ales „școala moldovenească” de la Suceava, care avea în persoana unui dascăl **Ioniță** un pedagog cu reale aptitudini. Dintre feciori, doar **Ioan** a rămas în bătaura de la nr. 27, ocupând în sat diverse funcții, între care cea de „vornic” și „epitrop bisericesc”. Tatăl său, **Petrea**, rămas la Blaj, a decedat în anul 1811, mama sa, **Agafia**, a trăit până la vârsta de 83 de ani, decedând în anul 1818. Odată cu **Vasile**, cântăreț în strana bisericii, numele **Iminovici** (*Iaminovici*) a fost ortografiat sub forma **Eminovici** (începând cu anul 1840).

● **IOANA (bunica)**, născută Sârghie, a fost de baștină, probabil, din satul **Sârghiești** (azi, în comuna Todirești, județul Suceava) sau din satul **Sârghieni** (astăzi reședință de comună în raionul Putila, regiunea Cernăuți, Ucraina).

Ambii bunici din partea tatălui, **Vasile și Ioana**, au decedat în anul 1844 din cauza epidemiei de holeră care a cuprins țara în acel an. Mihai Eminescu, născut în anul 1850, nu a apucat să-i prindă în viață, nu i-a cunoscut și, din aceste motive nu i-a amintit în operele sale.

b) Bunicii dinspre mamă:

● **Stolnicul VASILE IURAȘCU (bunic);**

S-a născut în localitatea **Dolhasca**, fiind moldovean de neam vechi; a ajuns în rândul boierilor până la rangul de „stolnic”; în anul 1804 s-a mutat la **Joldești**, un sat cu rezonanță istorică, ocupând funcția de arendaș al moșiei **Dumbrăveni** a familiei **Balș**.

NOTĂ: În aprilie 1457, oastea lui Ștefan cel Mare a zdrobit „la Joldești, la cotitura Siretului” pe cea a lui Petru Aron, după care a domnit în Moldova până în anul 1504. Mărturie a acelor vremuri de grele încercări stă Fântâna lui Ștefan cel Mare, în intersecția de la Măldărăști, despre care legenda spune ca ar fi fost prima ctitorie a domnitorului, ca urmare a victoriei asupra dușmanului său. Pe la Joldești au trecut și frații Nicoară și Alexandru, fiii lui Ioan Vodă cel Viteaz în incursiunea lor pentru pedepsirea celui alt frate, Ieremia Golia.

Cu toate că era urmaș de boier, el a dus o viață răzeșească și a întemeiat o familie, căsătorindu-se cu o țarancă din satul Bănești, pe nume **Paraschiva** – fiica **Alexa Potloff**, poreclit **Donțu** – un muscal sau cazac, care se așezase pe malul Siretului, nu departe de satul Sarafinești și luase în căsătoria pe **Catrina**, fata țaranului român moldovean Ion Brehuescu. Unul dintre frații lui Mihai, pe nume Matei avea să scrie că „*Acest Donțu era un muscal, dacă nu cumva cazac. Numele lui adevărat era Alexa Potloff (Donțu era porecla ce i-o dăduse locuitorii în mijlocul cărora trăia, poreclă pe care el și-o însușise pentru a se perde numele adevărat; iscălea Alexa*

Donțu – n.) fugit, nu știu pentru ce caz politic, din Rusia, și pripășit pe malul Siretului, nu departe de Sarafînești, unde, deghizat în haine de țaran, se ocupa cu prisaca (stupină) și venise cu bani mulți din Rusia. Vorbea bine nemțește, franțuzește, polonește, dar nu se da pe față, trăia incognito. Și-a luat ca menajeră pe lângă el pe o fată din Sarafînești, anume Catrina, fiica unui țaran, Ion Brehuescu...”

Vasile și Paraschiva au avut 9 copii: trei băieți – **Iordachi, Costache și George/Iancu**, precum și șase fete: **Raluca, Maria (Marghioala), Safta, Olimpiada, Fevronia, Sofia**. În iarna anului 1836, **Paraschiva Iurașcu** a murit în condiții năprasnice. Fiind nevoit să-și crească singur cele patru trei fete și cei trei băieți, pe fete, în afară de Raluca, le-a dat la mănăstirea Agafton, unde a construit două case pentru fiicele sale călugărite.

Vasile Jurașcu a avut diverse funcții sub domnitorul Moldovei, Mihail Grigore Sturza (1843-1849). El a fost participant activ la evenimentul care a avut loc în familia sa, în „21 ghenari 1850”, în biserica *Uspenia* din **Botoșani**, când a fost botezat nepotul său, **Mihail**, fiul lui Gheorghe Eminovici și Raluca, fata sa. La botez, pe lângă preotul Ion Stamate și Gheorghe Eminovici au mai participat **Fevronia Iurașcu și Vasile Iurașcu**, tatăl **Ralucai Iurașcu**, pe post de naș de botez, dar și Dimitrie Stamate, fiul preotului Ion Stamate, care era diacon. **Raluca Iurașcu**, mama lui **Mihail**, nu a participat, neavând voie să intre în biserică decât după 40 de zile de la data nașterii copilului său, după ce i se citea o molitvă.

● **PARASCHIVA IURAȘCU (bunica):**

A fost fată de țaran, născută în anul 1785 în satul Bănești, comuna Fântânele, județul Suceava, sub numele de fată **Paraschiva Brehuescu (Brihuescu)**. S-a căsătorit cu **Vasile Jurașcu** din Joldești, cu care a avut 9 copii, dintre care șase fete – **Raluca, Maria (Marghioala), Safta, Olimpiada, Fevronia, Sofia** –, precum și trei băieți – **Iordachi, Costache** (viitor călugăr cu numele **Calinic**) și **Iancu/Iorgu** (viitor arhimandrit cu numele **Iachift / Iachint/ Ioachim**, 1819- 1886). În anul 1834, la vârsta de 51 de ani a murit într-un accident de trăsură. Venind iarna de la Joldești la Bănești cu trăsura, probabil pentru a-și vedea rudele, pe ghețușul podului trăsura s-a prăbușit cu cai cu tot, pierzându-și viața în acel context. Acel accident stupid a fost descris chiar de soț astfel: „ În anul 1834 Noiembrie în 27 zile marți la 7 ciasuri s-au prăvălit trăsura și din acea struncinare la opt ciasuri din ziua aceea și-au dat și sufletul soția me Parascheva cu care am viețuit peste 30 de ani”. A fost înmormântată în satul Bănești, în cimitirul bisericii de lemn, ctitorită de **Ștefan Stamate** în anul 1705-1707, cu hramul „*Sfântul Nicolae*”. În biserica de lemn există o piatră funerară pe care este inscripționat un text în stil popular, probabil redactat de **Vasile Iurașcu**, care eternizează acest sfârșit.

C. PĂRINȚII:

Mihai Eminescu a avut părinți biologici, pe numele de botez Gheorghe și Raluca, pe care i-a respectat și i-a plâns când au dispărut din viață.

● **GHEORGHE EMINOVICI (tatăl lui Mihai):** A fost feciorul mai mare al lui **Vasile**, dascălul din *Călineștii lui Cuparencu*, lângă **Suceava**, născut la 10 februarie 1812. La vârsta de 14 ani, fiind băiat de cântăreț la strană, adică om cu ceva învățătură, a fost înscris la „Școala moldovenească” de la **Suceava**, unde a învățat carte, vreme de trei ani, cu dascălul **Ioniță**, absolvind școala în mod strălucit. Acest fapt a atras atenția baronului **Ion Cârstea** din **Costâna**, care l-a cunoscut bine pe tatăl său, căruia-i oferise ca danie, 4 fălci de pământ.

Drept urmare, în anul 1829 absolventul „școlii moldovenești” din Suceava a fost angajat ca „scriitorăș” pe moșia boierului (baronului) **Ion Cârstea de la Costâna**. Aici a dovedit știință de carte, memorie bună, chibzuință, corectitudine și îndârjire în munca prestată. Despre aceste calități a aflat boierul **Constantin Balș** de la Dumbrăveni, bun prieten cu baronul **Ion Cârstea**, astfel că în anul 1831 era deja angajat în slujba boierului **Constantin Balș**, mai întâi ca *sluger*, iar apoi ca *administrator* al moșiei de la Dumbrăveni. În scurt timp a devenit omul de încredere al boierului **Constantin Balș**, ocupându-se și de treburi „cancelarești”.

Gheorghe Eminovici s-a autodefiniț ca om de modă veche, înalt, voinic mai mult decât gras, „munte de om”. Avea o putere herculeană, un trup sănătos, o minte sănătoasă, cu un cap masiv, acoperit cu păr trainic și învăluit în barba castanie, tunsă cu foarfecele, cu nas prădalnic și ochi albaștrii-verzui. În timp scurt a reușit să agonisească oarecare stare, iar în primăvara anului 1840, adică la vârsta de 28 de ani, s-a însurat cu fata stolnicului **Jurașcu din Joldești** – Raluca (**Ralù**). Socrul său i-a dat zestre constând în bani, „scule și de-ale casei”, precum și o moșie la **Orășeni**, iar **Constantin Balș** i-a oferit o locuință încăpătoare la conacul de la **Dumbrăveni**. De pe această poziție socială a tins la o stare socială mai înaltă, îmboldit și de soția sa, Ralù, care avea ușoare „fumuri nobiliare”. Astfel, în 12 mai 1841 a primit de la **Mihail Grigore Sturza**, Vodă al Moldovei, decretul de căminar: „*Dumisale Slugerului Gheorghe Eminovici. Luând în băgare di samă slujbile ce ai săvârșit patrii în osăbite vremi, dar mai ales supt vremelniceasca ocârmuire, noi găsim de cuviiță aț face cuvinita răsplătire și dar după prerogativa ce avem iată prin acest al Nostru Domnesc Decret îți hărăzim rangul de Căminar, dându-ț dreptate a te iscăli și a fi obștești cunoscut cu acest rang pentru care poruncim și șfatului ca să te treacă prin acturile cărmuirii cu rang de căminar. Mihail Gr. Sturza*”.

A „*viețuit*“ apoi la curtea boierului **Balș**, învățând binișor, în conviețuirea cu acesta, „*franțuzește și nemțește și mai știa pe deasupra rutenește, leșește și evreiește cu accent*”. De asemenea, „*prinsese gust la citit și cumpăra cărți*”. Cu o parte din banii de zestre soției sale, **Raluca**, precum și cu cei obținuți din vânzarea pământurilor de la **Orășeni**, căpătate de la socrul său, **Gheorghe Eminovici** a arendat moșia **Durnești**, cu gândul de a o cumpăra și a se stabili acolo. Totodată, a cumpărat și un rând de case la **Botoșani**, gard în gard cu ale lui **Alecu Enacovici**, pe *Calea Națională*, nr. 179, ba chiar și o cărciumă situată în „*târgul vechi*”, gândind să se pricopsească și la oraș, printr-o combinație cu un **Moscuc Cohos**, cu care concesionase accizul băuturilor spirtoase din *ținutul Botoșanilor*. Familia lui locuia, vara, la **Dumbrăveni**, iar pe timpul iernii se muta la **Botoșani**, mai ales că numărul copiilor creștea văzând cu ochii. Prin anul 1848 s-a ivit pentru căminarul **Gheorghe Eminovici** posibilitatea de a-și îmbunătăți starea socială prin cumpărarea a 288 de fălci de pământ din moșia **Ipotești**. Astfel, trecând prin instanțe judecătorești, împrumuturi și calcule, el a devenit proprietarul moșiei **Ipoteștilor**, cumpărată de la **Efrozina Petrino**, sora lui **Costache Hurmuzachi**.

Adevărata intrare în posesia *moșiei Ipoteștilor* s-a făcut abia în anul 1851, când au fost achitate o parte dintre datoriile. În acel context a fost dărămată și casa veche, nelocuibilă, începându-se construcția casei noi și a acareturilor aferente. De-abia în anul 1852 s-a produs mutarea familiei **Eminovici** la **Ipotești**, dar a mai trecut o vreme până ce și casa nouă a fost terminată. Astfel, întreaga familie **Eminovici** a privit cu bucurie mirifică lume a acestor locuri, iar copiii au găsit aici un mediu propice de revenire în mijlocul naturii.

Țăran, boiernaș liber și proprietar, a visat pentru copiii săi o „*treaptă socială mai înaltă*”. De aceea, a făcut mari proiecte pedagogice pentru feciorii săi. El și-a pus în aplicare puținele și „sănătoasele” principii pedagogice: fetelor nici o instrucție spirituală, rostul lor fiind casnic, dar zestre bună; băieților nici o avere, ei putând să o agonisească singuri, dar cultură temeinică. Însă, marile sale proiecte au eșuat din cauza mijloacelor bănești precare.

Fiul său, **Matei**, avea să scrie despre el că „*avea ochii albaștri, caracter foarte violent (autoritar), dar, în schimb, avea un suflet foarte bun*”; „*caracter ferm, nelingușitor, rezolva imediat cestiunea și de aceea îl iubea Balș*”. A murit subit, la 8 ianuarie 1884 la **Ipotești**, la vârsta de 72 de ani, după ce și-a văzut aproape toată familia măcinată de moarte și boală (soția și șase copii morți și trei bolnavi), fiind înmormântat lângă bisericuța din Ipotești.

● **RALUCA** (Ralu, mama lui Mihai):

S-a născut în anul 1816 în **Joldești**, fiind a patra fiică a stolnicului **Vasile Jurașcu** și a **Paraschivei Donțu**. Fiul său, **Matei**, avea să scrie că

numele adevărat al mamei lui era *Rareșa*, „*Raluca era un fel de dezmerdătură...*”; ea era „*a 4-a fată a stolnicului Vasile Iurașcu din satul Joldeștii, și a Paraschivei, născută Donțu*”.

Raluca a copilărit pe malul **Siretului**, în preajma conacului boieresc. În anul 1840 s-a căsătorit cu **Gheorghe Eminovici**, iar din căsătorie au rezultat **11 copii, 3 fete și 8 băieți**. În anul 1851 s-a mutat împreună cu toată familia la **Ipotești** și s-a dedicat treburilor gospodărești, precum și creșterii copiilor.

A fost o femeie supusă și blândă, cu trăsături nobile, cu ochi întunecoși, pătrunzători și gura senzuală, față slabă și zâmbitoare; existența ei obscură și trudită s-a scurs într-o hărnicie necesară, într-o casă plină de copii, care i-au adus bucurii, dar și multe necazuri. A fost astfel descrisă de fiul său, **Matei**: „*Mama era femeie mărunță, dar robustă, brună-albă, la față îi semăna Iorgu perfect, și puțin și Mihaiu. – în adevăr foarte evlavioasă și harnică. Nu sta, cum nu stă apa care curge. Sarcastică întocmai ca și tata, dacă nu cumva de la el s-o fi învățat, sau el de la ea*”.

Raluca a fost mândră de străbunii ei, pe care-i pretindea boieri de rangul întâi. În certurile amicale care se iscau pe această temă între soții **Eminovici**, **Gheorghe** îi spunea adesea ironic, că bunicul său **Donțu** – rusul de pripas, muscal sau cazac, pe adevăratul său nume, **Alexa Potlov**, refugit în Moldova din motive politice – fusese „*și mai boier decât Jurăsceștii*”. Acesta fusese om cult, căci vorbea nemțește, franțuzește și leșește. Fiul **Ralucăi**, **Matei**, a povestit că mama sa: „*Avea pretenții de nobleță față de tata, zicând că Iurăsceștii, străbunii ei, au fost boieri de I-îia ordine. Tata n-o contrazicea, decât îi obiecta că, la drept vorbind, mai nobil a fost Donțu decât Iurăsceștii*”.

Muscalul **Donțu** se așezase pe malul Siretului, nu departe de satul **Sarafinești**, în locul numit *Vadul Donțului*, și trăia țărănește cu o țitoare, **Catrina**, fata țaranului **Ion Brehuescu**. Din acea căsătorie a rezultat o fată, **Paraschiva**, pe care muscalul **Donțu** a dat-o după stolnicul **Vasile Jurașcu** din **Joldești**. După afirmația unor megieși, acesta l-ar fi umplut de bani pe ginerele său. **Raluca** l-a păstrat în memorie ca pe un bătrân care purta barbă și plete, era alb ca neaua de bătrân, iar vara ședea numai în cămașă de borangic la umbra unui plop, pe malul Siretului, în apropierea prisăcii lui.

Raluca s-a dovedit a fi un bun administrator al treburilor gospodărești: „*Casa lui Eminovici era gospodărească, pridvor larg cu trepte, odăi cu privire liberă de jur împrejur, șoproane, hambare, livadă, tei imenși*”. Ea s-a preocupat permanent de asigurarea educației religioase a copiilor săi. Astfel, a cumpărat cu 250 de galbeni de biserica de pe moșia Ipotești, de la un anume **Murguleț**, pe care a transformat-o atât în lăcaș de cult atât pentru familie, cât și pentru obștea locului.

Raluca a murit la vârsta de 60 de ani, în fatidica zi de „*13 august 1876, la ora 12 din zi, trupul ei a intrat în neființă, de față fiind căminarul*,

Henrieta și Nicolae”. De la Cernăuți a fost chemată **Aglaia**, de la Iași **Mihai**, și cadetul **Matei**. Mihai, cu chipul lui îndurerat, a fost prezent la ceasul înmormântării mamei, după cum a mărturisit în poemul „*Pierdută pentru mine, zâmbind prin lume treci!*”:

*„Pe maică-mea sărmana atâta n-am iubit-o
Și totuși când pe dânsa cu țărână-a coperit-o
Părea că lumea-i neagră, că inima îmi crapă
Și aș fi vrut cu dânsa ca să mă puie-n groapă...
Când clopotul sunat-au, plângea a lui aramă
Și rătăcit la minte strigam : unde ești, mamă ?
Priveam în fundul gropii și lacrimi curgeau râu
Din ochii mei nevrednici pe negrul ei sicriu”.*

D. UNCHI ȘI MĂTUȘI:

Mihai Eminescu a avut mai mulți unchi și mătuși din partea ambilor părinți, cunoscuți din documentele vremii, care l-au adorat pe copilul Rareșei, ajutându-l la nevoie și având grijă să primească educație și învățatură creștină.

1. Din partea tatălui

1.1. Unchi (frații tatălui):

Mihai Eminescu a avut **3 unchi** (frații tatălui său), respectiv:

● – **IOAN** – născut la 14 martie 1816; s-a căsătorit cu **Maria lui Ștefan Marcei** din **Șerbăuți**; a decedat la 21 februarie 1877.

● – **ȘTEFAN** – născut la 24 ianuarie 1819; a deprins scrisul-cititul și socotitul la aceeași „școală moldovenească” din Suceava, cu „dascălul Ioniță”; după terminarea școlii, nu s-a mai întors în satul Călineștii lui Cuparencu, ci a părăsit Bucovina, fiind dus de fratele său Gheorghe, în Moldova, la **Dumbrăveni**, unde acesta ajunsese „logofăt”, adică „administrator” al moșiei respective. Astfel, a ajuns, pentru început „scriitorăș”, iar mai apoi probabil „vătav” pe moșia **boierului Balș** din **Dumbrăveni**, de care ținea și satul **Sălăjeni**.

NOTĂ: Într-o epistolă a lui Matei Eminescu adresată lui Leca Morariu, datată 25 octombrie 1923 se scrie: „Tata a mai avut un frate, anume Ștefan, pe care îl adusese pe lângă sine la Dumbrăveni, dar a murit de holeră. Și pe acesta îl pictase pictorul adus la Dumbrăveni (neamțul Zigri, adus la Dumbrăveni spre a o picta pe Raluca Eminovici – n. n.), dar a fost în format mai mic ca pe mama; acest portret îl avea tata în perete în camera lui de culcare. Era mai tânăr ca tata, ca și cel venit pe la el din Călinești și după pictură nu semăna cu tata. Numai nasul parcă aducea pușin cu al tatei”. În altă epistolă, trimisă lui Corneliu Botez la 23 mai 1909, Matei Eminescu a scris: „Tata a mai avut un frate, mai mic ca el, anume Ștefan, a murit și acesta de holeră odată cu Iorgu Iurașcă (cumnatul lui Gheorghe Eminovici – n. n.). Nu semăna cu tata deloc, căci era și el pictat

odată cu mama, într-un cadru mai mic, și nu semăna cu tata. Era însă mai cărturar decât tata și foarte glumeț, îi făcea mare haz lui Balș. Se vedea din portret om cu părul și mustețele negre. Umbla ras ...”

Probabil că **Ștefan** a devenit duhovnicul familiei Balș, care l-a înzestrat cu o tablă de pământ în hotarul satului **Sălăgeni**. Astfel, Gheorghe, fratele său s-a îndepărtat de el, pentru că „*se rușina să-i arate cucoanei lui (Raluca Iurașcu se trăgea din vechi neamuri boierești) din ce soi de oameni se trage*”, așa cum și povestea celălalt frate al lui Gheorghe Eminovici, **Ioan**, că i s-ar fi întâmplat și lui. Însă, Matei avea să scrie că **Ștefan** a fost „*mai cărturar*” decât fratele său Gheorghe. Din nefericire, Ștefan a murit de tânăr (29 de ani), secerat de holeră, în același an cu **Iorgu Jurașcu**, cumnatul său.

● – **IODACHIE** – născut la 21 martie 1827; a decedat la 13 aprilie 1827.

1.2. Mătuși (surorile tatălui)

Mihai Eminescu a avut **4 mătuși din partea tatălui** (surorile tatălui);

● – **MARIA**: născută la 26 ianuarie 1807; s-a căsătorit cu **George Maroneac**; a decedat 31 ianuarie 1875;

● – **ELENA**: născută în 23 iunie 1809; s-a căsătorit cu **Dumitru Sandriuc** din **Șerbăuți**; a decedat în 10 februarie 1887;

● – **ANA (Anița)**: născută în 10 octombrie 1821; s-a căsătorit cu **Dumitru al lui Vasile Iereminciuc**; a decedat în 24 ianuarie 1907;

● – **CATRINA (Catina?)**: născută în 16 octombrie 1824; s-a căsătorit cu **Pocop Simocot** din **Șerbăuți**; a decedat în 5 noiembrie 1897.

2. Din partea mamei

2.1. Unchi (frații mamei)

Din partea mamei, **Mihai Eminescu** a avut trei unchi, respectiv: **Iordachi, Iancu/Iorgu** – călugărit sub numele de **Jachift/Jachint/Ioachim și Costachi** – nume de călugărie **Calinic**), care, după cum avea să consemneze **Matei**, fratele său, erau doi oameni „*cam ciudați*”.

● **IODACHI**: A fost căsătorit, dar era „*năzdrăvan mare și cam plesnit cu leoca*”, având un comportament agresiv față de părinți. Din această cauză, tatăl său a cerut sihăstriei **Secului** recluderea fiului în această mănăstire. În acest sens, prin anul 1837, stolnicul **Vasile Iurașcu** i-a scris **mitropolitului Moldovei, Veniamin Costachi**, plângându-se de violența fiului său și rugându-l să-l ajute la îndreptarea răzvrătitului fecior. Jalba s-a încheiat astfel: „*al Înaltpreasfinției Voastre nevrednic fiu sufletesc, Vasile Iurașcu, Stolnic*“. **Mitropolitul Veniamin** a intervenit la așa-numitul „*Dipartament al Trebilor din Lăuntru*“, iar organele de ordine publică l-au arestat și l-au condus pe împetricinat la **Mănăstirea Secu** „*spre pocăință și îndreptare*”. A murit de holeră.

● **JACHIFT/IACHINT/IOACHIM** (*nume de botez Iancu/Iorgu*): s-a născut în 3 decembrie 1819; în adolescență a intrat în obștea Mănăstirii Coșula, devenind monahul **Iachint**; după un timp, a primit hirotonia întru ieromonah, apoi așezarea în scaunul de stareț al lăcașului de cult; mai târziu, mitropolitul Calinic Miclescu l-a transferat la Iași, rânduindu-i ascultarea de administrator al Seminarului Teologic de la Socola și hirotosindu-l arhimandrit. După afirmațiile lui **Matei Eminescu**, acesta „*se dădea libațiilor, consumând vinațul podgoriei pe care o stăpânea în preajma mănăstirii Socola, unde fusese hirotonisit arhimandrit, deși nu credea în preoție*”. Acesta se purta mai mult civil, vorbea franțuzește și nemțește, fuma mult, iubea vânătoarea cu prepelicari, pleca prin pădure și venea cu vânat și își luase și „*fiitoare*”. De aceea, a fost dezaprobat de surorile sale. A trecut la Domnul în anul 1886, la nici 67 de ani, răpus de astm bronșic.

● **CALINIC** (*nume de botez Costachi*): născut la 22 ianuarie 1807. A fost atras de viața de sihastru, s-a închinoviat în Mănăstirea Vorona, din apropiere, încă din anii tinereții, primind numele de stareț **Calinic**. Însă, era datat „*patimii bahice în chilia lui*”, cam arțăgos, misogin și neîngrijit. După cum avea să-și amintească **Matei Eminescu**, **Calinic**, unchiul său bea peste măsură în chilia lui, se refugiase în misoginism, își lăsase barba neîngrijită, era cam arțăgos din fire, existența lui pierzându-se în banal. Din pricina viețuirii sale discrete nu s-au păstrat alte informații despre el.

Nu se cunoaște cu certitudine la ce mănăstire au viețuit cei trei sihaștri, nici locul unde au fost înmormântați. Se spune că **Mihai Eminescu**, la vârsta copilăriei, îi iubea mult, mergea cu ei la vânătoare prin codrii **Botoșanilor**, dar a învățat de la ei și să bea sau să fumeze.

2.2. Mătuși (surorile mamei):

Raluca Eminovici a avut *cinci surori*, respectiv: **Maria (Marghioala)**, **Safta**, **Olimpiada**, **Fevronia** și **Sofia**.

● **MARIA (Marghioala)**: A fost o femeie bătaioasă, pricepută, s-a descurcat bine în viață. S-a căsătorit cu stolnicul **Mihalachi Mavrodin**, de viță boierească, stolnic cu caftan, apoi ban și spătar, absolvent al școlii de inginerie din Iași, devenind proprietar de moșii: **Mihăileni**, **Ocolul Herții**, **Popeni** și **Fundeni**, **Ionășeni** și **Șendricei**. Despre aceasta, Vasile Jurașcu, tatăl său, a scris în cartea sa de rugăciuni „*Mărgăritarele*”: „*În anul 1824 Februar în 10 zile am cununat pe Marghiolița cu Mihalache Mavrodin, alegându-l eu din 49 ce au cerut-o până la acesta căruia am și dat-o. Marghiolița fiica mea s-au născut la anul de la Hristos 1804 August în 20. Domnul să le folosească și tot binele să le dăruiască*”. În anul 1825, **Mihalachi Mavrodin** a cumpărat case în mahalaua **Vrăbienilor** din **Botoșani**, strada **Rosset** nr.1003, deși, mai avea case și în **Iași**.

Maria a avut cu stolnicul **Mihalache Mavrodin** șase copii, trei băieți și trei fete: **Petre** (născut la 29 iunie 1829), **Iordache** (n. 13 martie 1840) și **Vasile** (n. 1842) și trei fete: **Maria, Elena și Profira**. Copiii ei au învățat împreună cu cei ai surorii sale, **Raluca**, s-au ajutat și au luat exemplul unii de la alții, s-au sfătuit în privința școlilor frecventate și a meseriilor alese.

Maria Mavrodin a ajutat-o la nevoie pe sora ei, **Raluca**, împrumutându-i bani la cumpărarea *Ipoteștilor* (200 galbeni) sau luând în arendă *moșia Ipotești*, când aceasta a fost scoasă la mezin. S-a lansat în afaceri, a cumpărat și arendat moșii, având numeroase procese și multe riscuri pentru agonia unei averi însemnate. De asemenea, l-a ajutat pe **Gheorghe Eminovici**, cumnatul său, și i-a arendat *moșia Ipotești* pe o durată de șase ani pentru a nu fi scoasă la mezin, Gheorghe Eminovici având datoriile la **Eufrosina Petrino** (ratele scadente pentru *Ipotești*) și la **Cristina Macri** (împrumut de 150 de galbeni). Contractul de arendare s-a încheiat în 28 decembrie 1850, cu obligația **Mariei Mavrodin** de a-i achita 2100 galbeni, în tranșe de 350 de galbeni pe an, timp de șase ani. Acel contract, mai mult formal, a împiedicat autoritățile să-l execute silit pe **Gheorghe Eminovici** pentru datoriile neplătite la timp **Eufrosinei Petrino**.

Mihalache Mavrodin a murit în 7 aprilie 1856. După însemnările lui **Vasile Iurașcu** din cartea de rugăciuni „*Mărgăritarele...*”: „*În 1856 luna april în 7 la 4 ciasuri după amiază zi după calendarul nostru sau mutat din viață Dumnealui Mihalache Mavrodin fiul celor mai sus însemnați cu însăși slova sa (Lupu Mavrodin, Ecaterina Mavrodin) și al celui ce au însemnat aici și au fost ginere. Fost-au bărbat cu știință cu carte întreagă, la mulți au fost trebuitor aflând el (povață) prin bunele lui sfaturi, cunoscut-au legile și pravilele...*” **Maria** (Marghiolița) a rămas văduvă a administrat singură averea familiei și le-a asigurat copiilor ei educația și rosturi sigure în viață.

Mihai Eminescu a purtat mătușii sale **Maria** un respect deosebit, a vizitat-o de multe ori. S-a stins din viață în 23 martie 1876, la vârsta de 72 de ani, iar în 13 august 1876 a murit și Raluca Eminovici, sora ei, în vârsta de 60 de ani.

Despre *cei trei băieți ai Mariei Mavrodin* se cunosc următoarele:

- **PETRE** a ajuns colonel în armată, după ce a făcut școala de cadeti; în anul 1858 a fost avansat la gradul de locotenent, iar în august 1860 i s-a conferit gradul de căpitan de infanterie; el s-a opus loviturii de stat împotriva lui **Al. I. Cuza**; vărul său **Matei Eminovici** a spus despre **Petre Mavrodin** că era „*om de o jumătate de milion avere*”, după ce se căsătorise cu **Safta**, cu care era văr de-al treilea; a murit în anul 1874.

- **IORDACHE (GHEORGHE)** a fost încorporat în armată, a fost trimis la Școala de ofițeri, primind, în anul 1863, gradul de sublocotenent; a murit subit în anul 1875, la Regimentul de Infanterie din Buzău, cu gradul de căpitan.

● **VASILE**, băiatul cel mai mic, a urmat clasele primare la *Pensionul* lui **Ladislav Ferderber** din **Botoșani**, împreună cu cei trei veri ai săi: **Șerban, Niculae și Iorgu Eminovici**; în anul 1852, *Vasile* era în clasa a I-a, *Iorgu* în clasa a II-a, iar *Șerban* și *Niculae* în clasa a III-a primară; fiind la aceeași școală, ei au copilarit împreună, s-au ajutat la învățătură, cele două familii – **Mavrodin și Eminovici** – locuind în acea perioadă în Botoșani; în anul 1876, acesta era inginer în **Piatra Neamț**. El s-a căsătorit cu **MARIA COȘOVEI**, cu care a avut cinci copii, trei băieți și două fete: **Vasile, Mihai, Alexandru, Ema și Elisabeta**.

MIHAI MAVRODIN a fost căsătorit cu **Elena Bucșenescu**, a locuit în casele părintești și au avut urmași care se mai regăsesc și în zilele noastre. Sora lui **Profira** s-a căsătorit cu un anume **Mantacaș**. Acesta a fost printre puținii descendenți ai familiei **Mavrodin** care au lăsat informații scrise despre **Mihai Eminescu**. În articolul său din ziarul botoșănean „*Știrea*”, din 28 iunie 1929, acesta a consemnat că l-a văzut pe **Mihai Eminescu** la **Botoșani**, în anul 1887, când poetul locuia la sora sa **Harieta**: „*Când intra Moș Mihai pe porțița de lângă fântână, noi copiii ne făceam mici. Coordonnez azi faptele. Era prin 1888, poetul ieșise din casa de sănătate de la Doebing, era reîntremat, stătea vara lui 1888 în Botoșani, mergea dimineața la grădina lui Vârnav și regulat îl vedeam venind la noi în haină neagră și cu pardesiul subsuoară*”. *Și azi, chipul lui minunat îmi stă în minte. Biograful spun (Caragiale), că într-adevăr era izbitor de frumos. Era imposibil să apară într-o sală, fără ca ființa sa să nu atragă privirile chiar a celor ce nu-l cunoșteau. Chipul lui ne minuna și pe noi, copiii; dar mai ales ceea ce era încântător la el era sonoritatea glasului și un râs domol într-o cascadă minunată*”.

NOTĂ: *Autorul a făcut două greșeli: poetul a venit la Botoșani în anul 1887 și nu 1888 (în 14 aprilie 1888 Mihai Eminescu plecase la București cu Veronica Micle), iar Mihai Eminescu venise la Botoșani de la Mănăstirea Neamț și nu de la Dobling. Mihai V. Mavrodin era pe atunci un copil de cca. 10 ani și nu putea să-și mai aducă aminte, după 42 de ani, datele exacte ale venirii poetului la Botoșani.*

● **SAFTA:** S-a căsătorit inițial cu clucerul **Dimitrie/Dumitrache Velisar (Velisarie)** din **Bacău**, având împreună trei copii: **OLGA** (devenită mai târziu maica **Xenia**), **MARIA** și **NICU**. După ce copiii au crescut, mistuită de dorul viețuirii îngerești a luat încuviințare de la soț și s-a călugărit în *Mănăstirea Agafton*, stând lângă sora ei, **Fevronia**.

Odată cu **Safta** a pășit în mănăstire și una din fiicele ei, care a primit numele de călugărie **XENIA**. Momentul intrării ei în mănăstire este redat de *Arhimandritul Ioanichie Bălan*, care a povestit că „*pe când Maica Xenia Velisarie avea zece ani, a venit schimonahia Fevronia din mănăstire și a zis mamei sale: Soră, tu ești săracă și ai copii mulți. Dă-ne nouă o fată s-o*

creștem, s-o facem călugăriță, ca să se roage lui Dumnezeu pentru voi și să fie moștenitoarea noastră în mănăstire.

- Cu bucurie, maică Fevronie. Îți dau pe asta mai mare! Așa a ajuns în mănăstire maica Xenia. Aici a fost crescută cu multă grijă în casa mătușilor ei, învățând de mică ascultarea, smerenia, cântarea bisericească și sfânta rugăciune. Ajungând în vârstă, s-a făcut mireasă lui Hristos și lauda pe Dumnezeu ziua și noaptea. Ucenicele ei spun că maica Xenia era din copilărie o fică tăcută, retrasă și iubitoare de liniște; se ruga mult, postea mereu și avea darul lacrimilor.

- De ce plângi, maică Xenia?, o întrebau ucenicele.

- Plâng pentru vârul meu [poetul Mihai Eminescu], că a avut o viață zbuciumată și a murit de tânăr! Venea mereu pe la noi. Ne citea din cărțile lui, iar noi îi vorbeam de Dumnezeu și îl îndemnam să se roage. De atunci îi fac regulat parastas la biserică. Așa s-a nevoit maica Xenia 60 de ani în Mănăstirea Agafton, slăvind pe Dumnezeu și rugându-se pentru oameni. În vara anului 1926 a adormit cu pace și a fost înmormântată în cimitirul mănăstirii”

● **Dintre copiii Saftei Jurașcu și Dimitrie (Dumitrache) Velisar** s-a remarcat **NICU VELISAR**: Acesta s-a născut în jurul anului 1836 și că era iubit de mama sa; a fost crescut la moșia tatălui său din satul **Fundeni**, într-o casă spațioasă, cu patru camere și o cămară, cu bucătărie și locuințele slugilor, cu grajduri în care n-au fost niciodată mai puțin de patru cai;

- **Dumitrache** și **Safta** au avut fiecare trăsura lui, iar **Nicu** și cele două surori ale sale – **Maria și Olga** (devenită mai târziu **maica Xenia**) –, au avut parte, până au crescut mari, de o guvernantă;

- clucerul **Dumitrache Velisar** și-a îndrumat fiul să urmeze **Școala Publică din Bacău**, pe care a absolvit-o în anul 1854; apoi acesta s-a angajat ca administrator pe moșiile de la Domnești ale unui moș de-al său, **Brăescu**; acolo a dus o viață ușoară și aventuroasă, făcând pasiune pentru fiica unui preot din partea locului; după câțva timp aceasta i-a spus că va avea un copil, astfel că s-a speriat, i-a dat fetei doi juncani mari și frumoși, ca să aibă din ce să își crească acel copil și a dat bir cu fugiții;

- apoi s-a întors la Fundeni, unde, pe la vârsta de 40 de ani s-a căsătorit cu **Aristița Bălăița**, fiica unui răzeș din partea locului, însă purtarea lui n-a fost pe placul tatălui său; acesta l-a dezmoștenit și a trecut toată averea pe numele ginereului său, căpitanul **Davidescu**, soțul fiicei sale, **Maria**; a urmat apoi un lung șir de procese între **Nicu Velisar** și **căpitanul Davidescu**, în urma cărora **Nicu Velisar** a rămas cu o avere destul de frumoasă;

- **Nicu Velisar** a avut cu **Aristița Bălăița**, patru copii: printre aceștia a fost și **Constantin Velisar**, tatăl **Mariei** (numele de căsătorie **Codrescu**), care avea șase ani când, în anul 1902 s-a prăpădit tatăl său; astfel, **Aristița**

Bălăița a rămas singură, cu patru copii, luptând cu greutatea pentru a le da la toți o educație:

- **CONSTATIN VELISAR** a rămas să se îngrijească de moșia de la Fundeni; el evita să spună că este țăran, zicând că-i agricultor; studia mult și îi plăcea să stea de vorbă cu agronomi înainte de a-și începe lucrările agricole; a avut zece copii, toți sunt în viață și se străduiesc să îi învețe pe copiii lor că se trag din viță nobilă și că se înrudesc cu neamul Eminovicilor.

NOTĂ: O scrisoare primită în 6 ianuarie 1894 de Nicu Velisar de la sora sa, maica **Xenia Velisar** explică starea familiei: „...despre tătica Raluca vei ști că au murit de mult și soțul D-sale Iminovici și copiii cu toții au murit, au mai rămas numai doi copii, o fată **Aglaiă** (care) este măritată în Cernăuți și un băiet **Matei** la **Bacău** tot căsătorit. Despre **Mavrodineasca** sau **c(u)c(oana)** **Marghioala** au murit și ea și bărbatul ei cu toți copiii, numai un băiet au murit. Și despre **Vasilica Mavrodin** (vei ști că) au murit de vreo patru ani și au rămas femeia cu patru copii. Numai două mătuși au rămas care sunt călugărițe; sunt și ele slabe și necăjite că au pierdut tot ce au avut, au dat cu dobândă și au rămas fără nici un ban. Eu stau la mătușa mea, **Fevronia Iurașcu**, la cea mai mare decât cealaltă. Mă întrebi dragă **Nicule** despre moșia **Fundeni** dacă voiesc să fiu părtașă. Eu cum să nu voiesc. Chiar te rog să nu mă lași și să mă ajuți că nu am nici un sprijin de nicăieri, nici un ban. Dumnezeu mai știe cum trăiesc dintr-o zi până-ntr-alta. Dar te rog să-mi spui lămurit despre **Fundeni** cum stau voiești să o vinzi sau să o ții mata în stăpânire. Dacă vei putea veni mata singur mai bine ar fi, că ne-am lămuri de toate. Eu nici nu am cu ce să mă duc până acolo. Dar mata de poți și voiești te rog vino că sunt tare necăjită, mă vei vedea cu ochii cum stau. Eu m-ași fi dus, am gândit de multe ori să mă duc, dar nu am avut cu ce și eu singură nu știu și mătușile mele sunt slabe și nu sunt cu puțință să mergă cu mine. Că eu nu am nici moșie nici ... casa părintească și nici un ban. Arată din partea mea complimente cumnatei și doresc să-i am cunoștință; tot odată primește și mata sărutările mele frățești și te aștept cu mare nerăbdare să te mai vad. Fă tot posibilul și vino și ne vom lămuri amândoi tare bine de toate. A matale soră, **Xenia Velisari**”.

Maica Xenia s-a stins din viață la schitul **Agathon** în 28 septembrie 1917, pe când avea 85 de ani.

Mihai Eminescu a avut trei mătuși din partea mamei, care au fost măicuțe la **Mănăstirea Agafton** din Botoșani: **Olimbiada**, **Fevronia** și **Sofia**. Acestea sunt astfel descrise în condica **Mănăstirii Agafton** din anul 1872:

● **OLIMPIADA (OLIMBIADA) IURAȘCU:** fără îndatorire; născută la **Dumbrăveni**, județul **Botoșani**; 45 de ani; călugăriță la **Mănăstirea Agafton-Botoșani**, în anul 1840; cu părul capului sur, cu ochi căprui, cu nasul mijlociu, cu nasul și gura mari, cu fața smeadă, având un semn de fript la piciorul drept.

În fapt, **Olimpiada** s-a născută în anul 1827; la doar 13 ani s-a închinoviat în Schitul **Orășeni**, iar apoi a primit ascultare la **Agafton**; dovedind o iscusință nativă și pricepere administrativă, înțeleptul Mitropolit **Iosif Naniescu** a așezat-o în scaunul stărețesc al chinoviei botoșănene, prețuindu-i smerenia și cumsecădenia.

În anul 1873 s-a stins din viață maica stareță **Suzana Pisoschi** de la mănăstirea **Agafton**. Mitropolia Moldovei prin adresa nr. 1062 din 22 ianuarie

1873, l-a înștiințat pe ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice, Cristian Tell, că pentru gerarea afacerilor și menținerea disciplinei în Monastire... „am numit provizoriu de stareță pe Maica Olimpiada Iurașcu”, solicitând eliberarea mandatului de numire.

Olimpiada Iurașcu a preluat funcția de stareță în 27 ianuarie 1873 și a îndeplinit-o până la 1 aprilie 1873, când a fost aleasă ca stareță maica **Agafia Vârnav**, căreia i-a predat, în prezența delegatului Mitropoliei și al Prefecturii Botoșani, inventarul averii mănăstirii. **Ea** nu a dorit să candideze la postul de stareță, dar a ajutat-o pe stareța **Agafia Vârnav** în administrarea mănăstirii și în rezolvarea unor conflicte dintre soborul mănăstirii și autoritățile din Botoșani, care voiau să pună stăpânire pe proprietățile mănăstirii. În noiembrie 1887 a murit și stareța **Agafia Vârnav**, iar în 19 decembrie 1887, soborul mănăstirii a ales cu 101 voturi pe **Olimpiada Iurașcu**, în vârstă 60 de ani, ca stareță. Administrarea averii mănăstirii a fost realizată cu sprijinul „*consiliului economic*” al mănăstirii din care făceau parte maicile **Agafia Gherghel** și **Nimfodora Stamatopol**, primind lunar un salariu de 105 lei și 46 lei trimestrial pentru hrană și îmbrăcăminte.

Maica stareță **Olimpiada Iurașcu** a întâmpinat mari greutăți în administrarea mănăstirii, deoarece multe maici erau în vârstă și bolnave, așa cum rezultă din raportul către ministrul Titu Maiorescu; la începutul anului 1889 – din cele 128 de maici, existente atunci la Mănăstirea Agafton, 20 erau „*neputincioase*” și 48 „*bătrâne*” – neputând să întrețină și să lucreze averea mănăstirii, solicitând un ajutor bănesc de la minister. Fiind o stareță harnică și meticuloasă, împreună cu măicuțele din „*consiliul economic*”, a ținut o evidență strictă și corectă a bunurilor și veniturilor mănăstirii, a cheltuielilor și a înaintat trimestrial rapoarte la Mitropolie și minister, a ajutat cu medicamente pe maicile bolnave, s-a zbatut pentru apărarea intereselor mănăstirii, mai ales cu autoritățile locale, care voiau pământul și pădurea din dotarea mănăstirii. S-a deplasat deseori la Iași sau la București pentru a fi sprijinită.

În anul 1892, la insistența autorităților din Botoșani s-a hotărât arendarea pământului mănăstirii, arendașului grec **Năstase Panait**, stareța **Olimpiada Iurașcu** s-a deplasat la București, intervenind la guvern pentru a se reveni la hotărârea de arendare, ceea ce a și reușit. Ea era bine cunoscută la **Iași** și **București**, primea deseori oaspeți de seamă, pe care îi trata cu multă atenție, ceremonios chiar, servindu-i cu cafea, rom, măsline și alte gustări, obicei moștenit din familie, la fel ca și maica **Fevronia Iurașcu**, membră în „*consiliul spiritual*” al mănăstirii.

În 14 octombrie 1901, maica stareță **Olimpiada Iurașcu** a trimis pentru guvern un „*Tablou de toate Monahiile aflătoare în Monastirea Agafton județul Botoșani, format dupe Ordinul Domnului Ministru și om al Cultelor No 6592 seria C din anul 1901*”, în care la **nr. 1** este trecută **Olimpiada**

Iurașcu – superioară, urmată de celelalte 132 de călugărițe. La sfârșitul lunii ianuarie 1902, 13 călugărițe, printre care și stareța **Olimbiada Iurașcu** au fost tăiate de pe tabel cu creion roșu, adăugându-se – „*decedată*”. A decedat la 27 ianuarie 1902, nu înainte de a-și scrie testamentul, în 21 ianuarie 1902: „*Olimpiada Iurașcu, văzându-se slabă dar în deplină conștiință, ne-a declarat cu gura sfinției sale... că pentru înmormântare nu are decât 800 lei, cu care să-i poarte grijile până la 7 ani. Asemenea ne-a declarat că și chiliile cu totul ce se află în ele rămân ucenicilor sfinției sale, monahiei Olimpiada Schipor, fiindcă timp de 14 ani mi-a purtat neputința slăbăciunii*” (Proces-verbal din 21 ianuarie 1902, încheiat de membrele din comitetul economic și consiliul spiritual).

O notiță necrolog, apărută în presa vremii, arăta: „*Figura frumoasă și senină a adormitei bătrâne înduioșată de lumina ochilor ei cumiți, îți reamintea cu drag unele capete de sfinte văzute în copilărie, în cărțile vechi de rugăciune. Bătrâna, datorită îngăduinței și bunătății ei de inimă, era iubită în chip deosebit de celelalte maici, lucru cam neobișnuit, pe la mănăstirile noastre. Bătrâna era inteligentă și după cât se vedea cunoștea multă lume din Botoșani și Iași. Cu prilejul vizitei mele, bătrâna zâmbind, vădind o sinceră mândrie mi-a spus că e mătușa poetului Mihail Eminescu. «Iaca am și o carte frumoasă de poezii scrisă toată de dânsul... Mătușa ținea cartea genialului ei nepot, alături de cartea Viețile Sfinților»*”. (Ștefan Bujor, „*O mătușă a lui M. Eminescu*”, *Evenimentul de Iași*, nr. 295 – 1902).

În 9 mai 1902, mitropolitul Moldovei a trimis ministrului Cultelor o adresă în care spunea: „*Postul de Superioară la Sfânta Monastire Agafton, județul Botoșani devenind vacant încă din luna Ianuarie a.c. prin încetarea din viață a titulariei monahia Olimpiada Iurașcu. Noi, aprobând alegerea de Superioară făcută de soborul zisei Monastiri, în persoana monahiei Epraxia Herescu, avem onoarea a Vă ruga să binevoiți a mijloci către Majestatea sa Regele decretarea cuvenită*”. Deci, aprobarea unei starețe de mănăstire se făcea prin decret regal, ceea ce dovedește importanța funcției respective și modul clar de numire a autorităților statului.

Stareța **Olimpiada Iurașcu** a fost înmormântată în cimitirul mănăstirii, pe mormântul ei fiind amplasată o inscripție comemorativă: „*Aici odihnește întru nădejdea învierii, roaba lui Dumnezeu monahia OLIMPIADA IURAȘCU, stareță la Mănăstirea Agafton, între anii 1889-1902 (corect 1887-1902) – mătușa poetului Mihai Eminescu. Veșnica ei pomenire!*”

Maica **Olimpiada Iurașcu** a ținut mult la nepotul ei Mihai, însuflându-i dragoste pentru cultură și credința strămoșească, l-a apreciat ca poet, l-a ajutat în perioada grea de boală (1887-1888), s-a mândrit cu orice prilej cu nepotul-poet și a păstrat cartea lui de *Poezii*, editată de Titu Maiorescu, la loc de cinste, alături de „*Viețile Sfinților*”.

● **FEVRONIA IURAȘCU**: fără îndatorire; născută la Corni – județul Botoșani; 60 de ani; călugărită la Agafton-Botoșani, în 1828; cu părul alb, cu ochi căprui, cu nasul mijlociu, cu gura mare, cu fața albineată, fără a avea un semn deosebit; în fapt, *Fevronia* s-a născut în anul 1812, iar în anul 1828, la doar 16 ani, a intrat în obștea *Mănăstirii Agafton*, primind chipul îngeresc, iar apoi, arătându-se râvnitoare în cele duhovnicești, a luat schima cea mare; se spune că a fost o femeie plină de ciudățenii, se călugărise la *Agafton*, fiind poreclită „*Iurăscioaia cea neună*”.

Mătușa Fevronia a participat la botezul nepotului **Mihai**, fapt care a îndemnat-o să îl ocrotească. Aceasta l-a ajutat să descifreze alfabetul chirilic și i-a înlesnit accesul la cărțile și manuscrisele din mănăstire; așa se explică de ce, mai târziu, poetul **Mihai Eminescu**, ajuns la *Mănăstirea Agafton*, găzduia doar în casa acestei mătuși; când a fugit de la gimnaziul din **Cernăuți**, junele **Mihai** s-a opoșit tot la ea, dar n-a ezitat să-și informeze cumnatul, căminarul **Gheorghe Eminovici**, despre „*fugarul școlar*”; tot în chilia monahiei **Fevronia**, **Mihai Eminescu** a poposit prin anii 1875, când, participând la o clacă de tors lână, a auzit din gura maicii **Zenaida** *povestea lui Călin*, ulterior versificând-o în cunoscutul poem omonim; în anul 1895, la vârsta de 83 de ani, schimonahia **Fevronia Iurașcu** s-a mutat la Domnul.

Gala Galaction menționează întâlnirile pe care **Mihai Eminescu** le avea cu maica **Fevronia** atunci când era copil: „*Eminescu, copil de patru, de zece, de paisprezece ani ... – a venit, de nenumărate ori, întâi cu părinții și, apoi, singur sau întovărășit de frați și de prieteni, ca să vadă pe maica Fevronia și să cerceteze mănăstirea din codri. Eminescu a coborât din Botoșani pe aceste cărări care descurcă poienile înflorite, vâlcelele mascate cu trandafiri sălbatici și umbra stejarilor bătrâni, și s-a urcat la schitul cenușiu și plin de pace. La Mănăstirea Agafton a cunoscut Eminescu întâia oară cenobitismul creștin și pravilele lui și toată trista lui frumusețe*”.

● **SOFIA IURAȘCU**: fără îndatorire, născută în **Rușii Balș**-Bucovina Mare; 49 de ani; călugărită la **Agafton-Botoșani**, în 1840; cu părul alb, cu ochi căprui, cu nasul gros, cu gura mare, cu fața smeadă și cu negel pe obrazul drept; în fapt, **Sofia** s-a născut în anul 1821, fiind tunsă în monahism pe la anul 1840; tradiția așezământului și-o amintește ca pe o maică milostivă, deosebit de muncitoare, deși cam bolnăvicioasă; înainte de moarte a cerut schima mare. A trecut la cele veșnice în 20 august 1878, la vârsta de 57 de ani.

Pentru viețuirea lor frumoasă, pentru smerenia, dragostea și nestinsul dor de Cer, trei dintre mătușile lui **Mihai Eminescu**, *schimonahiile Olimpiada, Fevronia și Sofia*, dar și monahia *Xenia Velisarie* au fost trecute în *Patericul Românesc*. Cele trei măicuțe au fost înmormântate în cimitirul mănăstirii, lângă Biserica Sfinții *Arhangheli Mihail și Gavriil*, construită la anul 1747.

Olimpia Iurașcu, care a fost stareță între 1887-1902, își are locul de veci în spatele altarului vechii biserici, având o plăcuță distinctivă care confirmă faptul că a fost *mătușa lui Eminescu*.

E. FRAȚI ȘI SURORI

Mihai Eminescu s-a născut într-o familie cu 11 copii, 7 băieți și 4 fete. Despre frații și surorile lui **Mihai Eminescu** se cunosc doar câteva referințe biografice. Datele existente vorbesc despre un *destin tragic al familiei Eminovici*, marcat de posibile stigmatе genetice, sinucideri și boli incurabile. Cu toate acestea, familia poetului i-a împărtășit măcar parțial geniul, în diferite domenii de activitate. Primii șase copii ai *familiei Eminovici* s-au născut la **Dumbrăveni**, iar al șaptelea, **Mihai**, ar fi fost conceput într-o primăvară timpurie tot la **Dumbrăveni**, deși a fost botezat într-o iarnă geroasă a anului 1850, la Biserica *Uspenia* din **Botoșani**.

● – *primul copil*: **ȘERBAN** – născut în anul 1841; a studiat Medicina la **Viena** (Austria) și **Erlangen** (Bavaria – Germania); a murit în anul 1874 de boala TBC, în sanatoriu, la **Berlin**; **George Călinescu** avea să scrie: „*Întâiul copil născut în 1841, oacheș, slăbuț, tăcut, semăna, așadar, mai mult cu mamă-sa. Nu știm nimic din copilăria sa, petrecută în mare parte și de la Dumbrăveni, decât că a urmat liceul de la Cernăuți, unde și-au făcut studiile toți frații*”; a fost un școlar cu rezultate jalnice, rămânând repetent în anul 1854, în final fiind retras de la gimnaziu în anul 1859; geniul i s-a dezvoltat după 20 de ani, când a ajuns student la **Viena**; a fost un student strălucit, ajungând asistent al medicului vienez *Opolze*, un savant și un chirurg de elită; **Șerban** a fost, însă un neînțelept, disprețuit de tatăl său, care îl lasă mai mereu fără bani; după ce și-a petrecut studenția într-o mizerie cruntă, **Șerban** a prezentat semnele unor tulburări psihice, doborât de greutate și privațiuni.

George Călinescu avea să scrie: „*Lăsat ca de obicei, de către un tată fără suficiente mijloace bănești, el a trebuit să ducă, după câțiva ani de flămânzire pe la gazdele din Cernăuți, o studenție amarnică, nevoit adesea, la Viena, din lipsă de luminare să studieze la lumina felinarelor*”. De la sărăcie s-a îmbolnăvit și de tuberculoză. O combinație fatală: tuberculoză cu, cel mai probabil, depresie avansată. Chiar și **Mihai**, fratele său, aflat la **Berlin** la studii, a spus că nu reușește să se mai înțeleagă cu fratele său mai mare. Cu toate acestea, l-a prezentat pe **Șerban** ca pe un medic ajuns și apreciat în capitala **Prusiei**, în fața căruia ceilalți specialiști pălesc, un adevărat om de știință de viitor. **Mihai** avea să le scrie părinților: „*Ceea ce știți dumneavoastră despre el știu și eu....și nici nu cred că să-i fi descoperit el vreunui om din lume tot ce gândește. Astfel el o duce destul de pasabil; are amici, cunoștințe cu doctori germani și societatea lui e foarte căutată*”.

El e și membru la o societate științifică medicală. Ce sunt românii care învață medicina aicea, pe lângă el? Pot să zic că dispar. Și cu toate acestea... Eu o spun curat: nu-l înțeleg și pace". Alienarea mintală, dar și agravarea tuberculozei i-au zădărnicit cariera, ajungând în anul 1974 în sanatoriul „Charite” din Berlin. Când a fost bolnav, Mihai Eminescu, fratele său, i-a fost alături și cu lacrimi îi cerea căminarului bani, pentru fratele său. Zdruncinat sufletește, a murit în același an, „de oftică”, la vârsta de 33 de ani, lăsând datorii uriașe în urmă.

● – *al doilea copil: NICULAE (NICU)* – născut în 2 februarie 1843; a avut rezultate dezastruoase la școală, fiind de mai multe ori corijent și repetent; cu toate acestea, a arătat o inteligență remarcabilă, tot după vârsta de 18 ani, studiind *Dreptul* la **Sibiu**, ajungând mai apoi scriitor la un avocat din **Timișoara**; la fel ca fratele său mai mare, **Șerban, Niculae** a fost hiper-sensibil, terorizat de tatăl său, căminarul **Eminovici**, numindu-l „*Neculai cel prost*”, retras și pesimist. **George Călinescu** avea să scrie că era mai mereu întunecat și posibil predispus din tinerețe către tulburări depresive: „*Era blând, bine crescut și foarte simțitor încât atunci când tată-său îl certa se închidea în odaia lui și ședea tot timpul abătut*”. După cum a scris **George Călinescu, Neculai** s-a îmbolnăvit de o boală venerică și s-a retras din anul 1881 la **Ipotesti**, unde a practicat agricultură alături de tatăl său; dădea semne de boală și s-a bănuit că ar fi suferit, în special, de tulburări afective.

Tatăl său i-a scris fiului său mai mic, **Mihai** despre **Niculae**: „*Fă ce faci și vino de-l ia, ca să-l duci în vreo casă de sănătate*”. Pentru a-l ajuta, **Mihai** a împrumutat 2.000 de lei. **George Călinescu** avea să scrie că **Niculae** părea totuși sănătos din punct de vedere psihic: „*Niculae aștepta cu nerăbdare banii, într-o scrisoare ce arată un om cu desăvârșire sănătos la minte*”. Tatăl său a murit în 8 februarie 1884, fără să-i lase nici un ban. Sărac și bolnav, **Neculai**, nu s-a mai putut întreține și a încheiat socotelile cu viața. S-a sinucis în grădina casei din **Ipotesti**, împușcându-se cu un revolver; fratele său, **Matei**, avea să spună că acesta fusese foarte bolnăvicios și că „*s-a împușcat în Ipotesti, curând după moartea tatei*”.

●- *al treilea copil: IORGU EMINOVICI* – născut în anul 1844; biografia spun că era un bărbat frumos și înalt, deosebit de inteligent, semănând izbitor cu fratele său mai mic, Mihai; cu toate acestea, George Călinescu avea să scrie că era pesimist la fel ca și ceilalți frați, Șerban și Niculae: „*Acest frate înalt, negricios, asemănător mamei era o fire tot așa întunecată ca și Șerban. Când râdea, se schimba vremea*”. Ion Luca Caragiale l-a asemănat pe Iorgu cu Mihai, fiind „*tot așa de frumos, de blând și de ciudat – o izbitoare asemănare în toate*”. A ales cariera militară, a urmat *Academia Militară din Berlin*, impresionându-și superiorii și profesorii cu capacitatea sa deosebită. În urma unui examen, mareșalul **Moltke** a fost

uimit de istețimea tânărului ofițer și l-a luat sub protecția sa, fapt fără precedent pentru un ofițer străin în Prusia.

A ajuns sublocotenent într-o companie de infanterie militară în **Germania**. În anul 1871, la o manevră militară în **Brandenburg** a căzut de pe cal și s-a accidentat extrem de grav și a zăcut doi ani în pat. A murit în anul 1873, la vârsta de 29 de ani, după unele păreri împușcându-se în cap, la fel ca fratele său mai mare: **Ion Luca Caragiale** avea să scrie: „*Ca să-și încununeze succesul, militarul s-a dus acasă și, fără să lase măcar o vorbă, s-a împușcat*”. În schimb, George Călinescu spunea în lucrarea „*Viața lui Eminescu*” că, de fapt, Iorgu a murit în 21 septembrie 1873 la **Ipotesti**, după ce a căzut de pe cal la manevrele imperiale din **Prusia**, acesta suferind și de tuberculoză. Până astăzi, moartea lui **Iorgu** rămâne un mister. Se presupune că s-ar fi sinucis cu revolverul, familia lansând zvonul că a căzut de pe cal și s-ar fi sfârșit de ftizie.

● – **al patrulea copil** – o fată – **RUXANDRA** – născută în 5 mai 1845; aceasta a murit la o dată incertă, la o vârstă fragedă.

● – **al cincilea copil: ILIE** – născut la 1 iulie 1846; era vesel ca și fratele său Mihail; fiind apropiați de vârstă, biografii spun că **Ilie** și **Mihai** erau nedespărțiți în copilărie, fiind parteneri de joacă la **Ipotesti**. „*Mihai și-a petrecut copilăria la Ipotesti, în casa căminarului, adesea împreună cu fratele său Ilie, cel cu ochi albaștri, care-i era mai apropiat ca vârstă, ascunzându-se în câte-un saltar de scrin, ca să nu știe nimeni unde-i, or în vro ladă veche cu lumânări de seu, din care ieșea uns ca dracul*”. Copiii își manifestau precocitatea inventivă în nenumăratele jocuri pe care spațiul larg al gospodăriei căminarului le îngăduia, după cum sunt ele descrise în poezia „*Copii eram noi amândoi*”, dar și în felurite amintiri ale unor posibili cunoscători sau doar fabulatori“. **Ilie** a fost după tiparul majorității fraților **Eminovici** un școlar dezastruos rămânând la **Cernăuți** și corijent și repetent. În același mod ca frații săi a dovedit o inteligență deosebită după 19 ani, urmând cursurile școlii de medicină lui **Carol Davila** de la **București**. A fost trimis într-o misiune sanitară în străinătate, fără să fie cunoscut cu precizie locul, iar în anul 1863 s-a îmbolnăvit de tifos la un spital militar și a murit în același an „*de tifos prin molipsire*”.

Mihai, fratele său, a suferit cumplit la moartea acestuia, dedicându-i câteva versuri, pe când avea 14 ani: „*Mort e al meu frate/Nimene ochii-i n-a închis/În streinetate,/ Poate-s deschiși și-n groapă/Dar ades într-al meu vis/Ochii mari albaștri/Luminează un surâs/Din doi vineți aștri*”.

● – **al șaselea copil**: – a doua fată – **MARIA (Marghioala)** – născută în anul 1848; a murit în anul 1855, la vârsta de 7 ani și jumătate, fără a fi cunoscute motivele.

● – **al șaptelea copil**: – **MIHAIL (inițial EMINOVICI, ulterior MIHAI EMINESCU)** – născut la 15 ianuarie 1850, în orașul **Botoșani**, pe

Calea Națională, imobilul 179; botezul lui **Mihai** a avut loc la Biserica *Uspenia* din Botoșani (ctitoria doamnei **Elena Rareș** – anul 1552); a murit în 15 iunie 1889, la Sanatoriul doctorului **Al. Șuțu** din **București**; a fost înmormântat în cimitirul *Belu* din **București**; el s-a caracterizat astfel: „*Dumnezeul geniului m-a sorbit din popor cum soarbe soarele un nour de aur din marea de amar*”.

Mihai a fost astfel descris de fratele său, **Matei**: „*Ca fizic, Mihai era mai scurt ca mine, eu am talia 1,68, el era cu 2-3 centimetri, poate și patru, mai scurt, avea musculatură herculeană (herculeană), piciorul cu scobitura tălpii era plin (Platfuss), cum zice neamțul (...) Păr negru precum corbul, fața un brun alb. Pălăria lui favorită era semijoben, mergea totdeauna privind în pământ, cu capul puțin aplecat în jos și mai totdeauna gânditor. (...) Somnul îi era neregulat, aci citea de cu seară până răsărea soarele, aci dormea de cu seară până la amiază și uneori până la 1 și 2 p.m. Piciorul și mâinile mici, ca ale mamei, dinți regulați de culoare gălbuie, când râdea, râdea cu mare poftă, și râs sincer. De când era la «Timpul», joben întreg nu punea decât când venea Veronica de la Iași. Prietenii lui, Teodor Nica, Chibici, Slavici, Burghilea, cum îl vedeau cu joben, îi strigau: «A venit Veronica!!!» (...) „Purta căciulă de astrahan, nu fuguiată, dacică, ci dreaptă. Făcea abuz de tutun și cafele negre, de băut bea, însă numai vin, rachiuri nu. (...) Dar tot gânditor, vorbea el, spunea, râdea, dar iar rămânea gânditor”.*

În alte scrisori, Matei l-a portretizat astfel: „*Mihai avea ochii ceva intermediar între negri și căprui, un fel de căprui închisi, nasul era drept ca al mamei, și nu aquilin (acvilin)*”. „*Era foarte păros Mihaiu, pe pulpele și cele de jos și cele de sus, credeai că-i omul lui Darwin. Cânta bine din gură, ca și mama și Harieta. Îi plăcea singurătatea și desmormântarea trecutului*”. Matei a consemnat că fratele său, Mihai, că avea o afecțiune deosebită față de țărani și pentru ardeleni: „*Grozav îi iubea pe țărani, mare simpatie avea pentru Ardeleni*”.

● – *al optulea copil*: – o fată – **AGLAIA**: s-a născut în 7 mai 1852; biografia o descriu ca fiind o tânără frumoasă, „*bucălată și grațioasă*“, însă o fire libertină și solitară, fiind curtată de **Titu Maiorescu**, l-a impresionat pe **Ciprian Porumbescu** și pe compozitorul **Teodor Flondor**. **Aglaia** a fost îndrăgostită de arta dramatică, dorindu-și să devină actriță. Obişnuia să meargă cu fratele ei, **Mihai**, la **Cernăuți**, să vadă spectacole de teatru și muzică. Din cauza lipsei de bani a tatălui său n-a putut urma cursuri universitare în domeniul muzicii, dar a continuat lecțiile de canto. Ea s-a învățit prin toate cercurile intelectuale de la **Botoșani**, **Suceava** și mai ales de la **Cernăuți**, unde l-a cunoscut pe Ciprian Porumbescu, care a fost impresionat de calitățile ei muzicale. De asemenea, a făcut parte din societatea muzicală „*Armonia*”, susținând adevărate concerte la pian, la unele dintre acestea participând și fratele ei **Mihai**.

Neavând să-i dea zestre, părinții au dus-o la mănăstire. În anul 1870 a vizitat mănăstirea profesorul de psihologie **IOAN DROGLI** de la **Suceava**. A văzut-o, i-a plăcut și a cerut-o de nevastă, deși era cu 20 de ani mai în vârstă decât ea, pretinzând o zestre de 2000 de lei austrieci. Tatăl ei i-a plătit zestrea, vânzând o parte din moșia **Ipoțești**. **George Călinescu** avea să scrie: „*Era conștientă de frumusețea ei, dar foarte solitară. Fusese măritată de tânără, la vreo 18 ani, cu Ioan Droqli, profesor la școala normală de învățători*“. Între anii 1875-1882, **Ioan Droqli** a ajuns inspector districtual pentru județele **Suceava** și **Câmpulung**, familia **Droqli** locuind la **Suceava**. Cu **Ioan Droqli** a avut doi băieți: **IOAN ȘI GEORGE**. Căsnicia nu i-a tăiat elanul artistic, continuând să ofere concerte la pian și, mai mult decât atât, s-a apucat de teatru amator. În anul 1887 a rămas văduvă, cu doi copii, aproape pe drumuri și cu bani puțini. Pentru a se salva, în anul 1890 s-a recăsătorit cu căpitanul austriac **Heinrich Gareiss von Dollitzsturm** și a trecut la **catolicism**. A murit în anul 1900.

Cei doi copii au avut destine diferite: **IOAN** a devenit ofițer în armata austriacă, fiind în Regimentul 61 Infanterie din Timișoara. În mod tragic, **GEORGE** s-a îmbolnăvit, ducându-și viața mai mult prin sanatorii.

Aglaia a moștenit o boală cumplită, *morbil lui Basedow*, o boală a glandei tiroide, care i-a pricinuit stări de indispoziție și deformări fizice. Ea s-a stins din viață în anul 1900, la Cernăuți, unde locuia cu ultimul soț. Acolo a și fost înmormântată. Despre **Aglai**a, **Mihai Eminescu** a scris că era „*Un geniu în felul ei, cu o memorie ca a lui Napoleon și c-o înțelepciune naturală cum rar se află*“.

● – **al nouălea copil**: – o fată – **HARIETA (Henrietta)**: s-a născută în anul 1854; a fost infirmă din copilărie, s-a luptat toată viața cu o boală cumplită; practic, abia mai putea merge, fiind ajutată de două proteze metalice, extrem de grele. **George Călinescu** avea să scrie: „*Infirmitatea s-ar fi datorat faptului că dormise, copil de cinci ani, în casele ude pe care le zidea Gheorghe Eminovici la Ipoțești*“. Era de o inteligență sclipitoare, avea înclinații spre filozofie, însă din motive legate de sănătate, părinții au dus-o la mănăstire, la sora sa **Aglai**a, pentru a fi ajutată să umble, întrucât fiind oloagă, nu se putea descurca singură.

Biografia lui **Mihai Eminescu** au consemnat că ea învățase la școală doar să scrie și să citească, restul învățând singură. Avea concepții filosofice și scria poezii, era fascinată de fratele său mai mare, **Mihai Eminescu**, pe care-l diviniza și se revolta împotriva celor ce nu-i ofereau respectul cuvenit. **George Călinescu** avea să scrie că „*Era pătrunsă de ce însemnează Eminescu pentru cultura românească*” și numea cu umor, pe cine credea că sunt dușmani ai poetului, „*bonjuriști*”. Pe **Veronica Micle** o poreclise „*bălăuca*” și „*berecheta*” și n-o suferea, considerând-o vinovată de boala fratelui său, **Mihai**.

Harieta a fost „îngerul păzitor” al fratelui său **Mihai**. Ea l-a ajutat în anii săi cei mai grei, l-a adus, bolnav de sindrom maniaco-depresiv, la **Botoșani**, l-a întreținut și l-a îngrijit în casa ei. Se târa noaptea pe coate pentru a ajunge la patul său și a-i aduce apă sau orice avea nevoie. **George Călinescu** avea să scrie: „*Ea a vegheat cu trudă un om pierdut la minte, obstinat în tăcere, deși picioarele i se mișcau greu. Chemată adesea peste noapte la bolnav, se târa pe brânci la patul lui ca să-l ajute*”.

Mihai V. Mavrodin, fiul lui **Vasile Mavrodin**, într-un articol scris în ziarul botoșănean „Știrea”, din 28 iunie 1929, a descris-o astfel: „*Hanrietta, sârmana oloagă avea o pornire de a exagera. Era inteligentă și vorbăreață. Mi-o amintesc prin sunet. Avea picioarele bolnave, mersul ei avea un sunet de fierăraie. Vorba ei cu lumea și cu mama, era numai de Mihai. Într-o seară a sosit la noi, de la Viena Aglaia (Drogle), cealaltă soră a lui Mihai, o femeie frumoasă cu părărie mare și o talie subțire. Tot timpul nu au vorbit decât de el – ne-am culcat și ne-am sculat numai în vorba lor despre Mihai. Sărmanele femei surori. Se sfătuiam cum să mai cerșească publicului și stăpânirii un ajutor de boală pentru marele lor frate*”.

După plecarea lui **Mihai Eminescu** la **București** cu **Veronica Micle** și moartea acestuia în iunie 1889, **Harieta** s-a stins încet din viață. A murit în sărăcie în același an, paralytică și probabil bolnavă de tuberculoză, boala familiei. Ea a recunoscut acest fapt într-o scrisoare din anul 1887 către prietena ei, **Cornelia Emilian**, de la **Lacul Sărat**: „*Mătușa noastră s-a retras de la testament, căci și ea este bolnavă de pept, boală ereditară a tuturor din familia noastră; ori la care etate ne apucă, de pept murim toți*”. **Harieta** a perceput astfel destinul familiei sale: „*Loviturile nenorocite ce totdeauna au persecutat toată familia noastră, ne-a înrădăcinat pesimismul cel mai nemărginit, fără remediu și fără vindecări*”.

● – **al zecelea copil**: – băiat – **MATEI**: s-a născut în 20 noiembrie 1856; biografia săi afirmă a fost un om voinic, sănătos din toate punctele de vedere, o persoană echilibrată, însă cu ghinion sau lipsă de fler în căsnicie. A fost apropiat de fratele său mai mare, **Mihail**, aducându-și aminte în însemnările lăsate, de vânătorile de rațe alături de acesta; cei doi frați își făceau confidențe, **Matei** fiind unul dintre cei care a lăsat însemnări scrise despre viața fratelui său, după moartea lui **Mihail**.

Matei nu s-a remarcat la învățătură, nu sta bine nici la purtare, n-a terminat liceul din **Botoșani**, nesuportând rigiditatea școlii. A urmat cursurile **Școlii de Ofițeri** din **Iași**, pe care a absolvit-o în anul 1876, apoi a frecventat cursurile **Institutului Politehnic din Praga**. S-a distins ostășește în domeniul armelor, în anul 1870 era sublocotenent; a fost impulsiv, dovadă fiind conflictul pe care l-a avut cu generalul **Eustațiu Pencovici**, ministru al Apărării între anii 1870-1871, pe care l-a numit „civil în uniformă”;

A participat la Războiul de Independență, la început ca sublocotenent în *Regimentul 4 linie*, în timpul campaniei militare de la sud de **Dunăre**; n-a fost un militar disciplinat, fiind reclamat de **Ilie Stanovici**, un locuitor al orașului **Calafat**, în casa căruia locuia, că i-ar fi cauzat numeroase pagube și chiar l-ar fi amenințat că îl bate dacă îl va reclama superiorilor. A participat la *Bătălia de la Plevna*, la sfârșitul anului 1877, dar și la *Bătălia de la Smârdan*, în ianuarie 1878; a fost decorat cu șase ordine și medalii (patru românești și două rusești): „*Steaua Românească de Război*”, „*Virtutea Militară*”, „*Crucea Trecerii Dunării*”, „*Steaua Comemorativă Rusă*”, „*Apărătorii Independenței*”, „*Crucea de aur cu spade a Ordinului Sf. Stanislav*”. După încheierea războiului, **Matei** a fost mutat la *Regimentul 9 Dorobanți*, cu garnizoana la **Brăila**; sosirea în acel oraș a fost amintită chiar și de **Mihai Eminescu**, la 10 martie 1880: „*A sosit frate-meu la București, amorezat lulea și solicitând permutarea în Regimentul de Dorobanți ai Brăilei*”. Motivul era clar: ofițerul **Matei Eminovici** a cunoscut-o pe **Matilda Ilian Iosefescu**, o tânără profesoară de istorie la *Liceul de Fete* din **Brăila**, născută la **Tecuci** în anul 1856 și prietenă cu **Veronica Micle**, iubita lui **Mihail**, fratele său. Prietenia dintre cele două femei, dar și povestea de dragoste dintre **Matei** și **Matilda** a fost descrisă în scrisoarea trimisă de **Veronica Micle** lui **Mihai Eminescu** în 8 februarie 1880: „*Hanrieta a plecat spre Botoșani; eu am fost foarte îngrijorată, însă ea m-a asigurat că dimpotrivă, gerul îi este mai priincios decât aerul cald și s-a dus miercuri pentru a pregăti pe Tata care avea a merge la Brăila pentru nunta lui Matei. Biata Hanrieta, ce suflet bun și sincer, știi ce îngrijată era mai cu seamă că Matei l-a înșelat pe Bătrân (tatăl lui Mihai Eminescu) că fata are 9000 de galbeni și ea abia de are una, e profesoară în Brăila, o cunosc foarte bine, a petrecut mai multe vacanțe la mine. Fata e foarte bună, dar urâțică, urâțică, mai cu seama la gură e cam rar de urâtă și Hanrieta spunea că Matei e amorezat foc*”.

În 6 aprilie 1880, în a doua duminică după Paști, a fost înregistrată căsătoria lui **Matei Eminovici** cu **Matilda Iosefescu**, profesoară de limba română și istorie la *Externatul Secundar de fete* din orașul **Brăila**; la eveniment a participat și tatăl ginerelui, căminarul **Gheorghe Eminovici**, sosit la **Brăila** tocmai de la **Botoșani**; deși unele documente spun că la **Brăila** ar fi fost, cu această ocazie, chiar și **Mihai Eminescu** acest lucru nu este real, poetul neparticipând din cauză că a fost anunțat cu întârziere.

În acel an a fost avansat la gradul locotenent, soții **Eminovici** locuind pe *Bulevardul Carol* nr. 174. Tatăl lui **Matei** a fost încântat de **Matilda**, chiar dinaintea mariajului, **Veronica Micle** scriindu-i lui **Mihai Eminescu** că „*bătrânul asemenea a fost la Brăila și a stat 15 zile la Matilda Iosefescu, numele viitoarei nurori și a rămas așa de încântat de ea, încât după ce s-a*

întors i-a făcut poezii și i le-a trimis”. În anul 1880, **Matei Eminescu** a fost avansat la gradul de locotenent, iar în anul 1886 la gradul de căpitan.

La **Brăila** s-au născut și cei doi copii ai lui **Matei Eminovici** și ai **Matildei**: în 13 iulie 1886 a venit pe lume **VICTOR**, cel care va deveni un cunoscut publicist și avocat, iar la 1 august 1887 **MARIA**, care va muri după câteva luni. Relația dintre cei doi soți s-au răcit după aproximativ 10 ani de la căsătorie, unul dintre motive fiind viața extraconjugală a lui **Matei**. Acesta a fost mutat la *Regimentul 32 Dorobanți din Mizil*, unde a îndeplinit funcția de comandant al Companiei 2. În noul context, s-a îndrăgostit de **Ana Condeescu**, o menajeră din Mizil, nepoata lui **Leonida Condeescu**, prototipul personajului principal din comedia lui **I.L. Caragiale**, „*Conu Leonida față cu reacțiunea*”. A cerut divorțul pe cale legală, iar după pronunțarea acestuia s-a căsătorit cu **Ana Condeescu**, care îi va dăruia 4 copii, doi băieți și două fete: **LELIA**, **ECATERINA**, **HANIBAL** și **GHEORGHE**.

Matei Eminovici nu a prezent în apropierea fratelui său, **Mihai**, în timpul bolii, apărând doar după moartea acestuia cu un scandal, interzicând tipărirea operei fratelui său. **George Călinescu** a scris: „*Apare deodată, în 1889, ca să ne dea câteva știri UTILE despre familia sa, dar și multe greșite și ca să împiedice, pe nedrept, edițiile eminesciene, puse la cale de Maiorescu*”.

În anul 1892, în urma repetatelor conflicte cu superiorii săi, **Matei Eminovici** s-a retras din armată prin demisie. În același an, la cerere, a adoptat legal numele de **EMINESCU**, după cum reiese din *Buletinul Oficial* nr. 168 din 1892. În anii 1892 și 1894, a fost numit și subprefect, întâi la Afumați, apoi în județul Bacău, ridicându-se împotriva tipării de către **Titu Maiorescu** a edițiilor poeziilor fratelui său. A înființat o firmă prin care să publice el aceste opere, iar în anul 1894 a amenințat că „*Voi urmări și sechestra oriunde voi găsi asemenea ediții*”. Însă, nu și-a dus nici amenințările, nici planurile la capăt.

În anul 1897, tânăra lui soție din *Mizil* a cerut divorțul, pe motiv că ar avea o fire violentă și i s-a încredințat creșterea copiilor minori.

În noul context, **Matei Eminescu** a obținut postul de custode al domeniului **Glogova**, însă acolo a avut dispute litigioase cu moșierul **Gună Vernescu** și cu bancherul **Hernia**. Când a încetat custodia la **Glogova**, s-a retras într-o căsuță la **Turnu-Severin**; acolo a cunoscut-o pe **Silvia Maieru**, cu care s-a căsătorit și a trăit acolo o perioadă ca pensionar.

Perioada petrecută la Turnu Severin a fost fructuoasă, întrucât a scris memorii și s-a îngrijit de tipărirea edițiilor de scrieri ale fratelui său **Mihai**. Ca memorialist și-a adus o contribuție valoroasă la elucidarea unor aspecte biografice ale familiei **Eminovici**, mai ales în ce-l priveau pe fratele său **Mihai Eminescu**. În acest sens, în anul 1909 a purtat corespondență cu **Corneliu Botez** din **Galati**, precum și cu alți publiciști care urmăreau a reconstitui biografia lui **Mihai Eminescu** și a familiei sale.

Începând din anul 1924, **Matei Eminescu** s-a stabilit în **Bistrița** unde s-a stins din viață în 12 decembrie 1929. A fost înmormântat în ziua de 15 decembrie 1929, în cimitirul românesc, cu toate onorurile cuvenite, ca un simbol al întregirii țării lui și al neamului românesc.

● – **al unsprezecelea copil: VASILE:** a murit doar la un an și jumătate, fără să se cunoască riguros data nașterii și a morții sau motivul.

F. COPII (FII ȘI FIICE) ȘI COPII DIN FRAȚI (veri primari)

Dintre cei 11 copii (7 băieți și 4 fete) rezultați din căsătoria lui **Gheorghe Eminovici cu Raluca Iurașcu**, puțini au lăsat urmași.

Situația se prezintă astfel:

● dintre **băieți:**

- **Șerban**, născut în anul 1841, a murit alienat, bolnav de tuberculoză, „*de ofiță*”, la Berlin în anul 1874, la vârsta de 33 de ani; **n-a avut urmași;**

- **Nicolae (Nicu)**, născut 2 februarie 1843; a contactat o boală venerică și s-a sinucis la Ipotești cu un revolver, în anul 1884, imediat după moartea tatălui său; **n-a avut urmași;**

- **Iorgu**, născut în anul 1844; a murit în anul 1873 la Berlin, după ce a zăcut pe pat timp de doi ani în urma unei căzături de pe cal la un exercițiu militar în Germania (după unele păreri împușcându-se în cap); **n-a avut urmași;**

- **Ilie**, născut la 1 iulie 1846, a murit în anul 1863 „*de tifos prin molipsire*” de la bolnavii pe care-i trata; **n-a avut urmași;**

- **Mihai**, născut în 15 ianuarie 1850, în orașul **Botoșani**; a murit în 15 iunie 1889 în **București**, fiind înmormântat în cimitirul **Bellu**; a avut un **copil din flori**, cu fata morarului din **Ipotești**, iar al doilea, făcut cu **Veronica Micle** a fost avortat;

- **Matei**, născut în 20 noiembrie 1856; a fost căsătorit de trei ori: prima oară cu **Matilda Iosefescu (profesoară de limba română și istorie)**, cu care a avut doi copii: **Victor și Maria**; prin 1890 s-a căsătorit cu **Ana Condeescu**, cu care a avut 4 copii, doi băieți și două fete: **Lelia, Ecaterina, Hanibal și Gheorghe**; după anul 1897 s-a căsătorit cu **Silvia Maieru**; a murit la Bistrița în anul 1929;

- **Vasile**, nu se cunoaște data nașterii și data decesului (a murit la vârsta de 1 an și jumătate)

● dintre **fete:**

- **Ruxandra**, născută în 5 mai 1845; a murit la o dată incertă, la vârstă fragedă;

- **Maria (Marghioala)**, născută în anul 1848; a murit în anul 1855, la vârsta de 7 ani și jumătate, fără a fi cunoscute motivele;

- **Aglaia**, născută în 7 mai 1852; a fost căsătorită de două ori: prima oară cu profesorul **Ioan Drogli**, cu care a avut doi copii, băieți: **Ioan și**

George, iar a doua oară cu ofițerul austriac **Heinrich Gareiss von Dollitzsturm**, cu care n-a avut copii; a murit în anul 1900, de *morbul lui Basedow*;

- **Harieta (Henrietta)**, născută în anul 1854; a fost infirmă (oloagă) din copilărie; a murit în anul 1889; *n-a avut urmași*.

a) Copiii lui Mihai Eminescu

● **MIHAI LĂZĂREANU (copil din flori)**: Potrivit tradiției istoriografice a literaturii române, **Mihai Eminescu** a murit fără urmași. Însă, cei mai mulți specialiști care au studiat viața lui au susținut că ar fi avut un fiu, numit **MIHAI LĂZĂREANU**, conceput cu *fata morarului din Ipotești*.

Conform datelor adunate de Augustin Z.N. Pop, **Mihail I. Lăzăreanu**, s-a născut la 19 iunie 1877. Mama sa era **Ileana**, fiica morarului din sat, în vârstă de 25 de ani, despre care avocatul **Mănăstireanu**, care a copilărit cu **Mihail**, a afirmat că mama lui era „*o frumoasă blondină*”. Augustin Z.N. Pop a descoperit un articol din ziarul botoșănean „**Știrea**”, din 28 iunie 1929, care comemora 40 de ani de la trecerea în neființă a lui **Mihai Eminescu**. Acolo era prezentat un proces inedit, prin care un funcționar botoșănean, **Ilie Lăzăreanu**, locuitor din **Botoșani**, str. *Lascăr Catargiu*, No 16, șef de secție la *Administrația Financiară Botoșani*, născut în satul **Ipotești**, din comuna **Cucoreni**, a făcut cerere la Tribunalul **Botoșani** să i se rectifice actul său de naștere No.38, din iunie 1877, și anume: să se facă mențiune pe marginea registrului de născuți pe acel an că numele său este **Mihail I. Lăzăreanu** și nu **Ilie Lăzăreanu**, cum era trecut în actul respectiv. Motivul cererii sale era că, „*din eroare, s-a pus în actul său de naștere numele de Ilie, în loc de Mihail, căci chiar din botez, din mica lui copilărie în familie în satul său și în celelalte acte de numire și confirmare în funcții, el a purtat mereu numele de Mihail I. Lăzăreanu, nu Ilie Lăzăreanu*”. Deci, acesta cerea instanței de judecată să i se recunoască oficial numele de **Mihail**, așa cum îl chema pe tatăl său natural, ținând „*nu numai la regularea actelor sale, ci și pentru satisfacerea unui sentiment de souvenir al trecutului să pună de acord actele cu realitatea*”. Pentru a-și susține cererea, l-a adus ca martor pe avocatul **Mănăstireanu**, alături de care a copilărit. Acesta a precizat că **Ilie Lăzăreanu** era, de fapt, fiul poetului **Mihai Eminescu** și se numea **Mihail Lăzăreanu**. Copilul a fost botezat de **Harieta**, sora lui **Mihai Eminescu**, primind numele **Mihail**, la cererea acesteia.

NOTĂ: Conform mărturiei avocatului **Mănăstireanu**, **Mihai Eminescu** și-a vizitat fiul, venind la **Ipotești** să-l vadă pe **Mihail Ilie Lăzăreanu**. „*Eram copil de 10-11 ani – a declarat avocatul respectiv în fața judecătorilor –, și ieșeam pe toloaca satului Ipotești – Cucoreni, unde, cu copiii satului, jucam mingea-țic. Tatăl reclamantului stătea în căsuța boerescă din marginea pădurii, Ichim, iar peste drum stătea boierul Eminovici, bătrânul. Lăzăreanu era paznicul acestei păduri. Între noi se amesteca adesea și juca mingea-țic marele Mihai Eminescu sau, cum îi ziceam noi, copiii satului, „cuconășul Mihai*”. Reclamantul era de 5-6 ani pe vremea aceea, pe la anul 1883 sau 1884, și

„*duduca Henrieta, sora lui Eminescu, venind să privească și ea hârjoana noastră a tuturor, aducea de mână pe fiul paznicului, reclamantul de azi, pe care-l dezmierea și-l numea într-una Mihai, zicând că ea l-a botezat și ea i-a dat numele de Mihai, ca și fratelui ei*”.

Ulterior, pentru a spăla rușinea, tatăl poetului și bunicul noului născut, **Gheorghe Eminovici**, a reușit să o căsătorească pe fată, deja cu copil, cu pădurarul **Ion Lăzăreanu** din *Ipotești*, un bărbat în vârstă de 32 de ani. Acesta a acceptat mariajul doar după ce a primit o compensație materială din partea căminarului **Gheorghe Eminovici**, precum și promisiunea că-i va asigura copilului o întreținere convenabilă, printr-o înțelegere secretă între cele două părți. Astfel, *copilul din flori* a primit numele de familie **Lăzăreanu**.

Avocatul botoșănean a afirmat că poetul **Mihai Eminescu** l-a vizitat și mai târziu pe **Mihail Lăzăreanu** la internatul de la *Pomârla*, unde acesta făcea școala, declarând în fața oamenilor legii: „*Știu că, apoi, poetul Mihai Eminescu, venind pe când era deja bolnav la liceul din Pomârla unde învățam, la prietenul său Samson Bodnărescu, pe atunci directorul liceului, s-a interesat dacă e internat copilul Mihai, fiul paznicului, cărui copil îi purta interes și îi arăta o deosebită tandrețe, chiar în timpul când jucam cu poetul mingea-țic*”.

Mihail Lăzăreanu a dus o existență discretă la *Botoșani*, locuind pe strada *Lascăr Catargiu*, nr. 16. A fost funcționar fiscal și un burlac convins. A murit în 1944, la vârsta de 67 de ani. Scriitorul **Cristian Petru Bălan** a scris despre **Lăzăreanu**: „*Cunoscuții lui spun că Mihail Lăzăreanu semăna destul de bine la ochi, la frunte și la buze cu poetul, despre care le amintea tuturor cu mândrie că îi este tată, dar, mai cu seamă, îi semăna acestuia la fire, fiindcă ducea o existență meditativă, retrasă, fără prieteni, rămânând toată viața burlac*”.

Mihail Ilie Lăzăreanu a câștigat în instanță schimbarea certificatului de naștere și numele de **Mihail**. Însă, n-a fost niciodată declarat oficial fiul lui **Mihai Eminescu** și nici n-a fost recunoscut ca atare.

● Precum a mărturisit **Virginia Micle** (prima profesoară de matematică și științe ale naturii a „*Externatului secundar de fete din Botoșani*”), **Mihai Eminescu** a mai avut de la **Veronica Micle** un *copil născut mort*, în perioada mai – iunie 1880, fiind avortat de Veronica. Fata Veronicăi, Virginia Micle-Gruber, i-a destăinuit acest fapt lui Victor Eminescu, fiul lui Matei Eminescu, fratele poetului. Acesta a transmis știrea lui Corneliu Botez, un jurist gălățean, care a scos primul studiu dedicat lui Eminescu în revista: „*România literară*” din anul 1889. În anul 1909 a apărut la Galați primul *Album Eminescu* și o medalie comemorativă, pentru strângerea fondurilor necesare ridicării unui monument Eminescu. În anul 1911 a fost dezvelit acest monument în parcul din Galați, în prezența lui Duiliu Zamfirescu, din partea Academiei Române.

b) Copiii lui Matei Eminescu:

Matei Eminescu a avut 6 copii: doi (un băiat și o fată) făcuți cu **Matilda Iosefescu** și 4 (doi băieți și două fete) făcuți cu **Ana Condeescu**.

1. Copiii făcuți cu Matilda Ilian Iosefescu:

● **VICTOR:** s-a născut în anul 1886, a ajuns publicist și avocat; a fost căsătorit de două ori, având cinci fete: din prima căsătorie – cu **Eugenia Petrescu** –, s-au născut două gemene: **Raluca** (1912-1989) și **Eugenia** (1912-1982), care nu au avut urmași; din a doua căsătorie – cu **Alexandra Basistâi** din *Soroca* –, s-au născut trei fete: **Natalia** (asistentă medicală, n. 1936); **Aglaia Maria-Magdalena** (arte plastice, n. 1938) și **Ileana-Didona** (n. 1942), a ajuns profesoară, s-a măritat cu Stanislav, luând numele de Didona Eminescu-Stanislav, locuind în Predeal.

Aglaia Maria-Magdalena are un fiu – **Gheorghe-Mihai Eminescu** –, născut în anul 1970; în prezent trăiește în statul *Massachusetts – S.U.A.*, fiind specialist în domeniul electronicii.

Ileana-Didona are o fiică, pe nume **Iulia-Adriana Eminescu-Stanislav**; s-a născut în anul 1978), a absolvit Facultatea de Studii Economice – Secția germană (SELS); și-a perfecționat studiile în *Germania*.

● **Natalia Eminescu** a fost semnalată de ziariști în 15 ianuarie 2010, la vârsta de 73 de ani; locuia în cartierul Titan în **București**, într-un bloc de garsoniere, într-o garsonieră mică, de 30 metri pătrați, situată la etajul 6; aceasta era micuță și firavă la trup, dar energică și aprigă la vorbă; garsoniera ei era mobilată modest, dar avea un corp de mobilă plin cu cărți, semn că înclinația spre literatură s-a transmis din generații în generații; locuia singură, divorțase de soț și nu avea copii, doar două pisici îi mai țineau de urât; singura sa avere era această cămăruță, de la familia ei moștenind doar sângele și numele; nu avea însă niciun document sau vreo carte care să amintească de tumultoasa viață și de bogata operă a lui Mihai Eminescu. Ea a afirmat că „*Eminescu a fost un simplu unchi pentru mine*”, că „*târziu am realizat ce important este numele pe care-l port*” și că numele pe care-l poartă nu i-a adus nimic bun, dar nici nu i-a pus piedici în viață: „*Abia în liceu am conștientizat cine sunt, când mi-au spus profesorii. În casă însă nu se vorbea despre poet, era un unchi ca oricare altul, așa cum are toată lumea. Eu mi-am păstrat numele fără a face un cult din asta, m-am ferit de paradă*”.

● **MARIA-LUCREȚIA**, născută în 1887; a trăit doar câteva luni.

2. Copiii făcuți cu Ana Condeescu

● – **LELIA** (1891-1896);

● – **ECATERINA**(1892-1970) s-a căsătorit cu **Alexandru Perșu** și a avut 3 copii: **Ioan Spiru** (n.1912) de profesie inginer, care nu a avut urmași; **Anton-Eugen** (1914-1934) a terminat agronomia la București; **Sanda** (n. 1930)

a terminat Politehnica, specialitatea Metalurgie – căsătorită cu **Florea Oprea**, are 2 copii: **Florin-Viorel** (n. 1967) – Facultatea de Mecanică Galați; **Marina-Ioana** (n. 1954) – a terminat Institutul Politehnic București, s-a căsătorit cu **Nicolae Olaru** și are 2 copii: **Matei Alexandru** (n. 1983) și **Mihnea-Ioan** (născut în anul 1987);

- **HANIBAL** (1893-1911);

- **GHEORGHE** (1895-1988) – s-a născut la **Mizil**, în 1 iunie 1895 și a urmat cariera militară; a luptat ca voluntar în primul război mondial (1916-1918), participând la luptele de la **Mărășești** (1917); a avansat până la gradul de locotenent-colonel de grăniceri la **Brăila**; a lucrat ca profesor de istorie militară, fiind autorul unei cărți (monografie) despre **Napoleon Bonaparte**;

- după venirea comuniștilor la putere a fost dat afară din armată și s-a înscris în *Partidul Național Țărănesc*; în anul 1947 a fost arestat și condamnat la 7 ani închisoare, iar manuscrisul cărții despre **Napoleon Bonaparte** i-a fost confiscat; a fost deținut în penitenciarele **Jilava**, **Aiud** și lagărul de la **Peninsula**; a fost eliberat din închisoare la 21 aprilie 1954, din penitenciarul **Ocnele Mari**;

- după eliberare a revenit în **București**, locuind pe strada Maior **Laurențiu Claudiu**, nr. 23; după anul 1965 a fost reabilitat, i-a fost restituit manuscrisul cărții despre **Napoleon Bonaparte**, care a fost publicată ulterior de către Editura Academiei R.S.R., fiind apoi reeditată cu revizuri și adăugiri;

- a fost căsătorit cu **Elena Labunțeva** și a avut o fată: **Iolanda Eminescu** (1921-1998) – absolventă a *Facultății de drept din București* – care a ajuns o personalitate a științei juridice românești, fiind prima femeie judecător din România; **Iolanda Eminescu** a avut o fată, pe **Roxana Eminescu**, născută în anul 1947, absolventă a *Facultății de Filologie București*; aceasta are un băiat pe nume **Ion Teodor Eminescu-Iacobescu**, născut în anul 1983, care își desfașoară activitatea la *Universitatea din Brest*, **catedra de lb. portugheză**.

Gheorghe Eminescu a murit în 6 iunie 1988, în vârstă de 93 de ani.

*

● **Concluzii**

Viața lui Mihai Eminescu nu poate să facă abstracție de înaintașii familiei pe linie maternă și chiar paternă. El a avut rădăcini paterne românești din Banat, respectiv Ardeal, iar linia maternă a fost „*moldovenească*”, dar și cu o infuzie de sânge rusesc de la un refugiat (probabil politic), Donțu (donțu = de la Don).

Prin mediul în care s-a născut, instruit, educat, conștientizat, Mihai Eminescu a fost, dincolo de genele sale – obiective –, român din Moldova de sus.

Zestrea genetică a lui Mihai Eminescu a preluat părți egale (½ : ½) din structurile genetice ale părinților biologici. ADN-ul său, adică purtătorul

programului informațional de construcție corporală și de viață, a avut atât componente „fizice” moștenite de la străbunii de ambe sexe, precum și componente energetice – abordate cu putere de științele metafizice, dar cu timiditate de științele oficiale. În acest sens, definitorii sunt energiile locurilor de origine (Banat, Ardeal, Moldova de Sus), care aveau caracteristici specifice locale.

Bunicul din partea tatălui fusese *cântăreț de biserică*. Ereditatea și mediul social în care au ființat moșii săi pe linie paternă au fost factori care au pus bazele dezvoltării personalității sale.

Ereditatea pe linie maternă i-a trasat personalitatea. El și-a petrecut copilăria pe lângă biserică, construită la îndemnul mamei în curtea casei, dar și pe lângă mănăstiri, unde printre călugărițe și călugări se aflau unchi și mătuși de-ale sale. Viața lui a fost influențată de religiozitatea bunicului **Vasile Iurașcu**, a copiilor lui cu trei femei care au îmbrăcat haina monahală, a băieților care se dedau la „*patimi bahice*”, sau erau „*plesniți cu leoca*” închiși în ei și singuratici.

Mihai Eminescu a avut o inteligență aparte, simțind din pruncie că viața lui va urma un drum al destinului. El a petrecut o mare parte din timp la moșii (bunicii) din partea mamei, la **Joldești** sau la mătușile lui de la *Mănăstirea Agafton*. La mănăstire și-a format primele noțiuni despre viață, a deprins primele pilde din Cartea Sfântă (Biblia), a urmărit purtările mătușilor și ale unchilor și a încercat să-i imite. În acel timp a îndrăgit natura, a admirat creațiile populare, a învățat cimilituri și proverbe, dar a prins și gustul singurătății.

A fost religios, educat încă de mic de mama sa, **Raluca**, cu dragoste față de **Dumnezeu**, dar și cu milă și respect față de semenii aflați în nevoi și suferință. **Ioan Slavici** avea să-și amintească: „*Eu crescusem în biserică; iară el (Eminescu) cunoștea, la vârsta de 20 de ani, nu numai învățăturile cuprinse în Evanghelii, ci și pe cele ale lui Platon, pe cele ale lui Confucius, Zoroastru și Buddha; și pune religiozitatea, orișicare ar fi ea, mai presus de toate*”.

Mihai Eminescu a fost un simbol etno-spiritual, care a îngemănat în creația sa exigența **Celui de Sus** cu nevoile celor de jos, exprimate printr-un grai patriarhal trecut prin filonul tradiției familiale profund creștine.

Notă:

Deși Mihai Eminescu a fost o prezență activă în viața socială și politică a țării și a nației, încă din adolescență, n-au rămas după el decât patru imagini sigure și certe ale chipului său (el manifesta opoziție la a se lăsa fotografiat), pe care le-am inserat pe coperta acestei cărți, în ordine cronologică:

Prima: realizată în anul 1869, deci la vârsta de 19 ani, în Praga, în atelierul din piața Vaclav al fotografului Jan Tomas, un fotograf recunoscut oficial printr-o „*patentă*” semnată de împăratul austriac Frantz Iosef; această fotografie a devenit peste ani emblema lui Mihai Eminescu.

A doua: realizată prin anul 1878, atunci când Eminescu avea 28 de ani, de un fotograf ceh, Franz Duschek, care-și avea studioul pe Str. Franklin din București; fotografia a fost publicată de Titu Maiorescu într-un medalion cu portretele membrilor asociației culturale *Junimea*; portretul a fost folosit ulterior în volumul princeps intitulat *Poesii*, dar și în revista „Familia”, în anul 1889, la moartea lui Mihai Eminescu; aceasta a constituit portretul cel mai vrednic de nemuritorul nume al lui Mihai Eminescu, precum și cea mai bună și credincioasă icoană a lui.

A treia: a fost realizată la Iași, prin anii 1884-1885, atunci când el avea 34 de ani, în atelierul lui Nestor Heck de pe strada Lăpușeanu, nr. 42; împrejurările în care a avut loc vizita la atelierul respectiv, precum și fotografierea au fost ulterior relatate de A.C. Cuza, unul dintre prietenii poetului.

A patra: realizată prin anii 1887-1888, deci când el avea 37 de ani, de către fotografii Jean Bieling din Botoșani; în primii ani de după moartea poetului, aceasta a fost poza care convenea imaginarului unei epoci în care Mihai Eminescu era considerat filosoful pesimist, nebun, care a sfârșit în mizerie; prin urmare, portretul a fost publicat pe coperta primelor ediții *Șaraga* și pe cărți poștale, însă, la scurt timp, a fost respins de oamenii cu mintea întregă.

BIBLIOGRAFIE:

1. Al. H. Simionescu, **Mănăstirea Agafton**, Editura „*Munca*”, Botoșani, 1929;
2. George Călinescu, **Viața lui Mihai Eminescu**, 1945;
3. Augustin Z.N. Pop, **Contribuții documentare la biografia lui Mihai Eminescu** (ediția 1969);
4. Ion Crețu, **Mihail Eminescu (biografie documentară)**, Editura pentru Literatură, București, 1968;
5. Tudor Vianu, „**M. Eminescu**”, Editura „*Junimea*”, Iași, 1974;
6. Gh. Ungureanu, **Eminescu în documente de familie**, Editura „*Minerva*”, București, 1977;
7. I.D. Marin, **Eminescu la Ipotești**, Editura „*Junimea*”, 1979;
8. Dumitru Murărașu, **Mihai Eminescu-viața și opera**, Editura „*Eminescu*”, 1983.
9. Ion Roșu, **Legendă și adevăr în biografia lui M. Eminescu**, Editura „*Cartea Românească*”, 1989;

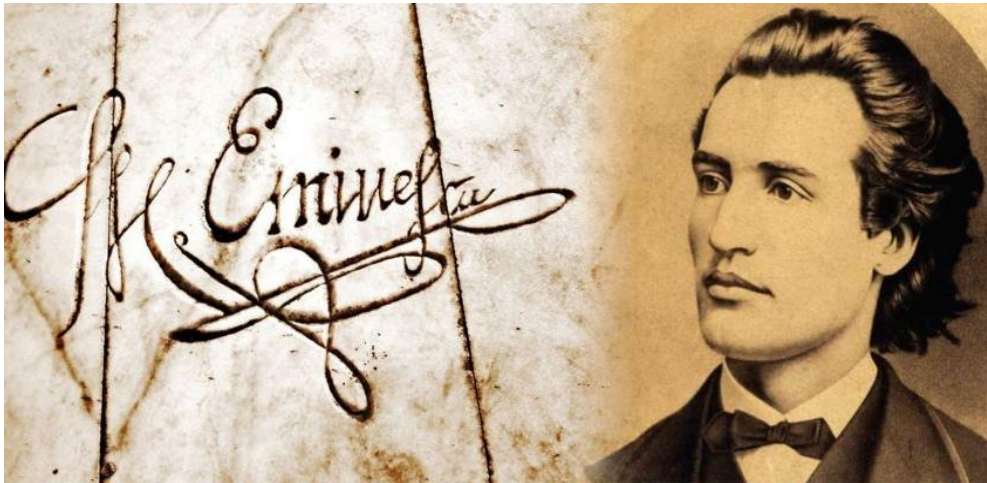
10. Pavel Țugui, **Eminescu – Creangă, Documente grafice inedite**, Editura „*Vestala*” București, 1996;

11. Iliana Gregori, **Știm noi cine a fost Eminescu? Fapte, enigme, ipoteze**, Editura Art, 2008.

12. Cătălin Cioabă, **Mărturii despre Eminescu**, Editura „*Humanitas*”, București, 2014.

(<https://radiochisinau.md/galerie-foto-expozitie-de-filatelie-dedicata-lui-mihai-eminescu-deschisa-la-chisinau---81300.html>)

(<http://artico.md/dor-de-eminescu/>)

Mihai Eminescu a fost un simbol etno-spiritual, care a îngemănat în creația sa exigența Celui de Sus cu nevoile celor de jos, exprimate printr-un grai patriarhal trecut prin filonul tradiției familiale profund creștine.

Aurel V. David

III.

PE URMELE TĂINUITE ALE SARMIZEGETUSEI

– Studiu vizând restabilirea unui adevăr istoric –

MOTO:

„Este un popor brav acela care a impus tribut superbeii împărătese de marmură a lumii: Roma. Este un popor nobil acela a cărui cădere te împle de lacrimi, iar nu de dispreț, și a fi descendentul unui popor plin de eroi, plin de noblețe, de amor de patrie și de libertate, a fi descendentul unui asemenea popor n-a fost și nu va fi rușine nici-odată“.

Mihai Eminescu

● Precum îndeobște se știe, între anii 101-106 d. Chr. s-au desfășurat cele două războaie mondiale ale antichității: războaiele sângeroase dintre Imperiul roman, condus de împăratul Traian și Regatul Dac, condus de regele Decebal.¹

În urma acestora, dacii au fost înfrânți, regatul dac a fost desființat, sistemul de fortificații și de așezări fortificate amplasate în principalele poziții strategice a fost distrus, iar o parte a Daciei nord-dunărene, respectiv Oltenia, Banatul și Transilvania de mai târziu, a fost integrată în Imperiul roman sub numele de *provincia Dacia*.

● Din memoria etno-spirituală și socială au dispărut, timp îndelungat, nume de așezări omenești – orașe, sate, cetăți –, răsfirate în vatra vechii Dacii, dintre care autohtonii au reținut extrem de puține, precum și nume de personaje istorice care au fost păstrate tainic, dar nu au fost scoase decât rar la iveală.

Timp de secole, aproape 2.000 de ani, ruinele fortificațiilor antice de la *Britonia* (Brătunia) din Țara Hațegului, cele din marginea orașului *Hațeg*, precum și cele de la *Grădiștea Muncelului* (*Grădiștea de Munte*) din apropiere de Orăștie și din împrejurimi au fost cunoscute doar de localnicii satelor din apropiere care, foarte probabil, mergeau acolo din când în când în căutarea unor comori îngropate în pământul năpădit de ierburi, tufișuri și păduri falnice.

¹ Conf. univ. dr.G.D. Iscru, **Strămoșii noștri din Dacia nemuritoare, națiunea matcă din vatra „Vechii Europe”**, Ediția a VII-a revizuită și adăugită, Îngrijitori de ediție, Iscru Adrian și Iscru Teodorin, Editura Casa de Editură și Librărie „Nicolae Bălcescu”, București, 2018, p. 206-226.

1. Două simboluri ale măreției și puterii dacilor: Muntele Sfânt (Kogaionon) și Sarmizegetusa

● Istoria scrisă a vetrei vechii Dacii confirmă că puterea politico-statală a conducătorilor neamului băștinaș s-a îngemănat cu puterea spirituală, dar nu s-a confundat cu aceasta, deși în multe cazuri unii regi au acaparat și puterea etno-spirituală, îndeplinind și funcția de mare Preot. De aceea, centrul politico-administrativ, unde își avea reședința regele a fost, de regulă, separat de centrul etno-spiritual, dar nu departe de acesta, unde își avea reședința marele Preot, care asigura legătura între divinitate și popor.

● Primele indicii despre existența unui centru etno-spiritual al dacilor au fost oferite de geograful grec **Strabon**, în lucrarea sa, **Îndreptar geografic**, cunoscut sub numele de **Geographia**. Conform acestuia, în vremea lui **Deceneu** a existat un *munte sfânt*, numit **Kogaionon**, unde din vremea lui **Zamolxe** (Zeul Moș) se desfășurau activități religioase. Acolo se afla o mare peșteră unde se retrăgea marele preot al lui Zamolxe, considerat el însuși zeu, precum și un râu care curgea pe lângă Muntele sacru.²

Deci, sunt puține elemente de identificare ale *montelui sfânt*: un râu cu același nume care „*curgea pe lângă*” munte, precum și existența unor peșteri locuibile. Însă, insuficiența reperelor, precum și analiza lor, uneori, superficială, au determinat formularea mai multor ipoteze referitoare la identificarea *montelui sfânt al dacilor* cu diferite masive sau vârfuri din munții Carpați.

Din noianul de păreri ale istoricilor privind amplasarea *montelui sfânt* al dacilor au ieșit în evidență trei nume de masive muntoase: **Ceahlău, Bucegi și Șureanu**, precum și altele, legate de sacralitatea dacilor, precum: **Muntele Gugu din Masivul Godeanu, Vârful Curcubeta din Munții Bihorului, Vârful lui Pătru** și chiar **Retezatul**. În categoria „*munților sfinți*” din Dacia se mai încadrează: **Vârful Omul, Vârful Caraiman, Muntele Cozia, Muntele Găina, Muntele Parâng** sau **munții Măcinului din Dobrogea**, de unde se poate deduce că în Dacia existau mai multe altare de tip *Kogaionon*.³ Luând în calcul indiciile reieșite din opera geografului grec Strabon, respectiv prezența peșterilor locuibile, ajungem la concluzia că doar munții **Bucegi, Ceahlău și Șureanu** au întrunit asemenea condiții. Dar, dintre munții mirifici ai Daciei s-a constatat că au avut *hieropole* (incinte sacre) **Grădiștea Muncelului** din apropiere de Orăștie, **Ceahlăul din Munții Moldovei** și **Muntele Găina din Carpații Apuseni**, deci aceștia ar putea corespunde pe deplin *montelui sfânt, Kogaionon*.

² Vezi, pe larg, Cristina Pănculescu, **Taina Kogaionului, Muntele Sacru al dacilor**, Editura „Ștefan”, București, 2008.

³ Vezi, pe larg, Timotei Ursu, **Kogaion**, Editura Universitară, București, 2017.

● **Muntele Bucegi**,⁴ format din piscurile Găvanu, Vârful Ocolit și Omu este străbătut de râul sacru, identificat cu Ialomița, care izvorăște din vecinătatea întreitului Stâlp al Cerului, menționat în tradiția antică. Acest râu ocolește platoul Babelor, ajungând la picioarele peșterii care-i poartă numele. Vechea denumire a Peșterii Ialomiței este „**Peștera lui Decebal**”, iar una dintre grote se numește „**Sala lui Decebal**”. Dintre istoricii pentru care *muntele sfânt* al dacilor ar fi masivul Bucegi se numără Nicolae Densușianu și Adrian Bucurescu. Pe baza descifrării unei inscripții de la Romula, Adrian Bucurescu a ajuns la concluzia că *Sfinxul din Bucegi* se afla pe locul unde a fost ucis **Orfeu**, fiul zeului Apollo (Koga-I-Ion = Capul Magnificului).

Muntele Ceahlău, cel mai înalt dintre munții Moldovei, a fost menționat prima oară de principele Dimitrie Cantemir, domnitorul Moldovei în *Descriptio Moldaviae*, afirmând că numele muntelui „*Ceahlău*” semnifică *stâlp, coloană a cerului* sau *axis mundi*. În vechime s-a numit „*Muntele Pion*” (*Peon*), iar dacă ar fi intrat în basmele celor vechi, ar fi fost atât de vestit ca și Olimpul, Pindul sau Pelias.⁵ Pentru muntele Ceahlău au optat istoricul Vasile Pârvan, Vasile Lovinescu, Nicolae Țicleanu etc.

Muntele Șureanu a fost identificat ca *munte sfânt al dacilor* pornind de la existența hieropolei în complexul de fortificații de la Grădiștea Muncelului.⁶ Acolo se află, pe o suprafață de aproximativ 200 km², ziduri de piatră care compuneau odinioară un sistem de fortificații dacice, concentrate în bazinul râului Grădiștea, afluent al Mureșului: *Costești-Cetățuie, Costești-Blidaru, Luncani-Piatra Roșie, Grădiștea Muncelului, Bănița și Căpâlna*. Istorici, precum Constantin Daicoviciu, Hadrian Daicoviciu, M. Petrescu-Dâmbovița, Ion Pachia-Tatomirescu etc., au susținut că pe muntele de la Grădiștea Muncelului a fost construită *zona sacră*, accesibilă preoților daci, cu templele sale monumentale, la apărarea căreia contribuiau și garnizoanele instalate în cetățile apropiate.

● În dezbaterile care s-au desfășurat mai ales în perioada interbelică și postbelică o mare parte dintre istorici au ajuns la concluzia potrivit căreia

⁴ Valeria Velcea, **Masivul Bucegi**, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1961.

⁵ „*Dacă ar fi intrat în basmele celor vechi, ar fi fost atât de vestit ca și Olimpul, Pindul sau Pelias. Este așezat în părțile Neamțului, nu departe de izvorul Tazlăului, iar în mijlocul lui e acoperit de zăpezi veșnice; pe vârful lui însă nu se găsește pic de nea, fiindcă pare să fie deasupra norilor de zăpadă. Din vârful său, care se înalță ca un turn, se prăvale un pârâu foarte limpede, ce se năpustește cu mare larmă peste stânci abrupte... Drept în vârf se vede o statuie străveche, înaltă de cinci coți, înfățișând o bătrână cu douăzeci de mioare, din a cărei parte firească un izvor curge întruna. E anevoie de spus dacă natura a vrut să-și arate aici jocul sau dacă statuia a fost lucrată de mâna unui artist dibaci. Căci statuia nu stă pe nici o temelie, ci e crescută și legată strâns de celelalte stânci...*” (Dimitrie Cantemir, **Descriptio Moldaviae**).

⁶ Valer Trufaș, **Șureanu**, Editura Sport-Turism, București, 1986.

muntele Kogaionon este identificat cu complexul de fortificații de pe Dealul Grădiștei, pe vârful și terasele sale coborâtoare. Însă, alții, aflați sub presiunea puterii politice au adoptat pozițiile oficiale, consimțind că acolo a fost construită capitala politico-administrativă a regatului dac. Argumentele bazate pe izvoare istorice au confirmat că în vremea regelui Burebista muntele Kogaionon a îndeplinit funcția de **centru religios**, iar după moartea acestuia a fost dezvoltat, devenind un complex de fortificații care au preluat și funcția de capitală politico-administrativă în situații de criză politico-militară.⁷ Acest fapt s-a datorat lui marelui preot Deceneu, care în anul 44 d. Chr., după moartea regelui Burebista, a devenit „*rege al geților*”. Acesta a reformat pontificatul zamolxian, a stabilit locuința preoților lui Zamolxe pe muntele Cogeon (Kogaionon), i-a împărțit pe daci (geți) în ordinul *Piloforilor* sau *Pileaiilor* și ordinul *Capelutților* sau *Comaților*, a cultivat în rândul acestora astronomia și agricultura și a construit altare noi și edificii sacre.

- Cei mai mulți istorici-arheologi care au participat de-a lungul anilor la cercetările sistematice din munții Orăștiei au fost convinși că *muntele sacru* pomenit de geograful Strabon se identifică riguros cu **Dealul Grădiștii Muncelului (Grădiștii de Munte)**. Deci, complexul de fortificații amplasat pe coama aceluși deal n-a fost capitala politico-administrativă permanentă a regatului dac, adică așa-numita „*Sarmizegetusa Basileion/Regia*”. Dealul Grădiștii Muncelului (Grădiștii de Munte) din Munții Șureanu (Munții Orăștiei) a fost „*muntele Kogaionon*” cu altarele sale sfinte, adică nucleul fortificat al puterii etno-spirituale a dacilor, îndeplinind și funcțiile temporare de loc de refugiu pentru rege și populația din apropiere în situații deosebite.

- Urmele capitalei politice și administrative a statului dac din vremea regilor Burebista și Decebal au fost ascunse de caierul de tors al istoriei, acestea fiind căutate și astăzi, pentru că istoricii și geografuli antici nu le-au localizat în raport cu alte așezări sau munți ori râuri, astfel încât acestea să nu fie denumite cu aproximație sau cu stângăcie.⁸

În lucrarea *Îndreptar geografic* (cunoscut sub titlul de *Geographia*), elaborat în jurul anului 150 d. Chr., deci la aproape un jumătate de secol după distrugerea capitalei statului dac de către legiunile romane, geograful grec Ptolemeu a menționat numele acesteia sub forma **Sarmizegethusa Basileion**, adică **Sarmizegethusa Regală** (lat. *Sarmizegetusa Regia*), cu următoarele coordonate geografice: lat. 45° 15' – long. 47° 50'.⁹ În momentul

⁷ Vezi, pe larg, Aurora Pețan, **Sarmizegetusa Regia: 1. Redescoperirea cetății**, Editura „Dacica”, Alun, 2018.

⁸ Vezi discuția la Prof. dr. Ion Pachia-Tatomirescu, **La început fost-au sâga, sîgetul, siginii, apoi Sarmisegetusa...**, Timișoara, Waldpress, 2012; Apud **Fontes**, I, 544 sq.

⁹ Prof. dr. Ion Pachia-Tatomirescu afirmă că măsurătorile prin sateliți dau drept coordonate: pentru **comuna Sarmizegetusa**, jud. Hunedoara (perpetuarea contemporană a **Sarmizegetusei Mari**): 45° 52' latitudine nordică – 22° 78' longitudine estică (altitudine:

publicării *Geographiei*, *Sarmizegetusa regească* nu mai exista decât în amintirea localnicilor daci, fiind distrusă de romani în anul 106 d. Chr., după terminarea victorioasă a celui de-al doilea război cu dacia.

Precizarea lui Ptolemeu a lăsat a se înțelege că pe lângă capitala regească, respectiv *Sarmizegetusa Mare*, exista și capitala etno-spirituală, Cogaiononul – *Sarmisegetusa Mică* –, situată „la două poște depărtare” (20 km + 20 km).

În sud-vestul zonei depresionare situată între Munții Retezat, Poiana Ruscăi și Sebeșului, împărțită de dealurile Dumbrava, Ploștina și Poieni, romanii au fondat, pe locul unei tabere a Legiunii a V-a Macedonica, o așezare numită *Colonia Dacica*. Pe structura acesteia, la porunca împăratului **Traian**, între anii 108-110 d. Chr. a fost fondată, noua capitală a provinciei romane Dacia, numită *Ulpia Traiana*. Aceasta a fost populată cu veterani ai războaielor dacice, primind de la început rang de *colonia*, iar locuitorii ei beneficiind de *jud italicum*. În anul 118 d.Chr., aceasta a primit de la împăratul **Hadrian** numele *Ulpia Traiana Augusta*, la care s-a adăugat ulterior și numele de *Sarmizegetusa*¹⁰ – ca recunoaștere oficială a continuității de locuire a zonei fostei capitale a regatului dac – iar în timpul împăratului **Alexandru Sever** a devenit *metropolis*.¹¹

La mijlocul secolului II d. Chr., capitala provinciei romane Dacia se numea *Colonia Ulpia Traiana Augusta Dacica Sarmizegetusa*. Faptul că geograful Ptolemeu a păstrat epitetul „*basileion*”, confirmă că poziția geografică a așezării a fost preluată dintr-o sursă anterioară anului 106 d. Chr., respectiv din harta lui Marinus din Tyr. Suprapunerea din motive geopolitice celor două toponime, petrecută după anul 117 d. Chr., când *Ulpia Traiana Augusta* a primit epitetul *Sarmizegetusa*, a creat confuzie și aprinse dezbateri.

● Alt suport documentar îl constituie *Istoria romană* scrisă de istoricul Dio Cassius (155-235 d. Chr.). Acesta a menționat în două rânduri capitala dacilor, numind-o simplu „*Sarmizegetusa*”, adăugând că era „*scaunul domniei dacice*”, respectiv „*scaunul domniei*”. Potrivit acestui mare învățat al vremii, legiunile romane au reușit să ocupe capitala politico-administrativă a Daciei numai după ce au tăiat conductele de apă, iar dacii au incendiat cetatea. Soldaților romani căzuți la Tapae li s-a ridicat un altar și li s-au făcut servicii funebre, iar împăratul Traian „lăsând legiunea la *Sarmizegetusa*, iar celelalte părți ale țării așezându-le cu soldați, el se

570 m), iar pentru *Sarmizegetusa Mică* sau *capitala etnospirituală*, azi, în ruinele din Grădiștea Muncelului, comuna Orăștioara de Sus, județul Hunedoara: 45° 37' 23" latitudine nordică – 23° 18' 43" longitudine estică (altitudine: 1200 m).

¹⁰ Hadrian Daicoviciu, D. Alicu, *Colonia Ulpia Traiana Augusta Dacica Sarmizegetusa*, București, 1984.

¹¹ Vezi, pe larg, Adriana Pescaru, Eugen Pescaru, *Ulpia Traiana Sarmizegetusa*, Deva, 2000.

întoarse în Italia”.¹² Existența conductelor de apă, care aprovizionau cu apă cetatea confirmă că aceasta **nu era amplasată în vârful muntelui**, unde aprovizionarea se făcea cu apă captată din izvoare!

● Un izvor valoros este așa-numita **Tabula Peutingeriana** – o copie din secolul al XIII-lea a unei vechi hărți romane (întocmită probabil în timpul împăratului Alexander Severus (222-235 d. Chr.), în care figurau drumurile și orașele principale ale Imperiului Roman, care constituiau *cursus publicus*. Acolo apare scris **Sarmategte** – (*Sarmazege*), deformare pentru *Colonia Ulpia Traiana Augusta Dacica Sarmizegetusa*, adică *Sarmizegetusa romană*.¹³

Toponimul **Sarmizegetusa** a apărut în inscripțiile antice și la autorii antici (până în secolul al VII-lea), precum și în alte variante (cu inscripționare în elină și latină): *Zarmizeghéthousa*, *Sarmireg*, *Sarmizge (colonia Ulpia Traiana Augusta Dacica)*, *Zarmitz*, *Sarmazege*, *Sarmizege* etc. Numele este dacic, dar a fost păstrat doar în variate forme fonetice ale limbilor greacă și latină.¹⁴

NOTĂ: Însă, nici până astăzi nu se cunoaște pronunțarea din limba dacică în mod cert și corect, dar nici sensul numelui, care ar semnifica:¹⁵ „*Cetatea de pe stâncă*”; „*Cetatea înaltă*”, „*Cetate de palisade pe înălțime*”; „*Cetatea sarmaților și geților*”; „*Cetatea Geților lui Hermes*” etc., interpretând astfel părțile fonetice componente: *zermi* = stâncă, înălțime; *zeget* = cetate, palisadă; (*Sarmis / Hermes+ Getuzo / Geți*, lat. *sarmis et getusa*, nume inserat pe tăblițele de la Sinaia, sub forma *Sarmisetuzo/Sarmiet-uzo*, precum și în alte forme, în care *s* se schimbă cu *z*.

Istoricul Vasile Pârvan în cartea sa „*Getica*” afirma că numele așezării indica *sacralitatea* acesteia, precum și faptul că Sarmizegetusa era o cetate a regilor. Încercările ulterioare ale unor istorici, în frunte cu Constantin Daicoviciu, de a explica semnificația toponimului *Sarmizegetusa* au generat teorii care rămân doar la stadiul de ipoteze.¹⁶

2. Depresiunea Hațegului sau Grădiștea Muncelului (Grădiștea de Munte)?

Urmele adevăratei Sarmizegetusa se relevă în consonanță cu descifrarea rolului celor două sisteme de fortificații care au ființat în vremea regilor

¹² Hadrian Daicoviciu, Cassius Dio și Sarmizegetusa, *In memoriam. Constantin Daicoviciu*, Editura „Dacia”, Cluj, 1974, p. 112.

¹³ Vezi, pe larg, Hadrian Daicoviciu, *Colonia Ulpia Traiana Augusta Dacica Sarmizegetusa*, Editura *Sport-Turism*, București 1984.

¹⁴ Ioan Glodariu, *Sarmizegetusa regia: capitala Daciei preromane*, Editura „Muzeul Civilizației Dacice și Romane”, 1996.

¹⁵ I. Ionescu, *Sarmisegetusa – Controverse toponimice*, în „*Dacia magazin*”, nr. 26 noiembrie 2005, p. 11-13.

¹⁶ Adrian Bucurescu, *Tainele tăblițelor de la Sinaia. Cronica adevărată a tracilor*, Editura „*Arhetip*”, București, 2005.

Burebista și Decebal: cel pe dealul Grădiștei Muncelului din munții Orăștiei, precum și cel de la Sarmizegetusa romană din Țara Hațegului.

a) Depresiunea Hațegului

● Potrivit unor interpretări a datelor oferite de scriitori antici, capitala politico-administrativă a regatului dac, pe care geograful grec Ptolemeu a numit-o *Sarmizegetuza Basileion (Regia)*, s-a aflat probabil la poalele munților Retezat, în depresiunea Hațegului, care în limba dacică însemna „*codru*”. Aceasta a fost amplasată într-o zonă colinară, acoperită de pădure cu arbori giganți, presărată cu tufișuri și lăstărișuri dese, udată de mai multe râuri, dintre care cel mai cunoscut avea să devină râul *Sargeția* – adică *apa geșilor*. În capitala politico-administrativă a statului dac, de regulă o așezare mare, fortificată, se aflau instituțiile politico-militare și administrative, dar și o numeroasă populație civilă, care aveau nevoie, atât de hrană, cât și de apă.

În consecință, capitala politico-administrativă a fost amplasată „*la mijloc de codru des*”, într-un punct strategic, unde se întâlneau importante drumuri, precum și ape curgătoare, adică în una dintre „*țările*” aflate la adăpostul Carpaților Meridionali, care mai târziu vor fi aduse la lumină de către izvoarele istorice.

● Capitala politico-administrativă, precum și *zeget*-urile (cetățile) și *davele* (orașele) apropiate, au avut o soartă crudă. Acestea au fost cucerite și distruse în bună parte de legiunile romane, fiind reconstruite apoi în spirit roman și împoporate inițial cu coloniști aduși *ex toto orbe romano*. Un astfel de sat din depresiunea Hațegului, aflat la mică distanță de Porțile de Fier, numit în limba dacilor Brătunia (Britonia), a fost transformat de împăratul Traian la sfârșitul primului război daco-roman în „*tabără romană*”. Acolo a lăsat o legiune pentru a preveni atacuri prin surprindere a dacilor, promițând că va acorda pământul din jur veteranilor care participau la acest război.

● După terminarea victorioasă a celui de-al doilea război cu dacii, împăratul Traian a înființat pe vatra satului respectiv capitala provinciei Dacia, din rațiuni politice și interes strategic: era așezată pe principala linie de comunicație care lega sudul Dunării cu teritoriul Daciei, drumul care ducea de la Drobeta (Turnu-Severin), pe la Tibiscum (Jupa-Caransebeș), la Tapae (Porțile de Fier ale Transilvaniei) și Ulpia Traiana, iar de aici pe Valea Streiului în jos, apoi pe-a Mureșului sus, spre Apulum (Alba Iulia), Potaissa (Turda), Napoca (Cluj), și până în nordul Daciei la Porolissum (Moigrad). Interesul strategic a fost susținut de următoarele argumente:

- se bucura de climă stabilă, sănătoasă, ferită de vânturi puternice, de inundații sau secetă, cu veri lungi și ierni bogate în precipitații;
- terenul înconjurător era propice practicării agriculturii;
- de jur-împrejur erau pășuni bogate, care favorizau creșterea animalelor;
- pădurile de foioase și de conifere din vecinătate ofereau lemnul necesar construcțiilor și vânatului pentru hrană și spectacole de amfiteatru;

- în apropiere se aflau materiale de construcție: lut pentru cărămizi și țigle, gresie pentru blocurile masive ale zidurilor de incintă, micașturi, piatră de râu, nisip, calcar și marmura extrasă din cariera de la Bucova;

• Capitala provinciei Dacia a cunoscut o viață prosperă, timp de mai bine de un veac și jumătate, până prin anii 271-275 d. Chr., când orașul, părăsit de armata și administrația romană, a decăzut încetul cu încetul în ruină. Vreme de multe secole a intrat în uitare. Abia prin secolul al XII-lea, pe vatra fostei capitale a Daciei romane, documentele au menționat existența unui sat numit **Brătunia** (scris în acte *Britonia*) după numele întemeietorului, un cnez cu numele autohton moștenit de români de la daci, respectiv Brateș (Braton / Brătun / Bretea), apoi **Varheem** sau **Grădiște** (= locul unei vechi cetăți).

În zona depresionară udată de râul **Sargeția** (numit de localnici *Strei*), în perioada stăpânirii romane au viețuit comunități de daci care s-au integrat ordinii romane, stând în anonimat vreme de secole. În acest timp, viața socială a continuat, mai ales pe marginile provinciei romane, sub forma obștilor teritoriale libere, numite „țări”, care s-au condus după dreptul străvechi, **jus valachorum**.

Imagine din Țara Hațegului

• După retragerea armatei și administrației romane din provincia Dacia, oamenii locului au fondat, la poalele Munților Retezat, o așezare fortificată, la 17 km de *Sarmizegetusa romană* pe care au numit-o „**Hațeg**” (dac = **Codru**), aceasta devenind centrul politic al „**Țării Hațegului**”. La circa 4 kilometri sud-est de așezarea Hațeg, pe un pîntec de deal, în fapt un monticol – dealul Orlea –, cu altitudinea de 490 m, în intrîndul format de vărsarea *Galbenei* (vechea vale a Fărcădinului) în *Râul Mare* (vechea vale a Hațegului) și albia râului *Strei* a existat în vechime o mare așezare fortificată dacică, cu o puternică și de temut cetate de apărare. Din cetate se asigura o bună vizibilitate către *pasul Merișor* și asupra întregii linii a vechiului drum roman care venea de la Sarmizegetusa – Ostrov – Băraști („*drumul lui Troian*”) pentru a atinge râul Strei în dreptul cetății, iar spre nord, în zilele senine, se distinge Hunedoara.¹⁷

• În memoria oamenilor locului, dealul pe care s-a aflat o mare cetate dacică a rămas cu numele de „**Cetate**”, iar așezarea care a fost fondată

¹⁷ Adrian A. Rusu, **Castelarea carpatică. Fortificații și cetăți din Transilvania și teritoriile învecinate (sec. XIII-XIV)**. Cluj-Napoca, 2005, p. 534-534; **Cetățile din Țara Hațegului**, în *BMI*, 41, nr. 3, 1972, p. 55-56.

ulterior la poalele dealului s-a numit **Subcetate**, întrucât s-a aflat la poalele cetății străvechi. Potrivit tradiției, **Dealul Orlea** a aparținut din vremuri imemorabile familiei cneziale românești (valahe) **Cânde (Cândea)**,¹⁸ care au construit în secolul al XII-lea, în Sfânta Maria Orlea, o **biserică episcopală valahă, adică ortodoxă**.

NOTĂ: *În secolul al XV-lea, Căndeștii s-au supus regelui Ungariei și au trecut la romano-catolicism, numele lor fiind maghiarizat, în Kendeffy (= Căndeștii, ai lui Cănde). În noua lor situație, aceștia au comandat unui zugrav sârb pictarea la biserică „Sfânta Maria Orlea” a unei fresce romano-catolice. Acesta a pictat-o după erminia ortodoxă, dar cu veșminte latine.*

În secolul al XVII-lea, baronii din familia Kendeffy au trecut la protestantism, la fel ca majoritatea baronilor unguri, iar biserică „Sfânta Maria Orlea” a devenit protestantă, fiind zugrăvită cu var peste vechea frescă. În secolul al XX-lea biserică a devenit muzeu.

Cnejii Căndești și-au făcut propriul blazon, de inspirație ortodoxă, cruciată și românească totodată, prin care au obținut de la regii Ungariei recunoașterea autorității statale. După cum arăta monahul Filotheu Bălan, blazonul cnezilor Căndea conține tricolorul care înconjoară crucea bizantină cu reminiscențe cruciate. Încă se mai pot zări culorile tricolorului românesc care înconjură fresca votivă a (deocamdată) anonimului cneaz Căndea care a ridicat biserică episcopală de la Orlea, iar sub var încă se mai zărește vechiul blazon creștin și românesc.

● La circa 4 kilometri de orașul Hațeg, pe teritoriul satului Subcetate, din hotarul comunei Sântămărie-Orlea, prin secolul al XIII-lea s-a construit **cetatea Hațegului**, aflată câteva veacuri în stăpânirea cnezilor români hațegani, de unde conduceau treburile publice ale uniunii de obști libere, numite **Țara Hațegului**, menționată în documente abia în *Diploma Cavalierilor Ioaniți* din anul 1247, sub forma „*Terra Harszok*”. Cetatea a avut dimensiuni modeste, fiind, în fapt un turn hexagonal cu latura de 6,2-6,3 metri, înconjurat de un șanț de apărare și un val de pământ. În apropierea acesteia a fost înființat un sat, menționat în documente prima oară la 2 iunie 1447, din care s-a dezvoltat ulterior orașul Hațeg. Astăzi, cetatea Hațegului este o ruină, relativ greu accesibilă.

● Ruinele din **Subcetate** au fost amintite în literatura de specialitate abia în prima jumătate a secolului al XIX-lea.¹⁹ Istorici austrieci și unguri care le-au cercetat, l-au asociat cu imaginile *Columnei lui Traian*, au luat în considerare cărămida romană refolosită în construcție și tradiția populară, afirmând că era un **turn roman, care făcea parte din sistemul defensiv al Daciei**. Istoricul Csánki Dezső, un bun cunoscător al istoriei Țării Hațegului, a despărțit cetatea Hațegului de ruinele de la Subcetate, iar până către sfârșitul secolului al XIX-lea s-au obținut elemente care au permis

¹⁸ Despre originile familiei Kendeffy, vezi Radu Popa, **La începuturile Evului Mediu românesc. Țara Hațegului**, București, 1988.

¹⁹ Adrian A. Rusu, **Cetatea Hațegului. Monografie istorică și arheologică**, în „*Sargetia*”, 16-17, 1982-1983, p. 333-359.

reconstituirea unei imagini a ruinelor acestuia, unii cercetători susținând că fusese un „*turn de observație din vremea marilor invazii turcești*”.

În anul 1902, când s-a publicat ghidul comitatului Hunedoarei, Téglás Gábor, primul director al Muzeului din Deva, a deslușit apartenența turnului de la Subcetate de ***patrimoniul Căndeștilor din Râu de Mori***, afirmând că a fost un ***turn roman***, refolosit în Evul Mediu, deci, având continuitate de viațuire după retragerea armatei și administrației romane la sud de Dunăre.

b) Grădiștea Muncelului (Grădiștea de Munte)

● În demersul pentru identificarea locului în care a fost amplasată capitala politico-administrativă a regatului dac s-a impus ***complexul de fortificații de pe dealul Grădiștei Muncelului (Grădiștea de Munte) din munții Orăștiei***. Această identificare a avut ca suport documentar rezultatele cercetărilor arheologice de la începutul secolului al XIX-lea, făcute de către învățați austrieci și unguri și mai puțin „*tradiția locului*”.

**Parcul natural
Grădiștea Muncelului – Cioclovina**

● Cetatea descoperită pe dealul Grădiștei Muncelului era situată într-o zonă apărată în mod natural de munții Godeanu, la circa 1200 de metri înălțime, fiind înconjurată de ziduri groase, din piatră fasonată și calcar, clădite în sistem de *murus dacicum*. ***Accesul se făcea numai dinspre valea Mureșului***, iar întreaga zonă apropiată era controlată și apărată de cetățile de la Costești și de mai multe „*cetățui*” amplasate de-a lungul văii Grădiștii.²⁰ Specialiștii care au văzut-o la începutul secolului al XIX-lea au înțeles că această cetate, datorită dimensiunilor sale, precum și a locului de amplasare, nu putea avea rolul de capitală politico-administrativă permanentă. Cercetările ulterioare aveau să confirme că aceasta era, în fapt, ***centrul spiritual al neamului dacic***, locul sacru al preoților, care pe timp de război servea și ca loc de refugiu pentru populația civilă, dar și pentru autoritățile politico-militare.

● Istoria acestei așezări fortificate a urmat tragedia abătută asupra celorlalte fortificații dacice după cele două războaie cu romanii. Întregul sistem de fortificații de pe dealul Grădiștei, precum și din zona apropiată a fost distrus, iar locul a rămas aproape pustiu ori s-a pustiit în timp. Pentru supraveghere și pentru a împiedica refacerea complexului de fortificații, romanii au construit un castru pe teritoriul actual al satului Grădiștea

²⁰ Ion Glodariu, ***Cetăți și așezări dacice în munții Orăștiei***, Editura *Sport-Turism*, București, 1988.

Muncelului (Grădiștea de Munte), în locul numit „**Muncelu**”, unde a fost instalat un detașament al *Legiunii a IV-a Flavia Felix*, însărcinat cu paza și izolarea locului și a zonei adiacente. După retragerea armatei și administrației romane, vreme de mai multe secole au trecut pe lângă acele ruine doar urmașii dacilor mărginași, câți au supraviețuit măcelului făcut de romani, în majoritate crescători de oi și alte animale mari și mici, cu teamă, mânând turmele pe străvechile drumuri și poteci.

Pe parcursul secolelor următoare, sătenii din vale au știut despre orașul cel bătrân din pădure, căci însuși numele „**Grădiște**” desemnează „*loc al unei cetăți vechi*”, „*loc al unei locuințe preistorice*”, dar și „*loc cu ruine*”, cărora țărani români le zic „*cetăți de pământ*” sau chiar uneori „*grădiști*”. Doar aurul ascuns în pământ, care avea să stârnească în timp atâtea patimi, s-a arătat strălucitor din când în când celor care îl căutau înadins sau celor care îl zăreau întâmplător.

3. Bucuria și blestemul aurului dacic

- Redescoperirea fortificațiilor antice din munții Orăștiei, înveșmântate de natură vreme de multe secole în rădăcinile copacilor falnici, ale arbuștilor stufoși sau ierburilor înalte a avut loc în contextul găsirii, de obicei, întâmplător, a unor fabuloase comori din metale prețioase (îndeosebi aur și argint). Însă, primele fortificații ruinate care au stârnit interes au fost cele care odinioară făcuseră parte din capitala Daciei romane, respectiv cele de la „*Ulpia Traiana Augusta Sarmizegetusa*”, unde s-au făcut „*scotociri*” încă din timpul regelui Matei Corvin, când s-au transportat de aici la Buda blocuri de piatră, inscripții și obiecte de artă.

- Redescoperirea vestigiilor străvechi și identificarea argumentată a rolului și funcțiilor lor politice și sociale a fost ușurată de aurul care ieșea din când în când la suprafață în preajma acestora, anunțând ieșirea din anonimatul istoriei a unor comori neprețuite. Prima descoperire a unui tezaur de metale prețioase a fost menționată într-un hrisov din anul 1494, emis de Conventul din Cluj Mănăstur pentru voievozii Transilvaniei și consemnată în „*Cronica*” lui Gheorghe Șincai: „*Cu trei ani înainte (în anul 1491), spălătorii de aur din părțile Ardealului, lângă cetatea crăiască a Sebeșului, în locul unei cetăți bătrâne și stricate, suma mare de galbeni amestecați, mai mari și mai mici, cu ceară înveliți și îngropați, ar fi găsit din întâmplare...*”.

Însă, acele podoabe n-au intrat în visteria statului, cum cereau legile în regatul Ungariei în acele vremuri, ci în posesia familiei Bathory, fapt care l-a determinat pe Gheorghe Șincai să afirme că „*mâzga familiei Bathoreștilor, care au stăpânit Ardealul mulți ani, din comoara aceasta s-a tras*”.

NOTĂ: *Se spune regele Ungariei, Matei Corvin, i-a trimis lui Ștefan, voievodul Moldovei, ca dar simbolic, o piatră din zidul cetății de la Ulpia Traiana Sarmizegetusa,*

pe care acesta a încastrat-o în zidurile impunătoarei cetăți Suceava.²¹ Faptul constituie dovada că atât regele Ungarii, Matei Corvin, cât și Ștefan, voievodul Moldovei, își cunoșteau originile și le acordau respectul cuvenit. În cadrul politicii statelor europene, sub oblăduirea Papalității, privind stăvilirea islamului, lui Ștefan cel Mare i s-a recunoscut titlul de *rege al Daciei* („*Re de Dacia*”), iar „*dacii*”, adică valahii (românii) au fost considerați luptători de linia întâia împotriva Semilunii.

● Învățații europeni ai vremii, mai ales cei din lumea catolică, au auzit despre aceste minuni, fiind interesați să vadă cu propriii lor ochi acele locuri și ținuturi de legendă și să consemneze realitățile percepute la fața locului. În acel timp, ruinele fortificațiilor dacice serveau ca sursă de materiale de construcție pentru locuitorii mai mult sau mai puțin bogați din ținut, ca sursă de obiecte de artă, inscripții, elemente de arhitectură cu rol decorativ pentru potențații vremii și pentru colecționari, iar inscripțiile și statuile Sarmizegetusei decorau castele și palate din Transilvania din Praga, Viena și Budapesta.

Cel dintâi cărturar care a studiat vestigiile de la „*Ulpia Traiana*” a fost clericul Joannes Mezerzius (1470-1516), arhidiacon la Capitlul din Cluj-Mănăștur și apoi *canonic* în Alba Iulia. Încă din anul 1495 acesta a început să adune inscripții, pe care le-a ordonat într-o culegere de inscripții (*Sylloge*), iar pe baza celor 36 de inscripții provenite de la *Colonia Ulpia Traiana Sarmizegetusa*, adică *Sarmizegetusa romană*, a reușit să identifice capitala Daciei romane, pe care o numea „*Zarmis*”,²² cu satul românesc Grădiștea de Hațeg (ung. *Varhel*).

● În anul 1517 a venit în Transilvania Stepan Taurinus (Stierochsel, circa 1485 – 1519), scriitor și istoric german, ocupând postul de prepozit al Catedralei de Alba Iulia și vicar general al episcopului Transilvaniei, Francisc Varday. Acesta s-a preocupat mai ales cu studiul mărturiilor din epoca romană, explicând, pe baza documentelor de epocă (îndeosebi inscripții) rolul jucat de *Sarmizegetusa* și de râul *Sargetia* în istoria dacilor.

Despre *Sarmis* a scris: „*Zarmis*”, oraș foarte mare și odinioară strălucită capitală a regelui de demult al dacilor Decebal; în cele din urmă, după ce acesta a fost învins, a ajuns colonia *Ulpia Trajana Augusta Dacica*; acum e numită de locuitori *Varhel* (cetate, rum. Grădiște), adică *locul cetății*”.²³ Deci, în acest caz, canonicul respectiv s-a referit la *Sarmizegetusa romană*, simțindu-se dator să explice că acest lucru l-a observat mai întâi acel „vestit” Ioan Mezerzius, arhidiacon de Cojocna și fost canonic al bisericii din Alba Transilvaniei, „*bărbat de mare reputație și foarte învățat, care a ajuns la o erudiție desăvârșită mai ales în privința antichității*,

²¹ Vezi, pe larg, Ioan Aurel Pop, Alexandru Simon, **Re de Dacia. Un proiect de la sfârșitul Evului Mediu**, 2018.

²² *Călători străini despre țările române*, vol. I, Volum îngrijit de Maria Holban, Editura Științifică, București, 1968, p. 157.

²³ *Idem.*, p. 161.

«erudiție» pe care nu o posedă mulți atunci când în anii din urmă explora ruinele amintitului oraș antic, căci avea mare patimă pentru antichități”.

Însă, despre râul Sargeția, având drept reper scrierea lui Dio Cassius, acesta a consemnat: „**Sargetia**” care curgea pe lângă capitala lui Decebal, regele de odinioară al dacilor, acuma scaldă cetatea strălucită a Huniazilor, care a dat la lumină pe neînvingătorul Matei Corvin răposatul, regele Ungariei, și acuma este ținut de preastrălucitul principe și domn, domnul George Marcgraf de Brandenburg... etc., tutorele regelui Ludovic”. „Iar Decebal nu departe de amintita capitală ascunsese sub albia râului Sargetia comorile sale pe care după înfrângerea lui Decebal le-a găsit printr-un decret al soartei, împăratul Traian.²⁴ Deci, în acest caz se referă la **Sarmizegetusa basileion** de la Hațeg-Subcetate.

● Evenimentul care a reaprins interesul pentru vestigiile din munții Orăștiei și din depresiunea Hațegului, precum și zonele adiacente din sudul Ardealului a fost găsirea, în anul 1543, a unei comori formate dintr-o mulțime de monede de aur și obiecte din metale prețioase.²⁵ Astfel, cabinetele occidentale au aflat cu uimire despre descoperirea unei fabuloase comori din aur, sub albia râului Strei, în comitatul Hunedoarei din Transilvania. Știrea a fost răspândită de cărturarul umanist Wolfgang Lazius (1514-1565), la acea vreme curator al colecțiilor imperiale de la Viena și istoric de curte al Împăratului Ferdinand I de Habsburg: „Anul 1543... O parte a visteriei lui Decebal, ... în numitul râul Sargeției, pe care râul românii îl cheamă Strei, s-a aflat, prin întâmplarea aceasta. Mergeau niște pescari români cu șeicile, din Mureș în Strei, și legându-și luntrile de un trunchi, au zărit că sclipește ceva pe fundul apei. Vrând să scoată de sub apă aceea ce sclipea, au dat de o grămadă de galbeni. Îndemnându-se a încerca mai încolo, au dat de o boltiță zidită sub apă, care se stricase prin rădăcinile lemnului, și cercând mai cu de-adinsul, au aflat și mai mulți galbeni, mai cu seamă de-ai lui Lisimach, craiul Thraciei, cu inscripție grecească. Așa cum am înțeles de la oameni vrednici de încredere, românii aceia au aflat la vreo 400.000 de galbeni și mulți sloi de aur”.²⁶

Aflarea acelei comori le-a părut țăranilor români hațegani un mare noroc, dar și un blestem, întrucât trăiau cu spaima nemărturisită față de acele comori vechi de când lumea, aflate, potrivit tradiției, sub paza blestemelor. Evenimentul i-a determinat pe savanții Occidentului renascentist să readucă în prim-plan și să confirme informațiile istoricului antic Dio Cassius, care

²⁴ **Idem.**, p. 160.

²⁵ Vezi, pe larg, Gheorghe Anghel, **Descoperiri de tezaure antice din aur în zona Munților Orăștiei menționate în cronicile medievale și documentele moderne**, 2008.

²⁶ Gheorghe Șincai, **Hronica Românilor**, t.II, *De la anul 1400 până la anul 1614 de la nașterea domnului Hristos*, Iașii, 1853, p. 182-183.

scrisese despre tezaurele regatului dac, ascunse în ultimele zile ale domniei regelui Decebal sub albia unui râu numit *Sargeția*.

● Wolfgang Lazius a mai scris că norocoșii găsirii acelor odoare le-au dus acasă la unul dintre ei, în zona Băcia, unde le-au împărțit, iar câțiva, mai curajoși, au mers la Alba-Iulia („*Bălgradul Ardealului*”), și „*întrebând la argintari, de cât preț ar fi aurul acela, s-a vestit lucrul*” la autoritățile Principatului. Cazul a ajuns repede în atenția episcopului George Utiesenovici Martinuzzi, care în acel moment era tutore al principelui, guvernator și tezaurar al Transilvaniei.²⁷ Acesta s-a lăcomit la comoara găsită de țărani valahi. O parte dintre împricinați au fost anchetați, cercetați și puși sub cele mai grele cazne pentru a spune unde au ascuns odoarele găsite. În acest fel, a recuperat o parte din tezaur, cantitatea de aur și argint găsită în castelele sale de la Vințu, Oradea, Gherla și Deva, după asasinarea sa, sugerând dimensiunile comorii: între 1500 și 1700 de kg de aur și peste 1000 de kg de argint. Wolfgang Lazius a consemnat că „*Martinuzzi a și luat multe mii de galbeni de la unii pescari și multe mii a mai găsit în numita bolniță din Strei. Dară, ceilalți pescari, prinzând de veste, au încărcat vreo câteva care și au trecut în Moldova*”, cerând protecția voievodului Petru Rareș.

Acel tezaur a ajuns, în mare parte, în posesia lui episcopului George Martinuzzi, care l-a adăpostit în tainițele cetății Gherla. Potrivit lui Samuel Köleséri, medicul-șef al Sibiului, autorul cărții intitulată „*Auraria Romano-Dacica*”, publicată în anul 1711, aproximativ 5.000 de monede fuseseră oferite ex-reginei ungare Isabella Polona și fiului minor al acesteia, principele Ioan Sigismund Zápolya.

● Chestiunea a părut încheiată, însă lanțul evenimentelor l-a prins fără de scăpare pe episcopul George Martinuzzi, care între timp ajunsese cardinal. În anul 1551, Principatul Transilvaniei a fost luat sub protectorat habsburgic, iar o armată de aproape 60.000 mercenari, condusă de generalul imperial Giovanni Battista Castaldo a pătruns în principat.

O bună parte dintre trupe a staționat la Deva, supunând populația la abuzuri și jafuri, încât nu au fost cruțate „*nici hainele de pe oameni*”. Astfel, veștile despre comoara deținută de George Martinuzzi au ajuns la urechile condotierului Giovanni Battista Castaldo, care i-a trimis împăratului Ferdinand I de Habsburg un raport secret despre chestiune.

Cardinalul George Martinuzzi, care își avea rezidența în palatele de la Brănișca și Vințul de Jos s-a implicat într-un periculos joc, balansând între turci și austrieci, vizând chiar tronul principatului Transilvaniei. Duplicitatea lui n-a scăpat neobservată de Giovanni Battista Castaldo, care l-a considerat trădător al taberei creștine și om al turcilor. Astfel, înainte de Crăciunul

²⁷ Despre episcopul Gheorghe Martinuzzi, vezi, Adrian Andrei Rusu, **Gotic și Renaștere la Vințu de Jos**, Satu Mare, 1998.

anului 1551, cardinalul George Martinuzzi a fost asasinat în castelul de la Vinț de oameni ai generalului Giovanni Battista Castaldo. Aceștia s-au dus apoi la cetatea Gherlei,²⁸ spre a pune mâna pe comoara defunctului.

Cancelarul și istoricul Wolfgang Bethlen a scris că în camera Gherlei „s-a aflat aur nelucrat, funți 872, sloi de aur, funți 20, de argint nelucrat, funți 1387, sloi de argint, funți 466, galbeni de ai lui Lisimah, 40000, dintre care fieștecare făcea patru galbeni ungurești”. Cercetând acest inventar, cărturarul Gheorghe Șincai a făcut următoarea remarcă în „Hronica Românilor”: „Iată cum s-a folosit călugărul (George Martinuzzi) cu răpirea de la români!”.

● În anul 1552, cazul a fost anchetat de Papalitate, întrucât era vorba de un act criminal îndreptat împotriva unui cardinal al Bisericii Romano-Catolice. În documentul întocmit cu acea ocazie au fost consemnate și obiectele antice din tezaurul luat de George Martinuzzi de la pescarii hunedoreni: alături de monedele *Lisimach*, două statuete înfățișând lupi și alte două în chip de zeități, a fost pomenit și un „șarpe spiralic din aur”, acesta constituind **prima atestare documentară a unei brățări dacice spiralice din aur**.

Comoara a fost dusă la Deva, intrând în posesia generalului imperial Giovanni Battista Castaldo, iar aproximativ 10.000 de „*Lisimahi*” și două statuete de aur ar fi fost trimise, prin intermediul lui Wolfgang Lazius, împăratului habsburgic.

● Generalul Giovanni Battista Castaldo a devenit conducătorul *de facto* al Transilvaniei, pentru o perioadă de 5 ani. În acest timp s-a implicat în toate problemele Principatului, de la administrație și armată, până la domeniul politic.

Astfel, a reușit să-i înlăture de pe tron pe domnitorul Moldovei – Ștefan Rareș – și pe cel al Valahiei – Mircea Ciobanul. În locul acestora au fost numiți apropiați ai săi, care aveau, practic, rolul unor vasali aflați în slujba împăratului habsburgic. În fapt, aceasta a fost **prima unire a țărilor românești** (Transilvania, Moldova, Valahia) sub numele de „**Dacia**”, având drept scop „*apărarea comună contra turcilor*” și ca protagonist pe Giovanni Battista Castaldo, care și-a atribuit titlul de „**Restitutor Daciae**” („*Unificatorul Daciei*”).²⁹

Aceste evenimente demne de ținut minte confirmă existența conștiinței descendenței românilor (valahi) din vechii daci, care a intrat în memoria socială prin faptul că au înfruntat cel mai mare imperiu al antichității: Imperiul roman.

²⁸ Despre cetatea Gherla, vezi, Gabriel-Virgil Rusu, **Gherla: Cetatea lui Martinuzzi**, Academia Română, Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, 2013.

²⁹ Petre Dan-Străulești, **Atlas istoric ilustrat al României**, Editura „*Litera*”, București, 2009, p. 27.

NOTĂ: *Pe o piatră de mormânt din anul 1554 – al soției unui castelan al locului, pe nume Dominic Dobo, precum și al pruncului lor, morți de ciumă – adăpostită în cimitirul bisericii reformate din Deva, descoperită de Nicolae Iorga în anul 1905 și pusă la loc ferit, ca să nu se piardă!)*, s-a aflat inscripția, în limba latină: „Cum reget Dacos montilasque Getas...”, tradusă astfel: „Pe când era stăpân Dominic Dobo peste dacii și geții care locuiau în munți...” (din Munții Poiana Ruscăi până în cei ai Zarandului).³⁰

În anul 1556, Giovanni Battista Castaldo a fost nevoit să părăsească Transilvania, pierzând puterea asupra teritoriilor cucerite în urmă cu doar 5 ani. La plecarea sa din Transilvania, a luat cu sine ceea ce-a mai rămas din tezaurul descoperit de români hațegani în anul 1543 în albia râului Strei.

4. Redescoperirea străvechilor gorodiști (grădiști)

• Datele arheologice legate de localizarea acestui tezaur dacic în albia Streiului au fost folosite la întocmirea hărților referitoare la Transilvania. Astfel, în anul 1556, Wolfgang Lazius a realizat o hartă care i-a servit drept model geografului Abraham Ortelius, la gravarea „Hărții Transilvaniei”, inclusă în atlasul intitulat „*Theatrum Orbis Terrarum*”.

Harta lui Abraham Ortelius desemnează melegurile Hațegului drept *inimă a Daciei*. În dreptul Streiului, acesta a notat: „*Sargetia, flus in quo Decebalus Rex thesauros suos occultaverat*”, adică „*Sargetia, râul în care regele Decebal și-a ascuns tezaurul*”. Aceasta a fost prima consemnare, pe o planșă occidentală, a datelor certe privindu-i pe strămoșii românilor, localizându-se antichitatea daco-romană, pe teritoriul hațegan. Aceste informații au trezit interesul investigării mai riguroase a locurilor care aminteau, deși firav, de locuitorii străvechi ai „*țărilor*” de la poalele nordice ale Carpaților Meridionali.

Atenția cercetătorilor a fost îndreptată în primul rând spre acele *gorodiști* care au fost fondate de daci, recunoscuți de istorici austrieci și unguri drept strămoși ai țăranilor români (valahi). Printre cei care au menționat în scrierile lor despre ele a fost cronicarul ungar Gáspár Heltai, în cartea intitulată *Chronika az magyaroknac dolgairól* (Cronică despre întâmplările maghiarilor), publicată la Cluj în anul 1575. Acesta a consemnat că „*nu departe de Orăștie*” „*se afla în munte un oraș frumos, ale cărui fundamente se mai păstrează toate*”, chiar și incinta acesteia fiind *din piatră cioplită*.³¹

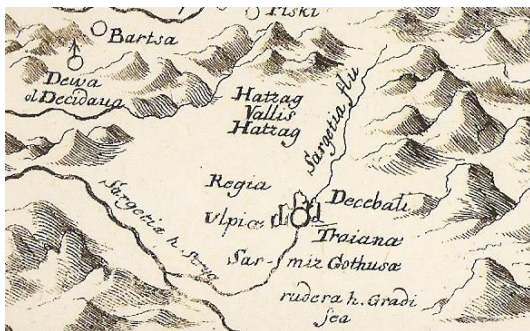
• La mijlocul secolului al XVII-lea, cronicarul sas Mathias Milles (1639-1686) a amintit, fără a dezvălui sursele de documentare, despre descoperirea tezaurului dacic în albia râului Strei, în anul 1543, precizând că ar fi fost vorba doar despre 20.000 de monede de aur. El a mai consemnat că, împreună cu enorma cantitate de monede, ar mai fi fost găsite și două statuete din aur, reprezentând două divinități dacice.

³⁰ Vezi, „*Dacia magazin*”, nr. 25 octombrie 2005, p. 13-14.

³¹ Vezi, Sigismund Jakó, *Cercetări arheologice la cetatea Grădiștea Muncelului în anii 1803-1804*, în „*Acta Musei Napocensis*”, III, 1966, p. 103-119.

La rândul său, medicul-șef al Sibiului, *Köleséri Sámuel* (1634-1683), a considerat marele tezaur de monede *Lysimachos* din râul Strei drept o parte a tezaurului regal al dacilor („*qua reliquias thesauri Decebalaei*”), necapturat de împăratul Traian.

• Învățații din Apusul Europei știau că *Ulpia Traiana Sarmizegetusa* (*Sarmiz Gethusa*) fusese fondată în depresiunea Hațegului (*valea Hațegului*), pe locul fostei capitale a statului dac, numită „*Regia Decebali*” – scaldată de apele râului Sargeția (Striyg/Strei). Acest fapt a fost încrustat în harta Transilvaniei, gravată în cupru în anul 1667 de cartograful elvețian Matthaus Merian cel Tânăr.

(https://ro.wikipedia.org/wiki/Țara_Hațegului)

În momentul în care a fost publicată această hartă, pe locul anticeii capitale a Daciei romane nu mai rămăsese decât *satul Grădiștea*, care amintea că în acel loc a fost cândva o mare cetate.

• Zidurile „*ciclopice*”, blocurile de piatră șlefuită, precum și „*butoaiele*” de piatră răspândite mai ales prin pădurea de pe Dealul Grădiștei Muncelului au stârnit și mai mult curiozitatea și imaginația localnicilor băștinași. Aceștia știau doar din povestiri că această cetate a fost construită și stăpânită dintru început de strămoșii lor, dacii, pe acel vârf de munte, în mijlocul unei păduri falnice, dar că a fost distrusă de romani, iar vreme de multe secole locul a rămas învăluit în mister, generând multe legende.

• În prima parte a secolului al XVIII-lea au apărut noi informații referitoare la povestirea despre găsirea tezaurului de monede din aur în anul 1543, dintre care cea mai cunoscută a fost legată de țăranul David Albu din Chitid, care a găsit o comoară în munții Orăștiei.³² Potrivit depoziției din anul 1803 a preotului Dumitru Cerbiceanu din Chitid, în anul 1784, acel țăran se afla la coasă în zona Muncelului, unde satul lui avea fânețe. Adormind la umbră, ar fi avut un vis în care i-a apărut „*un om vrednic, alb și înalt*”, care i-ar fi indicat locul unei comori. Omul din vis i-a spus să urce până la paltinul de la eleșteu, de acolo să coboare la pârâu și să meargă pe cursul apei până la locul numit „*Cheie*”, iar de acolo să o apuce la miazăzi. Din ce va găsi acolo să ia cât poștește, dar să nu spună nimănui nimic. David Albu a urmat indicațiile și a ajuns la „*Cheie*”, unde se afla o stâncă abruptă

³² Despre descoperirile unor comori în munții Orăștiei, Vezi, pe larg, Sigismund Jakó, *Cercetări arheologice la cetatea Grădiștea Muncelului în anii 1803-1804*, în „*Acta Musei Napocensis*”, III, 1966.

și înaltă. Prin crăpăturile stâncii a putut vedea înăuntru o cameră cu „o masă rotundă, domnească, din aur, într-o parte rezemat cu coatele de masă un bărbat făcut tot din aur, în cealaltă parte, în fața lui, o figură muierescă toată făcută din aur. În dosul acestora era o grămadă foarte mare de galbeni, iar în spatele acesteia, o grămadă și mai mare, dar numai din argint, banii de argint fiind mari cât palma”. Preotul Cerbiceanu a aflat povestea pentru că omul s-a dus la el să se spovedească și să îi ceară ajutorul, neștiind ce să facă. Se spune că țăranul a și murit în aceeași zi, după spovedanie, pentru că a destăinuit secretul. Cert este că preotul a plecat el însuși în căutarea comorii. Povestea s-a aflat în satele din împrejurimi și a provocat o goană după aur fără precedent, care a dus la sesizarea autorităților și începerea primelor investigații ale fiscoi.

- La această poveste s-au mai adăugat câteva întâmplări, respectiv:

- în anul 1790: fata ciobanului Alion Bodea, pe nume Sânziana, a găsit un tezaur cu bani de aur într-o râpă de lângă stână, numită râpa cu galbeni;

- în anul 1802: doi copii care umblau cu porcii prin locul numit *Valea Mică*, au găsit alt un tezaur, format din câteva sute de monede; un țăran pe nume Gheorghe Popa a găsit la izvorul cetății, câteva sute de *cosoni*.

- Autoritățile austriece au fost informate că în zona munților Orăștiei din Transilvania existau ruinele unui străvechi complex de fortificații îngropat în pământ, precum și construcții din piatră în perimetrul cărora au fost găsite sau scoase din pământ adevărate tezaure din metale prețioase (aur și argint), conținând monede antice și diferite obiecte de orfevrie. Autoritățile austriece, care la acea dată **nu știau ce ruine sunt în munți și ce reprezintă acestea**, au fost interesate de aflarea locurilor de proveniență a comorilor, iar fiscoi austriac de găsirea comorilor și depistarea valahilor care dețineau comori, pe care-i obliga, prin constrângere, să le preda autorităților. Însă, vestea comorilor găsite a adus de la mari depărtări o mulțime de oameni, care s-au îndreptat spre Munții Orăștiei, într-o incredibilă goană după aur. În acea situație, fiscoi austriac, intuind că aurul găsit va dispărea în mâini necunoscute, a intervenit, avertizând că aurul găsit trebuia predat necondiționat statului. Dar, n-a ținut nimeni cont de avertismentul acestuia, căutătorii de aur răscolind mai departe munții.

- Astfel, autoritățile statului austriac au fost puse în mișcare, iar Tezaurariatul Transilvaniei s-a mobilizat pentru a avea sub control acțiunea de căutare a comorilor care urmau să fie găsite în munții Orăștiei. Drept consecință, în 1 iulie 1803, reprezentantul autorităților, procuratorul domeniului fiscoi Hunedoara, Paul *Török*, intrigat, a mers la fața locului. Acesta a fost **primul „oficial” care a urcat pe dealul Grădiștei Muncelului (Grădiștea de Munte) și a descoperit, cu uimire, ruinele cetății antice**. A urmat o anchetă oficială, condusă de același Paul *Török*, care a constatat și a informat autori-

tățile că acolo se afla un „*depozit de comori ascunse*”. Paul Török a elaborat un raport în care a consemnat existența ruinelor unui „*oraș necunoscut până atunci*”, dar nu l-a denumit, lipsind informațiile ajutătoare necesare.

Acesta a încercat să determine originea ruinelor respective, sprijinindu-se în primul rând pe denumirea românească „*Grădiște*” (ung. *Varhegy* = dealul cetății) pentru „*Sarmizegetusa de odinioară*”. Astfel a tras concluzia că „ *aici trebuia să fi fost un mare oraș*”, dar, neavând ca punct de sprijin decât tradițiile românești din satele dimprejur, el a crezut că aceasta a fost „ *cetatea Craiului Alb, adică a regelui Albei/Albaniei!*” (Craiul Alb (ALBU) a fost numit *Apollon*, deci cetatea craiului Alb putând fi aceeași cu *orașul Apolon*, numit de romani după cucerire Apullum!).

Sesizând importanța istorică, dar și economică a acelor complexe de fortificații aflate în stare de ruină, Paul Török a propus autorităților ca săpăturile făcute de țărani români să fie oprite, iar ruinele să fie cercetate organizat, de către specialiști trimiși de stat, nu doar pentru căutarea de comori, ci și din rațiuni științifice.

● În anii 1803-1804 au fost organizate și desfășurate două lungi campanii de săpături arheologice sistematice, conduse de fiscul austriac. *Acestea* s-au desfășurat în condiții dificile, locul fiind greu accesibil. În acei ani arheologia nu exista ca știință, iar „*arheologii improvizati*” nu știau cum să cerceteze locul. Oamenii angajați pentru săpături nu vroiau să stea în acea sălbăticie, unde aveau condiții minime de viață. Drumurile către cetate erau foarte dificile, iar aprovizionarea cu hrană, apă, sau cu unelte de lucru se făcea cu mare greutate. Austriecii au adus soldați pentru pază, precum și mineri pentru săpături, angajând țărani la lucru, dar pe unii dintre lucrători au trebuit să îi țină cu forța, ca să nu fugă. În pofida acelor greutăți, în acei ani au fost identificate locul și natura ruinelor de pe dealul Grădiștei Muncelului (Grădiștea de Munte), acceptându-se ideea potrivit căreia acolo se aflau ruinele antice ale unui complex de fortificații care au aparținut dacilor. Astfel au fost descoperite zidurile fortificației, în parte vizibile la suprafață, precum și alte construcții – *templul mare rotund, turnul pentagonal, baia romană* etc. –, dar și tezaure compuse din monede și obiecte din metale prețioase.

● Cercetările arheologice declanșate forțat de împrejurări de către fiscul austriac au fost foarte importante, întrucât³³:

- de la scriitorii antici până la începutul secolului al XIX-lea, acestea au adus *primele informații scrise despre complexul de fortificații de la Grădiștea Muncelului*;

³³ Constantin Daicoviciu, Alexandru Ferenczi, *Așezările dacice din Munții Orăștiei*, București, 1951, p. 67-116; Hadrian Daicoviciu, Ștefan Ferenczi, Ioan Glodariu, *Cetăți și așezări dacice în sud-vestul Transilvaniei*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989, p. 121-132.

- atunci a fost redescoperită cetatea, după multe secole de uitare, dar care n-a fost numită *Sarmizegetusa*; din rapoartele fiscului austriac s-a aflat cum arăta locul la început, când încă nu existase niciun fel de intervenție asupra lui; unii învățați austrieci și unguri crezând că acolo erau *ruine romane*;

- cu acel prilej s-au făcut *primele hărți ale locului* și amplasarea primelor descoperiri arheologice; rapoartele au arătat că unele clădiri dacice, chiar dacă fuseseră invadate de vegetație, erau încă în picioare, însă multe clădiri sau puncte importante, cartografiate atunci, astăzi nu se mai văd;

- din acel moment, cărturari austrieci și unguri au început să se intereseze de cetatea de pe dealul Grădiștei Muncelului (Grădiștea de Munte), pe care au găsit-o într-o adevărată sălbăticie, năpădită de pădure, ascunzându-și enigmaticele sub covorul vegetal;

- printre cărturari s-a răspândit ideea că acolo, în vârful muntelui, în acel loc greu accesibil, a fost *ultimul loc de refugiu al regelui Decebal*; în jurul acestui personaj tragic, mare rege al dacilor, al cărui nume are sensul „*Cel curajos*”, „*Cel viteaz*”, s-au născut legende care au reconstituit prin metafore istoria zbuciumară a locului, precum și suferințele strămoșilor. „*Vizitatori*” oficiali au consemnat ceea ce au văzut și constatat, însă scrierile lor au fost valorificate foarte puțin sau deloc.

● În fapt, atunci a fost redescoperită *Grădiștea Muncelului* (Grădiștea de Munte) pentru lumea științifică. Redescoperirea atât de târzie s-a datorat mai întâi *accesului dificil* la ruinele acesteia. În afara unor ciobani care mai străbăteau pădurea cetății în drum spre pășunile Muncelului, rareori se mai abătea cineva pe acolo. Vechile drumuri dacice, care urmau plaiurile înalte, erau greu de parcurs pentru niște intelectuali de la oraș, chiar și cu o călăuză. Drumul pe vale, dinspre Orăștie, gătit de un defileu sălbatic între Costești și Grădiștea de Munte, avea să fie deschis abia spre sfârșitul secolului al XIX-lea.

● Învățații austrieci și unguri au fost impresionați de imensitatea complexului de fortificații de pe dealul Grădiștei Muncelului, în primul rând de *marele cerc dublu de piatră*, care le-a părut a fi „*un monument ciudat*”. Agenții fiscului austriac, care supravegheau atent cercetările arheologice au consemnat în rapoarte existența acestuia, intuind că era o „*biserică*”, iar cărturarii și pasionații de antichități, care l-au văzut și cercetat pe parcursul aceluși secol, au crezut că era vorba de o un *circus*, adică de o arenă pentru luptele de gladiatori sau luptele cu fiare sălbatice.

● În anul 1805, maiorul genist *M. Pechy de Péchújfalu*, în calitate de director al Serviciului de fortificații, a vizitat ruinele de la Grădiștea Muncelului și a întocmit un raport către superiorii săi din care a reieșit că fortificațiile din zona Grădiștei Muncelului aveau caracteristici de *așezare urbană*. Acesta a descris sanctuarul circular, zidul de incintă și apeductul, precum și ruinele termelor „*romane*” de la sud de cetate.

Pe baza acestor constatări, apelând și la ajutorul geografului grec Ptolemeu, a propus identificarea ruinelor de aici cu așezarea *Acquae* (Călan). În urma raportului, ofițerul genist a fost considerat în literatura de specialitate, o perioadă de timp, inițiatorul cercetărilor arheologice sistematice de la Grădiștea Muncelului (Grădiștea de Munte). În această atmosferă, Johann Michael Ackner a efectuat *cele dintâi săpături aleatoare la Ulpia Traiana*, descoperind în 10 septembrie 1832, în incinta orașului antic, un mozaic de 8,15 m X 6,45 m, reprezentând-o pe zeița Victoria înconjurată de alte divinități.

5. Căutarea Sarmizegetusei (cetatea Craiului Alb)

● În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, dat fiind starea gravă în care ajunseseră ruinele complexelor de fortificații antice aflate pe raza munților Orăștiei și a depresiunii Hațegului, o atenție deosebită a fost acordată de către autorități *Sarmizegetusei romane*. În anul 1880, oameni de cultură ai vremii, îngrijorați de ceea ce se întâmpla atât la Sarmizegetuza romană dar și în alte locuri istorice ale comitatului Hunedoara, au înființat *Societatea de istorie și arheologie a districtului Hunedoara*. Aceasta a început să facă săpături arheologice cu specialiști în arheologie și să interpreteze toponimia Daciei, pornind de la datele oferite de scrierile geografului Ptolemeu și ale istoricului *Dio Cassius*, de hărțile vechi, precum așa-numita *Tabula Peutingeriana*, precum și de legende.

● Începând din anul 1881, la Sarmizegetusa romană au început săpăturile arheologice sistematice sub conducerea lui Pál Kiraly și Gábor Téglás, doi istorici pasionați de antichități, care au condus la identificarea și cercetarea integrală a două temple situate la est de orașul antic (*mithreum*-ul și templul sirian), apoi în anii următori au fost dezvelite noi monumente printre care locuințe, terme, temple.

În acel an, 1881, doi cărturari unguri – frații Gábor Téglás și István Téglás – au făcut o excursie pe dealul Grădiștei Muncelului (Grădiștea de Munte). Cu acel prilej, ei au auzit o legendă povestită de un bătrân valah, care servea drept călăuză.

Fiind întrebat ce știe despre istoria acelei cetăți, bătrânul valah le-a spus o poveste, pe care István Téglás a consemnat-o în scris: „*Craiul Negru a vrut să-l omoare pe Craiul Alb, dar Craiul Alb s-a ascuns aici cu toate comorile, vitele și 30.000 de slugi. Însă când s-a refugiat, a uitat să ia cu el și o sită, și pentru că nu avea cu ce să cearnă făina de mălai, a trimis un sol la sora sa, Maria Terezia, și a cerut împrumut o sită. Împăratul nu a mai restituit sita, iar Maria Terezia s-a supărat pe el, deoarece nu avea decât una singură. Ea s-a dus la Craiul Negru și i-a spus unde se află Craiul Alb. Craiul Negru a pornit cu o oaste mare. Aflând acest lucru, Craiul Alb și cele 30.000 de slugi și-au tăiat gâturile*”.³⁴ Istoricii-arheologi unguri, Gábor

³⁴ Textul original în maghiară este publicat în: Bajusz István, *Téglás István jegyzetei. I. Régészeti feljegyzések (Insemnările lui Téglás István. Notițe arheologice)*, Cluj-Napoca,

Téglás și Pál Király au ajuns la concluzia că pe dealul Grădiștei Muncelului a existat o cetate dacică, unde s-au confruntat „doi titani ai istoriei, Decebal și Traian”. Însă, rapoartele acestora au rămas nevalorificate.

Deci, în memoria socială, Decebal era regele cel bun, *Craiu Alb*, care după ce a pierdut capitala s-a refugiat în munți, dar a fost trădat de unele căpetenii și rude apropiate, iar pentru a nu cădea viu în mâinile romanilor, s-a sinucis. Această legendă confirmă ipoteza potrivit căreia ***cetatea de pe dealul Grădiștei Muncelului era un loc ascuns, de refugiu în vremuri de răstriaște***, a cărei sacralitate a început să fie descifrată de istoricii autentici.

- În anii care au urmat au avut loc multe vizite ale cărturarilor austrieci și unguri la ruinele complexului de fortificații de la Grădiștea Muncelului, precum și ale unor colecționari de antichități (căutătorii de aur). Unii dintre ei au săpat în diferite puncte ale așezării antice,³⁵ în speranța că se vor îmbogăți. Până la sfârșitul secolului al XIX-lea s-a strâns o documentație destul de bogată, care surprindea, în frânturi, imaginea toponimică a unei mari cetăți antice.

- În anul 1888, pentru a salva ceea ce mai rămăsese din amfiteatrul Sarmizegetusei romane, *Societatea arheologică din Deva* a cumpărat terenul, iar între anii 1890-1893 a decopertat ruina. Amfiteatrul a fost ultimul mare monument cercetat de Societate, a cărei activitate a scăzut simțitor după anul 1893, iar încercările de reluare a săpăturilor, în anii 1906, 1907, 1911, 1913, s-au soldat cu rezultate neglijabile. Însă, prin activitatea pe care a desfășurat-o la Sarmizegetusa romană, *Societatea arheologică din Deva* a avut o contribuție importantă în salvarea unor monumente, în achiziționarea a numeroase piese arheologice și epigrafice care au constituit nucleul Muzeului din Deva, în editarea unui anuar al Societății, dar prelucrarea rezultatelor cercetărilor a fost precară.

- De la începutul secolului XX, în urma unor cercetări sistematice au apărut noi interpretări, care sugerau că acolo se afla un complex de fortificații cu funcții politico-militare, precum și etno-spirituale. Arheologii au continuat să consemneze în studiile elaborate că țăranii valahi din zonă găseau în continuare adevărate comori, formate din monede din aur și alte obiecte din metale prețioase. Însă, n-au tras concluzia potrivit căreia acolo s-ar fi aflat capitala regatului dac, numită de către istoricii și geograful antic ***Sarmizegetusa Basileion (Regia)***.

- Pentru identificarea capitalei statului dac, cercetătorii sistematici – austrieci și unguri – au început o dezbatere științifică. Ei au ajuns la concluzia

2005, I/1, p. 161. Manuscrisul a fost publicat abia în anul 2005, în limba maghiară, de către urmașul său, profesorul și arheologul clujean Bajusz István. (cf. Aurora Pețan).

³⁵ Jakó Sigismund, ***Cercetări Arheologice la Cetatea Grădiștea Muncelului în Anii 1803-1804 (Contribuții la Istoria Arheologiei în Țara Noastră)***, în „*Acta Musei Napocensis*”, III, 1966.

potrivit căreia **ruinele „Sarmizegetusei Regia” se aflau în Țara Hațegului, sub ruinele „Sarmizegetusei romane”** – situată în partea de vest a Țării Hațegului, la aproximativ 8 km de „*Porțile de Fier ale Transilvaniei*”, de unde se face trecerea în Banat. Aceștia cunoșteau, din izvoarele antice, că acolo romanii au construit capitala provinciei Dacia, „*Colonia Ulpia Traiana Augusta Dacica Sarmizegetusa*”.

Ruinele capitalei Daciei romane mai păstrasera frânturi de ziduri, având o lungime de 500 x 600, închizând în interior o suprafață de aproximativ 33 ha. Pe o suprafață de 60-80 ha, în afara zidurilor de incintă ale orașului, romanii construiau monumente publice, case particulare, morminte etc. Pe lângă această zonă locuită, orașul mai dispunea de un „*territorium*”, unde cei bogăți se retrăgeau pe timp de vară, existau „*villa rustica*”, terme romane, precum cele de la Hobița sau de la Sântămărie Orlea, ori existau așezări de rang inferior, precum „*Aquae*” (Călan Băi) sau „*Germisara*” (Geoagiu Băi), unde se făceau băi termale.

Însă, **în memoria socială, adică în memoria locului, n-a rămas numele „Sarmizegetusa”**. Așezarea care s-a format pe ruinele sau în apropierea fostei capitale a Daciei romane după retragerea administrației și armatei romane a intrat în uitare, fiind menționată în documentele cancelariei regatului Ungariei în anul 1315 sub numele **Britonia (Brătunia**. Denumirea românească **Grădiște** (= cetate), cu referire la ruinele cetății *Ulpia Traiana*, precum și numele unguresc **Várhely** (= Locul Cetății) au susținut argumentele pentru a identifica **Sarmizegetusa Basileion** (*lat. Regia*) pe locul ruinelor **Coloniae Dacica**. Abia în anul 1941, în contextul protocronist interbelic, **Grădiștea** din Țara Hațegului a primit din nou denumirea oficială **Sarmizegetusa**.

NOTĂ: Despre Sarmizegetusa romană au rămas doar legendele. Una dintre acestea, publicată de Aron Densușianu în anul 1864, spune că biserica din Densuș a fost ridicată pe locul unui altar roman închinat zeului Marte, unde romanii aduși în Dacia obișnuiau să facă sacrificii.

Aici ar fi fost înmormântat generalul Longin, care s-a otrăvit după ce căzuse în mâinile lui Decebal: „*Decebal înfuriat spânzură cadavrul lui Longin afară pe murii Sarmizegetusei în fața romanilor, care pătruseseră învingători până sub murii cetății. Romanii văzând această batjocură se tulburară și prin furie cuprind cetatea cu asalt și după cuprinderea cetății, luând cadavrul lui Longin, l-au înmormântat, unde se află acum biserica – situs est ad Densus – și în onoare i-au ridicat mai târziu acest monument, în care apoi au început a sacrifica și în onoarea lui Marte, de unde s-a numit și fanum Mavortis*”.³⁶

În zidurile bisericii de la Densuș au ajuns blocurile de calcar din fostul oraș daco-roman Ulpia Traiana Sarmizegetusa.³⁷ Pe pereții vechi străjuiesc

³⁶ Apud Ioachim Lazăr, **Județul Hunedoara în descrierile de călătorie ale lui Aron Densușianu (1864)**.

³⁷ Ioan Marin Mălinaș, **La umbra Sarmizegetusei Romane, Basilica din Densuș. Reflexii istorice și liturgice inspirate de o carte tipărită la Viena în 1775**, Editura „Mihai Eminescu”, Oradea, 1997.

picturi bizantine vandalizate în trecut de cotropitorii turci, care le-au scos ochii sfinților pictați, dar și icoane stranii, care îl înfățișează pe *Mântuitorul* în costum popular românesc sau pe apostolul Toma în timpul schingiurii sale. În ultimii peste 700 de ani, în Densuș au fost ținute aproape neîntrerupt slujbe, iar locul este considerat **cea mai veche biserică românească din piatră**.

- Distrugerea sistematică a ruinelor Sarmizegetusei romane a atins apogeul la începutul secolului al XIX-lea mai ales în urma săpăturilor anuale întreprinse aici de baronul Nopcea, numit „*Față neagră*”, prefectul districtului Hațeg, cu scopul găsirii comorilor ascunse de ruine. În demersul vizând identificarea fostei capitale politico-administrative a statului dac s-au implicat tot mai mult savanții unguri. În acest scop, în anul 1910, Comisiunea Monumentelor Istorice maghiare l-au trimis pe profesorul Gábor Finály, împreună cu o comisie de savanți, pentru a vizita ruinele complexului de fortificații din Munții Orăștiei și a exprima un punct de vedere documentat, asupra originii acestora. Comisia de savanți s-a oprit mai ales asupra cetății de pe dealul Piatra Roșie, descriind platoul, fortificațiile, turnurile, terasele și făcând analogii cu marea cetate de pe dealul Grădiștei Muncelului. În final, savanții unguri au ajuns la concluzia că acea cetate „*a aparținut lui Decebal*”.³⁸

6. Descoperirea Sarmizegetusei la Hațeg-Subcetate

- După anul 1918 istoria și destinul Sarmizegetusei regești s-a schimbat profund. În noul context politic, dacii au devenit importanți, iar cetățile construite de ei au devenit un simbol al identității neamului românesc. Lumea științifică românească era preocupată de reluarea cercetărilor sistematice la Ulpia Traiana Sarmizegetusa, cea mai cunoscută relicvă antică, dar și pe dealul Grădiștei, din Munții Orăștiei.

- În anul 1920, un batalion al Regimentului de topografi militari, condus de generalul Dănilă Papp, român ardelean, născut la Aciuva (Aciua, azi, Avram Iancu, jud. Bihor), fost ofițer în armata austro-ungară, devenit în anul 1919 ofițer în armata română și participant la războiul împotriva Ungariei bolșevice,³⁹ a primit misiunea să facă un relevu topografic al principalelor zone ale Ardealului. Una dintre misiuni s-a referit la executarea unei recunoașteri tactico-topografică a depresiunii Hațegului.

- Printre cei care au executat această misiune s-a aflat și colonelul *Constantin Zagoriș*, specialist în *topografie militară*, născut la Ploiești în 10 septembrie 1882. Acesta absolvise ca șef de promoție Școala Superioară de Război, devenind un geograf cu merite recunoscute. În această calitate a făcut parte din comisia de topografi care a realizat documentația pe baza

³⁸ Aurora Pețan, **Date noi cu privire la inscripția „cu arme” de la Sarmizegetusa Regia**, p. 985.

³⁹ Claudia Pădurean, **Odiseea generalului Dănilă Papp: de la ofițer al lui Franz Jozef la guvernator al lui Carol al II-lea**, în „*România Liberă*”, 3 octombrie 2013.

căreia a fost trasată granița de vest a României după Tratatul de la Trianon din 4 iunie 1920.⁴⁰ Acesta se remarcase ca istoric și geolog, opera sa cuprinzând lucrări cu caracter militar-istoric, privind îndeosebi istoria și arheologia județului Prahova. Dintre acestea au fost remarcate: *Treisprezece zile din viața militară a lui Mihai Viteazul 7-20 Octombrie 1600* (1908) și *Călătoria de aplicațiuni tactice de geografie și istorie militară din mai și iunie 1912 Regiunea Teleajen-Buzău* (1912).

● În acea călătorie de instrucție,⁴¹ Constantin Zagoriț a ajuns să topografieze relieful din zona țării Hațegului, de la confluența râului Strei cu zona Pădurenilor, precum și din zona Banatului deluros. De la început a fost surprins de informațiile localnicilor și de tradiția orală a locului. El a cercetat pantele dealului de la marginea de sud-est a orașului Hațeg, ale cărui poale erau numite de localnici, din vechime, **Subcetate**. Astfel a descoperit urmele unei vechi și mari cetăți, care fusese așezată pe defileul ce străjuia marele drum al Daciei antice – de la Orșova la Alba Iulia –, la răscrucea cu drumul care venea din Oltenia, din Valea Jiului și în locul unde se întâlneau potecile care coborau din munții dimprejur. Pentru a convinge, el a notat în amănunt, cu rigoare de militar topograf, modalitatea în care a făcut recunoașterea tactico-topografică a terenului din jurul Hațegului, mergând de la cota 395, de pe șoseaua Hațegului, spre vârful cota 519 și spre ruinele turnului medieval de observație, adică pe linia de despărțire a apelor.

„Ajungând în vârful de la nord de litera V (vezi harta), din toponimicul Varalia, am descoperit colțul de Nord-Est al cetății; și de acolo am

⁴⁰ Constantin Dumitru-Plopeni, **Constantin Zagoritz – de la „Brazda lui Novac” la „Cutia de surprize”**, în *„Prahova”*, cotidian de opinie și informație, nr. 8701, Ploiești, duminică, 22 septembrie 2019. Constantin Zagoriț a urmat cursurile primare la Școala de băieți nr. 3 din Ploiești (1895), Liceul Sf. Petru și Pavel Ploiești (1898), Școala de Ofițeri de Infanterie București (1902), după care a parcurs cariera militară de la gradul de sublocotenent la căpitan (1913), maior (1918), colonel (1924); instructor la Școala de Ofițeri, a participat la campaniile din primul război mondial, fiind luat prizonier în Turtucaia; întors din „prizonierat”, a fost avansat la gradul de maior și numit comandantul Regimentului 7 infanterie, din Ploiești. El a fost un iubitor al sportului, donând o parte din terenul regimentului pentru construirea stadionului care avea să fie atribuit echipei „Unirea Tricolor”.

⁴¹ Constantin Zagoriț, **Sarmizegethusa. Unde cred că s’a găsit în adevăr, întemeiat pe considerațiuni militare, geografice, topografice și fortificațiuni găsite pe teren**, 23 p. cu 4 hărți anexe, Ploiești, 1937, p. 7 (în continuare, Constantin Zagoriț, **Sarmizegethusa**).

continuat drumul de-a lungul laturei de Est, reprezentând latura unei cetăți”.⁴² El a constatat că acea așezare fortificată avea, pe lângă fortăreața-nucleu și o așezare civilă, unde se aflau instituțiile statului dac și alte construcții locuite de o populație stabilă.

Deci, prin arie de cuprindere și poziție strategică, aceasta putea încorpora și adăposti capitala politico-administrativă a statului dac, respectiv *Sarmizegetusa basileion*, adică vechea Sarmizegetusa. După primele investigații pe teren, a ajuns la convingerea că pe masivul triunghiular deluros, la răsărit și în imediata apropiere a orașului Hațeg, Sub-cetate, s-a aflat un complex de fortificații ce adăpostea cetatea și așezarea fortificată, cu funcție politico-administrativă.

Cu ocazia călătoriei de instrucție din anul 1920, Constantin Zagoriț a vizitat și satul Grădiștea (Varhegy), unde săpăturile arheologice deja demarate au descoperit arenele orașului roman *Ulpia Traiana Augusta*.⁴³ Pe baza prospecțiunilor militare la Hațeg-Subcetate, el a descoperit *terasele și ruinele unei adevărate citadele*, putând să emită o teorie, construită pe fundamentul unor argumente solide: „*adevărata Sarmizegetusa nu era cea din Munții Orăștiei, unde s-ar fi aflat doar templele, ci cea de pe vârful Petriș, în apropiere de Hațeg*”.

- În anul 1921 a fost elaborată o sinteză a concluziilor rezultate după mai bine de un secol de cercetări sporadice, care a conținut multe lacune și erori.⁴⁴ Dezbaterile care au început să ia amploare, pe baza informațiilor acumulate până atunci, furnizate îndeosebi de arheologi austrieci și unguri, au încercat să lămurească locul și rolul *Sarmizegetusei regești* (Sarmizegetusa Regia) din vremea regelui Burebista până în vremea regelui Decebal.

Opiniile au fost diferite, unii susținând că regatul dac n-a avut o capitală politico-administrativă stabilă, sau a avut capitala în altă parte ori că a avut mai multe capitale; regele Burebista n-a avut reședința pe Dealul Grădiștii sau că în vremea regelui Burebista, complexul de fortificații de pe dealul Grădiștii a fost doar un centru religios, acolo fiind construită doar o incintă de refugiu, cel mai probabil în vremea regelui Decebal.

- Colonelul Constantin Zagoriț, convins că se afla în fața dezlegării unei mari enigme ale istoriei neamului românesc a revenit în anul 1922, pe cont propriu la Hațeg-Subcetate. Atunci l-a cunoscut pe profesorul Nicolae Florescu din Hațeg, un dascăl adevărat, care avea un cult pentru istorie, îndeosebi pentru istoria neamului românesc.

⁴² Prof. Gligor Hașa, *În căutarea Sarmizegetusei*, în „*Dacia Magazin*”, nr. 46, septembrie 2007, p. 11-12.

⁴³ Colonel Constantin Zagoriț, *Sarmizegethusa*, p. 8.

⁴⁴ Aurora Peșan, *Sarmizegetusa Regia. 1. Redescoperirea cetății*, Editura *Dacica*, Alun, 2018.

Acesta l-a convins pe Constantin Zagoriț că adevărata capitală politico-administrativă a statului dac a fost la Hațeg-Subcetate, dar că acest fapt trebuia confirmat prin cercetări arheologice.

Despre acest dascăl, bătrânii încă își amintesc că „îi ducea, când erau copii, pe dealurile din apropiere, să sape după „urme strămoșești”, și care le explica mereu cum era vechea cetate a dacilor de pe locul numit, și astăzi, Petriș. Copiii erau încântați că descoperă săgeți și cărămizi cu însemne ciudate, și erau fascinați de poarta ce ducea sub pământ, despre care profesorul de istorie le spunea că e din lemn vechi de 2000 de ani”.⁴⁵ Astfel, profesorul Nicolae Florescu a devenit omul de încredere al colonelului Zagoriț. Acesta i-a spus că „satul nostru poartă acest nume din cauză că pe dealul de alături a fost zidită o cetate adevărată”.⁴⁶ Cu acea ocazie a vizitat fortăreața de la Deva,⁴⁷ care l-a impresionat, precum și muzeul orașului și a vorbit cu directorul muzeului, căruia i-a prezentat concluziile sale, precum și ipoteza formulată.

Cetatea de pe dealul Grădiștei Muncelului

Sarmizegetusa romană

● Arheologii și istoricii de la muzeul din Deva nu au fost de acord cu dealul Subcetate și l-au contrazis, susținând că vechea capitală a statului dac s-ar fi aflat fie la **Grădiștea Muncelului** (unde este indicată în prezent!), fie pe locul unde a fost clădit apoi orașul roman **Ulpia Traiana Augusta** sau pe **Dealul Uroiului** de lângă Simeria Veche (de pe valea Mureșului) – numit de către localnici „Cușma lui Decebal”, datorită formei sale, ori „Muntele de Aur”, unde se spune că a fost ultima redută a dacilor în cel de-al doilea război cu romanii.

⁴⁵ Prof. Gligor Hașa – Deva, **Adevărata Sarmizegetusa este la Hațeg-Subcetate!**, în „Formula AS”, 2011, numărul 980.

⁴⁶ Colonel Zagoriț Constantin, **Sarmizegetusa, Unde cred că s-a găsit în-adevăr, întemeiat pe considerațiuni militare, geografice, cartografice și fortificațiuni găsite pe teren**, cu 4 hărți anexe, Tipografia „Concurența”, Ploiești, 1937, p. 6. (În continuare, Constantin Zagoriț, **Sarmizegetusa**).

⁴⁷ Colonel Constantin Zagoriț, **Sarmizegetusa**, p. 7-8.

Topograful militar a explicat că *Ulpia Traiana* nu putea fi în *Sarmizegetusa Dacică*, întrucât terenul ruinelor era unul de șes, deschis, iar acolo nu se găsisese niciun ciob de ceramică dacică! Acesta și-a întemeiat teoria pe „*considerațiuni militare, geografice, topografice și fortificațiuni găsite pe teren*”. El și-a formulat ipoteza pornind de la următoarele date istorico-geografice: harta geografului grec Ptolemeu a consemnat principalele așezări din Dacia, printre care și *Sarmizegetusa*, iar coordonatele geografice ale acestei așezări – meridianul și paralela –, indică locul *Hațeg-Subcetate*, aflat la circa 15 kilometri de ruinele capitalei *Ulpia Traiana Sarmizegetusa* și la 20 de kilometri, peste munți, de ceea ce se credea că era *Sarmizegetusa Regia*.

Dealul Uroi

- Ipoteza lui Constantin Zagoriț era susținută, dintru început, de o realitate istorică, politico-statală și socială a dacilor, care aveau:

- o **zonă sacră**, situată în locuri ascunse în munți, cât mai aproape de cer, cu acces greu și cu vizibilitate la mare la orizont, unde viețuiau preoții care făceau legătura conducătorilor cu zeitățile;

- **orașe** (*davae*) cu multă populație, amplasate de regulă pe malul râurilor, apa fiind vitală pentru oameni și animalele domestice, în zone vizibile; acestea ofereau și posibilități de apărare și de rezistență împotriva năvălitorilor (hărțile vechi inserează astfel de *davae* pe tot cuprinsul Daciei); una dintre *davae*, așezate într-o poziție strategică, constituia capitala politico-administrativă a regatului dac.

Constantin Zagoriț a fost conștient că afirmația lui va fi validată doar după ce dealul respectiv avea să fie cercetat în detaliu de către arheologi. Însă, prin afirmația lui a adus în circuitul investigațiilor arheologice satul *Subcetate* (Hațeg, com. Sântămăria Orlea, jud. Hunedoara), care ocrotea de milenii în pădurile de deasupra satului, la confluența râurilor Galbena, Râu Mare și Strei, o fortificație amenajată pe un pinden de deal – numit *Orlea* –, având 490 m altitudine.

● În noul context politic, autoritățile române au sprijinit inițierea și desfășurarea unor ample cercetări sistematice a vestigiilor antice atât în Țara Hațegului, cât și în munții Orăștiei, în mod deosebit la Grădiștea Muncelului. Acestea au fost coordonate de Universitatea românească de la Cluj, unde, cu sprijinul istoricului Vasile Pârvan s-a format un grup de istorici-arheologi, care au primit misiunea să cerceteze sistematic complexul de fortificații din Munții Orăștiei. În acel context, a fost pus în practică un amplu plan de cercetare a sitului arheologic de pe dealul Grădiștei Muncelului, care a fost inclus în patrimoniul cultural al țării. În general, istoricii români s-au aplecat de la început cu rigoare asupra ruinelor de pe dealul Grădiștei Muncelului, fiind însă circumspecți în a afirma dintru început că și centrul politico-administrativ al statului dac ar fi fost în zona munților Orăștiei, la Grădiștea Muncelului, în perimetrul apărut de cetăți „atârinate” de creste de munți.

● În anul 1924 au început săpăturile arheologice sistematice la Grădiștea Muncelului, sub conducerea profesorului clujean D.M. Teodorescu, având ca asistent principal pe Constantin Daicoviciu. Arheologii au investigat **zidul fortificației și templul mare rotund**, au săpat la temelia zidurilor și au rămas fascinați de gigantismul relicvelor descoperite și scoase la iveală. Cel mai misterios monument a fost **templul mare rotund**, despre care istoricul Vasile Pârvan a crezut că este un **monument funerar**, iar profesorul D.M. Teodorescu a presupus că este un **sanctuar solar**. Tinerii arheologi au fost uimiți de calitățile de constructori ale dacilor: cetatea avea ziduri groase, din două rânduri de pietre uriașe, unul interior, altul exterior, legate între ele prin bârne, așezate în jgheaburi sub formă de coadă de rândunică; spațiul dintre rândurile de pietre era umplut cu pământ, vestitul *murus dacicus*. Însă, i-au acordat inițial statutul de „**sediū princiar**” temporar, și nu de capitală statornică a regatului dac.

În fapt, complexul arheologic de la Grădiștea Muncelului s-a relevat ca o **cetate de refugiu, adăpost pentru populația civilă în caz de război, nefiind locuită permanent**. În raportul său privind *Cetatea dacă de la Grădiștea Muncelului (județul Hunedoara)*, profesorul D.M. Teodorescu a numit-o „**Cetatea Muncelului**” și „**Cetatea Grădiște**” sau „**Cetatea din Grădiștea Muncelului**”.⁴⁸

● În acel an, 1924, au fost reluate cercetările științifice ale metropolei de la **Sarmizegetusa romană**, prin sprijinul acordat de către Alexandru Lapedatu, președintele „*Comisiunii Monumentelor Istorice*” și grație unei donații de 100.000 lei făcută de Aristide Blank Muzeului din Deva. Acestea au fost coordonate de „*Institutul de Arheologie al Universității din Cluj*”

⁴⁸ Vezi, D.M. Teodorescu, *Cetatea dacă de la Grădiștea Muncelului (jud. Hunedoara)*, în „*Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice*”, Secția pentru Transilvania, Cluj, 1931-1932, p. 45-68.

reprezentat de Constantin Daicoviciu și o serie de colaboratori valoroși. La început, unii arheologi au înclinat să creadă că vechea capitală a regatului dac, respectiv *Sarmizegetusa Regia*, se afla sub ruinele *Sarmizegetusei romane*. Din dezbaterile inițiate a reieșit că arheologii „*Scolii de la Cluj*” aveau păreri diferite privind locul unde s-a aflat capitala politico-administrativă a statului dac: Constantin Daicoviciu găsisse Sarmizegetusa în Munții Orăștiei, iar Octavian Floca opta pentru o Sarmizegetusa în două variante: ori la Grădiștea (Varghegy), adică la Ulpia-Traiana-Augusta, unde se descoperise deja arena, ori pe Dealul Uroiului (Arany), la vărsarea râului Strei în Mureș.

Constantin Zagoriț a observat diferențele de vederi între istoricii-arheologi de la Cluj. Pentru susținerea teoriei sale, el s-a sprijinit în primul rând pe afirmația istoricului antic Dio Cassius, potrivit căreia „*Capitala dacilor se spală în râul Sargeția*”. Deci, era convins că *Sarmizegetusa Basileion (Regia)*, respectiv *capitala politico-administrativă a statului dac fusese așezată la Hațeg-Subcetate*.⁴⁹ Pentru a-i convinge pe istoricii-arheologi de justetea teoriei sale, Constantin Zagoriț a continuat să cerceteze cu rigoare dealul care adăpostea cetatea și ruinele așezării civile aferente. Astfel, a adus în sprijinul afirmației sale următoarele argumente:

- acțiunile militare s-au petrecut într-o zonă depresionară, unde, potrivit afirmațiilor lui *Dio Cassius* romanii au cucerit „*colină după colină*”, înainte de a ajunge la zidurile Sarmizegetusei;

- zona Subcetate este așezată la confluența a trei cursuri de apă – Sargeția, Galbena și Râul Mare – și la intersecția căilor de acces spre Dunăre, Banat și Transilvania: dinspre nord, pe Mureș; dinspre sud-vest, de la Orșova; dinspre est, prin pasul Vulcan-Merișor; dinspre nord-est și Grădiște, prin platoul Luncanilor, urmând plaiul Vârful lui Pătru, Șureanu, Dealul Negru;

- dealul Subcetate are înălțimi cuprinse între 300-600 metri (față de cota 1200 de pe coama dealului Grădiștii);

- *Sarmizegetusa* era dispusă în pantă, trei dintre culmi străjuind pe a patra, care constituia ultimul refugiu al apărătorilor;

- *Sarmizegetusa* cuprindea atât incinta fortificată (cetatea), care era „*un măreț cuib de vulturi*”, cât și dealul amenajat ca o prismă cu secțiunea dreptunghiulară, cu patru „*umeri*”, trei vârfuri și un mic platou, oferind vizibilitatea zonei dimprejur;

- *Sarmizegetusa* încorporează, atât dealul, cât și o parte din șesul Hațegului; așa se explică scena de pe Columnă care înfățișează, *la poalele cetății, soldați culegând spice de grâu*, acest lucru nefiind posibil lângă cetatea de pe dealul Grădiștei, unde-i zăpadă 200 de zile pe an și plouă abundent toată vara;

⁴⁹ Constantin Zagoriț, *Sarmizegetusa*, p. 11-15.

- la poalele cetății curge apa Streiului (Sargeția), despre care Dio Cassius spunea: „*Capitala dacilor se spală în râul Sargeția*”;

- între zidurile cetății erau două izvoare cu apă curată, tănuite în inima dealului, pe văile Zarandului și Pleșiței;

- în cetate se aflau două fierării care lucrau armele oștenilor.

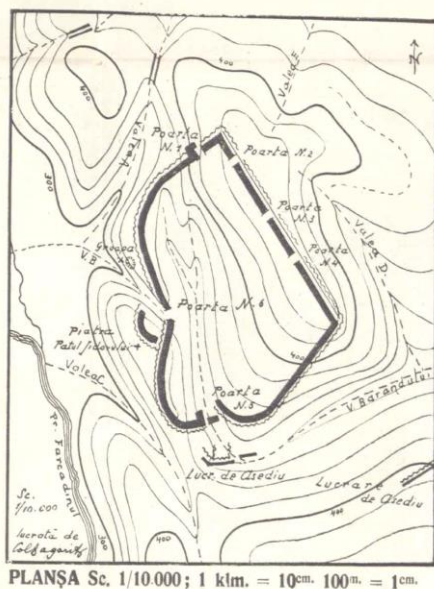
Deci, potrivit concepției sale, pe dealul de la Hațeg-Subcetate se afla *cetatea regelui*,⁵⁰ iar la Grădiștea Muncelului din munții Orăștiei se afla *centrul etno-spiritual al dacilor sau reședința Marelui Preot*, cu altarele sfinte. Ipoteza a fost confirmată de către istoricul Vasile Pârvan, care avea să identifice mai târziu, capitala lui *Decebal*, cu numele fondatorului ei, *Sarmis, Sargeția*, care este râul Strei, apa care curge pe la poalele Subcetății.

● Constantin Zagoriț a realizat primele ridicări topografice și a făcut primele patru hărți ale dealului cetății. El a văzut cele cinci porți ale cetății, *murii*, care erau făcuți din *val de pământ ars* întărit cu palisade, cu șanț de apărare la poale.

Este important de reținut că *până azi, pe acest val de pământ nu cresc decât mușchi și licheni, atât de bine a fost ars!* Apoi a descris riguros cetatea (fortificația), oferind date privind capacitatea de a se apăra în caz de nevoie; potrivit măsurătorilor sale, suprafața cetății era de 20 de hectare sau 200.000 de metri pătrați, putând încăpea și adăposti 10.000 de oameni cu cele necesare.

Constantin Zagoriț a explicat pe înțelesul tuturor faptul că în punctul din fața Porții nr.6, însemnat pe schiță cu cruce și denumit „*Patul Jidovilor*” (jidovi = giganți, novaci, titani, uriași) se găsea o stâncă de piatră de forma unei ciuperci uriașe, având partea superioară sub forma unui fotoliu fără sub-brațe.⁵¹

Fiind expert în cartografierea terenului și în aprecierea punctelor tari (strategice) și a punctelor slabe, Constantin Zagoriț a explicat cu argumente de netăgăduit că, de fapt, *cetatea de la Grădiștea Muncelului nu putea fi capitala politico-administrativă statornică a regatului dac*, întrucât aceasta:

Schița cetății Sarmizegetusa

⁵⁰ Constantin Zagoriț, *Sarmizegethusa*, p. 16.

⁵¹ Constantin Zagoriț, *Sarmizegethusa*, p. 18.

- nu era așezată în zona colinară, ci în zona muntoasă, pe vârful de munte, la peste 1200 de metri înălțime, fiind înconjurată de alți munți înalți;

- nu avea decât firave surse de apă, iar capitala statornică a unui stat, cu așezarea civilă aferentă, nu se amplasează într-o zonă lipsită de apă;

- era presărată cu sanctuare patrulare sau circulare, de construcție megalitică, iar sanctuarul mare avea o singură cale de acces, aproape impracticabilă;

- nu putea fi apărată de cetățile înconjurătoare, care erau situate la mare înălțime, în spații limitate ca întindere și nu puteau adăposti trupe suficiente pentru apărare;

- nu putea adăposti între zidurile sale o populație numeroasă, stabilă, care avea nevoie de hrană și de apă;

- nu oferea condiții pentru agricultură și creșterea animalelor domestice în apropierea perimetrului acesteia.

În consecință, perimetrul numit ad-hoc *Sarmizegetusa din munții Orăștiei*, din Grădiștea Muncelului (Grădiștea de Munte), era **centrul etno-spiritual, religios, al regatului dac, întrucât:**

- fortificația era situată în „zona sacră”, aflată la capătul de sus al râului Grădiștea; aceasta devenea pe timp de război loc de refugiu pentru populația civilă, unde luptătorii daci își adăposteau copiii și femeile;

- acolo era polul puterii lui Zamolxe (zeul Moș), reprezentat prin Marele Preot, preoții templului, filosofii, medicii, astronomii și solomonarii care-i dădeau povețe regelui; în vreme de război marii preoți erau oșteni și luptau cot la cot cu dacii de rând; geograful Strabon a scris că „mereu se găsea cineva gata să-l sfătuiască pe rege – și acelui om geții îi spuneau zeu”;

- sanctuarul era locul asceților, care viețuiau fie ca sihaștri, fie ca monahi izolați de lume; rolul lor era de a-l sluji pe Zamolxe (zeul Moș) și de a transmite poruncile regelui și supușilor daci; acei monahi sau sihaștri erau numiți în izvoare *ktistai* și *pleistoi*, călugări și preoți considerați sfinți, și care trăiau în simplitate și adevăr;

- zona sanctuarului era sacră pentru daci, numai cei aleși, inițiați, aveau dreptul să pătrundă și să se roage în incinta sa.

Deci, *cetatea de pe dealul Grădiștei din munții Orăștiei era, în fapt, centrul religios, spiritual al dacilor*, un loc în care trăiau și se rugau marii preoți, în care aceștia împlineau ritualurile și sacrificiile.

7. Bătălia pentru impunerea numelui Sarmizegetusa

● Ipoteza lui Constantin Zagoriț a generat opoziția unor istorici-arheologi. Din spirit de frondă față de concluziile la care ajunseseră cercetătorii militari, un grup de istorici-arheologi, în frunte cu Constantin Daicoviciu, care deja începuse cercetările în Munții Orăștiei, au susținut că

„*Sarmizegetusa Regia*” s-a aflat în munții Orăștiei, pe dealul Grădiștei Muncelului. Aceștia n-au ținut seama de faptul că *Sarmizegetusa basileion*, capitala statului dac: se spăla „în râul *Sargeția*”, pe Columnă o scenă înfățișează *soldați culegând spice de grâu la poalele cetăți*, în momentul în care soldații romani au ajuns în apropierea acesteia, „*legiunile au început să se urce pe înălțimi, ocupând cu mari primejdii colină după colină și se apropiau de capitala dacilor*”.

● În fața acestei situații, Constantin Zagoriț a adus argumente de ordin strategic, potrivit cărora, *Sarmizegetusa basileion* nu putea fi nici pe locul orașului Ulpia Traiana Sarmizegetusa: „*Am observat că acolo nu se găsește niciuna din formele de teren pe care dacii le alegeau pentru a-și construi cetățile. Ba, din contră, terenul pe care se află ruinele orașului roman este absolut deschis, ba chiar aproape de șes. Și noi știm că nicio cetate dacică nu se găsește construită în câmp liber și pe fundul văilor, după cum obișnuiau romanii să-și ridice castrele și castelele lor*”. El a arătat că „*În caz când se va confirma așezarea Sarmizegetusei în locul arătat, va căpăta o explicație mai aproape de adevăr ascunderea de către Decebal a averilor sale în albia râului Sargețiu, care în cazul de față ar fi identificat prin râurile Streiu sau Fărcădin, care curg prin imediata apropiere a locului propus*”, amintind de comoara extrem de valoroasă despre care cărturarii secolului al XVI-lea relatează că a fost descoperită în apele Streiului.⁵²

● Istoricul-arheolog Vasile Pârvan, implicat în bătălia pentru identificarea Sarmizegetusei regești, având de optat între Sarmizegetusa romană și cetatea de pe Dealul Grădiștei Muncelului a acceptat că *Sarmizegetusa regească* s-a aflat pe dealul de la Grădiștea Muncelului. Însă, a respins teoria potrivit căreia numele acesteia ar însemna „*așezarea sarmaților și a geților*” (de la termenii: *sarmis et getusa* din latină), arătând că sarmații au pătruns în teritoriul getic abia după epoca lui împăratului Traian și că numele capitalei era mult mai vechi. El a propus citirea *Sarmiz-egetusa* în sensul „*Egetusa a lui Sarmos*” sau „*Zarmos*”, arătând că *Zarmos/Zermos* a fost un nume tracic cunoscut. În anul 1926, pe baza rezultatelor parțiale ale săpăturilor arheologice, Vasile Pârvan a scris „*Getica*”,⁵³ o sinteză istorico-arheologică prin care a readus în prim planul cercetării istorice rolul politic și cultural al geto-dacilor; însă, unele lipsuri și exagerări, precum accentuarea rolului sciților și al celților în dezvoltarea culturii geto-dace știrbesc valoarea acestei lucrări. În anul 1927, acest erudit, considerat primul „*săpător*” științific la Sarmizegetusa, a murit, iar cercetările și observațiile lui au rămas ca reper până azi.

⁵² Constantin Zagoriț, *Sarmizegethusa*, p. 23.

⁵³ Vezi, pe larg, Vasile Pârvan, *Getica, o protoistorie a Daciei*, Ediția a II-a, București, 1982.

● Oficialitățile vremii, precum și mari oameni de cultură au acordat întâietate ruinelor Sarmizegetusei romane, unde a fost construit un muzeu care să conserve relicvele găsite. În acei ani au trecut pragul aceluși muzeu dr. Petru Groza, Lucian Blaga, Caius Brediceanu, Constantin Brâncuși, Nicolae Iorga. Un moment important în progresul săpăturilor arheologice de la Sarmizegetusa romană l-a constituit vizita regelui Carol al II-lea, în anul 1934, însoțit de fiul său, Mihai. Cu acest prilej cei doi au semnat în cartea de oaspeți a muzeului, iar Mihai a revenit în anul următor, însoțit de colegii de școală.

● În anul 1934, *Sarmizegetusa* a devenit faimoasă în lume, datorită unui corespondent special al ziarului „*New York Times*”. În numărul din 24 iunie 1934 al ziarului respectiv, acesta și-a informat cititorii despre săpăturile și descoperirile care se făceau în acea perioadă în căutarea capitalei Daciei, „*orașul legendar al regelui Decebal*”. El l-a pomenit pe Decebal, considerându-l un important adversar al Împăratului Traian: „*După înfrângerea lui Decebal – a scris ziaristul –, coloniștii romani s-au stabilit în ceea ce acum este România, iar românii îi consideră pe daci ca fiind strămoșii lor*”. Ziaristul respectiv a consemnat și despre munca arheologilor, finanțată în mare parte de guvernul român, scriind: „*În apropierea micuțului oraș Grădiștea, în districtul Hunedoara, Transilvania, arheologii au descoperit rămășițele unei clădiri cu cinci colțuri pe care romanii au ars-o din temelii. S-au descoperit vase și monede ale dacilor. Este pentru prima dată au fost găsite atât de multe rămășițe ale culturii dacice, iar descoperirea dovedește că această cultură dacă a fost înrudită cu cea a celților*”. Acesta a ținut să precizeze că «*Grădiștea*» poate însemna, în limba română, și «*fortăreață*», iar acesta este modul prin care păstorii din micuțul sat au păstrat amintirea fostei lor capitale, care a dispărut în urmă cu 20 de secole”.⁵⁴

● În anul 1936, Constantin Zagoriț a revenit la Hațeg-Subcetate, continuând cercetările care-i ofereau noi argumente potrivit cărora capitala statului dac a fost acolo și nu în Grădiștea Muncelului. În anul 1937 a revenit iarăși la locul respectiv, ultimele cercetări făcându-le în 10 aprilie 1937.⁵⁵ În timpul efectuării acestora a fost însoțit de învățătorul Nicolae Florescu din Subcetate, adevăratul dascăl, cu dragoste față de trecutul istoric, îndeosebi pentru istoria strămoșilor daci.⁵⁶

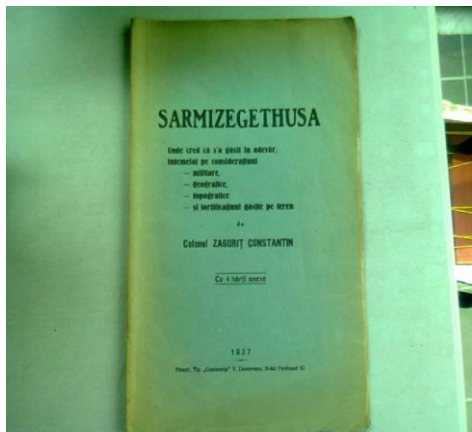
● Concluziile cercetării sale despre *Sarmizegetusa* au fost publicate în primăvara anului 1937 într-o revistă cu caracter didactic din Ploiești, apoi într-o documentată carte intitulată „*Sarmizegetusa*” – al cărui titlu complet

⁵⁴ <https://adevarul.ro/locale/hunedoara/cum-devenit-cetatea-sarmizegetusa-faimoasa-new-york-times-anul-1934>.

⁵⁵ Colonel Constantin Zagoriț, *Sarmizegetusa*, p. 18.

⁵⁶ Claudia Pădurean, *Odiseea generalului Dănilă Papp: de la ofițer al lui Franz Jozef la guvernator al lui Carol al II-lea, România Liberă*, 3 octombrie 2013.

este, așa cum am menționat, **Sarmizegethusa**. *Unde cred că s'a găsit în adevăr, întemeiat pe considerațiuni militare, geografice, topografice și fortificațiuni găsite pe teren.*

În *Introducere*, el a scris: „La un moment dat m-am gândit că pe cele expuse în publicația de față, ar fi bine să le comunic unora sau mai multora dintre istoricii și arheologii noștri cercetători pe teren. Dar textul luând o extindere mai mare, decât m-am gândit și neștiind pe cine să aleg spre a ajunge la ținta pe care mi-am propus-o și anume de a provoca o discuțiune cât mai largă și cât mai repede asupra chestiunii locului în

care s-a găsit așezată Sarmizegetusa, m-am decis în cele din urmă să fac această publicațiune”.

El a argumentat astfel percepția privind localizarea capitalei politico-administrative a statului dac la Hațeg-Subcetate: „Pentru a prezenta cât mai clar și mai convingător motivele care m-au făcut să cred că, în fapt, Cetatea Sarmizegetusa s-a găsit așezată pe masivul triunghiular deluros de la răsărit și din imediata apropiere a orașelului Hațeg – am găsit cu cale să arăt poziția locului precum și așezarea strategică și tactică a acestei cetăți prin cât mai multe hărți; și de aceea am anexat lucrării de față 4 hărți diferite și cuprinzând din ce în ce mai multe detalii. De altfel arătarea pe hartă, chiar rudimentar executată, este oricând mai preferabilă unei descrieri textuale”.

În finalul cărții sale, acesta a scris: „Așezarea Sarmizegetusei la locul arătat va da o explicație mai aproape de adevăr ascunderii de către Decebal a averilor sale în albia râului Sargeția, care în cazul de față ar putea fi identificat prin râurile Strei sau Fărcădin, care curg prin imediata apropiere. Or, cele două mari comori descoperite în secolul al XVI-lea, obiecte de orfevrerie, sloiuri de aur și mii de cosoni, nu s-au găsit în Munții Orăștiei, ci în vadul Streiului, aici, la Subcetate-Orlea, de către iobagii care cărau pietriș și de către pescarii vlahi veniți cu lotca de sus, de pe Mureș și de pe cursul superior al Streiului, după cum atestă două surse, cronicarul austriac Martin Hochmeister și Gheorghe Șincai. Convingerea mea este că vechea Sargeție este Streiul de astăzi, care curge cotind spre nord, pentru a se vărsa în Mureș, pe lângă adevărata Sarmizegetusa, astăzi Subcetate”. Însă, în 14 iunie 1937, Constantin Daicoviciu, care îl seconda pe profesorul D.M. Teodorescu la săpăturile arheologice din munții Orăștiei, a contestat în

„Curentul”, nr.3364, ediția a III-a de provincie, „*orice temeiu științific și arheologic nouei descoperiri*”.

În replică, Constantin Zagoriț a făcut noi precizări, prezentate sub titlul *SARMIZEGETHUSA II. Alte păreri cu răspunsurile cuvenite că Sarmizegethusa s-a găsit acolo unde am afirmat eu* (35 pagini cu 2 hărți anexe), pe care le-a publicat în același an, 1937, la Ploiești, în tipografia „*Voința Prahovei*”.

Argumentele aduse de topograful militar au fost convingătoare, dar dezbaterile care au urmat au fost cantonate la stadiul teoretic, cu multe interpretări, care s-au contrazis unele pe altele.

● În acea situație, forurile științifice din România au ajuns la concluzia că singura modalitate de tranșare a adevărului despre Sarmizegetusa era studierea pe teren a vestigiilor, arheologii urmând să stabilească dacă acestea aparțin unei fortificații dacice și dacă aceea a fost capitala regelui Decebal. Pentru a-și susține teoria, Constantin Zagoriț a elaborat lucrarea „*Războaiele lui Traian contra dacilor*”, unde a demonstrat că după primul război regele Decebal a pierdut Sarmizegetusa, apoi s-a retras în a doua capitală, identificată pe colinele apusene ale munților Harghitei, în bazinul superior al Oltului, asupra căreia romanii au lansat atacul decisiv în cel de-al doilea război.

● Broșura lui Constantin Zagoriț s-a bucurat de o deosebită cinste, fiind discutată chiar în sânul Academiei Române. Profesorul Gh. M. Petrescu-Sava a făcut o „*dare de seamă despre noua descoperire a colonelului C. Zagoriț*”, în care a propus: „*reconstruirea celor doi kilometri de muri ai semeței incinte, cu materiale de felul celor constatate pe loc și în formele arătate de Columna Traiană, ca o mărturie a vredniciei și mândriei epocii noastre*”, cerând „*interzicerea scobăcirii ab libitum înlăuntrul ei și permiterea săpăturilor, cu mâini delicate și ușoare, numai unor oameni cu pricepere și răbdare probată, cari desbrăcați de scepticismul distrugător, cum se vede încolțind în multe ramuri de activitate, să simtă și să cruțe sufletul acestui glorios și tainic monument, pe care îmi iau îndrăzneala a-l numi «sfânta sfintelor» neamului nostru*”.⁵⁷

Drept urmare, Comisiunea Monumentelor Istorice, Secția Transilvania, a hotărât executarea unor cercetări de verificare la Subcetate. Acestea urmau să se desfășoare sub conducerea lui Constantin Daicoviciu, iar din

⁵⁷ Prof. Gh. Petrescu-Sava, *Sarmizegethusa. Colonelul Constantin Zagoriț din Ploiești descoperă, într-o pădure de lângă orașelul Hațeg, cetatea de scaun a faimosului Decebal, regele strămoșilor daci*, în „*Gazeta cărților*”, 15-31 decembrie 1937, p. 3.

grupul de verificare urmau să facă parte Octavian Floca, directorul Muzeului din Deva, Al. Ferenczi, asistent la Institutul de Studii Clasice al Universității din Cluj și Marius Moga, care a primit și sarcina să elaboreze materialul cu rezultatul verificărilor. După o cercetare pe teren, făcută de profesorul Constantin Daicoviciu, acesta a cerut ca pentru deplina lămurire a problemei, să se facă o serie de sondaje și secțiuni la punctele mai însemnate ale presupusei cetăți. Executarea acestor lucrări s-a făcut în două scurte campanii: prima, în vara anului 1937 și a doua, în toamna aceluiași an.

● În anul 1938, topograful militar Constantin Zagoriț a revenit la Hațeg-Subcetate, hotărât să continue cercetarea de teren în mod particular. Însă, și-a dat seama că apariția cărții lui a iscat o mare polemică între istorici și arheologi, cu toate că argumentele prezentate cu rigoare nu puteau fi combătute. El a continuat să-și susțină teoria potrivit căreia *adevărata Sarmizegetusa*, adică *Sarmizegetusa basileion (regia) fusese la Subcetate, lângă Hațeg*. Unul dintre cei mai acerbi contestatari ai teoriei sale a continuat să fie Constantin Daicoviciu, asistentul universitar al profesorului D.M. Teodorescu, deși acesta din urmă fusese înclinat să creadă că argumentele lui Constantin Zagoriț erau solide.⁵⁸ Arheologii îndrumați de Constantin Daicoviciu au refuzat să accepte ipotezele topografului militar Constantin Zagoriț, motivând că „*locul unde s-a aflat capitala dacilor nu se putea stabili pe considerații militare, geografice și topografice*”. Ofițerul topograf a comentat astfel atitudinea lui Constantin Daicoviciu: „*D-l profesor D., cu ocazia vizitei făcute în teren, a zis că acolo unde am văzut eu Sarmizegethusa, este un staul de oi*”.⁵⁹

● Fiind hăituit de Constantin Daicoviciu, el s-a retras din linia de foc a cercetărilor arheologice din munții Orăștiei și Țara Hațegului, dedicându-se cercetărilor privind istoria veche. A înțeles că va fi mai util țării în acel moment, când problema Transilvaniei era din nou agitată de Ungaria și de revizionisti unguri din România. Simțind opoziția forurilor competente față de teoria lui, s-a întors mâhnit la vechile sale preocupări de topografie militară (cu toate că devenise civil!) și la studii de istorie veche și medievală. Astfel, în anul 1938 a publicat, la Ploiești, studiul „*Mai multe hărți ale Transilvaniei și graniței dinspre Ungaria*” (+ 9 hărți etnografice, economice și religioase). Pe o hartă erau înscrise *800 de numiri de localități din Peninsula Balcanică*, ce amintesc de existența românilor în: Istria, Slavonia, Bosnia, Herțegovina, Dalmația, Muntenegru, Sangeacul Novi-Bazar, Serbia Nouă, Serbia Veche și Bulgaria de Apus. Hărțile sale au fost minuțios lucrate,

⁵⁸ Prof. Gligor Hașa – Deva, *Adevărata Sarmizegetusa este la Hațeg-Subcetate!*, în „*Formula AS*”, 2011, numărul 980.

⁵⁹ Daniel Guță, *Povestea Sarmizegetusei „descoperită” de colonelul Constantin Zagoriț*, în „*Hunedoreanul*”, 5 martie 2018.

la fiecare localitate din zonă până la ultimul sătuc arătându-se câți locuitori are, câți români, câți unguri, câți evrei, câți nemți, câți ortodocși, câți greco-catolici, câți romano-catolici, câți bărbați, câte femei...

Compararea realității de atunci cu cea de azi ar evidenția o transformare terifiantă, arătând cum a fost posibil ca o masă enormă de români să dispară pe parcursul unui secol, în succesiunea a doar trei generații. El a demonstrat că România nu a fost avantajată prin fixarea actualei granițe de vest ci, dimpotrivă, a abandonat în partea ungară multe localități total sau majoritar românești ale căror hărți geograful le-a realizat amănunțit. Acele hărți trebuie republicate, pentru a servi ca argument privind nedreptatea făcută României prin tratatul de la Trianon din 4 iunie 1920!

În perioada următoare a realizat valoroase lucrări de istorie, tipărite în cea mai mare parte pe propria lui cheltuială, precum: *Valurile din Panonia, Dacia și Peninsula Balcanică*, în „*Biblioteca publicațiilor de tot felul*”, 2, Ploiești, 1938; *Turtucaia*, 1939; *Castrul roman de la Mălăești și Cetatea Dacică de la Valea Humei din județul Prahova*, Ploiești, 1940; *Călugărenii sub o nouă înfățișare*, 1940. Însă, alte lucrări istorice au rămas sub formă de manuscris, o parte dintre acestea fiind predate, de fratele său, Academiei Române.

• Abia în anul 1941 a fost finalizat în scris răspunsul la broșura „*Sarmizegetusa*”, scrisă de colonelul Constantin Zagoriț și publicat sub semnătura lui Marius Moga în revista „*Sargeția*”, Buletinul Muzeului Județului Hunedoara. Autorul respectiv a specificat că „*din însuși titlul broșurii se pot vedea argumentele pe care dl. Zagoriț le aduce în sprijinul teoriei d-sale. Datele istorice și arheologice lipsesc complet. În locul acestor date sunt invocate declarațiile oamenilor din sat, care fac legătura între cetatea descoperită de d-sa și ceramica valoroasă ce se află pe un alt deal, Măgura*”.⁶⁰

Marius Moga a analizat critic fiecare argument invocat de Constantin Zagoriț în sprijinul tezei lui, găsind lipsuri sau interpretări eronate aproape la toate afirmațiile topografului militar, scriind că: „*În urma săpăturilor executate cu atâta pricepere și grije de neobositul prof. univ. C. Daicoviciu la Sarmizegetusa romană, nimenea nu mai susține astăzi că aceasta a fost zidită pe ruinele fostei capitale a lui Decebal. În niciuna dintre lucrările istorice mai noi nu se găsește afirmația că Sarmizegetusa romană ar fi fost ridicată pe ruinele celei dace. Dacă totuși d. Zagoriț afirmă acest lucru, încercând să aducă probe contrare, se datorește unei necunoștințe și fiindcă va mai trage și alte concluzii, tot din această necunoștință, socotesc că este bine să lămurim încă de aici acest lucru. Nu avem numai o Sarmizegetusa ci două: una dacă și alta romană. Două capitale care s’au succedat în timp, purtând acelaș nume*” (capitala regatului dac, cunoscută sub numele de „*Sarmizegetousa basilelos*”, amintită la Ptolemeu, sau „*ta basileion*” la Dio Casius).

⁶⁰ Marius Moga, **Cercetări și comentarii privitoare la localizarea Sarmizegetusei**, în „*Sargeția*”, Buletinul Muzeului Județului Hunedoara, Deva, 1941, II, p. 151-164.

Fiecare afirmație a lui Constantin Zagoriț a fost interpretată ca fiind nefondată, aducându-se contra-argumente, precum:

- „Este adevărat că toate cetățile de pe Valea Orașului (Orăștiei) nu au o suprafață prea mare dar, ori cum, ar fi putut adăposti în ele o armată ca aceea dacă”.

- „Viața publică a Dacilor, sobră și simplă, nu impunea existența unei capitale, precum cea romană spre pildă, care să adăpostească un mare număr de locuințe și temple”;

- „Dl Zagoriț nu are nici meritul de a fi localizat primul în această regiune, Hațeg-Subcetate cetatea lui Decebal. Cu mult înainte Densușanu, în Dacia preistorică spunea: „Sarmizegetousa basileion” din timpurile anteromane se afla la o depărtare de 17 Km, spre nord-est de Grădiște, acolo unde este astăzi orașul Hațeg”... În ceea ce privește localizarea Sarmizegetusei romane la Subcetate este suficientă o vizită la Muzeul din Sarmizegetuza, unde toate inscripțiile vorbesc de capitala Daciei romane și nu de altă așezare”.

● Odată cu prigonirea sa au fost prigoniiți și cei care-i împărtășeau ideile. Unul dintre aceștia a fost învățătorul Nicolae Florescu, care a fost amenințat de mai multe ori de Constantin Daicoviciu cu închisoarea „dacă îl mai însoțește pe colonelul Zagoriț, în cercetări și dacă mai împrăștie zvonuri despre localizări ale Sarmizegetusei”.⁶¹

● Din anul 1942 cercetările arheologice de la Grădiștea Muncelului au fost continuate sub conducerea lui Constantin Daicoviciu. Astfel, „Școala de la Cluj” și-a însușit proprietatea cercetărilor arheologice în Munții Orăștiei, continuând teoria lui Constantin Daicoviciu. Acesta l-a atacat furibund pe Constantin Zagoriț, amenințându-l, direct sau prin intermediari, **să nu mai publice nimic pe tema capitalei Daciei.**

● Aflat sub povara vremurilor, topograful militar pensionar, Constantin Zagoriț, a fost nevoit să se supună vremurilor. El a murit în 22 august 1944, cu o zi înainte de săvârșirea actului politic ce-a schimbat cursul istoriei românilor și a celei europene, fiind înmormântat în cimitirul „Viișoara” din Ploiești. Dar, a lăsat cu limbă de moarte ca „adevărata Sarmizegetusa de la Subcetate să nu fie „scobacită” de „oameni fără pricepere”, ci să fie protejată și „cruțată sufletul acestui glorios și tainic monument, sfânta sfintelor neamului nostru”.

8. Impunerea unui dramatic adevăr istoric

● În perioada următoare, rezultatele cercetării arheologice ale topografului militar Constantin Zagoriț au fost tănuite, punându-se obroc pe pomenirea lor. Așa se explică de ce nu s-au efectuat cercetări arheologice la

⁶¹ Gligor Hașa, *Adevărata Sarmizegetusa*, Virtual, 2011, p. 8.

vestigiile din zona Hațeg-Subcetate. În schimb, au avut loc campanii intense de cercetări arheologice la cetățile dacice din Munții Orăștiei, dar, mai ales la cetatea de pe dealul Grădiștei Muncelului. Astfel, s-a impus teoria potrivit căreia *Sarmizegetusa Regia s-a aflat pe coama dealului de la Grădiștea Muncelului (Grădiștea de Munte)*, fiind respins orice argument din care rezulta că în acel loc se afla doar centrul etno-spiritual al dacilor, respectiv Kogaionon-ul, adică muntele sfânt al dacilor, unde se retrăgeau marele Preot al lui Zalmoxis și anahoreții, ca într-un așezământ monahal.

- După cel de-al doilea război mondial, complexul arheologic de pe dealul Grădiștei Muncelului a fost cercetat intensiv, apoi exploatat ideologic în cadrul unui amplu curent de valorificare de către noua putere politică a filonului dacic. Dar, între profesorul D.M. Teodorescu și Constantin Daicoviciu s-a iscat un conflict din cauza poziției diferite față de amplasarea capitalei politico-administrative – Sarmizegetusa Regia: primul credea că fusese la Hațeg-Subcetate, iar cel de-al doilea pe dealul Grădiștei Muncelului.

Însă, în anul 1947, D.M. Teodorescu a murit suspect, fiind mușcat (după cum spun unii!), de o viperă cu corn chiar în timpul unor săpături arheologice în cetatea Costești, pe care le făcea împreună cu asistentul său, Constantin Daicoviciu.

Din motive obiective, lucrările au fost întrerupte, fiind reluate în vara anului 1949. Astfel, asistentul și discipolul său, Constantin Daicoviciu, i-a preluat funcțiile și atribuțiile, dovedindu-se util noilor autorități politice în asumarea unui trecut glorios, dar dramatic. În noul context, manuscrisele profesorului D.M. Teodorescu au dispărut, cercetările lui au fost date uitării, iar Constantin Daicoviciu nu l-a citat și nu l-a pomenit în scrierile sale pe marele său profesor.

- În anii 50, sub coordonarea lui Constantin Daicoviciu au fost scoase din pământ cetățile de la Grădiștea Muncelului, Blidaru și Piatra Roșie. În acel context au ieșit la lumină relicvele cetății și complexului de sanctuare de pe dealul Grădiștei Muncelului.

O cercetare atentă și riguroasă a oferit concluzii care confirmau supoziția mai veche a profesorului D.M. Teodorescu, potrivit căreia *monumentele respective reprezintă sanctuare și nu construcții profane sau funerare*. Sanctuarele erau un fel de biserici, cu deosebirea că muritorii nu aveau voie să intre în ele, ceremonia religioasă derulându-se în fața lor. În interior aveau acces doar preoții, iar accesul era complicat, fiind un adevărat labirint, cu ocolișuri și trepte, cu intrări false, enigmatic pentru cei neinițiați. Nu se știe ce era înăuntru și, mai ales dacă printre odoarele sfinte se afla chipul zeului suprem (Zamolxe (Zalmoxe), dăltuit în marmură, andezit sau piatră, știindu-se că acesta *nu avea statui*.

- Arheologii implicați în săpăturile de pe dealul Grădiștei Muncelului n-au numit complexul de fortificații „*Sarmizegetusa Regia*”. Însuși Constantin

Daicoviciu a numit, la început, complexul de fortificații de pe dealul Grădiștei Muncelului, „*cetatea*” *Grădiștea Muncelului* sau „*cetatea de pe Dealul Grădiștei Muncelului*”.⁶² Pe șantierul arheologic Grădiștea Muncelului, în care au lucrat atât arheologi, cât și studenți de la facultățile „Babeș” și „Bolyai”, în raportul privind îndeplinirea planului de lucru pentru anul 1953 (perioada 5 iulie-23 septembrie), vizând studierea traiului dacilor din regiunea Munților Orăștiei, fortificația era numită „*Cetatea Grădiștea Muncelului*” sau „*Cetatea Grădiștei*”. Raportul a fost semnat de: C. Daicoviciu – responsabil; Oct. Floca, M. Macrea, A. Deac, M. Dediu, P. Duca, Șt. Ferenczi, N. Gostar, An. Ilieș, D. Mitrofan, D. Radu, I. Winkler.⁶³ Denumirea de „*cetate*” sau „*cetatea de la Grădiștea Muncelului*” s-a regăsit și cu ocazia săpăturilor din campania anului 1954. Raportul a fost semnat de următorul colectiv⁶⁴: C. Daicoviciu – responsabil, A. Bodor, Șt. Ferenczi, N. Gostar, M. Rusu, I. Winkler. I. Crișan, Geza Ferenczi – membri; Em. Antal, Maria Koszta, Adr. Daicoviciu, N. Jurca, Remus Moldovan, Marg. Miklossi – studenți.

- Din acei ani, autoritățile vremii au remarcat potențialul turistic al zonei cetăților dacice din Munții Orăștiei, acestea devenind obiective strategice ale turismului în județul Hunedoara. Autoritățile au oferit o mulțime de soluții, pentru a le pune în valoare și a promova turismul în zonă.

În anul 1955, la propunerea academicianului Constantin Daicoviciu, înaintată Prezidiului Academiei Române, ansamblul care cuprindea așezările Costești, Blidaru, Bănița, Piatra Roșie și „*Sarmizegetusa Regia*” a devenit *rezervație arheologică*. În acest sens, administrația județului și specialiștii au efectuat numeroase studii privind punerea în valoare a zonei cetăților dacice.

- În raportul privind campania de săpături din vara anului 1956 s-a specificat că unul dintre obiectivele urmărite a fost dezvelirea sanctuarului vechi de pe terasa XI, „*din preajma cetății celei mari de pe dealul Grădiștei*”, sanctuar ce fusese numai identificat prin sondajele efectuate aici în anul 1951. Colectivul însărcinat cu această misiune a fost compus din: G. Cazimir, N. Gostar, I. Crișan, H. Daicoviciu, Șt. Ferencz. Conducerea a fost încredințată lui N. Gostar, care împreună cu H. Daicoviciu avea sarcina de a întocmi raportul.⁶⁵

- În campania de săpături din anul 1958, atenția colectivului arheologic al șantierului Grădiștea Muncelului s-a îndreptat mai ales asupra

⁶² Daicoviciu și colab., *Studiul Traiului Dacilor în Munții Orăștiei*, în „*Studii și cercetări de istorie veche*”, II,1,1951.

⁶³ Idem., *Șantierul arheologic Grădiștea de Munte-Blidaru (1953)*, în „*Studii și cercetări de istorie veche*”, V, nr. 1-2, 1954.

⁶⁴ Idem., *Șantierul arheologic Grădiștea Muncelului – Blidaru. Rezultatul săpăturilor din campania anului 1954*, în „*Studii și cercetări de istorie veche*”, VI, 1-2, 1955.

⁶⁵ Constantin Daicoviciu și colab., *Șantierul arheologic Grădiștea Muncelului*, în „*Materiale și Cercetări Arheologice*”, V, 1959, p. 379-402.

lucrărilor de degajare completă a ruinelor descoperite în campaniile anterioare. Hadrian Daicoviciu, care a făcut parte din colectivul care a întocmit raportul, a numit cetatea de pe dealul Grădiștei „*Sarmizegetusa*”, fără să facă alte precizări despre întinderea acesteia.⁶⁶

● Capitolul II al raportului privind campania de săpături din anul 1959, vorbește despre săpăturile în „*incinta sacră a Sarmizegetusei*”, pentru dezvelirea completă a „*soarelui de piatră*” din apropierea marelui sanctuar rotund.⁶⁷

● Unul dintre istoricii-arheologi care au participat la săpături arheologice din anul 1958, profesorul Ioan Glodariu, a numit fortificațiile de pe dealul Grădiștei „*Sarmizegetusa dacică*”.⁶⁸ Acesta a ajuns la concluzia potrivit căreia la adăpostul masivelor ziduri de piatră fasonată se afla *altarul de sacrificii*, făcut din andezit (decoptat în anii 1959-1960), precum și *instrumentarul pentru măsurarea timpului*, cu care dacii determinau echinocțiile și calculau fenomene astronomice, având, deci, funcții etno-spirituale și mai puțin politico-administrative.

● Arheologii care au efectuat cercetări în anii 60 ai secolului trecut sub conducerea lui Constantin Daicoviciu n-au fost prea convinși că *Sarmizegetusa Regia*, adică acea cetate a regelui Decebal, fusese în interiorul zidurilor de piatră de pe dealul Grădiștei Muncelului, iar cetățile apropiate, în fapt cetățui ascunse în văgăunile munților, nu erau capabile să constituie un inel de apărare avansată.

● Despre conflictul care s-a derulat în acei ani privind impunerea numelui „*Sarmizegetusa Regia*” pentru cetatea de pe dealul Grădiștei Muncelului, un sătean din Subcetate, pe nume Moșu Victor, avea să-și amintească peste ani: „*Eram cu profesorul Florescu, când s-a întâlnit cu Daicoviciu la Costești. Daicoviciu era mare, și la Cluj, și în partid, da' profesorul avea argumente, și la limbajul grosolan al lui Daicoviciu, i-a răspuns la fel. Avea actele lui Zagoriș, măsurătorile lui, plus descoperirile noastre, ale elevilor. Acolo sus este o cetate cu ziduri groase, din pământ ars, cum numai dacii știau să facă! Era și logic ca însăși cetatea lor principală să fie aici, cu acces ușor la drumurile ce veneau dinspre Poiana Ruscă, Valea Jiului și Caransebeș*”.⁶⁹

Prin poziția pe care o deținea în plan politico-statal, Constantin Daicoviciu a impus și apărât *ideea existenței capitalei regatului dac – Sarmizegetusa Regia – la Grădiștea Muncelului, din munții Orăștiei*.

⁶⁶ Idem., Șantierul arheologic Grădiștea Muncelului, în „*Materiale și Cercetări Arheologice*”, VII, 1961, p. 301-320.

⁶⁷ Idem., Șantierul arheologic Grădiștea Muncelului, în „*Materiale și Cercetări Arheologice*”, VIII, 1962, p. 463-476.

⁶⁸ Ioan Glodariu, *Sarmizegetusa dacică în timpul stăpânirii romane*, în „*Acta Musei Napocensis*”, II, 1965, p. 667-668.

⁶⁹ Cătălin Manole, Poveștile unui sat: SUBCETATE, în *Formula AS*, Anul 2016, numărul 1223.

● Ostenelile și jertfa personală a lui Constantin Zagoriț au trecut în umbra tristeții după ce Constantin Daicoviciu, devenit din anul 1957, rectorul Universității din Cluj („*Scoala de la Cluj*”), i-a pus, după moarte, pumnul în gură. După ce a intrat în grațiile lui Petru Groza, apoi ale lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, acesta a devenit, începând din anul 1961, vicepreședinte al Consiliului de Stat. Din acea poziție a relansat polemica începută în anul 1938, fiind susținut și de autoritățile politico-statale.

● În deceniile care au urmat, ideea-ipoteză că Sarmisegetuza s-a găsit în munții Orăștiei a fost acceptată, iar varianta lui Constantin Zagoriț, inclusiv cartea acestuia despre „*Sarmizegetusa*” au fost respinse, pentru a fi date uitării. Însă, discipolii lui Constantin Daicoviciu n-au fost convinși de justetea teoriei mentorului lor, întrucât argumentele defunctului topograf militar le dădeau de gândit la ce se va întâmpla în viitor. Chiar și Octavian Floca a avut o urmă de îndoială asupra teoriei dascălului său, consemnând într-un ghid turistic faptul că: „*La vest de înălțimea Orlea (cu Sarmisegetuza lui Zagoriț), care poartă pe culmea sa ruina fortificației feudale, pe dealul Petriș, au fost constatate, prin săpături arheologice, urmele unei așezări hallstattiene, întărită cu valuri*”,⁷⁰ o adevărată cetate, așadar, în contextul vremii, veritabilă „*curte împărătească*”. Deci, venind pe firul istoriei milenare a neamului românesc, între „*curtea împărătească*” – cea de demult – și „*cetatea regească*” – cea din Hațegul medieval –, Sarmisegetuza Regia, a regelui Decebal, își găsea locul firesc, impus din nevoia continuității de viață și de statalitate.

● În acel context, Constantin Daicoviciu, din poziția de rector al Universității din Cluj și director al Muzeului de Istorie a Transilvaniei, a girat falsificarea istoriei, în acord cu interesele noului regim politic și ocupantului sovietic, „*slavizând*” istoria românilor în evul mediu timpuriu. Arheologii din „*Scoala de la Cluj*” au transformat Munții Orăștiei în propria lor „*feudă*”, din punct de vedere arheologic. Precum se cunoaște, „*Tabula Peutingeriana*” a inserat principalele localități din Dacia, printre care se află și *Sarmizegetusa* (Sarmizegetusa), ale cărei coordonate geografice, meridianul și paralela, indică locul Hațeg-Subcetate. Dar discipolii lui Constantin Daicoviciu au modificat aceste coordonate, ca „*să bată la 20 de kilometri mai departe*”, adică la Sarmizegetusa din Munții Orăștiei, pentru a se potrivea teoriei susținute de Constantin Daicoviciu!

● În anii '60-'80 s-au desfășurat numeroase campanii de săpături arheologice la Grădiștea Muncelului (Grădiștea de Munte), denumită oficial „*Sarmizegetusa Regia*”. Au fost scoase la lumină elemente de fortificații, edificii de cult, ateliere metalurgice, instalații de captare și de distribuție a

⁷⁰ Octavian Floca, *Regiunea Hunedoara. Ghid turistic* cu un *Cuvânt de însoțire* de Acad. Prof. C. Daicoviciu, Deva, 1957, p. 260.

apei, locuințe și anexe ale acestora. Printre descoperirile arheologice cele mai importante se distinge vasul de cult cu inscripția „DECEBALVS PER SCORILLO” = *Decebal fiul lui Scorillo?*, traducere asupra căreia savanții încă mai analizează sensul și semnificația acesteia.

● În anii 1965-1966, când au reieșit în evidență adevăruri descoperite de Constantin Zagoriț, au fost efectuate cercetări arheologice lângă Hațeg-Subcetate, dar, brusc, lucrările au fost sistate, iar rezultatele au fost incluse în categoria „*secret*”, pentru a se evita discuțiile referitoare la plasarea capitalei politico-administrative a statului dac la Hațeg-Subcetate. Din acel moment, ***autoritățile satului român nu au alocat fonduri și nu au permis să fie efectuate săpături arheologice lângă Hațeg-Subcetate, la Sarmizegetusa cea originală.***

● Întreruperea apariției revistei „*Materiale și cercetări arheologice*”, i-a obligat pe arheologi să concentreze într-un singur raport preliminar rezultatele săpăturilor efectuate în munții Orăștiei între 1960-1966. Raportul a fost elaborat sub coordonarea lui Constantin Daicoviciu, care n-a mai apucat să-l semneze, murind înainte de a fi publicat. În raport, colectivul redacțional format din I. H. Crișan, Ștefan Ferenczi, H. Daicoviciu, Ion Glodariu și V. Vasiliev a folosit numele „***Sarmizegetusa***” pentru Dealul Grădiștei.⁷¹ Din acel moment, colectivul de arheologi coordonați de Hadrian Daicoviciu a denumit cetatea de pe dealul Grădiștei, ***Sarmizegetusa***, cercetările fiind făcute ulterior mai ales, vreme de câțiva ani, în „*incinta sacră a Sarmizegetusei*” (Dealul Grădiștei).⁷²

În anul 1966, Direcția Monumentelor Istorice a semnalat greutățile pe care le întâmpinau turiștii care își doreau să viziteze așezările dacice din Munții Orăștiei, propunând luarea unor măsuri urgente: „*Accesul spre rezervația arheologică se face din Orăștie, pe Valea Grădiștei, iar baza de plecare pentru vizitarea tuturor monumentelor este satul Costești, la 18 kilometri de Orăștie. Principalele monumente din această zonă sunt cetățile de la Costești și Blidaru, cetatea Piatra Roșie și așezarea dacică de la Grădiștea Muncelului, unde a fost identificată Sarmizegetusa – capitala Daciei dinainte de cucerirea romană (deci, aici ar fi fost Sarmizegetusa Regia)... Problema cea mai dificilă este aceea a accesului în această zonă. Șosea pietruită este doar până în Costești, iar de aici până la Grădiștea Muncelului se poate merge numai cu tren forestier*”. Autorii documentației au propus construirea unei șosele care traversa zona cetăților, precum și a

⁷¹ Constantin Daicoviciu, **Șantierul arheologic dacic din Munții Orăștiei, jud. Hunedoara (1960-1966)**, în „*Materiale și Cercetări Arheologice*”, X, 1973, p. 61-85.

⁷² Hadrian Daicoviciu și colab., Cercetări în incinta sacră a Sarmizegetusei, în MCA, XIII, 1979, p. 135-137; Idem., Verificări în incinta sacră a Sarmizegetusei, în „*Materiale și Cercetări Arheologice*”, XIV, 1980, p. 161-163.

unui *funicular* spre Sarmizegetusa Regia, pentru a se crea un circuit turistic de înaltă valoare educativă, care să cuprindă Alba Iulia, cetățile dacice și monumentele romane.

● În aceste vremuri, cartea lui Constantin Zagoriț despre „*Sarmizegetusa*” a continua să fie tănuită, stând „*ascunsă*”. Despre valoarea acesteia a auzit Gligor Hașa, profesor de limba și literatura română (născut în 2 ianuarie 1938 în satul Tău, comuna Roșia de Secaș, județul Alba), un împătimit de istorie. În anul 1969, acesta a fost prezent la o manifestare culturală intitulată „*Tineretul și istoria*”, de la cetatea Stânca-Costești. Acolo, de față cu Constantin Daicoviciu și cu profesorul Nicolae Florescu, prezenți și ei la manifestarea culturală, „*cineva*” a deschis discuția despre Constantin Zagoriț și teoria acestuia privind existența capitalei statului dac la Hațeg-Subcetate. Învățătorul Nicolae Florescu a fost amenințat direct de Constantin Daicoviciu să nu mai îndrăznească să emită asemenea teorii, care contraziceau propriile lui descoperiri, pe baza cărora își scrisese cele mai importante cărți și își construise buna parte din carieră.⁷³ La rândul lor, discipolii lui Constantin Daicoviciu au apărat cu cerbicie opera acestuia, pentru că și ei au scris „*opera din operă*”, adăpându-se de la izvorul tulburat de patimi.

● În anul 1970, Gligor Hașa l-a cunoscut personal pe profesorul Nicolae Florescu și a întreținut cu el o strânsă legătură mulți ani, până la moartea sa. Din discuțiile purtate și argumentele auzite a înțeles că în munții de lângă Orăștie a fost doar „*capitala spirituală a neamului dacic*” – „*Tibetul Sacru al dacilor*” –, unde se aflau altarele de cult, calendarele dacilor și alte vestigii interesante, legate de spiritualitatea neamului dacic. El s-a hotărât să preia ideile lui Constantin Zagoriț și să le redea luminii tiparului, pentru a scoate la lumină un adevăr istoric ținut sub obroc de aproape un jumătate de secol.

● Din anul 1972 până în anul 1984, lucrările arheologice de pe dealul Grădiștei Muncelului au fost conduse de Hadrian Daicoviciu. Activitatea lui Constantin Daicoviciu și-a pus amprenta asupra imaginii complexului de fortificații din Grădiștea de Muncelului (Grădiștea de Munte). Însă, Hadrian Daicoviciu n-a preluat „*întreaga moștenire*” a ideii potrivit căreia capitala politico-administrativă a statului dac s-a aflat pe Dealul Grădiștei Muncelului. El a emis o teorie potrivit căreia *Sarmizegetusa era la Grădiștea de Munte, dar capitala lui Burebista a fost la Costești-Cetățuia!* Însă, a **rebotezat Centrul spiritual din Munții Orăștiei, numindu-l „Sarmisegetusa Regia”**, cu toate că ajunsese la concluzia potrivit căreia Sarmizegetusa „*n-avea în primul rând o importanță strategică*”, fiind „*prin urmare, o cetate de refugiu, menită să adăpostească numeroasa populație din impre-*

⁷³ Prof. Gligor Hașa – Deva, **Adevărata Sarmizegetusa este la Hațeg-Subcetate!**, în „*Formula AS*”, 2011, numărul 980.

jurimi”.⁷⁴ Deci, *denumirea „Sarmisegetusa Regia”, atribuită Dealului Grădiștii, este un nume inventat!*

- În acel timp, unii cercetători au încercat să readucă în atenția arheologilor ruinele aproape invizibile ale fortificației de pe dealul Orlea, de la Hațeg-Subcetate. În anul 1972, istoricul-arheolog Radu Popa a reluat problema identității acestor fortificații, afirmând fără echivoc că, în fapt, cetatea Hațegului s-a suprapus peste ruinele de la Hațeg-Subcetate. Dar, proiectul a fost abandonat tacit și nu s-a mai discutat despre cetatea Hațegului decât în contextul cercetărilor privind evoluția fortificațiilor din Transilvania sau a succesiunii castelanilor acesteia.

- Autoritățile politico-statale au acordat o atenție sporită zonei cetăților dacice din Munții Orăștiei. În anul 1973, Comitetul Executiv al Consiliului Popular al Județului Hunedoara a elaborat „*Studiul de sistematizare teritorială a zonei cetăților dacice din Munții Orăștiei*”, având ca scop aducerea turiștilor în Hunedoara. În anul 1974, acesta a fost avizat de Comitetul pentru problemele Consiliilor Populare. Documentația a cuprins o analiză amplă a posibilităților de valorificare a zonei pe linia turismului, ținând cont de tendințele de dezvoltare ale țării în acei ani. Proiectul cuprindea numeroase propuneri concrete privind conservarea, protejarea și crearea sau îmbunătățirea condițiilor de vizitare a cetăților dacice și a rezervațiilor naturale din zonă. Printre acestea se remarcă: construirea unui aeroport la Deva și a două heliporturi, la Costești și Hațeg.

- Din anul 1973 au fost reluate săpăturile arheologice la Sarmisegetusa romană, sub conducerea lui Hadrian Daicoviciu. Acestea au debutat, din necesități de sistematizare a localității, cu sondaje pentru stabilirea limitelor așezării antice.

S-a demonstrat atunci că suprafața locuită era mai întinsă decât se credea, ocupând peste 100 ha. În acel context *s-a făcut prima ridicare topografică a așezării și s-a lămurit organizarea urbană*. Arheologii de la Sarmisegetusa romană au avut în atenție conservarea și restaurarea sitului arheologic.

- În anul 1978, cu sprijinul material al Muzeului județean de istorie Deva, au debutat *săpături arheologice sistematice la Hațeg*, printr-un sondaj întreprins pentru a constata stratigrafia și *a recolta ceramică medievală*. Acestea s-au desfășurat în două campanii, în anii 1980 și 1982, arătând că locuirea anterioară epocii medievale a fost variată, dar sporadică. Materialele romane care au servit la înălțarea cetății erau formate din cărămizi, dintre care două ștampilate cu însemne ale unor ateliere civile din Sarmisegetusa romană. Materialele descoperite în acea *villa rustica* din apropiere confirmă că meșterii cetății Hațeg au cules materialele romane și din alte locuri.

⁷⁴ Vezi, pe larg, Hadrian Daicoviciu, **Dacii**, Editura Științifică, București, 1965.

● În anul 1980 s-au făcut alte cercetări arheologice la ruinele templului mare circular de pe dealul Grădiștei Muncelului (Grădiștea de Munte) în vederea restaurării sale. Cu acel prilej *au fost implantați stâlpi de lemn, pentru a marca acele coloane de andezit*. În acel moment, cetatea de pe dealul Grădiștei era numită „*Sarmizegetusa Regia*”.⁷⁵ Din anul 1984, cercetările arheologice au fost conduse de profesorul Ioan Glodariu, care a preluat denumirea cetății de la Grădiștea Muncelului (Grădiștea de Munte) sub forma *Sarmizegetusa Regia*, capitala Daciei preromane.⁷⁶ Stâlpii amplasați în anul 1980 au început să putrezească și să se prăbușească unul după altul, mai ales în ultimii ani (De aceea, în anul 2017 a avut loc *marea restaurare*, aceștia fiind înlocuiți cu alții, noi).

● În acest timp, profesorul Gligor Hașa a încercat să publice convingerile sale în reviste de specialitate. Dar nu a găsit prea mare ecou și atunci le-a publicat sub forma romanțată, în anii ,70-,80, într-un ciclu dacic, în romane istorice și povestiri inspirate de tradițiile orale culese din zonă și întemeiate pe o documentare solidă. Cărți, precum „*Comoara lui Decebal*”, „*Sceptrul lui Decebal*”, „*Răzburarea gemenilor*”, „*Răbdarea pietrelor*” etc. au fost gustate de public, aducându-i și premii din partea Uniunii Scriitorilor din România.

9. Reluarea luptei pentru Sarmizegetusa hațegană.

● În zilele noastre s-a răspândit opinia potrivit căreia Sarmizegetusa din Munții Orăștiei a fost înființată ca un centru religios și a devenit capitală abia după moartea lui Burebista, sub Deceneu, considerat succesorul acestuia.⁷⁷

● Ipoteza lui Constantin Zagoriț privind existența capitalei politico-administrative a regatului dac la Hațeg-Subcetate a revenit subiect de dezbatere, după ce a fost scoasă din colbul uitării de către doi filologi: Radu Igna (născut la 6 noiembrie 1934 la Glodghilești, jud. Hunedoara), și Gligor Hașa (născut în 2 ianuarie 1938, satul tău, com. Roșia de Secaș, jud. Alba). În anul 2009, scriitorul Radu Igna, posesorul unei bogate biblioteci, care adăpostea în taină și cartea despre *Sarmizegetusa* a lui Constantin Zagoriț, a publicat cartea *Vocația culturală a Hațegului*.⁷⁸

⁷⁵ Hadrian Daicoviciu și colab., *Cercetări arheologice la Sarmizegetusa Regia*, în „*Materiale și Cercetări Arheologice*”, XV, 1983, p. 232-234; Hadrian Daicoviciu și colab., *Cercetări arheologice la Sarmizegetusa Regia*, în „*Materiale și Cercetări Arheologice*”, XVI, 1986, p. 105-108.

⁷⁶ Ioan Glodariu, *Sarmizegetusa regia. Capitala Daciei preromane* Editura *Devensis*, 1996.

⁷⁷ Aurora Pețan, *Sarmizegetusa Regia în timpul lui Burebista. Problema reședinței regale I. Sursele literare*, Dacica, 2014, p. 1. *Rapoartele Centrului de Studii al Fundației Dacica* 1/2014.

⁷⁸ Radu Igna, *Vocația culturală a Hațegului*, Editura „*Gligor Hașa*”, Deva, 2009.

Autorul respectiv a readus la lumină teoria colonelului Constantin Zagoriț privind Țara Hațegului, ca loc al capitalei regelui Decebal. Astfel a intrat Gligor Hașa în posesia lucrării colonelului Constantin Zagoriț și a publicat în același an, 2009, cartea *Hațeg, adevărata Sarmizegetusa*, în Editura „Gligor Hașa” din Deva; autorul a atașat și o copie a cărții lui Constantin Zagoriț din anul 1937 (paginile 171-192), cititorul putând să lectureze, în original, ipotezele legate de locul adevărat al capitalei politico-administrative a statului dac.

Cartea a fost actualizată și reeditată în anul 2017, autorul susținând cu argumente logice și temeinice faptul că adevărata capitală politico-administrativă a Daciei, cu cetatea *Sarmizegetusa Regia* s-a aflat lângă localitatea Hațeg, la dealul Subcetate-Hațeg și nu în Munții Orăștiei-Șurianu, așa cum s-a încetățenit ideea în istoria ultimilor decenii. Istoricul Vladimir Brilinsky a recunoscut temeinicia ideii, arătând în prefața cărții că: „*Marele merit al acestei cărți rămâne însă acela de a fi adus în discuție o locație pe nedrept văduvită de cercetările arheologice de anvergură, o locație care studiată pluridisciplinar în registrul performanțelor tehnologice ale secolului al XXI-lea ar putea furniza surprize dintre cele mai mari, cine știe, poate atât de mari încât să adeverească presupunerile lui Gligor Hașa*”.

● Profesorul Gligor Hașa a fost conștient că lucrarea lui provoacă „doctrina istorică”, așteptându-se să stârnească polemici dure legate de ipotezele propuse. În urmă cu câțiva ani, acesta a urcat pe dealul de la Subcetate, însoțit de artistul plastic Titus Blaj din Hațeg. El a consemnat că ***din ce-a fost odată, astăzi la Sarmizegetusa-Subcetate se mai văd:***

- piatra (stânca) de sacrificiu, sub forma unui cap de taur, roasă de apele care se scurg, de mii de ani, la poalele ei (numită de localnici și ***Patul Jidovilor*** („jidov” = numele dat de băștinași uriașilor despre care abundă legendele în zonă);

- culmea valului de pământ ars, acoperit de licheni și mușchi, care înconjură cetatea de jur împrejur;

- șanțul de apărare, întrerupt acolo unde pădurea făcea zid natural de apărare;

- locurile unde erau porțile de intrare în cetate, de unde se văd în zare Porțile de Fier ale Transilvaniei – Munții Poiana Ruscă; apa Streiului – Sargeția sacră a dacilor; pietrele de râu care fuseseră urcate pe deal pentru a alcătui fundații de case ori ulițe.

Potrivit afirmațiilor lui Gligor Hașa, „*Cei care urcă pe acel deal simt cum energia bună a locului urcă prin toate fibrele ființei lor*”. Geologia demonstrează că astfel de structuri megalitice, menhire, vestigii ale unor culte așa-zis păgâne, erau plasate în zone de înaltă intensitate a energiilor telurice. Precum se știe, multe biserici creștine și chiar catedrale gotice au fost construite pe locul vechilor altare păgâne, din aceleași considerente!

● Ipoteza Sarmizegetusei hațegane este susținută de către localnicii băștinași din Subcetate, care se află la capătul unui șir de generații ce-au înfruntat istoria și vitregia vremurilor. Unul dintre ei, Moșu Victor susține că „*Era logic că o adevărată capitală nu se putea face în creierii munților cu un acces dificil chiar și în ziua de azi, ci în Hațeg, unde erau apă și teren de cultivat și acces ușor. Celebra apă Sargeția e Streiul, care se întâlnește aici cu încă două ape, Galbena și Râul Mare. În acest râu au găsit austriecii comoara lui Decebal, tezaurul ascuns. Nu știm de ce nici atunci, nici acum, nimeni nu vine să studieze măcar locul, să îl cerceteze și să spună adevărul*”.⁷⁹

● Despre satul Subcetate, din cea fost odinioară au rămas numai legende tainice și poveștile fascinante. În urmă cu câțiva ani reporterul Cătălin Manole, născut în anul 1978 la Slobozia, cu studii filozofie și jurnalism urmate la București, a vizitat locul unde a fost odinioară capitala politico-administrativă a statului dac, adunând laolaltă mai multe legende și povești. El și-a început periplul printre vestigiile antice și realitățile contemporane cu următoarea constatare: „*A fost odată ca niciodată un mic sat în Țara Hațegului, la poalele munților, numit Subcetate. El există și astăzi, însă e atât de mic și de necunoscut, încât doar căutătorii de comori îl mai vizitează din când în când, sau cei ce au neapărată nevoie să ia trenul din mica și pustia gară a satului...* ”.

Localnicii povestesc cu nostalgie despre ceea ce au auzit de la cei bătrâni, care s-au scurs încet, pe tăcute, în pământul care i-a hrănit și i-a adăpostit vreme de multe generații. Din poveștile lor învie o lume cu obiceiuri ciudate, străvechi, pe care mulți semeni de-ai noștri o crede apusă pentru totdeauna:

- *Ioan Ardelean povestește că „oamenii mergeau la Moșul Machidon (bunicul său, n. ns.) pentru că avea știința leacului cu spânz: știa când și unde să găurească urechea bouului cu beteșug și îi pune spânz cules de el, de pe munte, și în câteva zile, animalul își revenea. Și mai avea Moșu, trasă pe un lemn, pielea de nevăstuică. Când făcea trânc la țâță oaia sau vaca, o freca bine cu pielea aia de nevăstuică pe care o ținea la «șleme», cele două cărlige din lemn de corn agățate de grindă*”.

- *Moșu Victor, fost elev al profesorului Nicolae Florescu din Hațeg, era copil când a apucat și jocul descântător al Călușarului, și pe cel al Cerbului:*

⁷⁹ Prof. Gligor Hașa – Deva, **Adevărata Sarmizegetusa este la Hațeg-Subcetate!**, în „*Formula AS*”, 2011, numărul 980.

„Se ducea fiecare la muntele lui. Noi am avut Borescu mic, 260 de hectare. Și acolo mergeau boarii, cei ce duceau vacile și boii, ciobanii care duceau în primul rând sterpele în munte, mieii mici, berbecii și oile nefătate. Le duceau în munte până toamna. Pleca miel și se întorcea oaie, pleca vițel și se întorcea vacă, pleca mânăz și venea cal, în trei luni, că era iarba grasă acolo. Timp de trei săptămâni, curgeau vitele pe ulițele satului nostru către munte. Erau boi cât porțile, că oamenii arau cu boi, că erau puternici și mergeau încet, nime nu punea cal la jug, că era prea iute. Și noi stăteam sus, pe garduri, și numa' ce întindeam mâna și mângâiam greabănul boilor, cum treceau alene, încărcăți”... Toată medicina și tradiția veneau din urmă, de la strămoși, și erau păstrate cu sfințenie. Și atunci, ca și acum, oamenii știu că, înainte, satul Subcetate făcea parte, de fapt, dintr-o mare cetate dacică”.

Călăuza lui Cătălin Manole, un băiat tânăr, „de-al locului”, cunoștea poveștile din bătrâni: „*Sigur că ne tragem din daci, și e foarte probabil ca aici să fi fost capitala lor. Dar înaintea dacilor, aici au trăit jidovii, uriașii despre care este scris și în Biblie. O legendă spune chiar că Decebal ar fi făcut înțelegere cu ei, să păzească aurul și intrările secrete ale tunelurilor ce merg pe sub pământ, de aici la Roșia Montană, și la temple, și la Deva. Păi, vârful Retezatului de un astfel de uriaș se spune că a fost tăiat. Și la Uroi și la Orlea și pe Valea Cernei, peste tot sunt povești despre uriași aici. Așa că noi nu ne-am mirat niciodată că lângă presupusa capitală a Daciei este această piatră de-i zice Patul jidovilo*”. Cătălin Manole a văzut în mijlocul pădurii înconjurată de fagi și stejari, această piatră de dimensiuni impresionante, despre care unii spun că „*e meteorit, că altfel nu avea cum să ajungă aici*”, iar călăuza sa a adăugat: „*Alții spun că era un loc de sacrificii ritualice dacice, pentru că se afla lângă vechea cetate. Sau poate că un uriaș a dormit aici sute de ani, cine știe?..*”

Astăzi încă persistă mai multe opinii și teorii în legătură cu poziția geografică a capitalei politico-administrative a statului dac (*Sarmizegetusa regească*):

- – *pe dealul Grădiștea Muncelului, sub numele de „Sarmizegetusa Regia”*; adeptul acestei teorii este filologul, istoricul și arheologul dr. Aurora Pețan, cunoscută ca un cercetător riguros al vestigiilor dacice, autorul cărții *Sarmizegetusa Regia. I. Redescoperirea cetății* (Editura „Dacica”, Alun, 2018), precum și a numeroase studii și cercetări în domeniul istoriei străvechi, cu precădere referitor la fortificațiile din Munții Orăștiei; aceasta susține că „*Sarmizegetusa a fost capitală regală*”, care „*se întinde pe tot dealul Grădiștii, cu cartierele civile, și apoi se întinde și pe dealurile și văile învecinate*”, fiind „*de fapt un oraș colosal!*”; în același timp este convinsă că nu există „*alte Sarmizegetuse*”, pentru că „*nu există un alt loc*

cu o concentrare atât de mare de resurse”. Concluzia este următoarea: „Sarmizegetusa nu este doar un refugiu, și nici doar o capitală religioasă – este capitala regatului dac”; însă, deși a adus o consistentă contribuție la cunoașterea semnificației vestigiilor de pe dealul Grădiștei de Munte, n-a reușit să învingă abordările politizate ale mai-marilor zilei, care au în vedere mai mult repartizarea selectivă a fondurilor necesare cercetării și mai puțin rezultatele acestora.⁸⁰

● – *Sarmizegetusa regească a fost așezată pe locul metropolei Ulpia Traiana Sarmizegetusa, fosta capitală a Daciei Romane*; adeptul acestei ipoteze este istoricul și filologul Timotei Ursu, (cu studii universitare la Cluj în anii 60, care a emigrat în anii 80 în S.U.A.), autorul cărților: *Pledoarii pro-dacice* (Editura „Dacia”, București, 2009), *Kogaion, Cercetări multidisciplinare la sanctuarele dacice din Munții Orăștiei* (Editura Universitară, București, 2017); dânsul aduce următoarele argumente privind existența unei „capitale religioase” la Grădiștea Muncelului și a unei „capitale politico-economice cu influențe greco-romane” la poalele Retezatului, în aria coloniei *Ulpia Traiana Augusta Sarmisegetuza*, fosta capitală a Daciei Romane. El se bazează pe:

- afirmația lui Dio Cassius și a altor istorici antici, potrivit cărora capitala Daciei era așezată într-un loc de șes, propice agriculturii, vieții comerciale, cu drumuri care să lege pe regele Decebal de marginile marelui său regat;

- afirmațiile unor istorici latini, care spun că la Decebal s-au refugiat dezertori și meșteri romani, care au construit case în stil mediteranean, cu hipocausturi, băi și clădiri publice în spiritul epocii;

- realitatea social-politică potrivit căreia dacii nu erau în țara lor niște barbari refugiați în creierul munților, ei având așezări care rivalizau cu cele romane.

Istoricul Timotei Ursu susține că:

- *reședința lui Decebal era pe locul unde a ridicat Traian noua capitală a Daciei Romane, la Ulpia Traiana*; astfel se explică de ce împăratul a denumit capitala noii provincii *Ulpia Traiana*, adăugând vechea denumire Sarmisegetuza Regia, așa cum au procedat și în alte locuri și provincii cucerite;

⁸⁰ Exemplul care urmează este elocvent: În 19 aprilie 2019 a avut loc la Deva ședința cu tema „*Cetățile dacice din Munții Orăștiei, 20 de ani de la recunoașterea UNESCO*”, organizată de Comisia Parlamentară Permanentă UNESCO în cooperare cu Consiliului Județean Hunedoara, pentru a aduce un omagiu Zilei Internaționale a Monumentelor și Siturilor.

La ședința fuseseră invitați reprezentanți ai mai multor instituții cu atribuții legate de aceste cetăți, precum și specialiști, dar arheologul Aurora Pețan și reprezentanții Fundației „*Dacica*”, ce-și are sediul la Alun, jud. Hunedoara, n-au fost invitați. Mai mult, Aurorei Pețan i s-a interzis de a participa la ședința *Comisiei UNESCO de către reprezentanții Consiliului Județean, pe motiv că n-ar fi avut „invitație”*.

- orașele romane s-au construit, de obicei, pe vetrele vechilor centre urbane dacice: *Napoca* sau *Apulum*;

- harta lui Ptolemeu a fixat coordonatele capitalei Daciei pe actuala Ulpia Traiana Sarmisegetuza Regia, un important nod de comunicații, propice vieții economice;

- romanii, respectând religia geto-dacă, nu au distrus sanctuarele de la Grădiștea, ci le-au lăsat spre rugăciune poporului învins pentru a nu se crea turbulențe politico-religioase și a se impune *pax romana*, prin asimilarea zeilor celor învinși în *pantheonul latin*, cum s-a procedat și în cazul altor popoare barbare învinse și supuse.

● – în Dacia au existat două cetăți cu același nume, *Sarmizegetusa* (*Sarmize-Getusa* = „*Legământul Vitejilor*”):

- una este numită *Sarmizegetusa Regia* (reședința regească de vară), ale cărei ruine se află pe lângă satul Grădiștea Muncelului, județul Hunedoara; aceasta a fost capitala sacră și militară a Daciei în vremea regelui Decebal;

- cealaltă, *Sarmizegetusa Regia* (reședința regească de iarnă) construită în depresiunea Hațegului și distrusă de romani în primul război cu dacii; a fost reconstruită de romani, iar pe vremea dominației romane s-a numit *Colonia Ulpia Traiana Augusta Dacica Sarmizegetusa*, având înfățișarea unui oraș roman fortificat; adeptul acestei teorii este filologul Adrian Bucurescu, autorul cărților: *Dacia secretă* (Editura „*Arhetip*”, 1997); *Enigma Atlanților* (Editura „*Axa*”, 1998); *Dacia magică* (Editura „*Arhetip*”, 1999); *Atlanții din Carpați* (Editura „*Obiectiv*”, 2002); *Dacia divină* (Editura „*Arhetip*”, 2004); *Tainele tăblițelor de la Sinaia*, (Editura „*Arhetip*”, 2005); *Ordinul Solomonarilor* (Editura „*Arhetip*” 2008); *Calendarul sărbătorilor dacice*, Colecția *Rădăcini* (2013).

● – *Sarmizegetusa Regia*, situată în Munții Orăștiei, pe Dealul Grădiștii, sub vârful Godeanu, în centrul unui vast complex de fortificații, a fost „*capitala spirituală a tuturor dacilor*”, construită în vremea regelui Burebista; toți veneau aici, ca să fie unși regii locali, iar marele preot Deceneu le dădea binecuvântarea; rolul acesta al *Sarmizegetusei* s-a menținut până la cucerirea romană; adeptul acestei teorii este istoricul și filologul Dan Oltean, autorul cărților: *Burebista și Sarmizegetusa* (Editura „*Saeculum I.O.*”, 2007); *Religia dacilor* (Editura „*Saeculum I.O.*”, 2008); *Munții Dacilor. Călătorii pe plaiurile regești ale Sarmizegetusei* (Editura „*Dacica*”, 2008); *Regii dacilor și războaiele cu romanii* (2012).

● – au existat, în fapt, două capitale:

- *Sarmisegetusa Mică* = capitala religioasă a Daciei (capitala de vară), aflată la altitudinea „*blândă*” de 1200 m, fiind „*sub protecția muntelui sfânt*”, Cogaionului Mic, „*cucuionul mic*”, cunoscut astăzi sub numele de Grădiștea Muncelului;

- *Sarmisegetusa Mare*, de la poalele / piciorul-de plai (capitala de iarnă), aflată sub protecția sfântului Cogaion Mare – „*cucuionul mare*” –, numit și astăzi Gugu, având altitudinea „*sever-totală a vârfului*” de 2291 m și Peștera lui Zalmoxe Întâiul, reformatorul Zalmoxianismului, puțin mai jos.

Adeptul acestei teorii este filologul și istoricul civilizațiilor, Ion Pachia Tatomirescu, autorul cărții *La început fost-au sâga, sîgetul, siginii, apoi Sarmisegetusa...* (Timișoara, Waldpress, 2012); acesta îl consideră pe Decebal „*regele erou al Daciei*”.

• Între aceste orientări, revine în forță teoria potrivit căreia capitala politico-administrativă a statului dac s-a aflat la Hațeg-Subcetate. În 31 august 2019, în cadrul Festivalului „Zilelor orașului Hațeg, 2019”, s-a desfășurat simpozionul literar „*Dor de hațegan*”. În cadrul acestui eveniment, Gligor Hașa a solicitat ca autoritățile din oraș să aibă în vedere ridicarea unei statui dedicate lui Constantin Zagoriț, cel care a fundamentat teoria istorică legată de situarea capitalei administrative a dacilor la Hațeg.

*

În loc de concluzii:

Urmele tainice ale Sarmizegetusei regești își dezvăluie enigmele dacă urmașii dacilor liberi își adapă cugetul din eternul adevăr istoric.

(https://ro.wikipedia.org/wiki/Sarmizegetusa_Regia)

(<https://ziarullumina.ro/educatie-si-cultura/interviu/bratarile-dacice-sunt-autohtone-si-autentice-14070.html>)

IV. CONTROVERSE FĂRĂ ROST PRIVIND PECETEA IDENTITARĂ A LUI MIHAI EMINESCU

MOTO:

*„Și când propria ta viață singur n-o știi pe de rost,
O să-și bată alții capul s-o pătrundă cum a fost?
Poate vrun pedant cu ochii cei verzui, peste un veac,
Printre tomuri brăcuite așezat și el, un brac,
Aticismul limbii tale o să-l pună la cântari,
Colbul ridicat din carte-ți l-o sufla din ochelari
Și te-o strânge-n două șiruri, așezându-te la coadă,
În vro notă prizărită sub o pagină neroadă”.*

Mihai Eminescu (*Scrisoarea I*)

• Orice om, ca ființă socială, are trei repere etno-spirituale ale peceteii sale identitare: ziua de naștere, locul nașterii și numele de familie și de botez.

În această realitate se înscrie și copilul Mihail al familiei Eminovici, român moldovean prin naștere, creștin prin botez, european prin cultură și universal prin civilizație. Însă, discuțiile cu rost, dar mai ales fără rost, privind pecetea identitară a lui Eminescu, începute încă de pe când el era în viață, continuă și astăzi, lăsând impresia că nimeni nu știe când s-a născut, în ce loc, cu ce nume, „*copilul Mihail Eminovici*”, cel care avea să devină Mihai Eminescu, numit pe bună dreptate „*luceafărul poeziei românești*”.

Se știe, însă, că el provenea din părinți care făceau parte din mica boierime: tatăl său, căminarul Gheorghe Eminovici, fiul lui Vasile Iminovici – român ardelean emigrat în Bucovina ocupată de austrieci –, iar mama sa, Raluca, fiica stolnicului moldovean Vasile Iurașcu. Se cunoaște că au fost 11 copii la părinți, 8 băieți și 3 fete, Mihai a fost al șaptelea copil, precum și faptul că la moartea poetului Mihai Eminescu, părinții lui nu mai erau în viață, iar dintre frați și surori, mai trăiau surorile Harieta și Aglae, precum și fratele mai mic, Matei. George Călinescu a scris că „*Eminescu nu are biografie*”. Prezentul demers este conceput și cu scopul de a aduce argumente că *Eminescu are biografie*.

1. CONTROVERSE PRIVIND DATA NAȘTERII

Despre data nașterii pruncului Mihai, fiul lui Gheorghe și Raluca Eminovici, încă mai sunt păreri diferite, iar controversele continuă. Deși s-a acceptat la nivel oficial ca dată de naștere 15 ianuarie 1850, având ca bază de susținere documente certe, unii cercetători ai „*fenomenului Eminescu*” susțin următoarele date: *8 noiembrie 1850? (1849); 6 decembrie 1850; 14 decembrie 1849; 21 mai 1849; 20 decembrie 1849; 24 decembrie 1849.*

* 8 noiembrie (1850?) 1849

• **L**a puțin timp după moartea fizică, lumească, a poetului Mihai Eminescu, fratele său, Matei, a fost solicitat de redacția revistei „*Fântâna Blanduziei*” din București să dea o mână de ajutor pentru a aduna informații verosimile despre viața genialului său frate, pentru a întocmi o biografie oficială. În acel moment, Matei, cel de-al zecelea copil al familiei Eminovici, era unicul frate-băiat al poetului, care a supraviețuit momentului morții fizice a fratelui său.

NOTĂ: *Matei s-a născut la 20 noiembrie 1856 în Ipotești. El nu s-a remarcat la învățătură, nu sta bine nici la purtare, n-a terminat liceul din Botoșani, nesuportând rigiditatea școlii.*

A urmat cursurile Institutului politehnic din Praga, apoi ale Școlii de Ofițeri din Iași, ajungând în anul 1886 la gradul de căpitan în armata română, activând în garnizoanele Brăila, Mizil, Râmnicu-Sărat și Galați. S-a distins ostășește în Războiul de Independență (1877 – 1878), fiind decorat cu șase ordine și medalii: 4 românești și două rusești. A avut trei mariaje: cu prima soție (în anul 1880), Matilda Ilian din Brăila, profesoară de istorie, a avut o căsătorie scurtă, din care a rezultat un copil, Victor; cu a doua soție, Ana Condeescu din Mizil, nepoata lui Leonida Condeescu, a avut patru copii, dar n-a fost de durată, din cauza asprimii și violenței lui Matei; cu a treia soție, Silvia Maieru, o ardeleancă din Bistrița, a conviețuit până la moarte.

• În vremea suferinței fratelui său el a fost absent, spre mirarea criticului literar Titu Maiorescu și ai altor condeieri, care s-au trezit în fața unei mari provocări: imposibilitatea de a se alcătui biografia defunctului, întrucât nu erau date suficiente și mai ales toate credibile: erau neclare ziua de naștere și locul nașterii, precum și numele de familie și de botez. Cercetătorii „*cazului Eminescu*” l-au căutat, pentru a-i cere informații referitoare la fratele său, deși au constatat că nu prea se arăta dispus să ofere informații despre familia sa și, mai ales, despre fratele său, devenit poet național. Deși stătea mai slab cu scrisul, el a cedat insistențelor și în numărul 27 din 16 iulie 1889 al revistei respective a scris articolul „*Mihai Eminescu*”.¹ În acel articol, el a scris că **Mihai Eminescu s-a născut la 8 noiembrie 1848, în Dumbrăveni**, din care pricină a fost botezat cu numele **Mihail, după numele „Sfântului Arhanghel Mihail”**. La rândul său, George Călinescu, în cartea *Viața lui Mihai Eminescu*, afirmă că Matei indică „*o dată fantastică, 8 noiembrie 1848*”.²

Anul 1848 a fost preluat și transcris în mod greșit, în loc de anul 1849, care se înscrie în logica evenimentelor; în anul 1848 s-a născut o fată, cu numele de botez Maria (Marghioala), care a trăit doar șase ani și jumătate.

¹ Nicolae Iosub, **Mihai Eminescu și revista „Fântâna Blanduziei”**, în „*Lucefărul*” din 2 septembrie 2018.

² G. Călinescu, **Viața lui Mihai Eminescu**, *Litera*, Chișinău, 1998. p. 43.

NOTĂ: *Sfinții Mihail și Gavril sunt considerați în biserica ortodoxă conducătorii cetelor de îngeri și călăuzele sufletelor spre Rai. Mai cunoscut este Mihail, cel care transmite rugăciunile adresate de credincioși Tatălui Ceresc, fiind cel dintâi dintre îngerii păzitori care s-a luptat cu îngerii răzvrățiți împotriva lui Dumnezeu. Mihail este reprezentat în iconografia ortodoxă în costum de soldat, purtând în mână o sulită cu vârful îndreptat spre pământ. În popor se spune că el este cel care ia sufletele oamenilor, stând la căpătâiul bolnavilor, dacă aceștia vor muri, sau la picioare, dacă vor scăpa de boală și va continua să trăiască. Conform unei legende, Mihail ar fi fost inițial un om simplu, însurat cu o fată frumoasă, pe nume Stăncuța. După căsătorie, aceasta s-a transformat într-o femeie rea, iar pentru răbdarea pe care Mihail ar fi avut-o față de ea, Dumnezeu l-a făcut sfânt.*

Cu acel articol și-a început Matei Eminovici activitatea publicistică, alăturându-se unor confrăți cu experiență într-ale condeului, care însă operau cu puține date reale și multe date false, având darul de a încurca lucrurile în privința cunoașterii vieții celui ce-a fost Mihai Eminescu.³ Precum avea să mărturisească ulterior, scopul apariției sale în arena condeierilor care-l pomeneau pe fratele său, de bine sau de rău, a fost să împiedice „*edițiile eminesciene*”, puse la cale de Titu Maiorescu.

• În anul 1892, Matei Eminovici s-a retras din armată, prin demisie, fiind trecut în rezervă cu gradul de căpitan. În acel an, după cum reiese din „*Buletinul Oficial*” nr. 168 din 1892 și-a schimbat, la cerere, numele de familie din cel de Eminovici în cel de **Eminescu**, integrându-se în societate și activând în viața politică și socială. O perioadă a fost subprefect al Plasei Afumați, apoi custode al domeniului Glogova, iar după terminarea „*cu scânteii*” a custodiei la Glogova, s-a retras într-o căsuță la Turnu – Severin, de unde a intervenit în dezbaterile purtate în mediul cultural pe marginea biografiei fratelui său, Mihai, care pentru mulți confrăți de condei devenise o enigmă.

În anul 1893, Matei a înregistrat firma „*Matei Eminescu și Stavri Dimitriu*”, „*în scop de a culege, clasifica, edita și a da publicității toate scrierile poetului Eminescu*”,⁴ iar în anul următor, 1894, a declarat că „*voi urmări și sechestra oriunde voi găsi asemenea ediții*”. Pentru a-și face cunoscută poziția față de anumite date din biografia oficială a fratelui său, în anul 1901 el a scris studiul intitulat „*Noua biografie a lui Eminescu*”, pe care l-a publicat în revista „*Foaia populară*”.⁵

În anul 1909, când se numărau 20 de ani de la moartea poetului Mihai Eminescu, în Galați a luat ființă „*Comitetul de organizare a comemorării*

³ Matei Eminescu, **Memoriu asupra familiei Eminescu** (Comunicare făcută d-lui Corneliu Botez), în *Bătălia bucovineană pentru Eminescu, Anul 80 al artelor plastice bucovinene*, Editura „*Mușatinii*”, p. 48-55.

⁴ George Călinescu, **Viața lui Mihai Eminescu**, București, 1966, p. 33.

⁵ Matei Eminescu, **Noua biografie a lui Eminescu**, în „*Foaia populară*”, 1901, nr. 9, p. 13-14.

poetului Eminescu din Galați”, al cărui președinte a fost juristul Corneliu Botez. În dorința de a aduce date inedite, acesta s-a adresat unor contemporani despre care presupunea că pot aduce informații noi, folositoare. În acel context s-a adresat și căpitanului Matei Eminescu, reușind să-l convingă să-și amintească, în scris, momente importante din viața familiei sale, în primul rând despre fratele său, devenit poet național. El a acceptat, a adunat informații valoroase din amintiri, dar unele aproximative (trecură 20 de ani de la moartea fratelui său), le-a așternut pe hârtie și le-a trimis sub formă de scrisoare, din Turnu Severin, lui Corneliu Botez.

Scrisoarea respectivă a fost publicată în volumul omagial intitulat „*Omagiu lui Mihail Eminescu cu prilejul a 20 de ani dela moartea sa – 15 IANUARIE 1850 – 16 IUNIE 1889 – 16 IUNIE-1909*”, sub titlul *Memorii asupra familiei Eminescu*.⁶ În acel volum omagial, Corneliu Botez a publicat studiul scris de Matei Eminescu, intitulat *Viața poetului Mihail Eminescu (Date biografice inedite)*, în care a consemnat că Matei Eminescu a declarat unui redactor de la „*Fîntîna Blanduziei*” că tatăl său, Gheorghe Eminovici, ar fi nepot de fiu al unui ofițer de cavalerie din oastea lui Carol al XII-lea, regele Suediei, scăpat din bătălia de la Poltava și stabilit la Suceava. Matei a consemnat: „*Am fost zece frați și surori*”, pe fratele său (poetul), trecut la poziția nr.6, l-a numit „*Mihail*”.⁷

NOTĂ: Fiind precaut față de informațiile primite, Corneliu Botez a scris în *Nota de subsol a paginii*: „*Publicând datele coordonate de noi prin articolul de față, n'avem pretențiunea de a fixa complet și definitiv icoana vieții poetului, pe care cu drag îl comemorăm; ele constituie mai mult un material de studiu adunat din izvoare sigure, indispensabile aceluia care, întemeindu-se pe aceste date, cum și pe acelea deja cunoscute și care se vor mai putea aduna, s'ar încumeta vre-o dată să facă biografia exactă și completă a marelui poet*”.

Ulterior, Matei Eminescu a revenit asupra datei de naștere a fratelui său, aducând un alt argument: el văzuse o *Psaltire* veche, păstrată de tatăl său, unde erau consemnate datele de naștere ale copiilor săi.⁸ Deci, de la data de 8 noiembrie 1850 (1849?) a trecut la 20 decembrie 1849, fără să explice greșeala făcută anterior.

⁶ Vezi, pe larg, **Omagiu lui Mihail Eminescu cu prilejul a 20 de ani dela moartea sa, alcătuit și așezat în pagină de Comitetul Comemorării – Galați** și tipărit la Atelierele Grafice Socec & Co. societate anonimă, la București, în anul 1909, reeditat de Centrul Cultural „*Dunărea de Jos*”; cuvânt către cititori, notă asupra ediției și postfață de Cătălin Enică, Editura Centrului Cultural Dunărea de Jos Galați, 2008.

⁷ Matei Eminescu, **Scrisoare adresată lui Corneliu Botez**. Turnu Severin, 1909. A fost tipărită în lucrarea originală intitulată „**Omagiu lui Mihail Eminescu. Cu prilejul a 20 de ani de la moartea sa [15 ian 1850 – 16 iunie 1889 – 16 iunie 1909]**”, București, 1909. Manuscrisul a fost publicat de A.Z.N. Pop în lucrarea **Contribuții documentare la biografia lui Eminescu**, București, 1962, p. 286-288.

⁸ G. Călinescu, **Viața lui Mihail Eminescu**, *Litera*, Chișinău, 1998, p. 44.

Din Turnu-Severin, unde locuia alături de a treia lui soție, Silvia Maieru, el s-a implicat în bătaia pentru construirea biografiei veridice a fratelui său, poetul Mihai Eminescu. În anul 1924, un fost profesor de istorie a literaturii române moderne, pe nume Leca Morariu, i-a trimis „o mulțime de contribuții mărunte dar documentare”, despre Mihai Eminescu și în general despre familia marelui poet, pe care le publicase în revista „*Junimea literară*”.

Matei Eminescu a fost nemulțumit de câteva informații despre familia sa, scriindu-i lui Leca Morariu o scrisoare care a fost publicată în „*Junimea literară*” din acel an, sub titlul „**Noi informații despre familia Eminescu**”.⁹ El a dat câteva explicații care-i puteau servi lui Leca Morariu „*cu altă ocazie*”, acuzându-l pe Corneliu Botez că în volumul publicat de acesta „*s-au strecurat multe greșeli mai întâi din cauza grabei cu care distinsul magistrat îmi dădea zor (scrisoare după scrisoare) și aceasta tocmai într-un timp când eram foarte ocupat cu facerea planului topografic a unui domeniu pe care-l măsurasem, precum și din cauza unor informații pe care Botez le culesese de pe la oameni de rea credință*”, care l-au umplut de minciuni. El nu s-a referit la data și locul nașterii fratelui său, deci tacit s-a lăsat convins de rezultatele cercetărilor în arhive și pe teren.

În același an, 1924, Matei Eminescu s-a mutat împreună cu soția, Silvia Maieru, la Bistrița. A murit de pneumonie, ca și tatăl său, în 12 decembrie 1929, fiind înmormântat la Cimitirul românesc din Bistrița. El a fost singurul copil al familiei Eminovici care, prin descendenții săi, a dus mai departe numele poetului Mihai Eminescu.

Data pronunțată de Matei Eminescu a creat mari, multe și aprinse discuții și controverse, întrucât însemnarea de pe *Psaltire* era cunoscută doar din spusele destul de neclare ale acestuia. După cum a consemnat istoricul și criticul literar George Călinescu, în *Viața lui Mihai Eminescu*,¹⁰ „*Psaltirea n-a văzut-o nimeni, iar Matei nu s-a arătat dornic să o arate, să o comunice în facsimil, nici măcar să dea vreo lămurire în privința ei*”. Însă, Matei a afirmat că toți copiii lui Gheorghe și Raluca Eminovici au văzut și cunoscut această *Psaltire*,¹¹ dar niciunul nu a confirmat că au văzut-o cu ochii proprii.

George Călinescu a afirmat că „*acel patru ceasuri și cincisprezece minute evropienești*” „*sună prea detot a fapt adevărat. Pare că vezi pe voinicul căminar, străbătând odaia în lung și-n lat, în așteptarea evenimentului. O ușă se deschide, cineva din familie aduce vestea. Tatăl scoate ceasul din buzunar, moaie pana în călămară și înseamnă în Psaltire, sau în altă parte, transcriind apoi în Psaltire...*”, însemnarea sa, care începe cu „*Astăzi*”.

⁹ Matei Eminescu, **Noi informații despre familia Eminescu**, în „*Junimea literară*”, XIII, 1924, p. 4-8.

¹⁰ G. Călinescu, **Viața lui Mihai Eminescu**, *Litera*, Chișinău, 1998, p. 47.

¹¹ Prefață de Matei Eminescu la volumul de **Poezii**, editat de el în colecția „*Biblioteca pentru toți*”.

În acea zi, noul născut nu primise încă numele de botez și nici nu se știa cu certitudine dacă va fi botezat copilul cu numele Mihail, după Sfântul Arhanghel Mihail. Înseamnă că înscrisul a fost făcut ulterior (după botez). Există documente care certifică faptul că în 21 decembrie 1849, Gheorghe Eminovici era la Iași, unde întocmea o procură avocatului său Panaite Cristea, iar în 23 decembrie 1849 era de față la legalizarea acesteia.¹²

* 21 mai 1849

• **D**ata respectivă a fost susținută de scriitoarea din România *Constanța de Dunca-Șchiau*, născută în 16 februarie 1843, în Botoșani. Aceasta a publicat printre altele, lucrarea *Fiițele poporului* (1864), premiată de Cuza Vodă, precum și *Feminismul în România* (1904). Fetiță fiind, luase parte, în Dumbrăveni, la „botezul cu fluturi al unui copil de-al lui Eminovici”, ținând „morțiș” (după cum avea să constate George Călinescu) să afirme că pruncul botezat era Mihail și că „nașterea s-a petrecut la 21 mai 1849”.¹³ În fapt, botezul s-ar fi petrecut în 21 mai 1849, cu participarea dânzei și a lui Muți Balș (fiul lui Costachi Balș), iar copilul botezat era Mihail. Acest fapt a fost aflat și de *principesa Ghica* (născută Balș) din registrele bisericii din Dumbrăveni (era dublă evidență în registrele parohiale referitoare la data și locul nașterii și al botezului?).

NOTĂ: *Contextul pronunțării acestei date se relevă astfel: Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român (ASTRA), întemeiată în anul 1861, având ca președinte pe regele Ferdinand I, președinte activ pe Andreiu Bârseanu și președinte activ pe dr. Vasile Suciu, edita Calendarul pe anul comun 1921, întocmit de secretarul literar Ioan Georgescu. În acesta era inserată și informarea despre apelul din octombrie 1919 al unui grup de botoșăneni de a contribui la următoarele lucrări: 1. Restaurarea casei din satul Ipotești de lângă Botoșani, unde s-a născut poetul Mihail Eminescu și și-a petrecut cei dintâi ani ai copilăriei. 2. Înființarea în acest local a unei case de citire și al unui muzeu, referitor la viața și opera poetului. 3. Clădirea unui local de școală primară „Mihail Eminescu”, în satul Ipotești în grădina casei părintești. 4. Ridicarea unei statui în Botoșani.*

Drept reacție la acel anunț, Constanța de Dunca-Șchiau a publicat în revista „*Transilvania*” nr.3/1921 „*Răspuns la parte din Răvașul Calendarului Asociațiunei*”. Autoarea s-a referit la locul nașterii poetului – Dumbrăveni –, reluând istoria botezului unui copil al familiei Eminovici, pusă pe hârtie de autoare în anul 1897,¹⁴ când, „ca prin farmec” i s-a ivit în memorie „întreg incidentul petrecut la Dumbrăveni în ziua de Sf. Constantin, la 1849”. Acesta s-a imprimat „cu atâta putere”, încât l-a consemnat în scris. Întâmplarea a făcut ca în aceea zi să-l întâlnească pe colonelul

¹² G. Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu*, Litera, Chișinău, 1998, p. 47.

¹³ *Idem.*, p. 44.

¹⁴ Virginia Constantiniu, *Din patrimoniul Memorialului Ipotești – fotografia bustului poetului Eminescu de la Dumbrăveni*, în „*Monitorul de Botoșani*”, 2 august, 2020.

Averescu (ulterior general), căruia i-a încredințat textul, care a fost publicat pentru prima oară, „se pare”, în *Almanahul Societății de Lectură „Petru Maior”* din anul 1901.¹⁵

NOTĂ: *Este interesant că și această dată este legată de o sărbătoare creștină. În această zi, 21 mai, creștinii ortodocși îi sărbătoresc pe Sfinții Împărați Constantin și Elena. Sfântul Constantin (cunoscut sub numele de Constantin I sau Constantin cel Mare), a fost împărat roman între anii 306 – 337, devenind conducător al întregului Imperiu Roman după înfrângerea lui Maxentiu și a lui Liciniu. Legenda spune că în toamna anului 312, în ajunul luptei cu Maxentiu, Constantin a zărit pe cer, în plină zi, o cruce strălucitoare, deasupra soarelui, ce avea inscripția: “in hoc signo vinces” (prin acest semn vei birui); iar pe timpul nopții i s-a arătat în vis însuși Iisus Hristos, cu semnul crucii, cerându-i să pună acest semn sfânt pe steagurile soldaților săi, urmând să fie protector în focurile bătăliei. Constantin a procedat întocmai după aceste semne și a câștigat bătălia. Sfânta Elena – mama Împăratului Sfântului Constantin cel Mare – a fost o femeie credincioasă, cunoscută pentru pioșenia ei. A înfăptuit pelerinajul în Palestina și în provinciile răsăritene, fiindu-i atribuite găsirea moaștelor Sfintei Cruci a lui Hristos și a rămășițelor celor trei magi.*

Probabil că acel eveniment a avut loc în anul 1848, când a murit Costache Balș, iar în familia Eminovici se născuse fiica lor, Maria (Marghioala). În mai 1849 Gheorghe Eminovici și familia nu se mai aflau la Dumbrăveni, părăsind moșia în 23 aprilie 1849. Ulterior, după ce s-au adunat date care nu au putut fi răsturnate, Constanța Dunca-Șchiau a calificat drept „curios, neexplicabil” instalarea bustului poetului la Dumbrăveni.

* 6 decembrie 1850 / 14 decembrie 1849

• **I**nteressante și pline de mister au rămas datele zilei de naștere a copilului Mihail Eminovici, consemnate în perioada în care el a urmat clasele primare și gimnaziale: în perioada 1856-1858, când probabil a urmat primele două clase (I și II primară) la Școala primară din Botoșani (sau la pensionul lui Ladislau Ferderber); în perioada 1858-1860, când a urmat cu intermitențe, clasele III și IV, la Școala primară greco-orientală din Cernăuți (National Hauptschule), precum și în perioada 1858-1866, când a urmat, tot cu intermitențe, cursurile Gimnaziului din Cernăuți. De la școala primară din Botoșani (sau pensionul particular, al lui Ladislau Ferderber), nu avem date personale, de identificare. Însă, în registrul Școlii primare greco-orientale din Cernăuți, la rubrica ziua de naștere a elevului Eminovici Mihail (*Eminovicz Michael*) a fost înscrisă ziua de **6 decembrie 1850**.¹⁶

NOTĂ: *Ziua de 6 decembrie este cunoscută ca ziua Sfântului Nicolae, care este cel mai darnic personaj religios și ocrotitor al copiilor. Născut din părinți cinstiți și credincioși, tatăl Teofan și mama Nona, Sfântul Nicolae învăța încă de mic tainele credinței în Iisus, fiul lui Dumnezeu, și ale iubirii de oameni. Este considerat de către Biserica*

¹⁵ Virginia Constantiniu, *op. cit., în loc. cit.*

¹⁶ G. Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu, Litera, Chișinău, 1998, p. 43.*

Ortodoxă ca fiind apărător al dreptei credințe, iscoada lui Dumnezeu, ajutând văduvele, orfanii și fetele sărace la măritat. Este stăpânul apelor și salvează de la înec corăbierii. Moș Nicolae este o personificare la vârsta senectuții a Sfântului Nicolae care împarte și azi cadouri celor mici, fiind întruchiparea dărnicii iar de-a lungul anilor au apărut multe povești și legende referitoare la acțiunile sale de binefacere. Obiceiul ce s-a păstrat până în zilele noastre, este ca în noaptea de 5 spre 6 decembrie, copiii să primească daruri de la Moș Nicolae, care însă nu se arată niciodată.

În testimoniile Gimnaziului din Cernăuți (Ober Gymnasium) a fost trecută ca zi de naștere, ziua de **14 decembrie 1849**,¹⁷ numele elevului Eminovici Mihail fiind transcris „*Michail Eminowicz*”.¹⁸ Radu Sbiera, fiul fruntașului bucovinean Ion Sbiera, luptător pentru drepturile naționale, în *Amintiri despre Eminescu*, publicate la Cernăuți în anul 1903, s-a referit la rigoarea cu care erau întocmite actele elevilor în școlile vremii. Despre datele din cataloagele Școlii greco-orientale și ale liceului din Cernăuți acesta a scris că: „*acolo aflăm 6 Decemvrie 1850, aici 14 Decemvrie 1849. Aceste două date din urmă vor fi, probabil, greșite, căci este posibil că profesorii ce le-au scris nici să nu fi consultat actul de naștere, ci să se fi mulțămît a întreba pe copilul Eminescu când este născut*”.¹⁹ Deci, considerăm că aceste date pot fi greșite, dar pot ascunde și un mare mister.

Pe același făgaș s-a înscris Teodor Ștefanelli (Ștefaniuc), coleg cu Mihai Eminescu la Cernăuți și la Viena, și prieteni buni toată viața. În anul 1914 acesta a publicat „*Amintiri despre Eminescu*”, în care a făcut și o analiză a datelor esențiale din biografia poetului național.²⁰ El a arătat că în testimoniile menționate era scris că „*Michail Eminowicz s-a născut la 6 Decemvrie 1850, în Botoșani*”.

Însă „*cu totul altă dată a nașterii lui Eminescu arată testimoniul său din liceu, căci, în testimoniul lui Eminescu din întâia clasă a liceului, liberat de direcțiune pe semestrul I al anului 1860-1861, stă nota oficială că Eminescu s-a născut la 14 Decemvrie 1849 în Botoșani, după cum se spune cu un an înainte de cum este notat în testimoniile din școala primară*”. Acesta își exprima părerea că „*Nota din testimoniul liceal trebuie să fi fost conformă cu actul de naștere prezentat direcțiunii, pentru că, pe atunci, directorul liceului, Ștefan Wolf, cerea cu mare strictețe actul de naștere și nu-l introducea pe elev în registrele liceului, adecă nu-l primea în liceu, până nu i se prezenta acest act*”. Deci, „*Elevul trebuia să se prezinte, la primire,*

¹⁷ Teodor V. Ștefanelli, *Amintiri despre Eminescu*, Editura „Junimea”, Iași, 1983, p. 57-59.

¹⁸ Corneliu Botez, *op. cit., loc cit.*, p. 64-65; Dr. Radu I. Sbiera, *Amintiri despre Eminescu*, Cernăuți, 1903.

¹⁹ Radu Sbiera, *Amintiri despre Eminescu*, în *Bătălia bucovineană pentru Eminescu, Anul 80 al artelor plastice bucovinene*, Editura „Mușatinii”, p. 77.

²⁰ T.V. Ștefanelli, *Eminescu, la școala primară din Cernăuți*, în *Bătălia bucovineană pentru Eminescu, Anul 80 al artelor plastice bucovinene*, Editura „Mușatinii”, p. 99-100.

însoțit de părinți sau de tutor, și aceștia trebuiau să înainteze directorului testimoniul, prin care se documenta că elevul a absolvit cu bun succes școala primară și, pe lângă acest testimoniul, și actul de naștere”.

Cunoscând rigoarea germană, Teodor Ștefanelli aprecia că dacă directorul a introdus în registrul oficial al liceului faptul că Eminescu s-a născut la 14 decembrie 1849, în Botoșani, „a trebuit s-o facă aceasta pe baza actului de naștere ce i s-a prezentat, căci aceasta este întâia însemnare oficială în registre, este prescrisă de lege și o condițiune pentru a fi primit în liceu”. El se întreabă dacă „Fost-a acest act de naștere exact?”, convins fiind că „asupra acestei chestiuni părerile încă nu erau pe deplin lămurite”.

* 20 decembrie 1849

• Această dată a fost susținută de Matei, fratele mai mic al lui Mihai, care declarase anterior că data nașterii fratelui său era 8 noiembrie 1849. El a adus ca argument o însemnare a tatălui său pe o veche *Psaltire* de familie, unde erau notate de obicei diferite evenimente din viața familiei. „Jos pe pagina a 5-a” ar fi fost scris: „Astăzi 20 decembrie anul 1849 la patru ceasuri și cincisprezece minute evropenești s-au născut fiul nostru Mihail”.²¹ Astfel, se poate crede că Mihai, precum și ceilalți frați și surori au aflat de la tatăl său ziua lui de naștere, pe care și-a asumat-o. Așa se explică de ce în *Albumul* din aprilie 1878 al Societății „Junimea” păstrat de Iacob Negruzzi, unde erau trecute numele membrilor Societății „Junimea”, „Mihail Eminescu” a consemnat în scris, cu mâna lui, la numărul de ordine 49, că „Data nașterii” lui era „1849 Decembrie 20 (Sf. Ignat), iar locul nașterii, Botoșani”.²² Prietenul său, Teodor Ștefanelli avea să consemneze: „Mie însumi mi-a spus poetul, atât în Cernăuți, cât și în Viena, că s-a născut la anul 1849, fără să-mi numească ziua și locul nașterii”.

NOTĂ: El a ținut să adauge că s-a născut de „Sfântul Ignat”, adică Sf. mucenic Ignatie Teoforul, cel serbat în biserica ortodoxă la 20 decembrie. Mărturiile despre existența lui reală sunt puține. Se crede că a fost pruncul luat în brațe de Hristos și dat ca exemplu de smerenie ucenicilor Săi. Potrivit tradiției, Ignatie a fost episcop de Antiohia, al treilea în succesiune la scaunul episcopal, primul fiind Sf. Ap. Petru, iar al doilea Evodiu, conform mărturiilor lui Eusebiu, Origen și Ieronim. Pentru ca nu a lepădat credința în Christos, a fost aruncat în arenă și sfâșiat de lei, în jurul anului 110, în timpul domniei împăratului Traian (98-117).

Unii dintre prietenii lui și-au amintit că pe vremea când era student la Viena și Berlin Eminescu își sărbătorea ziua de naștere de „Sfântul Ignat”.

²¹ G. Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu*, Litera, Chișinău, 1998, p. 44.

²² Corneliu Botez, *op. cit.*, în *loc. cit.*, p. 64-65; C. Iordăchescu, *Locul și data nașterii lui Eminescu*, „Adevărul literar și artistic”, IV, nr. 217, 1 februarie 1925; Teodor V. Ștefanelli, *Amintiri despre Eminescu*, Editura „Junimea”, Iași, 1983, p. 59.

• La scurt timp după moartea lui Mihai Eminescu, Titu Maiorescu i-a cerut surorii lui, Aglae (căsătorită cu profesorul Ioan Drogli din Cernăuți), să facă precizări în legătură cu data nașterii poetului. Într-o scrisoare trimisă lui Titu Maiorescu în 3 iulie 1889, aceasta a afirmat că fratele ei, pentru care a folosit numele de botez, **Mihail, s-a născut în 20 decembrie 1849, în Ipotești.**²³

Titu Maiorescu a consemnat astfel evenimentul respectiv: „*din corespondența ce am avut-o în anul 1889 relativ la biografia lui Eminescu, am și o scrisoare de la sora mai mare a poetului, doamna A. Drogli, din Cernăuți, 3 iulie 1889, în care se zice: „Biografia fratelui Mihail (publicată în Familia, no. 2, anul 1885) este exactă, cu deosebire că s-a născut în satul Ipotești lângă orașul Botoșani, depărtare de 1 1/2 oră, proprietatea tatălui nostru”.*”

• Criticul și istoricul literar Titu Maiorescu și-a format convingerea asupra datei nașterii lui poetului după ce s-a aflat că însuși poetul a însemnat această dată într-un registru păstrat de Iacob Negruzzi, în care membrii societății literare „*Junimea*” și-au înscris cu mână proprie data și locul nașterii lor. El a crezut în veridicitatea afirmației Aglaei, însușindu-și data de 20 decembrie 1849, ca zi de naștere a poetului *Mihail Eminescu*, iar ca loc al nașterii, „*în satul Ipotești, lângă Botoșani*”. Aceeași părere a avut și colegul și bunul prieten al lui Mihai, Teodor Ștefanelli, care avea să consemneze în *Amintirile* sale că „*mi-a mărturisit poetul atât în Cernăuți, cât și în Viena, că s-a născut în 1849, fără să-mi numească ziua și locul nașterii. La data de 2 octombrie 1869, când s-a înscris la Universitatea din Viena, poetul și-a declarat locul nașterii la Botoșani, iar vârsta – 20 ani, de unde rezultă că tot în 1849 fusese născut*”.²⁴

Ziua de 20 decembrie 1849 a fost menționată și de Octav Minar (pseudonim literar al lui Octav Popovici, născut în 1886). În anul 1909, acesta a publicat lucrarea „*Eminescu. Album literar artistic*”, în care a preluat date din relatările fraților și surorilor lui Mihai. El și-a însușit afirmația lui Matei Eminescu, potrivit căreia data de naștere a fost luată de pe o *Psaltire* pe care bătrânul Gheorghe Eminovici avea notate datele de naștere ale urmașilor. El a mai consemnat, fără să arate sursa, că *Psaltirea* a fost dăruită de *Aglaia* lui Teodor Ștefanelli. Dar acesta n-a pomenit așa ceva, cu toate că a scris multe pagini, extrem de interesante și de amănunțite despre fostul său tovarăș din anii petrecuți la Cernăuți și la Viena.

Data de 20 decembrie 1849, ca dată a nașterii poetului Mihai Eminescu, a fost asumată și de N. Petrașcu, scriitor, memorialist, publicist, istoric și critic de artă, în studiul intitulat *Mihail Eminescu, Studiu critic*, publicat în „*Convorbiri literare*”, din 1 martie 1892, care apărea sub

²³ G. Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu*, Litera, Chișinău, 1998, p. 43.

²⁴ Teodor V. Ștefanelli, *Amintiri despre Eminescu*, Editura „Junimea”, Iași, 1983, p. 59.

patronajul lui Iacob Negruzzi (al cărui nume era trecut pe copertă!). Acesta a scris că „Mihail Eminescu s-a născut în Botoșani, în 20 decembrie 1849”,²⁵ „dată găsită scrisă chiar de mâna lui în registrele Direcției Convorbirilor Literare”. Însă, a făcut greșeala de a prelua și un mare neadevăr, scriind că „după unii s-ar fi trăgând dintr-un strămoș oriental, „Emin Efendi”, negustor turc, (fără să spună clar cine erau acei „unii”). Autorul respectiv a devenit însă primul critic care a cercetat viața și opera poetului național, într-o lucrare amplă; cu acest studiu, el a devenit și primul critic care a inițiat studiul formal al operei eminesciene.

În anul 1883, poetul făcuse un calcul aritmetic, un exercițiu de memorie pe un manuscris: a scăzut 1849, anul nașterii, din anul curgător, 1883, obținând vârsta de 34 ani; aceasta era susținută de o reflecție pur eminesciană: „78 de ani viața mea întreagă, atâta am să trăiesc. Bătrânul tot astfel. Asta e mărimea constantă de timp a vieții unui individ din rasa noastră. Vor fi urcări și scăderi pe această scară, va fi o oscilație, născută din coadaptarea cu împrejurările, dar în fine un constant rămâne constant. Când s-a născut bătrânul? (34). Când am văzut eu pe Leda și mi-a plăcut? 34 de ani. Să întreb foarte exact – căci e de cel mai mare interes”. Deci, **1883 – 1849 = 34**.²⁶

Așa știau studenții din București și Iași, care pe soclul de marmură albă care susținea bustul lui Mihai Eminescu amplasat în parcul din Botoșani, a fost săpată cu litere mari inscripția: „Poetului Mihail Eminescu 1849-1889 studenții universitari români București-Iași omagiu și admirațiune”. Deci, anul nașterii era considerat 1849. Însă, el n-a fost sigur că ziua lui de naștere era 20 decembrie 1849. Mai târziu, avea să transpună această percepție în versuri cuprinse în poezia „Scrisoarea I”: „Și când propria-ți viață n-o știi singur pe de rost /, Or să-și bată alții capul ca să afle cum a fost?”. Acel calcul corect din punct de vedere matematic, poate fi explicat printr-un apel la un document mai puțin băgat în seamă de către biografii poetului. În 7 august 1857, cerând pașaport pentru fiii săi, Gheorghe Eminovici trecea pe răboj printre fiii săi și pe Mihail „în vârstă de 7 ani”, având „părul negru, ochii negri, nasul potrivit, fața smolită”.²⁷ Învățat fiind de dascălul Eminescu, care a făcut următorul calcul: 1883-1849 = 34 de ani, autorul acestor rânduri a făcut și el un calcul, mult mai modest, tot printr-o scădere cifrică încifrată: 1857-1850 = 7 ani, deci **anul nașterii lui Mihai Eminescu este 1850**.

Ziua de 20 decembrie 1849 a continuat să ridice semne de întrebare, întrucât nimeni n-a văzut acea Psaltire, iar Aglae, sora mai mare a poetului,

²⁵ N. Petrașcu, **Mihail Eminescu, Studiu critic**, publicat în, „Convorbiri literare”, nr. 11 și 12, București, 1 martie 1892, anul XXV, numer jubiliar, pentru împlinirea a 25 de ani, p. 177.

²⁶ G. Călinescu, **Viața lui Mihai Eminescu**, Litera, Chișinău, 1998, p. 43.

²⁷ **Idem.**, p. 58.

a greșit susținând că locul nașterii lui Mihai a fost satul Ipotești. Bătălia împrejurul datei de 20 decembrie ar fi fost tranșată pentru moment de către „*un istoric literar*”, despre care se spune că ar fi rupt acea pagină din Psaltire, „*pentru a încheia discuția*”. Cu toate acestea, s-a ivit *îndoiala asupra locului nașterii, dar și asupra zilei de naștere*.

* 24 decembrie 1849

• Această dată a fost rostită și scrisă de Aglae, sora poetului, cu doi ani mai mică decât acesta (fiind născută în 7 mai 1852). Ea a corectat după aproape un deceniu de la moartea poetului, într-un mod specific feminin cu esență de univers eminescian, informația oferită lui Titu Maiorescu în scrisoarea trimisă acestuia în 3 iulie 1889.

NOTĂ: Aglae a fost renumită pentru frumusețea ei, primind o educație aleasă. Avea talent muzical, dovedind reale aptitudini la pian, era îndrăgostită de arta dramatică, dorindu-și să devină actriță. Obişnuia să meargă cu fratele ei Mihai la Cernăuți să vadă spectacole de teatru și muzică. Însă, din cauza lipsei de bani n-a putut urma cursuri universitare în domeniul muzicii, continuând lecțiile de canto. În adolescență a frecventat cercurile intelectuale de la Botoșani, Suceava și mai ales de la Cernăuți, unde l-a cunoscut pe Ciprian Porumbescu.

Între anii 1869-1871 s-a aflat în compania lui Ciprian Porumbescu și a compozitorului Teodor Flondor, pe care se spune că i-a influențat pe plan muzical. A ajuns să facă parte din societatea muzicală „Armonia”, susținând chiar concerte la pian, la unele dintre acestea participând și fratele ei Mihai.

Calitățile ei au făcut-o remarcată de profesorul Ioan Droglî din Suceava, care era cu 20 de ani mai mare decât ea. Astfel, la vârsta de 18 ani s-a căsătorit cu Ioan Droglî, care între anii 1875 – 1882 a fost inspector districtual pentru județele Suceava și Câmpulung, locuia la Suceava. Cu Droglî, Aglae a avut doi băieți, Ioan și George. Ea a continuat să ofere concerte la pian, făcând și teatru amator. În acel context, a remarcat-o Titu Maiorescu, venit la Cernăuți. Se presupune că frumoasa Aglae a aprins inima lui Maiorescu, dar doar platonice.

Drama ei a început odată cu moartea soțului, în anul 1887. A rămas cu doi copii, aproape pe drumuri și cu bani puțini. Pentru a se salva, s-a căsătorit din interes în anul 1890, cu căpitanul austriac Heinrich Gareiss von Döllizsturm, și a trecut la catolicism. Mai mult, fiul ei George s-a îmbolnăvit, în mod tragic, ducându-și viața prin sanatorii. Aglae a fost doborâtă de nenorocire, la care s-a adăugat o boală cumplită despre care se spune că a moștenit-o, morbul lui Basedow, o boală autoimună a glandei tiroide, care i-a pricinuit stări de indispoziție și deformări fizice. S-a stins din viață anul 1900 la Cernăuți, unde locuia cu ultimul soț. Acolo a și fost înmormântată.

Aglae Droglî a îndreptat greșeala făcută în scrisoarea din 3 iulie 1889 în privința zilei de naștere a fratelui ei, acceptată de Titu Maiorescu fără să mai facă alte verificări. Astfel, în „*Memoarul familiei mele*”, scris în anul 1898, ea a făcut următoarea punere la punct, spre știința celor care încă mai scotoceau prin arhive și la fața locului pentru a găsi urme din viața poetului: „*Mama mi-a spus odată când era veselă, căci de obicei era mereu mohorâtă, că pe Mihai l-a născut într-o iarnă grea din 1849 cu o zi mai devreme de*

Crăciun (Crăciunul este în noaptea de 24/25 decembrie, ziua de Crăciun fiind în 25 decembrie!), *botezându-l în legea străbună în luna ghenarie la Botoșani, căci sătucul nostru nu avea preot și că tata a vrut așa*".²⁸

NOTĂ: *Ce semnificație are ziua de 24 decembrie? Este Ajunul Crăciunului, adică ziua dinaintea Crăciunului, când se comemorează Nașterea lui Iisus, ultima zi de post din Postul Nașterii Domnului, care începe în ziua de 15 noiembrie și se încheie în ziua de 24 decembrie. În ajunul Crăciunului, fiecare credincios ajunează după putere, până la Ceasul al IX-lea (ora 15.00), nemâncând nimic. În unele zone, credincioșii ajunează până mai târziu, așteptând răsăritul luceafărului de seară, în amintirea stelei care a vestit magilor Nașterea Domnului. Aceasta este anunțată în lume de creștini prin colinde. Primii care pornesc cu colindatul, în dimineața de Ajun, sunt copiii și tinerii. Aceștia sunt primiți de creștini cu mere, nuci, covrigi și cu acele turte numite „Scutecelele lui Hristos”. Întrucât până după Sfânta Liturghie din ziua de Crăciun este încă post, colindătorii trebuie primiți cu daruri de post, respectiv covrigi, turte, nuci, fructe. Tot în aceea zi, preotul umblă pe la casele credincioșilor cu icoana Nașterii Domnului, spre a vesti măritul praznic al Întrupării Fiului lui Dumnezeu din Fecioara Maria.*

* 15 ianuarie 1850

• În anul 1892, Nicolae Giurescu, student al lui Titu Maiorescu, a fost trimis la Ipotești, împreună cu C. Vasiliu, pentru a încerca să afle și să fixeze cu rigoare locul nașterii poetului Mihai Eminescu, unde urma „*să se ridice o școală în amintirea poetului*”. Negăsind datele căutate la Ipotești, acesta a pornit spre biserica „*Uspenia*” (Domnească), catedrala orașului Botoșani.²⁹ Acolo l-a căutat pe preotul Dimitrie și după răscolirea câtorva groase volume prăfuite de vreme în care erau trecute numele tuturor botezaților de „*Dumnealui preotul iconom Ion Stamati*”, în acel moment răposat, începând cu anul 1832 a găsit în „*Metrica, partea I, de nașteri și botezuri*” următoarele rânduri pe care le-a consemnat „*în exacta transcriere*”: „**Născut la 15 ghenarie 1850, din părinții: Gheorghe Eminovici, proprietar, și soția sa Ralu, născută Vasile Iurașcu, care primi botezul în 21 ghenarie; s-a numit Mihail, având naș pe dumnealui stolnicul Vasile Iurascu**”. El a mai consemnat că „*Acest volum se află în buna păstrare a preotului Dimitrie, de la mai sus pomenită biserică. Rămâne (așadar) cu totul sigur că Mihail Eminescu s-a născut în Botoșani în ziua de 15 ianuarie 1850*”.

Această concluzie s-a dovedit a fi veridică, acceptându-se faptul că pruncul Mihail Eminovici s-a născut la 15 ianuarie 1850 în Botoșani. Ea se

²⁸ Apud Dr. I. Nica, Mihai Eminescu. Structura somato-psihică, **Cu un cuvânt înainte de Const. Ciopraga**, Editura *Eminescu*, 1972; I.D. Marin, Eminescu la Ipotești, Editura „*Junimea*”, 1979.

²⁹ Corneliu Botez, **Unde s-a născut poetul Eminescu?**, în *Mihail Eminescu – Literatură*, Iași, 1904, p. 76-78 și *Ateneul*, Botoșani, număr festiv, februarie 1904; Corneliu Botez, **Viața poetului Mihail Eminescu (Date biografice inedite), Omagiu lui Mihail Eminescu cu prilejul a 20 ani dela moartea sa 15 ianuarie 1850 – 16 iunie 1889-16 iunie -1909**, București, Atelierele grafice Socec & co., Societate anonimă, 1909, p. 64-65.

bazează pe *Registrul de nașteri și botez* păstrat în arhiva bisericii Uspenia (Domnească) din Botoșani, data nașterii a fost trecută ca fiind „15 ghenarie 1850”, botezul fiind oficiat în 21 ianuarie 1850; pruncul Mihail a fost botezat de preotul Ion Stamate, ajutat de fiul său, Dimitrie, diacon, la botez fiind prezenți în afară de părinți (Gheorghe și Raluca), stolnicul Vasile Jurașcu, naș, și maica Fevronia Jurașcu de la schitul Agafton, soră cu mama noului născut.

Nicolae Giurescu a comunicat rezultatul cercetărilor sale într-o scrisoare trimisă lui Jacob Negruzzi, la 7 mai 1892, arătând că „*mitricele se află în bună păstrare a preotului Dimitrie de la sus pomenita biserică*”.³⁰ În același an, a publicat în revista „*Convorbiri Literare*” studiul „*Când s-a născut Eminescu?*”.³¹ Autorul a afirmat că de mai bine de un an el stăpânea „*date temeinice asupra locului și anului nașterii lui Mihail Eminescu*”, constatând în toate încercările biografice „*greșeli mari în această privință*”. De aceea, s-a hotărât să le dea în vileag, având încredere în ospitalitatea „*Convorbirilor Literare*”. El a considerat că următoarele date culese de cei implicați în alcătuirea biografiei poetului Mihai Eminescu erau greșite:

– pe mormântul de sub „*teiul sfânt și dulce*”, sub numele „*Mihail Eminescu*”, stăteau săpate, în piatra rece, două clipe din vecinica vreme: „*1850-1889*”;

– în prefața ediției a IV-a, Titu Maiorescu a scris că Mihai Eminescu „*e născut la 20 Decembrie 1849, în satul Ipotești, lângă Botoșani*”;

– în matricula gimnaziului din Cernăuți se găsește anul 1849, 14 decembrie;

– în alte schițe biografice greșeala e și mai mare: în ziarul „*Românul*”, reprodus însă de unicul număr al *ziarului „Eminescu”* (ieșit cu prilejul dezvelirii bustului la Botoșani), stă scris că Mihai Eminescu „*a văzut lumina zilei în satul Dumbrăveni, județul Botoșani, la anul 1849, luna Noiembrie 8, în ziua de Sfinții Arhangheli, pentru care i s-a și dat numele de Mihai din botez*”.

Concluzia lui Nicolae Giurescu a fost astfel formulată: „*Mihail Eminescu s-a născut în Botoșani în ziua de 15 ianuarie 1850*”.

În anul 1895, Matei Eminescu a publicat o broșură cu câteva poezii (semnificative) scrise de fratele său Mihai Eminescu, intitulată *Mihai Eminescu. Poezii. Cartea Didactică*. Aceasta a fost aprobată de Ministerul Instrucțiunii Publice și cultelor pentru uzul școalelor.³² Nicolae Petrașcu a

³⁰ Corneliu Botez, *op. cit., loc. cit.*, p. 63.

³¹ N. D. Giurescu, *Când s-a născut Eminescu?*, în „*Convorbiri literare*”, 1892, p. 183-185; *Idem.*, N.D.Giurescu, *Când s-a născut Eminescu*, în *Bătălia bucovineană pentru Eminescu*, Editura „*Mușatinii*”, p. 58-60.

³² *Mihai Eminescu, Poezii. Cartea Didactică*, editori S. Dumitru și Matei Eminescu, București Lito-Tipografia Codreanu și Săvoi, Calea Rahovei nr. 3 1895, format mic, 78 p.

scris prefața, intitulată „*Eminescu*”, în care a consemnat negru pe alb: „*Mihai Eminescu s-a născut la Botoșani în ziua de 15 ianuarie 1850*”. Acesta a prezentat viața lui Mihai Eminescu în rezumat, concluzionând că „*În scurta sa viață, el a lăsat un nume neșters cu poeziile sale, scrise cu un talent rar și multă măiestrie... La început apreciat numai de un număr restrâns de oameni, astăzi e cel mai citit poet național. Prin dânsul poezia română s-a înălțat, atingând frumuseți nouă și nepieritoare*”. Această broșură, aprobată de Ministerul Învățământului, s-a răspândit mai ales în rândul elevilor. Deci, Matei, fratele poetului, care a lucrat la elaborarea acestei broșuri comentat critic cele scrise de Nicolae Petrașcu, recunoscând tacit că locul nașterii a fost orașul Botoșani, iar ziua de naștere, 15 ianuarie 1850.

Pentru a clarifica problema zilei de naștere a poetului, Corneliu Botez s-a deplasat la biserica „*Uspenia*”, care era, în fapt, catedrala orașului Botoșani, unde slujea părintele Dimitrie Stamate, în vârstă de 95 de ani (pe care l-a cunoscut Nicolae Giurescu!). Preotul a declarat că mitricile de născuți și botezați, în care ar fi înscrisă nașterea poetului Eminescu nu se mai găseau în posesiunea bisericii „*Uspenia*”, fiind transportate de mulți ani împreună cu ale celorlalte biserici din județ, la oficiul primăriei Botoșani. Acesta a explicat că nu el l-a botezat pe copilul Mihail, ci tatăl său, Economistul Ion Stamate, care era și duhovnic al familiei Eminovici, el asistând la botez ca diacon.

Corneliu Botez s-a deplasat la Oficiul stării civile a orașului, unde a găsit prea puține mitrice vechi, scrise cu slove chirilice. Însă, examinându-le în amănunt a dat peste câteva file purtând titlul: *Mitricile, Partea I, născuți pe anul 1850 a bisericeii cu hramul „Adormirea Maicei Domnului” (Uspenia, în slavonă) din orașul Botoșani*. Câteva foi purtau în fruntea lor tipărite cu litere chirilice cuvintele: „*Registru pentru naștere și botez pe anul 1850*”. Astfel, a găsit trecut la No. 3, actul de naștere și botez a copilului Mihail Eminovici, purtând sub rubricile respective indicații lămurite, potrivit cărora copilul Mihail Eminovici s-a născut în orașul Botoșani la 15 Ghenarie 1850 și a fost botezat la 21 Ghenarie (ianuarie) același an, din părinții: Gheorghe Eminovici, Căminar și soția sa Ralu, Căminăreasă, proprietari; naș a fost Vasile Iurașcu – stolnic și Ioan Iconomul preotul care l-a botezat. Documentul era extrem de prețios, căci susținea, legal, nașterea și botezul poetului Mihai Eminescu, care purta iscăliturile părinților, preotului și nașului care l-a botezat. Corneliu Botez a atras atenția oficialului Stării civile asupra însemnătății acestui act, povățuindu-l să-l pună în loc sigur, spre a nu se rătăci sau sustrage.

În revista „*Ateneul*” din Botoșani, din februarie 1904, număr festiv, apărut cu ocazia inaugurării bustului de la Dumbrăveni al poetului Eminescu, Corneliu Botez a scris articolul intitulat: „*Unde s-a născut poetul Eminescu?*”.

Acesta a încheiat articolul astfel: „*Rămâne dar definitiv stabilit că Eminescu s-a născut în orașul Botoșani la 15 Ianuarie 1850, primind botezul la 21 Ianuarie*”, fapt dovedit și susținut de actul legal original (certificatul de botez) care a stipulat nașterea și botezul poetului. Actul de botez întocmit la „*Adormirea Maicii Domnului*” din Botoșani, copiat și publicat de Corneliu Botez și autentificat de grefa Tribunalului Botoșani, arată că *Mihail, fiul căminarului Gheorghe Iminovici și a soției sale Ralu s-a născut la 15 Ghenarie 1850.*³³

Pentru a pune capăt dezbaterilor contradictorii, în anul 1903 profesorul Radu Sbiera a consemnat:³⁴ „*Cât despre ziua nașterii lui Eminescu, căpitanul Eminescu, fratele poetului, ne spune, în prefața de la edițiunea poeziilor lui M. Eminescu, că în mitrica născuților a bisericii catedrale din Botoșani se zice că s-ar fi născut „la anul 1850 luna Ghenarie”, pe când tatăl poetului să fi însemnat, într-o psaltire veche, că Mihai Eminescu s-a născut la 20 Decemvrie 1849*”. Deci, profesorul respectiv a confirmat acceptarea tacită de către Matei Eminescu a nașterii fratelui său „*la anul 1850 luna Ghenarie*”, demonstrând că datele din cataloagele școlii greco-ortodoxe și ale liceului din Cernăuți, respectiv *6 Decemvrie 1850 și 14 Decemvrie 1849* sunt greșite.

Hotărâtoare în privința acceptării zilei de 15 ianuarie 1850 ca zi de naștere a poetului Mihai Eminescu au fost concluziile cercetărilor făcute în arhive și pe teren de Nicolae Giurescu, publicate în „*Convorbiri literare*” din 1 iunie 1912.³⁵ Acestea au fost preluate de criticul literar Titu Maiorescu, în edițiile lucrării sale, „*Eminescu și poeziile lui*”. Însă, în anul 1914 Teodor Ștefanelli s-a simțit obligat să se implice în lămurirea punctelor sensibile din biografia prietenului său, considerând că rămân în ecuație următoarele date care trebuie analizate și explicate:

- ziua de 20 decembrie 1849, însemnat de „*Eminescu, singur*”, într-un registru al societății literare „*Junimea*” din Iași;

- ziua de 15 ianuarie 1850, consemnată în actul de naștere de la biserica „*Adormirea Maicei Domnului*” din Botoșani.

Teodor Ștefanelli a observat că între data nașterii din registrele liceului, apoi între data nașterii așa precum a însemnat-o poetul în registrul „*Junimii*”, iar tatăl său, pe Psaltire, și între actul de naștere publicat de Corneliu Botez deosebirea nu este mare, „*numai o lună*”. El a fost convins că se poate stabili, „*cu siguranță*”, faptul că Eminescu, „*în momentul în care a început să cerceteze clasa a treia a școlii primare din Cernăuți, avea vârsta de 8 ani și 8 sau 9 luni*”. La acestea se adaugă următoarele argumente:

³³ Teodor V. Ștefanelli, **Amintiri despre Eminescu**, Editura „*Junimea*”, Iași, 1983, p. 59.

³⁴ Radu Sbiera, **Amintiri despre Eminescu**, în *Bătălia bucovineană pentru Eminescu, Anul 80 al artelor plastice bucovinene*, Editura „*Mușatinii*”, p. 77.

³⁵ N. D. Giurescu, **Când s-a născut Eminescu?**, *Convorbiri literare*, 1892, p. 183-185.

– există un singur document care consemnează data certă legată de primele zile ale copilului Mihail Eminovici: certificatul său de botez, din 21 ianuarie 1850, semnat de preotul Ioan Stamate din Botoșani, nașul de botez al copilului – stolnicul Vasile Iurașcu, bunicul său matern, precum și părinții copilului – Gheorghe și Raluca Eminovici;

– ipoteza potrivit căreia copilul Mihail Eminovici s-a născut în 15 ianuarie 1850 a fost lansată și argumentată de scriitorul Nicolae Giurescu în urma unei cercetări de arhive și la fața locului; aceasta a fost susținută apoi și de sora poetului, Aglae, acceptată de fratele său, Matei Eminescu, fiind preluată de criticul literar Titu Maiorescu, în lucrarea „*Eminescu și poeziile lui*”, publicată în anul 1889.

• Pe baza acestor dovezi s-a instituționalizat faptul că poetul Mihail Eminescu s-a născut în 15 ianuarie 1850, în Botoșani, această zi fiind legiferată ca **Ziua Culturii Naționale** prin Legea nr. 238 din 7 decembrie 2010.

B. CONTROVERSE PRIVIND LOCUL NAȘTERII

Nici locul nașterii lui Mihai Eminescu n-a rămas în afara dezbaterilor controversate, care s-au desfășurat mulți ani după moartea sa fizică. Încă din perioada grelei sale suferințe fizice au fost lansate atacuri la adresa operei sale, dar și a propriei persoane, însoțite de controverse zgomotoase privind locul nașterii. În câmpul dezbaterilor conduse din umbră de critici sau istorici literari, intrați în conflict cu ideile junimiste, au fost aduse numele a patru localități: „**Soleni**”, **Ipotesti**, **Dumbrăveni** și **Botoșani**.

* „SOLENI”

• În 31 martie 1889, când poetul Mihai Eminescu era încă în viață, iar la Paris se inaugura cu mare fast Turnul Eiffel, un conferențiar pe nume Mihail Chinișescu afirma, într-o conferință rostită la „*Ateneu*”, în București, că poetul Mihai Eminescu s-a născut în satul „**Soleni**” din **Moldova**.³⁶ Conferința respectivă, publicată ulterior în „*Revista olteană*” din același an, a însemnat o mostră de a lovi cu răutate într-un simbol al inteligenței neamului, care în acel moment nu se putea apăra.

Despre conferențiarul respectiv și conferința ținută nu prea se știu multe lucruri. Însuși marele istoric și critic literar George Călinescu a consemnat astfel acest eveniment în cartea sa „*Viața lui Mihai Eminescu*”; „*Pe când trăia Eminescu*”, un conferențiar pe nume Mihail Chinișescu, „*putea spune publicului la Ateneu (31 martie 1889) că poetul este născut la Soleni, sat în Moldova*”.³⁷

³⁶ Mihail Chinișescu, **Încercări asupra poetului Eminescu (conferință)**, „*Revista olteană*”, II, 1889, p. 85-100.

³⁷ George Călinescu, **Viața lui Mihai Eminescu**, *Litera*, Chișinău, 1998, p. 44.

Despre enigmaticul Mihail Chinișescu, cel care a pronunțat numele satului Soleni ca loc al nașterii lui Mihai Eminescu, când el era încă în viață, dar mai ales despre satul Soleni, n-am aflat nimic, cu toate că am scotocit ogoarele scrise ale „*Internetului*” în cruciș și-n curmeziș. Poate că mă ajută cineva, citind acest studiu pe care m-am străduit, cât m-a dus mintea și m-au ajutat sursele de documentare, să-l aduc aproape de „*cuvântul ce exprimă adevărul*”.

O idee repede a oferit Duiliu Zamfirescu, în romanul *În fața vieții*, publicat în anul 1884. Satul respectiv era risipit pe munți și pe văi, dincolo de priporul râului Trotuș. Acolo, familia de boieri Soleanu, care și-a trimis fiul la studii în străinătate, la Paris, a avut moșie și casă boierească, ce-au fost vândute unui domn pe nume Marțian.³⁸ Tânărul Eugeniu Soleanu s-a întors de la Paris, unde fusese la studii, găsind în țară o situație lipsită de speranțe de viață bună. Astfel, acesta a devenit aparent, un pesimist sincer, care a cedat în fața greutăților vieții. Navigând prin câmpul informațional al „*Internetului*”, prin ape tulburi, am găsit ceva interesant: în anul 1886, Constantin Dobrogeanu Gherea, angajându-se în polemică politică și socială, i-a înfruntat de unul singur pe junimiștii tineri aflați sub călăuză lui Titu Maiorescu, a scris articolul „*Pesimistul de la Soleni*” (fără a localiza satul Soleni!) unde l-a atacat dur pe Duiliu Zamfirescu și romanul acestuia, *În fața vieții*.

Acesta l-a acuzat pe romancier că prin acel Eugeniu Soleanu, care se considera un „*pesimist sincer*”, dar în fapt era un pesimist „*papagal*”, deci un ticălos, a creat un prototip al pesimistului în literatura română.

În anul 1887, în studiul „*Decepționismul în literatura română*”, publicat în revista „*Contemporanul*”, criticul polemist Gherea a explicat astfel de unde purcede *decepționismul* sau *pesimismul* în literatura română: „*Care e pricina strigătelor de durere, a deznădejdiei, a decepțiunii ce caracterizează literatura noastră contemporană, care și-a găsit răsunset în Eminescu, Delavrancea, Vlahuță și-n o mulțime din scriitorii noștri, în cei care au ceva talent, precum și în cei care sunt cu totul lipsiți? Aceasta nu poate fi o întâmplare. Întâmplare nu poate fi când e vorba de întreaga mișcare literară a unei generații. Oare înrâurirea unui singur om, e vorba de Eminescu, să fi împins literatura noastră contemporană în acest decepționism, după cum zic unii?*”.

Comentariile sunt de prisos: acel enigmatic sat Soleni era locul predestinat, în care se nașteau pesimiștii, iar poetul Mihai Eminescu era considerat de adepții lui Gherea generatorul „*decepționismului*” în literatura română contemporană.

³⁸ Duiliu Zamfirescu, *În fața vieții*, București, 1884, p. 23.

* IPOTEȘTI

• În 3 iulie 1889, Aglae, sora lui Mihai Eminescu, a afirmat că fratele său „s-a născut în satul Ipotești, lângă orașul Botoșani, depărtare de 1 ½ oră, proprietatea tatălui nostru”, în 20 decembrie 1849.³⁹

NOTĂ: *Vatra satului Ipotești, așezat la 3 km de sud-estul orașului Suceava, a fost locuit din cele mai vechi timpuri, dovadă stând mărturiile arheologice găsite îndeosebi în zona „Seliște”. Prima atestare documentată este din anul 1586, când a fost menționat vătămanul/ hotarnicul Simașco din Epotesci, apoi alta din anul 1638, când sunt amintiți „megiașii” din Epotest, iar a treia menționare datează din anul 1666, când se vorbește despre boierul Ursache care primea Ipoteștiul ca moșie. Hotarele satului Ipotești au fost fixate la 3 august 1716. Drumul care face legătura dintre Suceava și Ipotești (și care continuă spre Bosanci, Liteni și mai departe) a fost atestat documentar pentru prima dată în vremea lui Ștefan cel Mare, în anul 1456, sub numele de „drumul cel mare al Sucevei”, deși probabil vechimea acestuia este cu mult mai îndelungată. Două secole mai târziu, în anul 1663 acesta era numit „drumul cel vechiu de vine de la Suceava”, pentru ca în anul 1726 să i se spună „drumul cel mare”, iar în anul 1753 „drumul Harabagiilor” sau „calea mare”.*

Prin anul 1825, în Ipotești a fost construită Biserica de lemn cu hramul Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil (Sf. Voievozi), „pe locul și cu ajutorul lui Ipatie și Nicolae Isăcescu, care sunt primii ctitori”, dar „putrezind lemnul, a fost (re) făcută din vălătuci”.

În 30 iulie 1847, căminarul Gheorghe Eminovici a cumpărat pentru suma de 4.000 de galbeni, două cincimi din moșia Ipotești de la Eufrosina Petrino, moșie cu 330 de fălci de pământ. La intersecția a două drumuri din centrul satului, acesta a construit o casă nouă din vălătuci și cărămidă, în locul unei case mai vechi și dărăpănate.

În același an, 1847, Raluca (Iurașcu) Eminovici a cumpărat mica bisericuță de lemn din cătunul Ipotești, cu 250 de galbeni, de la boierul Theodor Murguleț. Bisericuța a devenit lăcaș de rugăciune al familiei, ea continuând să fie folosită ca biserică a satului Ipotești și după cumpărare, salariul preotului fiind plătit de tatăl poetului, Gheorghe Eminovici, care deținea moșia din Ipotești.

Construirea noii case a început în anul 1848 și s-a terminat în anul 1855. În jurul casei se afla o curte mare, o livadă, bisericuța familiei, o fântână, grajduri pentru animale, hambare pentru cereale și alte anexe gospodărești.

Copilul Mihail Eminovici s-a mutat în casa părintească de la Ipotești la vârsta de 2 ani și câteva luni, locuind acolo, împreună cu părinții, până în toamna anului 1869, când a plecat la studii la Viena, apoi la Berlin. În anul 1876 a murit mama sa, Raluca, iar familia Eminovici a mai stăpânit moșia Ipotești până în anul 1878, când a fost vândută din cauza datoriilor.

În anul 1884 a murit Gheorghe Eminovici, iar după moartea acestuia, casa n-a mai fost locuită, ajungând să se ruineze. Părinții săi, precum și doi frați: Iorgu (mort în anul 1873) și Nicu (mort în anul 1884) au fost înmormântați în spatele bisericuței de lemn, lângă altar.

În anul 1883, Mihai Eminescu a revenit la Ipotești pentru ultima oară, în speranța că va răscumpăra moșia vândută în anul 1878, dar n-a reușit să

³⁹ G. Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu*, Litera, Chișinău, 1998, p. 43.

răscumpere bucată lui de copilărie. În momentul morții lui Mihai Eminescu, în Ipotești, satul copilăriei sale încă nu exista școală.

* DUMBRĂVENI

• Informațiile date de Matei Eminescu ziarului „*Fântâna Blanduziei*” nr. 27 din 16 iulie 1889 referitor la fratele său au specificat că locul nașterii poetului Mihai Eminescu era satul **DUMBRĂVENI**,⁴⁰ unde familia Eminovici a locuit o anumită perioadă. Ideea respectivă a fost susținută și cultivată, precum se știe, de către scriitoarea Constanța de Dunca-Șchiau. Aceasta a fost invitată la Iași pentru a ține două conferințe în folosul unui azil de bătrâni veterani din războiul de independență. Acolo a reluat legătura cu familia Moruzzi, de la care a aflat „*rezultatul ce avu publicarea articolului... Botezul lui Eminescu*”. Principesa Ghica, născută Balș, devenind, prin drept hereditar, proprietara Dumbrăvenilor, aflând că poetul Mihai Eminescu s-a născut la Dumbrăveni, a cerut reînhumarea trupului acestuia la Dumbrăveni.⁴¹ Acest fapt nu s-a petrecut, însă a apărut și a circulat ideea așezării unui bust al poetului, pe locul unde odinioară a fost casa unde a locuit tatăl său, fost administrator al moșiilor boierului Balș.⁴²

În anul 1899, idee a prins contur, iar proprietarul moșiei Dumbrăveni, prințul Leon Ghica, a luat inițiativa realizării unui bust al poetului Mihai Eminescu și amplasării acestuia la Dumbrăveni, ca semn de prețuire pentru marele poet român. Drept urmare, a comandat acel bust sculptorului Oskar Spaethe din București, care se bucura de faima unui bun portretist, urmând ca bustul să fie inaugurat cu prilejul comemorării a 10 ani de la moartea poetului. Pentru orientarea în redarea fizionomiei autorului *Luceafărului* i-a trimis sculptorului câteva fotografii ale unor unchi ai poetului cu care acesta semăna foarte mult. Pentru a da o mai mare rigoare biografiei poetului național informațiile furnizate de Matei Eminescu au fost preluate și popularizate de ziarul „*Românul*”, fiind apoi reproduse în unicul număr al *ziarului „Eminescu”*, tipărit cu prilejul a acelei activități culturale. Sculptorul a lucrat cu sârg la portret, fără a mai face alte investigații documentare personale, dat fiind termenul scurt pentru predarea la timp a sculpturii.

NOTĂ: *Așezarea și moșia Dumbrăveni se aflau aproape de râul Siret și la 18 km vest (pe drumul spre Botoșani) de Cetatea Sucevei, fiind atestată în prima jumătate a*

⁴⁰ Mihail Eminescu, *Diverse*, cu o prefață de I. L. Caragiale, Biblioteca Academiei Române, I. 102021; Corneliu Botez, *Viața poetului Mihail Eminescu*, în *loc. cit.*, p. 65-66.

⁴¹ Virginia Constantiniu, *Din patrimoniul Memorialului Ipotești – fotografia bustului poetului Eminescu de la Dumbrăveni*, în „*Monitorul de Botoșani*”, 2 august, 2020.

⁴² Corneliu Botez, *Viața poetului Mihail Eminescu*, în *loc. cit.*, p. 65; Virginia Constantiniu, *Din patrimoniul Memorialului Ipotești – fotografia bustului poetului Eminescu de la Dumbrăveni*, în „*Monitorul de Botoșani*”, 2 august, 2020.

secolului al XV-lea. La Dumbrăveni, pe moșia boierului Costache Balș, a trăit și a muncit familia lui Gheorghe Eminovici, o bună perioadă de timp. Aici și-a întemeiat familia (prin căsătoria în 29 iunie 1840 cu Raluca Iurașcu, fiica stolnicului Vasile Iurașcu) și aici s-au născut primii șase copii. Aici a învățat taina administrării moșilor și afacerilor, fiind ridicat în 12 mai 1848 de către domnitorul Mihail Sturza, la rangul de căminar.

Solemnitatea de omagiere a poetului național a avut loc în 14 iulie 1902 (st.v.), ora 11, într-o zi de duminică, satul Dumbrăveni trăind unul dintre cele mai importante evenimente din istoria sa. Bustul lui Mihai Eminescu a fost amplasat în parc, pe un postament din piatră, în fața conacului boierului.⁴³ Pe un soclu înalt de doi metri și jumătate, a fost fixată o placă de bronz pe care a fost inscripționat textul „Aici s-a născut Mihai Eminescu – 15 Ianuarie 1850-15 Iunie 1889” și au fost inscripționate patru versuri din poezia „Valurile, vânturile”: „Ne-nțeles rămâne gândul / Ce-ți străbate cânturile, / Zboară numai îngânându-l, / Valurile, vânturile” – un veritabil mesaj peste veacuri.

Printre participanții la manifestare s-au aflat: Petre Grădișteanu – președintele Ligii Culturale, I.A. Rădulescu din partea revistei „Convorbiri literare”, Cincinat Pavelescu, Al. Davilla, o delegație din Galați, iar din Bucovina – S. Fl. Marian și Victor Morariu – reprezentanții studenților cernăuțeni și reporterul Constantin Berariu.

Solemnitatea a început cu o slujbă religioasă oficiată de preotul Vasile Gheorghiu din Dumbrăveni, urmat de piesa corală, pe versuri de Mihai Eminescu „Rugămu-ne-ndurărilor” și o cântată compusă de L. Tempea din Ardeal pe versurile lui Șt. O. Iosif și prezentată de elevii ambelor școli din Dumbrăveni. S-au recitat ode, s-au rostit discursuri și s-a dat citire unei telegrame cu semnătura a 500 de gălățeni, din partea cărora s-a depus o coroană de flori cu inscripția: „Gălățenii, nemuritorului poet român Eminescu”.⁴⁴

Festivitatea s-a încheiat cu un marș compus de Mihai Eminescu în anul 1878, când rușii au răpit României județele din sudul Basarabiei, sub pretextul „compensației” pentru Dobrogea, oferită prin Pacea de la Berlin, intitulat „La arme!”, pus pe muzică de compozitorul ieșean Eduard Caudella: „Auzi! Departe strigă slabii, / Și asupriții către noi. / E glasul blândeii Basarabii, / Ajunsă'n ziua de apoi. / E sora noastră cea mezină, / Gemând sub cnutul de Calmuc, / Legată'n lanțuri e-a ei mână, / De ștreang târând-o ei o duc. / Murit-au ? poate numai doarme, / Ș'așteptă moartea de la câini. / La arme! La arme! / La arme dar Români! / Frați Români! La arme! / La arme dar Români!”. Despre acest cântec, Leon Ghika a scris în presa vremii că ar

⁴³ Solemnitatea desvelirii bustului lui Eminescu dela Dumbrăveni, în *Omagiu*, p. 163-168.

⁴⁴ Ziarul „*Conservatorul*”, marți, 16 Iulie 1902.

fi bine să devină Imnul național al României. Tot cu acea ocazie Cincinat Pavelescu a scris poezia „*La bustul lui Eminescu. Din parcul Dumbrăveni*”.

După serbare, Leon Ghica a dat un concert coral și instrumental în incinta școlii, susținut de corul plugarilor din Dumbrăveni și apoi o petrecere nocturnă în parcul conacului, luminat feeric cu lămpi electrice.⁴⁵ Însă, peste 27 de ani, în ziarul „*Rampa*” din 28 ianuarie 1929 a apărut un articol semnat de Romulus Dianu, în care a fost inserată și următoarea relatare cu privire la sculptorul Oscar Spaethe: „*Cei prezenți la solemnitatea inaugurării monumentului poetului Mihail Eminescu de pe moșia Dumbrăveni a prințului Leon Ghica au rămas neplăcut surprinși de figura acestuia cu obraji ciupiți ca de vărsat. Excepția o făceau doar invitații gazdei care cunoșteau cum de se realizase o atare bizară fizionomie*”.⁴⁶

Ce se întâmplase? Cu o zi înainte de inaugurare sculptorul s-a deplasat cu bustul la Dumbrăveni, pentru a-l monta personal pe soclu. Însă, când lucrarea a fost scoasă din lada în care era ambalată, cei câțiva invitați care veniseră cu el de la București să asiste la inaugurare și gazdele au constatat cu stupeoare că Mihai Eminescu era redat cu o frumoasă și bogată barbă. La masa de seară, Oscar Spaethe a aflat de la comesenii săi despre gafa făcută. Îngrozit de spectrul unei batjocuri la care va fi expus, i-a părăsit imediat și înarmat cu un ciocan și o daltă, de la fierăria conacului, la lumina unui felinar, a dat jos barba, dar ciopliind grabnic și nervos câteodată, daltă a pătruns în marmură mai adânc decât trebuia. „*Așa s-au pricopsit botoșănenii cu o statuie a lui Mihai Eminescu pe care o priveau cam chiorăș*”.

NOTĂ: *Destinul bustului lui Eminescu de la Dumbrăveni nu a fost dintre cele mai fericite. După al doilea război mondial, a fost luat de pe soclu, adăpostit de familia lui Petrache Andrușcă și apoi adus la Botoșani și ascuns în podul Liceului „Laurian”, de unde a dispărut, iar soclul a fost demolat de un tractor rusesc cu șenile. După mai mulți ani, în 1992, locuitorii comunei Dumbrăveni în frunte cu profesorii de la școala din sat și oficialitățile locale au amplasat, în fața școlii, pe un soclu de piatră, un alt bust al marelui nostru poet. Bustul a fost inaugurat în ziua de 14 iunie 1992, deci la 90 de ani de la inaugurarea primului bust. Alături se află o piatră, probabil o porțiune din soclul primului bust, pe care scrie că la Dumbrăveni s-a născut Eminescu: „Aici s-a născut EMINESCU”. Cel puțin profesorul de limba română cunoaște data și locul nașterii poetului Mihai Eminescu. Însă, dincolo de legendă, dorința localnicilor de a se mândri cu acest fapt i-au făcut să inscripționeze piatra cu această inexactitate, exprimând conștiința asumării lui Mihai Eminescu pe întreaga vatră a neamului.*

Precum s-a văzut mai sus, sesizând lacunele cercetării vieții lui Mihai Eminescu, Corneliu Botez s-a hotărât a întreprinde cercetări proprii spre a stabili cu rigoare care versiune e întemeiată în privința locului nașterii. Astfel,

⁴⁵ **Bustul lui Mihai Eminescu de la Dumbrăveni – file din jurnalul lui Victor Morariu,** în „*Dacia literară*”, X, 2, 1999.

⁴⁶ Romulus Dianu, art. **Cu dl. Cincinat Pavelescu, despre el și despre alții,** în ziarul „*Rampa*” din 28 ianuarie 1929.

a mers la Dumbrăveni, a întrebat oameni bătrâni și a constatat că Mihail, băiatul lui Gheorghe Eminovici nu era născut în timpul când familia sa viețuia în Dumbrăveni. El era necunoscut bătrânilor satului, care nu i-au cunoscut decât pe frații mai mari ai acestuia, născuți în Dumbrăveni.

Destinul eminescian al Dumbrăvenilor a continuat să fie asumat și de alți cercetători de teren sau scriitori de manuale. De pildă, într-un manual de limba română intitulat „*Elemente de istorie literară*” (pentru școale normale și școale minoritare) publicat în anul 1921 la Sibiu, găsim consemnat în scris: „*Mihai Eminescu e născut în Dumbrăveni (Bucovina)*, urmat apoi de afirmații care ies din logica vieții marelui poet național: prima, unde aflăm că Mihai Eminescu „*Învață școala primară și gimnaziu în Cernăuți, unde profesorul Pumnul i-a propus să-și schimbe numele, Eminovici în Eminescu.* (...) și a doua, potrivit căreia „*La vârsta de 40 de ani moare în București*”.

* BOTOȘANI

• Îndeosebi cei care au folosit documente juridice referitoare la viața poetului Mihai Eminescu au ajuns mai repede la concluzia că locul nașterii este **orașul Botoșani**. La scurtă vreme după moartea lui, studenții adunați într-un congres la Ploiești, au propus, prin vocea studentului în drept Corneliu Botez, ca la Botoșani să fie ridicat un bust al lui Mihai Eminescu, fondurile necesare urmând să fie strânse prin subscripție publică. Astfel, bustul poetului a fost sculptat de marele sculptor român **Ion Georgescu** și turnat în bronz la Paris de către L.Martin fondeur-Paris.

În septembrie 1890 a fost convocat, la Botoșani, Congresul studenților universitari români din București și Iași. Cu acel prilej, în 11 septembrie 1890 a fost dezvelit bustul poetului Mihai Eminescu, amplasat pe un soclu în fața Școlii primare de băieți numărul 1 „*Marchian*” din Botoșani. Au fost prezenți circa 600 studenți universitari, acreditați ai unor organe de presă, oameni de cultură, oficialități botoșănene, societăți culturale locale, un numeros public din din Botoșani și din întreaga țară. Pe soclul de marmură albă în față era săpată cu litere mari inscripția: *Poetului Mihail Eminescu 1849-1889 studenții universitari români București – Iași omagiu și admirațiune*, iar în dosul pedestalului era gravată strofa I din «Glossa»: „*Vreme trece, vreme vine, „Toate-s vechi și nouă toate, „Ce e rău și ce e bine, „Tu te ’ntreabă ‘și socoate; „Nu spera, și nu ai teamă: „Ce o val, ca valul trece; „De te ’ndeamnă, de te cheamă, „Tu rămâi la toate rece*”.⁴⁷

Cei prezenți au sosit la locul solemnității după o frumoasă defilare, începută în parcul Vârnav, într-o ordine impresionantă: „*patru călăreți,*

⁴⁷ Grigore Goilav, **Inaugurarea bustului poetului Eminescu dela Botoșani (reminiscențe)**, *loc. cit.*, p. 156-160.

muzica militară, școlile primare, Școala de meserii, Liceul A.T. Laurian, delegația liceelor Sf. Sava și Matei Basarab, delegația Conservatorului de Muzică, delegația Societății pentru învățătura poporului român, delegația junimii medicale, delegația Asimilarea, delegația Asociațiunii generale a studenților români din Iași, Comitetul studenților pentru ridicarea bustului lui Eminescu, delegația studenților din medicină, delegația Societății Unirea, delegația Societății Tinerimea Română, delegația Societății presei, alte delegații de cluburi, numeroși cetățeni botoșăneni. Mai multe estrade fuseseră amenajate în preajma bustului”.

Au vorbit de la tribună Grigore Ventura, Scipione Bădescu, Tony Bacalbașa, Barbu Ștefănescu – Delavrancea și s-a recitat din creația eminesciană. Cu acest prilej, ziariștii veniți la manifestare au editat un ziar comemorativ, numit „**Eminescu**” (septembrie 1890) și altul cu titlul „**Gazeta gazetarilor**”. Ziarul festiv a cuprins „*Glossa*”, *Necrolugul lui Eminescu de B.P.Hașdeu*, „*Lui Eminescu*” *poezie de A.Vlahuță*, „*Geniu și nefericire*” *poezie de N.Beldiceanu*, „*Eminescu*”, *critică de T. Maiorescu*, „*Lui... X*” *poezie de Veronica Micle*, „*În Nirvana*” *de I.L. Caragiale*, *poezii de Mihai Eminescu*, și un articol de critică de I.Gherea.

Ziarul „*Gazeta gazetarilor*”, la care au colaborat Gr. Ventura, Eug. Vaian, D. Teleor, D. Adamescu, Jiquidii și alții, a fost dedicat botoșenenilor pentru sprijinul acordat la realizarea și amplasarea bustului respectiv. În temelia pedestalului a fost îngropat un pergament cu numele comitetului de inițiativă, cu data inaugurării. Bustul poetului a rămas în fața Școlii primare de băieți numărul 1 „*Marchian*” până în anul 1932, când primarul orașului Botoșani, Ioan Missir, a adus în Grădina publică, lângă lac, bustul lui Mihai Eminescu, care ne privește și astăzi.

NOTĂ: *Parcul din Botoșani (Grădina publică) a fost deschis în anul 1869, primind numele de Grădina publică „Vârnav”, întrucât era proprietatea boierului Nicu Vârnav.*

În anul 1873, municipalitatea a cumpărat proprietatea, cu tot cu case, vie și livadă, iar ulterior, pe acest loc a fost amenajat un lac, apoi un teatru de vară și un pavilion dedicat muzicii. În anul 1922, scriitorul Gala Galaction, care căuta cu emoție urmele lui Eminescu prin Botoșani, s-a arătat impresionat de Grădina Publică din Botoșani.⁴⁸

Precum am văzut, în anul 1892, Nicolae Giurescu, fost elev al lui Titu Maiorescu, a făcut o „*escursiune*” în Ipotești, satul copilăriei lui Eminescu, pentru a afla date exacte despre viața poetului Mihai Eminescu, în primul rând despre ziua de naștere și locul nașterii. Mai puțin se cunoaște că în această acțiune a fost implicat și prefectul județului Botoșani, G. Cerchez. Acesta a primit o scrisoare din partea maicii Agapia Gherghel, stareța schitului Agafton, unde trăia o mătușă a poetului, Fevronia Iurașcu, prin care l-a

⁴⁸ Cf. Gala Galaction, **În Grădina Vârnav din Botoșani**, în *Oameni și gânduri din veacul meu*, București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1955.

informat că maica Fevronia i-a comunicat că Eminescu s-a născut în Botoșani, că a fost ea însăși față la botezul poetului, care i s-a citit de preotul Dimitrie de la Uspenia: „1891, Martie 29, Așafton. Domnule Prefect! Dl Poet Eminescu este născut în Botoșani; aceasta este foarte sigur, căci am întrebat pe maica Fevronia Iurașcu, care a fost față când s-a născut. Este cunoscut că botezul i s-a citit de către preotul Dimitrie, de la Ospenia. (s) Agapia Gherghel”. Deci, unul dintre martorii cei mai credibili, maica Fevronia a confirmat că poetul Mihai Eminescu s-a născut în **Botoșani**, ea fiind de față la botezul copilului Mihail, căruia i s-a citit botezul de către preotul Dimitrie de la biserica „Uspenia”. Însuși Mihai a confirmat că s-a născut la Botoșani, stârnind însă multe dezbateri și interpretări consemnarea sa din registrul Societății „Junimea”, potrivit căreia ziua de naștere era 20 decembrie 1849.

Concluzii: Locul nașterii poetului Mihai Eminescu, respectiv Botoșani, a fost acceptat pe baza înregistrării făcute în Registrul de nașteri și botezuri pe anul 1850 al orașului Botoșani, unde este menționată și nașterea copilului Mihail; este singura mențiune, dovedită prin acte certe, celelalte rămânând simple prezumții.

C. NUMELE ȘI PRENUMELE LUI MIHAI EMINESCU

• **În** ultima vreme, un prilej de dispută acerbă între comentatorii acerbi ai identității lui Mihai Eminescu a redevenit numele / prenumele poetului – **Mihai sau Mihail?** –, precum și etnicitatea lui: **român sau străin?** Nici această dispută nu este de azi, de ieri, ci-i veche, la fel ca și cercetările simulate pe marginea locului și datei nașterii: *Ipoțești – Dumbrăveni – Botoșani, ori 20 decembrie 1849 – 15 ianuarie 1850.*

• Numele și prenumele lui au fost scrise astfel:

- **Mihail** – numele de botez, potrivit certificatului de botez, întocmit la biserica *Uspenia* din Botoșani, având ca naș de botez pe stolnicul Vasile Iurașcu;

- **Mihail Eminovici (Iminovici?)** – ca elev la Școala primară din Botoșani;

- **Michail Eminowicz** – ca elev al școlii normale și gimnaziului din Cernăuți, astfel fiind trecut în „*naționalele matricole*”.⁴⁹

În relațiile cu autoritățile statului român, el a semnat în mod diferit cererile sale scrise, în funcție de context; edificatoare sunt trei cereri făcute în anii 1864-1865:

⁴⁹ Corneliu Botez, **op. cit., loc cit.**, p. 64-65; Dr. Radu I. Sbiera, **Amintiri despre Eminescu**, Cernăuți, 1903; G. Călinescu, **Viața lui Mihai Eminescu**, p. 43.

- pe o cerere din 5 octombrie 1864, către președintele tribunalului din Botoșani, cu rugămintea de a-l „prenumea printre practicanți”, – a semnat „**Mihai Eminovici**”;⁵⁰

- pe o cerere din 5 martie 1865, adresată Presidentului Comitetului permanent al consiliului județean de Botoșani, prin care a solicitat să-i acorde demisia și a regula eliberarea salariului convenit lui pe luna februarie – a semnat „**M. G. Eminovicz**”.⁵¹

- pe o cerere din 7 martie 1865, adresată aceluiași președinte al Consiliului Județean Botoșani, prin care solicita de a da în primirea fratelui meu, Șerban Eminovici, salariul convenit pe luna februarie întrucât circumstanțele nu-i permiteau de „a mai îndelunga prezența lui în România” – a semnat **Mich. Gh. Eminovici**”.⁵²

În relațiile publice, el a preferat forma „*Eminoviciu*”. De pildă, în a doua parte a anului 1865, el a dăruit „*Bibliotecii Gymnasiștilor Români*”, un număr de zece cărți, trecute în inventarul bibliotecii. Dintre acestea, trei poartă, pe lângă an și numărul de ordine, și următorul text dedicativ: „*Dăruită bibliotecii gimnaziștilor Români de 'n Cernăuți de M.G. Eminoviciu*”.⁵³

Sub numele de **Mihail Eminovici** l-a cunoscut Iosif Vulcan, patronul revistei „*Familia*”, care apărea la Pesta din iunie 1865. La începutul anului 1866 acesta a primit la redacție o scrisoare însoțită de câteva poezii ale unui tânăr în vârstă de 16 ani, pe nume **Mihail Eminovici**, elev „*privatist*” la Gimnaziul din orașul Cernăuți. Acesta l-a rugat să-i publice în revistă primele sale încercări poetice.⁵⁴ În acel context, la Cernăuți în 24 ianuarie 1866 s-a prăpădit profesorul Aron Pumnul, iar învățăceii gimnaziști au scos o broșură numită *Lăcrămioarele învățăceilor gimnaziști*, cuprinzând poezii omagiale fostului profesor. Elevul Michael Eminowicz a scris poezia „*La mormântul lui Aron Pumnul*”, pe care a semnat-o **M.Eminoviciu**, privatist.

Deci, până la vârsta de 16 ani, Mihai s-a identificat în viața publică din România cu numele **Eminovici** (*Eminoviciu*) și cu prenumele **Mihai** sau **Mihail**.

• Un moment important în odiseea numelui său l-a constituit **primirea numelui de botez literar**. Autorul acestui fapt a fost Iosif Vulcan, român

⁵⁰ Leca Morariu, **Eminescu. Note pentru o monografie. Cap. VI: Elev**, în *Bătălia bucovineană pentru Eminescu, Anul 80 al artelor plastice bucovinene*, Editura „Mușatinii”, p. 127.

⁵¹ **Idem., op. cit., loc. cit.**, p. 129.

⁵² **Idem., op. cit.**, în *loc. cit.*, p. 130.

⁵³ Dan Toma Dulciu, **Semnăturile lui Eminescu** (în format 2D/3D), Viena, 24.01.2018, p. 53.

⁵⁴ Maria Berényi: **Scrierile publicistice ale lui Mihai Eminescu în revistele Familia, Albina și Federațiunea, din Budapesta**, în: „*LUMINA 2014*”, Red. Elena Munteanu Csobai, Giula, 2014, p. 28-41.

ardelean, publicist și scriitor, mare animator cultural și patriot. Acesta, surprins plăcut de talentul tânărului român moldovean, a publicat în numărul 6 din 25 februarie (st.v.)1866 poezia „*De-aș avea*”, însoțită de o notă plină de generozitate și de încurajare, astfel formulată: „*Cu bucurie deschidem coloanele foaiei noastre acestui june numai de 16 ani, care cu primele sale încercări poetice trâmise nouă ne-a su[r]prins plăcut*”.

Lui Iosif Vulcan i s-a părut că numele tânărului poet Mihail Eminovici nu avea rezonanță clară, românească. Astfel, fără nicio explicație, l-a românizat, transformându-l în **Eminescu**. Văzând textul tipărit al poeziei, el a avut o tresărire, întrucât în dreptul numelui era trecut **Eminescu**, nu **Eminovici**, iar în dreptul prenumelui – **Mihail, Mihaiu (Mihai)**.⁵⁵

După o scurtă chibzuință, el a acceptat noua formă a numelui, adoptându-l ca nume propriu. Din acel moment, tot ce a publicat a semnat cu numele **Mihai Eminescu**, deci **cu numele de botez literar**, considerat dintru început un pseudonim, care, în scurt timp, a devenit pecetea sa identitară pentru tot restul vieții. Iosif Vulcan a explicat motivul care l-a determinat să opereze modificarea numelui lui **Mihail Eminovici** în **Mihai Eminescu**, abia peste două decenii, când a fost contestat că i-ar fi fost *nașul literar*.⁵⁶

Pe timpul studiilor universitare, la Viena și Berlin, în relațiile cu autoritățile statale, el se prezenta cu numele oficial, **Eminovici** – așa cum scria în pașaport. Acesta a fost uzitat în evidențele de la Universitate sau pentru adresele locurilor de cazare din Viena sau Berlin. Intrând în lumea germanică, numele i-a fost germanizat, potrivit uzanțelor, fiind scris sub forma **Eminowicz** (sau **Eminovicz**), iar prenumele a fost scris **Michael**. Însă, în lumea culturală, academică, românească din Viena, el era cunoscut cu numele **Mihai Eminescu**, el semnând produsele sale literare sub forma **M. Eminescu, M.E.**, dar și cu pseudonime, precum **Varro** (16 articole și documente).

⁵⁵ Vezi, *revista „Familia”, Foaia enciclopedică și beletristică*, Pesta, 25 februarie / 9 martie 1866.

⁵⁶ **Iosif Vulcan** a publicat în paginile revistei „*Familia*”, nr. 2 din 13/25 ianuarie 1885) motivul respectiv: „*Înainte cu douăzeci de ani în o dimineață de februarie a anului 1866, redacțiunea noastră primi o epistolă din Bucovina. Epistola conținea poezii, primele încercări ale unui tânăr care se subsemna Mihail Eminovici. Comitativa poeziilor ne mai spunea că autorul lor este de numai 16 ani. Farmecul gingaș al poeziilor, considerînd și etatea tînără a autorului ne indica un talent adevărat, care avea un viitor frumos în literatura română. De aceea publicarăm cu plăcere acele inspirațiuni juvenile, prima apărură în nr. 6 al Familiei din anul acela. Redactorul însă își permise o mică schimbare. Numele Eminovici nu-i suna bine... româniza dară numele, modificînd terminațiunea și astfel poeziile acele apărură în foaia noastră sub numele E m i n e s c u. Autorul n-a protestat, ba a adoptat însuși acest nume și semna apoi așa toate poeziile și scrierile sale în viitor. Astfel fu introdus numele E m i n e s c u în literatura noastră, scriitorul acestor șire i-a fost nașul...*”.

NOTĂ: Edificator este în acest context un document din vara anului 1870, când *Mihai Eminescu se afla la Viena, în împrejurări neelucidate. Jurnalul Wiener Zeitung, la rubrica Angekommene (călători sosiți), insera numele unui client al Hotelului Römischer Kaiser, înregistrat în evidențele sosirilor din data de 7 august 1870: M. EMINOVICZ*,⁵⁷ rentier din România.⁵⁷ *Gazeta amintită își făcuse bunul obicei de a publica lista călătorilor străini sosiți în oraș, precizând numele oaspeților înregistrați în cele 39 de hoteluri vieneze, menționându-se profesia, precum și orașul sau țara de unde au venit aceștia în ziua respectivă. Printre cei instalați în acest hotel, la data de 7 august, erau mulți călători din București, Iași etc, precum și un oaspete care figurează sub numele Eminovicz M, rentier, originar din România. El a apărut cu nume oficial, ca orice turist străin, și nu sub forma de Eminescu, care era „nomme de plume”, atribuit de Iosif Vulcan, dar în acte numele oficial era scris Eminovici.*

• **Pe timpul șederii la Iași (1874-1877)**, el a folosit numele de botez literar, **Mihai Eminescu**, dar uneori și prenumele **Mihail**, mai ales în corespondențe oficiale. Ca revizor școlar, a semnat rapoartele, corespondența cu ministerul, **M. Eminescu**.

• Mihai Eminescu a păstrat numele oficial, **Eminovici**, și după ce a venit la București, în toamna anului 1877, și a fost angajat în redacția ziarului „*Timpul*”. La acel ziar, oficiosul Partidului Conservator, regula era a asumării redacționale, fără semnătură; însă, abordarea unor probleme spinoase, implica texte semnate: **M. Eminescu**, **M.E.** dar și cu pseudonim (precum *Fantasio*). Dat fiind faima pe care și-o câștigase prin scris și prin tăișul articolelor sale de critică în primul rând la adresa politicienilor – unii îl laudau, alții îl criticau – el era cunoscut sub numele de „**Eminescu**”, care devenise o pecete identitară.

În ceea ce privește prenumele, Mihai Eminescu a utilizat, în funcție de împrejurări, în mod deosebit, prenumele **Mihai**, dar în unele cazuri și **Mihail**, numele de botez:

- în comunicarea cu părinții, cărora se adresa cu „*Scumpii mei părinți*”, sau „*iubite tată*”, semna „**Mihai**”,⁵⁸

- sora sa Aglae, în corespondența purtată cu personalități culturale folosea prenumele **Mihail**, din actul de botez, iar Henrieta (Henrieta) i-a spus **Mihai**;

- fratele său, Matei, îl numea **Mihai**.⁵⁹ sau „**Mihaiu**”;

- în scrisorile către Veronica Micle el a semnat: **Eminescu**, **Mihai**, **Gajus / Gaius**, **M. Eminescu**,⁶⁰ **Emin** – pe care l-a adoptat ca pe un nume de alintare, dar și ca pe un pseudonim cu care i se adresa în scris Veronica Micle.

⁵⁷ Dan Toma Dulciu, **Eminescu. Itinerar vienez**, Viena, 2017, Napoca Star, Cluj-Napoca, 2017, p. 39.

⁵⁸ Filimon Taniac, **Mihai Eminescu. Patru epistole**, în *Bătălia bucovineană pentru Eminescu, Anul 80 al artelor plastice bucovinene*, Editura „Mușatinii”, p. 170-175.

⁵⁹ Matei Eminescu, **Memoriu asupra familiei Eminescu** (Comunicare făcută d-lui Corneliu Botez), în *Bătălia bucovineană pentru Eminescu, Anul 80 al artelor plastice bucovinene*, Editura „Mușatinii”, p. 48.

Prietenul său apropiat, Ion Creangă, îi spunea „*bădiță Mihai*”, iar Mihai Eminescu îi spunea „*bădiță Ioane*”, formulă de dezmierdare.

Ion Luca Caragiale a scris articolul „*În Nirvana*”, numindu-l *Eminescu*: „*Eminescu a suferit de multe, a suferit și de foame. Da, dar nu s-a încovoiat niciodată: era un om dintr-o bucată, și nu dintr-una care se găsește pe toate cărările*”;⁶¹ el și-a amintit că, în clipa când l-a cunoscut pe poet (prin anii 1867-1868), acesta s-a recomandat *Mihail Eminescu*. În acele vremuri, Mihai Eminescu, aflându-se în prima tinerețe, nu se hotărâse asupra semnăturii sale publice.

- În relațiile cu autoritățile statului român, dar și pentru a călători peste hotare, el a folosit numele oficial – *Eminovici*.⁶² Însă, în familia lui nu era o unanimitate de vederi în privința scrierii numelui de familie. De pildă, frațele poetului, Matei, prefera să-și grafieze semnătura sub forma „*Eminovitz*”.

- După anul 1883, în sporadicele colaborări la „*România liberă*” și la „*Fântâna Blanduziei*” articolele au fost semnate îndeosebi cu inițiale (**M.E.**).

- În anul 1884 a fost publicat, la Editura Librăriei Socec & Comp., în lipsa poetului Mihai Eminescu și oarecum, fără consimțământul lui, primul volum de poezii eminesciene, *ediția princeps*, diriguată de Titu Maiorescu, sub titlul *Mihail Eminescu, Poesii, 1884*, cunoscută sub numele de „*Ediția Maiorescu*”. Numele autorului, aflat într-o stare fizică precară, dar care intrase deja în conștiința publică sub forma *Mihai Eminescu* a fost scris *Mihail Eminescu*.⁶³ Volumul respectiv a fost primit cu răceală de către Mihai Eminescu, probabil și pentru impunerea prenumelui de dinainte de primirea botezului literar de la Iosif Vulcan. Însă, peste cinci ani, în studiul *Eminescu și poeziile sale*, publicat în anul 1889, anul morții lui, Titu Maiorescu l-a numit „*Eminescu*” – cuvânt care căpătase o binecuvântată semnificație etno-spirituală, Maiorescu scriind: „*Ceea ce caracterizează mai întâi de toate personalitatea lui Eminescu este o așa covârșitoare inteligență, ajutată de o memorie căreia nimic din cele ce-și întipărise vreodată nu-i mai scăpa...*”.⁶⁴

⁶⁰ **Dulcea mea Doamnă / Eminul meu iubit. Corespondență inedită Mihai Eminescu – Veronica Micle**, Editura *Polirrom*, Iași, 2000, ediție îngrijită, transcriere, note și prefață, de Christina Zarifopol-Illias.

⁶¹ Ion Luca Caragiale, *În Nirvana*, în „*Constituționalul*” din 20 iunie 1889, ca editorial, semnat C.

⁶² Filologul Dan Toma Dulciu a reușit să achiziționeze o *geantă sau valiză de voiaj (marca Louis Vuitton), de la un anticar din zona Pieței Amzei, pe nume, Ștefănescu. Acesta o cumpărase de la o bătrână, care la rândul ei o moștenise de la vechii proprietari. Pe o etichetă metalică atașată la geanta respectivă era inscripționat M. Eminovici*. Vezi, Dan Toma Dulciu, **Cufărul lui Eminescu** (<https://www.scribd.com/document/34129088>).

⁶³ Cf. Mihail Eminescu, **Poesii, ediție critică**, studiu introductiv, comentarii filologice și scenariul probabil al ediției princeps, de N. Georgescu, Editura Academiei Române, București, 2012.

⁶⁴ Titu Maiorescu, **Critice**, vol. II, Editura pentru literatură, București, 1967, p. 331.

• Pentru contemporanii săi, care au depășit momentul trist al plecării dintre cei vii, a rămas doar cuvântul **Eminescu** (e cuvântul ce exprimă adevărul!) care devenise o pecete încifrată a unei minți inegalabile. De aceea, în anul morții, Titu Maiorescu a evitat să-i asocieze numele cu Mihail, numindu-l **Eminescu**. La fel l-a onorat și I.L. Caragiale, care în cele trei articole (În *Nirvana, Ironie și Două note*), l-a numit **Eminescu**.

După modelul ediției *princeps*, majoritatea volumelor de poezii eminesciene, până în anii '30 ai secolului trecut, au fost semnate, prin editori, **Mihail Eminescu**, în alternanță cu **M. Eminescu**. Prima ediție semnată **Mihail Eminescu** a fost cea din anul 1933, editată de Constantin Botez. Începând cu ediția Perpessicius din anul 1939, prenumele **Mihai** a fost consacrat definitiv, opțiunea fiind îndreptățită de preferința poetului însuși și a celor din familie, dar și a prietenilor, pentru **Mihai**.⁶⁵

• Deci, numele poetului a intrat în conștiința publică sub forma **Mihai Eminescu**. Însă, Mihai Eminescu a consacrat mai multe semnături pe care și le-a asumat,⁶⁶ respectiv **Eminescu, M. Eminescu, Mihai Eminescu**, dar uneori și **Mihail Eminescu**.

Există astăzi opinii ale unor critici literari de marcă, buni cunoscători ai vieții poetului național, precum Nicolae Georgescu⁶⁷ și Ion Filipciuc,⁶⁸ care sunt adepții restituirii publice a formei **Mihail Eminescu**, argumentând că-i numele de botez, care i-a confirmat identitatea etno-spirituală.

• În momentul morții sale fizice, Mihai Eminescu a fost considerat cel mai mare poet român chiar de către adversarii cei mai înverșunați. Astfel, în 18 iunie 1889, cu prilejul înmormântării lui, în ziarul „*Adeverul*”, nr. 252, a apărut o notiță care începea astfel: „*Luceafărul poeziei române, Mihai Eminescu, s-a stins. Veste dureroasă, veste sfâșietoare, pentru aceia care l-au cunoscut, l-au simțit, l-au înțeles și l-au iubit*”. Nota respectivă, mai precis un necrolog dedicat memoriei lui Mihai Eminescu, apărut în ziarul adversar al „*Timpului*”, a fost semnată **C.B.S.** – inițialele gazetarului Constantin B. Stamatini, de loc din Focșani, un monarhist convins. Era pentru prima oară când Mihai Eminescu era numit „*Luceafărul poeziei românești*”. Această sintagmă a devenit în timp una dintre cele mai uzitate expresii de prețuire a poetului Mihai Eminescu.

⁶⁵ Mihai Eminescu, **Opere**, vol. I, **Poezii tipărite în timpul vieții. Introducere. Note și variante. Anexe**, ediție critică îngrijită de Perpessicius, București, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, 1939.

⁶⁶ Dan Toma Dulciu, **Semnăturile lui Eminescu** (în format 2D/3D).
https://www.academia.edu/35783853/Semnaturile_lui_Eminescu.

⁶⁷ N. Georgescu, **A doua viață a lui Eminescu**, Editura *Europa Nova*, București, 1994.

⁶⁸ Ion Filipciuc, **Cuvânt înainte la antologia Eminescu în Bucovina: între bubuituri de tun și apaluze prelungite (1939 – 1950)**, culegere întocmită de Ion Filipciuc, Biblioteca „*Miorița*”, Câmpulung Moldovenesc, 2012, p. 5.

NOTĂ: Constantin B. Stamatiu a fost unul dintre fondatorii revistei de pamflet politic „Tocila”, în care, alături de caricaturistul Constantin Jiquidi i-a criticat drastic pe aproape toți marii oameni politici ai vremii, de la Ion Brătianu, la Lascăr Catargiu, P.P.Carp., Alexandru Lahovary și până la regele Carol I și familia sa. El a scris lucrarea „Profile” – o broșură de câteva zeci de pagini –, care conține scurte portrete ale celor mai importanți gazetari români din acea perioadă; în lucrare, el a amintit despre greșeala pe care a făcut-o poetul simbolist Macedonski, atacându-l pe Mihai Eminescu, fără ca acesta să poată riposta; prin articolele și caricaturile apărute în „Profile” și-a atras mulți dușmani, mai ales printre gazetari, care l-au atacat până în amurgul vieții. S-a stins din viață în anul 1896, la vârsta de 33 de ani, burlac, fără soție și copii. A rămas în cultura română ca autorul expresiei devenite bun național, potrivit căreia Mihai Eminescu este „Luceafărul poeziei române”.

Am ajuns într-un moment când îmi pun următoarea întrebare: mai există controverse pe seama biografiei poetului național, Mihai Eminescu?. Răspund cu ajutorul datelor oferite de Certificatul de moarte al lui „Mihail Eminescu”! Acesta nu este un simplu act oficial care constată dispariția trupească a „luceafărului poeziei române”, ci constituie o ofensă la adresa spiritualității și identității românești. Acest certificat de moarte exprimă forma cea mai hidoasă faptă de crucificare a memoriei etno-spirituale a neamului românesc.

NOTĂ: Iată textul Certificatului: „REGISTRUL STAREI CIVILE / PENTRU MORȚI / Nr. 2935/ din anul una mie opt sute opt zeci și nouă luna iunie ziua șapte spre zece ____ ora două spre zece meridiane. – Act de moarte a Dlui MIHAIL EMINESCU de patru zeci și trei ani, poet, necăsătorit născut în Comuna Botoșeni fiul decedatului Mihail Eminovici alte amănunte nu sa putut lua. ____ decedat la cinci spre zece corent ora trei antemeridiane, în casa din strada Municipală ____ Nr. 14 Suburbia Doamna Bălașea. Martori au fost: Dl. IORDACHE MUNTEANU – de ani trei zeci ____ de profesie servitor, din acel spital. ____ și D. ION ȘTIRBU __ de ani două zeci și cinci de profesie servitor din strada aceeași Nr. 14 din acel spital ____ cari au subscris împreună cu noi acest act dupe ce li s’au cetit, ____ Cazul morții s’a constatat de noi prin doctoru verificator Dlu ȘUTZU ____ care a și liberat certificatul cu Nr. 161. Făcut de noi NICOLAE HAGI STOICA fiu consiliar al comunei București și ofiicar de stare civilă. Martori n’au știut subscri”.

Deci, certificatul de moarte a fost făcut de „Nicolae Hagi Stoica fiu consiliar al comunei București și ofiicar de stare civilă”; decedatul a fost numit **Mihail Eminescu**; vârsta a fost scrisă greșit (**43 de ani**, în realitate 39 de ani!); a fost numit „fiul decedatului **Mihail Eminovici**” (era fiul decedatului Gheorghe Eminovici!); a decedat în casa din strada Municipală, nr. 14, Suburbia Doamna Bălașea; martori au fost Iordache Munteanu (de 30 de ani), „de profesie servitor din acel spital”, și Ion Știrbu (de 25 de ani), „servitor din strada aceeași Nr. 14 din acel spital”; ei au subscris acest act împreună cu Nicolae Hagi Stoica, „după ce li s-au cetit”. Cazul morții s-a constatat de Nicolae Hagi Stoica, „prin doctoru verificator dl. Șutzu”, „care a și eliberat certificatul cu nr.161”. Însă, „Martori n-au știut subscri”.

Un astfel de act cu pretenții de adevăr juridic, exprimă în cuvinte neadevărate drama luceafărului inteligenței neamului, provocată și întreținută în spațiul public de cei care nu s-au ridicat decât la stadiul de epigon al poetului național, dar și de potrivnici ai unui neam prea adesea cotropit și jefuit de tot ce a avut mai valoros.

*

- Măreția și tragedia poetului Mihai Eminescu, precum și cauzele pentru care s-a încercat și se încearcă și astăzi îndepărtarea lui dintre brazii, fagii și gorunii milenari ai identității neamului românesc pot fi înțelese doar de cei care au găsit cuvântul ce exprimă adevărul. Bătălia pentru „*extragerea*” lui Mihai Eminescu dintre fiii neamului românesc a început prin agresarea și deformarea imaginii sale în spațiul public. Agresiunea a fost lansată atât din mediul cultural cosmopolit al Bucureștilor, prin Constantin Dobrogeanu Gherea și adepții săi, cât și din mediul cultural al Blajului pe care tânărul Mihai Eminescu îl numise „*Mica Romă*”, în toiul unei polemici privind esteticul în artă.

Mihai Eminescu a fost acuzat de C.D. Gherea, aflat în conflict deschis cu Titu Maiorescu, de „*împingere*” a literaturii române contemporane în *deceptionism* sau *pesimism*. De aceea, împotriva lui Mihai Eminescu a început, practic, o adevărată ofensivă denigratoare. În anul 1887, acesta a scris articolul intitulat „*Eminescu*”, pe care l-a publicat în revista „*Contemporanul*”, unde a afirmat că Eminescu era un pesimist, străduindu-se să semnaleze și să descrie fenomenul eminescian „*în toată amploarea sa*”. Astfel, modelul „*pesimistului de la Soleni*”, relevat de romancierul Duiliu Zamfirescu, a devenit „*fenomenul Eminescu*”. Potrivit concepției lui Gherea, toate mințile luminate ale neamului, al căror nume era asociat cu enigmaticul sat Soleni aflat *oriunde prin Moldova*, erau incluse în artificialul curent literar denumit „*pesimism*”, în vârful căruia se afla poetul Mihai Eminescu, de baștină „*din Soleni*”.

Deci, acel Mihail Chinișescu, afirmând că Mihail Eminescu s-a născut la Soleni, un sat din Moldova, a transmis un mesaj cifrat, pe care-l cunoștea marele critic literar Constantin Dobrogeanu Gherea, autorul teoriei artei cu tendințe: Mihai Eminescu devenise țintă, întrucât era considerat sursa pesimismului în literatura română, iar imaginea „*Pesimistului de la Soleni*”, proiectată într-o primă etapă asupra tânărului Eugeniu Soleanu, personaj principal din romanul *În fața vieții*, scris de Duiliu Zamfirescu, a fost strămutat pe chipul și memoria socială a poetului Mihai Eminescu, aflat în acele vremuri într-o stare precară de sănătate și neputându-se apăra împotriva detractorilor.

Din mediul cultural al Blajului, ofensiva împotriva lui Mihai Eminescu s-a pe fondul unei aprige polemici privind esteticul în artă. În aceasta s-a

implicat canonicul Alexandru Grama, profesor la Academia Teologică Greco-Catolică din Blaj (născut în 8 ianuarie 1850 la Blaj!). În anul 1891 acesta a publicat un studiu critic la adresa lui Mihail Eminescu, intitulat „**Mihail Eminescu. Studiu critic**”,⁶⁹ fără a indica autorul (studiul fusese elaborat cu câțva timp înainte, așteptând momentul prielnic de a-l face public!). Acesta a susținut că Eminescu nu era „*nice geniu, nice poet*”, angajându-se să demonstreze că „*Eminescu nici n-a fost ceva poet mai de seamă*”, și a promis să arate „*că n-a fost*”. Identitatea autorului ascuns în mediul intelectual de la Blaj a fost dată de gol de Alexandru Ciura, viitor preot, publicist, profesor de limba română, care în anul apariției acelei cărți era elevul canonicului de la Blaj.⁷⁰ El avea să consemneze: „*Și așa s-a pornit critica aceea*”, considerând că fără acest incident „*critica n-ar fi apărut niciodată și nu s-ar fi scris în tocă demonstreze nul acela*”.

Canonicului de la Blaj s-a adăugat preotul greco-catolic Vasile Lucaciu, care a editat *Revista Catolică* (primul periodic apărut în limba română la Baia Mare). În numărul din 28 februarie 1891 al revistei respective, Vasile Lucaciu a publicat articolul anti-eminescian „**Eminescu și biserica (de rit catolică)**”,⁷¹ în care a scris că „*Diarul bucureșean*” «*Timpul*» [nr. 12, din 1891] a început a reproduce unele dintre numeroasele articole scrise de Eminescu acum sunt vre-o dece ani, când colabora la același diar. Din aceste articole reproducem și noi pe cel intitulat *Religia*, în care autorul printre unele inecșactități sau ambiguități pe cari le vom rectifica la urmă, recunoaște imensele merite ce le are catolicismul față de civilizațiunea... căci împregiurul numelui său s'a escitat după moarte, mai cu seamă printre tinerimea noastră un fel de entusiasm ce s'a părut a fi un cult cu adevărat păgânesc. Dicend aceste noi constatăm numai un fapt, iarî nu detragem nimic din meritul poetului, măcar-că din punct de vedere creștinesc meritele i-se perd cu totul în Nirvana pe care a cântațio...”. Cuvintele lui Vasile Lucaciu au arătat că deja Mihail Eminescu devenise țintă pentru că „*din punct de vedere creștinesc meritele i-se perd cu totul în Nirvana pe care a cântațio*”, deci era potrivnic catolicismului, adică era creștin ortodox.

În apărarea lui Mihail Eminescu a venit tânărul absolvent al Facultății de litere și filozofie a Universității Regale din Budapesta, Elie (Ilie) Cristea, născut în orașul Toplița (în Secuime), într-o familie de țărani români (tatăl

⁶⁹ Alexandru Grama, **Mihail Eminescu, Studiu critic**, Blaj, 1891; în original **Biblioteca „Unirei”**. Mihailu Eminescu. **Studiu criticu**, Blașiū, 1891. Tipografia Seminarului arhidieceșanū. Anterior (tot în anul 1891 studiul fusese publicat în foileton în ziarul „Unirea”, cu titlul puțin diferit, Mihailu Eminescu. (**Studiu criticu**), de asemenea fără indicarea autorului.).

⁷⁰ Al. Ciura, **Geneza unei critici**, în „*Lucafărul*”, VIII, 1909, nr. 13, p. 292-294.

⁷¹ Vasile Lucaciu, „**Eminescu și biserica (de rit catolică)**”, în „*Revista catolică*”, Anul V, Fascicolul III-IV, 28 februarie 1891.

său era ortodox, mama greco-catolică). Acesta și-a ales ca subiect al tezei de doctorat tema „*Mihai Eminescu: viața și opera – studiu asupra unor creații mai noi din literatura română*”. Teza de doctorat, susținută la Budapesta în anul 1895, în limba maghiară a fost aleasă din trei mari motive: se știau destul de puține lucruri despre poetul Eminescu, acestea reducându-se la cele câteva articole ale lui Titu Maiorescu și la volumul de „*Poezii*”, îngrijit tot de Titu Maiorescu, apărut în anul 1884; autorul și-a putut exprima mândria națională, făcându-și un titlu de glorie că aparține aceluiași neam cu Mihai Eminescu. Deci, *tânărul Elie Cristea a făcut cea dintâi exegeză adevărată a operei eminesciene*, argumentând că prin Mihai Eminescu „*poezia a urcat pe cele mai înalte culmi ale acestui veac*”.⁷²

*

- Imediat după moartea sa fizică, detractorii săi au început bătălia cu memoria sa etno-spirituală. Dreptul său de creație intelectuală a fost folosit abuziv, iar cărțile, manuscrisele și bruma de bani pe care-i mai avea, i-au fost însușite într-un mod josnic. Este interesantă o informație păstrată de „*Monitorul oficial*”, din 1 ianuarie 1892, unde se menționează numele lui **M. Eminovici**.⁷³

El posedă o sumă de bani, păstrată sub forma unui titlu la purtător, în valoare de 5000 de lei (sumă considerabilă la acea vreme, echivalând cu salariul său de jurnalist pe doi ani), cu o dobândă perpetuă de 5% pe an. Acest titlu suveran, la purtător, pe numele **M. Eminovici**, era declarat dispărut, furat sau pierdut, fiind trecut într-o listă specială, publicată în *Monitorul Oficial*, astfel încât suma de pe cupon să fie poprită de către finanțele statului, adică să nu poată fi scoasă de vre-un ipotetic deținător al titlului amintit.

Dispariția titlului a fost comunicată la câteva luni după decesul poetului, probabil de către deținătorul înscrisului de valoare, astfel încât valabilitatea documentului să înceteze.

NOTĂ: Anunțarea pierderii documentului (Monitorul Oficial din 1 ianuarie 1892) coincide cu anul în care Titu Maiorescu a cumpărat o poliță de 1000 de lei, cu dobândă 5%, pe care o oferă spre păstrare Primăriei Municipiului București, în octombrie 1892, astfel încât, din dobânzile anuale, să se întrețină în bune condiții mormântul lui Eminescu de la Cimitirul Bellu. La capitolul titluri de rentă 5% amortibilă, declarate pierdute, furate sau distruse, este menționat cuponul cu numărul 40004, cu dată de poprire 1 aprilie 1890,

⁷² Elie Cristea, **Viața și opera lui Mihai Eminescu**, editie îngrijită, prefațată și postfațată de Ilie Șandru, Editura „*Tipographic*”, M. Ciuc, 2000, p. 124.

⁷³ Vezi analiza informației la Dan Toma Dulciu, **1889, Misterul unui titlu suveran pe numele lui Eminescu. Un document inedit privind patrimoniul poetului**, Viena, 24.01.2019. (https://www.academia.edu/38255479/m._eminovici_misterul_unui_titlu_suveran.pdf).

pe numele M. Eminovici, prin notificarea nr. 14501, care a primit numărul de înregistrare 53113/1838, din data de 23 octombrie 1889.

• Și astăzi, pecetea identitară a marelui poet național este prinsă între adevăr și legendă, luceafărul poeziei românești fiind revendicat „de unsprezece nații diferite, ce par să și-l fi dorit al lor cu tot dinadinsul”.⁷⁴

Însă, Mihai Eminescu:

- s-a considerat român („și punctum!”), a confirmat originea sa românească și țărănească, afirmând: „Ne ținem grapă de părinți, ce neam de neamul lor au fost români”;

- a fost conștient că-i „neam de țaran” care „a ținut coarnele plugului pe moșia părintească”, întărind faptul că-i „viță de țaran românesc, pe care nu-l faci străin nici în ruptul capului și pace bună”;⁷⁵

- își saluta colegii și cunoscuții cu expresia «Trăiască nația!» (nația română!), iar când era astfel salutat, răspundea: «Sus cu dânsa!»;

- și-a exprimat astfel crezul etno-spiritual: „noi, românii, formăm o biserică națională, și ca societate religioasă, ca Biserica Ortodoxă română, suntem un cor matur și compact pentru a ne împotrivi la orice tendințe care ar jigni libertatea conștiinței și cultura noastră națională”;⁷⁶

- a numit biserica „maica spirituală a neamului românesc, care a născut unitatea limbei și unitatea etnică a poporului”;⁷⁷

- a căutat modelul și profilul de „bun român”, consemnând că: „A fi un bun român nu e un merit, nu e o calitate ori un monopol special, ci o datorie pentru orice cetățean al acestui stat, ba chiar pentru orice locuitor al acestui pământ (România) care este moștenirea, în exclusivitate și istorică, a neamului românesc”.⁷⁸

Mihai Eminescu a transmis contemporanilor și urmașilor următorul mesaj: „Sau țara aceasta să fie în adevăr românească, sau nici nu merită să fie”. Astăzi, unii condeieri dâmbovițeni, contemporani cu noi, dar cu mintea-n alt veac, încă-și dau cu părerea asupra etno-spiritualității poetul național, iar dușmanii neamului românesc, ajutați de „cai troieni” continuă agresiunea informațional-simbolică la adresa luceafărului poeziei românești.

**București,
11 august 2020**

⁷⁴ Ion Roșu, **Legendă și adevăr în biografia lui M. Eminescu. Originile**, Editura Cartea Românească, București, 1989, p. 60.

⁷⁵ **Mihai Eminescu**, Pro domo [„Iată «simțimintele, iubirea de adevăr...»], în „**Timpul**”, 5 ianuarie 1878.

⁷⁶ Ion Andreiță, **Creștinul Eminescu**, în „**Gând Românesc**”, Revistă de cultură, știință și artă, Anul VIII, nr. 2 (70), iunie 2014, p. 13.

⁷⁷ Mihai Eminescu, **Opere**, vol. 13, p. 168-169; Apud „**Timpul**”, 14 august 1882.

⁷⁸ Mihai Eminescu, **Statul, I. Funcțiile și Misiunea sa**, Editura „**Saeculum I.O.**”, București, 1999, p. 136.

(<https://www.didacticus.com/2016/01/15-ianuarie-dor-de-eminescu.html>)

„Noi suntem români și punctum.”

V.
FUNDAMENTE ALE CREDINȚEI ȘI EDUCAȚIEI CREȘTINE
LA MIHAI EMINESCU

MOTO:

„*Cine combate Biserica și ritualele ei poate fi cosmopolit, socialist, nihilist, republican universal și orice i-o veni în minte, dar numai român nu este!*“

Mihai Eminescu

• **U**nul dintre fundamentele etno-spirituale ale personalității lui Mihai Eminescu este *credința și educația creștină, fapt care explică iubirea lui nestrămutată față de neam și țară*. Precum îndeobște se știe, străbunii lui se trăgeau dintr-o familie de țărani români originară din inima Ardealului, numită „*Iminovici*”. Părinții săi au fost *Gheorghe* – fiul lui *Vasile Iminovici*, emigrat în Bucovina, ajuns cântăreț în străină în satul Călineștii lui Cuparencu – transcris în acte oficiale *Eminovici* și *Raluca Iurașcu* – descendentă dintr-o familie de români moldoveni cu veche atestare boierească.¹ Aceștia erau oameni credincioși și evlavioși, pentru care familia era o binecuvântare a iubirii lui Dumnezeu. Tatăl său era un om de modă veche, un „*munte de om*”, activ, înalt și voinic, autoritar, cu o minte sănătoasă și cu voința de avere clădită pe munca și priceperea sa. Mama sa era o femeie plină de bunătate, visătoare, de o hărnicie aparte și statornică în iubirea față familie și casa plină de copii.

1. Și-a iubit părinții și vatra natală în spiritul credinței și tradiției creștine

Mihai Eminescu s-a născut în orașul Botoșani, dar copilăria a petrecut-o la țară, în satul apropiat *Ipotești*, unde părinții au cumpărat o gospodărie cu moșia aferentă, pentru a asigura existența familiei. Copilăria lui a fost cea a unui *copil crescut la țară*, bucurându-se de libertatea de a hoinări prin natură și de a cutreiera împrejurimile satului. A avut bucuria de a face parte dintr-o familie înstărită, cu pretenții boierești, aparent lipsită de griji, bogată în copii, el fiind al șaptelea, dar și mâhnirea de a trăi multe clipe de tristețe, întrucât cu excepția fratelui său Matei (născut în anul 1856), ceilalți copii ai familiei *Iminovici* au avut un destin dramatic. Însă, alături de ceilalți frați ai săi a avut șansa de a ieși în fragedă copilărie din acel sat uitat de lume, rămânând cu imaginea familiei, care l-a urmărit toată viața. Peste

¹ Vezi, pe larg, George Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu*, Editura pentru literatură, 1966, p. 5-34.

ani avea să-și aducă aminte cu nostalgie de oamenii locului, dar mai ales de natura bogată în plante și vietăți, pe care avea să le dăltuiască în versurile unor poezii precum „*Fiind băiet păduri cutreieram*” sau „*O, rămâi*”.

A fost un copil căruia norocul i-a surâs, iar destinul i-a îndrumat gândul și fapta spre izvoarele de înțelepciune care l-au ridicat din „*talpa țării*” la înălțimea cerului înstelat. De la naștere, prin botez creștin a purtat numele „*Mihail Eminovici*”, iar de la vârsta de 16 ani, datorită minții scântei-toare a lui Iosif Vulcan, directorul revistei „*Familia*”, unde au fost publicate primele sale poezii, și-a asumat numele „*Eminescu*”.² El a plecat la studii în Cernăuții Bucovinei aflate sub stăpânirea habsburgilor cu numele „*Eminovici*” și s-a întors în țară, trecând prin Ardeal, cu numele „*Eminescu*”, pe care l-a adoptat cu nespūsă bucurie de împlinire etno-spirituală. El și-a confirmat și asumat originea românească și țărănească, astfel: „*Ne ținem grapă de părinți, ce neam de neamul lor au fost români*”, el însuși fiind „*însuși neam de țaran*” care „*a ținut coarnele plugului pe moșia părintească*”, întărind faptul că-i „*viță de țaran românesc, pe care nu-l faci străin nici în ruptul capului și pace bună*”.³ Și-a cinstit și respectat părinții, în deplină tradiție creștină, nutrinđ atât față de tatăl său, cât și față de mama sa, o iubire tainică, ascunsă-n adâncul sufletului, neexprimată public decât în momente extrem de grele.

Mihai Eminescu și-a iubit mama, despre care fratele său Matei avea să scrie că avea „*pretenții de nobleță*” față de soțul ei, afirmând că străbunii ei, *Iurăsceștii*, „*au fost boieri de I-îia ordine*”. El a fost conștient că dânsa i-a deschis ochii spre lume, cu poveștile spuse în scurta copilărie petrecută la Ipotești și l-a învățat primele buchii ale cărții, transmitându-i dragostea de natură, de tradiții și de locul natal. Prietenul său Ioan Slavici a să consemneze în „*Amintiri*” că pe Mihai Eminescu l-a auzit vorbind „*cu înduioșare numai de mama lui*”.

Mama lui s-a stins din viață în 13 august 1876, fiind răpusă și de necazurile abătute asupra familiei. În noaptea de început a anului 1880, chipul mamei i-a apărut în fața ochilor săi triști, dându-i forța sufletească să scrie poezia **O, mamă...**

*„O, mamă, dulce mamă, din negură de vreme
Pe freamătul de frunze la tine tu mă chemi;
Deasupra criptei negre a sfântului mormânt
Se scutură salcâmii de toamnă și de vânt,
Se bat încet din ramuri, îngână glasul tău...
Mereu se vor tot bate, tu vei dormi mereu”.*

² Lucian Drîmba, **Eminescu la „Familia”**, Editura „*Cogito*”, Oradea, 1994.

³ Mihai Eminescu, **Pro domo** [„*Iată «simțimintele, iubirea de adevăr...»*], în „*Timpul*”, 5 ianuarie 1878.

Prin surorile mamei sale, **Fevronia, Sofia și Olimpiada**, maici la mănăstirea Agafton din coasta Botoșanilor, el a intrat în universul etno-spiritual al acestei mănăstiri, numită „*mănăstirea din codri*”, care a devenit a doua lui casă, dar mai ales scutul său de protecție pentru vremuri grele. Acolo, lângă biserica mare a compus „*Călin file din poveste*”, iar după ce a devenit poet cunoscut, maicile îi spuneau „*domnul Eminescu*”. Mai mult, prin frații mamei sale, **Calinic și Ioachim** (ori Iachint), arhimandritul, tunși întru monahism, Mihai Eminescu a înțeles rațiunea socială a sihăstriilor care împodobeau codrii seculari ai Moldovei dinainte de creștinism, precum și rolul bisericii ortodoxe de „*maică a neamului românesc*”.

Pe tatăl său, un om deștept și dârz, care, în lupta cu viața, a cunoscut victorii, dar și înfrângeri, l-a respectat ca pe un părinte, cu toate că acesta a încercat să-i impună calea de urmat în viață, care să-i aducă, potrivit mentalității vremii, chiverniseala unei vieți lipsite de grija zilei de mâine. Chiar și în clipe de mânie în suflet, exprimate în scrisori către tatăl său, el se adresa acestuia cu expresia „*Iubiți tată*”. Afecțiunea între tată și fiu a fost reciprocă, tatăl făcându-i parte dreaptă din averea moștenită de la părinți, încă din timpul vieții.⁴ Mihai a suferit în tăcere când tatăl său, nereușind să țină pasul cu timpul și cu cheltuielile uriașe pentru școlarizarea băieților, dar și cu zestrea fetelor ajunsese falit. Destinul acestui om, care a murit în 9 ianuarie 1884, după ce și-a văzut ca într-un blestem familia dispărută sau bolnavă a produs o gaură neagră în sufletul lui.

Familia **Eminovici** a trăit în **satul Ipotești**, un sat modest în toate, așezat într-o vale închisă de dealuri odată împădurite, înconjurată de țărani care își câștigau existența prin lucrul cu palmele ca plugari, pădurari, morari, ciobani sau văcari. Gospodăria familiei, vatra satului și împrejurimile acestuia au constituit terenul de joacă al copiilor familiei **Eminovici**, copilul Mihai având ca tovarăș de năzbâții îndeosebi pe **Ilie**, fratele său cu trei ani mai mare, dar la fel de neastâmpărat ca el.

În mintea lui a rămas întipărită imaginea casei reconstruite din temelii de părinții săi, o casă cu pridvor larg cu trepte, odăi cu privire de jur împrejur, șoproane, hambare, livadă și tei imenși în curte. Prin mintea lui au trecut mulți ani după ce a plecat din sat chipurile fraților săi mai mari, care umblau călare pe moșie, în vreme ce el se cufunda în bordeiele vecinilor ori la stână sau cutreiera pădurile cu o carte într-o mână, doi-trei covrigi în cealaltă mână și dormea pe malul apelor. După ani de depărtare de satul copilăriei sale, el avea să rememoreze cu duioșie, în poezia „*Din străinătate*”, scrisă în anul 1865 și tipărită în 1866, orizontul fermecat al copilăriei:

⁴ I.L. Caragiale, **În Nirvana**, editorial, semnat C., în „*Constituționalul*” din 20 iunie 1889; **Note și schițe**, 1892, p. 7; reprodus în *Momente, schițe, amintiri*, 1908.

*„Aș vrea să văd acuma natala mea vâlcioară,
Scăldată în cristalul pârâului de-argint,
Să văd ce eu atâta iubeam odinioară
A codrului tenebră, poetic labirint... ..
Să mai privesc o dată câmpia-nfloritoare
Ce zilele-mi copile și albe le-a țesut
Ce auzi odată copila-mi murmurare
Ce jocurile-mi june, zburdarea mi-au văzut“.*

Acolo el vedea veselie, oamenii fiind cuprinși de încântările și plăcerile vieții. Însă, undeva în depărtare, în străinătate, se afla un om „*nemângâiat*”, întrupat în propriul său chip, care se descrie pe sine astfel:

*„Un suflet numai plânge, în doru-i se avântă /
L'a patriei dulci plaiuri, la câmpii-i râzători”.*

Mihai Eminescu a transmis peste veacuri mesajul potrivit căruia dorul de vatra natală devine cu atât mai intens cu cât depărtarea de aceasta este mai mare, iar timpul își lasă amprenta materială, apăsând din greu pe sufletul celui înstrăinat.

2. Și-a exprimat crezul etno-spiritual în virtutea educației creștine

Mihai Eminescu are o dimensiune creștină, afirmată din copilărie atât în cuget, cât și în faptă. El s-a născut în mediu spiritual creștin, întruchipat de Tatăl Ceresc, Fecioara Maria și Iisus Christos, a fost botezat în religia creștină, educat în spirit creștin și s-a format în atmosfera spirituală a ortodoxiei tradiționale.

Creștinismul său a fost susținut de înțelepciunea străveche a neamului, precum și de unele sisteme filosofice cu valențe universale pe care le-a admirat, extrăgând din seva lor ceea ce era de folos spiritualității neamului său. El a primit de la părinți o educație religioasă în timpul copilăriei, a cunoscut textul sfânt al Bibliei, cartea de căpătâi a creștinătății, fiind cititor consecvent al vechilor manuscrise bisericești, pline de înțelepciune.⁵ În mediul spiritual al mănăstirilor, bisericilor și schiturilor Moldovei de Sus, el a înțeles că „*Dumnezeul geniului*” l-a sorbit din popor „*cum soarbe soarele un nour de aur din marea de amar*”, conferindu-i harul îmbogățirii minții și sufletului cu învățăturile creștine și respectului față de semeni, precum față de propria sa ființă.

Crezul său etno-spiritual a fost exprimat astfel: „*noi, românii, formăm o biserică națională, și ca societate religioasă, ca Biserica Ortodoxă română, suntem un cor matur și compact pentru a ne împotrivi la orice tendințe care ar jigni libertatea conștiinței și cultura noastră națională*”.⁶ El a găsit în

⁵ Răzvan Codrescu, **În jurul lui Eminescu**, capitolul *Eminescu și creștinismul*, Editura „*Christiana*”, București, 2009.

⁶ Ion Andreiță, **Creștinul Eminescu**, în „*Gând Românesc*”, Revistă de cultură, știință și artă, Anul VIII, nr. 2 (70), iunie 2014, p. 13.

universul creștin un filon de aur pentru opera sa poetică, iar sensibilitatea creștină și-a relevat valențele în poezii, precum „*Dumnezeu și om*”, „*Rugăciune*”, „*Răsai asupra mea*”, „*Învierea*”, „*Colinde, colinde*”. El a simțit nevoia de a relua și imaginea superbă a Nașterii Domnului, precum și de a scrie, ca o invocare colectivă, o „*Rugăciune*” către *Maica Domnului*, pe care o numea „*Regină peste îngeri*”, „*Lumină lină*”, „*Maică Sfântă*”, „*Pururi Fecioară*”. Potrivit crezului său, biserica ortodoxă și limba română au constituit temelia supraviețuirii neamului românesc în vatra sa străveche: „*Biserica răsăriteană e de optsprezece sute de ani păstrătoarea elementului latin de lângă Dunăre. Ea a stabilit și a unificat limba noastră într-un mod atât de admirabil, încât suntem singurul popor fără dialecte propriu-zise; ea ne-a ferit în mod egal de înghițirea printre poloni, unguri, tătari și turci, ea este încă astăzi singura armă de apărare și singurul sprijin al milioanelor de români cari trăiesc dincolo de hotarele noastre. Cine-o combate pe ea și ritualurile ei poate fi cosmopolit, socialist, republican universal și orice i-o veni în minte, dar numai român nu e*”.⁷

Mihai Eminescu a numit biserica „maica spirituală a neamului românesc, care a născut unitatea limbei și unitatea etnică a poporului”.⁸ Poeziile-rugăciuni constituie imnuri care vibrează de sfințenie și pioșenie în fața Tatălui Ceresc și a iconei Fecioarei Maria, celor:

*„Crăiasă alegându-te,
Îngenunchem rugându-te
Înalță-ne, ne mântuie
Din valul ce ne bântuie.
Fii scut de întărire
Și zid de mântuire.
Privirea-ți adorată
Asupra-ne coboară,
O, Maică Preacurată
Și pururea fecioară,
Marie!”.*

Mihai Eminescu a fost convins de rolul de neprețuit al bisericii ortodoxe în păstrarea și apărarea unității de limbă, de rânduieți juridice și de viață familială, rostuite în jurul unității de credință a românilor din spațiul vechii Dacii.

El a reamintit semenilor săi că încă în secolul XVII, cronicarul Miron Costin, a descris „*curățenia și frumusețea limbei vorbite în Maramureș și viața neatârnată a românilor de acolo*”, a adus în lumină „*legenda fondării Moldovei și Țării Românești*”, constatând „*identitatea de origine și limbă a poporului*”. Mai mult, „*cărțile bisericești, tipărite în Ardeal, în Moldova, în Țara*

⁷ Mihai Eminescu, **Opere**, Editura Academiei Române, București, 1989, vol. X, p. 187; Apud **Liber-cugetător, liberă-cugetare**, în „*Timpul*”, 2 februarie 1879.

⁸ Mihai Eminescu, **Opere**, vol. 13, p. 168-169; Apud „*Timpul*”, 14 august 1882.

Românească”, au oprit „procesul de diversificare și de dialectizare a graiului viu”, care a primit, prin cărți, „o normă unitară în rostire și în scriere”.⁹

Mihai Eminescu și Ioan Slavici au fost românii care în anul 1877 au născut ideea ridicării la București a unei catedrale naționale. „Când a sosit la București vestea că eroicii curcani ai noștri au cucerit reduta Grivița – avea să relateze **Ioan Slavici – Eminescu și eu am chibzuit să publicăm în Timpul un articol în care arătam că Ștefan cel Mare de fiecare victorie pe câmpul de război zidia ntru mărirea lui Dumnezeu câte o mănăstire și stăruiam ca românii din zilele noastre să ridice și ei o catedrală la București, unde nu e nici o biserică mai încăpătoare în care mulți creștini pot să se roage împreună pentru binele obștesc**”.¹⁰

Mihai Eminescu și-a avertizat semenii asupra consecințelor pierderii credinței neamului, însoțită de „necredința în ordinea divină”,¹¹ asupra identității și unității neamului în vatra sa etno-spirituală. El a deplâns faptul că, deși „aproape de două mii de ani ni se predică să ne iubim, noi ne sfâșiem” și că „în loc de a urma prescripțiunile unei morale aproape tot atât de vechi ca și omenirea, în loc de a urma pe Dumnezeu, omenirea necorijabilă nu-l urmează deloc; ci întemeiată pe bunătatea lui, s-așterne la pământ în nevoi mari și cerșește scăpare”.¹²

Mihai Eminescu a considerat cu deplin temei că și în vremea sa elementul creștin, identificat în „bunul român” constituia factorul unificator de neam și țară, iar apărarea acestuia trebuia să devină o datorie de credință a fiecărui român nativ.

Concluzie:

Mihai Eminescu a înscris, în spirit creștin, prin cuvinte turnate în versuri vrăjite și fraze cumpătate, secvența de aur a culturii neamului românesc. El a încorporat în structura semantică a numelui „Eminescu” însăși esența cuvântului „român”, identificându-se de-a pururi cu „ființa românească”. Cu un ton profetic, Mircea Eliade scria în anul 1985: „**Cât timp va exista, undeva în lume, un singur exemplar din poeziile lui Eminescu, identitatea neamului nostru este salvată**”.

⁹ Mihai Eminescu, **Opere**, vol. XIII; Apud „*Timpul*”, 14 august 1882.

¹⁰ Nicolae Șt. Noica, **Catedrala Mântuirii Neamului – istoria unui ideal**, Editura „Basilica” a Patriarhiei Române, București, 2011, p. 51.

¹¹ Mihai Eminescu, **Opere**, vol. XII; Apud „*Timpul*”, 27 martie 1881.

¹² Mihai Eminescu, **Opere**, vol. X, p. 78.

VI.
IUBIREA DE NEAM ȘI ȚARĂ –
VIRTUTE EMINESCIANĂ CU VALENȚE DE PERENITATE

MOTO:

„E mică țărișoara noastră, îi sunt strâmte hotarele, greutatea vremurilor au știrbit-o; dar această țară mică și știrbită e țara noastră, e țara românească, e patria iubită a oricărui suflet românesc”.

Mihai Eminescu

„*Neam*” și „*țară*” sunt două noțiuni ancestrale, deci vechi de când e lumea, al căror sens și semnificație nu pot fi înțelese decât dacă se abordează într-o conexiune etno-spirituală și socială. Aceasta este imperios necesară pentru că de-a lungul istoriei au fost cazuri când neamuri slabe sau vitregite de soartă și-au pierdut vatra de viațuire sau părți din acesta, fiind înglobate prin violență extremă în imperii sau feude.

Neamul semnifică seminția (*sămânța*), spița, stirpea (*porodița*), vița oamenilor de același soi, deci *rude de sânge*, a căror identitate, definită prin naționalitate, este exprimată prin succesiune de generații în timp istoric și spațiu social prin *organizări sociale și politice* numite *familii*, ginți (triburi), *popoare și națiuni*. *Iubirea de neam* exprimă atașamentul sufletesc puternic pe care „*nativul*” îl datorează însușirilor genetice ale trupului exprimate prin părinți – mama și tata – și antecesorii, respectiv bunici, străbunici, stră-străbunici după mamă și după tată), urcând prin succesiune de generații până acolo unde există memorie socială. Aceasta este de fapt, „*iubirea aproapelui*”, izvorâtă atât din legătura de sânge care curge prin venele „*nativului*”, cât și din *credința, mentalitatea și tradițiile* rezultate din definirea și asumarea spiritului neamului sub oblăduirea puterii Tatălui Ceresc. Însă, *iubirea aproapelui* nu poate fi înțeleasă decât în conexiune cu *iubirea de neam*, căci cine nu-și iubește neamul din care se trage nu poate iubi nici un alt neam din lumea aceasta.

Țara (sinonimă cu *patria*), reprezintă pământul (vatra) locuit statornic de un neam suveran, organizat într-un stat cu fundament politico-juridic și administrativ etno-spiritual, delimitat convențional prin hotare și identificat prin insemne, simboluri (steag, stemă, monedă), limbă oficială și atribute social-politice (suprafață, relief, bogății, populație) și etno-spirituale (cultură, etnii, istorie, obiceiuri, religii, tradiții etc.).

Țara începe cu locul natal, vatra maternă și străbună din care „*nativul*” se revendică, pe care le prețuiește și le iubește, le înnobilează și le apără. Continuă cu munții, dealurile, câmpiile și apele din zestrea sa geo-fizică și

se împlinește prin puterea „*nativului*” de a-și clădi în libertate propriul destin. În esență „*țara*”, exprimă „*libertatea neamului*”, căci numai un neam care are țară este recunoscut, acceptat și respectat. Pe cale de consecință, *iubirea de țară* exprimă atașamentul sufletesc puternic față de vatra neamului, organizată într-un stat îndrituit să apere, să protejeze și să promoveze valorile, interesele și nevoile sociale ale neamului.

Iubirea de neam și țară este o virtute care se dobândește prin cunoașterea de sine, prin educație aleasă, prin efort îndelungat pentru semeni și cu multă răbdare și se cultivă temeinic și trainic pe tot parcursul vieții.

*

Pentru Mihai Eminescu expresiile „*neam*” și „*țară*” au avut o semnificație etno-spirituală aparte, fiind încărcate cu aura sfințeniei. Pentru el, neamul din care se revendica era *neamul rumânesc* – neamul băștinaș în vatra *Daciei getice*, iar țara lui era *România* – care încorporează toată vatra pământeană unde se vorbea *românește*.

*

Opera poetică a lui Mihai Eminescu, precum și scrierile cu caracter politic și social arată că virtutea eminesciană a iubirii de neam și țară este expresia forței sale intelectuale, pe fundamentul căreia a urmărit cu abnegație, consecvență și credință idealul unității naționale.

Aceasta încorporează următoarele fundamente etno-spirituale:

1. *respectul față de părinți și locul natal;*
2. *credința și educația creștină;*
3. *asumarea și apărarea identității neamului;*
4. *croirea hărții mentale a vetrei neamului;*
5. *reconstruirea profilului etno-spiritual al „bunului român”;*
6. *apărarea limbii române și afirmarea culturii naționale;*
7. *așezarea istoriei neamului pe fundamentul adevărului;*
8. *îngemănarea naționalismului, patriotismului și românismului;*
9. *deșteptarea nației și apărarea trebuințelor nației;*
10. *apărarea fraților aflați în sărăcie și sub stăpâniri străine;*
11. *credința în făurirea statului național unitar român;*
12. *spiritul de jertfă pentru neam și țară*

1. Respectul față de părinți și locul natal

Precum îndeobște se știe, străbunii lui **Mihai Eminescu** se trăgeau dintr-o familie de țărani români originară din inima Ardealului, numită „*Iminovici*”. Părinții săi au fost **Gheorghe** – fiul lui *Vasile Iminovici*, emigrat în Bucovina, ajuns cântăreț în strănă în satul Călineștii lui Cuparencu –

transcris în acte oficiale *Eminovici* și *Raluca Iurașcu* – descendentă dintr-o familie de români moldoveni cu veche atestare boierească.¹ Aceștia erau oameni credincioși și evlavioși, pentru care familia era o binecuvântare a iubirii lui Dumnezeu. Tatăl său era un om de modă veche, un „*munte de om*”, activ, înalt și voinic, autoritar, cu o minte sănătoasă și cu voința de avere clădită pe munca și priceperea sa. Mama sa era o femeie plină de bunătate, visătoare, de o hărnicie aparte și statornică în iubirea față familie și casa plină de copii.

Mihai Eminescu s-a născut în orașul Botoșani, dar copilăria a petrecut-o la țară, în satul apropiat *Ipotestii*, unde părinții au cumpărat o gospodărie cu moșia aferentă, pentru a asigura existența familiei. Copilăria lui a fost cea a unui copil crescut la țară, bucurându-se de libertatea de a hoinări prin natură și de a cutreiera împrejurimile satului.

Mihai Eminescu a avut bucuria de a face parte dintr-o familie înstărită, cu pretenții boierești, aparent lipsită de griji, bogată în copii, el fiind al șaptelea, dar și mâhnirea de a trăi multe clipe de tristețe, întrucât cu excepția fratelui său Matei (născut în anul 1856), ceilalți copii ai familiei *Eminovici* au avut un destin dramatic. Însă, alături de ceilalți frați ai săi a avut șansa de a ieși în fragedă copilărie din acel sat uitat de lume, rămânând cu imaginea familiei, care l-a urmărit toată viața. Peste ani avea să-și aducă aminte cu nostalgie de oamenii locului, dar mai ales de natura bogată în plante și vietăți, pe care avea să le dăltuiască în versurile unor poezii precum „*Fiind băiet păduri cutreieram*” sau „*O, rămâi*”.

Mihai Eminescu a fost un copil căruia norocul i-a surâs, iar destinul i-a îndrumat gândul și fapta spre izvoarele de înțelepciune care l-au ridicat din „*talpa țării*” la înălțimea cerului înstelat. De la naștere, prin botez creștin a purtat numele „*Mihail Eminovici*”, iar de la vârsta de 16 ani, datorită minții scânteietoare a lui Iosif Vulcan, directorul revistei „*Familia*”, unde au fost publicate primele sale poezii, și-a asumat numele „*Eminescu*”.² El a plecat la studii în Cernăuții Bucovinei aflate sub stăpânirea habsburgilor cu numele „*Eminovici*” și s-a întors în țară, trecând prin Ardeal, cu numele „*Eminescu*”, pe care l-a adoptat cu nespuse bucurie de împlinire etno-spirituală. El și-a confirmat și asumat originea românească și țărănească, astfel: „*Ne ținem grapă de părinți, ce neam de neamul lor au fost români*”, el însuși fiind „*însuși neam de țăran*” care „*a ținut coarnele plugului pe moșia părintească*”, întărind faptul că-i „*viță de țăran românesc, pe care nu-l faci străin nici în ruptul capului și pace bună*”.³

¹ Vezi, pe larg, George Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu*, Editura pentru literatură, 1966, p. 5-34.

² Lucian Drîmba, *Eminescu la „Familia”*, Editura „*Cogito*”, Oradea, 1994.

³ **Mihai Eminescu**, Pro domo [„*Iată «simțimintele, iubirea de adevăr...»*„], în „*Timpul*”, 5 ianuarie 1878.

Mihai Eminescu și-a cinstit și respectat părinții, în deplină tradiție creștină, nutrind atât față de tatăl său, cât și față de mama sa, o iubire taincă, ascunsă-n adâncul sufletului, neexprimată public decât în momente grele.

Mihai Eminescu și-a iubit mama, despre care fratele său Matei avea să scrie că avea „*pretenții de nobleță*” față de soțul ei, afirmând că străbunii ei, *Iurăsceștii*, „*au fost boieri de I-îia ordine*”. El a fost conștient că dânsa i-a deschis ochii spre lume, cu poveștile spuse în scurta copilărie petrecută la Ipotești și l-a învățat primele buchii ale cărții, transmițându-i dragostea de natură, de tradiții și de locul natal. Prietenul său Ioan Slavici a să consemneze în „*Amintiri*” că pe Mihai Eminescu l-a auzit vorbind „*cu înduioșare numai de mama lui*”.

Mama lui s-a stins din viață în 13 august 1876, fiind răpusă și de necazurile abătute asupra familiei. În noaptea de început a anului 1880, chipul mamei i-a apărut în fața ochilor săi triști, dându-i forța sufletească să scrie poezia: „*O, mamă...*”:

*„O, mamă, dulce mamă, din negură de vremi
Pe freamătul de frunze la tine tu mă chemi;
Deasupra criptei negre a sfântului mormânt
Se scutură salcâmi de toamnă și de vânt,
Se bat încet din ramuri, îngână glasul tău...
Mereu se vor tot bate, tu vei dormi mereu”.*

Prin surorile mamei sale, Fevronia, Sofia și Olimpiada, maici la mănăstirea Agafton din coasta Botoșanilor, el a intrat în universul etno-spiritual al acestei mănăstiri, numită „*mănăstirea din codri*”, care a devenit a doua lui casă, dar mai ales scutul său de protecție pentru vremuri grele. Acolo, lângă biserica mare a compus „*Călin file din poveste*”, iar după ce a devenit poet cunoscut, maicile îi spuneau „*domnul Eminescu*”. Mai mult, prin frații mamei sale, Calinic și Ioachim (ori Iachint), arhimandritul, tunși întru monahism, Mihai Eminescu a înțeles rațiunea socială a sihăstriilor care împodobeau codrii seculari ai Moldovei dinainte de creștinism, precum și rolul bisericii ortodoxe de „*maică a neamului românesc*”.

Pe tatăl său, un om deștept și dârz, care, în lupta cu viața, a cunoscut victorii, dar și înfrângeri, l-a respectat ca pe un părinte, cu toate că acesta a încercat să-i impună calea de urmat în viață, care să-i aducă, potrivit mentalității vremii, chiverniseala unei vieți lipsite de grija zilei de mâine. Chiar și în clipe de mânie în suflet, exprimate în scrisori către tatăl său, el se adresa acestuia cu expresia „*Iubite tată*”. Afecțiunea între tată și fiu a fost reciprocă, tatăl făcându-i parte dreaptă din averea moștenită de la părinți, încă din timpul vieții.⁴ Mihai a suferit în tăcere când tatăl său, nereușind să țină

⁴ I.L. Caragiale, **In Nirvana**, editorial, semnat C., în „*Constituționalul*” din 20 iunie 1889; **Note și schițe**, 1892, p. 7; reprodus în **Momente, schițe, amintiri**, 1908.

pasul cu timpul și cu cheltuielile uriașe pentru școlarizarea băieților, dar și cu zestrea fetelor ajunsese falit. Destinul acestui om, care a murit în 9 ianuarie 1884, după ce și-a văzut ca într-un blestem familia dispărută sau bolnavă a produs o gaură neagră în sufletul lui.

Familia *Eminovici* a trăit în *satul Ipotești*, un sat modest în toate, așezat într-o vale închisă de dealuri odată împădurite, înconjurată de țărani care își câștigau existența prin lucrul cu palmele ca plugari, pădurari, morari, ciobani sau văcari. Gospodăria familiei, vatra satului și împrejurimile acestuia au constituit terenul de joacă al copiilor familiei *Eminovici*, copilul Mihai având ca tovarăș de năzbâții îndeosebi pe Ilie, fratele său cu trei ani mai mare, dar la fel de neastâmpărat ca el.

În mintea lui a rămas întipărită imaginea casei reconstruite din temelii de părinții săi, o casă cu pridvor larg cu trepte, odăi cu privire de jur împrejur, șoproane, hambare, livadă și tei imenși în curte. Prin mintea lui au trecut mulți ani după ce a plecat din sat chipurile fraților săi mai mari, care umblau călare pe moșie, în vreme ce el se cufunda în bordeiele vecinilor ori la stână sau cutreiera pădurile cu o carte într-o mână, doi-trei covrigi în cealaltă mână și dormea pe malul apelor. După ani de depărtare de satul copilăriei sale, el avea să rememoreze cu duioșie, în poezia „*Din străinătate*”, scrisă în anul 1865 și tipărită în 1866, orizontul fermecat al copilăriei:

*„Aș vrea să văd acuma natala mea vâlcioară,
Scăldată în cristalul pârâului de-argint,
Să văd ce eu atâta iubeam odinioară
A codrului tenebră, poetic labirint... ..
Să mai privesc o dată câmpia-nfloritoare
Ce zilele-mi copile și albe le-a țesut
Ce auzi odată copila-mi murmurare
Ce jocurile-mi june, zburdarea mi-au văzut“.*

Acolo el vedea veselie, oamenii fiind cuprinși de încântările și plăcerile vieții. Însă, undeva în depărtare, în străinătate, se afla un om „*nemângâiat*”, întrupat în propriul său chip, care se descrie pe sine astfel:

*„Un suflet numai plânge, în doru-i se avântă /
L'a patriei dulci plaiuri, la câmpii-i răzători“.*

Mihai Eminescu a transmis peste veacuri mesajul potrivit căruia dorul de vatra natală devine cu atât mai intens cu cât depărtarea de aceasta este mai mare, iar timpul își lasă amprenta materială, apăsând din greu pe sufletul celui înstrăinat.

2. Credința și educația creștină

Mihai Eminescu are o dimensiune creștină, afirmată din copilărie atât în cuget, cât și în faptă. El s-a născut în mediu spiritual creștin, întruchipat de Tatăl Ceresc, Fecioara Maria și Iisus Christos, a fost botezat în religia

creștină, educat în spirit creștin și s-a format în atmosfera spirituală a ortodoxiei tradiționale. Creștinismul său a fost susținut de înțelepciunea străveche a neamului, precum și de unele sisteme filosofice cu valențe universale pe care le-a admirat, extrăgând din seva lor ceea ce era de folos spiritualității neamului său. El a primit de la părinți o educație religioasă în timpul copilăriei, a cunoscut textul sfânt al Bibliei, cartea de căpătâi a creștinătății, fiind cititor consecvent al vechilor manuscrise bisericești, pline de înțelepciune.⁵ În mediul spiritual al mănăstirilor, bisericilor și schiturilor Moldovei de Sus, el al a înțeles că „*Dumnezeul geniului*” l-a sorbit din popor „*cum soarbe soarele un nour de aur din marea de amar*”, conferindu-i harul îmbogățirii minții și sufletului cu învățăturile creștine și respectului față de semeni, precum față de propria sa ființă. Crezul său etno-spiritual a fost exprimat astfel: „*noi, românii, formăm o biserică națională, și ca societate religioasă, ca Biserica Ortodoxă română, suntem un cor matur și compact pentru a ne împotrivi la orice tendințe care ar jigni libertatea conștiinței și cultura noastră națională*”.⁶

El a găsit în universul creștin un filon de aur pentru opera sa poetică, iar sensibilitatea creștină și-a relevat valențele în poezii, precum „*Dumnezeu și om*”, „*Rugăciune*”, „*Răzai asupra mea*”, „*Învierea*”, „*Colinde, colinde*”. El a simțit nevoia de a relua și imaginea superbă a Nașterii Domnului, precum și de a scrie, ca o invocare colectivă, o „*Rugăciune*” către *Maica Domnului*, pe care o numea „*Regină peste îngeri*”, „*Lumină lină*”, „*Maica Sfântă*”, „*Pururi Fecioară*”.

Potrivit crezului său, biserica ortodoxă și limba română au constituit temelia supraviețuirii neamului românesc în vatra sa străveche: „*Biserica răsăriteană e de optsprezece sute de ani păstrătoarea elementului latin de lângă Dunăre. Ea a stabilit și a unificat limba noastră într-un mod atât de admirabil, încât suntem singurul popor fără dialecte propriu-zise; ea ne-a ferit în mod egal de înghițirea printre poloni, unguri, tătari și turci, ea este încă astăzi singura armă de apărare și singurul sprijin al milioanei de români cari trăiesc dincolo de hotarele noastre. Cine-o combate pe ea și ritualurile ei poate fi cosmopolit, socialist, republican universal și orice i-o veni în minte, dar numai român nu e*”.⁷

El a numit biserica „maica spirituală a neamului românesc, care a născut unitatea limbei și unitatea etnică a poporului”.⁸ Poeziile-

⁵ Răzvan Codrescu, *În jurul lui Eminescu*, capitolul *Eminescu și creștinismul*, Editura „*Christiana*”, București, 2009.

⁶ Ion Andreiță, *Creștinul Eminescu*, în „*Gând Românesc*”, Revistă de cultură, știință și artă, Anul VIII, nr. 2 (70), iunie 2014, p. 13.

⁷ Mihai Eminescu, *Opere*, Editura Academiei Române, București, 1989, vol. X, p. 187; Apud *Liber-cugetător, liberă-cugetare*, în „*Timpul*”, 2 februarie 1879.

⁸ Mihai Eminescu, *Opere*, vol. 13, p. 168-169; Apud „*Timpul*”, 14 august 1882.

rugăciuni constituie imnuri sublime, care vibrează de sfințenie și tulburătoare pioșenie în fața Tatălui Ceresc și a icoanei Fecioarei Maria, ocrotitoarea românilor năpăstuiți:

*„Crăiasă alegându-te,
Îngenunchem rugându-te
Înalță-ne, ne mântuie
Din valul ce ne bântuie.
Fii scut de întărire
Și zid de mântuire.
Privirea-ți adorată
Asupra-ne coboară,
O, Maică Precurată
Și pururea fecioară,
Marie!”.*

Mihai Eminescu a fost convins de rolul de neprețuit al bisericii ortodoxe în păstrarea și apărarea unității de limbă, de rânduiei juridice și de viață familială, rostuite în jurul unității de credință a românilor din spațiul vechii Dacii. El a reamintit semenilor săi că încă în secolul XVII, cronicarul Miron Costin, a descris *„curățenia și frumusețea limbei vorbite în Maramureș și viața neatârnată a românilor de acolo”*, a adus în lumină *„legenda fondării Moldovei și Țării Românești”*, constatând *„identitatea de origine și limbă a poporului”*. Mai mult, *„cărțile bisericești, tipărite în Ardeal, în Moldova, în Țara Românească”*, au oprit *„procesul de diversificare și de dialectizare a graiului viu”*, care a primit, prin cărți, *„o normă unitară în rostire și în scriere”*.⁹

Mihai Eminescu și **Ioan Slavici** au fost românii care în anul 1877 au născut ideea ridicării la București a unei catedrale naționale. *„Când a sosit la București vestea că eroicii curcani ai noștri au cucerit reduta Grivița – avea să relateze Ioan Slavici – Eminescu și eu am chibzuit să publicăm în Timpul un articol în care arătam că Ștefan cel Mare de fiecare victorie pe câmpul de război zidia ntru mărirea lui Dumnezeu câte o mănăstire și stăruiam ca românii din zilele noastre să ridice și ei o catedrală la București, unde nu e nici o biserică mai încăpătoare în care mulți creștini pot să se roage împreună pentru binele obștesc”*.¹⁰

Mihai Eminescu și-a avertizat semenii asupra consecințelor pierderii credinței neamului, însoțită de *„necredința în ordinea divină”*,¹¹ asupra identității și unității neamului în vatra sa etno-spirituală. El a deplâns faptul că, deși *„aproape de două mii de ani ni se predică să ne iubim, noi ne sfâșiem”* și că *„în loc de a urma prescripțiunile unei morale aproape tot atât*

⁹ Mihai Eminescu, **Opere**, vol. XIII; Apud, *„Timpul”*, 14 august 1882.

¹⁰ Nicolae Șt. Noica, **Catedrala Mântuirii Neamului – istoria unui ideal**, Editura *„Basilica”* a Patriarhiei Române, București, 2011, p. 51.

¹¹ Mihai Eminescu, **Opere**, vol. XII; Apud, *„Timpul”*, 27 martie 1881.

*de vechi ca și omenirea, în loc de a urma pe Dumnezeu, omenirea necorijabilă nu-l urmează deloc; ci întemeiată pe bunătatea lui, s-așterne la pământ în nevoi mari și cerșește scăpare”.*¹²

Mihai Eminescu a considerat cu deplin temei că și în vremea sa elementul creștin, identificat în „*bunul român*” constituia factorul unificator de neam și țară, iar apărarea acestuia trebuia să devină o datorie de credință a fiecărui român nativ.

3. Asumarea și apărarea identității neamului

Pentru **Mihai Eminescu**, trei cuvinte îngemănate, respectiv *nație / națiune / naționalitate*, aveau măreția unei expresii sfinte. Acestora le-a asociat noțiunea „*popor*”, creatorul de valori sociale. El s-a avântat cu vigoare în dezbaterile din vremea sa privind originea, numele și soarta neamului și a țării.

S-a aplecat cu pioșenie spre rădăcinile neamului, i-a descoperit și iubit pe **DACI**, pe care i-a considerat străbuni ai românilor, privindu-i cu romantică dragoste, nostalgie și respect. Civilizația dacilor a reprezentat pentru el un timp eroic, depănat într-un spațiu edenic aflat sub tutela zeului **Zamolxe**, egalul zeului nordic **Odin**.

Mihai Eminescu a fost primul român care a pus față-n față imaginea **Romei** și a **Daciei**: Roma era o civilizație coruptă, perimată și sortită pieirii, iar **Dacia**, purificată prin jertfă de sânge, avea un viitor prefigurat în versurile pline de semnificație ale poeziei „*Ce-ți doresc eu ție dulce Românie*”. Despre *daci*, el a lăsat următoarea însemnare, care a traversat neatinsă secolele: „*Era un popor brav acela care a impus tribut superbe împărătese de marmură a lumii – Roma. Era un popor nobil acela a cărui cădere te împle de lacrimi, iar nu de disperare, iar a fi descendentul unui popor de eroi, plin de noblețe, de amor de patrie și libertate, a fi descendentul unui asemenea popor n-a fost și nu va fi rușine niciodată*”.¹³

Potrivit gândirii sale, singurul fapt peren al istoriei neamului era **moștenirea dacică**, extinsă până în vremea „*descălecatelor*”, iar mai apoi deslușită în legendele populare. De aceea, el s-a încumetat să scrie o epopee lirică a civilizației dacice, care cuprindea istoria de la mitul creației și până în vremea marilor voievozi români.

Mihai Eminescu s-a considerat *român*, care simțea în el *dacul*, iar atributul „*moldovean*” era perceput doar ca o expresie geografică a unei părți din vatra neamului, numită Moldova. Pentru el, **România** era patria tuturor românilor de la „*Nistru până la Tisa*”, adică a tuturor celor care vorbeau aceeași limbă maternă. El i-a considerat *români* pe băștinașii care trăiau și

¹² Mihai Eminescu, **Opere**, vol. X, p. 78.

¹³ **Ibidem**.

vorbeau românește în Moldova, Ardeal și Valahia, iar ardelenii, moldovenii și muntenii formau corpul etno-spiritual al aceleiași națiuni, *națiunea română*. Crezul său etno-spiritual a fost magistral exprimat în poezia „*Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie*”, scrisă în plină adolescență, publicată în revista „*Familia*” din Oradea, în 2 aprilie 1867.

Mihai Eminescu și-a caracterizat neamul ca optimist, moștenire din strămoși, afirmând că „*În firea mea a mai rămas un grăunte de optimism, desigur moștenit de la strămoși... optimism însuflețit de paginile mărețe scrise cu sângele său de nobil popor românesc, mă îndeamnă să urc calvarul vieții mai ușor*”.¹⁴ El și-a afirmat cu curaj naționalitatea și apartenența la nația rumânească, scriind că „*Naționalitatea trebuie simțită cu inima și nu vorbită numai cu gura. Ceea ce se simte și respectă adânc, se pronunță arareori!... Iubesc poporul românesc fără a iubi pe semidoctii și superficialitățile sale*”.¹⁵

El a iubit *poporul român*, creatorul de valori sociale, făuritorul de țară și de stat național, cu ajutorul căruia neamul românesc și-a apărât și promovat valorile sociale. Puțini români din vremea sa i-au adus poporului un asemenea omagiu emoționant: „*De când este suflet de român pe fața pământului – afirma el –, românul a fost mândru de a fi român, și chiar atunci, când lumea îl privea cu dispreț, el își cânta doina și privea mândru împrejurul său*”,¹⁶ subliniind ideea că determinantă pentru conștiința națională este „*mărimea morală și sufletească a unui popor*”.

În opera lui poetică sufletul poporului freamătă de adânc simțământ pentru frumusețile naturii, prietenul poporului e codru, e calul frumos, e turma de oi. El a cântat epocile de bărbăție ale străbunilor, descriind astfel poporul românesc:

„*Popor de fală
Cap de geniu, piept de foc
Cu gândirea de proroc
Dar cu inima regală
Și cu flamuri cu noroc.*”

Mihai Eminescu a făcut distincție între popor și conducători, afirmând: „*Iubesc acest popor bun, blând, omenos, pe spatele căruia diplomații croiesc charte și resbele, zugerăvesc împărății despre care lui nici prin gând nu-i trece; iubesc acest popor, care nu servește decât de calici acelora ce se înalță la putere – popor nenorocit care geme sub măreția tuturor palatelor de gheață ce i le așezăm pe umeri*”.¹⁷ Potrivit percepției sale, această stare era

¹⁴ Mihai Eminescu, *Scieri esențiale*, vol. 5, *Corespondență*, Editura „Fortuna”, 2003, p. 568-569.

¹⁵ Mihai Eminescu, *Din manuscrise, Opere*, vol. IX, p. 459-460.

¹⁶ „*Timpul*”, 16 aprilie, 1881.

¹⁷ Vezi, pe larg, Mihai Eminescu, *Scieri politice, în Opere complete*, ediția A.C. Cuza, 1914.

în primul rând consecința dezbinării norodului („poporul românesc”), de către *pătura superpusă*, compusă în primul rând din cei îmbogățiți corupție și fraudă, în cârdășie cu străinii infiltrați în conducerea țării și ruperea statului român în două părți ostile, respectiv *țara legală și țara reală*. „*Dacă fii tăi ar fi fost uniți todeauna – scria cu durere Mihai Eminescu –, atunci și pământul tău strămoșesc rămânea unul și nedespărțit. Dar veacuri de dezbinare neîntreruptă te-au dus la slăbiciune, te-au dus să-ți vezi rușinea cu ochii! Nu merge la mormintele domnilor tăi cu sămânța dezbinării în inimă, ci precum mergi și te împărtășești cu sângele Mântuitorului, astfel împărtășești-ți sufletul tău cu reamintirea trecutului; fără patimă și fără ură între fiii aceluiși pământ, cari oricât de deosebiți ar fi în păreri, frați sunt, fiii aceleiași nume sunt*”.¹⁸

Mihai Eminescu a fost convins că pentru a-ți iubi „nația”, „nu este nevoie de manifestații de uliță și nici de fraze”, „nația” trebuind să fie iubită „așa cum e și cum ne-a lăsat-o Dumnezeu”, întrucât „Nu cu fraze și cu măguliri, nu cu garde naționale de florile-mărului se iubește și se crește nația adevărată”. El a afirmat că-și iubea nația „așa cum este, cum a făcut-o Dumnezeu, cum a ajuns prin suferințele seculare până în zilele noastre”, avertizându-și semenii că a pronunța cuvântul națiune fără rost, numai pe vârful buzelor, însemna a face doar paradă de „naționalism”.

Potrivit gândirii sale, cine are dragoste de națiune, nu-i cere acesteia nimic, dar îi dă totul: nu-i cere nici chiar încredere, nici chiar iubire, afirmând răspicat: „o iubim fără a-i cere nimic în schimb, nici chiar încrederea ei, atât de lesne de indus în eroare, nici chiar iubirea, innădită azi la lucruri străine și la oameni străini”. El a atras atenția că „Elemente străine, îmbătrânite și sterpe, s-au amestecat în poporul nostru și joacă falsa comedie a patriotismului și a naționalismului. Neavând tradiții, patrie hotărâtă ori naționalitate hotărâtă, au pus totuși, mâna pe statul român. Conștiința că ele sunt deosebite de neamul românesc nu le-a dispărut încă – ele se privesc ca o oaste biruitoare într-o țară vrăjmașă”.¹⁹

În cunoștință de cauză și cu deplină responsabilitate, el afirma că „nu-i de mirare” că întreaga dezvoltare mai nouă a țării a avut în vedere realizarea unei serii de „idei liberale și egalitare cosmopolite” și nu „conservarea naționalității”. De asemenea, a reamintit semenilor săi că „țara” este rodul a zeci de generații și aparține altor zeci de generații care vor veni.

Deci, țara trebuie apărată ca bun al întregului neam și ferită de primejdiile care o pândesc în cruciș și-n curmeziș.

¹⁸ „Curierul de Iași”, IX, nr. 109, 3 octombrie, 1876, p. 2; Mihai Eminescu, **Scrieri esențiale**, vol. 4, **Publicistică**, Editura „Fortuna”, 2003, p. 504.

¹⁹ Mihai Eminescu în „**Timpul**”, 14 noiembrie 1880.

4. Croirea hărții mentale a vetrei neamului:

Mihai Eminescu a considerat că între neamul românesc și statul făurit de acesta există o relație organică, întrucât românii n-au constituit imperii, ci state care au avut ca fundament substratul etnic. De la facerea lumii lor, românii n-au acaparat teritorii străine, ci s-au luptat cu imperii sau hoarde migratoare care au ocupat părți din vatra neamului, purtând războaie de apărare și de supraviețuire.

Pentru **Mihai Eminescu**, „*România*”, adică *țara românilor*”,²⁰ era construită în vatra neamului, rămânând pe dinafară, sub dominații străine bucăți mari din această vatră. El a considerat că țara românească era peste tot unde se vorbea românește, susținând cu tărie: „*Noi, românii, nu voim să trăim într-un stat unde patria să fie deasupra naționalității. Amândouă nu sunt decât două cuvinte pentru aceeași noțiune. Iubirea de patrie e una cu iubirea naționalității. Singura rațiune de a fi a acestui stat pentru noi este naționalitatea lui românească. Dacă e vorba ca acest stat să înceteze de a fi românesc, atunci o spunem drept că ne e cumplit de indiferentă soarta pământului lui*”.²¹

Mihai Eminescu a analizat riguros starea vetrei neamului, atrăgând atenția că marginile vetrei neamului dintre Dunăre, Nistru și Tisa erau rupte în bucăți de către marile imperii vecine, iar înăuntrul vetrei pătrunsese pe tăcute o anume „*străinătate*” care rodea la temelie unitatea neamului. Această stare a fost redată în chip magistral în poezia „*Doina*”, cântecul de jale al unui neam care-și alină durerea provocată de secole de dominații străine:

*„De la Nistru pân’ la Tissa
Tot Românul plânsu-mi-s-a
Că nu mai poate străbate
De-atâta străinătate”.*

Studiind cu rigoare starea neamului, a ajuns la concluzia că „*Nu există un stat în Europa orientală, nu există o țară de la Adriatică la Marea Neagră care să nu cuprindă bucăți din naționalitatea noastră, începând de la ciobanii din Istria, de la morlacii din Bosnia și Erțegovina, găsim pas cu pas fragmentele acestei mari unități etnice în munții Albaniei, în Macedonia și Tesalia, în Pind, ca și în Balcani, în Serbia, în Bulgaria, în Grecia până sub zidurile Atenei, apoi, de dincolo de Tisa începând, în toată regiunea Daciei Traiane până dincolo de Nistru, până aproape de Odesa și Kiev*”.²² Concluzia la care a ajuns era sumbră: „*Din marea unitate etnică a tracilor romanizați care ocupa în veacul de mijloc aproape întreg teritoriul Peninsulei Balcanice, începând de sub zidurile Constantinoplei, a Atenei și*

²⁰ Mihai Eminescu, în „*Timpu*”, 1 martie 1878.

²¹ Mihai Eminescu, **Opere**, vol. XI, p. 275.

²² Mihai Eminescu, în „*Timpu*”, 25 mai 1879.

Triestului și ajungând până la Nistru spre miazănoapte și răsărit, până-n șesurile Tisei spre apus, n-a mai rămas decât mâna aceasta de popor românesc liber dintre Prut, Dunăre și Carpați, și pentru posesiunea acestui petec se vor arunca sorții ca asupra cămășii lui Crist, de această dată nu în străinătate, ci în chiar Camerele României”.

Cu toate acestea, bucuria de-a exista un stat românesc, „**ROMÂNIA**”, fondat de români în folosul neamului românesc chiar numai pe o parte a vetrei neamului a fost exprimată public, fără reținere. Spre **București** („*Orașul bucuriei*”), inima **României**, a alergat cu bucurie în toamna anului 1866. Însă, cu mâhnire a constatat că teritoriul tânărului stat român avea maximum 137.000 km², lipsindu-i mari părți din vatră, întinse „*De la Nistru pân la Tisa*”, ocupate samavolnic de către imperiile vecine. El a înțeles repede bucuriile și durerile românilor în tânăra lor casă etnspirituală și politico-statală, sesizând pericolele care-l pândeau și bolile care-l măcinau. Astfel, cu deplin temei a scris că: „*Ori țara aceasta să fie în adevăr românească, sau nici nu merită să fie*”.

Mihai Eminescu a fost nativul care a văzut **România Întregă** în sensul în care **Mihail Kogălniceanu** numea „*patrie*”, adică toată întinderea de pământ pe care băștinașii vorbeau limba românească. El a trasat harta lirică a spațiului de românitare: „*De la Nistru pân’ la Tisa*”; „*Din Hotin și pân’ la Mare*”; „*De la Mare la Hotin*”; „*Din Boian la Vatra-Dornii*”; „*Din Sătmăr pân’ în Săcele*”; „*De la Turnu-n Dorohoi*”; „*Din Boian la Cornu Luncii*”; „*Din Brașov pân’ la Arad*” (într-o variantă). Acest spațiu cuprindea, în linii generale, teritoriul cu punctele strategice, dar și sensibile, ale României Întregi sau Daciei Mari. În acel spațiu de viațuire, poporul român avea o misiune istorică și apostolică: „*Noi, poporul latin de confesie ortodoxă, suntem în realitate elementul menit a încheia lanțul dintre Apus și Răsărit; aceasta o simțim noi înșine, se simte în mare parte de opinia publică europeană, aceasta o voim și, dacă dinastia va împărtăși direcția de mișcare a poporului românesc, o vom și face*”.²³

Mihai Eminescu era convins că oricât de adânci ar fi „*dezbinările*” care s-au produs în timpul din urmă între români, atunci când e vorba de „*legea părinților noștri, care ne leagă de Orient*”, și de „*aspirațiunile noastre, care ne leagă de Occident*”, vrăjmașii, oricare ar fi ei, îi vor găsi pe români „*uniți*” și tot atât de tari în hotărârile lor ca și în trecut.

Însă n-a avut norocul și șansa să vadă harta României Întregite, dar o visase, o schițase cu mintea și o păstra în suflet, după ce a bătut la pas toate ținuturile românești nord-dunărene, începând din Bucovina, trecând prin Ardeal, apoi trecând munții Carpați și ajungând în „*România*”, țara lui „*de dor*”.

²³ Mihai Eminescu, **Opere**, vol. XIII, p. 301.

5. Reconstruirea profilului etno-spiritual al „bunului român”

Mihai Eminescu și-a asumat identitatea de român, laudând puterea intelectuală, respectiv inteligența poporului român. Iubirea de neam l-a făcut să exagereze uneori calitățile acestuia, fiind convins că pe români îi definește adevărul: „*Rău sau bun, Românul e adevărat, „inteligent, dar nu viclean, nici fățarnic”, „lipsit de cocoașa intelectuală ori fizică”*”. Însă, a scris cu mândrie despre diferența dintre craniul „*în adevăr daco-romanic*”, și „*scorburile găunoase*” ale păturii dominante, sfătuind tineretul de la Facultatea de Medicină să facă studii cranioscopice în acest sens.

El a fost convins că „*Tinerețea unui neam nu atârnă de secolii pe care i-a trăit pe pământ*”, că „*Bătrânețea și pieirea lui vin atunci când domnia viciului, a ușurătății îl face decadent*” și că „*Orice popor care nu e măcinat de corupție și mizerie e un popor tânăr*”. În vremea lui, când politicienii se laudau că-s români, el a căutat modelul și profilul de „*bun român*”, scriind că: „*A fi un bun român nu e un merit, nu e o calitate ori un monopol special, ci o datorie pentru orice cetățean al acestui stat, ba chiar pentru orice locuitor al acestui pământ (România) care este moștenirea, în exclusivitate și istorică, a neamului românesc. Acesta este un lucru care se înțelege de la sine*”.²⁴

Potrivit concepției sale, un „*bun român*” este conștient că „*Singura cale a avuției e munca, singura a înălțării sociale, meritul... Corupția și malonestitatea trebuie să lipsească din viața publică*”.²⁵ Mediul în care se naște, crește și se modelează „*bunul român*” este mediul social care încorporează tânăra generațiune. De aceea, „*misiunea oamenilor ce vor din adâncul lor binele țării e creșterea morală a generațiunii tinere și a generațiunii ce va veni*”. Pentru trasarea modelului și profilului „*bunului român*”, el a făcut apel la memoria simbolurilor neamului, având ca *repere istorice pe Ștefan cel Mare – hărăzit să-și mântuie neamul de dușmani, pe Matei Basarab – omul dreptății sociale și pe Mihai Viteazul – unificatorul vetrei neamului*.

Despre voievodul **Ștefan cel Mare** a consemnat: „*Crist a învins cu litera de aur a adevărului și a iubirei, Ștefan cu spada cea de flăcări a dreptului. Unul a fost libertatea, cellalt apărătorul evangelului ei... Tot ce lumea a visat mai mare, tot ce abnegațiunea a legiuit mai nobil, tot ce pune pe om alături de om: Libertatea!*”.²⁶ Despre voievodul Mihai Viteazul, pe care-l numea „*Vodă cel Viteaz*”, a scris că „*a realizat pentru câteva zile*

²⁴ Mihai Eminescu, **Statul, I. Funcțiile și Misiunea sa**, Editura „*Saeculum I.O.*”, București, 1999, p. 136.

²⁵ Mihai Eminescu, **Scieri esențiale. Publicistică**. Vol. 4, Editura „*Fortuna*”, 2003, p. 567.

²⁶ Mihai Eminescu, **Scieri esențiale**, vol. 5, **Corespondență**, Editura „*Fortuna*”, 2003, p. 544-547.

trecătoarea coroană a Daciei”,²⁷ iar „Matei Basarab răscumpăra cu bani din visterie pământuri încăpute pe mâini străine”.²⁸ El a observat că a fi „bun român” în România vremii sale era extrem de greu mai ales din cauza substituirii „elementelor naționale prin cele străine”. Acestea deveniseră sigure că „viitorul e al lor în această țară”, întrucât „România devine un simplu nume pentru a însemna colonii din centrul Europei lângă Dunăre”, iar „poporul nostru nu mai e în stare de-a-și recâștiga vreodată pământul patriei sale din mâini străine”.²⁹ În antiteză cu „bunul român” i-a identificat pe străinii se infiltraseră în mijlocul băștinașilor și acaparaseră resursele poporului, pe epigonii, corupții și cozile de topor din pătura superpusă, precum și pe dușmanii din afara țării. Față de aceștia a fost foarte violent, iar sinceritatea sa năvalnică s-a revărsat în versurile poeziilor sale, precum și în textele sale gazetărești.

Mihai Eminescu a reconstruit prin observare directă profilul etno-spiritual al românului adevărat, „bunul român”, pentru care iubirea de neam și țară reprezintă reperle fundamentale ale existenței sale.

6. Apărarea limbii române și afirmarea culturii naționale

Mihai Eminescu a venit pe lume în contextul în care limba română își căuta fâgașul ei spre modernizare. El a intrat din copilărie în medii sociale care l-au obligat să caute „cuvântul ce exprimă adevărul”. A deschis ochii minții la Cernăuți, pe filele „Lepturariului” dascălului său, Aron Pumnul,³⁰ unde a aflat izvoarele din care au ieșit simbolurile neamului, pe care i-a lăudat în poezia „Epigonii”. Încă din copilărie a fost marcat de puterea și vraja cuvântului. El a înțeles că povestirile și descântecurile mamei sale, vorbirile blânde sau răstite ale tatălui său, povețele dascălilor în școală și glasurile preoților în biserică se întemeiau, în primul rând, pe cuvânt ca ipostază a magiei sunetelor. După ce a cutreierat vatra neamului în cruciș și-n curmeziș, el a considerat limba elementul esențial de menținere a tezaurului sufletesc al neamului, de consolidare a conștiinței de neam, de reazim moral într-o lume nedreaptă, precum și de unitate și de solidaritate umană.

Mihai Eminescu a înțeles că prin limbă, poporului român i s-au imprimat în suflet „preceptele bătrânești, istoria părinților”, limba și credința constituind liantul cel mai puternic al neamului și tăria vetrei. El a constatat că poporul român adunase un „capital de cultură”, devenit bun național, din

²⁷ Mihai Eminescu, **Scrieri Esențiale. Publicistică**, vol. 4, Editura „Fortuna”, 2003, p. 279-280.

²⁸ Mihai Eminescu, **Opere**, vol. XIII, p. 234; Apud, **De îmbunătățiri rele..., Timpul**, 3 decembrie 1882.

²⁹ Mihai Eminescu, **Opere**, vol. XIII, p. 232; Apud. **În numărul său din urmă...**, în „Timpul”, 1 decembrie 1882.

³⁰ Ilie Rad, **Aron Pumnul (1818 – 1866)**, Fundația Culturală Română, Cluj-Napoca, 2002.

care puteau întrebuința, spre folos de obște, frații rămași sub stăpâniri străine, dar și alte neamuri, în funcție de nevoi. „Aici, în hotarele strâmte ale țării românești – spunea el –, trebuie să se adune capitalul de cultură, din care să se împrumute frații noștri de prin țările de primprejur dimpreună cu celelalte popoare mai înapoiate decât noi”.³¹

Mihai Eminescu a fost conștient că și în vremea lui „idealul românilor” era „menținerea unității limbii strămoșești și a Bisericii naționale”. De aceea, a învățat a vorbi corect românește, dar și a „a gândi și a simți românește”, implicându-se cu puterea minții în renașterea limbii românești, „vrednica limbă a strămoșilor noștri”. Astfel, a adunat cu grijă și migală cuvintele „din bătrâni”, adică acele cuvinte vorbite în ținuturile românești pe care le-a străbătut în cruciș și-n curmeziș și le-a alăturat celor avute în zestrea lingvistică avută când a plecat de la casa părintească de-a lungul și de-a latul vetrei neamului românesc. Din această alăturare s-a născut fundația mentală a limbii românești literare, el reușind să-și convingă semenii că „spirit și limbă sunt aproape identice, iar limba și naționalitatea asemenea” și că „numai în limba sa omul își pricepe inima pe deplin”. El a acordat întâietate limbii în edificarea culturii națiunii române, făcând din cunoașterea și vorbirea corectă a limbii neamului un veritabil *cult național*.

Mihai Eminescu s-a preocupat cu sârguință, atât de cunoașterea zestrei culturale a neamului său, cât și de îmbogățirea acesteia. El i-a extras seva din tezaurul graiului strămoșesc, din cântecele bătrânești versificate și din literatura populară păstrată cu înțelepciune și transmisă de solomonari din generație în generație. „Alături cu limba – afirma el –, există, ca element de unitate, literatura – populară, a cărei răspândire uniformă nu e de tăgăduit. Aceleași balade ce s-au cules în munții Moldovei sau ai Ardealului s-au aflat, în variante, în Dobrogea, încât se constată că amintitele piese de literatură populară aveau tendința de-a se răspândi la toți românii”.³²

Pentru românul nativ, versurile poeziilor scrise de Mihail Eminescu sunt adevărate mărgăritare ale minții omenesti, care depășesc granițele politico-statale. Cu toate acestea, el n-a susținut niciodată că limba românească se află în fruntea tuturor limbilor vorbite în lume. Versurile zămislite de mintea lui exprimă forța lăuntrică a sufletului omenesc, capabil să-i vorbească însuși codrului și să-l determine să-și spună fără teamă bucuriile și durerile sale:

„Ce te legeni codrule?
De ce nu m-aș legăna
Dacă trece vremea mea
Ziua scade, noaptea crește
Și frunzișul mi-l rărește

³¹ Mihai Eminescu, *Misiunea noastră ca stat*, în „*Timpu*” din 2 nov. 1879.

³² Mihai Eminescu, *Opere*, vol. XIII; Apud „*Timpu*”, 14 august 1882.

*Și de ce să nu mă aplec
Dacă păsările trec?
Peste vârf de rămurele
Trec în stoluri rândunele
Ducând gândurile mele
Și norocul meu cu ele
Și se duc pe rând, pe rând
Zarea lumii întunecând;
Și se duc ca și clipele
Scuturând aripele,
Și mă lasă pustii
Vestezit și amorțit
Și cu dorul singurel
De mă-ngân numai cu el”.*

Mihai Eminescu s-a implicat cu sârg în confruntările de idei referitoare la originea neamului românesc și a limbii românești, susținând existența unei relații organice dintre limba românească și latinitate: „*Da, de la Roma venim, scumpi și iubiți compatrioți, din Dacia Traiană!* – a afirmat el. În același timp, scria cu mâhnire că „*Se cam ștersese diploma noastră de nobleță: limba însă am transcris-o din buchile noastre ghebosite de bătrânețe în literele de aur ale limbilor surori. Cam degenerase arborele nostru genealogic cu câte o codiță străină, dar îl vom curăți de toate uscăturile*”.³³ El a susținut că dezvoltarea culturii naționale depinde de dezvoltarea economică, iar aceasta influențează în mod direct calitățile morale ale poporului român. „*Blândețea caracteristică a poporului românesc – a scris el –, dovedește că el în trecut a trăit economiceste mulțămit, c-au avut ce-i trebuia. Deci condiția civilizației Statului este civilizația economică. A introduce formele unei civilizații străine fără ca să existe corelativul ei economic e curat muncă zădarnică*”.³⁴

Mihai Eminescu a înțeles că „*ceea ce voiesc românii să aibă e libertatea spiritului și conștiinței lor în deplinul înțeles al cuvântului. Și fiindcă spirit și limbă sunt aproape identice, iar limba și naționalitatea asemenea, se vede ușor că românul se vrea pe sine, își vrea naționalitatea, dar aceasta o vrea pe deplin*”.³⁵ El și-a convins semenii că limba creează fondul de aur al spiritualității neamului, fiind opera cea mai de preț, în care se reflectă istoria acestuia, cu felul de a fi, a cugeta și a simți.

Mihai Eminescu a încarnat cuvintelor, cu rigoare, o inegalabilă forță sugestivă și afectivă, putând fi considerat, cu deplin temei, *patriarhul limbii*

³³ Prof. dr. Zenovie Cârlogea, **De la „latinismul“ istoriografic la „dacismul“ romantilor**, în „*Dacia magazin*”, nr. 41, martie-aprilie 2007, p. 13.

³⁴ Mihai Eminescu, **Statul, I. Funcțiile și Misiunea sa**, Editura „*Saeculum I.O.*”, București, 1999, p. 40.

³⁵ Mihai Eminescu, **Opere**, vol. IX Apud. „*Curierul de Iași*”, noiembrie 1876.

române, dar și voievodul limbii române,³⁶ făcând ca limba românească, cu virtuțile ei neexprimate până atunci, să capete măreția limbilor neamurilor civilizate din arealul Europei.

7. Așezarea istoriei neamului pe fundamentul adevărului

Mihai Eminescu a îndrăgit povestirile și legendele istorice din fragedă copilărie, apoi în adolescență a citit multe cărți de istorie, începând cu vechile cronici ale Moldovei. Astfel a ajuns la concluzia că istoria și limba sunt „vertebrele unei națiuni” și că prin ele poporul, creația națiunii, poate să se cunoască *pe sine*, să-și păstreze „sănătatea sufletească și tineretea etnică”, să conserve „seninul neamului”.

Despre semnificația trecutului, **Mihai Eminescu** a scris că „Trecutul nostru nu e decât înfricoșatul coif de aramă al creștinătății, al civilizațiunii”,³⁷ iar „Fără cultul trecutului nu există iubire de țară”. El a fost conștient că numai prin studiul și cunoașterea istoriei românilor și a limbii românești puteau fi explicată dănuirea neamului, precum și afirmarea identității în vatra etno-spirituală. În studiul istoriei neamului a fost călăuzit de concepția potrivit căreia „Istoria omenirii este desfășurarea cugetării lui Dumnezeu”,³⁸ deci istoria neamului românesc se pierde în mitologie, iar miturile se revarsă în istoria neamului. În momentul în care a ajuns la București, el avea cunoștințe temeinice de istorie a neamului românesc, iar la prima întâlnire cu I.L. Caragiale i-a vorbit acestuia cu multă ardoare *despre daci, despre Ștefan cel Mare, Mircea cel Bătrân, Vlad Țepeș, Mihai Viteazu*.

Mihai Eminescu a izbutit să găsească asemănările și deosebirile celor două popoare ale antichității – **dacii** și **romanii** –, care s-au confruntat pe câmpul de luptă, primii pentru mărire, iar ultimii pentru supraviețuire. Pe *Daci* i-a considerat „stinși”, iar pe *Romani* decăzuți și incapabili să moară, dar și să se ridice. Dintre toate epocile istoriei neamului românesc, el a fost atras cel mai mult de perioada geto-dacică. El a încercat să construiască o mitologie autohtonă prin poeme precum: *Memento mori, Povestea magului călător în stele, Sarmis, Gemenii, Rugăciunea unui dac, Strigoii* etc. A proiectat chiar o epopee, intitulată **Decebal**, din care nu a realizat decât un fragment în care apare **Ogur**, un bard orb, un fel de **Homer** autohton.

Pentru a opri revărsarea de ipoteze privind numele neamului, el a studiat cu rigoare istoria neamului din izvoare autohtone și străine, a cunoscut vatra neamului pe care a străbătut-o în cruciș și-n curmeziș, argumentând că:

³⁶ Mihai Eminescu, **Scrieri esențiale**, vol. V, **Corespondență**, Editura „Fortuna”, 2003, p. 48.

³⁷ Mihai Eminescu, **Scrieri esențiale**, vol. V, **Corespondență**. Editura „Fortuna”, 2003, p. 547.

³⁸ Mihai Eminescu, **Scrisoare D-lui Dumitru Brătianu, Din periodice-1871**, apărută în „Românul”, 15 august 1871.

„românii nu sunt nicăiri coloniști, venituri, oamenii nimănu, ci pretutindena unde locuiesc sunt autohtoni, populație nepomenit de veche, mai veche decât toți conlocuitorii lor. Căci dacă astăzi se mai ivește câte un neamț singular care caută să ne aducă de preste Dunăre, nu mai întrebăm ce zice un asemenea om, ci ce voiește el. Nici mai este astăzi cestiunea originii noastre, abstrăgând de la împrejurarea că o asemenea interesantă cestiune nu este de nici o importanță. Daci sau romani, romani sau daci: e indiferent, suntem români și punctum. Nimeni n-are să ne-nvețe ce-am fost sau ce-ar trebui să fim; voim sa fim ceea ce suntem – români”.³⁹

Mihai Eminescu a aflat din cărți de istorie despre viețile și faptele de glorie ale marilor domnitori ai românilor, ajungând la concluzia potrivit căreia istoria neamului românesc este „un șir neîntrerupt de martiri”. El a expus în sute de articole opiniile privitoare la istoria națională, obârșia românilor, insistând cu cerbicie asupra consecințelor dureroase ale dezbinării neamului.

Mihai Eminescu și-a însușit cele două viziuni existente asupra istoriei: una hiperbolică și cealaltă critică. Prima viziune, pornind de la ideea potrivit căreia în lume totul se repetă, nimic nu e statornic și nu rezistă în timp, a fost încorporată în poemul „*Memento mori*” (subintitulat „*Panorama deșertăciunilor*”):

„De văd răul sau de nu-l văd, el pe lume tot rămâne
Și nimic nu-mi folosește de-oi cerca să rămân treaz...
Toate au trecut pe lume, numai răul a rămas”.

Viziunea critică s-a evidențiat în poeziile cu caracter protestatar, vizând aspecte negative ale existenței sociale, precum: corupția, demagogia, despotismul, desfrâul, imitația snoabă, impostura, lipsa de idealuri, superficialitatea, trădarea de neam etc. Crâmpeie ale istoriei neamului, cu fapte și personaje reale, cu lumini și umbre, cu bucurii și suferință, au apărut cu pregnanță în multe poezii, precum:

– *Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie* – România, țară de glorie, țară de dor;

– *Doina* – vatra neamului *de la Nistru pân' la Tisa*, penetrată de străini;

– *Epigonii* – antiteză între făurarii „*scripturilor române*” și epigonii vremii sale;

– *Împărat și proletar* – împărțirea lumii între bogați și săraci;

– *Junii corupți* – corupția în rândul tinerilor și consecințele asupra țării;

– *La moartea principelui Știrbey* – soarta nevrednică a unui Domn patriot;

³⁹ Mihai Eminescu, **Opere**, vol. IX, p. 253.

– *Scrisoarea III* – drama confruntării dintre Mircea cel Bătrân și Baiazid.

Mihai Eminescu a manifestat un profund interes și atașament pentru istoria zbuciumată și lupta dârză a românilor din *Transilvania*. În poezia „*Horia*”, el a evocat sacrificiul și măreția acestui martir al dreptății sociale și libertății naționale:

*„Să privească – Ardealul lunii i-e rușine
Că-a robit copiii-i pe sub mîni străine
Ci-ntr-un nor de aburi,
Într-un val de ceață,
Își ascunde trista, galbena ei față.
Horia p-un munte falnic sta călare;
O coroană sură munților se pare,
Iar Carpații țepeni îngropați în nor
Își vuiau prin tunet gândurile lor... ”*

Mihai Eminescu s-a gândit la *Bucovina*, locul debutului său literar, făcând referiri la drama acestui ținut românesc de care era legat prin străbuni, prin anii de școală, prin iluștrii săi dascăli, prin colegii și prietenii de-o viață pe care i-a făcut în timpul șederii la Cernăuți. El a înfierat răpirea Moldovei de Sus de către Imperiul Habsburgic, în anul 1775, a tras semnale de alarmă față de politica de „*germanizare*” a provinciei, evidențiind dreptul la autodeterminare al românilor bucovineni.

Mihai Eminescu a avut în vedere și problema *Basarabiei*, mai ales începând din ianuarie-februarie 1878, când a publicat articole însoțite de o istorie a Basarabiei începând din veacul al XIV-lea până în al XIX-lea. În ziarul „*Timpu*” din 25 ianuarie 1878 el a consemnat că „*Basarabia întregă a fost a noastră pe când Rusia nici nu se megieșa cu noi, Basarabia întregă ni se cuvine, căci e pământ drept al nostru și cucerit cu plugul, apărât cu arma a fost de la începutul veacului al patrusprezecelea încă și până în veacul al nouăsprezecelea. Mandatarul Europei (adică Rusia) vine să mântuie popoarele creștine de sub jugul turcesc și începe prin a-și anexa o parte a unui pământ stăpânit de creștini, în care nu-i vorba de jug turcesc? Ciudată mântuire într-adevăr. Cuvântul nostru este: De bunăvoie niciodată, cu sila și mai puțin ”.*

El a fost convins că și civilizația românească s-a realizat în vatra vechii Europe, în jurul Carpaților, nu a roit, cum a făcut civilizația helenică, nu și-a aproximat spațiul precum civilizația germană, nu a colonizat pe alții, cum a făcut civilizația anglo-saxonă. Prin acest spațiu au trecut și alte seminții, care „*au cerut pământ și apă*”, dar băștinașii și-au apărât vatra, care însă a fost penetrată și sfâșiată și stăpânită vreme de secole.

Mihai Eminescu a fost un susținător fervent al concepției potrivit căreia românii formau o „*rasă*” – *rasa română* –, care popula cu deplin

temei, acela de băștinaș, nu de colonist, teritoriile Munteniei, Moldovei, și cea mai mare parte a Ardealului și a „Țării Ungurești”, având „aceleași înclinări și aptitudini”.⁴⁰

8. Îngemănarea naționalismului, patriotismului și românismului

Mihai Eminescu a purtat flacăra unui *naționalism* luminat, fiind un patriot „*practicant*” în viața de zi cu zi, fără să facă economii de epitete pentru cei care jefuiau sau împilau poporul. *Naționalismul* său a fost dezvăluit cu putere în cele mai incandescente momente din viața lui.⁴¹ Între anii 1870-1871, aflându-se la Viena, ca student la Universitatea din acel oraș, s-a străduit și a reușit, alături de alți studenți români patrioți, să unifice mișcărilor studențești și să creeze Societatea „*România jună*”, care a militat pentru emanciparea românilor din Austro-Ungaria. Din Viena el a lansat deviza „*În unire e puterea*”, care i-a însuflețit pe studenții români din Viena.

În scurt timp după ce a venit în capitala tinerei României, el și-a dat seama că, „*peste noapte și prin surprindere*”, aici au fost admise „*legiuri străine*”, care au substituit noțiunile «*țară*», «*român*», «*nație*», cu noțiunea «*om*» – adică un *cetățean al universului*, „*fie din Berber, China sau Galiția*”. El a sesizat că s-a creat o atmosferă publică pentru „*plante exotice*” din cauza cărora „*planta autohtonă moare*”. Cu tristețe în suflet a constatat că în societatea românească nu mai exista o altă deosebire între oameni decât cea pe care o stabilea *banul*, „*oricum ar fi câștigat*”. Pe acest fond de umilire națională, el s-a declarat „*naționalist*”, adică luptător împotriva imperiilor și feudelor, precum și structurilor multinaționale oculte, care îngrădeau folosirea limbii române, practicarea credinței religioase și cultivarea tradițiilor neamului.

Naționalismul lui s-a împletit organic cu *patriotismul* exprimat cu vigoare atunci când s-a aflat departe de țară. Cei care l-au cunoscut au observat că ori de câte ori vorbea despre patrie îi dispărea pesimismul care-i caracteriza de multe ori starea sufletească. Atunci dorea cu toată căldura inimii să-și revadă patria, locurile natale, de care îl legau amintirile din copilărie și tinerețe. Aceste sentimente le-a explicat în poeziile: „*La Bucovina*”, „*Din străinătate*”, „*Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie?*”. Impresii profunde i-a lăsat „*vesela grădină*” Bucovina, unde și-a făcut o parte din studiile elementare și gimnaziale. În poezia „*La Bucovina*” el a consemnat:

„*N-oi uita vreodată, dulce Bucovină,
Geniu-ți tău romantic, munții în lumină, văile de flori,
Râuri resăltânde printre stânce-nalte,*

⁴⁰ Mihai Eminescu, **Opere**, vol. XII, p. 266; Apud, Mihai Eminescu, «**Românul**» a contractat năravul..., în „*Timpu*”, 29 iulie 1881.

⁴¹ Vezi, pe larg, Dumitru Murărașu, **Naționalismul lui Eminescu**, Editura „*Pacifica*”, București, 1994.

*Apele lucide-n dalbe diamante
Peste câmp în zori”.*

Multă amărăciune i-a intrat în suflet, determinându-l să exprime în versurile poeziei „*Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie*” nevoia de răzbunare pentru umilințele și necazurile pe care poporul român le-a îndurat de la dușmanii care veacuri de-a rândul l-au schingiuit, supt și istovit:

*„Vis de răzbunare, negru ca mormântul,
Spada sa de sânge dușman fumegând.
Visul tău de glorie falnic triumfând,
Spună lumii large steaguri tricolore,
Spună ce-i poporul mare, românesc...
Scumpă Românie, asta ți-o doresc”.*

Pentru **Mihai Eminescu** „*patriotismul*” nu era doar iubirea țărânei, „*ci iubirea trecutului*”,⁴² scriind că măsura patriotismului său va fi dată de faptele pe care va avea ocazia de-a le împlini în viitor. *Patriotismul* său a atins cele mai înalte culmi cu prilejul comemorării care a avut loc la mormântul lui **Ștefan cel Mare** de la *Mănăstirea Putna* din 15 august 1871, prima manifestare a solidarității naționale. La *Putna* s-a adunat atâta lume, încât din lipsa unor chilii în care să se poată adăposti studenții, **Mihai Eminescu, Ioan Slavici** și alți tineri participanți, s-au culcat pe câte-un braț de iarbă așternut în clopotnița bisericii. În discursul său omagial de la *Putna*, el dat voce aspirațiilor neamului, subliniind că nu copierea unor legi și deprinderi străine îi ajută pe români să progreseze ca neam, ci faptul de a nu-și uita identitatea și caracterul național și de a le folosi ca bază pentru dezvoltarea neamului.

Ca patriot, **Mihai Eminescu** s-a implicat cu toată ființa în apărarea nevoilor neamului, asumându-și riscuri mari. În anul 1876, într-o conferință ținută la Iași, el a explicat ce înțelegea prin adevăratul patriotism: „*Cu cât ne iubim mai mult țara, cu atât mai mult mintea noastră trebuie să fie nepărtinitoare, cu atât cugetarea trebuie să rămână mai rece, pentru ca ea să ne fie o bună călăuză și să ne împiedice de la agitații în întuneric și lupte cu fantasme. Numai o astfel de țară poate fi îndreptată pe căi bune, zbuciumările deșarte pot fi ferite, relele pot fi stârpite*”.

Patriotismul lui **Mihai Eminescu** s-a răsfrânt atât în poeziile sale cu caracter patriotic, precum „*Scrisoarea III*”, cât și în cele cu caracter istoric sau politic, ori în corespondența purtată cu Titu Maiorescu. El s-a gândit la binele țării, pentru care a folosit deseori termenul de „*patrie*”, apreciind că în vremea sa, „*interesul practic*” pentru „*patria română*”, rezida din nevoia

⁴² Mihai Eminescu. **Statul 1. Funcțiile și Misiunea sa**, Editura „*Saeculum I.O.*”, București, 1999, antologie, prefață, note și comentarii de Dimitrie Vatamaniuc, „*Geniul neamului românesc*”, p. 134.

de „*înlăturare teoretică a oricărei îndreptățiri pentru importarea nehibzuită a unor instituțiuni streine*”. Uneori acest sentiment a fost exacerbat, fapt care l-a făcut să devină sarcastic cu corupții, epigonii, politicienii venali și vânzătorii de țară. Indignarea și vehemența lui s-a revărsat ca un torent împotriva celor care se eschivau de a rosti numele țării, pe care el o numea „*maică țarină dulce*”. Atunci când constata că interesul național era agresat, articolele sale erau virulente.

Pentru **Mihai Eminescu**, *românismul* era principiul călăuzitor în demersul lui de formator de opinie și de educație civică. El a dorit ca geniul național să fie scos din amortizare, simțind că românii nu vor produce nimic de seamă, decât atunci când vor renunța la vorbe mari dar sterpe, pentru a fi „*români înainte de orice*”. Fostul său coleg la școala din Cernăuți, dar și de la Viena, Teodor Ștefanelli, a scris în cartea „*Amintiri despre Eminescu*”, că acesta își saluta cunoscutele cu expresia «*Trăiască nația!*», iar când era astfel salutată, răspundea cu cuvintele: «*Sus cu dânsa!*».

Potrivit percepției sale, *românismul* însemna prețuirea istoriei, a trecutului dominat de voievozi legendari, precum Mircea cel Bătrân, Ștefan cel Mare, Vlad Țepeș, recunoașterea și propagarea latinității neamului românesc, neomițând componenta dacică. La acestea s-au adăugat: obținerea autonomiei Transilvaniei, Bucovinei și Basarabiei – în numele dreptului istoric și de neam băștinaș –, păstrarea nealterată a limbii naționale, respectarea tradițiilor, obiceiurilor străvechi, solidaritatea cu românii din ținuturile oprimate etc. El a nutrit sentimente nobile pentru „*popor*”, pentru țărănime („*suntem un popor de țărani*”), singura „*clasă pozitivă*”, dar neînțeleasă, umilă, precum și ostilitatea față de cei care aduceau insulte *românimii*. Astfel, a declanșat războaiele mediatice cu presa liberală („*Românul*”, „*Telegraful*”) și străină (germană, ungară), periclitându-și libertatea.

Mihai Eminescu s-a oferit cu dăruire să susțină cu mintea și cu scrisul făurirea unei culturi românești sincrone celor europene. Însă a sesizat impedimentele: criteriile empirice de selecție a valorilor, dezinteresul interesat al autorităților statului, deturnarea destinației fondurilor bănești repartizate culturii, importul formelor culturale străine, neștiința și reauvoința a unor diriguitori culturali, procesul galopant de imitație a Occidentului, spoliata de cultură a tinerilor care ocupau posturi în înalta administrație a statului român.

Prin glasul lui **Toma Nour** din „*Geniul pustiu*”, el a dezvăluit mijloacele de mântuire a neamului: „*Schimbați opiniunea publică, dați-i o altă direcțiune, răscoliți geniul național-spiritual propriu și caracteristic al poporului, din adâncurile în care doarme-faceți o uriașă reacțiune morală, o revoluțiune de idei în care ideia românească să fie mai mare decât uman, genial, frumos, în fine fiți Români și iar Români...*”.

Mihai Eminescu și-a exprimat afecțiunea față de țară chiar în momente cele mai dificile ale vieții lui. El s-a arătat revoltat la vederea nedreptăților făcute țării sale de imperii hrăpărețe, spunând: „*E mică țărișoara noastră, îi sunt strâmte hotarele, greutățile vremurilor au știrbit-o; dar această țară mică și știrbită e țara noastră, e țara românească, e patria iubită a oricărui suflet românesc*”.⁴³

Românismul său, exprimat prin cuvinte alese, bine chibzuite, care exprimau adevărul, a căpătat accente critice și mai ales dramatice în articolele, studiile și poeziile referitoare la „*talpa țării*”, împilată de „*pătura superpusă*”, precum și la vitregitele ținuturi românești aflate sub dominația imperiilor vecine.

9. Deșteptarea nației și apărarea trebuințelor nației

Mihai Eminescu era convins că Dumnezeu a dăruit neamului românesc o țară rodnică, bogată, în care românii puteau trăi „*liberi de sărăcie și greutateți*”. Însă, el a sesizat că pentru încurcarea judecății „*profanilor*” în tânăra Românie, s-a clădit un labirint de cifre și fraze pseudoștiințifice, „*fără cap și fără coadă*”, în care nu se vedea exprimată clar nici o „*idee cumsecade*”, dar din al căror întreg reieșea intenția guvernului vătămătoare intereselor Statului.⁴⁴ El a scris: „*Un popor, oricare ar fi el, are dreptul a-și legiui trebuințele și tranzacțiunile ce rezultă neapărat din acele trebuințe, reciprocitatea relațiilor sale; într-un cuvânt: legile unui popor, drepturile sale, nu pot purcede decât din el însuși*”.⁴⁵ Însă, „*Ceea ce simțim cu toții sunt relele reale care bântuie țara... și pentru a căror îndurare nu se cere dialectică și oratorie, ci muncă, echitate, adevăr*”.⁴⁶ De aceea, a insistat în editorialele și articolele sale din ziarul „*Timpul*”, atât pe abordarea trecutului glorios, cât și a „*prezentului mizer*” în care se zbăteau românii spre sfârșitul secolului al XIX-lea, urmărind, în fapt, tragerea semnalului pentru *deșteptarea nației*.

Mihai Eminescu a considerat că principala trebuință a nației era *pacea socială*, care are ca fundament iubirea reciprocă între semeni, scriind că *Hristos este așa de mare pentru că „prin iubire el a făcut cearta între voiște imposibilă”*.⁴⁷ El a sesizat menirea tinerei generații, adică a

⁴³ Mihai Eminescu, **Misiunea noastră ca stat**, în „*Timpul*”, 2 noiembrie 1879.

⁴⁴ Mihai Eminescu, **Opere**, vol. X, p. 354; Apud Mihai Eminescu, **Mai toate ziarele oficioase...**, în „*Timpul*”, 16 noiembrie 1879.

⁴⁵ Mihai Eminescu, **Opere**, vol. IX, p. 93; Apud, Mihai Eminescu, **Echilibrul**, în „*Federațiunea*”, 22 aprilie / 4 mai 1870.

⁴⁶ Mihai Eminescu, **Scrieri esențiale**, vol. 4, **Publicistică**, Editura „*Fortuna*” 2003, p. 566.

⁴⁷ Vezi, pe larg, Mihai Eminescu, **Fragmentarium**, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981.

„generațiunii ce crește”, afirmând că aceasta trebuie să fie preocupată de a remedia „răul” în societate. De aceea, a ridicat priviri extrem de critice spre politicienii vremii, spunând că erau recrutați din rândul celor care „numai banul îl vânează și câștigul fără muncă”. Aceștia li s-a adresat astfel în „Scrisoarea III”:

*„Prea v-ați arătat arama, sfâșiind această țară,
Prea făcurăți neamul nostru de rușine și ocară,
Prea v-ați bătut joc de limbă, de străbuni și obicei,
Ca să nu s-arate-odată ce sunteți: niște mișei!”*

Revolta lui pamfletară s-a îndreptat și împotriva „beției de cuvinte”, precum și împotriva politicienilor care speculau public sentimentul sublim al dragostei de patrie, transformându-l într-un mijloc de parvenire și de dominație. În final, el l-a invocat pe **Vlad Țepeș**, considerat omul predestinat de a asigura pacea socială:

*„Cum nu vii tu, Țepeș Doamne, ca punând mâna pe ei,
Să-i împarți în două cete: în smintiți și în mișei”.
Și în două temniți large cu de-a sila să-i aduni,
Să dai foc la pușcărie și la casa de nebuni!”*

Mihai Eminescu a fost părtaș la „tragedia neamului românesc”, suferind când a văzut situația grea a neamului său. Această solidarizare etno-spirituală a exprimat-o în versurile poeziei *Doina, dintre care se relevă*:

*„Vai de biet român săracul!
Îndărăt tot dă ca racul,
Nici îi merge, nici se-ndeamnă,
Nici îi este toamna toamnă,
Nici e vară vara lui,
Și-i străin în țara lui”.*

Mihai Eminescu s-a identificat cu soarta neamului românesc, cu durerile, dramele și năzuințele acestuia. El a constatat starea precară a societății românești, pe care a zugrăvit-o cu minte de sociolog al vetrei Daciei getice: „Azi țaranul scade pe zi ce merge, proprietarul, ale cărui interese sunt identice cu ale țaranului, asemenea, bresle nu mai avem, negoțul încapă pe mâini străine încât, mâine să vrem să vindem ce avem, găsim cumpărători străini chiar în țară și am putea să ne luăm lucrurile în spinare și să emigrăm la America. Chiar ar fi bine să ne luăm de pe acuma o bucată de loc în Mexico, în care să pornim cu toate ale noastre, când nu vom mai avea nimic în România. Să nu ne facem iluzii. Prin atârănarea noastră economică am ajuns ca toate guvernele, spună ele ce-or pofti, să atârne mai mult sau mai puțin de înrâuriri străine”.⁴⁸

⁴⁸ Mihai Eminescu, **Opere**, vol. X, p. 31; Apud, Mihai Eminescu, **Frază și adevăr**, în „**Timpul**”, 23 decembrie 1877.

De aceea, prin arma cuvântului a apărat *imaginea elitelor sociale*, în care și-a pus nădejdea renașterii nației. Astfel, a denunțat formele și tendințele cosmopolite pe care „*pătura superpusă*”, adică politicienii orientați spre funcții și „*avere fără muncă*” le importau și promova în România, care aveau un efect dizolvant asupra ființei naționale și a unității neamului.⁴⁹

Mihai Eminescu a sesizat consecințele pătrunderii străinilor în toate sferile vieții publice din România: „*Înainte negrei străinătăți care împânzește țara cad codrii noștri seculari și, împreună cu ei, toată istoria, tot caracterul nostru. Moartea, decreșterea populației îndeplinește apoi restul: stărpirea fizică a neamului românesc*”. El a tras un semnal de alarmă pentru generația lui, spunând: „*Cu vorbe însă nu s-a făcut de când lumea nimic, decât negustorie de vorbe, nefolositoare nimănui, ci numai celui ce le debitează*”.⁵⁰

10. Apărarea fraților aflați în sărăcie și sub stăpâniri străine

Mihai Eminescu a sesizat cauzele decăderii societății românești, precum și soluțiile pentru combaterea acesteia, scriind că: „*Materia vieții de stat e munca, scopul muncii trai, averea, deci acestea sunt esențiale. De aceea se și vede care e răul cel mai mare: sărăcia. Sărăcia e izvorul a aproape tuturor relelor din lume; boala, darul beției, furțișagul, zavistuirea bunurilor altora, traiul rău în familie, lipsa de credință, răutatea, aproape toate sunt câștigate sau prin sărăcie proprie sau, atavistic, prin sărăcia strămoșilor*”.⁵¹ El a sesizat că „*răul*” incurabil al societății românești era „*posibilitatea dată unor nulități și unor parveniți de-a trăi din buget, din întreprinderi, din arenze, din păsuieli; posibilitatea constituțională dată unor oameni de proveniență incertă de-a exploata munca poporului fără nici o compensație*...”.⁵²

Mihai Eminescu a atras atenția că „*Sărăcia trebuie luată în înțelesul ei adevărat. Sărac e cel ce se simte sărac, căruia îi trebuie neapărat mai mult decât are. Calitățile morale ale unui popor atârnă – abstrăgând de climă și de rasă – de la starea sa economică. Blândețea caracteristică a poporului românesc dovedește că în trecut el a trăit economicște mulțumit, c-au avut ce-i trebuia*”.⁵³

El a considerat că principala modalitate de a scăpa de sărăcie este munca: „*Rețeta în contra sărăciei: fiecare să miște numai din mâini, fără să*

⁴⁹ Mihai Eminescu, **Opere**, vol. XI; Apud „*Timpul*”, 6 septembrie 1880.

⁵⁰ Mihai Eminescu, **Scrisori esențiale. Publicistică**. Vol. 4, Editura „*Fortuna*”, 2003, p. 538.

⁵¹ Mihai Eminescu, **Statul, I. Funcțiile și Misiunea sa**, Editura „*Saeculum I.O.*”, București, 1999, articolul „*Frază și adevăr*”, p. 39.

⁵² Mihai Eminescu, **Opere**, vol. XII, p. 303; Apud Mihai Eminescu, **Răul de căpetenie...**, „*Timpul*”, 22 august 1881.

⁵³ Mihai Eminescu, **Opere**, vol. X, p. 30.

*producă obiecte de utilitate și nu va mai exista sărăcie... Un singur remediu există în adevăr în contra acestor rele, dar trebuie aplicat cu toată rigooarea, cu tot exclusivismul: munca, acest corelat mecanic al adevărului; adevărul, acest corelat intelectual al muncii. Dar muncă, nu nimicuri, nu mânăre de muște la apă; și adevăr, nu fraze lustruite și negustorie de vorbe“.*⁵⁴

Mihai Eminescu și-a făcut o datorie sfântă din apărarea fraților încorporați cu forța în imperiile vecine. El a fost atent la suferințele românilor aflați sub stăpânirea austro-ungară. În 6 februarie 1871, din Viena, i-a scris lui **Iacob Negruzzi**: „*Dacă ați cunoaște mai îndeaproape tendințele de deznaționalizare ale ungarilor, pe care ei le răped prin toate vinele, prin toate organele statului și-i exclud din viața publică pe români, atunci v-ați lămuri mai bine... Nu vă puteți imagina care e situația românilor din Transilvania. Lor le lipsește liniștea sufletească atât de necesară pentru a se dedica acolo scrierilor literare*”. Vehemența lui l-a făcut pe fruntașul conservator **P.P. Carp**, aflat la **Viena** pentru negocierea tratatului secret de alianță cu Germania, să-i scrie lui Titu Maiorescu: „...**și mai potoliți-l pe Eminescu!**”.

Pentru apărarea românilor din **Bucovina** și-a pus în lucrare mintea lui ageră și trupul său tineresc. De pildă, în anul 1875, cu ocazia călătoriei efectuate la Cernăuți, prilejuită de înființarea Universității germane, a introdus clandestin exemplare din lucrarea *Răpirea Bucovinei*, nesemnată, dar întocmită probabil de **Mihail Kogălniceanu**, pe care a distribuit-o românilor din oraș, trimițând-o prin poștă chiar oficialilor urbei.⁵⁵

În calitate de ziarist la „*Timpul*”, el a purtat campanii de presă extrem de ofensive, în problema *Basarabiei*. Cu un curaj deosebit a criticat Parlamentul și Guvernul pentru înstrăinarea „*Basarabiei de sud*” în anul 1878, fiind intransigent față de politica de opresiune țaristă, pe care o numea „*o adâncă barbarie*”. El a reafirmat drepturile *României* asupra teritoriului dintre Prut și Nistru și a demonstrat existența planurilor secrete care au dus la răpirea sudului Basarabiei.

În preocupările sale au intrat și românii din **Maramureș**, aflați sub dominație austro-ungară. În acest sens el a lucrat pentru redeșteptarea *românismului* în **Maramureșul** voievodal, proiectând un ciclu de conferințe populare, pe care ar fi voit să le țină în **Maramureș**, cu următoarele subiecte: 1. *Geniu național*; 2. *În favoarea teatrului*; 3. *Studii asupra pronunției*; 4. *Patria română*; 5. *Poezie populară*”.

11. Credința în făurirea statului național unitar român

Mihai Eminescu a trăit și creat în perioada în care s-a cristalizat ideea statului român unitar, însoțită îndeaproape de exaltare naționalistă. Fiind un

⁵⁴ Mihai Eminescu, **Scrieri esențiale. Publicistică**. Vol. 4, Editura „Fortuna”, 2003, p. 511.

⁵⁵ Vezi, pe larg, Teodor V. Ștefanelli, **Amintiri despre Eminescu**, București, 1914.

naționalist vizionar, el a visat la înfăptuirea unirii depline a țărilor românești cuprinse în vatra vechii Dacii. Ideile lui privind statul român au fost exprimate în articolul „*Misiunea noastră ca stat*”, publicat în ziarul „*Timpul*” din 2 noiembrie 1879, în care a arătat că românii, după veacuri de năvăliri ale cetelor sălbatice, care au pierit una câte una, au reușit să se adăpostească între hotarele țării lor, **România** „*patria iubită a oricărui suflet de român*”.

El a crezut că statul român „*trebuie să fie un stat de cultură la gurile Dunării*”, aceasta fiind „*singura misiune a statului român*”, iar oricine ar voi să-i risipească puterile spre alt scop pune în joc „*viitorul urmașilor*” și călca în picioare „*roadele muncii străbunilor noștri*”. El a considerat unirea românilor („*poporul românesc*”) într-un singur stat drept cheia supraviețuirii și înfloririi neamului, reamintind cu regret că dacă *fiii neamului* ar fi fost uniți întotdeauna, „*atunci și pământul strămoșesc rămânea unul și nedespărțit*”. În „*Amintirile*” sale, prietenul său, **Ioan Slavici**, avea să consemneze: „*N-am cunoscut om stăpânit deopotrivă cu dânsul de gândul unității naționale și deopotrivă de a se da întreg pentru ridicarea neamului românesc*”. În acest sens, a formulat teoria statului organic, susținând că „*poporul românesc nu se va putea dezvolta ca popor românesc decât păstrând, drept baze pentru dezvoltarea sa, tradițiile sale istorice astfel cum ele s-au stabilit în curgerea vremilor; cel ce e de o altă părere, s-o spună țării*”; el a fost convins că „*e mai bine să înaintăm încet, dar păstrând firea noastră românească, decât să mergem repede înainte, dezbrăcându-ne de dânsa prin străine legi și străine obiceiuri*”.⁵⁶

Pentru **Mihai Eminescu** statul român era „*o ființă de sine stătătoare, un produs al istoriei unui vechi și vrednic neam, o manifestare a geniului nostru popular*”.⁵⁷ De aceea, s-a consacrat cu întreaga sa ființă până la jertfa de sine, idealului unității naționale și făuririi „*României Mari*”. În seria *fragmente dramatice* redactate în anul 1867 (publicate postum sub titlul „*Mira*”), el a scris:

*„Acea stâncă sublimă ce stă cu capu'n cer
E-unirea României... E visul meu de fier
Ce l-am visat o viață făr' să-l pot ridica./
Azi sufletu-mi înceată, se stinge viața mea,
Dar las o moștenire ce-am scris-o cu-al meu sânge,
Las României toate grozavul frumos vis
Ca'n fruntea ei senină etern să stee scris!”*

Mihai Eminescu a susținut cu toată forța minții sale crearea statului național unitar român, scriind cu convingere că: „*Noi, românii, nu voim să*

⁵⁶ **Fragmente din publicistica lui Mihai Eminescu**, Texte alese de Î.P.S. Pimen, Arhiepiscop al Suceveni și Rădăuților, Suceava, 2005, p. 29.

⁵⁷ Mihai Eminescu, **Scrieri esențiale**, vol. 5, **Correspondență**, Editura „*Fortuna*”, 2003, p. 471-472.

*trăim într-un stat unde patria să fie deasupra naționalității. Amândouă nu sunt decât două cuvinte pentru aceeași noțiune. Iubirea de patrie e una cu iubirea naționalității. Singura rațiune de a fi a acestui stat pentru noi este naționalitatea lui românească. Dacă e vorba ca acest stat să înceteze de a fi românesc, atunci o spunem drept că ne e cumplit de indiferentă soarta pământului lui”.*⁵⁸

El a susținut că:

- la baza statului român trebuie să stea *meritocrația*, viața virtuoasă, știința și mai ales caracterul, întrucât: „*Secretul vieții lungi a unui stat este păstrarea ierarhiei meritului*”,⁵⁹ fiecărui drept corespunzându-i o datorie;

- în statul român unitar, interesul național trebuia să fie dominant, nu exclusiv, iar țara să fie „*în linia întâia*” *elementul național care să determine soarta și caracterul statului român*;

- *în statul român*, teritoriile și pământul românesc erau „*lucruri sfinte*”, care se pierdeau sau se câștigau în împrejurări istorice vitrege, dar „*nici se vând, nici se cumpără, nici se schimbă*”;

- „*trebuie să simțim și să ne înțelegem cu acuratețe unul pe altul*”, pentru a face de rușine viclenia inamicilor neamului, a căror țintă rămâne totdeauna aceeași și care „*nu vor nimic mai puțin decât de a ne dezbinda totdeauna*”.

Mihai Eminescu a fost un vizionar, prevestind încă din anul 1883 înfăptuirea Marii Uniri. În acel an, primind un onorariu din partea lui Iosif Vulcan pentru unele poezii publicate în revista „*Familia*”, el i-a răspuns: „*Domnule Vulcan, să primesc eu un onorariu în viață și tocmai de la Oradea Mare, adică dintr-un colț atât de îndepărtat al României, e pentru mine un lucru grozav*”. Însă, n-a apucat să vadă **România Întregă**, dar a contribuit în chip de luceafăr vestitor de vremuri noi la consolidarea conștiinței unității naționale în vatra Daciei getice.

12. Spiritul de jertfă pentru neam și țară

Mihai Eminescu a transformat ziarul „*Timpul*”, ziarul partidului conservator, dintr-o publicație modestă de partid într-una de audiență națională. El i-a conferit o înaltă clasă jurnalistică, întrucât n-a făcut politica unui partid, ci a impus un punct de vedere național care purta amprenta gândirii sale. În pofida unor mari riscuri, el a pus capăt jurnalisticii înconjurată de secrete și parole, care proliferase în România din perioada pașoptistă. Scrierile lui au redat demnitatea proprietății cuvântului și au cristalizat doctrina națională modernă, capabilă să aducă România lângă marile culturi europene.

⁵⁸ Mihai Eminescu, **Opere**, vol. XI, p. 275.

⁵⁹ Mihai Eminescu, **Opere**, vol. XI, p. 451.

Spiritul de jertfă a reieșit și din poziția sa față de panslavism, pe care l-a considerat tot atât de nociv pentru români ca și *pangermanismul*. El a înțeles că marea slăbiciune a istoriei noastre stă în discordia căreia s-a străduit să-i găsească lecuirea prin mijloace nonviolente.

Spirit de jertfă a manifestat intrând în Societatea „*Carpații*”, înființată în 24 ianuarie 1882, care avea ca scop unirea politică a românilor din Ardeal, Bucovina și Basarabia. În acel context, a fost urmărit de agenți ai serviciilor secrete ale Austro-Ungariei, iar lângă el au fost plasați de către autoritățile Siguranței statului „*informatori*” pentru a-l urmări permanent și să-l reducă la tăcere, adică de a-l îndepărta din viața publică.

Conștient de misiunea lui, precum și de faptul că și-a făcut mulți dușmani, inclusiv în rândurile Partidului Conservator, în anul 1882 el i-a scris **Veronicăi Micle** că ziarul „*Timpul*” l-a stricat în realitate cu toată lumea, că este „*un om urât și temut, fără nici un folos*”, „*unul din oamenii cei mai urâți din România*”. El era convins că „*naturi*” ca ale lui „*sunt menite sau să înfrângă relele sau să piară, nu să li se plece lor*”.

La vârsta de 33 de ani, **Mihai Eminescu** a devenit cel mai mare publicist român, fiind deja un formator de opinie publică, recunoscut și laudat de adepți și prieteni, contestat și hulit de către adversarii politici din „*pătura superpusă*”. El n-a putut fi influențat de persoane interesate, nici prin violență, nici prin manevre oculte să renunțe la scris sau să scrie „*la comandă*”, întrucât scrisul lui de geniu n-a putut fi cenzurat. Frazele scrierilor sale erau construite temeinic, iar editorialele sale modelau cele mai profunde stări ale semenilor săi. El a ajuns la concluzia că pentru a face din „**România**” o țară mult dorită, „*țară de dor*”, se impunea schimbarea mentalității românilor, prin formarea unei generații care să preia destinul țării pe fundamentul iubirii de neam și țară.

Spiritul de jertfă l-a condus la momentul „*morții civile*”, din fatidica zi de 28 iunie 1883. În acea zi, după ce publicase articolul *Pentru libertatea presei și a jurnalistului*, el a fost împins cu brutalitate pe tragicul drum al Golgotei, al martirajului, care s-a încheiat prin jertfirea sa pe altarul Daciei Mari, la care a visat și pe care n-a avut darul ceresc de a o vedea în timpul vieții sale.⁶⁰

Presimțindu-și sfârșitul, cel care în „*Luceafărul*” se considera în „*lumea lui*”, „*nemuritor și rece*”, în decembrie 1883, oficial declarat nebun, a putut să creeze cel mai tulburător poem filosofic al său, *Odă (în metru antic)*, în care a consemnat că:

*„Nu credeam să-nvăț a muri vrodată;
Pururi tânăr, înfășurat în manta-mi,*

⁶⁰ Vezi, pe larg, Teodor Codreanu, **Dubla sacrificare a lui Eminescu**, Târgoviște, 1997.

*Ochii mei nălțam visători la steaua
Singurătății.*

*

*Când deodată tu răsăriși în calea-mi,
Suferința tu, dureros de dulce...
Pân-în fund băui voluptatea morții
Neîndurătoare”.*

*

Acestea sunt versuri ale unui *epitaf*, pe care Mihai Eminescu singur și l-a scris! Ele pot fi inscripționate pe o placă de marmură, la mormânt, ca acuzație veșnică și vinovăție imprescriptibilă pentru autorii și făptuitorii crimei!

Mihai Eminescu a transmis generațiilor viitoare mesajul potrivit căruia spiritul de sacrificiu este opusul egoismului, însemnând voința de a renunța conștient la propriile interese, pentru a-ți ajuta semenii.

Concluzii:

Mihai Eminescu a înscris, prin cuvinte turnate în versuri vrăjite și fraze cumpătate, secvența de aur a culturii neamului românesc. Prin urma lăsată pe răbojul cunoașterii *de sine* a încorporat în structura semantică a numelui „*Eminescu*” însăși esența cuvântului „*român*”, identificându-se de-a pururi cu „*ființa românească*”.

Mihai Eminescu a tras o brazdă lată și adâncă pe făgașul limbii române, prin genialitate și perenitate. El este luminător al neamului, căruia i-a lăsat moștenire *Doina* – manifestul neamului și țării, care exprimă strigătul de unire al românilor, *Glossă* – cu versurile sale nemuritoare *despre destinul neamului*”, *Luceafărul* – capodoperă și nemuritoare poezie, cea mai frumoasă poezie care s-a creat vreodată, *Mai am un singur dor* – unde este exprimată toată jalea românilor, *Sara pe deal* – de o frumusețe fără seamăn.

Mihai Eminescu a gândit pentru tot neamul românesc, în cruciș și-n curmezișul vetrei, dând la iveală valoarea lui spirituală. El a analizat trecutul ca un istoric, prezentul ca un sociolog, criticând ca un patriarh al limbii române răul vremii sale și visând la triumful dreptății pentru neamul său.

Mihai Eminescu a înfruntat și învins cruzimea destinului neamului prin creația spiritului său fără egal, făcând din spiritul de sacrificiu pentru neam și țară virtutea perenă a „*bunului român*”. Inventarea „*cazului Eminescu*” de către epigonii săi constituie unul dintre cele mai nefaste exemple de manipulare a conștiințelor prin intermediul așa-numiților „*oameni politici*”, al presei scrise și al unor „*experți*” cu abilități de critici sau cu pretenții de istorici. În istoria modernă a României acesta este *primul exemplu tipic al modului în care pana unui gazetar autentic și patriot poate fi frântă de către forțe oculte, iar un geniu național poate fi pus în cămașă de forță de către o putere politică violentă*.

Mihai Eminescu a iubit tot ce-i românesc, fără să se laude vreodată cu acest sentiment. De aceea, el nu îmbătrânește, rămâne pururi tânăr, ca martor etern al dorului și iubirii de neam și țară. Scrierile sale trăiesc, iar meritele lui sunt apreciate și recunoscute de generațiile care simt românesc. Istoricii **Nicolae Iorga** a consemnat că **Mihai Eminescu** rămâne în eternitatea spiritului ca „*expresia integrală a sufletului românesc*”, iar filosoful **Petre Țuțea** l-a numit „*sumă lirică de voievozi*”. Cu un ton profetic, **Mircea Eliade** scria în anul 1985: „*Cât timp va exista, undeva în lume, un singur exemplar din poeziile lui Eminescu, identitatea neamului nostru este salvată*”.

(<https://www.liasi.ro/nu-credeam-sa-nvat-muri-vreodata/>)

„Nu credeam să-nvăț a muri vreodată”

(<http://www.parohia.org/2021/04/08/predica-la-duminica-sfantului-ioan-scararul-parintele-petroniu-tanase/>)

Scara virtuților

VII. PSIHO-SOCIOLOGIA MĂREȚIEI ȘI TRAGEDIEI LUI HORIA

MOTO:

*„Popor românesc, mari învățături îți dau
această întâmplare! Dacă fiii tăi ar fi fost uniți tot-
deauna, atunci și pământul tău strămoșesc rămânea
unul și nedespărțit. Dar veacuri de dezbinare
neîntreruptă te-au dus la slăbiciune, te-au dus să-ți
vezi rușinea cu ochii!”*

Mihai Eminescu

Un om care marchează prin statura sa fizică și simbolică un an, un veac sau o eră, este, de regulă o îmbinare organică de măreție și tragedie. Aceste urme aflate în antiteză definesc însușirile fizice și simbolice care-i conferă un supranume dat de contemporani, păstrat și transmis de urmași din generație în generație. Măreția și tragedia omului-simbol sunt relevate nu prin attribute, epitete sau porecle asociate supranumelui, ci prin investigarea, cunoașterea, caracterizarea și măsurarea, cu instrumentele oferite de psihologie și sociologie, a gândurilor și faptelor sale.¹

1. Omul și neamul său

• Un astfel de om a fost **Vasile Ursu Nicula (Nicola)**, supranumit **Horea / Horia**, un țăran ager la minte și robust la trup, născut în anul 1731 la **Arada** (azi **Horea**) în **Țara Zarandului**, fiind o mlădiță a familiei **Nicula** din **Albac**. Despre copilăria și tinerețea lui sunt puține informații, știindu-se doar că a făcut serviciul militar vreme de 8 ani în Austria, unde a învățat limba germană.² Știa să citească și să scrie cu litere latine și chirilice (așazisa „*limbă bătrână*”), formându-se ca autodidact. În tinerețe a fost „*cântăreț în biserică*”, iar apoi epitrop la Biserica din **Albac**. El și-a câștigat traiul ca dulgher, umblând mult prin lume ca să-și vândă produsele sau să construiască biserici și case de lemn.

HORIA avea obiceiul de a-și încrusta cu litere chirilice numele pe construcțiile de lemn pe care le ridica. O asemenea inscripție (azi pierdută) a fost încrustată pe grinda principală a casei lui din **Albac**, care i-a redat

¹ Ieremia Ghiță, **Horea, Cloșca și Crișan – eroi și martiri ai neamului nostru**, în „*Telegraful Român*”, Sibiu, nr. 56/1986.

² Constantin C. Giurescu, **Istoria românilor**, vol. III, Editura „*Bic All*”, București, 2007, p. 290.

numele sub forma „**Nicula Urs**”. El a mai avut doi frați, **PETRU NICULA** și **DEMIAN NICULA**, precum și o soră. A fost căsătorit cu **ILINA**, cu care a avut doi fii – care s-au numit **ION (IONUȚ)** și **LUCA**. Din mâinile lui de meșter priceput s-au ridicat biserici. În anul 1773, împreună cu o echipă de meșteri a ridicat în satul **Cizer (Sălaj)** biserica, din stejar, cu clopotnița înaltă, iar pe o grindă a bisericii de pe cupola ușor arcuită, și-a scrijelit semnătura cu litere chirilice: „**lucrat Ursu H**”. Se spune că altă inscripție (azi, pierdută), ar fi fost realizată pe grinda unei case din satul **Mătișești**. În perioada construirii bisericii din **Cizer**, **HORIA** s-a stabilit la **Iegăriște**, pe domeniul **Ciucea**, al familiei **Banffy** (care cuprindea și satul Cizer) împreună cu familia lui (soția **Iilina**, copiii **Ion** și **Luca**) și cu alți moți iscusiți în construcții de case și biserici din lemn.

● **Vasile Ursu Nicula** este numit în istoriografia românească, **Horea** (*a hori = a cânta*), datorită calităților sale de cântăreț neîntrecut. Însă, moții de atunci, tovarășii săi de luptă, i-au spus **Horia**, iar urmașii acestora i-au spus tot **Horia**).³ **HORIA** a avut o demnitate ieșită din comun, prin care și-a impus respectul printre românii din satele din munții Apuseni. De aceea a fost desemnat de obștea moților să le reprezinte durerile și nemulțumirile la Împăratul de la Viena. El a înțeles spiritul vremii, cu ideile iluministe care cuceriseră Europa, completate mai ales în urma celor patru călătorii la Viena, la Curtea imperială. Însă, pentru a păstra caracterul secret al corespondenței sale a impus folosirea alfabetului chirilic în comunicările sale scrise, inclusiv pașapoartele de liberă trecere.

NOTĂ: Într-o broșură publicată în anul 1785 în Germania, Adam Friedrich Geisler l-a descris astfel pe **HORIA**:⁴ „*Căutătura lui este posomorâtă și melancolică, dar ochiul ager și pătrunzător. O perpetuă seriozitate a tras mai multe încreșturi pe față decât pe frunte. O barbă neagră, subțire contribuie și mai mult la umbrirea sau înnegurarea fizionomiei lui. Configurația capului este prelungă, tot chipul, oval, cu o frunte lungă, ascuțită, nici prea înaltă, dar nici prea îndesată, cu osul sprâncenei bine potrivit. Nasul este ca de șoim, de o încovoitură îngustă, altminterea de mare finețe, și mai cu osebite la rădăcină și la zgârciuri foarte ascuțit. Gura, bine proporționată și de o tăietură inteligentă. Singura impresiune neplăcută ar fi numai înclinarea buzei inferioare spre bărbie; bărbia însăși, deși este lăsată mult în jos, ascuțită și [cu prea] multă proeminență a părții de dedesubt, nu face însă un urât profil, ci mai ales convine la o astfel de frunte și încă mai vârtos la un chip așa de oval. Gâtul este lung, într-adevăr frumos și drept... Chipul este, precum s-a zis, foarte costeliv, smead închis cu o piele palid-brună, ciupită de pistrui... Crăpătura ochiului are puțină deschidere, în care se găsesc niște ochi negri, nu tocmai mari, mai mult mici, dar plini de foc, care aci se rostogolesc deodată, aci iarăși stau în uimire. Părul capului este castaniu deschis, scurt*

³ **Horea și Iancu în tradițiile și cântecele poporului**, Ediție îngrijită de Ovidiu Bârlea și Ion Șerb, prefață de Ovidiu Bârlea, Editua „*Eminescu*”, București, 1972, passim.

⁴ Broșura se numea „*Horja und Klotska Oberhaupt und Rathgeber der Aufrührer in Siebenburgen*”.

și moale, precum și sprâncenele, genele și mustața. După înălțimea corpului el este de o statură de mijloc, de o talie nu corpolentă, ci mai mult sveltă și în genere toată structura corpului cu pieptul și umerii solizi și tari formează în total o făptură bărbătească plăcută și proporționată, mai ales că atât în umbletul și postura sa el se ține totdeauna drept. După aparență nu poate avea etate mai mare de 48 sau 50 de ani”.

● Adversarii faptelor sale – unelte ale mării nobilimi ungare și agenți ai autorităților habsburgice –, l-au înfățișat, în modalități diferite, în relatări scrise, jurnale versificate, poezii, povești scornite, monede false etc., ca pe un tâlhar de rând, condus de setea de a jefui de la oricine – fie el *rumân, birău sau preot* –, poruncind celor din oastea lui să jefuiască, dar să-i dea lui banii, să devasteze și să dărâme castelele nobililor și să omoare nobili și familiile acestora.

Însă, chiar potrivnicii săi au fost nevoiți să recunoască statura lui măreață și încorporarea în sufletul său tot ce-i omenesc. Ziarul unguresc „*A Magyar Hírmondó*”, care apărea la Bratislava (Pojon), l-a descris după informarea unui *domn* care a fost martor la execuția lui, astfel: „*Horia (scris HÓRA) ar fi fost un român (ólah) de statură înaltă, mușchiulos, cu privirea dârză*”.⁵ La rândul său, un sas i-a făcut următorul portret: „*De talie mijlocie, mai mult uscățiv și zvelt decât dolofan; îmbrăcăminte după croi valah: ținută valahă până la genunchi, tivită pe două margini cu postav roșu, cioareci strâmți... cizme în picioare, iar pe cap căciulă neagră. Strașnic poruncitor. Precum se vede din întreaga lui înfățișare și din faptele sale de pe vremea când și-a jucat rolul, era născut pe stăpânire*”.⁶

Străinii care l-au văzut și au auzit de faptele sale au relevat atât măreția, cât și tragismul său. De pildă, corespondentul ziarului hamburghez „*Politische Journal*” a scris: „*Adevăratul conducător al răsculaților este însă românul Horia, al cărui nume este de fapt Horea. Acest om pare născut pentru a domni, și în timpul în care și-a jucat rolul a dovedit cu adevărat că era la înălțime*”.

Unii istorici au emis ipoteza că **HORIA** ar fi fost *mason* și că a făcut parte dintr-o asociație secretă vieneză, numită „*Frăție de cruce*”.⁷ Acest fapt ar fi făcut posibil să fie primit în audiență la Viena, de către împăratul Iosif al II-lea. Se știe că **HORIA** a fost la *Viena* de patru ori, iar tovarășul său de idei și acțiune, **Ion Oargă**, zis **CLOȘCA** (iobag fiscal din *Cărpiniș*), de trei ori, de fiecare dată însoțiti și de alți moți. Ei au mers întotdeauna pe

⁵ Traducere: Ștefan Pascu și colab., **Izvoarele răscoalei lui Horea**, seria B, Izvoare narrative, vol. III, Presă, Broșuri, 1784-1785, București, 1984.

⁶ Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, **Istoria românilor din cele mai vechi timpuri până astăzi**, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura „*Albatros*”, București, p. 539.

⁷ Mihai Chirea, **Revoluția lui Horea – un experiment masonic**, în *Historia*, avul V, 43, 2005.

jos, patru săptămâni dus, patru săptămâni întors, iar la Viena stăteau mai multe săptămâni. Ultima vizită a lui HORIA la Viena a fost între Postul Crăciunului anului 1783 și Paștele anului 1784.

Ziarul ungiuresc „*A Magyar Hirmondó*” consemna într-un text provocator, dintr-un interes ocult, că: „*Noul împărat al românilor, Horia (HÓRA) începe război împotriva împăratului roman. Horia are peceți cu simboluri masonice, iar țaranii, urmându-l, declară că nu mai recunosc alt împărat decât pe el, fiind capabili să reproducă deviza latină «Nos Hora Flora rex Dacie»*”.

● **HORIA** avea mare putere de a însufleți mulțimea, de a o determina să-l urmeze și de a ieși teafăr din situații-limită. Pentru a-i însufleți la luptă, le-a arătat un pretins ordin sau scrisoare imperială (patentă), scrisă cu litere de aur, prin care moșii erau îndemnați să-i nimicească pe toți nobilii și pe toți domnii și să scuture jugul iobăgiei. Cu această patentă, el a reușit să-i facă pe țaranii iobagi să jure în fața preoților pe o cruce de aur sau de metal galben (pe care el o purta la gât) că vor extermina nobilii din Ardeal și vor putea confisca averile acestora.

Puterea lui de a ieși din situații-limită au fost explicate în ianuarie 1785 de ziarul belgian „*Noutăți săptămânale din Louvain/Leuven*” („*Wekkelyks nieuws uit Loven*”), în articolul „*Scurtă relatare asupra originii, desfășurării și urmărilor răscoalei izbucnită în Transilvania și din fericire potolită prin prinderea conducătorilor Horia (Horiah) sau Nicolae Urs (Nicolaus Urs), și Cloșca Ion (Kloska Juon)*”. În paginile aceluia ziar a fost consemnat episodul din 31 octombrie 1784, când intendentul comitatului Zărand a încercat să-l prindă pe HORIA, trimițând pentru aceasta doi vicejuzi și cinci soldați. El a fost arestat, însă în momentul în care „*potera*” a încercat să-l ducă la închisoare, Horia a scos „*strigăte înspăimântătoare*”, la auzul cărora „*a venit în goană o mulțime de români pentru a-l elibera*”.⁸ Deci, **Horia a fost român nativ (valah), cu rădăcini, tulpină și fructe în vatra munților Apuseni**. El s-a revendicat cu mult curaj din neamul său obidit și înlăturat de la orice demnități publice, pe care a dorit cu ardoare să-l elibereze din crunta servitute feudală, similară cu sclavia de pe alte meleaguri.

*

Cine erau valahii anului 1784?

Iată percepția unui englez, împărtășită în ziarul londonez „*The Times*” la sfârșitul lunii ianuarie 1785, deci în vremea când Horia era încarcerat în cetatea Alba Iulia și interogat în legătură cu răscoala țaranilor români: „*Acești oameni sunt valahi (Wallachians), coborâtori la origine din coloniștii romani care au fost așezați în Dacia. Cei mai mulți țin de Biserica Grecească, iar*

⁸ Apud Ștefan Pascu și colab., **Izvoarele Răscoalei lui Horea**, seria B. *Izvoare narrative*, Vol. III. Presă, Broșuri. 1784-1785, București, 1984.

populația țării pe care o locuiesc este crezută să fie de 670.000 de suflete. Sunt de constituție puternică, înalți și bine făcuți; deși sunt supuși celui mai împovărat jug al guvernării feudale, ei nu își dezmint originea romană. Reduși la cel mai abject statut de sclavi, nu li se îngăduia să se bucure de niciuni fel de drept de proprietate, fiind la mila stăpânilor lor, care nu puteau accepta că acești chinuiți vasali ai lor ar putea gândi că ar avea niște drepturi de revendicat”.⁹

La rândul său, „*Politische Jurnal*” din Hamburg consemna că românii (valahi) erau urmașii coloniilor romane din Dacia: „*Toți acești oameni dintr-o rasă deosebit de frumoasă, puternică și prolifică, care nu-și ascund sângele roman, tânjesc sub cea mai cruntă oprinare a blestematului sistem feudal impus de învingătorii unguri și sub vălul neștiinței și rudității. Ei sunt cu adevărat sclavi legați de moșie și de pământ, fără proprietate și fără drepturi*”.¹⁰

Teoria romanității fusese preluată și împărtășită de către clerul greco-catolic, care a folosit-o ca argument pe care l-a contrapus tendințelor agresive ale mării nobilimi ungare. De pildă, în anul 1754, episcopul unit **Petru Pavel Aron**, în corespondența sa cu Scaunul apostolic, vorbind în numele românilor din Transilvania afirma că aceștia sunt „popor nenumărat, rămășiță a lui Traian și Adrian, de unde se numesc și acum în limba lor *rommoni* sau *Romani*”.¹¹ Preoții ortodocși, excluși dintre „stări”, vorbeau în numele „*neamului românesc din Ardeal*”, arătând în jalbele trimise autorităților habsburgice că „*asemenea năpăstuirii nu s-au mai petrecut din timpurile împăraților păgâni Dioclețian și Maximilian*”.¹² Călugărul **Sofronie**, devenit simbolul luptei pentru renașterea ortodoxiei, vorbea în numele „*neamului nostru românesc (nationis nostrae valachicus) din Transilvania*”.¹³

Românii ortodocși erau conștienți că strămoșii lor reali au fost dacii. De pildă, în anul 1761, cronicarul ungar Gheorghe Rettegi afirma că românii i-au acuzat pe unguri că le-au aruncat „*în grumaz*” jugul iobăgiei și i-au spus prefectului Hunedoarei, **Ladislau Balogh**:¹⁴ „*Nu putem să ne mirăm îndeajuns, care e cauza că voi ungurii ne oprimați atâta pe noi și ați pus pe noi jugul iobăgiei, pe când noi suntem și am fost întotdeauna mai mulți decât voi ungurii și ceea ce este mai important, suntem mai vechi în*

⁹ Ziarul londonez „*The Times*”, 31 ianuarie 1785.

¹⁰ Apud David Prodan, **Răscoala lui Horea**, vol. II, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979, p. 683.

¹¹ Ion Lungu, **Școala Ardeleană**, Editura „*Viitorul românesc*”, București, 1995, p. 88.

¹² Silviu Dragomir, **Istoria dezrobirii religioase a românilor din Ardeal în sec. XVIII**, vol. II, Sibiu, 1930, p. 180.

¹³ Șt. Meteș, **Mănăstirile românești din Transilvania și Ungaria**, Sibiu, 1936, p. XLI-XLII.

¹⁴ **Idem.**, **Emigrări românești din Transilvania în secolele XIII-XX**, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977, p. 119; Cf. Revista „*Hazánk*”, I, Budapesta, 1884, p. 383-384.

țara aceasta, pentru că suntem urmașii vechilor Daci”. Foarte indignat de cele auzite, cronicarul ungar a exclamat: „Aceasta-i minciună, națiunea română e o colonie romană, altfel au fost **Dacii** și gândesc că n-au fost un neam ticălos, fără Dumnezeu ca această românie”. Chiar un cronicar ca **Gheorghe Rettegi**, mărturisea „sincer” că se temea de această românie deoarece – afirma el – „dacă totuși cineva le bagă aceasta mai bine în cap, pe noi foarte repede ne pot stârpi, pentru că în Ardeal sunt pe ușor de zece ori atâția români câți unguri”. Deci, **la românii transilvani, Ortodoxia îndeplinea funcția de „lege românească”**.

2. Starea neamului

● Măreția și tragedia lui **HORIA** este exprimată, în primul rând, de mediul socio-politic în care s-a născut, a trăit și s-a jertfit, dar mai ales de starea precară a neamului său, ultimul neam din Europa care încă gema sub cnutul sclaviei.¹⁵ Această stare a fost recunoscută de către reprezentanți ai Imperiului habsburgic doar sub presiunea răzvrătirii devastatoare împotriva unei stăpâniri tiranice.

Astfel de recunoaștere a reieșit dintr-o Observație asupra ultimei rășcoale a poporului român, care a avut loc în Transilvania, făcută de căpitanul austriac Egermann din Escadronul Joseph, după întoarcerea sa din Transilvania, în urma restabilirii liniștii. Observația scrisă a fost supusă Consiliului aulic de război. Din aceasta reiese starea jalnică în care se afla „**națiunea valahă**”, adică românii din Transilvania, consemnând cu curaj că „*valahul se afla în stare de sclavie, fiind îngrozitor de oprimat*”. Afirmația a fost susținută cu următoarele argumente¹⁶:

- stăpânii de pământ și funcționarii de comitat erau unguri; aceștia nu păreau a iubi *națiunea valahă* și considerau pe valahi nu ca supuși ai stăpânului de pământ, căruia îi aparțin, ci își închipuiau că au în ei niște sclavi;

- stăpânii de pământ nu respectau autoritatea comitatelor, iar ordinele imperiale se împotmoleau prin opoziția stăpânilor de pământ;

- cei mai mulți stăpâni de pământ aveau în servicii cu duiumul, fără o convenție și în mod samavolnic, pe presupușii lor iobagi, deși ordinul imperial prohibitiv în această privință exista deja de 2 ani; însă, dacă țăranii cereau să fie aplicat, erau goniți cu lovituri și punere în lanțuri;

- obligațiile iobăgești sau urbariul nu erau reglementate din cauza opoziției vehemente a stăpânilor de pământ;

- de la țăran se cerea într-una, atât timp cât mai posedă ceva, însă nimeni nu ținea o socoteală, nimeni nu nota impozitele și dările pe care le plătea, nimeni nu-i spunea ce are de plătit;

¹⁵ Vezi, pe larg, Ion Rusu Abrudeanu, **Moșii, calvarul unui popor eroic, dar nedreptățit**, 1924.

¹⁶ **România. Documente străine despre români**, București, 1992.

- satele *valahe* risipite în munți și colibele izolate erau considerate cuiburi de tâlhari, pe care stăpânii de pământ nu le puteau controla și domina;

- episcopii uniți [greco-catolici] și neuniți [ortodocși] erau obligați, sub amenințarea pierderii episcopiei, să-și supravegheze subordonații, să se distingă de țărani prin veșmânt clerical decent, să educe clerul în spiritul moralei adevărate, iar orice individ care nu putea să plătească taxa nu putea fi preot și predicator;

- țăranul nu putea spera la comitat, nici în împrejurări critice, vreun ajutor sau vreo dreptate împotriva tiranilor lui mari sau mici;

- funcționarii comitatului, în special judecătorii de scaun și comisarii, nu locuiau în circumscripțiile și districtele lor și nu vegheau asupra satelor cu o privire mai atentă, dar mai puțin preocupată de propriile lor interese;

- satele *valahe* nu aveau, de regulă, un notar sau un secretar comunal;

- în munți, nimeni nu putea ajunge până la colibele cele mai puțin populate, dacă nu era obișnuit încă din tinerețe să umble pe potecile înguste existente; în astfel de ascunzișuri inaccesibile se puteau întâmpla tot felul de mârșăvii;

- la granițele dintre Ungaria și Transilvania se făcea transport de sare pe furiș și contrabandă; această faptă, precum și dorința de câștig i-a înarmat pe valahi, care și-au păstrat armele în păduri și în fântâni secate;

- caravanele care treceau înarmate, prin munți, spre Ungaria, erau atacate de contrabandiști și partizani ai acestora, care le ieșeau în cale, se încăierau și cădeau morți și răniți de ambele părți, fără să se poată pune capăt răului.

Observația ofițerului austriac a fost întărită de ziarul belgian „*Wekkelyks nieuws uit Loven*” (1785), care constata că „*Românii sunt, poate, singurii dintre toți supușii maiestății sale imperiale la care servitutea personală nu a fost încă abolită. În această țară tot ce nu este nobil este serv, și jugul servitutei s-a îngreuiat cu și mai mare rigoare asupra capetelor acestor popoare*”.¹⁷

● În anul 1773, Iosif, fiul și coregentul Mariei Tereza a străbătut Transilvania, comunicând cele văzute și auzite într-un raport către Consiliul de stat din Viena, din care reieșea că: „*Acești săraci supuși români, care sunt fără îndoială cei mai vechi și mai numeroși locuitori ai Transilvaniei, aceștia sunt maltratați de fiecare, ori dacă este ungar ori dacă este sas, fiind copleșiți de toate nedreptățile, așa încât într-adevăr soarta lor, când se uită cineva bine, este vrednică de toată mila, și este de mirare că totuși așa de mulți dintre oamenii aceștia n-au fugit cu toții*”.¹⁸

¹⁷Scurtă relatare asupra originii, desfășurării și urmărilor răscoalei izbucnită în Transilvania și din fericire potolită prin prinderea conducătorilor Horea sau Nicolae Urs și Cloșca Ion (articol apărut în ziarul „*Wekkelyks nieuws uit Loven*”, 1785); traducere, Ștefan Pascu și colab., *Izvoarele Răscoalei lui Horea*, seria B. Izvoare narrative, Vol. III. Presă, Broșuri. 1784-1785, București, 1984.

¹⁸ Ștefan Meteș, *Emigrări românești din Transilvania în secolele XIII-XX*, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977, p. 143.

● Deși au încercat să dea impresia unor despoți luminați, habsburgii au fost la fel de cruzi, mârșavi și sângeroși ca țarii Rusiei sau sultanii Imperiului Otoman. Pentru prevenirea oricăror mișcări politice sau sociale, care le-ar fi putut afecta tronul, au creat și dirijat un aparat polițienesc extrem de dur, iar o răzvrătire era considerată atentat la tronul imperial. De aceea, pentru atentat la ordinea și liniștea publică, *Codul Teresian* a prevăzut ca pedeapsă maximă, frângerea pe roată.

NOTĂ: *Pentru frângerea pe roată, condamnatul era așezat pe spate, în poziție răstignit, pe un „pat” lucrat fie din doua bârne cioplite, îmbinate în formă de X, pe care era legal de mâini și de picioare, fie în formă simplă: mâinile și picioarele condamnatului erau legate la capete de țărushi, iar sub el, mai ales pe sub picioare și pe sub mâini erau așezate curmeziș, la mici distanțe, bucăți de lemn, cum se pare că a fost cazul aici. Roata de execuție era o roată de car, obișnuită sau mai mare, cu butucul plin și neferecată, în schimb având fixat pe circumferință, la o parte, o șină de fier în formă de cuțit. Călăul se așeza în picioare deasupra condamnatului, mai precis deasupra locului unde avea să lovească, fixând roata cu ambele mâini de obezi, perpendicular, cu fierul în jos, și așa izbea la intervale mai lungi sau mai scurte, de obicei în dreptul spațiului dintre bucățile de lemn, astfel ca orice lovitură de roată să fie o frântură de os sigură. De obicei, intervalul dintre lovituri era de trei minute (răstimp în care călăul făcea cu roata fel de fel de mișcări pentru a da cât mai mare spectaculozitate execuției), iar dacă din lovitură condamnatul ar leșina, să fie trezit aruncând peste el o găleată de apă. Arta călăului era de a prelungi chinurile condamnatului, de a-l face să îndure din plin fiecare lovitură și de a-l ține în cursul execuției treaz și cât mai mult în viață, ca să îndure cât mai multe. Lovitura de grație, care se dădea în dreptul inimii, era o favoare; ea era mortală. La sfârșit călăul, cu ucenicii săi care l-au ajutat în toate fazele execuției, proceda la operațiile prescrise de sentință și la vehicularea părților în locurile indicate.*

Aceste nemernicii și sălbăticiii generate și întreținute de o stăpânire despotică pe spatele națiunii valahe au generat tumultul extrem de sângeros al „ultimei răscoale țărănești”, al „ultimei acțiuni a plebei valahe fruste”, în capul căruia s-a situat **HORIA** și care a spulberat, în fapt, un regim nobiliar sălbatic, vechi de aproape opt secole.

3. Revoluția și simbolurile-cheie ale acesteia

3.1. Revoluția în expresie națională și socială

● **Măreția lui HORIA reiese din ceea ce a gândit, inițiat și pus în aplicare: răscoală, insurecție sau revoluție.** Același ziar belgian a numit tumultul sângeros drept „**răscoala țăranilor români**”, constatând că gazetele vorbeau despre evenimentul respectiv atât de diferit, cu atâtea contra-ziceri, încât „a fost foarte dificil până acum a se forma păreri juste”. Ziarul londonez „The Times” numea evenimentul, **insurecție**: „Procurându-și astfel armele prin propria lor istețime, au intrat imediat în război cu opresorii lor. Au ales un desperado îndrăzneț să le fie căpetenie; se numește Hora sau Horiah, care a fost de mai multe ori condamnat la moarte pentru

crime cumplite. Acestea sunt cauzele adevărate ale insurecției, care va fi de aceea mai greu de stins în timp scurt, deoarece insurecții se tem să se încreadă în promisiunile care li se fac, cu condiția de a preda armele și a se întoarce la îndatoririle lor”. Istoricii români au numit răzvrătirea sângeroasă a țăranilor români din Transilvania în diferite feluri: **Revoluțiunea lui Horia în Transilvania și Ungaria**,¹⁹ **Răscoala lui Horia**,²⁰ **Răscoala lui Horea, Cloșca și Crișan**,²¹ **Răscoala lui Horea**,²² **Revoluția populară de sub conducerea lui Horea**²³ etc.

HORIA a gândit tumultuoasa răzvrătire a țăranilor români împotriva asupririi străine, ca **revoluție** – cu un nucleu politico-militar conducător, un program revoluționar bine definit și forțe armate proprii, de susținere și apărare a cuceririlor realizate, precum și cu azeziunea gloatei, care să sprijine acțiunile privind dărâmarea regimului despotic. Precum se știe, la 5 noiembrie 1784 un mare grup de răsculați (insurgenții) au ajuns la marginea orașului Deva, dar n-au reușit să cucerească orașul.

Drept urmare, la 11 noiembrie 1784, **HORIA** a adresat nobilimii refugiate în oraș un ultimatum, care rezuma ideile politice și sociale ale răzvrătirii, glăsuind astfel: „*Nobilul comitat, împreună cu toți stăpânii de moșii și cu toată seminția lor, să jure pe cruce; nobili să nu mai fie, ci fiecare dacă va putea găsi o slujbă să trăiască din aceea. Nobilii stăpâni pe moșii să părăsească odată pentru totdeauna moșiile nemeșești. Și ei să plătească dare ca poporul de rând. Dacă, în fapt, comitele și nobilii stăpâni de moșii se vor învoi la aceasta, țăranii le făgăduiesc pace, iar în semnul păcii să ridice pe cetate, pe la marginile orașului, pe prăjini cât mai înalte, steaguri albe*”.²⁴ Căpeteniile românilor răsculați au cerut, în mod imperativ, eliberarea țăranilor arestați, preconizând eliberarea națională și fondarea unei „republici populare”.

NOTĂ: Unii istorici susțin că documentul n-a fost redactat de căpitanii răsculaților, care nu erau în zonă (dar nu spun unde erau în acel moment!) și nu știau să scrie (cu toate că acceptă că **HORIA** a fost fost înrolat ca militar în armata austriacă și a învățat limba germană!); documentul era identic cu un act redactat la Cancelaria aulică din Viena, o propunere a consilierului Borie, trimisă împărătesei Maria Tereza.

¹⁹ Nicolae Densușianu, **Revoluțiunea lui Horia în Transilvania și Ungaria, 1784-1785 scrisă pe baza documentelor oficiale**, București, 1884.

²⁰ Octavian Beu, **Răscoala lui Horia 1784-1785**, București 1935.

²¹ Părintele prof. Mircea Păcurariu, **Răscoala lui Horea, Cloșca și Crișan**, în „*Telegraful Român*”, noiembrie, 1974.

²² David Prodan, **Răscoala lui Horea**, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979.

²³ Ștefan Pascu, **Revoluția populară de sub conducerea lui Horea**, Editura Militară, București, 1984.

²⁴ David Prodan, **Răscoala lui Horea**, vol. I, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979, p. 190.

HORIA și-a organizat oastea după criterii și principii militare. El a fost conducător suprem, urmau conducători-căpitani principali – Cloșca, Crișan și Ion Horia (fiul lui Horia, zis „Horia cel tânăr”)²⁵ – apoi sute de căpitani de cete numiți de **HORIA** și ortacii săi apropiați, precum și alte sute de căpetenii de cete mai mici, aleși de sate. Acest fapt i-a conferit răzvrătirii numele de război al iobagilor români împotriva nobilimii ungare, în fapt revoluție populară.²⁶

HORIA a acordat o atenție deosebită pentru organizarea teritoriului eliberat de sub stăpânirea nobilimii ungare. Prin satele prin care a trecut, a numit căpitani, dintre care sunt cunoscuți: **Ion Petruța** și **Ionuț Dandea** – la Bucium, **Toma Petruț** – la Mușca, **popa Pop Simion** – la Lușșa etc.

Pentru pregătirea acesteia, **HORIA** a acționat în trei direcții:

- propaganda în taină, dar și pe față, între țăranii iobagi din Transilvania, până în județele Maramureș, Satu Mare, Bihor, Arad și în Banat;
- intervenția la „*drăguțul de Împărat*” din Viena;
- intervenția la domnii celor două Principate românești – Moldova și Valahia – pentru ajutor armat, la nevoie, sau pentru a le oferi adăpost.

3.2. Simbolurile-cheie

- Simbolurile revoluției conduse de **HORIA** au fost **CRUCEA** – simbolul credinței și **VATRA (DACIA)** fiind simbolul vetrei).

a) Crucea

- Crucea a fost simbolul care i-a mobilizat pe răsculați și i-a determinat pe iobagi să-și unească forțele împotriva nobilimii ungare. În 28 octombrie 1784, în târgul care avea loc în Brad, **CRİȘAN** – pe numele său adevărat, Gheorghe Marcu Giurgiu (născut în anul 1733, în comuna Vaca, comitatul Hunedoara) –, i-a convins pe moți să se revolte, arătându-le o cruce de aur pe care **HORIA** ar fi primit-o de la Împăratul însuși drept scrisoare de încredințare.

NOTĂ: Crișan a fost fiul lui Petru Golda. A rămas orfan, fiind crescut de bunicul său, Giurgiu, sub numele căruia a fost înscris la școala românească din Abrud (atestată la anul 1680). Prin căsătorie, Gheorghe Giurgiu, s-a mutat în cătunul Daroia, aparținând de Cărpiniș, primind porecla Crișan.

În 31 octombrie 1784, duminică, un număr de (500-600 de moți, țăranii iobagi, s-au adunat în curtea bisericii din **Mesteacăn**, pentru a asculta nerăbdători veștile bune pe care le aducea **CRİȘAN**. După ce preotul din Mesteacăn a slujit liturghia, **CRİȘAN** a comunicat mulțimii adunate acolo

²⁵ **Istoria României**, vol. III, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1964, p. 762.

²⁶ Ștefan Pascu, **Ce știm despre Transilvania?**, Editura „Dacia”, Cluj-Napoca, 1982, p. 134.

că **HORIA** avea poruncă de la Împăratul să-i conducă pe români la **Alba Iulia**, unde urmau să primească toți arme. Un bărbat din mulțime a exclamat: „*Da bine, de unde ne spui asta, ce semn ai ca să credem că astea sunt poruncile Înălțatului împărat, să le creadă toată țara?*”.

Atunci unul dintre tovarășii lui **CRİȘAN** a scos de sub haină o cruce tare aurită și zise: „Credeți în asta?” La vederea crucii, mulțimea adunată acolo a exclamat: „*Credem!*”. Atunci **CRİȘAN** a spus: „*Dacă mă credeți, veniți și urmați-mă*”.²⁷ Astfel, la îndemnul lui **CRİȘAN**, iobagii, s-au hotărât să plece la **Alba Iulia** pentru a se pune în slujba Împăratului.

Deci, întreaga cheie simbolică a revoluției a fost exprimată prin expresia „*a jura pe cruce*”. Liantul ideologic al unității de acțiune în ținuturile controlate de răsculați a fost credința creștină, ortodoxă. În republica țărănească preconizată de **HORIA**, dreptul la viață politică și socială îl aveau, cu prioritate, românii ortodocși și apoi cei care jurau pe crucea bizantină și se botezau în credința ortodoxă. De aceea, certificatul străinului pentru a fi primit în vatra stăpânită de **HORIA** era botezul ortodox. Aceste fapte explică de ce alături de **HORIA** și de țărani români răzvrățiți au luptat mulți preoți ortodocși, precum:

- **Avram** din *Uibărești* – care în timpul atacului de la Ribița, a îndemnat poporul la luptă din turnul bisericii;

- **Dănilă** din *Crișcior* – la casa căruia nobilii trebuiau să aducă răspunsul la ultimatumul din 11 noiembrie 1784, căci altfel va fi atacată Deva;

- **Dumitru** din *Certeje* – care în anul 1782 l-a însoțit pe Horea la Viena, spre a cere dreptate pe seama celor asupriți;

- **Dumitru** din *Cinciș* și **Mihai** din *Băcia* – luați prizonieri împreună cu alți țărani, de locotenentul Kallyani;

- **Gheorghită Nicola** din *Albac* – căpitan și duhovnic al lui **HORIA**;

- **Ioan** din *Leheceeni*, care, în piața Vașcăului a strigat: „De ar aduce Dumnezeu pe răsculați aici, căci de nu ne va fi mai bine, mai rău nu poate să fie”;

- **Ionaș Cazan** din *Mesteacăn*;

- **Ioniță Dadei** – care a dus o circulară a lui **HORIA** la *Lupșa*, apoi la *Mujina*;

- **Niculae** din *Orăștie* – care a trecut în Valahia să ceară ajutor pentru răsculați;

- **Nicolae Raț** din *Maierii Bălgradului* – care a scris testamentele lui **HORIA ȘI CLOȘCA** – i-a împărtășit și i-a însoțit la locul de supliciu.

- **Petre Iancu** din *Lupșa* căruia, la o adunare, **Cloșca** i-a cerut „*să ia cu sine Sfânta Cuminecatură spre a putea împărtăși pe cei ce se vor imbolnăvi*”;

²⁷ Apud, David Prodan, **Răscoala lui Horea**, vol. I, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979.

- **Vasile** din *Pintic* – care i-a adunat pe săteni noaptea în biserică și le-a citit o scrisoare a lui **HORIA**, îndemnându-i să fie gata pentru începerea răscoalei, care va fi vestită prin tragerea clopotelor;

- **Zaharia** din *Bratea* – care i-a cheamat pe țărani cu arme la sine acasă.

Au fost și alți preoți ortodocși care au susținut lupta lui Horia.

● Furia iobagilor români, ținută de veacuri într-o cruntă stare de neomenie, s-a revărsat împotriva nobililor unguri (reformați), a funcționarilor austrieci (catolici), dar și împotriva românilor uniți cu biserica Romei – percepuți ca „*trădători*” sau colaboratori ai autorităților habsburgice represive. De aceea, intelectualii Blajului, reprezentând Școala Ardeleană, precum și clericii „uniți” cu biserica Romei, nu au pactizat cu românii ortodocși răsculați.

Opinia românilor „*uniți*” față de răzvrătirea iobagilor români, ortodocși, a fost sintetizată de către episcopul greco-catolic **Alexandru Șterca Șuluțiu**, în lucrarea „*Istoria Horii și a poporului românesc din Munții Apuseni*”, scrisă pe la anul 1850. Aceasta a fost definită ca **resurrecție țărănească violentă de factură creștin-ortodoxă**. Autorul, care se trăgea dintr-o familie greco-catolică din Cârpeniș (Munții Apuseni) a povestit peripețiile familiei sale în vremea răscoalei, percepută de **HORIA** drept „colaboraționistă” cu autoritățile austriece.

NOTĂ: Episcopul greco-catolic Alexandru Șterca Șuluțiu a păstrat din memoria familiei teama față de țărani ortodocși, care îi puneau în fața unui fapt de mărturisire a credinței: ori trec prin botezul ortodox, ori mor de sație. După grele încercări și nopți dormite prin păduri, familia lui s-a salvat cu greu din mâinile răsculaților, care i-au perceput pe greco-catolici ca instrumente ale Imperiului habsburgic.

*Acesta a făcut o descriere plastică a botezului celor care nu erau de religie ortodoxă, după ce Horia a ajuns cu oastea sa la Abrud: „Înțelegând dară gloatele Horii că și maghiarii îmbrăcați în haine românești s-au amestecat și-și fac treaba cu dânșii, și temându-să ca nu cumva mai pe urmă să-i vânză, au spus Horii lucru acela, întrebându-l ce ar trebui a face cu unii maghiari de aceia? Să zice că ar fi zis Horea: Cari se dau cu noi și să împărățesc cu noi din faptele noastre, nu trebuie supărați, fără ca să fim mai siguri că vor țânea tot mereu cu noi, să-i botezați pe legea noastră, care s-au făcut și în a cărei urmare, nenumărați maghiari, reformați și unitari, unii ca să fie suferiți de soții la prăzi și jafuri, iară alții, ca să scape de moarte, s-au botezat, precum a și fost și cămărașul din Abrud, Fizker Ferent, unitar, cu trei feciori ai săi, și alții”.*²⁸

b) Vatra

● Vatra a constituit temeiul fundamental al ridicării iobagilor români la luptă pentru emancipare politică și socială. Țărani români din Ardeal erau conștienți că Ardealul era țara lor și nu a nobilimii ungare. În preajma izbucnirii revoluției, un țaran roman din Gârbou (comitatul Cluj) pe nume Florea Cosma i-a spus contelui Szent Pal adevărul fără înconjur: „*Țara este a noastră, a voastră este Ungaria*” și că „*în scurtă vreme vă vom scoate de aici*”.²⁹

²⁸ Alexandru Șterca Șuluțiu, *Istoria Horii și a poporului românesc din Munții Apuseni*, Editura Viitorul Românesc, 1995, p. 97-98.

²⁹ Nicolae Densușianu, *Revoluțiunea lui Horia în Transilvania și Ungaria, 1784-1785* scrisă pe baza documentelor oficiale, București, 1884, p. 128.

HORIA și-a legat numele de simbolul vetrei neamului, care cuprindea spațiul vechii Europe, tranșat între marile imperii vecine: habsburgic, țarist și otoman. Românii ortodocși (poporul de jos) l-a numit **CRAI** – cu multiplele lui înțelesuri: domnitor, împărat, rege, toate încorporând în mintea românilor de rând semnificația străvechii instituții voievodale.

NOTĂ: Este edificator în acest sens, episodul din 31 decembrie 1784, adică la 3 zile după prinderea lui Horia și a tovarășului său, Cloșca. Aceștia au fost duși în Abrud, escortați de un puternic detașament de grăniceri secui. În piața orașului a așteptat mulțime de popor, – români și unguri –, ca să vadă armata și pe cei doi căpitani prinși. Un bătrân, pe nume Ion Popa Hagi Crișănuț din Bistra, neputându-și stăpâni emoția și indignarea, zise îndurerat: „Iată, acum îl au în mâinile lor pe Horia și acum pot să-l mănânce viu!” La auzul acestor cuvinte, o ungueroaică, Szappanosy Rebeka din Abrud, i-a răspuns astfel: „Mai bine mâncați-l voi pe Horia, căci voi l-ați numit craiu și voi i-ați zis așa!”. Crișănuț, plin de revoltă, i-a replicat astfel: „Aveți grijă, Ungurilor, că acum veți vedea voi ce veți păți pentru asta!”. Pentru atitudinea sa, peste puțin timp Crișănuț a fost condamnat la moarte prin tragere pe roată.

HORIA a fost conștient că izbânda revoluției și scoaterea țării sale din mâinile nobilimii ungare depindea de ajutorul primit de la frații din cele două Principate românești de peste munți: Moldova și Valahia. Este posibil ca **HORIA** să fi cerut ajutorul românilor de peste Carpați pentru a elibera vatra neamului aflată sub dominație străină. Acest fapt reiese din două documente:

- în 3 februarie 1785, ungurul Gyongyosi Ianos îi scria din Turda, lui Gulacsy Gabor că „*hoții de revoluționari*” stăteau în corespondență cu țările vecine – Valahia și Moldova –, de la care așteptau ajutor. „*Pot să scriu sigur că pe la începutul acestui an vreo 30.000 de români din Moldova voiau să năvălească, prin pasul Ghimeșului, în Trei-scaune, dar au fost respinși și bătuți de secui*”;³⁰

- în 10 octombrie 1795, internunțul Austriei la Constantinopol, Herbert Rathkeal, i-a scris ministrului cancelar Kaunitz din Viena cum că **HORIA** a trimis la Alexandru Vodă Mavrocordat în Iași trei deputați cu misiunea să obțină de la dânsul ca să intervină pe lângă sultanul pentru un ajutor armat împotriva ungarilor;³¹ între cei trei deputați era unul cu numele Ionaș – „*om de vreo 40 de ani, voinic, bine făcut și remarcabil prin niște mustăți enorme*”; internunțul Austriei credea că **Horia** a cerut mai întâiu și poate exclusiv ajutor numai Domnului român și ostașilor lui moldoveni. Despre acest ajutor au vorbit preoții din Lăpușnic și Orăștie, afirmând că la răscoală au participat doi frați Magheru din județul Gorj, care emigraseră acolo din Vidra (comitatul Zarand). De asemenea, căpitanul Petru Muntean din Valahia (Țara Românească), un dezertor întors acasă, a condus grupul răsculaților

³⁰ Nicolae Densușianu, *op. cit.*, p. 492-493.

³¹ Ștefan Meteș, **Emigrări românești din Transilvania în secolele XIII-XX**, Ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977, p. 160.

care în noiembrie 1784 au atacat castelul familiei Barcsai din satul Vidra (comitatul Alba).³²

Se știe că între revoluționarii din Munții Apuseni, prin noiembrie 1784 a fost căpitanul Mihail Popescu, de vreo 38 de ani, trimis cu misiune secretă în Ardeal de către domnul Moldovei, Alexandru Mavrocordat, pentru a-l informa de mersul revoluției.³³ El a primit misiunea secretă de a organiza o armată moldovenească, formată, în primul rând din dezertori și refugiați ardeleni. Însuși popa Nicolae din Orăștie trecuse, în noiembrie 1784, în Țara Românească, ca să formeze un corp de 600 de oameni, cu care să vină în ajutorul răsculaților.³⁴

● O serie de documente vorbesc despre prezența în fruntea răsculaților a unui personaj misterios – **contele Salis** –, „*omul din umbra lui Horea*”, care a avut un rol important în pregătirea și desfășurarea răscoalei.³⁵ Acesta ar fi fost un **agent rusesc**, care-i îndemna pe românii transilvani să emigreze în Crimeea, unde stăpânirea rusească le oferea condiții de viață mai favorabile. Nereușindu-i planul, urmărit de autoritățile austriece, acel **Salis** a dispărut fără urmă. Într-o corespondență din **Viena**, cu data de 22 aprilie 1785 se spune că **Salis** era „*un om frumos, plin de foc*”, de circa 40 de ani, care a ațâțat revolta românilor, „*arătând acestora două diplome false ale M.S. Imperiale, prin care ei sunt declarați eliberați de orice îndatorire față de proprietarii de pământ*”. **HORIA**, alături de **SALIS** au fost astfel prezentați de către de către nobilimea ungară: „*Acest duce necioplit a fost doar un voievod țaran pe domeniu, dar consilierul lui e un fiu al Prusiei, colonelul proscris Salis, care poate are mai multă minte decât Horea, dar i-a dat lui locul întâi ca prin înșelăciune să poată recruta cât mai mulți soldați români. Sunt teribil de primejdioși acești hoțomani, căci după porunca lor atunci când ei vor da un anumit semn, la un anumit termen toți ungarii trebuie să piară*”.

Lui **HORIA** i s-au atribuit gânduri și intenții de reînviere a Daciei, de a deveni „**Rex Daciae**”.³⁶ Ziarul „*A Magyar Hírmondó*” l-a numit „*Horia, principele imaginar și de neuitat al Daciei*”. Nobilimea ungară a amplificat acest fapt, iar pentru a-l alarma pe Împărat de primejdie și a grăbi intervenția împotriva răzvrătiților, a răspândit medalii cu inscripția: „**Horia rex Daciae**”.³⁷

³² Ștefan Meteș, *op. cit.*, p. 144.

³³ *Idem.*, p. 145.

³⁴ Nicolae Densușianu, *op. cit.*, p. 492-493.

³⁵ Ștefan Pascu, **Știri noi privitoare la Revoluția lui Horia**, în *Anuarul Institutului de Istorie Națională*, volumul IX, 1943-1944.

³⁶ Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, **De la statul geto-dac la statul român unitar**, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983, p. 217.

³⁷ **Istoria României**, vol. III, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1964, p. 789.

Au fost puse în circulație două monede subversive: pe prima monedă **HORIA** își luase titlul de *rege al Daciei (rex Daciae)*, iar pe cealaltă era scris: „*Horea bea și hodinește / Țara plânge și plătește*”.³⁸ În noaptea de Anul Nou, 1784-1785, **Horia** și **Cloșca** au fost ținuți închiși și păziți în pivnița unei case din Abrud. În 1 ianuarie 1785, aceștia au fost trimiși la Alba Iulia cu o escortă de 70 soldați (grăniceri) unguri brutali, care pe drum i-au pus lui **Horia** pe cap, în bătaie de joc, o coroană de nuiiele, strigând: „*Așa-i trebuie regelui!*”. Însă, periodicul german „*Politisches-Journal*”, care apărea la Hamburg, scria în timpul revoluției că **HORIA** „*a ajuns la idei mai largi, precum se vede; ar fi spus chiar că are intenția să se unească și cu tovarășii săi de credință, cu românii din Valahia și, împreună cu ei, să cucerească toată Transilvania și să reînvie vechiul Imperiu roman, din care își trag obârșia*”.³⁹

4. Izvoarele măreției lui Horia

4.1. Izvoarele măreției

● *Caracterul dârz al neamului românesc.*

Pentru pacificarea zonelor răzvrătite, autoritățile comitatelor au cerut pedepse urgente și extrem de dure pentru toți cei implicați în răzvrătire. Marea nobilime ungară s-a repezit cu o furie oarbă asupra țăranilor români, recurgând la execuții în masă. Pentru a preveni un masacru, precum și o nouă răzmeriță, în 19 noiembrie 1784, împăratul Iosif al II-lea a numit o comisie de anchetă,⁴⁰ în fruntea căreia l-a desemnat pe contele **Anton von Iankovich** – șeful Tablei Regești din Buda. Din comisie au mai făcut parte **generalul Papilla** – comandantul Regimentului de graniță din Banat (era de religie ortodoxă, vorbea foarte bine românește!), **conții Barkoczy și Illeshazy** (cu rol de practicanți, ca să învețe), **secretarul Trajcsik, căpitanul Knaabe** (notar al comisiei) și, după mijlocul lunii decembrie 1785, **exactorul cameral Friedrich Eckhard** (translator pentru limba română).

NOTĂ: Împăratul Iosif al II-lea a ordonat ca toate autoritățile militare și civile din Transilvania să se subordoneze comisiei respective și să-i acorde sprijin necondiționat pentru elucidarea cauzelor răscoalei, anchetarea celor capturați, liniștirea țăranilor și a nobililor, judecarea și pedepsirea celor găsiți vinovați de răscoală. Astfel, Comisia a oprit execuțiile și condamnările la moarte date de tribunalele comitatense, urmând ca acestea să fie aprobate de Împărat. Anchetarea prizonierilor urma să se facă „*benignum examen*”, adică prin întrebări, fără folosirea torturii. Deși prizonierii fuseseră anchetați de autoritățile locale, ei urmau să fie anchetați din nou de Comisia de anchetă. Pedepsele urmau să fie pronunțate numai de către aceasta, indiferent ce alte decizii luaseră anterior alte autorități.

³⁸ Nicolae Densușianu, *op. cit.*, p. 486-471.

³⁹ Ștefan Pascu, Liviu Maior, **Culegere de texte pentru Istoria României**, vol. I, București, 1977.

⁴⁰ David Prodan, **Răscoala lui Horea**, vol. II, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979, p. 221-257.

În 2 decembrie 1784, comisia imperială s-a aflat la Arad. Acolo a procedat la ascultarea celor capturați, care fuseseră deja condamnați, în 25 noiembrie 1784, de autoritățile comitatului Arad. Între 3-10 decembrie 1784, Comisia i-a anchetat din nou, însă nu a aflat mai nimic. Țăranii nu și-au recunoscut faptele, le-au negat sau au furnizat intenționat unele informații fără relevanță. Au tăinuit și cauzele răscoalei, iar singurele informații clare și cuprinzătoare au fost cele care i-au acuzat de abuzuri pe stăpânii de pământ și pe funcționari.

În 15 decembrie 1784, comisia imperială a ajuns la Deva. Aici se aflau întemnițați circa 200 de țărani, care trebuiau anchetați din nou. Cei mai mulți erau români, dar și câțiva unguri, germani și țigani. Dintre aceștia, cei mai mulți captivi erau iobagi, câțiva mineri, 9 erau cu meserii libere, un fierar, un cioban, două slugi, un spălător de aur și doi nobili (români). Comisia a anchetat 195 de „prizonieri”, proveniți din toate părțile comitatului Hunedoara, din Zarand, de pe Valea Hațegului și de pe Mureș. Însă, nu a aflat nimic în plus despre cauzele izbucnirii răscoalei și despre căpeteniile acesteia față de ceea ce aflase la Arad. De aceea, în 5 ianuarie 1784, un număr de 94 de prizonieri au fost eliberați, considerându-se că poartă vini mai mici și că deja au plătit pentru faptele lor cu perioada pe care deja au petrecut-o în închisoare. Decizia aceasta a nemulțumit nobilimea ungară, care considera că prin eliberarea acestor prizonieri avea să crească puterea celor care ar dori să se răscoale din nou, văzând că nu se aplică pedepse dure.

La începutul lunii ianuarie 1785, comisia imperială a ajuns la Alba Iulia. Acolo erau încarcerați peste 400 de oameni, majoritatea români, dar și vreo 15 unguri, în condiții atât de mizere încât în rândurile lor a izbucnit o molimă, care a ucis câțiva zeci de prizonieri, dar și pe unii membri ai Comisiei și chiar pe unii medici chemați în ajutor pentru stingerea epidemiei. Dintre cei întemnițați, Comisia a dispus eliberarea a 266 de oameni.

Deci, românii iobăgiți din Ardeal au suportat cu tărie incredibilă condițiile animalice ale închisorii, schingiuirile din partea brutalilor anchetatori și chiar moartea provocată de sentințe inumane, în schimbul libertății neamului.

● **HORIA** a fost un **caracter integru**, având tăria de a-și asuma răspunderea pentru faptele sale, de a lua răspunderea asupra lui, indiferent de consecințe și de a-și proteja tovarășii de luptă și de suferință. Aceste calități au fost relevate în contextul interogatoriului la care a fost supus de către Comisia de anchetă condusă de baronul Anton Iankovisch. Interogatoriul său (precum și cel al lui Cloșca) a început în 26 ianuarie 1785, din cauză că membrii Comisiei de anchetă și instrucție se îmbolnăviseră, iar doi dintre ei – A. Treicsik și căpitanul Knabe –, își dăduseră obștescul sfârșit. Printre întrebările care li s-au pus a fost și următoarea: dacă au avut vreo înțelegere cu Românii din Valahia (Țara Românească) și dacă au cunoscut pe cineva

din țara aceasta? În cele șapte zile de interogatorii, **HORIA** a răspuns la 118 întrebări. El a afirmat și susținut că nu știe pentru ce este închis, că nu știe să scrie și să citească și că nu știe să fi fost „oameni străini” printre răsculați, că el nu a avut nicio parte în răscoală și că este nevinovat. A negat mereu, cu o consecvență exasperantă pentru comisie, a fost solidar în atitudine cu tovarășul său – **Cloșca** –, și nu a implicat nici pe alții. Atât **HORIA**, cât și **CLOȘCA**, au negat orice participare la revoluție, precum și implicarea „Țării Românești”.

Deci, **Horia** și **Cloșca** au adoptat o atitudine similară, dovadă că s-au înțeles în perioada cât au fost refugiați în munți cum să se comporte. Ambele căpetenii au adoptat atitudinea omului simplu – țăranul român –, potrivit căreia, dacă nu vor recunoaște nimic, pedeapsa va fi mai mică decât dacă vor recunoaște. Ei au negat că ar fi fost conducătorii răscoalei, afirmând că au fost luați cu forța de ceilalți răsculați. N-au dat nici un nume de participanți și nici de localități în care au fost, n-au incriminat pe nimeni, nici chiar pe oficialitățile domeniului Zlatna.

Însă au recunoscut că au dus Guvernului la Sibiu și Împăratului la Viena cererile satelor de moți din Munții Apuseni privind ușurarea sarcinilor iobăgești. Contele Anton Iankovich știa foarte bine de călătoriile lui **Horia** la Viena. Însă Comisia n-a pus nici o întrebare referitoare la audiențele lui **HORIA** la împăratul Iosif al II-lea la Viena. Aceasta a evitat să-l amestece pe Împărat în evenimentele sângeroase, deoarece între printre nobilii unguri din Transilvania circulau zvonuri potrivit cărora Împăratul ar fi fost amestecat în declanșarea răscoalei.

● **În fața morții, HORIA s-a comportat ca un creștin adevărat, ortodox, dând dovadă de eroism sufletesc** – moștenit de la strămoșii săi daci!

Horia a crezut că nu va fi condamnat la moarte. Într-o noapte i-ar fi mărturisit soldatului **Alexandru Bota** (român originar din părțile Năsăudului), care executa serviciul de gardă la celula lui, că are documente, pe care dacă le-ar dezvălui „mulți vor căpăta nasuri roșii”, în sensul că vor fi demascați ca mincinoși. El s-a declarat nevinovat și a cerut să i se aducă actele care-i fuseseră confiscate odată cu ranița în momentul prinderii lui și să fie înfățișat Împăratului.

Însă a simțit pe propria-i suferință prețul trădării celor de un neam (mai ales când aceștia erau consăteni sau chiar neamuri, deci din aceeași familie!). Văzând că i se apropie sfârșitul, **Horia** și-a exprimat ultima dorință: să fie împărtășit de un preot, după datina străbună. Autoritățile au chemat preotul ortodox – venerabilul **Nicolae Raț**, parohul Bisericii Maieri din Alba Iulia –, care l-a spovedit și cuminecat cu sfintele Taine ale bisericii Răsăritului. Cu acel prilej, preotul i-a scris testamentul, cu litere chirilice, după dictarea sa.

NOTĂ: Parohul Nicolae Raț a consemnat următorul text:

„Hora Vasilie. Policra Nicula Urs. Ani(i) vieț(i) sale 54. Muerea lui Ilină, feciori(i) Ion 14, Luca 6 ani. La alte cele nu știe nimic.

Oameni(i) care l-au prins: Matiiș Nuț, Matii On, frate-său Gheorghie, Trif Ștefan, a lui Neag Andrei 2 feciori Simeon cu frate-său; îi iartă cu toată inima.

Nicula Ion a Neamțului meșt(e)rul care a făcut biserica în Țăzeri 44 de florinți am fost chizaș, și eu am plătit lui fibirău din Zam numele lui Zambo Danil.

La Șuteu Toader din Ciucea și șade în Țizeri 10 florinț(i) și mi-au dat 10 horgoș(i) și au mai rămas 6 și 2 mariiași.

Satul(ui) Ciucea am fost datori 170 florinț(i), pe mine au căzut bani(i) groșilor 22 florinț(i) și i-am dat în mână lui Petrișor Luca fiind birău, și într-a lui Brudașcă Mihai fiind față Ciucean Toader în casa mea i-am dat deplin, iară din bani(i) cosiri(i) au fost pe mine, și pe Florea 10 florinți, și au luat de pe mine 14 florinț(i) Petrișor Luca, acei 10 florinț(i) am fost pe cosire, iară cei 4 florin(i) să meargă pe cei 18 groși, și 2 căzi, care am dați 6 florinț(i), și acele să meargă acolo cu alta nu mai sânt datori nici la groș(i) nici la cosire.

Cartea care iaste de la înălțat împăra(t) să află la Nicula Pătru și la Nicula Cărstea tipărită pe 7 coale pentru bisereci nemțește, grecește și sârbește (jurmează testamentul lui Cloșca, pe o pagină, și apoi:) Aceste mai în sus scrise am primit din gura lor eu, Popa Nicolae Raț paroh Maerii Belgradului, neunit.⁴¹

(*HORIA l-a omis dintre vânzători pe George Nicula, ruda sa!*).

A rămas consemnat pentru istorie, că **Horia** avea 54 de ani, că pe soția sa o chema **Ilina** și că avea doi băieți, **Ion** (de 14 ani) și **Luca** (de 6 ani). **Cloșca**, ce era căsătorit cu **Marinca**, avea 37 de ani. În testament, Horia i-a înșirat după nume, pe cei care l-au prins, pe care „*îi iartă cu toată inima*”.

4.2. Izvoarele tragediei

● **HORIA a avut prea multă bunătate și credulitate**, specifice, neamului său. El a crezut în „bunul Împărat”, care a fost mârșav și perfid. Sentința pentru cele trei căpetenii a fost hotărâtă de către împăratul Iosif al II-lea înainte ca aceasta să fie pronunțată de către Comisia de anchetă.

Încă în 10 ianuarie 1785, acesta a dat următoarele dispoziții: „*În privința lor în orice caz trebuie să dea un exemplu convingător, și așa fel regizat ca acești răufăcători să fie purtați nu numai printr-una, ci prin mai multe localități, pe unde și-au săvârșit cele mai mari ticăloșii, și arătați poporului de rând și complicilor de ei amăgiți ca o înspăimântătoare pildă, și apoi la o zi dinainte anunțată să fie executați într-un chip spectacular, într-un loc capital, unde să se poată strânge un număr cât mai mare de supuși, și unde sunt și cele mai neastâmpărate capete. Execuția să se facă (...) sub autoritatea Comisiei, ca supușii să vadă și să fie convinși, că aceasta e într-adevăr voința mea și nu numai a Guvernului sau a dregătorilor comitatului*”.

Cartea dată de Împărat lui **HORIA** a existat, de vreme ce în testamentul dictat parohului Nicolae Raț, el a afirmat: „*Cartea care iaste de la*

⁴¹ Nicolae Edroiu, *Paleografia româno-chirilică*, Cluj, 1975.

înălțat împăra(t) să află la Nicula Pătru și la Nicula Cărstea tipărită pe 7 coale pentru bisereci nemțește, grecește și sârbește” (adică, la două rude de-ale sale!).

5. Psiho-sociologia trădării și recompensării trădătorilor

5.1. Trădarea și capturarea lui Horia, Cloșca și Crișan

Cancelaria aulică a pus pe capul lui **HORIA, CLOȘCA ȘI CRIȘAN** un premiu de 600 de galbeni și a promis premii în bani și eliberarea din iobăgie pentru cei care vor ajuta la prinderea acestora. Trecătorile Carpaților spre Valahia și Moldova au fost riguros supravegheate, pentru a preveni fuga capilor revoluției în cele două țări românești. Apoi habsburgii au intervenit la **Constantinopol**, cerând ca **turcii** să nu acorde azil răsculaților transilvani.

Pentru prinderea lui **HORIA**, comandanții trupelor austriece au apelat la pădurarul **Anton Meltzer** din **Abrud**, care a primit și sarcina de a-i depista pe „*frații de cruce ai lui Horia*“. Acesta a chemat în ajutor șapte români din **Râu Mare** – deci consăteni de-ai lui **Horia** –, care cunoșteau munții și se puteau apropia de **Horia** ca prieteni, „*deghizați*“ în vânători. Ei s-au numit: **Ștefan Trif, Nuțu Mătieș, Ion Mătieș, Gheorghe (George) Mătieș, doi feciori ai lui Andrei Neag (Iacob Neag și Dumitru Neag) și George Nicula** – din familia **Niculaeștilor**, vărul lui **Horia**.

Fiecare hăitaș a primit câte un pașaport, pentru a putea trece nestințgherit de străjile militare, precum și promisiunea că vor încasa, la sfârșitul misiunii, 300 de galbeni (după unii 600 de ducați), pentru a-i împărți între ei și vor scăpa de iobăgie. Pe de altă parte, hăitașii au fost amenințați că dacă nu-l dau prins pe **HORIA** ei, familiile și satele în care locuiesc, vor fi considerați complici și vor avea de suferit. Din păcate, unii preoți ortodocși din zonă i-au îmbărbătat pe aceștia să-l trădeze pe **HORIA**, pentru a nu suferi răzbunarea Împăratului și a nobililor unguri.

Hăitașii au cutreierat două zile munții fără succes. În a treia zi însă, luni, 27 decembrie 1784, cei șapte au găsit urme proaspete pe zăpada căzută de curând. Mai întâi au prins „o strajă” – **Cristea Nicola** –, pe care au obligat-o să le spună unde se aflau „*căpitani*”. Cei doi căpitani se adăposteau într-o colibă în pădurea Scorușetului din **Munții Gilăului**, făcută sub trunchiul unui copac mare căzut, lângă un foc mare la care se încălzeau.

NOTĂ: Prinderea lui Horia și Cloșca a fost descrisă, în Abrud, la 1 ianuarie 1785, de către vicecolonelul Kray, astfel: „*Prinderea lor s-a întâmplat în ziua de 27 Decembrie, sub un brad de jumătate găunos, în jurul cărui puseseră niște crengi de lemne și făcuse un foc mare ca să se încălzească. Țăranii, de cari m-am folosit eu, au dat de urma lor pe zăpada proaspătă ce căzuse de curând și dânșii prinseră mai întâi, la o depărtare mai mică, pe un păzitor al revoluționarilor, pe care îl siliră să le descopere locul unde se află căpitani. Țăranii, cari se angajaseră să-i prindă, erau 7 înși la număr, dintre cari numai 4 mai aveau puști, și aceștia patru plecară înainte și când se apropiară*

de colibă, Horia îi primi ca pe amici și-i întrebă, dacă umblă cumva după vânat, la care ei răspunseră că da, sunt siliți să caute vânat pentru armată, dar nu pot să capete nimic și de jumătate sunt mai înghețați. Atunci Horia îi invită să șează la foc. Doi dintre țărani aceștia se așezară lângă Horia și alți doi înși lângă Cloșca, și acest din urmă îi întrebă numaidecât ce noutăți mai sunt prin comune, iar ei răspunseră că oamenii în general se plâng de mulțimea cea mare de soldați și că poporul trebuie să fugă. La cuvintele aceste, Cloșca zise înjurând: „Acuși îi scoatem noi și pe ei de aici și-i alungăm la dracu”. În timpul acesta se apropiară de foc și ceilalți trei țărani și în momentul acesta cei doi țărani credincioși, cari aveau certificate din partea mea, anume Ștefan Trifu și Nuțu Mătieș, se aruncară asupra lui Horia și Cloșca, îi prinseră de gât, îi trântiră la pământ și cu ajutorul celorlalți doi înși și cu încă acei trei sofi, cari încă alergară la dânsii, îi prinseră și îi legară. În timpul acesta Horia scoase din sân un volum de hârtii, cât ții într-o mână, și le aruncă în flăcările cele mari ale focului, dar ocupați cu legarea lor dânsii n-au putut să le scape din foc. În urmă temându-se, ca nu cumva să năvălească asupra lor niște oameni de ai lui Horia, se retraseră în grabă mare cu ei într-o poiană de oi, ceva mai depărtată și de aici dederă îndată știre trupei de soldați, care înconjurase și dânsa pădurea și finutul acesta și era ocupată cu căutarea lor. Soldații aceștia sosiră numaidecât și gornicii îi predară pe amândoi. Horia și Cloșca erau armați cu puști și cu lănci. Cloșca mai avea și două pistoale, pe cari încă nu mi le-au adus. Alte lucruri la dânsii nu s-au aflat, nici cai, nici bani, nici hârtii, afară de 6 fl. la Cloșca. Probabil că toate lucrurile aceste le-au ascuns, pe la amicii lor, sau le-au îngropat în pădure sub zăpadă. Că prinderea lor s-a întâmplat într-adevăr astfel, aceasta o confirmă unanim Horia și Cloșca aici, în prezența mea și a mai multor ofițeri, și dânsii adaogă că de aceea au stat timp așa mult ascunși prin păduri, fiindcă voiau să călătorească la Viena, îndată ce le sosiau banii, ce-i ceruse dela comune”.⁴²

● În vâltoarea luptei, **HORIA** și-a dat seama că a fost trădat de „frații de sânge”, blestemându-i pe trădători: „voi mi-ați mâncat capul și m-ați mâncat Judo fără de lege; prețul meu va fi pieirea voastră și în chip de blestăm asupra fiilor voștri”. În timp ce îi legau, **HORIA** a scos din sân o mână de hârtii (scrisori) și le-a aruncat în flăcări. Vânzătorii lui, fiind prea ocupați să-l lege cu frânghii, n-au putut salva acele hârtii. În acestea erau consemnate, probabil, planurile de luptă, numele căpeteniilor și corespondența secretă cu agenții împăratului Iosif al II-lea. De teamă să nu fie descoperiți de ortacii celor doi căpitani, vânzătorii lor i-au ascuns într-o stână de oi, ceva mai îndepărtată, de unde au anunțat trupa de soldați austrieci, care aștepta, undeva prin apropiere.

Deci, **HORIA** și **CLOȘCA** au fost prinși și dați în mâinile armatei austriece în ziua de 27 decembrie, când creștinii îl comemorează pe **Sfântul Ștefan** – primul martir ucis de păgâni cu pietre în urma trădării iudeilor. În momentul prinderii lui **HORIA**, acesta a avut asupra lui o pecete personală, ceară de pecetluit, un condei și un creion. Acestea sunt dovezi sigure că **Horia** a manifestat un mare interes pentru cunoașterea și comunicarea prin scris a doleanțelor iobăgimii române în fața autorităților și a poruncilor către căpitani în timpul războaielor.

⁴² Nicolae Densușianu, **Revoluțiunea lui Horia**, București, 1884, p. 416.

● În timpul unui popas făcut la **Mătișești**, potrivit tradiției, **Horia** le-a strigat trădătorilor: „*Amară să vă fie pâinea. Noi luptăm și suferim să aveți o pită la prunci, iar voi ne hrăniți cu otravă. Dar veți plăti scump, că nemernicia și blăstămul mulțimilor va fi pe capul vostru neam de neam*”. Cei doi prizonieri au fost duși prin **Orăștie** și transportați pe căruțe separate până la Alba-Iulia.

La **Orăștie**, escorta lui **HORIA** și **CLOȘCA** a făcut un popas, **HORIA** fiind „*cazat*” în casa Temesvari, iar **CLOȘCA** în cea care a aparținut lui Banyai. Acolo a fost adus mult popor, curios să-i vadă pe răzvrățiții prinși. În îmbulzeala care s-a produs, **HORIA** l-a recunoscut în mulțime pe trădătorul său **IOAN STEPH** – protopopul neunit (ortodox) al orașului **Orăștie**. În acel moment, **HORIA**, cu toate că era legat în căruță, l-a amenințat, spunându-i cu mânie: „*Dacă aș fi știut, căne... că vii la mine să mă trădezi, pe loc ți-aș fi sucit gâtu*”.⁴³

● **Crișan** a mai răătăcit, deghizat aproape o lună, prin satele moților. În după-amiaza zilei de 29 ianuarie 1785, trupa de soldați care-l căuta a ajuns la Șasa Lupșa. Auzind de venirea soldaților, tot satul a fugit pe dealuri, însă ofițerii s-au apropiat de țărani ca să-i asigure că se pot întoarce liniștiți acasă, căci n-are să li se întâmple nici un rău. Din spusele unor oameni, ofițerii au aflat că în urma zgomotului iscat de apropierea soldaților, **Crișan** apucase pe drumul spre Ponor. Un grup de țărani, sub conducerea unor preoți, s-au oferit să ajute trupa. Potrivit raportului autorităților vremii, aceștia au fost: **popa Moisă** din Cărpiniș – capul acțiunii; fiul acestuia – **Moisă cel tânăr**; **Ion Clisaru** din Abrud; **Ion, Todor și gornicul Irimie Soil, Lazăr Latea** – toți din Cărpiniș; **Todor și Ion Holobut** din Șasa- Lupșa; **Todor Momen** din Lupșa; **popa Simion** din Șasa-Lupșa (care era chior). Aceștia au jurat că nu se vor liniști până când nu vor pune mâna pe el. Cu acel prilej, soldații i-au prins pe **fiul lui Crișan**, pe **soția** și **servitorul** lui. Grupul de hăitași ai lui **Crișan**, conduși de **popa din Cărpiniș**, au mers pe urma lui până când au reușit să-l prindă și să-l ducă la **Abrud**. În 30 ianuarie 1785, **Crișan**, legat, a fost trimis la Zlatna escortat de 50 de soldați și 10 husari sub comanda sublocotenentului **Neustadtler**. La Zlatna au mai fost trimiși **fiul lui Crișan**, **soția** și **servitorul** lui.

5.2. Recompensarea trădătorilor de către stăpânirea habsburgică

● În 14 ianuarie 1784, împăratul Iosif al II-lea a dispus răsplătirea celor care au participat la prinderea lui **HORIA** și **CLOȘCA**. Astfel, cei șapte țărani români din Albac care i-au prins urmau să fie eliberați din iobăgie, atât ei, cât și urmașii lor, și să primească suma de 600 florini

⁴³ Petru Baciu, **Orăștia – de la târg, reședință de scaun și oraș, la municipiu**, Editată de Consiliul Local al Municipiului Orăștie, Deva, 1995, p. 22.

(echivalând cu 12 perechi de boi!) pe care să o împartă între ei. Pădurarul **Anton Meltzer** urma să primească 100 ducați. La capturare au colaborat, deși nu direct, 2 ofițeri și 159 soldați din cavalerie și infanterie ai armatei austriece. Aceștia au primit drept răsplată: ofițerii (locotenenții Vajda și Jeney), câte 50 de ducați; subofițerii – câte 3 ducați; soldații de rând – câte 2 ducați. Vicecolonelul Kray a primit mulțumiri din partea Împăratului.⁴⁴

• Cei care au „fraternizat“ cu armata austriacă pentru prinderea lui **Horia, Cloșca și Ursu Uibaru** (căpitanul care l-a substituit pe **Cloșca** la încheierea armistițiului de la Tibru cu căpitanul Schultz din armata imperială) au fost recompensați, cu aprobarea împăratului Iosif al II-lea, în cadrul unei festivități publice, care a ordonat atribuirea unor premii în bani și alte beneficii. Comisarul gubernial Mihail Brukenthal a decis ca acordarea recompenselor pentru „vânzătorii” căpeteniilor răsculaților să fie făcută în mod solemn și public, pentru a arăta cum știe împăratul să-i răsplătească pe cei care îl servesc cu credință.

Solemnitatea acordării recompenselor a avut loc în 5 februarie 1785, într-o zi de sâmbătă, la ora 9 dimineața, în Zlatna, când era zi de târg. A fost amenajat un pavilion, închis într-o parte cu ramuri de brad, peste care s-a pus un covor, de care s-a atârnat portretul împăratului. În pavilionul respectiv a fost pusă o masă, pe care au fost așezate trei talgere de argint în care au fost puși banii de recompensă și așezate diplomele de eliberare din iobăgie a celor recompensați. O trupă de soldați, comandați de căpitanul Richard, flancau pavilionul, iar doi funcționari aduși în mod special, ofereau mulțimii adunate informații despre ce se petrecea acolo. În jurul orei 11.30, la locul acțiunii a sosit și comisarul gubernial Mihail Brukenthal, însoțit de altă trupă de soldați, de muzică, funcționari și preoți. Acesta a citit în limba română rescriptele imperiale și numele celor recompensați,⁴⁵ apoi a rostit o cuvântare în limba română.

NOTĂ: „Aici se pot vedea – a spus acesta – o pildă grăitoare în ce chip împărătesc se răsplătește credința către capul Țării, ascultarea față de mai marii ei și purtarea liniștită. Din răsplățile în sume așa de mari care se împart azi, împreună cu eliberarea din iobăgie, pentru prinderea acestor nelegiuți, porniți spre rele, pe care toți îi cunosc, pot să vadă limpede și lămurit că înălțatul împărat urăște păcatul și fărădelegea și nu lasă nepe-deșiți pe oamenii nelegiuți și pe făcătorul de rele, pe amăgitorii și înșelătorii poporului...“.

Apoi s-au acordat celor șapte bărbați care i-au prins pe **HORIA și CLOȘCA** diplomele de eliberare din iobăgie, precum și suma de 600 ducați, iar pădurarului Anton Meltzer suma de 100 ducați. Au mai fost recompensați:

- protopopul **Iosif Adamovici**, care a contribuit la prinderea lui **Ursu Uibaru**, cu o medalie de aur și 30 de galbeni;

⁴⁴ David Prodan, **Răscoala lui Horea**, vol. II, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979, p. 345.

⁴⁵ David Prodan, *op. cit.*, vol. II, p. 380.

- sătenii din **Lupșa**, care l-au prins pe **Ursu Uibaru**, cu suma de 70 de galbeni, care să fie împărțită între ei.⁴⁶

În final, au fost trase salve de pușcă și s-au tras clopotele la biserică.

„Vânzătorii” căpeteniilor răsculaților au fost răsplătiți de stăpânire cu pământ în **Retea**, comitatul Mureș, la o distanță mare de Munții Apuseni, pentru a nu fi uciși de moți, drept răzbunare, și a li se pierde urma.

Pentru „vânzători” s-a organizat un ospăț în „făgădăul” „Kis pipa” din Zlatna, deținut de un armean. Petrecerea a avut loc într-o cameră lungă și îngustă, cu padimentul de cărămidă roasă de prea mult umblat de lume. Aici au fost amenajate mese lungi cu câte zece scaune, pe care erau puse coșuri de alun, cu bucăți de pâine albă și solnițe de lemn umplute cu sare. O slujnică vârstnică aduse „două glăji (sticle, n.ns.) mari de vinars” (țuică, n.ns.) și le puse pe cele două mese, îndemnându-i pe iobagi să bea în cinstea împăratului, ai cărui oaspeți erau. Apoi se aduseră „două castroane mari cu papricaș, și se mai puseră pe masă încă două căntoaie pline cu vin și pahare mari și groase”.

NOTĂ: Împăratul Iosif al II-lea a aflat ulterior de această solemnitate, pe care a dezaprobat-o de ochii lumii, cu fâțărnicie, declarând că era suficient ca populației doar să îi fie adusă la cunoștință recompensarea. În 5 februarie 1785, acesta încă nu aflase de capturarea lui Crișan (va afla abia la 7 februarie), drept pentru care cei care l-au prins nu au fost introduși în această acțiune. Aceștia au fost recompensați ulterior cu 300 de ducați.

6. Barbaria și perfidia habsburgică și sălbăcia unei execuții

6.1. Barbaria habsburgică

● **Crișan** a răspuns la 47 de întrebări, însă interogatoriul său a fost întrerupt după ce mai mulți membri ai comisiei s-au îmbolnăvit sau au fost îmbolnăviți (depinde ce au aflat de la Crișan!). El a declarat tot ce știa, tot ce-a văzut și făcut, întrucât nefiind în munți împreună cu **Horia și Cloșca**, n-a știut de înțelegerea dintre ei. A recunoscut că a participat la adunarea de la Mesteacăn și la evenimentele care au condus la izbucnirea răscoalei în Zarand. Cauzele răscoalei, spunea el, „au fost tirania nobilimii și munca istovitoare pe care iobagii trebuiau să o presteze toată săptămâna pe domeniile nobiliare de la o duminică la alta fără a primi o bucată de pâine”.

Însă, în 13 februarie 1785, Comisia a anunțat că „prizonierul” **Crișan** și-a pus capăt zilelor, deci s-a sinucis. Rapoartele au menționat că s-a „sugrumat” în închisoare cu sfoara sau curelele de la opinci („cu nojițele de la opinci”) sau cu sfoara de la pantalonii lui albi sau cu tivitura cămășii și cu o piatră (greu de crezut, rămânând o enigmă!). Unii istorici cred că a fost suprimat în închisoare, ca să nu divulge amestecul Curții de la Viena în

⁴⁶ *Idem., op. cit.*, vol. II, p. 379.

răscoală și alte date secrete importante. În raportul către împăratul Iosif al II-lea, contele **Anton Iankovits** a afirmat că deținutul **Crișan** „a prevenit sentința, făcându-și singur o moarte violentă, anume dânsul și-a desfăcut o legătură de la opinci și s-a sugrumat cu legătura aceasta”.

În 14 februarie 1785, deci a doua zi după „sinuciderea” lui **CRİȘAN**, contele Anton Iankovits a pronunțat o sentință de o cruzime și perfidie nemai-întâlnită: **sentința de condamnare la un supliciu sălbatic a corpului mort al lui Crișan**. Acesta a hotărât ca „gădele să-i taie capul”, apoi „să-i despice corpul în patru bucăți”, „să-i pună capul în țeapă la domiciliul său din Cărpiniș”, iar celelalte patru bucăți „să se pună pe roate și anume partea de sus a corpului la Abrud, partea de jos la Bucium, a doua parte de sus la Brad și a doua parte de jos la Mihăleni”. Peste două zile, această neumană, sălbatică și nebunească sentință s-a și executat asupra corpului nefericitului **CRİȘAN**.

NOTĂ: Despre moartea lui **CRİȘAN**, o însemnată relatare a făcut sasul Iohan Andreas Maetz din Alba Iulia (Karlsburg) într-o scrisoare din 31 martie 1785: „Al treilea căpitan de oaste, cu numele de Crișan – scria acesta –, s-a sugrumat el însuși în închisoare, sub (poarta) Gărzii principale, în cetate, dar cadavrul lui, a fost târât la locul execuției și tăiat în patru părți: capul a fost fixat pe casa lui proprie, iar celelalte părți ale trupului au fost trimise să fie expuse pe marginea drumurilor. Ceilalți (răsculați) care au fost prinși, au fost pedepsiți, unii la moarte, alții la închisoare pe viață, iar alții cu 90 până la lovături (de baston) și apoi lăsați în libertate; dar mai sunt câțiva deținuți despre care nu se poate afla nimic sigur, despre care va fi soarta lor”.

(Groaznică imagine pentru locuitorii satului Cărpiniș, care au văzut capul lui Crișan înfipt în țeapă și fixat pe casa acestuia!).

6.2. Sălbăticia unei execuții înfricoșătoare

• În timpul detenției în fortăreața Alba Iulia, deși Comisia imperială a instituit o totală interdicție de a fi vizitați, s-au făcut excepții pentru preotul ortodox **Nicolae Raț** din Maierii Bălgradului (Alba Iulia) și pentru studentul pictor **Sigismund Coreh** din **Aiud**, pentru a realiza portretele căpitanilor răsculaților. În 26 februarie 1785, contele Anton Iankovits a pronunțat și semnat sentința și în ceea ce privește pe **Horia și Cloșca**.

NOTĂ: Sentința, citită în limba germană și română în fața gărzii principale din Alba Iulia, suna astfel: „**Horia** numit **altminterea** și **Ursu Nicola** și **Ion Crișan**, fiind dovediți prin aceste crime nu numai că sunt niște scelerați crânceni, care au comis omoruri și prădăciuni, ci și tulburători îndrăzneți ai liniștei și siguranței publice, în conformitate cu codul criminal terezian articolul 62 despre tulburări și tumulturi și articolul 90 despre tâlhării, au să fie duși pentru crimele acestea la îndătinatul loc de supliciu și acolo să li se frângă cu roata toate membrele corpului, începând de jos în sus, anume mai întâi lui **Ioan Cloșca** apoi lui **Horia**, numit **altminterea** și **Ursu Nicola** și în modul acesta să fie trecuți din viață la moarte, iar corpurile lor să fie despicate și tăiate în patru bucăți, capul și părțile corpului să fie așezate pe roate pe marginea diferitelor drumuri și anume în comunele unde au săvârșit cruzimile cele mai scelerate, iar inimile și intestinele să fie îngropate aici la locul supliciuului. Această sentință s-a pronunțat în 26 februarie 1785 pentru dânsii ca o pedeapsă binemeritată, iar pentru alții asemenea lor să le fie exemplu și oroare”.

Deci sentința a prevăzut cea mai aspră pedeapsă din Codul Terezian, tragerea pe roată, „*Rota fragendos*”, fără „*lovitură de grație*”, pentru a nu îi scuti de chinuri. În acel moment, asemenea pedepse nu se mai practicau în lumea civilizată! Momentul a fost astfel reconstituit de profesorul ungar **Iosif Gabri** din Alba Iulia (din anul 1771 profesor la Gimnaziul de pe lângă Episcopia româno-catolică din Alba Iulia).

NOTĂ: Într-o scrisoare în limba maghiară, trimisă la 2 martie 1785, prietenului său, Daniel Emeric de la Roma, acesta a lăsat consemnat: „*În dimineața zilei de 26 februarie, între orele 10 și 11 în fața Gărzii celei mari, fiind de față o mare mulțime, s-a dat citire în limbile germană și română a sentințelor de condamnare la moarte a lui Horia și Cloșca; în nemțește a citit-o auditoriul ostașilor grăniceri, iar în românește domnul Erckard, translatorul Excelentei Sale contele Iankovits. Sentința prevede ca aceștia să fie duși până sub furci (locul execuției) și acolo de vii să li se frângă oasele cu roata, mai întâi lui Cloșca, apoi lui Horia; iar după ce vor fi frânți, să fie tăiați în bucăți, măruntaiele să fie îngropate sub furci, câte o bucată din trupul lor să fie pusă aici pe roată, iar celelalte părți să fie expuse în acele locuri unde au săvârșit atâtea crime, aprinderi și prădăciuni*”.

Executarea acestei înfiorătoare și neomenești sentințe a fost fixată pe ziua de 28 februarie dimineața, care cădea într-o zi de luni.⁴⁷ Locul execuției lui **HORIA** și **CLOȘCA** a fost stabilit pe Dealul Furcilor, deasupra viilor, înspre Partoș. Acolo a fost ridicat un eșafod înalt, astfel încât execuția să fie văzută cât mai bine. Spre a impresiona adânc poporul și a-i vârî teroarea în suflete, peste 6.000 de oameni, dintre care 2.515 țărani români ca delegați din 419 comune, fură aduși la locul supliciului ca să ia parte la acest grotesc și îngrozitor spectacol. Rolul de gâde (călău) a fost îndeplinită de țiganul ungar **Grancea Rakoczy** (țigan cu nume de principe!), călăul Albei Iulii, fiind plătit cu 6 florini de fiecare execuție.⁴⁸

În 28 februarie 1785, **HORIA** și **CLOȘCA** au fost duși la locul execuției, urcați în câte un car și însoțiți de un escadron de cavalerie din Toscana și de 300 de pedestrași. Au fost aduși să privească execuția câte trei bătrâni și câte trei tineri din fiecare sat din cele patru comitate în care s-a desfășurat răscoala, ca „să-i înspăimânte de a mai încerca vreodată asemenea fapte”. Husarii și infanteriștii au făcut un careu în jurul eșafodului, iar sentința a fost citită în fața mulțimii de Friedrich Freiherr von Eckhard, membru al comisiei de anchetă, în limbile maghiară, germană și română.⁴⁹

După citirea sentinței, călăul Albei Iulia, ajutat de ucenicii săi, au început execuția. Cel dintâi a fost executat **CLOȘCA**, al cărui corp a fost

⁴⁷ Constantin C. Giurescu, **Istoria românilor**, vol III, București: Editura „Bic All”, 2007, p. 293.

⁴⁸ Vezi. pe larg, Ioan Fruma, **Horea, procesul și martiriul său**, Editura „Dacia Traiană”, Sibiu, 1947.

⁴⁹ David Prodan, **Răscoala lui Horea**, vol. II, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979, p. 488.

frânt cu roata de la picioare spre cap. După declarația unui martor ocular, călăul i-a aplicat peste 20 lovituri până să-și dea sufletul. În timpul acesta **HORIA** a fost ținut cu forța să vadă cu ochii săi oribila moarte a bunului și devotatului său tovarăș de luptă.

După **Cloșca**, pe eșafod a fost așezat **HORIA**. Un martor ocular avea să afirme că Primul căpitan a mers spre locul supliciului inchiizitorial cu bărbăție și curaj. Călăul trata cu dânsul cu mai multă „grație”, căci o lovitură care îi frânse fluierul piciorului drept, la ordinul reprezentantului Comisiei de anchetă – Friedrich Eckhard –, îi dădu ultima lovitură asupra pieptului. Se spune că **HORIA** ar fi primit 8 lovituri, pentru că după primele lovituri ar fi început să strige că adevăratul răspunzător pentru izbucnirea răscoalei este Împăratul. Atunci, tobele i-au acoperit glasul, iar Friedrich Eckhard, membru al Comisiei de anchetă, de teamă ca gloata să nu audă ce spune și să se revolte din nou, a dat ordin de lovitură de grație, deși în sentința inițială nu era prevăzută. Înainte de a fi primit lovitura de grație, **Horia** ar fi strigat: „**Mor pentru națiune!**”.⁵⁰ Preotului **Nicolae Raț** nu i-a fost silă a săruta obrazul batjocorit și desfigurat al lui **HORIA** zicând: „Prin mine te sărută un neam întreg”. Însă, nu a rezistat psihic să asiste la acea barbară execuție, a leșinat și a fost transportat acasă cu o căruță.

După moartea celor doi martiri – **HORIA** și **CLOȘCA** – trupurile lor au fost tăiate în bucăți, iar inimile și intestinele îngropate la locul execuției.⁵¹ Nu se știe unde au fost trimise părțile trupurilor lor. Se spune că mâna dreaptă a lui Horia ar fi fost expusă pe „*gorunul lui Horia*” de la Țebea, acesta fiind unul dintre locurile unde **HORIA** ar fi ținut sfat cu răsculații (Mâna ar fi fost ulterior îngropată la rădăcina gorunului”. A doua zi, ziarele germane au răspândit știrea că **HORIA** nu a dat în vileag nici un nume, iar ultimele lui cuvinte au fost „*Ich Sterbe fur Nation*” (Mor pentru națiune).

*

Există trei documente (mărturii) pe baza cărora poate fi reconstituită execuția sălbatică a celor trei căpetenii:

● **Profesorul ungar Iosif Gabri** a descris execuția desfășurată „după cum prevedea sentința”, în dimineața zilei de 28 februarie pe la ceasurile 9 și jumătate:

„Horia și Cloșca au fost așezați separat pe câte un car special, fiecare fiind însoțit de câte un preot schismatic. Este cu neputință să descriu convoiul și mulțimea care a fost de față. Ei au fost însoțiți de un escadron de cavaleriști din Toscana în ținută de paradă,

⁵⁰ **Istoria României**, vol. III, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1964, p. 789.

⁵¹ David Prodan, **Răscoala lui Horea**, vol. II, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979, p. 488-489.

cu mare pompă, de aproximativ trei sute de pedestri orășeni și de haiduci. Batalionul pedestrilor i-a încadrat într-un careu, iar călăreții s-au așezat pe cele două aripi. Eu, prin bunăvoința unui locotenent de cavalerie, am stat călare între batalionul în formă de careu și între cavalerie și astfel, am văzut de la început execuția și parada, cum văd această foaie de hârtie în fața mea. În afară de nobili și oameni mai deosebiți din comitate au trebuit să fie de față mulți oameni proști și asta se poate aprecia din faptul că din fiecare sat al celor patru comitate au trebuit să ia parte, după o grea poruncă, câte șase oameni proști, trei bătrâni și trei tineri, prin urmare a trebuit să fie cel puțin cinci mii de oameni. Cloșca a primit cel puțin 20 de lovituri până și-a dat sufletul. În timp ce Cloșca era frânt cu roata, Horia, legat, a fost ținut în picioare de doi ucenici ca să vadă de ce moarte și prin ce chinuri grozave a trebuit să moară ucigașul său tovarăș.

După ce s-a terminat execuția lui Cloșca și i-a dat leșul la o parte, l-au urcat pe Horia pe patul său și l-au legat; în viaete au început să-i sfarme picioarele cu roata, iar după patru lovituri, din porunca domnului Eckard (Friedrich Eckhard, membru al comisiei de anchetă, n.ns.), au început să-i lovească pieptul și astfel, după opt-nouă lovituri a murit. N-am mai voit să văd și despicarea lor în bucăți, mi-am întors calul și am venit în cetate, unde am povestit cele văzute lui Ștefan Regeny, Iosif K. Nagy și colegilor mei profesori care m-au așteptat acasă”.

● **Iohan Andreas Maetz din Alba Iulia** (Karlsburg), om de afaceri, a descris astfel execuția, într-o scrisoare în limba germană, trimisă în 31 martie 1785 fratelui său Michael, din Sighișoara:

„Execuția căpeteniilor răsculaților din țara noastră a fost complet îndeplinită tocmai într-o formă cu totul militară. Delicvenții au fost transportați până la locul execuției, sub paza unei trupe de 300 de soldați infanteriști și a unui escadron de husari din Toscana. Acolo domnul general auditor le-a citit, în public, în limbile germană și română, sentința pentru faptele lor groaznice și barbare. După aceea Cloșca a fost cel dintâi zdrobit cu roata de jos în sus, până la moarte, apoi Horia, prin intervenția contelui Iankovitsch a primit, în numele Majestății Sale, cele două lovituri de grație în piept, iar după aceea a fost zdrobit cu roata de jos în sus. După îndeplinirea execuției cele două trupuri au fost tăiate în patru bucăți, capetele au fost fixate pe casele lor proprii, iar celelalte părți ale trupului au fost expuse în locurile în care au comis fapte de adevărați câini turbați fiind fixate pe lângă drumuri spre învățătura celorlalți răsculați români”.

● **ziarul unguresc „A Magyar Hírmondó”** a consemnat:

„Horia, principele imaginar și de neuitat al Daciei, care a vărsat mult sânge inocent, în ziua de 28 a lunii trecute a fost uns pentru îndelungata veșnicie la Alba Iulia. Pentru această sărbătoare princiară au trebuit să vină și să fie prezenți câte 2 sași și 4 români din fiecare localitate unde locuiesc români sau sași. Precum dovedește o relatare a unui martor ocular, pe când Horia și tovarășul său de tulburări Cloșca Ion Popa au fost duși la locul pedepsei lor de mii de ori meritate, Cloșca și-a pierdut întreaga sa vitejie de dinainte, lepădându-și cu totul înfățișarea omenească (care îl făcea asemănător unui om) în spaimile tremurătoare ale morții; Horia, în schimb, s-a dus fără a fi schimbat deloc, cu inima curajoasă, la locul desemnat ca punctul final al ceasului de chin al vieții sale. Aici Cloșca și-a sfârșit primul viața lui nemeritată în chinuri groaznice, el fiind zdrobit cu roata din tălpi până în vârful capului, iar Horia a sfârșit în chip mult mai milos, căci după o lovitură cu roata care i-a zdrobit femurul drept, a primit imediat lovitura de grație în piept, astfel, încât, precum sufletu-i din trup tot așa i s-au risipit atât furia, cât și aspirația la coroana maghiară din sufletul său. În sfârșit, ambilor răzvrătiți

luându-li-se capul cu o secure, ei au fost tăiați în patru bucăți și trimiși astfel spre a fi expuși în acele locuri unde răscoala lor a pricinuit cele mai mari primejdii”.

Deci, barbaria trufașilor habsburgi, împreună cu sălbăcia haitei nobilimii ungare atinsese apogeul. Imaginile grotești i-au cutremurat chiar și pe dușmanii celor doi martiri: trupuri tăiate în 4 bucăți, capete fixate pe casele proprii, părți ale trupului expuse în locuri însemnate și fixate apoi pe lângă drumuri, „*spre învățătura celorlalți răsculați români*”.

6.3. Consecințele răscoalei transformată în revoluție

● În închisoarea din cetatea Alba Iulia, Comisia imperială pentru anchete a adunat peste 400 de deținuți din cele patru comitate ale Transilvaniei: Zarand, Alba, Hunedoara și Cluj. Dintre aceștia, 120 au fost reținuți pentru condamnare, jumătate au fost pedepsiți cu un număr variat de lovituri de bețe și eliberați, iar 25 au fost condamnați la moarte (cărora li s-au mai adăugat, în luna mai 1785, încă 9 deținuți). Printre aceștia s-au aflat cei mai importanți căpitani numiți de **HORIA**, respectiv:

- **popa Constantin** din Crișcior și **Popa Hagi Crișanuț** din Bistra (om învățat, cunoscut în Munții Apuseni), condamnați la moarte prin tragere în țeapă;

- căpitanii **Vasile Zgârciu** din Abrud și **Iacob Toader** din Vidra – condamnați la moarte prin tragere în țeapă;

- **Dumitru Todea** (fost jude în **Râu Mare** /Albac) – arestat și învinuit pentru tulburările iscate cu ocazia târgului de la Câmpeni din anul 1782; a fost ținut timp de peste doi ani în închisoarea comitelui Kemeny de la Galda de Jos; a fost condamnat la moarte prin tăierea capului și a corpului în patru bucăți, care urmau a fi puse în țepe în localitățile Domeniului minier de Sus; a mai fost învinuit și de faptul că l-a sfătuit pe **HORIA** să ducă petițiile satelor la împăratul de la Viena, procurându-i lui banii de drum (400 de florini).

Celorlalți condamnați urma să li se taie capul.

Pe **ION** – fiul lui **Horia** (Ionuț) –, care avea 17 ani, l-au condamnat la 1 an de închisoare în fortăreața din Alba Iulia.

Profesorul ungar **Iosif Gabri** afirma cu satisfacție: „În sfârșit s-a terminat cu lumea lui Horia!, dar era temător, spunând cu strângere de inimă: „O! de nu s-ar mai ivi în primăvara aceasta mai mulți Horia!”

● Sub presiunea mării nobilimi ungare, împăratul Iosif al II-lea a luat măsuri „tari” menite să prevină o repetare a răscoalei. Astfel:

- juzii și jurații satelor românești trebuiau aleși din oameni foarte siguri, adică devotați lor; ei erau obligați ca în fiecare noapte să trezească pe consăteanul lui spre a vedea dacă e acasă, dacă nu, să fie căutat să dea socoteală unde a fost, aducând dovezi;

- românii nu puteau merge cu oile la păscut mai mulți ciobani dintr-un sat, ci unul singur trebuia să se meargă cu oile tuturor;

- românii trebuiau să părăsească toate casele risipite în „roi” și construite altele, în linie.

În mai multe comitate, marea nobilime ungară a luat măsuri draconice, oprindu-i pe preoți să mai umble cu crucea pe la poporeni. Primăria din Abrud i-a silit pe toți românii din oraș să depună un nou jurământ de credință față de Împărat și față de oraș. Românii s-au supus, cu condiția să jure și ungurii, care n-au avut încotro și au primit.

• Țăranii condamnați au rămas închiși în cetatea Alba Iulia, urmând ca împăratul Iosif al II-lea să aprobe sentințele. Zilnic, aceștia erau scoși sub escortă și puși să muncească în cetate la curățenia străzilor, a șanțului cetății și alte lucrări. O parte dintre ei au fost internați, bolnavi, în spitalul militar din cetate și de acolo la sfârșitul lunii iulie 1785 au adus vestea (care s-a dovedit falsă!), că s-au primit haine speciale pentru condamnații la moarte și urmează să fie în curând executați. Situația a devenit tensionată și condamnații au hotărât să evadeze. Începând cu noaptea din 3/4 august 1785, în timp ce unii cântau și fluierau ca să abată atenția paznicilor, ceilalți au reușit să facă o spărtură în zidul cetății pe lângă o fereastră pe care ziua au reușit să o mascheze. Prin intermediul unei lăptărese au reușit să-l anunțe pe parohul **Nicolae Raț** să vină să-i viziteze la închisoare. În ziua de 6 august 1785, condamnații i-au împărtășit preotului taina de a evada și i-au cerut sfatul. Acesta i-a binecuvântat și le-a promis că nu va divulga nimănui intenția lor.

În noaptea de 7/8 august 1785 (pe la orele 2 din noapte), 31 de deținuți, dintre care 20 condamnați la moarte, au evadat, unul câte unul. Au coborât pe o frânghie improvizată în șanțurile cetății și au fugit în pădurea din apropiere. Unii au luat-o spre Zlatna, iar alții pe valea Mureșului. Evadații l-au luat în contra voinței lui și pe **Popa Hagi Crișănuț**, care avea peste 80 de ani, dar acesta s-a întors dimineața în cetate. Vestea evadării deținuților a produs o mare neliniște în rândul nobilimii ungare și a funcționarilor comitatelor și domeniului Zlatnei.

De frica reizbucnirii răscoalei, unii nobili unguri s-au refugiat în cetatea Alba Iulia. Însă emisarii imperiali, sfătuiți de Cancelaria aulică, au cutreierat satele din munți anunțând că, în cazul în care condamnații se vor întoarce, sentințele lor vor fi revizuite. În două săptămâni s-au predat 16 condamnați, iar până la sfârșitul lunii august 1785 s-au predat toți cei evadați. Împăratul Iosif al II-lea le-a comutat pedeapsa la 3 ani muncă silnică la lucrări publice.

• Prin intervenția Împăratului, toate condamnările la moarte ale celorlalte tribunale au fost comutate, ușurând suferințele bieților iobagi români. Astfel, frângerea pe roată a celor trei căpitani ai românilor răsculați a fost **ultima execuție prin tragere pe roată** din Sfântul Imperiu Roman de Națiune Germană. După acest eveniment pedeapsa a fost abolită din Codul

penal austriac. Pentru rebeliune s-a prevăzut, ca pedeapsă maximă, decapitarea cu sabia.⁵²

● În 22 August 1785, după ce evenimentele s-au liniștit, **împăratul Iosif al II-lea a desființat servitutea personală a iobagilor din Transilvania și Ungaria**. Astfel, după 270 de ani, robia decretată de Camera Ungariei asupra țăranilor, în urma „revoluției” din anul 1514, a fost ștearsă cu sângele românilor ardeleni. Cea mai puternică armă a nobilimii ungară a fost distrusă, căci iobagul, adică sclavul agricol, a fost eliberat din servitute.⁵³ Însă, Împăratul Iosif al II-lea a dispus **deportarea în Banat și în Croația a celor dovedeți că au participat la răscoală**. Această măsură dură a avut drept scop dispersarea iobagilor din comitatele revoltate și îndeosebi din Munții Apuseni în ținuturi îndepărtate. Nobilimea ungară dorea ca în comitatul Hunedoara să fie pustiite toate satele ai căror locuitori au fost „mai turbulenți”. Se spune că în Banat au fost deportați doar conducătorii răscoalei, împreună cu familiile lor.

Teama de **HORIA** era atât de mare pentru nobilimea ungară din Transilvania, încât într-un memorial de protest către împăratul Iosif al II-lea, (1785) se afirma: „Câte sate românești atâția Horia sunt în Ardeal”.

NOTĂ: Hotărârea Împăratului a ajuns la comisarul Mihail Brukenthal, care, la 10 decembrie 1785 a înaintat o listă cu 94 de persoane din satele comitatelor Hunedoara și Zarand, notând că în comitatele Alba și Cluj ar mai trebui transferați vreo douăzeci de țărani. Pe cei din Ținutul Hațegului a propus să nu fie transferați în Banat, căci ar fi prea aproape de casă, ci în Croația. Toate acestea s-au transmis comandantului graniței slavonobanatică, care, în 14 decembrie 1785 a răspuns că pe teritoriul regimentului românobiliric nu pot fi așezate mai mult de 55 de familii și că pe teritoriul regimentului germanobanatic pot fi plasate 291 de familii. Comandamentul general al Transilvaniei și celelalte organe administrative au stabilit într-o manieră tipic austriacă toate detaliile deportării (modul de înștiințare, locul de adunare, traseul de urmat, modul de hrănire etc.

Între 17-19 februarie 1786, au fost trimiși sub pază în Banat 122 de familii, iar până în vara aceluiași an încă 32 de capi ai răsculaților. Din lista celor deportați se pot menționa:

- **Popa Ioan** din Bistra;
- **Vasile Zgârciu** din Săliște;
- **Vasile Todor și Todor Faur** din Baia de Arieș;
- **Todor Lazăr și Ispas Gâldău** din Râul Mare;
- **Todor Berindei și Petru Vesa** din Câmpeni;
- **Petru Gora, Gligor Toma, Iacob Todea** din Vidra;
- **Petru Oaida** din Bistra și mulți alții.

⁵² Vezi, pe larg, Ștefan Pascu, **Revoluția populară de sub conducerea lui Horea**, Editura Militară, București 1984.

⁵³ Vezi, pe larg, Angelika Schaser, **Reformele iozefine în Transilvania și urmările lor în viața socială**, Sibiu, 2000.

Printre ei a figurat și **ION NICOLA** – fiul lui **HORIA**.

Mai multe familii de deportați s-au stabilit în Alibunar și Sânmihai, iar câteva în Ovcea, în zona suburbană a orașului Belgrad din Serbia. În total, în Banat au „venit” peste 600 de moți din Munții Apuseni. În Torac au rămas familiile **Ursu, Giurgiu, Nicola, David, Bontilă, Crișan, Marcu, Gheța**, restul stabilindu-se în satele Ovcea, Iabuca și Glogoni, lângă Panciova.

● Problema deportării a durat mai multă vreme, întrucât moții fugeau, erau prinși, pedepsiți, duși iarăși, fugeau din nou, erau iarăși întorși. Nu se știe câți dintre moții deportați au rămas în Banat.

În 10 iulie 1786, Împăratul Iosif al II-lea a intervenit pentru a opri deportările. Până în acel moment au fost trimise în Banat peste 160 familii. Bunurile rămase în urma deportării în Banat au fost date rudelor de sânge. Mulți au fugit încă din primul an. Într-o scrisoare din anul 1786, șpanul domeniului Baia de Arieș, Horetsnyi, spunea că **Ursu Rancea** din **Brăzești** – care în vara lui 1785 fusese deportat în Banat (în regiunea Panciova) –, a fugit și se ține ascuns, împreună cu alții, prin munții Sălciuei.

7. Cum au sfârșit vânzătorii de neam

Moartea năprasnică a lui **HORIA** și a ortacilor săi, **CLOȘCA** și **CRİȘAN**, i-a cutremurat chiar pe trădătorii și vânzătorii lor. În drum spre casă, aceștia au văzut numai furci și români spânzurați. Erau moții amăgiți de porunca de iertare a Împăratului, care fuseseră duși în ograda grofului sau la marginea satului, unde au fost spânzurați sau le-a fost pus grumazul în furci.

În momentul în care au intrat în satul natal au văzut mulțime de catane, care făcuseră mare prăpăd în oameni. Cei care au ieșit din ascunzători, cu gândul iertării împăratului, au fost prinși de pe drumuri, grupați în cete de câte zece oameni și puși săptămâni întregi la munci fără hrană, doar cu apă, iar la cea mai aspră căutătură, erau agățați în furci, bătuți, chinuiți, până își dădeau duhul în nesfârșită jale.

Pedeapsa pentru aceștia a fost cruntă. Moții nu i-au ucis, ci i-au lăsat să-și poarte povara trădării, la marginea obștii. Însă, i-au blestemat popii ortodocși până-n ziua de astăzi.⁵⁴ În amintirea oamenilor locului au rămas o mulțime de legende și povești despre acele vremuri însângerate și despre oamenii care s-au sacrificat pentru dreptate și libertate.

NOTĂ: Una dintre acestea consemnează că „*ăștia o vinut acasă cu banii ș-o cumpărat, ș-o dus la moară, ș-o făcut pîne. Da o zis în casă – c-o fost mai mulți adunați în casă, bărbați – o zis gazda căsii, dintre eștia, dintre veri aieștea, care-o fost vândut, o fost având banii aceia: – Du-te, măi muiere – zice – să mâncăm, că sîntem flămânzi.*”

⁵⁴ **Horea și Iancu în tradițiile și cântecele poporului**, Ediție îngrijită de Ovidiu Bârlea și Ion Șerb, prefață de Ovidiu Bârlea, Editura Eminescu, București, 1972, p. 13.

S-o dus, ș-o adus un coc de pâne și l-o pus pe masă. Și când o rupt ăsta ce-o fost căpătată banii de la miliți, l-o rupt în două. Și când l-o rupt în două: o fost un drob de sânge cât un ou de găină în mijlocul cocului! Atunci o zis un om bătrân: – Vai ș-amar de voi! Ați vândut sânge nevinovat! Și ați vrut să-l mâncați: mâncați acuma pâne! – o zis bătrânul ala. Atuncea s-or gândit: „Vai, ce-am făcut noi!”. Nu le-o mai trebuit nici pâne, nici bani! Ș-atunci s-o proclamat acei oameni ca nemeși, așa le-o zis: nemeși – le-o zis – la aceia oameni. Și le-o dat statul avere câtă trebuie acolo la Arada”.⁵⁵

Cu prețul sângelui lui **HORIA** și **CLOȘCA**, vânzătorii de neam au primit numele **Nemeș!** Aceștia, precum și familiile lor, au trăit multă vreme sub blestem de neam. Cei care au purtat mai departe numele lui **Trif** și **Mătieș** nu au avut curajul a coborî de pe munte mult timp după acel groaznic eveniment. Ani la rând, nimeni nu a mai vrut să-și căsătorească vreunul din copii cu neamurile de vânzători. Trădarea acestora a rămas vie și prin versuri de un dramatism aparte.

- Unii dintre „vânzătorii” lui **Horia** și **Cloșca** au fugit împreună cu familiile lor, din **Mățișești**, fiindu-le frică de răzbunarea moșilor. Aceștia au trecut muntele, pe atunci împădurit și fără drumuri de acces, s-au așezat în amonte de actualul sat **Valea Ierii** (ung. Járavize, încă neînființat) din comitatul Cluj, în locul numit Dâmbul Cucului, unde și-au construit bordeie în pământ. Satul Valea Ierii a fost atestat documentar abia în anul 1840, cu precizarea că la acea dată era un cătun al satului învecinat Hășdate („Hesdat” pe harta Iosefină).

- Nici „vânzătorii” lui **Crișan** n-au scăpat de judecata lui Dumnezeu, de dreptatea neamului. Despre aceștia se spune că: „împreună cu întreg neamul lor au avut de suferit. Unii s-au spânzurat, alții au înnebunit, unora li s-au prăpădit soțiile și bunurile, le-au fost trăznite șurile, altora li s-au născut copii schilozi, orbi, surzi, muți, ologi, însoțindu-i peste tot, pentru totdeauna piaza-rea”.

- Nici **Grancea Rakoczi** – călăul orașului Alba Iulia – n-a avut liniște. Autoritățile comitatului Alba, supărate pentru că au fost refuzate de comisia imperială să participe la interogatoriul conducătorilor răscoalei, au omis să-i plătească aceluși călău sumele promise. Într-o scrisoare din aprilie 1785, călăul îl ruga pe judele orașului Alba Iulia să-l plătească pentru serviciile prestate cu ocazia executării căpitanilor și a celorlalți condamnați:

„E știut – se tânguia acesta –, că în răscoala trecută mulți din corifeii românilor au fost osândiți și a trebuit să-i execut după poruncă. Eram tocmit pentru execuții tocmai atunci la Sebeș, dar am fost oprit de Nobilul Comitet pentru osândiții de aici; îmi poruncise să nu mă mișc nicăieri din loc, căci vor fi mulți de executat. A trebuit deci să-mi las câștigul de acolo, am și scrisoare despre asta, ca să nu fie nici o întârziere din vina mea.

Dar, deși am executat aici pe corifeii cei mari, pe mulți tovarăși de-ai lor, întocmai cum cerea sentința și am cărat împreună cu ucenicii mei în patru părți trupurile lor

⁵⁵ **Idem.**, p. 9-10 (povestită în anul 1968, de către **Orlea Remus**, țăran în vârstă de 74 de ani, din *Mihoești – Câmpeni*).

tăiate în bucăți, după poruncă, am cerut și am umblat în zadar pe la slujbașii comitatului pentru plata osteneții mele.

Rog deci pe Cinstitul și Nobilul Jude să-mi îndrepte plângerea acolo unde crede că voi putea dobândi răsplata trudei mele, căci acesta este meșteșugul meu obișnuit și învățat și dacă în acesta sufăr vreo scădere nu-mi pot ține nici eu viața... În nădejdea plății m-am încărcat și eu cu mai multe datorii. Așteptând această dreaptă mângâiere rămân al Domnului Jude și al Cinstitului și Nobilului Magistrat, săracă supusă și credincioasă slugă. GRANCEA RAKOCZY, Călăul Alba Iuliei “.⁵⁶

Judele orașului Alba Iulia i-a respins cererea, argumentând că țara trebuie să-i plătească, făcând probabil aluzie la comisia imperială și la Împărat. În cele din urmă, Guvernul Transilvaniei de la Sibiu i-a plătit câte șase florini pentru fiecare dintre conducătorii răscoalei tras pe roată, și câte trei florini pentru fiecare dintre cei 11 condamnați trași în țepă, spânzurați și decapitați, în total 51 de florini. (Această sumă reprezenta valoarea unei vaci, sau a unui mânz sau a douăzeci de câble de grâu și tot atâtea vedre de vin).

• **Cel mai cumplit blestem l-a suportat Gheorghe Nicola (Nicula), vărul lui HORIA.** Acesta a avut remușcări, simțind că se apropie blestemul păcatului de a-l fi vândut dușmanilor cei cruzi un om din neamul său. Se spune că l-a muștrat conștiința chiar în timpul „ospățului“ dat de stăpânire în cinstea trădătorilor și i-ar fi șoptit **popii Moise** (cel care a ajutat armata austriacă să-l aresteze pe **Crișan!**): „De bună seamă o să cadă blestemul pe noi și mai ales pe mine pentru păcatul săvârșit vânzând pe Horia, dușmanilor!“. **Popa Moise** l-a liniștit spunându-i că „stăpânirile sunt de la Dumnezeu și cine-i cu stăpânirea cu Dumnezeu este!“ (Sărmanul Popă!)

Gheorghe Nicola (Nicula) n-a mai avut zi bună, fiind mereu apăsător sub greutatea păcatului săvârșit prin trădarea lui **HORIA**, spre care se îndreptară toate speranțele de mai bine ale iobagilor români din Ardeal. El a simțit blestemul: doi feciori ai lui s-au stins de moarte năprasnică, iar „*feciorița*“ lui cea mai dragă a căzut într-o prăpastie. Nevasta lui și-a luat pruncul cel mic, pe care-l mai aveau, și „*a plecat în lume*“. Mai târziu, unii săteni i-au dat foc casei. Astfel, a plecat din sat unde l-au dus pașii. S-a oprit la **mănăstirea Prislop** din **Silvaș**, pe unde mai trecuse odată cu căruța cu ciubere, împreună cu bunicul său. S-a spovedit duhovnicului, spunându-i toate păcatele care i-au adus ura și blestemul neamului. Acolo i s-a spus „*că pentru păcatele lui singura cale de mântuire este mănăstirea Cozia unde-ți mărturisești din nou marele păcat*“.

S-a dus la mănăstirea Cozia și a lucrat la schitul de vară al mănăstirii, unde și-a găsit obștescul sfârșit. Păcurarii ardeleni care se întâlneau la văraturile oilor pe creasta înaltă a Parângului, cunoșteau un loc acoperit cu lespezi grele de stâncă numit „*mormântul călugărului ardelean*“.

⁵⁶ Gheorghe Anghel, **O scrisoare a călăului martirilor Horea, Cloșca și Crișan, în Dacoromania**, 9, Alba Iulia, 2002, p. 4-5.

8. Destinul măreț și tragic al urmașilor lui Horia

● După frângerea lui **HORIA** pe roată, familia sa a avut mult de suferit. Spre sfârșitul lunii aprilie 1785 au fost prinși frații lui **HORIA** – **Petru și Damian**, zis Dumac Nicula – și **Cristea Nicula**. Au fost deportați în Banat, împreună cu alți răsculați prinși, unde li s-a pierdut urma. Un anume **Nuțu Petrii Onului (zis Ursu)** – probabil nepot de frate al lui **HORIA**, – s-a refugiat din ținutul natal cu două turme de oi, a coborât din **Apuseni** pe pantele de vest și a ajuns la **Tărian** (lângă **Oradea**) – un sat străvechi, așezat pe malul stâng al Crișului Repede, la circa 12 km vest de Oradea, atestat documentar în vremea regelui **Carol Robert**, în anul 1341 (Teryan).

NOTĂ: Despre urmașii lui HORIA sunt consemnate date în „Amintiri din viața noastră”, scrisă de Daniel Ursu, care a consemnat următoarele: „Se spune că străbunnicul nostru, Ursu Ioan, zis Onu, a venit dinspre Albac cu două turme de oi și s-a oprit lângă moara Descas, aproape de Oradea. Ajuns în aceste locuri de șes, bune pentru agricultură, a vândut o turmă de oi și pe banii luați și-au cumpărat pământ în satul Tărian. După un an-doi, și-a vândut jumătate din oi și și-a întemeiat aici o gospodărie împreună cu o femeie – Ana –, din familia Ciordaș. Pentru că au avut un copil, Onu s-a despărțit de soția din Apuseni și s-a recăsătorit aici, în Tărian, întemeind neamul Urșilor”.

În anul 1801 a venit pe lume **Petru** – primul **Ursu** născut în **Tărian**. Apoi neamul **URSU** s-a întins peste veacuri, cuprinzând oameni gospodari, care și-au cumpărat pământ și au întemeiat gospodării:

- **Petru Ursu** a avut un fiu – **Crăciun Ursu** –, care la 1 decembrie 1918 a participat la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia; a fost voluntar, nu a făcut parte din delegația oficială, dar la întoarcere a adus acasă primul tricolor românesc care a existat în **Tărian**. În semn de mare cinste, steagul a fost pus în biserica ortodoxă din sat și a fost sfințit, pe 6 ianuarie 1919, de Bobotează;

- **Crăciun Ursu** a avut un fiu – **Traian Ursu** –, mare patriot; în anul 1940, când **Transilvania de Nord** a fost dată Ungariei de către Germania nazistă și Italia fascistă, localnici unguri din **Tărian** au spart ușa, au scos steagul care era arborat la sărbători și l-au ars în fața bisericii; **Traian Ursu**, împreună cu alți câțiva localnici a încercat să formeze o organizație de rezistență împotriva ungarilor horthyști, însă, în anul 1943, horthyștii au intrat în sat și l-au ridicat pe **Traian Ursu**; organizația de rezistență a fost trădată de un român din **Butan**, iar **Traian Ursu** a fost acuzat de spionaj și activități subversive; pentru că n-au putut dovedi nimic, ungurii l-au torturat ca să mărturisească; a fost închis timp de șase luni la **Debrețin**, în cea mai grea închisoare din **Ungaria**, unde a fost chinuit în mod barbar; era pus să stea două ore în picioare, două ore pe burtă, două ore pe spate, apoi era luat la bătaie, la interval de două ore, luni de zile, fără oprire; deși a fost torturat cumplit, **Traian Ursu** nu a renunțat la credința sa și nu s-a lepădat de

neamul său; a trăit 90 de ani, pentru a povesti nepoților originea aleasă a familiei **Ursu**, din neamul lui **HORIA**.

*

ION NICULA, fiul cel mare al lui Horia, a fost prins la 6 februarie 1785, fiind condamnat la un an de captivitate la lucrări publice și la 24 lovituri de băta. Apoi a fost deportat în Banat, a plecat împreună cu soția, având cu ei doar două perechi de desagă. A fost așezat, alături de alte familii de deportați, în comuna Ovcea – în zona suburbană a orașului Belgrad.

Însă, în 6 septembrie 1786, un anume **Intze** afirma că **Ion Nicula** – fiul lui **HORIA**, cu soția, au fugit din locul de deportare. S-a întors în părțile lui de baștină și s-a ascuns în munți. Însă, la 1 decembrie 1786, provizorul Devea a raportat prinderea lui **ION NICULA**. L-au prins în **Râul Mare** alți români trădători, pe nume **Anghel Todea Tiloș și Anghel Duc Todea lui Toma**, din dispoziția judeului domenial **Macavei Bota**.

A fost trimis în **Galda**, la închisoarea comitatului, unde a fost interogat. El a mărturisit că: a fugit din **Panciova**, împreună cu soția – care se numea **Văsălina Todea** –, îndemnat de **Florea Pleșa** din **Râul Mare**, „*cum au fugit și alții*”; a venit cu un pașaport avut de **Florea Pleșa** de la unul care se dusesse la lucru cu coasa și în care erau trecuți doi inși și a trăit lucrând cu ziua la alții. Întrebat de provizor dacă vrea să se stabilească în Zlatna, el a refuzat, sub motivul că „ *aici Fiscul nu are nici intravilan, nici extravilan, din care să-și asigure pentru casă hrană, acestea fiind toate date coloniilor în posesie*”. A cerut să fie lăsat liber să se întoarcă, sub cheazășie că se va purta cu credință și cinste, în **Râul Mare** pe lângă vreun popă de acolo care ar vrea să-l înfieze.

În scurt timp a fost deportat a doua oară, la Torac, apoi la Ovcea, în Banat. Însă, nu peste multă vreme a figurat iarăși printre fugari. Autoritățile habsburgice și nobilimea ungară i-au pierdut urma, pentru că el s-a stabilit, împreună cu soția, la sud de Carpați, în **satul Bărbătești Vierșani din ținutul Gorjului**. Acolo, pe un „moț de deal”, numit Piscul cerului și-a construit o casă. Urmașul lui a construit biserica din satul Vierșani, luându-și numele de **Vierșeanu** (pentru a i se pierde urma). Fiul acestuia – preotul Constantin Vierșeanu –, a construit între anii 1886-1890 altă biserică, din lemn, acoperită cu șită, în satul Rogojina, cu hramul Sfântul Mare Mucenic Dimitrie.

Preotul Constantin Vierșeanu a avut un fiu care și-a luat numele de **Paralescu C. Constantin**, fiind învățător în sat. El a avut patru feciori și o fată:

- **Adrian** (medic, absolvent *Cum Laudae* al Facultății de Filosofie din București, premiat pentru cea mai bună diplomă de licență de regele Carol al II-lea, închis la Lupeni și dus la muncă forțată pe șantierul Bumbăști-Livezeni;

- **Emilian** (arheolog);
- **Cicerone** (preot la Târgu-Jiu, deportat ani de zile la Poarta Albă);
- **Longin** (învățător în satul Vierșani);
- o fată, **Angela** – care la 18 ani s-a călugărit (este măicuța **Celestina** de la mănăstirea Prislop, singura din cei cinci frați care mai este în ființă; înainte să-și dea obștescul sfârșit, tatăl ei i-a încredințat măicuței Celestina taina schimbării în două rânduri a numelui familiei **Nicola-Vierșanu-Paralescu**: taina descendenței din trunchiul lui HORIA.

● Fiul cel mic al lui HORIA, pe nume **Luca**, s-a înrolat, de nevoie, în armata austriacă, fiind, o viață întreagă, cătană împărătească. S-a stins din viață, singur, în anul 1859, în Maierii Sibiului.⁵⁷ Din acesta s-a tras **Elisabeta Nicola**, care s-a căsătorit cu **Tertulian Langa**, originar din Șercaia (Făgăraș), au avut un copil, pe nume **Ioan**, născut la 26 octombrie 1922, la Târgu-Mureș.

Langa Tertulian Ioan – fiul lui Tertulian Langa și al Elisabetei Nicola a fost arestat în anul 1948 pentru uneltire împotriva ordinii sociale. După eliberarea din penitenciar, în anul 1964, a fost hirotonit preot greco-catolic în clandestinitate, iar după 1989 a ajuns vicar general eparhial, profesor în corpul didactic al Institutului Teologic „*Sfântul Ioan Evanghelistul*”, Conferențiar universitar și Decan al Facultății de Teologie Greco-catolică din cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca.

*

● Există mai mulți urmași de-ai lui Horea, dar în Arada (azi, Horea), numai un stră-strănepot al lui Horea, pe nume **NICOLA COSTIN** trăiește acolo. Acesta afirmă că „*Restul îs venetici prin lume*”.⁵⁸

La el vin ziaristii să audă povești despre răscoală, dar el n-are ce să le spună, întrucât afirmă că știe doar atât cât a citit din cărțile de istorie și ce i-a povestit moșul lui – un strănepot al lui Horea care a trăit 126 de ani și l-a chemat tot Nicola Costin: „*Ziaristii vin mereu să audă despre răscoală – afirmă Nicola Costin – dar n-am ce le spune. Știu mai multe din cartea de istorie. Ce mi-a povestit moșul am uitat de mult*”... În rest, tăcere și tristețe care străbate vremurile de glorie și de tragedie a neamului românesc.

*

O soartă tristă au avut și **urmașii lui Cloșca**. După cum avea să povestească în anul 1968, Galdău Nicolae din Cărpiniș (în vârstă de 83 de ani), după moartea împăratului Iosif al II-lea, stăpânirea habsburgică i-au interzis lui Iosîv – un frate de-al lui Cloșca, un om dârș –, precum și întregii

⁵⁷ Nicolae Densușianu, **Revoluția lui Horia**, București, 1884, p. 140.

⁵⁸ Victoria Popovici, **Biserica lui Horea din Olănești**, în „*Buletinul Monumentelor Istorice*”, 1973.

lui familiei să mai poarte numele Oargă. „Așa că moșul Niculaie o avut o muiere din Galda de Jos, după familie a chemat-o Găldău Maria și toți o trecut în numele ei. Așa că de-atuncea suntem noi numai Găldăiești”.⁵⁹

9. HORIA în conștiința și memoria neamului

Răscoala țăranilor români din Transilvania din anul 1784, transformată în revoluție, a stârnit un ecou ce-a străbătut Europa. În Franța, statele germane, Țările de Jos, Italia, Spania, Anglia, au fost tipărite calendare, broșuri, iar ziarele și revistele au inserat știri și comentarii privind cauzele, desfășurarea și înăbușirea răscoalei.⁶⁰ În general, străinii au sesizat și au consemnat mai repede decât românii din Principate, faptul că viața, faptele și moartea năprasnică a lui **HORIA** și a ortacilor – **CLOȘCA** și **CRIȘAN** – și-au avut propria lor tragedie și măreție.

În Ardeal, **HORIA** și tovarășii săi de fapte și de suferință au fost considerați de către români ca eroi-martiri încă din momentul în care nu erau clare sentințele care urmau să fie date de comisia de anchetă. Apoi au fost considerați martiri și mucenici populari care s-au sacrificat pentru libertatea poporului român din Ardeal și pentru ca ortodoxia să nu mai fie religie tolerată de către stăpânitorii trecători. După acea execuție înfricoșătoare, chipurile celor trei căpetenii ale răsculaților au început să fie încrustate de meșteri populari, călugări, zugravi, și pictori, în piatră, în lemn, pe pânză sau pe ziduri, fiind prezentați ca martiri și mucenici ai neamului, care s-au sacrificat pentru neam, vatră și credință.

De la **HORIA** a rămas amintirea profund și statornic încrustată în documente și în tradiția populară. Mormântul lui se confundă cu pământul Ardealului, pe unde călăii săi i-au purtat trupul ciopârțit și capul despărțit de trup.⁶¹ Casa lui, așezată pe culmea dealului Fericetul, ca un cuib de vultur, a fost dărâmată în anul 1898,⁶² iar familia lui s-a stins, nemaiavând decât urmași colaterali. El a rămas viu în legendele și cântecele populare românești. Din păcate, acestea au fost culese și păstrate în tipărituri, la început în chip sporadic, abia din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, când eoul revoluției din 1784 a fost întunecat de amintirea vie a revoluției de la 1848-1849.

Nicăieri amintirea lui **HORIA** nu este mai vie, mai puternică, decât în Munții Apuseni. Numele lui a devenit sinonim cu stindardul demnității

⁵⁹ **Horea și Iancu în tradițiile și cântecele poporului**, Ediție îngrijită de Ovidiu Bârlea și Ion Șerb, prefață de Ovidiu Bârlea, Editura „Eminescu”, București, 1972, p. 26-28.

⁶⁰ Vezi, pe larg, M. Erdoiu, **Răsunetul European al răscoalei lui Horea**, Editura „Dacia”, Cluj-Napoca, 1976.

⁶¹ **Horea și Iancu în tradițiile și cântecele poporului**, Ediție îngrijită de Ovidiu Bârlea și Ion Șerb, prefață de Ovidiu Bârlea, Editura Eminescu, București, 1972, p. VI.

⁶² Rubin Patiția, **Țara Țopilor**, Orăștie, 1912, 167.

umane și libertății neamului românesc, pe care moții nu l-au mai lăsat din mână niciodată. Ecoul gândurilor și faptelor sale a fost pecetluit în versuri gigantice, cât istoria moților⁶³:

„Pân-a fost Horea-mpărat
Domnii nu s-au desculțat
Nici în pat nu s-au culcat
Prânz la masă n-au mâncat”.

Imaginile lui **HORIA, CLOȘCA și CRIȘAN**, au intrat în panteonul sfinților neamului românesc. Pe la anul 1816, în „Catedrala cu lună” construită în Oradea, frecventată de creștinii români, a fost pictat deasupra catapetesmei un portret al lui **HORIA**. Prin anul 1828, în biserica de lemn ortodoxă din **Tisa** s-a zugrăvit martiriul lui **HORIA**, cu imaginea tragerii pe roată.

HORIA a rămas în istoria neamului românesc simbolul luptei pentru credință, identitate, dreptate și vatră. Încă în anul 1847, **Avram Iancu** era convins că „*nu cu argumente filosofice și umanitare vei putea convinge pe acei tirani, ci cu lancea, ca Horea*”.⁶⁴ La rândul său, **Nicolae Bălcescu** avea să afirme că Horea a scris „*drepturile nației române și programa politică și socială a revoluțiilor ei viitoare*”.⁶⁵

*

● **Pentru concluzii, sfaturi și fapte de urmat, dăm cuvântul lui Mihai Eminescu.** Precum se știe, între 27-28 august 1866 (st.v.), în biserica ortodoxă din Maeri (Alba-Iulia), s-a ținut adunarea generală anuală a „Asociațiunii” (ASTRA). La aceasta a participat și Mihai Eminescu, care a văzut pentru prima oară orașul Alba Iulia, considerat centrul spiritual al românilor din Ardeal. Cu acel prilej, **Mihai** a văzut cetatea Alba Iulia, cu poarta cetății, în celula din spatele căreia fusese închis **HORIA** înainte de a fi crucificat și sfârtecat pe roată. S-a dus, foarte probabil, pe Dealul furcilor, unde **HORIA ȘI CLOȘCA** au fost omorâți în chip sălbatic. Probabil că atunci, cunoscând tragedia lui **HORIA** și văzând cât de aproape erau Munții Apuseni de sufletul românesc, a zămislit versurile **poeziei „Horia”**,⁶⁶ în care a preamărit statură fizică și morală a lui **Horia** și a adus grave acuzații împilatorilor neamului românesc:

„Să priveasc-Ardealul lunei i-e rușine
Că-a robît copii-i pe sub mâni streine.
Cî-ntr-un nor de abur, într-un vâl de ceață,

⁶³ **Istoria României**, vol. III, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1964, p. 788.

⁶⁴ Iosif Sterca-Siulutiu, **Biografia lui Avram Iancu**, Sibiu, 1897, p. 5-6.

⁶⁵ Nicolae Bălcescu, **Opere**, vol. I, Editura Academiei R.P.R., București, 1953, p. 331-332.

⁶⁶ **Eminescu și Blajul**, Editura „Iriana”, București, 1994, p. 93.

*Își ascunde tristă galbena ei față.
Horia pe-un munte falnic stă călare:
O coroană sură munților se pare,
Iar Carpații țepeni îngropați în nori
Își vuiuau prin tunet gândurile lor.
- Eu am, zise-un tunet, suflet mare, greu,
Dar mai mare suflet bate-n pieptul său
Fruntea-mi este albă ca de ani o mie,
Dară a lui nume mai mult o să fie.
- Nalți suntem noi munții, zise-un vechi Carpat,
Dar el e mai mare, că ni-i împărat.
Atunci luna iese, norilor regină,
Fruntea lui cea pală roșu o-nsenină,
Galbenele-i raze încing fruntea-i rece,
Că părea din munte diadem de rege.
Și un stol de vulturi muntele-ncongior,
Cugetând că-i Joe, dumnezeul lor,
Când în miezul nopții, cununat cu nimb,
Fulgere aruncă sus de pe Olimp”.*

● **HORIA** a fost Om mare (OMU), un Atlant, un Novac, un Titan, un Uriaș. Îi dăm dreptate lui Nicolae Iorga, care spunea cu convingere că „*Oamenii mari se nasc în case mici*”.

București,
28 februarie 2018

NIC. URSZ ALIAS HORA TUMULTUS
RUSTICANI VALACHORUM IN TRAN
SILVANIA A° 1784 EXCITATI AUTHOR

(https://ro.wikipedia.org/wiki/Vasile_Ursu_Nicola)

VIII.
EMINESCU LA ȘCOALA DIN CERNĂUȚII BUCOVINEI
– ÎNTRE VISE ȘI REGRETE –

MOTO:

„Caracterul însă al unei școli bune e ca elevul să învețe în ea mai mult decât i se predă, mai mult decât știe însuși profesorul”.

Mihai Eminescu

PREAMBUL:

• În 15 ianuarie 1850, la **Botoșani**, în casa așezată pe *Calea Națională* (nr.179), a venit pe lume al șaptelea copil al familiei lui Gheorghe și Raluca Eminovici. Certificatul de botez indica drept data de naștere „15 ghenari, locul nașterii, Botoșani și s-a botezat la 21 ghenari 1850”.¹ Copilul a fost botezat de către preotul **Ion Stamate**, în biserica *Uspenia* (Domnească) din **Botoșani** (cea de-a doua ctitorie a doamnei **Elena Rareș**), în 21 ianuarie 1850, în religia ortodoxă, cu numele de botez **MIHAIL**.² Biserica a fost ridicată în anul 1552 și a urmărit modelul bisericii *Sf. Nicolae* a lui **Ștefan cel Mare**. A fost reparată în anii 1724-1725 de către principele **Mihail Racoviță**, iar în anul 1819, a fost refăcută. Naș de botez i-a fost bunicul matern – stolnicul **Vasile Iurașcu** –, rămas văduv după ce soția sa – **Paraschiva** –, s-a stins din viață într-un mod cumplit și nedrept: s-a răsturnat cu sania trasă de cai năvărași, în ziua de 27 decembrie 1836, pe când trecea podul peste *Siret*.

Era al 7-lea copil, înaintea lui fiind **Șerban** (1841), **Nicolae** (Nicu, 1843), **Iorgu** (1844), **Ruxandra** (1845), **Ilie** (1846), **Maria** (Marghioala, 1848). După el, s-au născut: **Aglaia** (1852), **Harieta** (Henrietta, 1854), **Matei** (1856), **Vasile** (care a murit la vârsta de 1 an și jumătate).

Gheorghe Eminovici a înțeles că pentru a nu se pierde de neam, în imperiul alcătuit din „*petice*”, copiii săi trebuiau să învețe să vorbească, să scrie și să citească la o „*școală moldovenească*”, apoi să urmeze cursurile școlilor austriece, „*școli înalte*”, de unde puteau să aspire la funcții publice. Astfel, copiii săi au învățat, în clasele primare, în limba română, fiind obligați

¹ Leca Morariu, **Eminescu, note pentru o monografie**, Cernăuți, 1943. **Gheorghe Eminovici** și-a notat cu precizie ziua și ora nașterii celui de-al șaptelea din cei zece copii ai săi; la sfârșitul unei Psaltiri aparținând familiei, acesta a notat: „*astăzi, 20 decembrie, anul 1849, la patru ceasuri evropienești s-au născut fiul nostru Mihai*”. Mihai însuși și-a consemnat în registrul membrilor societății Junimea ziua de naștere: *20 decembrie 1849, de ignat*.

² George Călinescu, **Viața lui Mihai Eminescu**, Litera, Chișinău, 1998, p. 45.

să cunoască, în același timp, și limba germană. În orașul **Botoșani** funcționa *Școala domnească de la Sfântul Dumitru (Uspenia)*, unde se învăța carte în limba română, cu următoarele discipline de studiu: *citirea, scrierea, nume-rarea, gramatica, geografia, aritmetica, caligrafia și latina*.

• Limbile germană și franceză se predau numai la școlile particulare din **Botoșani**. De aceea, băieții lui **Gheorghe Eminovici – Șerban, Niculae, Ilie și Iorgu** –, au fost înscriși la cursurile școlii particulare din **Botoșani**, care funcționa la *Pensionul lui Ladislav Ferderber*. Se spune că pentru ca băieții săi să învețe bine și repede limba germană, **Gheorghe Eminovici** a angajat și ținut în casă un profesor de limbă germană, pe nume **Scarlat Woiacek de Voinski**. În 23 august 1852, **Șerban și Niculae** au primit pașaport spre a merge la **Cernăuți**,³ pentru a se înscrie și a învăța carte la Liceul german din **Cernăuți** (*Ober-Gymnasium*).

• În septembrie 1856, **Mihail a fost înscris în clasa I primară la Pensionul lui Ladislav Ferderber din Botoșani**, școală particulară, în care învățământul se desfășura în 3 limbi. **Mihai** a parcurs primul an de școală – 1856/1857 –, fără probleme, fascinat, probabil, de universul școlar în care-l duseseră anii copilăriei.

• În anul școlar 1857/1858, **Mihai a continuat clasa a II-a primară la Pensionul lui Ladislav Ferderber din Botoșani**. În acest timp, tatăl său se preocupa de îmbogățirea bibliotecii de familie din casa din **Ipoțești**, în care adunase cărți rare românești și manuscrise. În scurt timp, biblioteca – în care copiii n-aveau voie să intre fără știrea tatălui –, devenise prețuită chiar de unii boieri moldoveni, care-i cereau cărți cu „*împrumut pe garanție*”. Fiul său – **Matei** –, avea să scrie că tatăl său „*avea o memorie uimitoare, numai din contactul cu Balș, Hurmuzaki învățase bine memțește și binișor franțuzește. Cunoștea aproape toată Moldova...*”, iar pentru intelectuali devenise un fel de „*idol*”.⁴

1. Pe Drumul cărții de la Ipoțești la Cernăuți

• În 17 august 1857, **Gheorghe Eminovici** a obținut de la autorități un pașaport „*pi zăbavă de 11 luni*”, pentru băieții săi, care urmau să treacă granița cu **Austria** și să ajungă la **Cernăuți**, pentru a învăța „*carte nemțească*”. El rugase „*să se înscrie în acel pașaport și al cincilea fiu al meu Mihail, care iaste în vârstă de 7 ani; Statul: crescători; Părul: negru; Ochii: negri; Nasul: potrivit; Fața: smolită, având și acesta a urma studii*”.⁵ Astfel

³ George Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu*, Litera, Chișinău, 1998, p. 58.

⁴ Octav Minar, *op. cit.*, p. 9.

⁵ Gh. Ungureanu, *Documente inedite pentru cunoașterea copilăriei lui Eminescu*, în *Universul* literar, an 48 (1939), nr. 25, p. 6; Augustin Z.N. Pop, *Contribuții documentare la biografia lui Mihai Eminescu*, București, 1962, p. 146; George Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu*, Litera Internațional, București-Chișinău, p. 58.

a părăsit **Mihai** pentru prima oară satul **Ipoțești**, pentru a se îndrepta spre **Cernăuți**, în străinătate și a se obișnui cu drumul și cu imaginea aceluia oraș care **odinioară fusese al Moldovei**.

Pentru a ajunge din **Ipoțești** la **Cernăuți**, **Mihai** urma să treacă prin așezări care se aflau, de regulă, pe vetre de locuire ancestrală, dacice, fiind deci, „*moldovenești*”, adică **rumânești de la origine**. Frontiera cu **Austria** era la **Mihăileni**, iar orașul **Siret**, străvechea capitală a **Moldovei** era încorporată în ducatul Bucovinei.

Câteva date despre Cernăuți:

- în anul 1775 avea 338 de familii; autoritățile imperiale habsburgice **au colonizat urgent și masiv populație de limbă germană** – atât **germani**, cât și **evrei** vorbitori de **idiș** –, care au adoptat cu timpul limba germană înrudită;

- 1775: în raportul generalului **Spleny**, s-a consemnat: „*Cernăuții sunt o localitate destul de populată. Cele mai bune case de acolo aparțin evreilor;*

- 1848: la **Cernăuți** au găsit refugiații (priebegii) moldoveni un mediu prielnic pentru continuarea activității lor politice și literare; acolo a publicat poetul **Vasile Alecsandri** poemul *Deșteptarea României* și pamfletul în proză împotriva lui principelui **Dimitrie Sturza**, iar **Mihail Kogălniceanu** a redactat *Doleanțele partidei naționale în Moldova*;

- 1849: orașul **Cernăuți** a devenit capitala **Ducatului Bucovinei**, instituit prin *Constituția Austriei* din 4 martie 1849 și s-a dezvoltat mai ales datorită micii industrii și comerțului; în mahalaua **Roșa** s-au așezat **șvabi** aduși de pe malurile **Rinului**, buni gospodari; aceștia își lucrau ogoarele, prășind cai, vite și porci, femeile ocupându-se de grădinărit și cu vânzarea laptelui; **Emanuil Grigorovitz** și-a amintit că „*Școala nemțească e spațioasă, înaltă, cu două caturi. Casele șvabilor sânt albe, de zid. Cele ale românilor, mai mici și de lemn, stau ascunse printre pomete. Nici românii nu se dau însă în lături de la petreceri. La Clocucica, aceștia organizează clăci, la culesul de păpușoi și de poame, cu tradiționalele glume și ghicitori, cu hore, și chiar cu câte o masă îmbelșugată*”. **Cernăuți** a devenit simbolul unității de cuget și simțire a cărturarilor neamului românesc. În **Cernăuți** a continuat să pulseze **românismul** mai tare decât la **Iasi** sau în celelalte orașe ale **Moldovei**. În fruntea acestui curent naționalist s-au aflat **Gheorghe, Alecu și Eudoxiu**, urmașii bătrânului patriot **Doxachi Hurmuzaki** –, care au dus la împlinire testamentul tatălui lor.

2. Mihail la școlile nemțești din Cernăuți

• În septembrie 1858, **Mihail**, alături de tatăl său, s-a prezentat la **Școala primară ortodoxă orientală** (*National Hauptschule*) din Cernăuți, cu scopul de a se înscrie în clasa a III-a primară. Școala respectivă era situată pe lângă biserica „*Sfânta Paraschiva*”, la încrucișarea drumurilor care

coboară dinspre Pokuția și pornesc mai departe, spre Țara Moldovei.⁶ La acea școală, unde era director **Vasile Ilasievici** (*Wassilie Illasiewicz – de origine rutean*), disciplinele de studiu erau predate în limba germană.⁷ Dascălii, cu experiență didactică, erau și autori de manuale școlare și participanți activi la viața culturală a orașului **Cernăuți**.

Mihail a susținut examen de admitere, întrucât printr-un ordin al *Ministerului Instrucțiunii din Viena*, începând cu anul școlar 1858/1859, elevii din școlile primare particulare care voiau să fie admiși în gimnaziu trebuiau să susțină în acest scop examene de admitere, fiind înscriși fără examen doar absolvenții cu patru sau mai multe clase, de la școlile primare de stat din Imperiul habsburgic.⁸ El a trecut examenul de admitere, devenind în anul școlar 1858/1859 *elev în clasa a III-a primară la Școala primară ortodoxă orientală* (*National Hauptschule*) din **Cernăuți**.

Astfel a fost înscris în clasa a III-a,⁹ unde era institutor chiar directorul **Wassilie Illasiewicz**.¹⁰ Alături de acesta erau catihetul **Porfir Dimitrovici**, iar învățător (și profesor de limba germană) era **Ioan** (Iancu) **Litviniuc**.¹¹

Astfel, cu regretul obsesiv că n-a apucat din copilărie alte drumuri în viață, deși îi fuseseră deschise, copilul **Mihai Eminovici** și-a urmat calea destinului hărăzit. El avea să scrie mai târziu, cu nostalgia unei pierderi irecuperabile:¹² „*Regret amarnic că n-am învățat muzica, căci din copilărie, mama, care avea un glas fermecător întrecându-se cu tata, care cânta ca un adevărat artist din flaut, descoperise în mine și o ureche remarcabilă de muzician*”.

Mihail a fost pus de tatăl său «în cost», adică în gazdă, la dascălul **Aron Pumnul**, pe care-l cunoștea. Acesta avea două case la periferia orașului, nu departe de satul **Roșa**, străjuit din partea denord de străvechiul pisc împăturit, cu ruinele unui turn de piatră, numit de localnici **Țețina** (*Caecina*).¹³ Mihai a fost găzduit la „*Arune Pumnul, Feldgasse, nr.17*”. La „*Arune Pumnul*” erau găzduți și ceilalți 4 feciori ai săi,¹⁴ despre care soția dascălului nu avea păreri prea bune. Când se aflau la școală, păreau cumiți, dar

⁶ Mihai Prepelită, **Ucenic la Eminescu**, Editura „*Vasile Cârlova*”, București, 1997, p. 26.

⁷ Despre anii de studii, vezi, Teodor Ștefanelli, **Amintiri despre Eminescu**, Editura „*Junimea*”, Iași, 1983; Augustin Z.N. Pop, **Întregiri documentare la biografia lui Eminescu**, Editura „*Eminescu*”, București, 1983.

⁸ Pavel Țugui, **Amintiri despre Eminescu**, Editura *Scrisul românesc*, Craiova, 1996.

⁹ Mihai Prepelită, **Ucenic la Eminescu**, Editura „*Vasile Cârlova*”, București, 1997, p. 28.

¹⁰ **Idem.**, p. 30.

¹¹ George Călinescu, *op. cit.*, p. 60.

¹² Viorel Cosma, **Expoziția Eminescu în lumea muzicii**, în „*Steagul roșu*”, nr. 1662, București, 16 iunie 1964, p. 13.

¹³ Mihai Prepelită, **Ucenic la Eminescu**, Editura „*Vasile Cârlova*”, București, 1997, p. 21.

¹⁴ Mihai Prepelită, *op. cit.*, p. 28.

după ce se întorceau și erau împreună, frații **Eminovici** se luau la hartă din motive copilărești, numai de ei știute. Pentru a preveni și a opri gâlcevile, care făceau impresie proastă celor din jur, tatăl lor a mai căutat o gazdă, pentru a-i despărți pe bătauși și a-i stăpâni mai ușor.

• Pentru **Gheorghe Eminovici**, problema urgentă era obținerea prelungirii pașaportului colectiv pentru cei cinci « *alumni* ». Drept pentru care, în 17 octombrie 1858, a adresat următoarea cerere „*Onoratului Secretariat de Stat al Principatului*”, condus la acea dată de Excelența Sa Prințul **Nicolae Conachi-Vogoridi**, Caimacam al **Principatului Moldovei**: „*Fiii mei Șerban, Neculai, Gheorghie, Ilie și Mihail să găsesc la Cernăuți în Bucovina cu pașaport din anul convenit, înaintînd studiile, și fiind acel pașaport expirat, de aceea rog pe onoratul secretariat spre a li să slobozi un nou pașaport pe zăbavă de unsprezece luni și supt a mea chezășie. Iar pașaportul expirat am a-l înfățoșa onorat Secretariatului de Stat în termen de două luni zile*”.¹⁵ Cererea a fost onorată, noul pașaport urmînd „*a fi înfățoșat spre vizarea autorităților străine competente*”, avînd puterea de „*a le da ajutor și protecție în caz de trebuință*”.

• În scurt timp, **Mihail** s-a trezit într-o altă lume, cu alte reguli disciplinare și, mai ales, cu alte moravuri decât cele pe care le lăsase în **Moldova**. Profesorul **Iorgu G. Toma** din **Cernăuți** a consemnat atmosfera de teroare în care erau obligați copiii români să învețe carte în școlile habsburgice. Aceștia nu aveau voie să vorbească românește nici între ei, și dacă se întâmpla ca un elev să fie prins că vorbește românește „*i se anina de gât un măgar tăiat din hârtie ori zugrăvit pe o tablă de lemn, de care era legat o ață, și măgarul acela trebuia să-l poarte școlarul român în decursul întregii săptămâni până sâmbătă. Sâmbăta se chemau apoi școlarii din toate clasele la un loc, și toți aveau dreptul de a stupi (scuipa) asupra păcătoșilor români cu măgarii la gât. Adică pentru vorba românească copiii români erau rușinați și stupeți de alți copii români*”. Această umilință n-a putut fi îndreptată în totalitate nici după ce Consistoriul ortodox, prin rezoluția de la 18 mai 1844, a preluat conducerea acestor școli.

• La început, lui **Mihail** i-a fost greu, deoarece nu știa bine limba germană, însă dascălul său, **Ioan (Iancu) Litviniuc**, a dovedit măiestrie și diplomație în activitatea cu școlarii. El i-a introdus, concomitent, în tainele gramaticii limbii române și germane și i-a învățat să scrie frumos, adică să picteze literele. **Mihail** a urmat cu regularitate anul școlar 1858/1859, s-a dovedit a fi un elev silitor, cu bune purtări. El se aplecase bine pe învățătură, socotea mulțumitor și scria caligrafic, era bun la religie, foarte bun la limba română, fiind clasificat al 15-lea între 72 de elevi.¹⁶ **Mihail** era ocrotit de

¹⁵ Vasile Gogea, **(Re)citindu-l pe Eminescu. În umbra Timpului**, Editura Charmides, 2000, p. 9-10.

¹⁶ George Călinescu, *op. cit.*, p. 60.

Aron Pumnul, ca și cum ar fi fost propriul fiu. El avusese un băiat, pe nume **Ioan**, care murise în anul 1856, iar pe **Mihail** îl luase, ca un părinte iubitor, sub aripa sa protectoare. În conștiința parohiei, la rubrica referitoare la **Aron Pumnul** s-a inserat următorul înscris: „*Copil de suf (let) Mihail 858*”.¹⁷ Expresia „*copil de suflet*” semnifica „*copil adoptat*” de o familie cucernică, binevoitoare, interesată sau milostivă.

Ceilalți fărtați **Eminovici** nu-i dădeau un bun exemplu de comportament școlar. Se hârjoneau între ei, apoi băteau mingea pe toloaca de lângă **Grădina Publică**, unde se încăierau deseori la bătaie cu niște calfe de prin atelierele apropiate. Profesorul **Aron Pumnul** a rugat-o pe nevasta lui să-i împace, dar aceștia cunoșteau numai o singură metodă efectivă – bățul! Pentru asta s-a ales cu o poreclă frumoșică – **Pumnuleasa**.¹⁸

• În acele vremuri, în vatra **Daciei getice** s-a produs un eveniment crucial pentru neamul românesc, dar și pentru întreaga Europă. În 24 ianuarie 1859, colonelul moldovean **Alexandru Ioan Cuza** a fost ales *domnitor al Moldovei și Valahiei (Munteniei, Țării Românești)*, care au format un singur stat. Alegerea a avut mare răsunet în **Cernăuți**, a produs mare bucurie printre români și mânie printre oficialitățile imperiale habsburgice. În acel context, **Mihai** s-a aflat la casa părintească din **Ipotesti**.

Fratele său – **Nicolae** –, atent la evenimentele politice ale vremii, avea să scrie mai târziu că la auzul mult așteptatei și importante vești, „*oamenii se adunară în fața casei popei Vasile, fratele lui Ioan Iconomu [cel care îl botezase pe Mihai] de la Biserica Uspenia din Botușeni. Mihai era în mijlocul lor și pesemne auzise ce s'a petrecut, căci venind acasă începu să strige prin ogradă de bucurie: «Ura! Trăiască Unirea!».* Și, fără să mai aștepte, începu de cu noapte să împodobească gardul și pridvorul casei noastre cu brad verde și să ghirlăndească ferestrele cu stegulețe și flori de hârtie colorată. De unde le scotocise, nimeni n'a știut»”.¹⁹ **Mihai** a participat apoi la marea sărbătoare în **Ipotesti**, aflându-se în mijlocul țăranilor care jucau și se bucurau de izbânda neamului lor.

• Rupt din nevoi de învățătură din sânul familiei, **Mihai** aștepta cu nerăbdare vacanțele școlare, pe care le petrecea la **Ipotesti**. Atunci se adunau acolo frații săi și se simțeau în al nouălea cer. Frații cei mai mari umblau călare pe moșie, iar cei mici cutreierau pădurile și dormeau pe malul apei. **Mihai** avea să descrie în versuri duiioase acei ani plini de farmecul copilăriei:

*„Fiind băiet, păduri cutreieram
Și mă culcam ades lângă isvor,*

¹⁷ August Z.N. Pop, **Pe urmele lui Eminescu**, Editura *Sport-Turism*, București, 1978, p. 55.

¹⁸ Mihai Prepelită, **Ucenic la Eminescu**, Editura „*Vasile Cârlova*”, București, 1997, p. 31.

¹⁹ Octav Minar, **Cuza Vodă și Eminescu**, din „*Universul*” din 25 ianuarie 1940.

*Iar brațul drept sub cap eu mi-l puneam,
S-aud cum apa sună-ncetișor:
Un freamăt lin trecea din ram în ram
Și un miros venea adormitor.
Astfel ades eu nopți întregi am mas,
Blând îngânat de-al valurilor glas”.*

• În vacanțele mult așteptate, petrecute la **Ipotești** în sânul familiei, împreună cu frații săi, **Mihail** se scălda în baltă, citea povești din cărți aduse de tatăl său, se războia cu broaștele, făcea marșuri pe șura de paie. În anul 1859, deci la vârsta de 9 ani, **Mihail** a fost fascinat de o fată din **Ipotești**, pe nume **CASANDRA** – fata lui **Gheorghe a Lupului** –, mai în vârstă decât el, care arăta *ca floarea albă de cireș*. **Mihail** a fost copleșit de prima și tainica lui iubire, cu care se plimba prin lunci, prin codru, până la lacul fermecat, dedicând acestei fete cu păr blond, de o frumusețe rară, versurile:

*„Prin lanuri înflorite noi mergem împreună
Și mândre flori câmpene eu pentru dânsa strâng
Și ea la îngrijirea-mi cea dulce îmi zâmbește,
Iar sufletul îmi râde și inima îmi crește”.*

• În acel an, **Mihail** a trăit prima dramă a familiei. Sora lui – **Harieta (Henrieta)** – mai tânără cu patru ani decât el, a fost lovită de apoplexie, s-a îmbolnăvit grav și a rămas infirmă, neputând umbla tot restul vieții decât ajutată de niște proteze rudimentare din fier. Mihail avea să o numească „*nefericita copilă*”, suferind pentru ea toată viața.

• În septembrie 1859, **Mihail a fost înscris în clasa a IV-a primară**, având învățător (institutor) pe **Ioan Zybaczynski**. Însă, *la începutul primăverii anului 1860 a fugit de la școală*, parcurgând – după cum mărturisea **Matei** – fratele său –, peste 100 de kilometri pe jos. În 22 mai 1860, tatăl său a obținut un bilet de trecere peste graniță, pe timp de 48 de ore, pentru a-l duce din nou pe **Mihail** la școală, la **Cernăuți**. „*Băietul*” s-a conformat, de frică și de nevoie exigențelor tatălui său, astfel că *în iulie 1860 a absolvit clasa a IV-a a școlii primare din Cernăuți*, clasându-se al 5-lea între 82 de elevi. Chiar și institutorul clasei a IV-a, **Ioan Zybaczynski**, entuziasmat de rezultatele învățăcelului său, îi prevestea un viitor strălucit pe făgașul științelor.²⁰

• **Gheorghe Eminovici** a văzut și înțeles greutățile pe care băieții săi le întâmpinau la *Liceul german din Cernăuți*. Însă, în altă parte a **Bucovinei** nu se întrezăreau condiții mai bune de învățătură. Mai aproape de **Botoșani** era **Suceava**, fosta cetate de scaun a **Moldovei** în vremurile ei de glorie, locul său de baștină. Însă, aceeași situație umilitoare pentru români era și în școlile din acel oraș.

²⁰ Mihai Prepelită, **Ucenic la Eminescu**, Editura „*Vasile Cârlova*”, București, 1997, p. 32.

• **Gheorghe Eminovici** s-a informat asupra posibilităților pe care le aveau feciorii săi pentru a studia în școlile din *Ardeal* – încorporat în acel timp în *Imperiul austriac*. Astfel, a aflat că acolo erau mai multe gimnazii cu predare în limba română, respectiv în *Blaj, Beiuș, Sibiu și Brașov*, unde costurile pentru întreținerea școlărilor erau acceptabile. Astfel, a înțeles că același serviciu pe care îl făceau culturii neamului frații **Hurmuzaki** în *Bucovina*, îl făcea **Andrei Șaguna** în *Ardeal*. El a ales pentru fiii săi *Liceul german din Sibiu*, cu predare în limba germană, care le oferea posibilitatea să urmeze apoi mai ușor universități din *Austria* sau *Germania* – la *Viena* sau *Berlin* – și să obțină funcții publice în **ROMÂNIA**. Liceul respectiv, a cărui clădire a fost construită în anul 1779 în centrul orașului, în aceeași curte cu *Biserica Evanghelică*, continua Școala sibiană cu predare în limba germană, atestată documentar din anul 1380.

În 3 august 1860, **Gheorghe Eminovici** a înaintat Secretariatului de Stat din *Iași* o cerere pentru obținerea pașaportului pentru toate provinciile *Austriei*. Cererea a fost aprobată, astfel că în 10 august 1860, pe baza pașaportului eliberat, valabil pentru toate provinciile *Austriei*, trei dintre băieții lui – **Șerban, Nicolae și Ilie** – au părăsit orașul *Cernăuți* și au plecat în *Ardeal*, la *Sibiu*, pentru a-și completa studiile. Fratele său – **Ilie** –, a fost înscris la *Liceul german din Sibiu*, pentru a trece corigența pentru clasa a III-a și a termina, ca elev ordinar, clasa a IV-a. Despre ceilalți frați nu se cunosc date explicite referitoare la situația lor școlară.

La *Cernăuți* au mai rămas doi dintre băieții lui **Gheorghe Eminovici**: **Iorgu** – care urma să repete clasa a V-a, și **Mihail** – care urma să devină gimnazist (licean). Aceștia au rămas, în continuare, *în cost* la profesorul **Aron Pumnul**, care însă avea puține locuri de cazare.

• În septembrie 1860, **Mihail a fost înscris în clasa I la Liceul german din Cernăuți** – „*K.K. ober-Gymnasium*” –,²¹ al cărui director era **Ștefan Wolf**,²² cel cu mustăți copiate de la **Tarras Bulba** – bătrânul cazac zaporojean, imortalizat de scriitorul rus **Nikolai Gogol** în romanul istoric cu același nume, publicat în anul 1835. În momentul în care **Mihail** a pășit în cancelaria *Liceului german din Cernăuți* și a ajuns în fața directorului, acesta s-a mirat de „*marea prăsilă*” a familiei **Eminovici** și, speriat de isprăvile celorlalți frați ai săi, a exclamat: „*Și acesta e tot un Eminovici!*”²³

Astfel, **Mihail** și-a început viața de gimnazist (licean), cu amintirea poveștelor mamei, care îi dăduse un *șal turcesc* să nu răcească peste iarnă.

²¹ Despre anii de studii ai lui Eminescu, vezi, Teodor V. Ștefanelli, **Amintiri despre Eminescu**, Editura „Junimea”, Iași, 1983; Augustin Z.N. Pop, **Întregiri documentare la biografia lui Eminescu**, Editura „Eminescu”, București, 1983.

²² Mihai Prepelită, **Ucenic la Eminescu**, Editura „Vasile Cârlova”, București, 1997, p. 33.

²³ George Călinescu, *op. cit.*, p. 61.

Clădirea liceului avea formă de cutie lungă, un fel de „*ospiciu mohorât*”, iar disciplina era extrem de severă. Elevii n-aveau voie să umble prin cafenele și restaurante, să fumeze, fiind pedepsiți dacă nu mergeau la biserică.

• Profesorii erau bine pregătiți, mulți trecuseră prin vârtoarea revoluțiilor din anii 1848-1849, fiind apoi trimiși în **Bucovina**, socotită „*o margine de țară*”. Dintre dascăli se evidențiază **ARON PUMNUL**, iubit de copiii pentru blândețea și răbdarea lui, dar mai ales pentru patriotismul cucernic pe care îl insufla tinerilor școlari. În timpul liber, uneori îi aduna pe băieți și bătea mingea cu ei pe toloacă. **Alexandru Hurmuzaki**, unul dintre conducătorii mișcării naționale din Bucovina, avea să spună, pe bună dreptate, că **Aron Pumnul**, pe care **Gheorghe Eminovici** îl cunoștea, „*ne-a venit când aveam mai mare lipsă de el*”.²⁴ „*Pumnul – a consemnat Teodor V. Ștefanelli (Ștefaniuc, elev la Gimnaziu, coleg cu Mihail) – locuia în casele proprii, aproape de periferia orașului, în strada care astăzi poartă numele lui. El avea două case în aceeași curte. Dacă intrai pe o porțiță de lemn în această curte, te aflai în amândouă casele. Cea din dreapta mai mare și mai înaltă, cu cerdac dinainte, era casa unde locuia Pumnul, iar cea din stânga, mai mică și mai joasă, era menită pentru studenții ce-i găzduia Pumnul. În această casuță se afla și o mică bibliotecă a studenților români, căci după legile școlare, studenții nu aveau voie să întrețină biblioteci și ar fi fost confiscată și această bibliotecă, dacă în ochii lumii nu ar fi trecut de proprietate a lui Pumnul*”.²⁵

Biblioteca Pumnului era alcătuită din cărți dăruite de „**Pumnul**”, de studenți și de alți bărbați, prieteni ai tinerilor români și ai culturii neamului. Avea un fond de carte modest, care cuprindea broșuri, calendare cu adaus beletristic, cărți referitoare la istoria românilor și letopisețele lui **Mihail Kogălniceanu**, foi volante, reviste literare mai vechi, volume răzlețe din poezii și scriitorii români. În **Cernăuți**, aceasta era unica bibliotecă unde studenții puteau citi cu înlesnire și împrumuta cu folos cărți românești. Aceasta s-a aflat la dispoziția școlarilor români fără un orar precis, aceștia participând și la administrarea fondului de carte. Bibliotecar era, de regulă, un student găzduit de profesorul **Aron Pumnul**, care locuia în camera în care se afla și biblioteca. Din anul 1861, **Biblioteca Pumnului** a fost donată **Liceului german** și mutată efectiv în clădirea acestuia, unde a funcționat cu program de două zile pe săptămână. Fondul bibliotecii s-a îmbogățit prin donații, în primul rând din partea elevilor, dar și din partea unor funcționari, oameni politici, proprietari, scriitori, teologi etc., cele mai multe donații făcându-le **Alexandru Hurmuzaki**. Pentru **Mihail**, **biblioteca Pumnului** a devenit darul cel mai de preț pe care i l-a hărăzit viața până în acel moment.

²⁴ Gheorghe C. Moldoveanu, **A fi național sau a nu fi**, Editura PIM, Iași, 2013, p. 115.

²⁵ Vladimir Dogaru, **Ei l-au cunoscut pe Eminescu**, Editura „*Ion Creangă*”, 1984, p. 66.

În noul context, **Mihail** a fost mutat de tatăl său la o altă gazdă, în casa unui birjar rutean, pe nume **Pan Dziercek** sau jupânul **Țirțec**.²⁶ La birjarul **Țirțec** mai stăteau în gazdă mai mulți băieți: doi frați **Ștefanovici**, pentru care părinții închiriară o odaie separată, doi frați **Dașkevici**, privilegiați, căci erau feciori de popă și încă **Ion Șahin**. Birjarul i-a rânduit lui **Mihail** o chilioară mai strâmtă, ca să nu cheltuie prea multe lumânări, și i-a mai dat și pe alți trei băieți.²⁷

- Printre dascăli, mare trecere avea preasfinția-sa părintele catihet **Veniamin Iliuț** (născut la 10 august 1806 în *Crasna*) – un om trecut prin viață, înalt, frumos, căruia copiii îi ziceau mai pe scurt „**Popa**”. Acesta avea în gazdă, fără plată, vreo 27 de băieți de țărani săraci, care însă dormeau pe jos într-o odaie și o bucătărie, ca scrumbiile într-un poloboc. Față de acei copii sărmani, el era afectuos, dar sever. Stătea în fruntea unei mese lungi și împărțea ziua băieților cafea, apoi citea romane franțuzești, iar seara lăsa cărțile lumești și lua în mâini *Acatistul* sau *Viețile Sfinților*.

Acesta l-a privit pe elevul **Mihail Eminovici** cu încredere, crezând că va face din el atât un bun cunoscător al psalmilor, cât și un enoriaș ascultător și disciplinat. Îl recomandau familia, îndeosebi mama, o femeie evlavioasă, apoi fețele călugărești ale familiei, respectiv: doi dintre frații și trei dintre surorile **Ralucăi – Calinic, Iachift, Fevronia, Olimpiada și Sofia** –, precum și o nepoată de soră – **Xenia** – fata **Saftei Jurașcu** – erau călugări.

- Spre sfârșitul anului 1860, **Gheorghe Eminovici** i-a scos fiului său **Mihail** act de naștere de la oficiul parohial din *Botoșani*, conform căruia era născut de acum la **14 decembrie 1849**,²⁸ fără să cunoaștem motivele. Însă, în 4 ianuarie 1861, **Iorgu (George) Eminovici a părăsit Liceul german din Cernăuți**, urmându-i pe ceilalți frați – **Șerban, Nicolae (Neculai) și Ilie** – la *Sibiu*, unde au frecventat cursurile *Liceului german*. Cei patru băieți ai lui **Gheorghe Eminovici** au plecat de la *Liceul german din Cernăuți* în condiții încă neelucidate, dar toți având corigențe, repetențe sau restanțe.²⁹ **Niciunul dintre frații lui Mihail n-a terminat cu bine toate clasele la Liceul german din Cernăuți**. Probabil că, din cauza condițiilor grele, aproape insuportabile, **Mihail** a încercat să părăsească orașul *Cernăuți* și să se mute la alt liceu, în alt oraș. Pentru aceasta a solicitat un *Certificat școlar* care să ateste situația lui școlară. În certificatul respectiv, semnat de directorul **Ștefan Wolf** la 9 februarie 1861, s-a menționat că „*Mihail Eminovicz din Botoșani în Moldova*,

²⁶ Mihai Prepelită, **Ucenic la Eminescu**, Editura „Vasile Cârlova”, București, 1997, p. 36.

²⁷ Mihai Prepelită, *op. cit.*, p. 37.

²⁸ Mihai Prepelită, **Ucenic la Eminescu**, Editura „Vasile Cârlova”, București, 1997, p. 32.

²⁹ Radu Sbiera, **Amintiri despre Eminescu**, în *Bătălia bucovineană pentru Eminescu*, Editura Mușatinii (culegere de studii realizate de *Matei Eminescu, Vasile Gherasim, N.D. Giurescu, Ion Grămadă, Leca Morariu, Grigore Nandriș, Lucian Predescu, Radu Sbiera, T.V. Ștefanelli, Sofia Ștefanovici, Filimon Taniac*), p. 78-79.

elev al clasei întâia a liceului imp. reg. din Cernăuți, obține prin aceasta relativ la semestrul întâi al anului școlar 1861 certificat cu media generală bună, locuțiunea nr. 11 între 68 elevi”.

• **MIHAIL** a rămas la **Liceul german din Cernăuți**, însă tatăl său l-a mutat „în cost”, alături de alți copii școlari, la un anume **Nicolai Țirțec** (**Nicolaus Dzirzek**, „*pan Nicolae Țirțec*”), rutean de meserie birjar, care a locuit la început pe strada Școalei nr.799 (germ.Schulgasse), apoi pe strada „Sfintei Treimi”, nr.1.309 (germ. Dreifaltigkeitsgasse).³⁰ „**Pensiunea lui Țirțec**” (casă și anexe) era situată peste drum de bisericuța de lemn „Sfânta Treime”, iar odăile ei slujiseră drept chilii pentru călugări. Gospodăria era înconjurată de o grădină cu pomi roditori și plop, despărțită de locul unei fierării prin uluci năpădite de viță-de-vie. Astfel, **Mihail** a ajuns tovarăș cu doi frați **Ștefanovici** – care locuiau într-o cameră deosebită –, doi frați **Dașchevici** – băieți de preot – și un anume **Ion Șahin**. Odaia în care ședea **Mihail** împreună cu alți colegi dădea în grădină și avea la fereastră gratii de fier.

• În clasa I, **Mihail** a întâlnit copii care i-au devenit colegi, printre care s-au numărat **B. Missir**, trei frați **Manea**, doi frați **Goilav**, **Ilie Luția**, **Arthur Hyneck** (din **Botoșani**). El a fost perceput de colegi ca un băiețel mărunț și îndesat, rumenit la față de aerul de țară și curat, cu părul mare dat peste ceafă, cu fruntea lată și ochii mari, cu umerii obrajilor puțin ieșiți. Școlarii români erau catehisiți în fiecare duminică, într-o sală mare a liceului, de către părintele-călugăr (catihet) **Veniamin Iliuț**. Despre „*popa*” Iliuț se spune că era irascibil și certăreț, lipsit de duhul blândeții preotești. În tinerețe, pe timpul când era paroh în **Prisăcareni** (actualul raion **Hliboca**) l-a insultat cu vorbe triviale pe **Ion Jireadă** din **Carapciu**.³¹ În urma plângerii acestuia și a cercetărilor care au urmat între 1840-1844, **Veniamin Iliuț** a fost scos din slujbă și silit să se călugărească (între timp i-a murit soția). Ca profesor, era lipsit de tact și simț pedagogic: le ținea școlarii niște *predici videlicet „exhortae”*, având obiceiul de a striga catalogul și de a-i nota cu notă rea la purtare pe cei care lipseau prea des. Atunci când părintele-călugăr îi pornea *in corpora* la catedrală (cum făcea după fiecare predică) băieții o tureau care încotro puteau și vedeau cu ochii.

Deși făcea parte dintr-o familie creștină, evlavioasă, **Mihail** n-a avut tragere de inimă pentru *exhortele popii* și lipsea des de la acestea ori se făcea nevăzut când erau mânați școlarii spre biserică. Drept consecință, sfinția-sa îl „*pârli*”, însemnându-l la conduită cu vorbele: *tadelnswerth wegen Versäumniß der Exorten*, adică, mai pe românește: „*ticălos, fuge de la predică*”.³² Însă, atunci când era în ape bune, **Veniamin Iliuț** devenea

³⁰ George Călinescu, *op. cit.*, p. 61-62.

³¹ **Arhiva regională Cernăuți**, Fond 320, op. 2, dosar 140.

³² George Călinescu, *op. cit.*, p. 66.

generos,³³ tratându-i pe cei care-i treceau pragul casei ca pe musafiri autentici. De pildă, într-o zi, **Mihail Eminovici** și **Ion Șahin** s-au dus la colegul lor **Hodovansky**, aflat în gazdă la „**popa Veniamin**”. Acesta, vrând să-și arate generozitatea, a început să le împartă musafirilor faguri de miere cu lingura, dar, ca să nu le dea prea mult, se făcea că își citește Acatistul. Atunci **Hodovansky** luă un polonic, îi tăie coada și-l înmână părintelui, care însă, simțindu-l greu, îl aruncă furios înspre înșelător, lovind pe elevul **Mihail Eminovici**.

În acel an, **Aron Pumnul** s-a îmbolnăvit, astfel că a fost suplinat de **Mihail (Miron) Călinescu (Kalinowski)**, preot, apoi călugărit. Din aprilie până în iulie 1861, din lipsa unui profesor la limba română, acesta i-a fost dascăl, accidental, și lui **Mihail**, în clasa I-a gimnazială, semestrul II. Din această cauză, limba română n-a fost predată în semestrul I. Despre acest dascăl suplinitor s-a spus că avea pregătire intelectuală la nivelul colegului său, **Iliuț**. În cele câteva luni de la sfârșitul semestrului II, acest dascăl n-a reușit să-l obișnuiască pe elevul **Mihail Eminovici** să spună pe de rost din gramatica lui **Măcărescu** și i-a pus în catalog nota *hinreichend* („slab”). Această notă, alături de cea pusă de **Iliuț**, era să-l coste anul școlar sau, cel puțin, o corigență la acest obiect. **Mihail a terminat clasa I (anul școlar 1860-1861) cu rezultate bune** - „excellent” la Limba română și „foarte bine” la Istorie – fiind clasificat al 11-lea în primul semestru și al 23-lea în cel de-al doilea semestru. **Pedagogul Vasile Bumbac**, l-a cunoscut pe elevul **Mihail Eminovici**, afirmând că el cunoștea pe de rost multe basme populare, având un dar aparte de a ști a le povesti cu mult patos.

• **Mihail** rămăsese ultimul băiat al lui **Gheorghe Eminovici** care mai frecventa *Liceul german din Cernăuți*. În septembrie 1861, **Mihail a intrat în clasa a II-a (anul școlar 1861/1862)**, iar **Ilie** s-a înscris la *Școala națională de medicină și farmacie din București*. Astfel, **Ilie a fost primul copil al lui Gheorghe Eminovici care a urmat studiile superioare în ROMÂNIA**, unde se născuse de puțină vreme învățământul superior medical și farmaceutic. Aceasta se datora, în bună parte, medicului **Carol Davila** – de origine franceză.³⁴

• După ce a pășit în anul al II-lea de gimnaziu, **Mihail** l-a cunoscut pe **Teodor Ștefanelli (Theodor V. Ștefaniuc)**, născut în orașul **Siret**, care era de-abia „boboc”, adică în clasa I. Acesta avea să consemneze că „*Pe atunci Eminescu purta numele de Eminoviciu. Parcă-l văd și astăzi: mic și îndesat, cu părul negru pieptănat de la frunte spre ceafă, cu fruntea lată, fața lungăreață, umerii obrazilor puțin ridicați, ochii nu mari, dar vii, colorul feței întunecat prin care străbătea însă rumeneala sănătoasă a obrazilor.*”

³³ George Călinescu, *op. cit.*, p. 63.

³⁴ Vezi, pe larg, Gheorghe Brătescu, **Tineretea lui Carol Davila**, Editura „Albatros”, București, 1979.

Era totdeauna curat îmbrăcat". Cei doi elevi au devenit prieteni de-o viață, deși cât timp au stat în **Cernăuți** s-au întâlnit doar duminica și în sărbătorile mari, la exercițiile religioase ținute de bătrânul și severul catehet („*popa*”) **Veniamin Iliuț**.³⁵

• În anul al II-lea de gimnaziu, disciplina de studiu căreia i se acorda cea mai mare importanță era *Limba și Literatura românească*. Aceasta era predată de profesorul **Aron Pumnul** („*când era sănătos*”), iar dacă nu se simțea bine și lipsea de la școală, de către profesorul român moldovean **I.G. SBIERA** – culegător de creații populare, iar ulterior autor de studii de ținută academică.³⁶

În cei zece ani de profesorat la gimnaziu, **I.G. Sbiera** s-a arătat a fi un adevărat urmaș al lui **Aron Pumnul**. Realizând faptul că elevilor le lipsesc elementare cunoștințe de istorie națională, a încercat să suplinească această lacună. Se documenta din lucrări de specialitate, învăța și-i învăța, la rândul-i, pe elevii săi, noțiuni elementare de istoria românilor și istoria limbii române, organiza excursii, serbări religioase, care se transformau în lecții de educație națională. Însă, Mihai avea o mare atracție față de Istorie. Prin anul II, profesorul de istorie **Ernst Rudolf Neunauer**, în vârstă cam de 40 de ani, originar din orașul **Iglau** (cu studii de filosofie la Praga și de drept la Viena), l-a notat cu „*Ausgezeichnet*” – adică „*cu cea mai bună medie*”. Din acel moment, tânărul gimnazist a devenit o figură cunoscută în gimnaziu, deoarece până la el n-o obținuse nimeni.³⁷

• În **Cernăuți** ajungeau cu mare greutate informații despre viața politică și culturală din **România**. Puținele cărți, reviste și ziare românești care treceau cu greu granița erau citite cu nesăț de intelectualii români aflați în capitala **Bucovinei** austriece. Printre cei care făceau propagandă subtilă, dar eficientă, pentru a implanta numele «**ROMÂNIA**» în conștiința tinerei generații se afla și profesorul **Aron Pumnul**. Acesta își precizase clar crezul său în revista „*Bucovina*”, unde afirmase că „*Poporul este trupul națiunii, iar limba este sufletul ei. Pentru aceea, precum trupul fără suflet e mort, tot așa e moartă și națiunea fără limbă. Naționalitatea e dumnezeiescul, eternul, înnăscutul și neînstrăinabilul drept de a-și întrebuința limba în toate trebuințele vieții: în casă, în biserică, în școală și administrațiune*”.³⁸ La rândul său, **I.G. Sbiera** era conștient că fără strădaniile dascălilor de a-i

³⁵ Teodor V. Ștefanelli, **Amintiri despre Eminescu**, Editura „*Junimea*”, Iași, 1983, p. 61.

³⁶ N.Tcaciuc-Albu, **Viața și opera lui I.G. Sbiera**, Cernăuți, 1936; Alin Niculică, **Ion G. Sbiera. Viața și opera**, Suceava, 2005.

³⁷ Mihai Prepeliță, **Ucenic la Eminescu**, Editura „*Vasile Cârlova*”, București, 1997, p. 53.

³⁸ Aron Pumnul, **Neatîrnarea limbei române**, în **Aron Pumnul. Voci asupra vieții și însemnătății lui, dimpreună cu documente relative la înființarea catedrei de limba și literatura românească la gimnaziul superior din Cernăuți...**, Cernăuți, 1989, p. 48; Gheorghe C. Moldoveanu, **A fi național sau a nu fi**, Editura PIM, Iași, 2013, p. 117.

învăța pe copii carte, și, în primul rând istoria neamului, „era cel mai mare pericol ca amintirile românești să se stingă cu desăvârșire și conștiința națională să amorțească pe vecie”.³⁹ Cei doi dascăli – **Aron Pumnul** și **I.G. Sbiera** – au fost simbolurile care au adunat în jurul lor școlarii români aflați la studii în Bucovina cea înstrăinată, într-un mediu socio-politic ostil, care le agresa identitatea de neam. **Teodor V. Ștefanelli** avea să afirme că „Acești doi profesori ne-au inițiat în gramatica și literatura românească și ne-au predat și puțină istorie națională, atât cât era pe atunci permis să ascultăm din istoria neamului nostru”.⁴⁰

• **MIHAIL** a preferat anumite discipline de studiu și a iubit în primul rând lectura, practică mai ales în afara școlii, inclusiv urcat pe acoperișul șurii sau al casei părintești din **Ipotesti**. Însă, nu i-a plăcut să învețe lecțiile predate de dascăli în timpul orelor de clasă. De aceea a luat note slabe (rele), care l-au pus în dușmănie constantă cu anumite discipline de studiu.

Teodor V. Ștefanelli avea să relateze că: „Eminescu ne vorbea adese în clasă și noi îl ascultam cu plăcere, pentru că vorbea românește mai corect decât noi, și se ferea și de așa numitele expresii pumnuliste care prinsese rădăcină între studenți. Pe lângă aceasta mai avea și un dar deosebit pentru a istorisi. Poate că împrejurarea că era din România a fost una din cauzele că noi bucovinenii țineam atât de mult la Eminescu și că Aron Pumnul îl trata cu deosebită bunăvoință și-l lua ades la sine”.⁴¹

MIHAI s-a remarcat la disciplinele de studiu *Religia și Limba românească*. După cum avea să consemneze **Teodor V. Ștefanelli**, **Mihail** era „cât toți elevii români ai clasei la un loc”. El cunoștea gramatica și literatura română mai bine decât toți elevii, iar „în ce privește istoria națională, nici nu ne puteam asemăna cu dînsul, pentru că el avea o deosebită predilecție pentru aceasta și se vede că avea și din România cărți de istorie națională, pe cînd ceilalți elevi nu aveam astfel de cărți, dar nici nu le puteam afla undeva”.⁴² Însă, disciplina de studiu pe care n-a iubit-o de nici o culoare a curcubeului a fost *matematica*. De aceea, s-a învoit cu **Constantin Ștefanovici** să-i facă temele, iar el să-i spună povești. „Eu știu chinul ce l-am avut însumi – avea să spună **Mihai** mai târziu – cu matematicile în copilărie din cauza modului rău în care mi se propunea, deși în de altfel eram unul din capetele cele mai deștepte. N-ajunsesem nici la vârsta de douăzeci de ani să știu tabla pitagoreică, tocmai pentru că (nu) se pusese în joc judecata, ci memoria. Și deși aveam o memorie fenomenală,

³⁹ Ioan G. Sbiera, **Familia Sbiera după tradițiune și istorie și amintiri din viața autorului**, Cernăuți, 1899, p. 150.

⁴⁰ Vladimir Dogaru, **Ei l-au cunoscut pe Eminescu**, Editura „Ion Creangă”, București, 1984, p. 62.

⁴¹ **Ibidem**.

⁴² Vladimir Dogaru, **op. cit.**, p. 63.

numere nu puteam învăța deloc pe de rost, încât îmi intrase-n cap ideea că matematicile sunt științele cele mai grele de pe fața pământului”.⁴³

• Viața gimnaziștilor (liceenilor) puși „în cost” la ruteanul birjar **Nicolai Țirțec** era infernală. Acesta era un speculant, n-avea mamă, n-avea tată, parcă fusese ouat și nu fătat. Pentru ca să nu facă focul în casă, îi ghemuise, iarna, pe toți copiii într-o chilie, iar seara nu le da de mâncare decât porumb fiert în lapte. De aceea copiii, înfometați, furau mere și făceau *chisăliță* și *povidlă* din poame.⁴⁴ Pregătirea pentru culcare se petrecea „cu zarva ce o fac găinile până se așază în coteț”. Tovarășii de cameră ai lui **Mihai** își istoriseau isprăvile de peste zi și își plănuiau unul altuia farse peste noapte. **Mihai**, care avea obiceiul să stea acasă să citească și era bun povestitor, era pus să le istorisească tot ce citise sau să le spună basme. El le respecta dorința, de voie, de nevoie, căci în caz că se opunea era bătut cu pernele. Pe pereții căsuței din grădină, **Mihai** făcuse o galerie de tablouri cu ilustrațiunile din jurnale, pentru vederea căreia trebuia să se plătească intrarea. Împreună cu un coleg, probabil, poreclit **Armanul**, cu care sta în odaia din pod, jucau teatru, piese nemțești.

Anturajul în care **Mihai** a fost obligat sub presiune psihică să se integreze, l-a marcat într-o oarecare măsură pentru tot restul vieții.⁴⁵ Peste noapte, unii „chiriași” se furișau în grădină și furau mere din pom ori prin scuturătură. Pentru a se răzbuna, îl strigau pe rutean, urlând în noapte ca din pivniță: „pani Țirțec, pani Țirțec!”, până ce-l scoteau buimăcit din casă, apoi fugeau. Tovarășii lui **Mihai** născociră o sperietoare lugubră, cu care-l vârău pe **Nicolai Țirțec** în toate spaimele nopții, știind că era fricos din fire și nu ședea bucuros singur. Când învățau la științele naturale despre maimuțe, copiii-chiriași se cățărau în nuc spre a le pricepe mai bine mișcărilor, iar **Mihai** se cuibărea ca vulturul într-un pom din grădină.

Toamna, **Mihail** culegea mere rămase din scuturătură. Prietenii îl dedară pe **Mihai** să joace cărți, chiar pe bani: *ferber cu șantel și fără*. Mânați de un anume **Lozinschi**, băieții se duceau în beciul unui crâșmar din *Ulița Jidovească*, cu firma *La cocoșul roșu*. Aci, într-o hrubă fără ferestre, așezați pe un poloboc răsturnat, jucau cărți la lumina unei lumânări de seu înfipite într-un cartof mare. **Lozinschi**, înțeles cu crâșmarul, le lua bani, straie, cărți vechi. Aici pierdu elevul **Mihail Eminovici** șalul turcesc pe care mamă-sa i-l dăduse ca să nu răcească!

• Cei doi frați **Ștefanovici** aveau obiceiul să prindă păsări, ciocănituri și să le țină în colivie. Aceștia au vrut să-i vândă cu orice chip lui **Mihail** o carte (*Biblische Geschichte Altes Testament*), însă el a refuzat. Pentru a se

⁴³ Vladimir Dogaru, *op. cit.*, p. 64.

⁴⁴ George Călinescu, *op. cit.*, p. 69.

⁴⁵ George Călinescu, *op. cit.*, p. 68-69.

răzbuna, cei doi frați l-au îmbiat să doarmă cu ei într-o chilie, unde-i spusera că s-ar fi spânzurat un călugăr.⁴⁶

Peste noapte, cu o sfoară legată din vreme, cei doi frați începură să zgâlțâie geamul, în vreme ce unul, vorbind într-o cofă goală, ca un strigoii, zicea nemțește: „*Eminowicz, Eminowicz, warum kaufst du nicht Biblische Geschichte?*” (*Eminovici, de ce nu cumperi cartea?*). Apoi îi puseră plapuma în cap și-l loviră cu sfeșnicul, până ce **Mihail**, tremurând de spaimă, făgădui că va cumpăra Biblia.

Mihail, înspăimântat, s-a plâns gazdei că odaia e bântuită de stafii. Astfel, ruteanul birjar s-a hotărât să nu doarmă într-o noapte, spre a da de rost duhurilor necurate. Și-a aprins ciubucul cel lung și s-a pus să vegheze, dar curând a ațipit. Copiii pregătiseră dinainte un pepene găurit în chip de cap de mort, cu lumânare înăuntru, și un cearceaf mare. Când sforăiturile bătrânului erau mai sonore, un zornăit lugubru a cutremurat ferestrele deschise pe jumătate și legate cu sfoară. O stafie albă cu ochi de foc și dinți clănțănitori, înfășurată în giulgiuri fâlfâitoare, a ieșit dintr-un scrin care se afla în cameră, iar **Țirțec** a sărit în picioare. Ca din depărtare, un glas înăbușit (un băiat vorbea într-un pahar apăsător pe buze) se auzi zicând: „*Țirțec, iapa-ți piere-n grajd*”. Ținând ciubucul în mână, **Țirțec** a dat năvală afară cu ochii pustii să vadă ce-i, când dintr-un pom din grădină sări unul, care furase mere. Hoțul a sărit peste gard, iar **Țirțec** s-a luat după el, însă „*căzu în gura unor câini*”. Datorită răului tratament, prin luna mai 1862, unii băieții-chiriași plecaseră de la **Nicolai Țirțec**, găsindu-și alte locuri de găzduire.

Însă, **Mihail** n-a putut pleca pentru că, neplătind *costul*, gazda îl oprise pe el drept zălog. Condițiile mizerabile, pe care nu le-a mai putut suporta, hrana proastă, precum și spaimele provocate de locul în care era proțâpăit, l-au făcut să dea în *friguri*. N-a mai putut răbda acea situație îngrozitoare, care se adăuga la necazurile avute la școală, unde lua *note rele* la unele discipline școlare. De aceea, *s-a hotărât să lase Cernăuții și să fugă acasă, în Moldova, la Ipotești*.

MIHAIL a pornit pe jos până la târgul *Mihăileni*, însă, neavând *bilet de liberă circulație*, a trecut clandestin granița dintre *Austria* și *România*, pitit în dosul unei „*harabale de marfă*”. De la *Mihăileni* a pornit spre *Ipotești*, a ajuns în sat, dar i-a fost frică să meargă de-a dreptul acasă. A dat târcoale unui păr din ograda megieșului **Isăcescu**, pus tocmai pe o coastă, drept în fața casei familiei sale, iar episodul care a urmat a fost ținut minte toată voața, întrucât în acel moment se afla la moșie **Maica Fevronia**, care, privind spre deal, îi zise mamei sale: „*Ian te uită, Raluca, cum samănă băietul cela cu Mihail*”.⁴⁷ În scurt timp, **baba Prodăneasa** din sat a mers cu

⁴⁶ George Călinescu, *op. cit.*, p. 67-68.

⁴⁷ George Călinescu, *op. cit.*, p. 69.

vestea că băietul de pe coastă era chiar **Mihai**. Mama lui l-a pus pe vizitiul **Vasile Rusu** să-l prindă și să-l ducă în casă.

Însă, văzându-se încolțit, **Mihail** a încercat să fugă, țipând cât îl ținea gura, dar a fost luat pe sus și dat în primire mamei. Aceasta l-a ținut „*tăinuit*” până seara, când s-a întors soțul său, **Gheorghe**, căruia i-a spus, pe ocolite, întâmplarea cu *băietul* său. Acesta s-a supărat, i-a făcut *băietului* „*o morală aspră însoțită de numeroase demonstrațiuni contondente*”, apoi a încheiat dojenitor, cu mare necaz în suflet: „*Atâta treabă am, Ralucă, și acum trebuie să plec la Cernăuți, să duc pe tâlharul ista la școală*”.

A doua zi, „*tâlharul*” a încercat iar să fugă, iepurește, luând-o cu spor la deal, pe drumul care duce agale la **Botoșani**. A urmat altă scenă despre care Mihai avea să-și aducă aminte peste ani, cu mare nostalgie: ⁴⁸ Tatăl său a prins de veste că „*tâlharul*” a tulit-o și a trimis după el oameni călări.

Poterașii l-au ajuns din urmă, zicându-i: „*Haide îndărăt, cuconașule, haide la boier acasă, să te dea tot la Cernăuți, că nu-i chip altfel*”. El a replicat, țipând și zbatându-se să scape din mâinile puterii: „*La ce să mă dea la Cernăuți, că eu sunt învățat și fără Cernăuți*”.

Poterașii tatălui său l-au dus cu forța *la conac*, unde a fost legat cu frânghia și ținut astfel o zi întreagă. El se opintea să scape de legătura frânghiei, strigând: „*De ce mă legi degeaba, căci eu știu să mă dezleg*”.

Astfel, **Mihail** a fost dus *pe sus* înapoi, târâș-grăpiș, numa-n curmeziș, la **Cernăuți**, unde directorul **Ștefan Wolff**, sătul de năzdrăvaniile zgomoatoase ale copiilor lui **Gheorghe Eminovici**, n-a fost încântat să-l reprimească în școală. În acel an școlar, la disciplina de studiu *limba latină*, profesorul **Valentin Kermanner** i-a acordat calificativul „*insuficient*” pe un semestru, iar la *matematici*, profesorul **Johann Haiduk** i-a acordat calificativul „*insuficient*” pe ambele semestre.

În rezumat, tabloul rezultatelor la învățătură ale elevului **Mihail Eminovici** arăta astfel:

Pe semestrul I, obținuse următoarele calificative:

Religia = lăudabil;
Limba latină = eminent;
Geografie și istorie = foarte bine;
Matematici = insuficient;
Științele naturii = suficient.

În semestrul al II-lea, situația se prezenta astfel:

Religie = eminent;
Limba latină = insuficient;
Limba germană = mulțumitor;

⁴⁸ George Călinescu, *op. cit.*, p. 70.

Limba română = foarte lăudabil;
Geografie și Istorie = bun;
Matematici = insuficient;
Științele naturii = lăudabil.

În situația respectivă, cu „insuficient” la limba latină și matematici, elevul Eminovici Mihail a fost obligat să repete clasa a II-a.

• *În septembrie 1862 (anul școlar 1862/1863) elevul Eminovici Mihail a fost înscris tot în clasa a II-a.* Însă, n-a mai stat în gazdă la birjarul rutean **Nicolai Țirțec**, ci la un profesor de limba franceză – **Victor Blanchin** –, în *Strada Domnească-de-Jos*. Acesta ținea cu chirie casele lui **Samuil Morariu** (devenit mai apoi mitropolit al *Bucovinei*).⁴⁹

Gheorghe Eminovici a gândit că dacă *băietul* său **Mihai** va sta în casă cu un franțuz, s-ar fi deprins să vorbească, fără să vrea, în această limbă. Însă, franțuzul **Victor Blanchin** era un bețiv fruntaș, venea acasă pe două cărări și făcea multă gălăgie, sfădindu-se rău cu nevasta. Mai mult, l-au proțâpît pe **Mihai** într-o odaie nesănătoasă, din cauza căreia a căpătat o boală de urechi. Astfel, **Mihai** a înțeles că a scăpat de dracul (*ruteanul Țirțec*) și a dat de mama dracului (*franțuzul Blanchin*).

• Elevii români ai *Liceului german din Cernăuți* nu aveau o gramatică românească tipărită, învățând după dictatul profesorilor. Însă, **Mihail** primise „*scriptele*” de la **Pumnul** și-și prescrisese astfel *Gramatica*. De aceea, colegii lui îl rugau să le împrumute manuscriptul ca să-și prescrie și ei *Gramatica*. El împrumuta manuscriptul respectiv, cu condiția „*să nu-i îndoie colțurile filelor, adică să nu-i facă urechi de Eselschnecken*” (urechi de măgar, n.ns.).⁵⁰

Mihail n-a avut „*cărți de școală*” scrise special pentru istoria Românilor, dar a avut „*alte cărți vechi în care află ce-i trebuie*”. Pe lângă limba și istoria românească, el a studiat și istoria antică, cu predilecție istoria grecilor, romanilor, egiptenilor, babilonienilor, asirienilor, persienilor și a indienilor. **Teodor V. Ștefanelli** spune că „*Opul*” din care studia el această istorie era *Weltgeschichte* (Istoria lumii, n.ns.) de **Welter**.

Această carte era scrisă într-un mod care deștepta interesul tinerilor, întrucât cuprindea miturile, poveștile și legendele nebuloase în care erau învăluite originile acestor neamuri cu o cultură străveche. Cartea nu era impusă de legile școlare, dar cei mai mulți din școlari o aveau și se adăpau din ea cu știință de carte. Elevul **Eminovici (Eminoviciu) Mihail** nu se despărțea de dânsa, purtând-o cu el chiar și atunci când făcea doar simple plimbări.

⁴⁹ George Călinescu, *op. cit.*, p. 70.

⁵⁰ Vladimir Dogaru, **Ei l-au cunoscut pe Eminescu**, Editura „*Ion Creangă*”, București, 1984, p. 63.

Același **Teodor V. Ștefanelli** și-a amintit că, fiind în clasa a II-a, profesorul le-a predat istoria persienilor. Când a vorbit despre „tinerețele” regelui Cyrus, i-a muștră pe elevii de față, spunându-le că „în despărțitura A a acestei clase este un elev **Eminovici**, care știe istoria mai bine ca oricine”.⁵¹

Atracția lui **Mihail** pentru istoria antică și pentru faptele învăluite în nimburi antice și misterioase ale regilor din cea mai îndepărtată antichitate explică de ce ulterior a scos adeseori în relief figuri luminoase din cronicile antice, pline de misticism și de poezie.

Mihail a cercetat cu sârg *biblioteca Pumului*, unde citea cu nesăț, apoi își împrumuta cărți pe care le lua cu el pentru a le citi acasă. Când mergea la bibliotecă, trebuia să treacă pe lângă locuința lui **Teodor V. Ștefanelli**, pe care-l lua adesea cu el. **Teodor Ștefanelli** avea să relateze că **Mihail** „cetea cu înlesnire slova veche chirilică și mai cu seamă cărți vechi vedeam în mâna lui, iar letopisețele lui Kogălniceanu le lua acasă. Când a văzut că și eu citesc slova veche, m-a întrebat unde am deprins această slovă, că doar în școală nu se învață. Spunându-i că tatăl meu m-a învățat să cetesc slovele cele vechi după o psaltire și după o carte ce coprindea vieța sfinților, îmi zise, că și el acasă a deprins această slovă. Mai cu seamă în zile de duminici și sărbători îl aflam pe Eminescu regulat în bibliotecă, răsfoind, cetind și luând acasă tot cele mai vechi cărți. De aici ne putem explica acea cunoștință deplină a limbii cronicarilor pe care și-a însușit-o Eminescu și a frumoaselor forme ce le admirăm azi în scrierile sale”.⁵²

Mihail a citit și cărți germane care n-aveau legătură cu materiile pe care le învăța la orele de clasă. Odată a venit la **Teodor V. Ștefanelli** cu o carte intitulată *Mythologie für Nichtstudierende* (scrisă de G. Reimbeck, care prezenta mitologia grecilor și romanilor pe înțelesul maselor largi de cititori, n.ns.) și i-a spus că „după această carte învață mitologia grecilor și a romanilor”. Când colegul i-a spus că această carte nu este pentru studenți, **Mihail** i-a răspuns că el, „dacă are gust să învețe ceva temeinic, nu se ține de programa din școală”.⁵³ În primul semestru, elevul **Eminovici Mihail** a avut, în general, calificative bune: la limba română „*excellent*”, iar la istorie „*exceptional*”.

● În acel timp, familia **Eminovici** a avut bucurii, dar și o tristețe fără seamăn. În luna mai 1863, **Ilie** a absolvit cursurile Școlii naționale de medicină, întemeiată de **Carol Davila**, fiind numit *intern* la Spitalul „*Colentina*”, precum și *extern* la Spitalul „*Maternitatea*” (Spitalul de nașteri) din București. În 10 august 1863, **Iorgu** (George) **Eminovici** a fost avansat la gradul de *sergent* și mutat, la cerere, în garnizoana **București**. El a fost primul membru al familiei **Eminovici**, care a activat în cadrul armatei

⁵¹ Vladimir Dogaru, *op. cit.*, p. 63-64.

⁵² Vladimir Dogaru, *op. cit.*, p. 66.

⁵³ Vladimir Dogaru, *op. cit.*, p. 67.

naționale. L-a apreciat mult pe domnitorul **Alexandru Ioan Cuza**, care provenea dintr-o veche familie de dregători moldoveni din părțile Fălciului, menționată documentar pentru prima dată în anul 1638. Doi membri ai familiei sale au fost luptători pe plan politic național, plătind cu viața opoziția lor față de domniile fanariote.⁵⁴

• La **Cernăuți**, **Mihail** continua studiile în condiții din ce în ce mai grele și rele. El era bun de inimă, afectuos, fiind solidar cu colegii și tovarășii săi, ajunși la ananghie. De pildă, înainte de Paștele anului 1863, după sfârșitul orelor de învățatură, în timp ce colegii ieșeau din clasă, **Teodor V. Ștefanelli** s-a urcat pe catedră și a strigat cât l-a ținut gura: „*Petrecere bună, domnilor!*”. În acel moment, prin dreptul ușii deschise a trecut „*nevrosul de professor Vyslouzil*”, căruia nu i-a plăcut urarea strigată a lui **Teodor V. Ștefanelli**. S-a întors din mers și i-a dictat *agitatorului indisciplinat* pentru o oră **carcer** în clasa unde se afla. În scurt timp a apărut în ușa clasei **Onufri** – servitorul școlii – pentru a încuia ușa de la clasă, cu *încarceratul* înăuntru. Acesta **Onufri** era foarte popular printre elevi, pentru că-i împrumuta și cu parale când flămânzeau în școală și nu avea bani să cumpere covrigi sau mere. În momentul în care Onufri „meșterea” la broasca ușii pentru a o închide, pe coridor trecea elevul **Eminovici Mihail**. Prin ușa încă deschisă, el l-a zărit pe prietenul său și l-a întrebat ce-i cu el. Acesta i-a relatat, la repezeală, cu mare supărare, nenorocirea care a dat peste el. N-au putut vorbi mult, căci **Onufri** se grăbi să încuie ușa, iar **Teodor V. Ștefanelli** a rămas singur în **carcer**, foarte descurajat. Ce a urmat a fost relatat ulterior de către **Teodor V. Ștefanelli**: „*Dar, după vreo zece minute aud că scârțâie cheia la ușă și văd că intră Onufri și cu Eminescu în clasă. Eminescu avea toate buzunarele pline cu covrigi. El împrumutase bani de la Onufri, cumpăraseră covrigi, și-l înduplecase să-l slobozească pentru ca să stea cu mine până mă va libera. Ce voios eram acum și în profunzimea mulțumirii și zăpăcelii mele, i-am promis lui Eminescu că și eu voi sta cu dînsul cînd îl vor închide vreodată. Acu ne trecu timpul foarte repede, căci abia sfârșisem să mîncăm covrigii, și Onufri ne dete drumul, dar ne zise să nu spunem nimănui c-apoi vai de capul nostru, iar noi amîndoi ne-am dus drept pe tolocă unde împreună cu alți colegi am jucat mîngea pînă pe înserate*”.⁵⁵

• Începînd cu 16 aprilie 1863 –, dată la care începea prima zi de școală după vacanța Paștilor –, **numele elevului EMINOVICI MIHAIL n-a mai apărut în cataloage**.⁵⁶ El a rămas la **Ipotești**, cu consimțământul tatălui, care a crezut, fără să fie convins, că *băietul* său nu prea avea tragere de inimă

⁵⁴Vezi, pe larg, C.C. Giurescu, **Alexandru Ioan Cuza**, București, 1973.

⁵⁵Vladimir Dogaru, *op. cit.*, p. 91.

⁵⁶August Z.N. Pop, **Pe urmele lui Eminescu**, Editura *Sport-Turism*, București, 1978, p. 58.

pentru învățătură. Lipsa de bani pentru a plăti „*costul*”, l-a abătut și mai mult de la gândul de a-l duce înapoi pe **Mihail** la *Liceul german din Cernăuți*. El trebuia să acorde întâietate celorlalți copii, care terminaseră liceul și cereau întreținerea în școli mai înalte din străinătate. De aceea, a înțeles că-i bine să-l îndrepte pe **Mihail** spre un meșteșug potrivit puterilor lui, doctor sau *impegat* prin vreo instituție publică. Până la sfârșitul anului școlar, **Mihail** a rămas la *Ipotești*, unde a început pregătirea pentru a se prezenta la examene, ca elev pregătit *în particular*. În același timp, a dat câte o raită prin văi, dealuri, a cutreierat pădurile învecinate, intrând și prin casele unor bătrâni care știau să povestească.

● În acea vară-toamnă a anului 1863, deci la vârsta de 13 ani, s-a înfiripat prima iubire a lui **Mihail** pentru copila cu ochi albaștri, pe care a immortalizat-o măiestrit peste ani în poezia *Mortua est*:

„*Trecut-ai când ceru-i câmpie senină,
Cu râuri de lapte și flori de lumină,
Când norii cei negri par sombre palate,
De luna regină pe rând vizitate*”.

3. Încercarea lui Mihail de a continua studiile în ROMÂNIA

● Pentru a urca în anul școlar următor, **Mihail** a fost obligat să susțină examenul de promovare a clasei a II-a. La *Cernăuți*, în *Austria*, nu era posibil, întrucât părăsise intempestiv școala (gravă abatere disciplinară), dar și datorită faptului că n-avea bani să achite *costul*. În acea situație, tatăl său a încercat să-l înscrie la *Gimnaziul din Botoșani*, care nu mai era în *Moldova*, ci în **ROMÂNIA**. El a avut nevoie de un act care să dovedească situația la învățătură la Liceul german din *Cernăuți*. Astfel, în decembrie 1863, **Mihail** a mers din *Ipotești – România* –, la *Cernăuți*, în *Austria*, pentru a-și ridica „*Testimoniul*” cu situația la învățătură. Acesta a fost eliberat repede și cu exactitate de către direcția *Liceului german din Cernăuți*, cu nr. 17, semnat de către directorul **Ștefan Wolf**.

● La întoarcerea din *Cernăuți*, **Mihail** a călătorit împreună cu pedagogul **VASILE BUMBAC** din *Costâna*, aflat în gazdă la **Aron Pumnul**. Cei doi drumeți au parcurs, în vreme de iarnă (probabil cu sania trasă de cai!) drumul care lega orașul *Cernăuți* de târgul *Siret*, apoi de *Suceava*. **MIHAIL** a văzut *Suceava*, cu ochii săi iscoditori, din mers, la pas sau din căruță ori sania trasă de cai, descriind cu mâhnire un peisaj care l-a impresionat profund. El a constatat că din *Suceava* de odinioară nu mai rămăsese decât amintirea din vremea lui Ștefan cel Mare, spre suferința neamului său ajuns la bunul plac al străinilor și imperiilor vecine.⁵⁷

⁵⁷ George Călinescu, *op. cit.*, p. 89.

Cu această imagine a fostei capitale a **Moldovei**, **Mihai** a intrat în **Moldova** sa dragă, mergând spre răsărit, pentru a ajunge la **Botoșani**, apoi la casa părintească din **Ipotești**. După ce a lăsat în urmă nefericita **Suceavă**, înstrăinată de stăpânirea habsburgică și împoporată cu alogeni, **Mihai** a luat-o agale spre casa părintească din **Ipoteștii Botoșanilor**, în fapt ai **României**, trecând prin așezări care au fost, de la origine, românești. Dintre acestea i-a rămas în memorie satul **Baisa**, cu împrejurimile sale fermecătoare, scoțând în lumina istoriei scrise **Pădurea Baisa**, cu lacul din apropiere. Acesta a inspirat unele dintre cele mai frumoase poezii, pe care poetul **Mihai Eminescu** le-a creat și dăruit contemporanilor și urmașilor săi.

Astfel de poezie, intitulată „**O, ramâi**”, exprimă sentimente de conțopire a omului cu natura care-l învăluie și-l apără de necunoscut:

*„Astfel zise lin pădurea,
Bolși asupra-mi clătînând;
Șuieram l-a ei chemare
Ș-am ieșit în câmp râzând.
Astăzi chiar de m-aș întoarce
A-nțelege n-o mai pot...
Unde ești, copilărie,
Cu pădurea ta cu tot”.*

Tânărului **Mihail** îi atrăgeau privirea, în mod deosebit, nuferii albi și galbeni, care creșteau pe acest lac; în acest areal, coloritul copacilor, lacului și nuferilor, precum și zumzetul viețuitoarelor, întregeau cadrul în care imaginația lui vie confereau locului o semnificație aparte, exprimată în chip magistral mai târziu în poezia **Lacul**:

*„Lacul codrilor albastru
Nuferi galbeni îl încarcă;
Tresărind în cercuri albe
El cutremură o barcă”.*

Se spune că **Mihail** obișnuia să își sperie tatăl într-un mod cel puțin bizar: mergea în pădure să prindă șerpi și-i punea de vii în apropierea casei sale; apoi își chema tatăl să vadă „*ce pasăre a prins*” și stătea deoparte râzând când acesta dădea față-n față cu reptilele „*supărate*” o lua la sănătoasa, cu vorbele de rigoare.

• **Mihail** a ajuns, probabil, în **BOTOȘANI**, pentru a prezenta directorului Seminarului lui **Ladislav Ferderber** „*Testimoniul*” cu situația la învățătură, eliberat de către direcția *Liceului german din Cernăuți*, apoi s-a îndreptat bucuros spre casa părintească din **IPOTEȘTI**. După ce a ajuns la **Ipotești**, **Mihail** i-a trimis o scrisoare de mulțumire lui **Vasile Bumbac** în care a scris: „*Stimate Bădiță Basileus, îți mulțumesc din suflet pentru găzduire și cele IV caiete. Acolo e toată Bukovina! Ele sunt hrana mea de*

toate zilele. Sărbători cu bine și cu sănătate de la al Dumitale supus M. Emi. Decb. 863”.

• Însă, în scurt timp, **Mihail** a trăit o cruntă dramă. În 28 decembrie 1863, **a murit, în Spitalul oștirii din București, Ilie** – fratele cel mai iubit de **Mihail** –, după ce s-a îmbolnăvit de tifos, contractat de la soldații din *Spitalul Militar* (înființat în anul 1859). A fost înmormântat la 31 decembrie 1863, fără a fi prezent vreun membru al familiei! **Mihail** avea să scrie cu pioasă aducere aminte: „*De câte ori voi să-mi amintesc figura unui om nobil și inteligent pe care nu-l cunosc îmi iese Ilie înaintea mea – pare ca văd înaintea mea ochii lui albaștri – de câte ori citesc un pasagiu înțelept îmi pare că-l aud citit de glasul lui*”. A suferit cumplit după moartea fratelui său – **Ilie** –, care i-a înșeninat copilăria, dedicându-i poezia *Copii eram noi amândoi*, ale cărei versuri sintetizează întreaga sa copilărie:

„*Copii eram noi amândoi,
Frate-meu și cu mine.
Din coji de nuc-un car cu boi
Făceam și inhămam la el
Culbeci bătrâni cu coarne*”.

• În 20 ianuarie 1864, la *Ipoțești* s-a stins din viață **Casandra Elena** – fata lui **Gheorghe a Lupului** –, în vârstă de 19 ani. A fost răpusă de *dropică* (hidropizie – acumularea anormală de lichid în corp și umflarea acestuia) și înmormântată în țințirimea bisericii. **Mihail** a fost cuprins de o profundă tristețe pentru dispariția acelei ființe dragi, luată de „*Zburătorul*”, exprimată în versurile dedicate fetei:⁵⁸

„*Ea a murit*”.
– *Am îngropat-o-n zare
Sufletul ei de lume este plâns.
Am sfărmat arfa – și a mea cantare
S-a înăsprit, s-a adâncit, s-a stins*”.
(...)

4. Frecventarea fără rost a cursurilor Gimnaziului din Botoșani

• Întrucât situația financiară a familiei lui **Gheorghe Eminovici** era precară, la începutul anului 1864 **Mihail** a solicitat *Ministerului Învățământului din București* – personal ministrului **Dimitrie Bolintineanu** –, o subvenție pentru continuarea studiilor sau un loc de bursier la *Gimnaziul din Botoșani*.⁵⁹

⁵⁸ Augustin Z.N. Pop, *Pe urmele lui Eminescu*, Editura Sport-Turism, București, 1978, p. 41.

⁵⁹ Augustin Z.N. Pop, *Contribuții documentare la biografia lui Mihai Eminescu*, Editura Academiei R.P.R., 1962.

• Începând din ianuarie 1864, **Mihai a urmat, în fapt, cursurile Gimnaziului din Botoșani, pentru a termina clasa a II-a**. În același timp, **Matei**, fratele său era elev în clasa a I-a la **Gimnaziul din Botoșani**. Cei doi frați **Eminovici** au locuit împreună cu sora lor – **Aglaia** –, la mătușa lor – **Maria Mavrodin**. **Mihai** o ajuta pe sora sa, elevă la *Pensionul Zielinski*, să-și pregătească lecțiile. La *Gimnaziul din Botoșani*, **Mihai** a audiat cursuri de limba română și latină, științe naturale, istorie și geografie, matematică, franceză, caligrafie, germană și religie. Informații despre perioada școlară a lui **Mihail** în **Botoșani** au dat ulterior fratele poetului – **Matei Eminovici**, *botoșăneanul Gheorghe Bojeicu și un coleg de clasă – Gheorghe Galeriu*. Din relatările acestora reiese că **elevul Mihai Eminovici nu a fost trecut în matricola școlii**, așteptând aprobarea bursei de la Minister. Notele erau trecute mai întâi în cataloagele personale ale profesorilor și la sfârșit de lună erau înscrise în cataloagele oficiale.

• În acest timp, la **Botoșani** se afla, în drum spre **Cernăuți**, trupa teatrală a mării actrițe **Fanny Tardini** din **Galați** – orașul care a energizat marea epopee a nașterii și dezvoltării teatrului național românesc. La stăruința unor moșieri români din **Bucovina**, îndeodbi a fraților **Costin**, această trupă teatrală – numită și **Compania Fanny Tardini-Vlădicescu** – primise aprobarea *Agenției austriece din Iași* să susțină 20 de spectacole la **Cernăuți** în limba română, cu piese și cântece românești. Aceasta ajunsese cea mai mare și mai bine organizată trupă teatrală din provincie. După spusele lui **Teodor Burada**, actorii acestei trupe au dat câteva reprezentații în **Botoșani**, la care a fost, probabil, prezent și **Mihai**.

• Din cauza situației școlare neclarificate, **Mihail** a fost certat de tatăl său. Astfel, a încercat să acționeze pe cont propriu, în condiții de supraviețuire, pentru a ieși din acea situație stânjenitoare. În sprijinul său a sărit fratele său – **Șerban** –, care nu se știe cu exactitate în ce împrejurări se afla în acele momente la **Ipotesti**. În 8 februarie 1864, **Mihail** a trimis un memoriu către ministrul Instrucțiunilor Publice – **Dimitrie Bolintineanu** –, pentru obținerea unei burse de studiu la *Gimnaziul din Botoșani*.

În așteptarea aprobării, în februarie 1864, **Mihail** a urmat cursurile Gimnaziului din **Botoșani**, ca *privatist*, luând parte, cu siguranță, la reprezentațiile trupei **Fany Tardini**, al cărui repertoriu începea cu *vodevilul național „Radu Calomfirescu”*, scris de **Ion Dumitrescu-Movileanu**. Însă, în loc de aprobare a bursei, la 21 februarie 1864, prin Ordinul nr. 4.307, Ministerul a cerut directorului *Gimnaziului din Botoșani* informații despre elevul **Eminovici Mihail**, astfel: „*Subsemnatul, dorind a fi informat asupra purtării și învățaturii elevului Mihail Eminovici, din acel gimnaziu, are onoarea a vă invita să-i trimiteți, cât se va putea mai curând, o asemenea știință*”. Conducerea gimnaziului, prin directorul **Gheorghe Pădure**, profesor

de matematică, ce dispunea de un catalog personal unde trecea notele elevului **Eminovici Mihail**, a răspuns ministrului că „între elevii acestui Gimnasiu nu se găsește nici un elev cu asemenea conume, și apoi în cataloagele de la înființarea istui Gimnasiu nu se vede figurând ca atare”. Acest răspuns a fost posibil, întrucât actele de studii ale lui **Eminovici Mihail** erau trimise la Minister (ca dovadă a situației școlare), el neputând fi înscris la *Gimnaziu* fără aceste acte. Până la înapoierea certificatului de studii de către Minister, **Eminovici Mihail** era simplu auditor al cursurilor predate în *Gimnaziu*.

• La 8 februarie 1864, **Fanny Tardini** a făcut cerere *Agenției austriece din Iași*, rugând să intervină la guvernatorul Bucovinei pentru 20 de reprezentații teatrale în limba română.⁶⁰ După câteva reprezentații mult apreciate de public, trupa teatrală **Fany-Tardini** a plecat la **Cernăuți**, spre regretul lui **Mihail**, pentru care arta teatrală începea să devină visul vieții sale. În 29 februarie 1864, trupa respectivă și-a început primul turneu la **Cernăuți**, cu vodevilul național „*Radu Calomfirescu*”, scris de **Ion Dumitrescu-Movileanu**, vodevil național în 5 acte cu mare spectacol. Vodevilul evoca figura legendarului boier al lui **Mihai Viteazul**, distins în luptele cu tătarii.⁶¹ Reprezentațiile au avut un mare succes la publicul românesc din **Cernăuți**, precum și în întreaga **Bucovină**.⁶²

• **Mihail** încă mai credea în rezolvarea favorabilă de către Minister a cererii sale. În 16 martie 1864, a trimis „*Testimoniul*” său personal și un memoriu în care spunea: „*mă grăbesc de a Vă înainta cu onoare, Domnule Ministre, pe lângă aceasta precum în original așa și în copie notele, care mi s-au eliberat de către Onor Direcție al Gimnasiului cezaro-regesc superior din Cernăuți. 16 martie 1864*”. Ministerul a revenit și, în 21 martie 1864, prin Adresa nr. 9816 către *Gimnaziul din Botoșani*, a promis că elevul **Eminovici Mihail** va fi primit „*negreșit la ocaziune de vacanță, după ce, însă, va îndeplini condițiunile concursului*”.⁶³ Adresei i-a fost alăturat *testimoniul*, pentru a-l înapoia petentului. **Mihail** a consemnat în scris: „*Mi-am primit atestatul*”, semnând *M/Eminovici*. Însă, prin rezoluția din 8 aprilie 1864, **Ministerul nu i-a aprobat bursa de studii**, motivând că „*nefiind nici un loc vacant de bursier*”. Deci, a rămas valabilă rezoluția Ministerului din 21 martie 1864, nefavorabilă strădaniilor sale de a se reintegra în școală ca integralist, nu ca privatist.

⁶⁰ Mihai Prepeliță, **Ucenic la Eminescu**, Editura „*Vasile Cârlova*”, București, 1997, p. 57.

⁶¹ Stan V. Cristea, **Eminescu și Teleormanul**, Ediția a III-a, Editura „*Aius Printed*”, Craiova, 2014.

⁶² Mihai Prepeliță, **Ucenic la Eminescu**, Editura „*Vasile Cârlova*”, București, 1997, p. 216-239.

⁶³ August Z.N. Pop, **Pe urmele lui Eminescu**, Editura *Sport-Turism*, București, 1978, p. 60.

Mihail n-a putut obține o bursă de studii, deoarece acestea se acordau numai la începutul anului școlar, erau foarte puține, având prioritate cei mai săraci elevi din școală (aceștia fiind și cei mai mulți). N-a fost sprijinit de către directorul *Gimnaziului din Botoșani* pentru a continua studiile, deși situația lui materială era destul de grea, fiind și în conflict cu tatăl său. El a fost dezamăgit de **DIMITRIE BOLINTINEANU**, a cărui adolescență se aseamăna, în bună măsură, cu a lui.

- **Mihail** și-a dat seama că *frecventase timp de șase săptămâni cursurile, fără recunoaștere oficială*. În aceste condiții, tatăl său a hotărât să-l trimită din nou la **Cernăuți**, în *Bucovina austriacă*. **Mihail** a explicat motivele care l-au făcut să se înscrie și apoi să părăsească *Gimnaziul din Botoșani* într-o scrisoare trimisă în 26 martie 1864 către ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice: „Având lipsă nu numai de obiectele accesorii la studiile gimnaziale, dară chiar și de meziile de susținere – a scris **Mihai** –, am fost constrâns de a părăsi după un interval de șase săptămâni deja gimnaziul din orașul nașterii mele, spre a-mi căuta în altă parte existența”.

5. Înapoi la **Cernăuți**: între rafturile cu cărți și scena teatrală

- În luna mai 1864, **Mihai** era din nou la **Cernăuți**, urmând același drum, care trecea prin *târgul Mihăileni* și *orașul Siret*, pentru a-și continua studiile. El *s-a înscris*, cum era normal, *în clasa a II-a la Gimnaziul german*, deoarece nu absolvise această clasă. De data aceasta, a fost așezat în gazdă la **Aron Pumnul**, primind drept domiciliu biblioteca gimnaziștilor. La **Cernăuți**, **Mihai** a regăsit *trupa teatrală a Ștefaniei Tardini-Vlădicescu (Fanny Tardini)*, care era în plină desfășurare scenică la „*Hotel de Moldavie*”, lângă biserica *Sfânta Paraschiva*, pe strada *Lembergului*.

În acel context, românii bucovineni au avut ocazia de mult sperată de a participa la o adevărată lecție de istorie națională. **Fanny Tardini** a îmbinat, cu multă măiestrie, bogatul repertoriu de piese teatrale inofensive, acceptate sau încurajate de autoritățile imperiale austriece, cu piesele cu mare rezonanță și semnificație națională. Astfel, au fost scoase la lumină fapte și personaje istorice cu mare relevanță în istoria românilor, precum: **Radu Calomfirescu** (căpitan în oastea lui Mihai Viteazul), **Iancu Jianu, căpitan de haiduci, Soldatul și Plăieșul, Doi soldați români**”, **Bogdan Vodă, Fătu Haiducu, Munteanul român, Viitorul României**. A fost un act de mare curaj al actriței **Fanny Tardini**, să prezinte pe scena teatrului din Cernăuți încorporați în Imperiul austriac, monologul național în versuri într-un act, scris de **M. Pascaly**, intitulat „**Viitorul României**”.

- Reprezentațiile teatrale au devenit cele mai importante evenimente culturale din viața românilor bucovineni, iar publicul a venit din toate colțurile provinciei să asiste la acestea. Valul de entuziasm care s-a revărsat peste

românii din **Bucovina** a fost atât de mare, încât tot clerul, în frunte cu mitropolitul, au asistat la unele reprezentații, în ciuda canoanelor bisericești. Elevii români ai Liceului german din **Cernăuți** au fost nelipsiți la reprezentații.

Printre aceștia s-a aflat și elevul **Eminovici Mihail**, cuprins de o frenezie lăuntrică fără seamăn. Prezența acelei trupe teatrale în **Cernăuți** – primul teatru românesc pe pământul **Bucovinei** – l-a abătut din nou de la carte. Pentru **Mihail** s-a deschis o nouă lume, aceea a artei dramatice încorporate în elementele scenei, ale spectacolului.⁶⁴

Acolo s-a născut marea pasiune a lui Mihai pentru teatru, care i-a dat, într-un anumit fel, viața peste cap.⁶⁵ Profesorul **I.G. Sbiera** – înlocuitorul lui **Aron Pumnul** –, a sprijinit din toate puterile sale participarea studenților români la aceste reprezentații naționale, pe care le-a considerat expresia renașterii neamului și trezirea conștiinței naționale. Acesta a adoptat o strategie interesantă: punea deoparte câteva bilete gratuite, iar oamenii cu stare luau pe banii lor câte doi-trei tinerei pasionați de teatru, care așteptau la intrare; pentru studenții care umpleau întreg parterul, se dădeau bilete cu reducere; unii primeau bilete de la Comitetul teatral, prin profesorul **I.G. Sbiera**, sau, așteptând în grup la intrare, primeau bilete de la compatrioții lor mai înstăriți.

• La reprezentațiile trupei teatrale, **Mihai** era numai *ochi și urechi*. Stătea nemișcat, pironit cu ochii asupra actorilor, nu aplauda și nu vorbea. Însă, sorbea fiecare cuvânt și melodie și se supăra grozav când vreun coleg îl întreba ceva sau lumea aplauda, fiindcă pierdea șirul frazelor. Când cădea cortina, se ridica în picioare, cu mintea încărcată de replicile și de melodiile piesei jucate, pe care o trăise cu mare intensitate. **Teodor V. Ștefanelli** avea să-și amintească: „*Nici Eminescu, nici eu, nu lipseam de la aceste reprezentații. El sta nemișcat, cu privirea ațintită asupra actorilor, ca și cum ar fi voit să soarbă toata acțiunea și frumoasele melodii cântate de dâșii, și se supăra grozav, dacă vreunul din colegi îl stingherea prin întrebări sau observări... Dacă ieșea între acte prin coridoarele teatrului, atunci Eminescu fredona melodiile auzite pe scenă sau repeta fraze din piesa reprezentată*”.⁶⁶ Rememorând anii petrecuți în capitala **Bucovinei austriece**, **Emanuil Grigorovitz** și-a amintit „*multe și mărunte din viața lui de gimnazist*”: „*ce întâmplări hazlii nu am aflat de la bietul Mihai! Mai ales anul 64, când cu venirea trupei Fany Tardini la Cernăuți, care înnebunise pe băieții noștri, a fost un val vârtej întreg de năzdrăvănii*”. Într-adevăr, în martie 1864, într-o sală a Hotelului **de Moldavie**, a răsunat pentru prima dată un tulburător cântec patriotic în deschiderea unei drame istorice naționale⁶⁷:

⁶⁴ Vezi, pe larg, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, **Eminescu, Viață, Creație, Cultură**, Editura **Eminescu**, București, 1989.

⁶⁵ Doru Scărlătescu, **Repere ale spiritualității românești (IV) la Cernăuți**, în „**Revista română**”, nr. 3 (57) / 2009, p. 40.

⁶⁶ Teodor V. Ștefanelli, *op. cit.*, p. 54.

⁶⁷ Doru Scărlătescu, *op. cit.*, în *loc. cit.*, p. 40.

„Astăzi fraților români
Ne vedem și noi stăpâni
Pe-ale noastre nemestii
Ce ședeau mai toți pustii!...
Nu putea bietul român
De tiranul de păgân.
Nici de casă a-și vedea,
Ci soarta a-și blestema!... ”.

Referindu-se la acea perioadă din viața lui **Mihai Eminescu**, **Alexandru Odobescu** afirma: „*Teatrul lui Fani Tardini îl deslușește pe Eminescu definitiv asupra lui însuși*”. Mulți tineri români aflați la *Liceul german din Cernăuți* s-au prezentat la biblioteca lui **Aron Pumnul**, pentru a citi piesele jucate, precum și alte lucrări de **Vasile Alecsandri**, **Costache Negruzzi**, **Matei Millo**. Unii au început să scrie versuri și piese de teatru și le citeau unul altuia. **Mihail** a fost angajat ca *sufleor* – adică persoană care suflă actorilor, în timpul repetițiilor și al reprezentațiilor, replicile pe care urmează să le spună. Acum au încolțit în sufletul lui primele îndemnuri lirice. El le-a mărturisit colegilor săi gimnaziști că a scris poezii și o piesă de teatru, fără să vrea să le-o arate. În 17 mai 1864 (duminică) s-a produs *Reprezentarea de adio a trupei teatrale Fanny Tardini*, dată în folosul „*Societății pentru cultură din Cernăuți*”.⁶⁸

• Apoi, trupa teatrală **Fanny Tardini** a pornit spre **Brașov**, unde urma să dea „*un șir de reprezentațiuni în limba română*”. Acolo, un comitet compus din membri ai aproximativ 130 de familii îi asigurau venitul pe trei luni. Într-o căruță cu coviltir a trupei **Fanny Tardini-Vlădescu** se afla și copilul **Mihail**. Probabil că la îndemnul lui **Aron Pumnul**, **Mihail** s-a integrat în trupa teatrală, cu scopul de a ajunge mai ușor la **Brașov**, iar de acolo la **Sibiu**, unde să susțină examene pentru clasa a III-a, *ca privatist*, la *Gimnaziul catolic din Sibiu*. Astfel, a străbătut *Moldova* în cruciș, din *Bucovina* ocupată de austrieci, pe *Drumul moldovenesc al Țării de Sus* – din *Cernăuți* la *Siret*, apoi la *Suceava*, până la **Bacău** –, a continuat pe *Drumul moldovenesc al Țării de Jos* (*De la Bacău la Focșani*), după care prin fosta *Valahie*, de la *Focșani* la *Buzău*.

De acolo, caravana teatrală a urcat de-a lungul râului *Buzău* până în *Țara Bârsei*, iar apoi a luat-o în curmeziș, prin *Țara Ardealului*, până la *Sibiu*. Tânărul **Eminovici Mihail** putea să intre în *Transilvania* (la fel ca în *Bucovina*), posedând pașaport cu care putea călători în toate provinciile *Imperiului Habsburgic*. De aceea, pe listele de pașapoarte și ale celor apărute în ziarele brașovene n-a figurat numele lui **Eminovici Mihail**.

⁶⁸ Mihai Prepeșiță, **Ucenic la Eminescu**, Editura „*Vasile Cârlova*”, București, 1997, p. 239.

• În 14 iunie 1864 (st.v.) trupa teatrală era în plină desfășurare scenică la **Brașov**, spre încântarea românilor de acolo. Tânărul **Eminovici Mihail**, care nu fusese înregistrat în catastifele trupei, a făcut doar un scurt popas la **Brașov**. Fiind motivat pentru a susține și trece examenele restanță, după o scurtă chibzuință a apucat pe **drumul Făgărașului**, pentru a ajunge la **Sibiu**, unde fratele său **Nicolae** era *student* la *Academia de Drept*. El era încrezător că va ieși învingător în lupta cu examenele școlare restante, pentru a se putea prezenta cu fruntea sus în fața tatălui său.

• Din **Brașov**, **MIHAI** a străbătut o parte din străvechea **Țara Bârsei**, apoi a luat-o prin **Țara Oltului (Țara Făgărașului)** spre **Sibiu**. Prezența lui **Mihai** la **Sibiu** în anul 1864 a fost confirmată de **Ioan Mihu – elev la Gimnaziul catolic din Sibiu**. Acesta a consemnat că „într-o zi de sărbătoare”, plimbându-se cu prieteni, *conveniră* în Piața Mare din Sibiu cu „*regretatul, de veșnică aducere aminte, Mihai Eminescu*”. **Ioan Mihu** îl privea pe **Mihai** „*ca pe un student străin și foarte simpatic*”. Tinerii prieteni au chefuit într-un birt cam simplu în *strada Cisnădiei*, până seara târziu, iar **Ioan Mihu**, obligat de disciplina seminarială, a fost silit a se întoarce singur în Seminar. Ceilalți studenți, împreună cu **Mihai**, având chef, au rămas la petrecere până către ziuă, făcând plimbări spre **Dumbravă (Dumbrava Sibiului, n.ns.)**.⁶⁹ În acel context, **Mihai** și-a făcut mai mulți prieteni, printre care s-a aflat și **Ion Alexandru Lapedatu!** Acesta l-a ajutat să se înscrie la **Gimnaziul catholic** – adică la Gimnaziul de Stat, cu limba de predare germană, situat pe *Ringul cel Mare*, în casele parohiale ale bisericii romano-catolice – pentru a susține, ca *privatist*, examenele care să-i adeverească absolvirea clasei a III-a gimnaziale.

Astfel, **Mihai a susținut examenul la clasa a III-a gimnazială, ca „privatist”, la Gimnaziul catholic din Sibiu, obținând nota generală „prima clasă”**. El a obținut un **Certificat de absolvire**, pe care avea să-l vadă mai târziu și **Ion Slavici**.⁷⁰ Acest fapt a fost confirmat ulterior de către **Tălășescu**, unul dintre redactorii revistei „*Fântâna Blanduziei*”, întemeiată peste ani de **Mihai Eminescu**, la care au rămas o parte dintre hârtiile sale după trecerea în neființă. Între actele găsite a fost și un **Certificat școlar** din care reieșea că **Mihai absolvise clasa a III-a gimnazială în Gimnaziul catholic din Sibiu** și obținuse ca notă generală „*prima clasă*” (ceva corespunzător notei 6 din liceele noastre).

La **Sibiu**, **Ioachim Munteanu** și **Ioan Alexandru Lapedatu**, împreună cu alți colegi formaseră un **Club de lectură și teatru**. **Mihail** le-a stimulat interesul pentru punerea în scenă a piesei „*Iorgu de la Sadagura*” – scrisă

⁶⁹ **Mărtutii despre Eminescu, Povestea unei vieți spusă de contemporani**, volum editat de Cătălin Cioabă, Editura *Humanitas*, București, 2013.

⁷⁰ George Călinescu, *op. cit.*, p. 76.

de **Vasile Alecsandri**. Compozitorul **Dimitrie Cunțan** – profesor la Școala de lângă *Biserica din Groapă* le-a pus la dispoziție o sală de clasă pentru repetiții (în clădirea situată astăzi pe *Strada Justiției nr.7*). Spectacolul nu a mai avut loc, dar repetițiile au favorizat legarea unor prietenii de neuitat. Se pare că **Mihai** s-a atașat cel mai mult de **Ioan Alexandru Lapedatu**. În acel timp, la **Brașov**, trupa de teatru **Fanny Tardini-Vlădicescu** își prezenta tolba de piese de teatru, cu mare succes, între care „*Răzvan și Vidra*“ a lui **B.P. Hașdeu**, era la loc de cinste (**Mihail** primise rolul *Ciobanului* din această piesă).

- La începutul lunii septembrie 1864, trupa teatrală a părăsit orașul **Brașov**, pregătindu-se să meargă din nou la **Cernăuți**. Actorii trupei au fost petrecuți la drum de salutul și urările frenetice ale românilor brașoveni, iar „*Gazeta Transilvaniei*” a scris: „*Fie ca succesele tale să se încununune cu cele mai salutare rezultate pentru înălțarea spiritelor și a mândriei naționale! Adio! La revedere*”. Nu știm dacă **Mihail** a ajuns din urmă trupa teatrală pentru a se întoarce în **Moldova**, la **Ipoțești**, odată cu convoiul de căruțe cu coviltir. El a ajuns „*acasă*”, bucuros că luase examenul care confirma **absolvirea clasei a III-a gimnazială**.

Între timp, tatăl său fusese numit în comisia de împrumut a țăranilor, pe baza reformei agrare. Cunoscând bine moșiile familiei **Balș**, el a făcut parte din comisia de împrumut a țăranilor din **Dumbrăveni și Vlădeni**. Unul dintre feciorii săi, **Matei**, avea să scrie că în anul 1864, când s-a făcut *delimitarea* moșiilor, „*Bălășoiaia rugase și angajase pe tata ca perfect cunoscător a Dunbrăvenilor, s-o reprezinte tata în comisia de delimitare*”. Astfel, „*vr-o 8 luni a stat tata mai mult în Dumbrăveni*”.⁷¹ **Mihail** i-a prezentat tatălui său *Certificatul de absolvire*. Acesta s-a bucurat că fiul său nu hoinărise, că era din nou pe drumul cel bun, al științei de carte. Însă, cu mâhnire a aflat de la tatăl său că nu mai erau banii necesari pentru a-l întreține pe pentru a-și termina studiile, spunându-i cu fermitate că trebuia să-și găsească o slujbă, care să-i asigure existența.

6. În căutarea destinului:

de la Dumbrăveni la Botoșani și de la Cernăuți din nou la Brașov

- Pentru a nu vegeta în vacanță pe lângă acasă, **Matei și Mihai** au fost luați de tatăl lor și duși la **Dumbrăveni**, unde se desfășura acțiunea de împărțire a moșiei **Bălușoaiiei**. Acolo, **Mihai** l-a ajutat pe tatăl său la întocmirea tabelor cu țăranii împrumutăriți, având în vedere scrisul său frumos și ordonat. La **Dumbrăveni** a auzit **Mihai** povestea de dragoste dintre nepoata **Bălușoaiiei** (născută **Biberstein**, care fusese înainte cântăreață la *Teatrul*

⁷¹ Scrisoare către **Corneliu Botez**, din anul 1909.

Imperial din Viena) și feciorul lui **Gheorghe Hodoroabă** din **Verești**, care lucra la **Velnița** din **Dumbrăveni** și despre care: „Spunea tata că acest flăcău țăran era de o frumusețe, parcă era un cadru”. Fata s-a îndrăgostit de frumosul flăcău, a furat vreo 300 de galbeni de la stăpână, a încălecat pe-un armăsar arab negru și a plecat călare la **Verești**. Apoi, împreună cu **Hodoroabă** a trecut **Siretul** și au plecat la **Viena**, iar calul s-a întors la **Dumbrăveni**, alb de spume, nechezând la poarta castelului. Boierul **Balș** a făcut intervenție prin ambasada rusă, tânărul **Hodoroabă** a fost extrădat, dar pe fată n-a mai primit-o la **Dumbrăveni**. În urma acestei povești a răsărit poezia **Făt-frumos din tei**, din care o strofă ar fi fost scrisă de el cu cretă, chiar pe poarta cu pricina:⁷²

„La castel în poartă calul
Stă a doua zi în spume,
Dar frumoasa lui stăpână
A rămas pierdută-n lume”.

• **Mihail** a fost de mai multe ori la **Dumbrăveni**. El a consemnat ulterior: „Îmi amintesc că stăteam ceasuri întregi sub fereastra M-me Heller, soția administratorului moșiei Balș, care cânta la piano. Tata de multe ori m-a descoperit acolo și era vorba în casă, văzând pasiunea mea pentru muzică, ca dânsa să-mi deie lecții”.⁷³ Acolo, **Mihai** a avut timp să cunoască această mare familie de boieri moldoveni. În casa lui **Costache Balș** a avut prilejul să cerceteze vasta bibliotecă, de aproape 3.000 de volume, cu cărți vechi și rare, în limbile română, latină, franceză, germană și rusă, cărți legate în piele aurită, ținute în dulapuri de mahon.

• Văzând aplecarea lui **Mihail** spre întocmirea cu acuratețe și rigoare a unor documente cu o anumită greutate legală, tatăl său s-a gândit să solicite pentru el un post de *practicant* la **Tribunalul din Botoșani**. În acest sens, la 4 octombrie 1864, la insistențele tatălui său, **Mihail** a adresat președintelui **Tribunalului Botoșani** o cerere care glăsuia astfel: „Domnule Președinte, Având dorința de a servi în cancelaria onorabilului tribunal la care Domnia-voastră presidați, ve rog să binevoiți a me prenumera între practicanții. Credându, domnule Președinte, că-mi veți approba cererea mea, ve rogu să bine-voiți a primi asigurarea profundului meu respectu. Mihai (Mihail?) Eminovici. 864, octombrie în 4 dille”.⁷⁴ **Mihail** a fost ajutat să se angajeze de către președintele tribunalului – **Emanoil Vasilevici** –, care-l cunoștea bine pe **Gheorghe Eminovici**, tatăl său. Astfel, cererea a fost aprobată, iar în 5 octombrie 1864 **MIHAIL a fost încadrat ca practicant la Tribunalul din Botoșani**. La locul său de muncă, **Mihail** a făcut

⁷² George Călinescu, *opcit.*, p. 78.

⁷³ Scrisoare către **Veronica Micle**.

⁷⁴ George Călinescu, *op. cit.*, p. 77.

cunoștință cu colbul dosarelor nenumăratelor procese aflate pe rol sau erau finalizate. Acolo a avut coleg pe trubadurul (liric) **Grigore Lazu** – un bărbat pletos, care lucra la aceeași masă cu el. Cei doi mărunți funcționari au început să discute aprins despre literatură și s-au întrecut în compunerea de versuri. Însă, în scurt timp, **Mihai** a început a râde de acel **Grigore Lazu**, zicând că talentul poetic al acestuia stătea mai mult în plete.

- Scrisul lui **Mihail**, într-o frumoasă caligrafie, precum și modul în care-și punea în valoare calitățile de practicant, n-au rămas neobservate. Drept urmare, *în 1 noiembrie 1864, tânărul practicant a fost avansat în funcția de copist („conțepist”) și încadrat ca „scrietor al Cancelariei” la Comitetului permanent al Consiliului județean Botoșani*, cu leafa de 250 lei lunar. Consiliul județean **Botoșani** avea sediul în casa lui **Petrache Cristea**, o casă cu trei nivele, în acel moment cea mai importantă clădire din oraș. La primul nivel fusese amenajată o sală de spectacole, numită „**Teatrul Petrache Cristea**”, înzestrată cu scenă, două rânduri de loji, parter, galerii și alte anexe. Începând din anul 1860, în acea sală au avut loc spectacole de teatru oferite de diferite trupe de teatru, dintre care **Mihail** prețuia trupa condusă de **Fanny Tardini-Vlădicescu**, fiind prezent la reprezentațiile acesteia.

- La noul său loc de muncă, **Mihail** avea misiunea să redacteze și să transcrie corespondența sau să scrie procesele-verbale de la ședințele Consiliului. Era harnic și zâmbitor, iar un martor ocular afirma că îl vorbea *de bine* pe secretarul Prefecturii (un evreu botezat) și citea pe **Ion Eliade Rădulescu**, de *Tandaliada* căruia îndeosebi făcea mare haz.

Însă, gândul său zbură spre trupa teatrală **Fanny Tardini-Vlădicescu**, care, din 2 noiembrie 1864 (st.v.), se afla din nou la **Cernăuți**, unde se bucura de mare succes în fața românilor dornici să audă vorbă românească. Sub motivul continuării studiilor, **Mihail** a ars de nerăbdare să se întoarcă la **Cernăuți**. Tatăl său s-a opus, căci știa că nu-l îndemna dorul de studii, ci atragerea irezistibilă pentru actorie și teatru. Însă, în sprijinul lui a intervenit fratele mai mare – **Șerban** –, care l-a lămurit, probabil, pe tatăl său, că trebuie «*a urma studiile colegiale*».

În 7 decembrie 1864 (st.v.), într-o zi de sâmbătă, la **Cernăuți** a început cel de-al doilea turneu al trupei **Fanny Tardini**, cu piesa „*Cearța fără cauză*”, vodevil cu 5 cântece în 2 acte (traducere din limba franceză de **Fanny Tardini**).⁷⁵

- În ianuarie 1865, nu se știe din ce motive, **Iorgu (George) Eminovici** – fratele lui **Mihai** – a fost mutat cu serviciul *din garnizoana București în garnizoana Galați*.

⁷⁵ Mihai Prepelită, **Ucenic la Eminescu**, Editura „*Vasile Cârlova*”, București, 1997, p. 240-263.

• În 5 martie 1865, **Mihail și-a depus demisia din funcția de copist la Consiliul permanent al Județului Botoșani**.⁷⁶ Aceasta a fost astfel motivată: „*Domnule Președinte, Având dorința de a urma studiile colegiale la gimnasiul plenariu din Bucovina, mē vĕd constrĭns de a abdica îndătoririlor querute de la personalul postului de scriitoriu, que l-am occupant până acum la cancelaria dirigeată de Dmv.*”⁷⁷

„*Pe asemenea considerente – continua a cererea –, vĕ rog, Domnule Președinte, a`mi accorda demissia și a regula și eliberarea salariului cuvenit mie pe luna Februarie în suma de doă sute cincii deci lei cursultesaurului quăci preved necessitatea aquĕsta din mai multe puntede vedere, quare essercită o mare influență asupra interesselor melle și quare negligeate nu me vor putea feri de ore quareconsequente relle. Fiți buni, ve rog încă o dată, Domnule Președinte, de a regula de urgență îndeplinirea quererei melle și de a primi și la aquĕstă occasio asigurarea profundului respect, que ve conserv și ve voiu conserva pentru perpetuitate. M.G. Eminovicz 1865, Mart în 5 dille. D-nĕei-salle Dlui President all Comitetului permanent al consiliului județean de Botoșani*”.

Mihail n-a mai avut răbdare să aștepte rezoluția „*presidentului*”, astfel că în 7 martie 1865 a făcut o nouă suplică. În aceasta a arătat „*quo circumstanțiele nu-mi permitu de a mai îndelunga prezența mea în România*” și solicita ca salariul pe luna februarie să se plătească fratelui său **Șerban** (ceea ce s-a și făcut!).⁷⁸

În 9 martie 1865 (st.v.), **MIHAIL** a făcut cererea de pașaport „*pentru străinătate spre a-și continua studiile*”.

• În scurt timp, **Mihail** a ajuns din nou în **Cernăuți**, unde s-a prezentat la Liceul german, pentru a-și continua studiile gimnaziale. Însă, la **Cernăuți**, **Mihail** a întâlnit din nou trupa teatrală **Fanny Tardini-Vlădicescu**, ale cărei reprezentații erau pe sfârșite, trupa pregătindu-se de plecare. La 23 aprilie 1865, în ziua de *Sfântul Gheorghe*, un cunoscut de-al său din **Botoșani** a dedicat fotografia sa „*Tinerellului Michael Eminénu, Elev în Gymnasiu din Cernăuți*”.⁷⁹ Actorul **Alexandru Vlădicescu** avea să-și amintească faptul că în 15 mai 1865 trupa de teatru și-a încheiat turneul la **Cernăuți**. Colegii și prietenii săi nici n-au apucat să-l vadă bine pe **Eminovici Mihai**, căci odată cu plecarea trupei, s-a mistuit și el în necunoscut.⁸⁰ Același **Alexandru Vlădicescu** avea să consemneze că **Mihail** „*a mers cu noi numai de mulțumire nu însă ca sufleur, ci ca simplu admirator*”, însă, „*când am*

⁷⁶ Augustin Z.N. Pop, **Pe urmele lui Eminescu**, Editura Sport-Turism, București, 1978, p. 61.

⁷⁷ George Călinescu, *op. cit.*, p. 79.

⁷⁸ **Idem.**, p. 79.

⁷⁹ **Idem.**, p. 80.

⁸⁰ Mihai Prepelită, **Ucenic la Eminescu**, Editura „*Vasile Cârlova*”, București, 1997, p. 62.

părăsit Cernăuții pentru a merge în Transilvania am trecut iar prin Botoșani și **Eminescu** a rămas în familie”.⁸¹

• Însă, **Mihail** n-a rămas în familie, urmând îndeaproape trupa teatrală până în **Brașov**. La 3 iunie (st.v.) 1865, trupa teatrală aflată în plină desfășurare scenică la **Brașov** era astfel omagiată de ziarul „*Telegraful român*” din **Sibiu**: „*Fericităm și invidiăm pe frații brasioveni pentru această norocire rară; ne place a spera că barem pe timpul dietei, când lângă familiile române din Sibiu se mai alătură doar încă pe atâtea dinafară, vom fi norociți a vedea și aici un teatru românesc*”.⁸²

• Începând cu 7 iunie 1865, trupa teatrală, formată din 20 de persoane, a dat noi spectacole în Sala *Reduta* din **Cetatea Brașovului**. Actorii trupei au jucat cam aceleași piese cu cântece românești de **Matei Millo** și **Vasile Alecsandri**, precum și melodrame traduse din franțuzește. La loc de cinstă se aflau: piesa istorică „*Radu Calomfirescu*” (scrisă de **I. Dumitrescu**), „*Războiul lui Ștefan cel Mare cu Mathia*” (scrisă de **I. Istrate**), precum și mai multe piese franțuzești. **Fanny (Ștefania) Tardini** avea în genere creațiuni de seamă în *Concina* – de **Vasile Alecsandri**, *Maria Tudor* – de **Victor Hugo**, apoi *Nebuna de la Șapte turnuri*, *Înerul morții*, *Două orfeline*, *Caterina Howard*, *Corabia Salamandra*, *Don Juan* (de **Marana**) etc. Cu acel prilej, **Mihai** a cunoscut, probabil, biserica „*Sfântul Nicolae*”, care dura ca așezământ din anul 1292. Aceasta a fost ridicată în piatră începând din anul 1495 de către românii localnici, cu ajutorul lui **Neagoe Basarab**, domnitorul **Țării Românești**.⁸³

• **Mihail** a aflat, cu siguranță, cu acel prilej, despre obiceiul **Junilor din Șcheii Brașovului** – un grup de tineri, îndeosebi călărăși, care desfășurau în fiecare an, în *Duminica Tomii* (duminica a II-a după Paștele ortodox) o ceremonie cu adânci rădăcini istorice. Intrarea **Junilor** în **Cetate** a atestat una dintre primele încercări de rupere a barierelor segregacioniste impuse românilor băștinași de stăpânii unguri și sași. Văzând Biserica „*Sfântul Nicolae*” din **Șchei** și auzind de *obiceiul Junilor*, **Mihail** avea să scrie poezia „*Învia-vor voievozii*”,⁸⁴ în care s-a referit direct la biserica șcheiană și la *obiceiul Junilor*. El a numit biserica „*Dom regal, cu mândre turlă*”, iar pe *juni* i-a numit „*Juni semeți, cu surle-n frunte*”:

„*Mândrii voievozi, ce-nvie din a cronicelor bracuri,
Fac să tremure cetatea nedreptăților de veacuri:
Crainici resbunării sante, ce nu poate să-ntârzie,
Prooroci mării dalbe-a zilelor, ce vor să vie*”.

⁸¹ Scrisoarea lui Al Vlădicescu către Nicolae Petrașcu- Galați-12 decembrie, 1919.

⁸² George Călinescu, *op. cit.*, p. 81.

⁸³ Ion Ișa, **Biserica Sf. Nicolae din Șcheii Brașovului**, Sibiu, 1977.

⁸⁴ M. Eminescu, **Opere**, V, ediție critică îngrijită de Perpessicius, Ed. Academiei RSR, București, 1958, p. 689.

• În 9 iulie 1865, trupa teatrală a părăsit orașul **Brașov**, plecând probabil spre **Galați**, unde își avea cuibul, pentru a pregăti noua stagiune de teatru. **Mihail** a ajuns din nou la casa părintească, din **Ipotești**, unde va fi suportat cu stoicism reproșurile tatălui său. El a promis că era hotărât, de data aceasta, să termine studiile gimnaziale, pentru a apuca apoi cu îndârjire drumul studiilor universitare.

7. Din nou la **Cernăuți**: tragedia morții lui **Aron Pumnul**

• În toamna anului 1865, **MIHAIL** a plecat din nou spre **Cernăuți**, pe același drum care trecea prin târgul **Mihăileni** și orașul **Siret**. A apărut pe ulițele orașului **Cernăuți**, spunându-le prietenilor că a venit să se supună „unui examen pentru a fi primit ca elev public”.⁸⁵ Însă, n-a reușit să devină „elev public”, rămânând „privatist”, fiind deci, nevoit să învețe singur. A fost găzduit din nou de către profesorul **Aron Pumnul**,⁸⁶ care era bolnav și stătea sub același acoperiș cu o «mujere» rea, care-i scurtase zilele. **Mihail** a intrat în gospodăria **Pumnului** din marginea orașului **Cernăuți**, printr-o curte cu porțiță de lemn, înecată în verdeață. În casa mai mare cu cerdac locuia **Pumnul**, iar în casa mai joasă continuau să locuiască școlarii ținuți în gazdă. Acolo mai era adăpostită așa-zisa „bibliotecă a gimnaziștilor români”, înregistrată într-un „cunsemnăciunar”. Biblioteca, al cărui deservent a devenit elevul **Eminovici Mihail**, era proprietatea personală a lui **Aron Pumnul**. Aceasta era ascunsă privirii străinilor și ferită de confiscare din partea autorităților imperiale. Cuprindea câteva dulapuri care adăposteau cărți ale autorilor români din toate provinciile românești, broșuri, calendare, foi răzlețe, *opuri* de istorie națională (printre care, *Letopisețele* editate de Kogălniceanu), precum și alte cărți românești pe care profesorul **Aron Pumnul** le-a adunat cu banii săi ori prin donații. Între cărțile bibliotecii, la loc de cinste era *Lepturariu rumînesc* („*Lepturariul lui Arune Pumnul*”) – manualul de bază pentru elevii gimnaziului din **Cernăuți**.

Un fost elev l-a apreciat astfel: „*citind cu pricepere și înțelegere opul acesta, școlerul din școala secundară se simțea la sine acasă, în sânul familiei sale, hrănit cu scumpul și dulcele lapte al românismului, hrană ce în zădar ar fi căutat-o prin toate opurile didactice câte i se puneau pe atuncia în mână*”.⁸⁷ Ca bibliotecar, elevul privatist **Eminovici Mihail** a locuit în

⁸⁵ George Călinescu, *op. cit.*, p. 82.

⁸⁶ Despre Aron Pumnul, vezi, I.G. Sbiera, **Aron Pumnul. Voci asupra vieții și însemnătății lui**, Cernăuți, 1889; C. Loghin, **Aron Pumnul – Mihai Eminescu**, în „*Eminescu și Bucovina*”, Cernăuți, 1943.

⁸⁷ Ioan G. Sbiera, **Aron Pumnul**, în *Aron Pumnul. Voci asupra vieții și însemnătății lui, împreună cu documente relative la înființarea catedrei de limba și literatura românească la gimnaziul superior din Cernăuți...*, Cernăuți, 1889, p. 65.

odaia cu cărțile. În scurt timp a descoperit că acea bibliotecă era un mic focar de cultivare a graiului literar românesc și de promovare a ideii unității naționale a românilor. În fața lui s-a deschis o lume românească necunoscută pentru el până atunci, care i-a oferit șansa propriei deveniri.⁸⁸

• Ca autodidact, elevul privatist **Eminovici Mihail** „și-a câștigat mai frumoase cunoștințe decât alții pe baza programelor școlare”.⁸⁹ Toate acestea i-au dat lui **Mihail** imboldul de a scrie versuri. Astfel, în odăița bibliotecii **Pumnului** a început să potrivească și să așeze pe hârtie primele poezii. În el se trezise adolescentul visător, pătruns de un ideal nedeslușit, întrupat într-o copilă enigmatică și frumoasă ca florile primăverii, ca o porumbiță albă, inocentă și pură. În adâncul sufletului, de copil neprihănit, **Mihail** visa la o fecioară frumoasă ca o primăvară înmiresmată de gingașe flori de cireș, la o fată suavă precum floarea de crin, iubitoare ca un înger păzitor. În septembrie 1865, el a compus o mică poezie, „*De-aș avea*”, în care, în stilul lui **Vasile Alecsandri**, visa o idilă cu „*șapte de amor*”.⁹⁰

*„De-aș avea și eu o floare
Mândră, dulce, răpitoare,
Ca și florile din mai,
Fiice dulce-a unui plai,
Plai râzând cu iarbă verde,
Ce se leagănă, se pierde,
Undoind încetișor,
Șoptind șapte de amor”.*

• **Mihail** s-a retras în biblioteca „**Pumnului**” și s-a cufundat în lumea cărților. Citea cu sârg, aproape cât era ziua de mare, cărți care n-aveau legătură cu programa școlară scoarțoasă de la liceul „*nemțesc*” din **Cernăuți**. Atunci când nu citea, înregistra cărțile în *Cunsemnăciunariu*. El a fost impresionat de activitatea istorică a „**Pumnului**”, dar și de viața lui, plină de întâmplări extraordinare.

Elevul **Eminovici Mihail** nu s-a rezumat să împrumute cărți pentru a le citi pe nerăsuflăte, ci dăruia cărți în limba germană și română pentru biblioteca lui Aron Pumnul. Cărțile scrise în limba română proveneau din tipografiile din România și Transilvania, aflată sub stăpânirea habsburgică.⁹¹

⁸⁸ Vezi, pe larg, **Mihai Eminescu: Opera lirică din Programa școlară**. Antologie româno-ucraineană. Ediție îngrijită și coordonator științific al seriei: Gheorghe I. Jernovei. – Seria de ediții bilingve «PRO LITTERA». – Cernăuți: Universitatea Națională „Iuri Fed’kovici”, 2010.

⁸⁹ Teodor V. Ștefanelli, **Amintiri despre Eminescu**, București, 1914, p. 13-14.

⁹⁰ George Călinescu, *op. cit.*, p. 85.

⁹¹ Mihai Prepelită, **Ucenic la Eminescu**, Editura „Vasile Cârlova”, București, 1997, p. 213; printre cărțile pe care elevul clasei a V-a a gimnaziului din Cernăuți, Eminovici Mihail, a donat: „*Cânturi intime*” – poezii de R.Ionescu, librăria lui A. Danilopolu,

Aron Pumnul l-a îndrăgit pe adolescentul **Mihail**, care ardea de nerăbdare să-i asculte povestea vieții. El ascundea în suflet multe secrete de-ale vieții sale tumultuoase. De la acest dascăl a auzit adolescentul **Mihail** despre orașul **Blaj** din **Ardeal**, „*mica Romă*” a românilor, precum și despre luptele românilor ardeleni pentru libertate politică, socială și culturală. Atunci a făcut ochii mari și mintea i s-a pus în mișcare, căci auzise, probabil, de la tatăl său, că bunicul său – **Vasile Eminovici**, era originar din părțile **Blajului**.

Chipul său a fost astfel zugrăvit de către **Teodor V. Ștefanelli**:

- „*Cât timp a urmat Eminescu liceul era vorbăreț și vioi ca mai toți colegii săi, și avea un vecinic surâs pe buze, afară doar când nu știa lecția. Acest zâmbet prielnic i-a câștigat inima colegilor săi, ceea ce nu împiedica însă ca la certe ocazionale să se ghiontească între dâșii de-a binelea, și în aceste cazuri de luptă tragicomică părul lung al lui Eminescu forma o mare atracțiune pentru a fi scâlțâit de mâinile colegilor săi. Dar supărarea nu ținea mult și iarăși eram cu toții buni prieteni...*”⁹²

- „*... glasul lui Eminescu avea un ton deosebit, un ton dulce, molatic, ce ți se lipea de inimă...*”;⁹³

- „*... era foarte mulțumit când tovarășii săi nu erau acasă. Atunci era el singur stăpân între cei patru păreți și putea ceti și lucra nestingherit de nimeni. Se plimba atunci prin cameră, bea cafea, fuma, șuera, fredona câte o melodie și-și alcătua astfel ideea și forma în care avea s-o îmbrace. Se punea apoi la masă și scria, scria mereu, așternând pe o coală de hârtie rodul gândurilor sale și dacă i se ivea vreo dificultate, se scula iarăși, mai bea cafea, se plimba, gândea și iarăși se punea la scris*”;⁹⁴

- „*... noi îl ascultam cu plăcere, pentru că vorbea românește mai corect decât noi. Poate și împrejurarea că era din România a fost una din cauzele că noi, bucovinenii, țineam atât de mult la Eminescu și că Aron Pumnul îl trata cu deosebită bunăvoință și-l lua ades la sine*”.

Din acea perioadă, **Mihai** a rămas în amintirea elevului bucovinean **Gheorghe Albescu**, născut în anul 1857 în satul **Camena** din județul **Cernăuți** (acesta a ajuns ulterior magistrat și avocat în **Cernăuți**). El l-a descris astfel: „*... parcă-l văd: oacheș, păr negru, mustața neagră și în straie cam sărăcuțe...*”.

În **Cernăuți**, pe strada **Cuciur-Mare**, se întindea așa-numita **toloacă** a orașului, unde studenții jucau adesea mingea, în orele libere. **Mihai** se afla

strada Colței, 1854; „**Petru Rareș, principele Moldovei**” – romane originale de dr. Am. M. Marinescu, Sibiu, 1862; „**Lecțiunariu latin pentru a doua clasă gimnazială**”, după P. Schinnagl de Ion Moldovan, Bλαșiu, 1864.

⁹² Teodor V. Ștefanelli, **Amintiri despre Eminescu**, București, 1914, p. 29-30.

⁹³ **Idem.**, p. 57.

⁹⁴ **Idem.**, p. 70.

adeseori printre ei și juca mingea cu aceștia. **Teodor V. Ștefanelli** a consemnat:⁹⁵ „Îmi aduc aminte că într-o vreme se iscuse mare ceartă între studenți și între ucenicii și calfele meseriașilor din oraș, fiindcă fiecare partid voia să ocupe exclusiv pentru sine terenul de joc. Au urmat și bătăi serioase, în care însă studenții rămăseseră învingători, căci erau mai mulți la număr și poliția era de partea lor. Noi doi, adică eu și Eminescu, fiind prea mici, nu luam parte activă la aceste lupte, dar nici pasivi nu eram, pentru că la locuința mea se afla sub streășină un deposit de bețe și nuiiele, pregătite anume pentru acest scop. Când lupta era organizată, eu și Eminescu scoteam armele și trecând cu dinsele numai drumul, eram pe toloacă și le împrăștiam între studenți ca să învingă. Odată însă, în învălmășeală, ne rătăcirăm între „dușmani”. Și numai o fugă sănătoasă ne-a scăpat de bătaia zdravănă ce ne amenința. Atuncea venise Eminescu cu o carte împrumutată din biblioteca studenților și în această învălmășeală unde amîndoi căutam să ajungem cât se poate de repede sub adăpostul locuinței mele, Eminescu a scăpat cartea pe cîmpul de luptă, iar dușmanii i-au făcut-o bucățele. Eminescu era nemîngîiat, temîndu-se că neînapoind această carte, nu va căpăta altele. Dar a căpătat și mai departe cărți din această bibliotecă, pentru că bibliotecarul, un student – pare-mi-se Alexandru Pleșcă – a avut deosebita considerare pentru acest caz tragicomic de forță majoră”.

• În calitate de bibliotecar, elevul **Eminovici Mihail** nu s-a mărginit doar la îndeletnicirea de paznic și distribuitor al cărților, ci a fost și donator, atât cât i-au permis resursele financiare pe care le-a avut. Se cunosc trei cărți scrise în limba germană, dăruite de el bibliotecii în anul 1865. Pe una dintre acestea (*Mythologie*) a scris cu mâna proprie, cu cea mai frumoasă caligrafie: *daruite bibliotecii gimnasiașilor Români de'n Cernaui de M. G. Eminoviciu*.⁹⁶ Mulți ani mai târziu după ce s-a desfăcut biblioteca, *Mitologia* a devenit proprietatea lui **Teodor V. Ștefanelli**, care a păstrat-o și în momentul în care și-a scris Amintirile „întru amintirea lui Eminescu”. El avea să scrie că „Această carte a fost cu bună știință întâia mitologie scrisă pe larg din care și-a însușit Eminescu cunoștințele sale mitologice ce le vedem întrebuintate atît de des în poeziile sale”.

• La **Cernăuți** a auzit **Mihail** cântece aduse de copii români din **Ardeal** și **Maramureș**. L-a impresionat mult un cântec al cărui versuri au fost scrise de **Dimitrie Sfura**, poetul din **Vezendiu** (comitatul **Sătmar**), intitulat „*Mai turnați-mi!*”. Potrivit afirmațiilor lui **Teodor V. Ștefanelli, Mihail** intona acest cântec „*cu capul ridicat, cu ochii scânteietori în atitudine dramatică și*

⁹⁵ Vladimir Dogaru, **Ei l-au cunoscut pe Eminescu**, Editura „*Ion Creangă*”, București, 1984, p. 65-66.

⁹⁶ George Călinescu, *op. cit.*, p. 83/84; Vladimir Dogaru, **Ei l-au cunoscut pe Eminescu**, Editura „*Ion Creangă*”, 1984, p. 67.

cuprins de un adânc sentiment”. Odată l-a întrebat care este autorul acestui cântec, **Mihail** i-a răspuns: „*un biet tânăr transilvănean, care avea durere de inimă pentru nenorocitul său de popor; am auzit că l-a compus, l-a cântat și a murit după ce-l cântase*”.

Aceste versuri apăruseră în „*Foaie pentru minte, inimă și literatură*”, în anul 1860 ori în revista „*Familia*”:

Mai turnați-mi!

*„Mai turnați-mi înc'odată,
Vin să beau, că sum setos;
Însă nu-mi umpleți pocalul
Numai de la miediu mai jos.
Ca să-l umplu eu cu totul
Cu-apa rece de la râu,
De la râu ce isvorește,
Prin ochi triști, din sânul meu.
Și să-l beau să sfârâiască,
Pân' va fi din vin venin,
Așa-l voi bea mai cu dulce
Să-mi omor durerea-n sân.
Sau de n'a pieri durerea,
Piară sânul pier și eu”.*

(*Dimitrie Sfura*)

• În **Cernăuți**, după doi ani de secetă, în anii 1864 și 1865, pe la Boboteaza anului 1866 a izbucnit o foamete grozavă, urmată de epidemii de tifos și de holeră.⁹⁷ În aceste condiții, la 12 ianuarie 1866 (st.v.) peste **Cernăuți** a trecut o veste îngrozitoare: **A murit Aron Pumnul**. Această veste a căzut ca un trăsnet peste românii din **Cernăuți**. Doliul a fost mare în toată **Bucovina** și între studenți, iar elevul *privatist* **Eminovici Mihail** era neconsolat, pentru că ținea mult la acest om și îl iubea mai mult decât pe propriul tată.

Când a auzit despre moartea lui **Aron Pumnul**, **Teodor V. Ștefanelli**, prietenul său, a fugit spre casa **Pumnului** și s-a dus drept în camera lui **Mihai**, pe care l-a găsit complet răvășit. **Teodor V. Ștefanelli** avea să scrie: „*Acuma îl văzui pe Eminescu întâiași oară vărsând lacrimi de durere. Seara, m-am dus iarăși la Eminescu și l-am aflat scriind o poezie. El mai schimba, mai adaoga, mai netezea, dar am observat că nu i-a plăcut că l-am surprins. Pe urmă, însă, îmi arăta poezia și-mi spuse că mai mulți studenți vor scrie poezii la moartea lui Aron Pumnul, care se vor tipări. Mi-a citit apoi întreaga poezie. După cetire, îmi spuse singur că începutul strofei a doua, „Metalica vibrandă a clopotelor jale” nu-i place, dar nu mai are timp să prefacă poezia, căci trebuie să o predea profesorului Sbierea”.*

⁹⁷ Doru Scărlătescu, **Repere ale spiritualității românești (IV) la Cernăuți**, în „*Revista română*”, nr. 3 (57) / 2009, p. 37; Apud, Emanuel Grigorovitz, **Cum a fost odată**, 1911).

• Din inițiativa profesorului **I.G. Sbiera**, mai mulți învățăcei gimnaști au compus poezii închinată memoriei lui **Aron Pumnul**. Acestea au fost adunate într-o broșură, intitulată „*Laecrimioarele învațatecelor gimnașiaști de'n Cernaueți la mormântul prea iubitului lor profesoriu Arune Pumnul raepaeusat într'a 12/24 ianuarium 1866*”. Broșura a cuprins șapte poezii, fără titlu, cinci semnate: **M. Eminoviciu** (privatist), **Șt. Ștefureac** (cl. VI), **I. Ieremievici** (cl. V), **E. Franzos** (cl. VII), **B. Ehrlich** (cl. VI). Poeziile lui **Franzos** și **Ehrlich** au fost scrise în limba germană.⁹⁸ Poezia elevului **Mihail Eminoviciu**, intitulată *La mormântul lui Aron Pumnul*, a apărut pe pagina 4 a broșurii, fiind semnată „*M. Eminoviciu, privatist*”. Aceasta exprima în versuri dăltuite cu mintea lui ageră și năvalnică, regretul etern după cel ce-a fost **Aron Pumnul**:⁹⁹

*„Îmbracă-te în doliu, frumoasă Bucovină,
Cu cipru verde-ncinge antică fruntea ta;
C-acuma din pleiada-ți auroasă și senină
Se stinse un luceafăr, se stinse o lumină,
Se stinse-o dalbă stea!”*

Pentru el, **Aron Pumnul** era „*geniul mare al deșteptării Bucovinei*”, crezând cu sinceritate că întreaga **Bucovină** trebuia să poarte doliu după el. Cu mare tristețe în suflet s-a adresat mentorului său, spunându-i:

*„Te plânge Bucovina, te plânge-n voce tare,
Te plânge-n tânguire și locul tău natal;
Căci umbra ta măreață în falnica-i zburare
O urmă-ncet cu ochiul în tristă lăcrimare
Ce-i simț național!”*

Prin propria sa viață, dar mai ales prin munca la catedră și prin scrisul său, **Aron Pumnul** a transmis generațiilor care i-au urmat nepieritoarele valori ale culturii și credinței neamului românesc. De dincolo de mormânt, el a avertizat cât de primejdioasă este îndepărtarea de credință, neam, și țară.

• După moartea profesorului **Aron Pumnul**, **Mihail** n-a mai putut sta în cost în casa acestuia, întrucât nevasta Pumnului, rămasă văduvă, „*nu suferea străini în casă*”. Astfel, s-a mutat în *Casa de pe strada Feldgasse* (denumită după 1918, str. Câmpului (azi Kermeliuk). Odată cu moartea „**Pumnului**” s-a sfârșit și frageda copilărie a lui **Mihail**. Dintr-o dată, el s-a trezit singur, printre străini, într-o țară străină, cuprins de sentimentul neputinței de a răzbate singur printre meandrele vieții. Într-un moment de duiosie în gând, asociat cu multă tristețe în suflet a compus, în chip de adio, poezia **La Bucovina**:¹⁰⁰

⁹⁸ George Călinescu, *op. cit.*, 84-85.

⁹⁹ George Călinescu, *op. cit.*, p. 84.

¹⁰⁰ George Călinescu, *op. cit.*, p. 88.

„N-oi uita vreodată, dulce Bucovină,
Geniu-ți romantic, munții în lumină,
Văile în flori,
Râuri resăltânde printre stânce nante,
Apele lucinde-n dalbe diamante
Peste câmpii-n zori.”

• Adânc marcat de moartea dascălului său, tânărul poet **Mihail Eminoviciu** și-a adunat manuscrisele însemnate cu creațiile sale poetice realizate în **Cernăuți** și s-a hotărât să le trimită unei reviste pentru a fi publicate. **Mihail** și-a trimis poeziile create într-un plic la revista „**Familia**” lui **IOSIF VULCAN** din **Pesta**. El n-a explicat niciodată și nimănui de ce și-a trimis primele poezii la o revistă care apărea la **Pesta** în limba română și cine i-a indicat acea revistă.

La **Pesta** – capitala așa-zisului „regat ungar” –, din anul 1863 mai apăreau revista culturală **Aurora Română** a lui **Ioanichie Nicolescu**, precum și periodicele **Gazeta Transilvaniei**, **Telegraful Român**, **Foaie pentru minte, inimă și literatură** – la care colabora **Iosif Vulcan**. Acele publicații aveau reputația de bastioane ale culturii în limba română.

Iosif Vulcan și-a amintit mai târziu că „în o dimineată de februarie a anului 1866, primii o epistolă din **Bucovina**, în care un tânăr – după cum scria – de 16 ani îmi trimitea niște încercări literare. Era tânărul **Mihail Eminoviciu**. Armonia versurilor și figurile-i plastice, considerând starea noastră literară de atunci și îndeosebi etatea tânără a autorului, mă surprinseră și deschisei cu plăcere coloanele mele acestui nou talent și poet cu viitor”.¹⁰¹

Poeziile, semnate **Mihail Eminoviciu**, trimise la revista „**Familia**”, au fost citite cu multă atenție de **Iosif Vulcan** – un patriot înflăcărat, născut și crescut într-un mediu dominat de străini, profund antiromânesc. Acesta a ales pentru publicare, poezia „**De-aș avea**”, însă numele Eminovici („**Eminioviciu**”) nu i-a plăcut, întrucât avea rezonanță străină și terminație slavă. **Iosif Vulcan** cunoștea foarte bine consecințele politicii de deznaționalizare a românilor din **Ardeal și Bucovina**, prin schimbarea forțată a numelor de familie. Astfel, fără să-l întrebe pe tânărul poet, i-a românizat numele, modificând terminațiunea slavă *ovici* și înlocuind-o cu terminația *escu*, românească, get-beget. Astfel, **numele EMINOVICI a devenit EMINESCU**.¹⁰²

• Poezia „**De-aș avea**”, semnată **Mihai (Mihaiu) Eminescu**, a fost publicată în numărul din 25 febr. 1866 (st.v.) al revistei „**Familia**”, însoțită de următoarea notă redacțională: „Cu bucurie deschidem coloanele foii noastre acestui june numai de 16 ani, care cu primele sale încercări poetice trimise nouă, ne-a surprins plăcut”.¹⁰³

¹⁰¹ George Călinescu, *op. cit.*, p. 86.

¹⁰² **Idem.**, p. 88.

¹⁰³ George Călinescu, *op. cit.*, p. 85.

Mihai a primit cu satisfacție numărul 6 al revistei, unde-și văzu poezia și nota redacțională de la *Poșta redacțiunii*, prin care era înștiințat că revista primește „cu bucurie” și corespondență. El a acceptat fără să stea în cumpănă noul nume literar, care i se păru îndreptățit. Astfel, **Iosif Vulcan** a devenit „nașul său literar”, iar din acel moment poeziile sale au apărut sub numele **EMINESCU** – care a pătruns în chip firesc în literatura română.

Prin *Poșta redacției* revistei „*Familia*”, între **Iosif Vulcan** și **Mihai Eminescu** s-a stabilit o corespondență. Redactorul șef al revistei îi comunica faptul că: „*Vom primi cu bucurie (poeziile scrise, n.ns.), numai te rugăm ca, în cât se poate, să scrii după ortografia ce o urmăm și noi*”.¹⁰⁴ În numărul 10 al revistei, din 5 aprilie (st.v.) 1866, la *Poșta redacțiunii* era consemnat: „*Ți-am trimis epistolă privată*”.¹⁰⁵ În paralel, **Mihai** traducea pentru publicare, nuvela „*svediană*” intitulată *Lanțul de aur*, scrisă de **Onkel Adam**.

• **Mihai**, puternic marcat de moartea „*Pumnului*”, s-a hotărât să părăsească definitiv **Cernăuții** și să caute altă șansă, în altă parte, pentru a-și termina studiile. De aceea, a mers la **Ipotești**, la casa părintească, pentru a-și informa părinții despre situația lui precară și a cere învoirea de a pleca **în Ardeal – la Blaj** –, pentru a-și rezolva situația școlară. Sora sa – **Aglae** –, avea să confirme acest fapt, afirmând ulterior că după înmormântarea lui **Aron Pumnul**, **Mihai** „*ș-au depus cărțile sub un scaun din grădina publică ș-au plecat spre casa părintească. Întrebat de părinți de ce au fugit de la școală, el plângând răspunse: mai mult n-am ce face în Cernăuți. Pumnul nu mai este. Au murit*”.¹⁰⁶

Probabil că **Mihai** s-a deplasat la casa părintească din **Ipotești** cu mare precauție, după ce s-a ridicat carantina ce fusese instituită în **ținutul Botoșanilor** datorită epidemiei de holeră din iarna anilor 1865-1866. Potrivit unor statistici, numai în perioada 20 noiembrie 1865-20 martie 1866, în **Botoșani** au murit peste 500 de persoane.

• În fața părinților, **Mihai** a motivat că a părăsit orașul **Cernăuți** din dorința de a pleca **la Blaj, în Ardeal**, pentru susținerea examenelor restante și finalizarea studiilor gimnaziale. În acele vremuri, **Blajul** era un orașel de școală. Acesta era aureolat de corifeii **Școlii Ardelene**, în primul rând de **Gheorghe Șincai, Samuil Micu și Petru Maior**, despre care **Mihai** auzise, cu siguranță, de la profesorul **Aron Pumnul**. Înaintea lui, calea **Blajului** mai fusese bătută de alți bucovineni, cel mai cunoscut fiind **Vasile Bumbac din Costâna**, pe care **Mihai** îl cunoștea.

¹⁰⁴ George Călinescu, *op. cit.*, p. 87; Augustin Z.N. Pop, **Pe urmele lui Eminescu**, Editura *Sport-Turism*, București, 1978, p. 66.

¹⁰⁵ George Călinescu, *op. cit.*, p. 87.

¹⁰⁶ August Z.N. Pop, **Pe urmele lui Eminescu**, Editura *Sport-Turism*, București, 1978, p. 65.

Mihai a obținut acordul tatălui său, pentru a se deplasa la **Blaj**, cu gândul de a-și da examenele restante pentru a absolvi clasa III-a. Acesta i-a promis că-i va asigura resursele financiare necesare „*costului*” școlar. Astfel, cu învoirea părinților, **Mihai** a hotărât să plece în Ardeal, la **Blaj** – denumit „*Meca școlilor române din Ardeal*”. El urma să calce pe drumuri necunoscute, iar părăsirea **Bucovinei** i-a înkrustat în inimă adânc regret și părere de rău.¹⁰⁷

• **MIHAI** s-a întors la **Cernăuți**, pentru a-și pregăti plecarea la **Blaj**. Simțind greutatea faptei sale temerare, el și-a căutat posibili tovarăși de drum lung și plin de neprevăzut. Pentru peregrinarea spre orașul **Blaj din Ardeal**, **Mihai** și-a găsit un tovarăș de drum: un tânăr ardelean, gimnazist și el, pe nume **IOAN NEAMȚU**,¹⁰⁸ elev de la Școala greco-ortodoxă din **Cernăuți**. Acesta era din satul **Feldru**, un sat românesc aflat la câțiva kilometri spre răsărit de orașul **Năsăud**.

În acel răstimp, visând la mult-așteptata călătorie, ca la un drum al destinului, el a compus poezia „*O călărire în zori*”,¹⁰⁹ pe care a trimis-o lui **Iosif Vulcan**. Poezia a fost publicată în numărul din 15 mai 1866 (st.v.) al revistei *Familia*, aceasta fiind a doua colaborare la revista respectivă. Următoarele versuri sunt elocvente:

*„Pe câmp se văd două ființe ușoare
Săltânde pe-un cal,
Pe care le-ncinge de flutură-n boare
Subțire voal”.*

Cu aceste gânduri de zbor peste câmpii întinse și dealuri vălurite, **Mihai** s-a lăsat în voia destinului, privind cu încredere spre crestelor munților, dincolo de care el întrezărea salvarea propriei ființe.

¹⁰⁷ Gellu Dorian, Emil Iordache, **Pașii Poetului**, Editura „*Timpul*”, Iași 2000.

¹⁰⁸ Nicolae Trifoiu, **Drumurile și popasurile tânărului Eminescu în Transilvania**, Editura „*Dragoș-Vodă*”, Cluj-Napoca, 1998.

¹⁰⁹ George Călinescu, *op. cit.*, p. 85.

(<https://www.crestinortodox.ro/sfantul-siluan-athonitul/sfantul-siluan-athonitul-126197.html>)

„Între iadul deznădejzii și iadul smereniei”

IX.
EMINESCU LA ȘCOALĂ ÎN BLAJUL ARDEALULUI
– ÎNTRE SPERANȚE ȘI DEZAMĂGIRI –

MOTO:

*„Românii nu sunt nicăieri coloniști, venituri,
oamenii nimănui, ci, pretutindenea unde locuiesc
sunt autohtoni, populație nepomenit de veche, mai
veche decât toți conlocuitorii lor.”*

Mihai Eminescu

1. Contextul plecării sale la Blaj

• Precum se cunoaște, în anul școlar 1865/1866, **Mihail**, fiul lui Gheorghe Eminovici, în vârstă de 16 ani, era elev la Gimnaziul german din Cernăuți. În 12 ianuarie 1866, a murit dascălul său venerat, Aron Pumnul, fapt care i-a marcat destinul. El era mare iubitor de teatru, vrând să ajungă actor, dar și mare iubitor de poezie, începând să compună versuri care îi impresionau și pe cei mai buni cunoscători ai domeniului. El și-a trimis primele poezii ieșite din mintea lui la revista „*Familia*” din Oradea, condusă de Iosif Vulcan, mare om de cultură și patriot. Acolo a debutat, în 25 februarie 1866 cu poezia „*De-aș avea*”, primind în dar de la Iosif Vulcan numele de botez literar **MIHAI EMINESCU**, pe care l-a purtat apoi cu venerație toată viața lui.

În noul context, **Mihai** s-a hotărât să părăsească orașul **Cernăuți** și să caute altă șansă, în altă parte, pentru a-și termina studiile. De aceea, a mers la **Ipotesti**, la casa părintească, pentru a-și informa părinții despre situația lui precară și a cere învoirea de a pleca **în Ardeal – la Blaj** –, pentru a-și rezolva situația școlară. Sora 65/1866, sa – **Aglae** –, avea să confirme acest fapt, afirmând ulterior că după înmormântarea lui **Aron Pumnul**, **Mihai** „ș-au depus cărțile sub un scaun din grădina publică ș-au plecat spre casa părintească. Întrebat de părinți de ce au fugit de la școală, el plângând răspunse: mai mult n-am ce face în Cernăuți. Pumnul nu mai este. Au murit”¹.

În fața părinților, **Mihai** a motivat că a părăsit orașul **Cernăuți** din dorința de a pleca **la Blaj, în Ardeal**, pentru susținerea examenelor restante și finalizarea studiilor gimnaziale. În acele vremuri, **Blajul** era un orașel de școală. Acesta era aureolat de corifeii **Școlii Ardelene**, în primul rând de **Gheorghe Șincai, Samuil Micu și Petru Maior**, despre care **Mihai** auzise, cu siguranță, de la profesorul **Aron Pumnul**. Înaintea lui, calea **Blajului** mai fusese bătută de alți bucovineni, cel mai cunoscut fiind **Vasile Bumbac din Costâna**, pe care **Mihai** îl cunoștea.

¹ August Z.N. Pop, **Pe urmele lui Eminescu**, Editura Sport-Turism, București, 1978, p. 65.

• **Mihai** a obținut acordul tatălui său, pentru a se deplasa la **Blaj**, cu gândul de a-și da examenele restante pentru a absolvi clasa III-a. Acesta i-a promis că-i va asigura resursele financiare necesare „costului” școlar. Astfel, cu învoirea părinților, **Mihai** a hotărât să plece în Ardeal, la **Blaj** – denumit „*Meca școalelor române din Ardeal*”. El urma să calce pe drumuri necunoscute, iar părăsirea **Bucovinei** i-a încrustat în inimă adânc regret și părere de rău.² A plecat încrezător în propriul destin, ducând cu el numele **EMINESCU**, din care va face simbolul luceafărului poeziei românești.

• A pornit în zi de vară, pe „*marele drum împărătesc*”, cât pe jos, cât cu căruța, însoțit de un gimnazist pe nume **Ioan Neamțu** din **Feldru**, ținutul **Năsăudului**. În romanul autobiografic „**Geniu pustiu**”, **Mihai** a dezvăluit începutul călătoriei sale de la **Cernăuți** la **Blaj** în vara anului 1866: „*Într-o zi frumoasă de vară, îmi făcui legăturica, o pusei în vârful bățului și-o luai la picior pe drumul cel mare împărătesc. Holdele miroseau și se coceau de arșița soarelui... eu îmi puseseam pălăria în vârful capului astfel încât fruntea rămânea liberă și goală și fluieram alene un cântec monoton, și numai lucii și mari picături de sudoare îmi curgeau pe frunte deasupra obrazului*”.³

A ajuns la **Vatra Dornei**, de acolo la **Năsăud**, apoi la **Bistrița**, **Reghin**, **Târgu Mureș**, unde a întâlnit doi alumni ai Gimnaziului din **Blaj**, **Ioan Cotta** și **Teodor Cojocariu**. Împreună cu aceștia și-a continuat drumul, a trecut prin **Târnăveni**, apoi a ajuns în marginea **Blajului**. **Ioan Cotta**, tovarășul de drum al lui **Mihai**, avea să consemneze ulterior: „*Continuând călătoria, am ajuns în Vârful «Hulii» (Hula Sâncelului, lângă Blaj, n.ns.). Într-o mână ținându-și Notes-ul, cu cealaltă și-a dat pălăria jos, strigând: « Te salut din inimă Romă-mică. Îți mulțumesc, Dumnezeuule, că m-ai ajutat s-o pot vedea »*”.⁴

Astfel a ajuns într-un oraș care s-a făcut cunoscut mai ales după anul 1737, când a devenit oraș, având următoarele repere istorice:

- în anul 1738, orașul **Blaj** a fost cedat **Episcopiei Române Unite**, devenind astfel reședința oficială a acesteia și centrul religios și cultural al românilor „*uniți*” și al Școlii Ardelene. La 30 martie 1738: episcopul **Ioan Inocențiu Micu-Klein** a încheiat un contract cu **Johann Martinelli** – arhitectul curții imperiale din Viena –, pentru realizarea catedralei, a școlilor și Mănăstirii **Sfintei Treimi**, contra sumei de 61.000 de florini austrieci;

- în anul 1741 a început construirea catedralei **Sfânta Treime**, în stil baroc, după planurile arhitecților vienezi **Anton** și **Johann Martinelli**.⁵

² Gellu Dorian, Emil Iordache, **Pașii Poetului**, Editura „*Timpul*”, Iași 2000.

³ George Călinescu, **Viața lui Mihai Eminescu**, Litera, Chișinău, 1998, p. 88-89.

⁴ George Călinescu, *op. cit.*, p. 91; Vladimir Dogaru, **Ei l-au cunoscut pe Eminescu**, Editura „*Ion Creangă*”, București, 1984, p. 52; Augustin Z.N. Pop, **Pe urmele lui Eminescu**, Editura *Sport-Turism*, București, 1978, p. 73.

⁵ **Catedrala Sfânta Treime din Blaj la 1751**, în *Acta Musei Napocensis*, 32 / 1995, p. 353-357; Vasile Mărculeț, Ioan Mărculeț, **Catedrala Sfânta Treime de la Blaj** –

Aceștia au folosit ca sursă de inspirație *Biserica Iezuiților din Cluj*, prima biserică romano-catolică ridicată în Ardeal. În anul 1748, construcția a fost terminată, rămânând de executat finisajele;

- 1754: prin eforturile episcopului **Petru Pavel Aron**, la **Blaj** și-a deschis porțile prima școală pentru folos de obște, cu limba de predare română. Acest fapt l-a făcut pe **Ion Heliade Rădulescu** să spună „*aici a răsărit soarele românilor*”; catedrala a fost sfințită în anul în anul 1756, de către episcopul **Petru Pavel Aron**; la **Blaj** și-au făcut studiile mulți dintre cei mai de seamă cărturari români ai secolelor XVIII-XIX din Transilvania, precum **Samuil Micu**, **George Șincai**, **Petru Maior**, **Ion Budai-Deleanu**, **George Barițiu**, **Simion Bărnuțiu** etc.;

- 1795: la **Blaj** a fost tipărită *Biblia de la Blaj – Biblia lui Clain*⁶ (sau *Biblia lui Bob*) –, care reprezintă cea de-a doua traducere a *Sfintei Scripturi* tipărită în limba română; la **Blaj** a publicat Timotei Cipariu prima gramatică românească;⁷

- 1848: la **Blaj** au avut loc mai multe adunări ale românilor din *Transilvania*; la adunarea convocată de **Avram Iancu și Alexandru Papiu-Ilarian** la 30 aprilie 1848, au fost formulate ideile desființării iobăgiei și ale egalității în drepturi a populației române din Transilvania cu celelalte națiuni.

- între 15-17 mai 1848, pe câmpul de lângă **Blaj** (care de atunci poartă numele de *Câmpia Libertății*), a avut loc *Marea Adunare de la Blaj*, la care au participat 30.000-40.000, majoritatea țărani. Adunarea a adoptat programul de revendicări cu caracter democratic: abolirea dijmei, a clăcii și a iobăgiei, desființarea breslelor și a vâmlor, libertatea cuvântului și a tiparului, formarea gărzii naționale, școli de stat în limba română etc. Tot la această adunare s-a protestat împotriva „uniunii” forțate a *Transilvaniei* cu *Ungaria*.

Blajul a rămas printre puținele orașele din *Ardeal* (alături de *Năsăud*), cu o populație majoritar românească.

2. Blajul speranțelor

● În **Blaj**, cei trei drumeți au tras la *baciu Văsălică Bugneriu* (vlădicul), unde se mai aflau în cvartir **Petru Uilăcan** și frații săi, teologi și ei.⁸ **Ioan Cotta** l-a invitat pe **Mihai** să rămână în gazdă împreună cu el, oferindu-se să-l „*provizeze*” cu mâncare. El a acceptat cu bucurie, neavând pe

simbol național al românilor ardeleni, în *Deșteptarea Credinței*, nr. 5 (74), Dej, 1996, p. 7-8.

⁶ Eugen Pavel, *Biblia lui Samuil Micu (1795). Modele și izvoare*, în „*Dacoromania*”, V-VI, 2000-2001, p. 277-307.

⁷ Ioan Bălan, *Limba cărților bisericești. Studiu istoric și liturgic*, Blaj, 1914, p. 167-187.

⁸ Petru Uilăcan, *Amintiri despre Eminescu*, în revista „*Familia*” nr. 45, din 1902; George Călinescu, *op. cit.*, p. 91.

moment alte posibilități de găzduire și aprovizionare cu de-ale gurii. După ce s-au așezat în *cost*, **Mihai** a plecat prin târg, s-a abătut pe la Seminar și Gimnaziu, a răscolit mai multe locuri, întorcându-se la *baciu Văsălică Bugneriu* de-abia seara. În scurt timp, printre școlarii blăjeni se risipi zvonul șoptit că venise la **Blaj** un student de la **Cernăuți**, despre care se spunea că, până atunci, citise întreaga bibliotecă gimnazială și publica poezii în revista „*Familia*”.

● Printre primii studenți pe care **Mihai** i-a cunoscut la **Blaj** s-a numărat și **Ștefan Cacoveanu** (*Cacovean*), student aflat în preajma bacalaureatului la Seminarul din **Blaj**, care stătea în gazdă la o văduvă. Era născut la 25 decembrie 1843 în *Ciugudu de Sus, comitatul Alba* (germ. *Oberfigid*, ung. *Felsőfüget*), situat în *Dealurile Aiudului*, pe malul drept al *Văii Ciugudului*. A făcut liceul la *Aiud*, apoi la **Blaj**, unde îl avea ca profesor pe **Ioan Micu Moldovan**. La îndemnul acestuia, a notat primele texte populare culese din satul natal, asemenea multor altor elevi blăjeni care au contribuit la adunarea doinelor și strigăturilor din *Ardeal*. Pentru **Ștefan Cacoveanu**, numele **Eminescu** era cunoscut din poeziile publicate de acesta în revista „*Familia*” lui **Iosif Vulcan**. El a fost doritor să-l cunoască personal, astfel că, a doua zi după sosirea lui **Mihai** în **Blaj**, împreună cu alți studenți, a mers în piața aflată dinaintea Gimnaziului, locul de întâlnire al studenților blăjeni.⁹ Acolo a făcut cunoștință cu **Mihai**, consemnând astfel în amintirile sale acel moment: „*A doua zi după sosirea lui la Blaj, în studențime fierbea vestea și pe buzele tuturor sunau cuvintele: e aici Eminescu! e aici Eminescu! Aceasta fu în 1866, prin luna mai, pe la sfârșit. Doritor de a-l cunoaște, am ieșit în piața dinaintea gimnaziului, locul de întâlnire al studenților. Aici i-am făcut cunoștința*”.¹⁰

Ștefan Cacoveanu l-a descris astfel: „*Era un tânăr între 16-17 ani, de statură mijlocie, frumos și roșcovan. Avea un păr negru dat îndărăt și lung, părea a nu fi tuns de un an de zile. Era într-un surtuc de peruvian negru, ros, scurt în mâneci și rupt în coate; în niște pantaloni de altă culoare (gălbui mi se pare), scurți de i se vedeau de sub ei până la înfășurări ciubotele călciate și prăfuite. Pe cap purta, deși era cald deja, căciulă neagră, grea, săoasă de miel. Nu știu cum să-mi explic împrejurarea că acest exterior neglijat nu ne era bătător la ochi. Poate fiindcă la Blaj, unde studia sărăcimea, se aflau încă mulți ca el, rău situați și îmbrăcați, și apoi la un talent așa de mare cum îl țineam noi, ni se părea cumva naturală această lăpădare de sine*”.

● Mai mulți studenți blăjeni au venit să-l vadă pe *studentul sosit de la Cernăuți*. **Mihai** s-a înfățișat acestora cu chipul zâmbitor, intrând în vorbă

⁹ Vezi, pe larg, Ștefan Cacoveanu, **Amintiri despre Eminescu**, Editura „*Dacia*”, Cluj-Napoca 2000; **Idem.**, **Eminescu la Blaj**, în „*Lucefărul*”, anul III, nr. 3, 1904.

¹⁰ Vladimir Dogaru, *op. cit.*, p. 52.

cu ei. Din prima clipă, pe unii i-a mirat ținuta „poetului”, căciula de oaie înfundată pe cap, deși era începutul verii (mai-iunie), surtucul de peruvian negru, scurt în mâneci și ros în coate, pantalonii scurți, de i se vedeau ciubotele, ghetetele scâlciate și prăfuite. Acestea contrastau cu chipul său luminos, părul dat pe spate preoțește în şuvițe lungi, statura zdravănă și demnă a tânărului de 16 ani. Gimnazistul **Petru Uilăcan** și-a amintit ulterior că **Mihai** „Era îmbrăcat în pantaloni negri și Kaiserroc și dacă-mi aduc bine aminte, avea pe cap căciulă. Era de statură mijlocie, avea față surâzătoare, ochi negri scânteietori, sprâncene groase și păr negru, era om frumos și simpatic, nu vorbea multe și era mai mult serios. Cvarțir stabil nu avea, însă cvarțirul principal îi era la baciul Bugneru, unde eram în cvarțir și eu: mai mult mă întrețineam cu dânsul”.¹¹ Ținuta sa a impus respect în rândul studenților blăjeni, care s-au întrecut să-l ajute la nevoie. Însă, el acceptase oferta binevoitoare a prietenului său, **Ioan Cotta**, unde avea asigurată pentru un timp și hrana zilnică.

• Niciunul dintre studenții blăjeni n-a știut cu claritate pentru ce clasă gimnazială a venit **Mihai Eminescu** de la **Cernăuți** să susțină examene la **Blaj**. Unii aflară că *avea două clase gimnaziale* și că voia să dea *examen de a VII-a* (!), alții că avea *trei clase (clasa a III-a absolvită ca privatist, în vara anului 1864, la Gimnaziul catolic din Sibiu!)* și voia să câștige deodată *clasele a IV-a și a V-a*, ceea ce nu-i fu admis. **Petru Uilăcan** știa că **Mihai** a venit la **Blaj** cu scopul să depună examen privat *pe clasa a IV-a a Gimnaziului din Blaj și să treacă din a III-a pe a V-a*, însă nu-i fu admis (*deci, lui Mihai nu i-a fost recunoscută absolvirea, la Sibiu, a clasei a III-a gimnaziale!*).

• **Mihai** a fost așezat în gazdă la *vlădicul Văsălica Bugneriu* timp de o săptămână, fiind omenit cât a fost omeneste posibil de **Ioan Cotta**. El s-a înfruptat din merindea tovarășilor săi, cu sfiala pe care o dă nevoia de a sta pe capul altuia. Era voinic, sănătos ca piatra, mânca bine fără să aleagă, dormea dus. În acest timp, de el s-a atașat frățeste **Ștefan Cacoveanu**, care l-a invitat să stea cu el în gazdă la văduva **Laura lui Gozsi** – zisă *Jensoaie*. Casa acesteia se afla pe *ulița Otelului*, care ducea din piață către *Sâncel*, între casa unei *Mănăfoaie* și a crâșnicului *Rațiu Papăgol*.

Mihai a acceptat, iar înainte de a se muta a fost recunoscător pentru omenie, sărutând mâna lui **Ioan Cotta**, binefăcătorul său.¹² Acesta și-a amintit că **Mihai** „și-a luat adio de la mine, sărutându-mi mâna. Unde și încotro s-a dus, nu știu; mi-a promis că-mi va scrie, atâț mie, cât și fratelui *Cojocariu*”. Din acel moment, **Ioan Cotta** și **Teodor Cojocaru** nu l-au mai întâlnit pe **Mihai**. În memoria lui **Ioan Cotta**, **Mihai** a rămas „un tânăr de o

¹¹ Petru Uilăcan, *Amintiri despre Eminescu*, în revista „*Familia*” nr. 45, din 1902.

¹² George Călinescu, *op. cit.*, p. 92.

construcție solidă, gras, tare, negricios, tuns, iar în frunte avea un păr bucliu (alcătuit din bucle), pe care mereu și-l netezea; ochi ageri și ținută serioasă”.¹³ După cum avea să-și amintească **Ioan Cotta, Mihai** s-a ținut de cuvânt: „Și, într-adevăr că în anul 1879 am primit eu cât și **Cojocariu** epistolă. Însă regret că epistola s-a pierdut încă de atunci, iar despre conținutul epistolei încă nu-mi aduc aminte. **Toader Cojocariu** a murit încă înainte de asta cu 20 de ani”.¹⁴

● La noua lui gazdă – **văduva Jensoaie** –, în „casa dinspre uliță” era o mică odaie, cu două paturi, în care dormeau câte doi băieți, respectiv **Georgiu Bucșa, Teodor Totu, Ștefan Cacovean** și un nepot al său de șase ani, **Ioan Paul**. Întrucât **Mihai** nu avea pat, gazdele îi făceau în fiecare seară un pat deosebit, punându-i un străjacob umplut cu otavă și cu o velință.

Ștefan Cacoveanu avea să-și amintească: „Toată casa consta din trei apartamente: unul către uliță, ocupat de mine, **Georgiu Bucșa și Teodor Totu**, ... și de **Ioan Paul**, nepot al meu, atunci abia de șase ani, astăzi profesor la Iași și la mijloc, între aceste două apartamente, era culina. Odaia noastră era mică și avea numai două paturi, iar lui **Eminescu** îi improvizam în toată seara patul separat, căci noi aștilalți dormeam câte doi într-un pat”.

● Gimnazistul blăjean **Elie Damian Domșa** avea să-și amintească ulterior: „L-am cunoscut prin iunie; mi-aduc aminte de pe aceea că-l vedeam mâncând cireșe. Trecând prin grădină, l-am văzut în curtea seminarului; și auzind ca-i din Bucovina, am prins vorbă cu el... ” La rândul său, **Petru Uilăcan** a înțeles că „Era mare adorator al lui **Aron Pumnul**, care îl ajutase când studia la **Cernăuți**”.

● Elevii blăjeni nu înțelegeau cum era posibil ca **Mihai**, la vârsta de 16 ani trecuți, să nu aibă decât **două clase gimnaziale**, absolvite la **Gimnaziul german din Cernăuți**. **Mihai** a explicat astfel situația: „Spunea, că el era de la **Botoșani, din Moldova**. Tată-său, **Eminovici, era bucovinean: Venise în tinerețe la Moldova, ca ispravnic la o moșie boierească și se însură cu o moldoveană cu ceva stăricică. Fiind tată-său crescut la nemți, ținea mult să-i dea și creștere germană. Îl trimise, așadar la **Cernăuți**, la învățătură. Acolo îl puse sub grija profesorului **Pumnul**, autorul **Lepturariului**. După vreo câțeva vreme, acest mentor al său slăbise de morb, încât nu-l mai putea ținea de scurt. Micul **Eminescu** folosindu-se de ocaziunea dată, în loc de a merge la școală, se închidea în biblioteca **Pumnului**. Acolo studia neconținut și neconturbat răzbunându-și astfel în contra atâtor profesori pedanți și sarbezi. În modul acesta ne spunea el în liniamente generale, că rămase la **clasa a II-a gimnazială** (?) și astfel pe multă vreme învrăjbit cu școala, dar și cu tată-său. Spunea mai departe că **venise la Blaj**,**

¹³ Vladimir Dogaru, *op. cit.*, p. 52.

¹⁴ *Ibidem*.

ca să facă examen pe clasa a VII-a și astfel să împace pe tatăl său, care îi făgăduise că-i trimite bani, numai să apuce firul studiilor mai departe”.

● Băieții aflați în *cost* erau săraci, căci bani n-aveau, își aduceau de mâncare în straițele cu dungi albastre: pită neagră care se păstrează până la două săptămâni, slănină, mălai, burduf de brânză, mâncări care trebuiau să le ajungă pentru multe zile. Este posibil ca gazda să nu fi fost plătită cu parale, ci cu câteva ferdele de bucate.¹⁵ **Ștefan Cacoveanu** a făcut o interesantă descriere a vieții școlarilor din **Blaj**: „*Trăiam din ce ne aducea cu desăgii de acasă pe 2-3 săptămâni: pâine, făină, slănină, brânză din belșug, dar bani puținei de tot. Norocul, că Eminescu era un tânăr sănătos ca piatra, nealegător în ale mâncării, mânca bine, dormea lung și fără grijă, dimineața de regulă pe la 8 oare se scula, se spăla, da cu degetele de câteva ori prin părul bogat și lung dat pe spate și era pieptănat gata. Îmbiindu-l cu pieptene îmi zise: chiar bine, frate, că eu, parcă am scăpat din focul de la Troia, n-am astfel de sculă”.* Deci, **Mihai** s-a trezit într-un alt univers, adăpostit de o odăiță modestă unde se aflau înghesuiți 5 copii școlari. În fiecare seară, tovarășii săi îi făceau un pat deosebit, punându-i un străjac umplut cu otavă și o velință. Însă, s-a împăcat greu cu hârjoanele și convorbirile zgomotoase dintre tovarășii de odaie. Astfel de fapte cunoscuse cu prisosință la **Cernăuți** în casa birjarului rutean **Nicolai Țirțec**, încercând să nu se amestece în acele hârjoane.

● Pentru a citi, **Mihai** ieșea la câmp, unde să fie singur, numai cu el însuși. Însă, îndeletnicirea de căpetenie era scăldatul la **râul Târnava**, de regulă, lângă moară, din jos de roate. Acolo se bălăcea în apă ceasuri întregi, stând mai la o parte de ceilalți băieți, care îl găseau la râu și îl lăsau în râu. El făcea fel de fel de *istefii nautice*, intrând în apă într-un loc și ieșind târziu unde nu te așteptai, spre admirația chiar a celor mai buni înotători din **Blaj**.

Același **Ștefan Cacoveanu** a consemnat că: „*După ce dimineața se găta, dejunam ce da D-zeu, și de regulă el mergea de se scâldea în Târnava la moara din jos de roate și se scâldea întruna pînă la amiază, iar eu cu alți tovarăși mergeam la câmp de ne preparam pentru bacalaureatul ce aveam să-l facem prin luna lui iulie și numai la prânz ne întorceam acasă. Atunci venea și Eminescu de la scaldă, unde puneă în mirare pe toți cu manevrele ce făcea înot, corlindu-se ca aici și ieșind de sub apă târziu unde nici nu-ți aduceai aminte. Și în Blaj eram tineri buni înotători, dar cu Eminescu nici unul nu putea ține. Aceasta era părerea generală. E de însemnat însă, că se scâldea de o parte singur și cu cei dimprejur nu făcea multă vorbă, îi plăcea să iasă în piața **Blajului**, bogată în poame de tot felul. Își umplea căciula cu poame și apoi mâncând sta de o parte răsând de ștrengăriile studenților de*

¹⁵ George Călinescu, *op. cit.*, p. 94.

prin piață, fără a lua însă parte la ele vreodată. În scăldat exceda. În alte era moderat. Nu bea, nu fuma, nu juca nici cărți, era ca o fată mare”.¹⁶

● În acele vremuri, apa de băut se aducea în **Blaj** din afara orașului. Pentru Seminar, apa era adusă „cu un căruț tras de un măgar. Omul de lângă acest căruț se numea în Blaj: măgărarul de la Seminar”. „Măgărarul” era, în fapt, un țăran, pe nume **Nicolae Mihu**, poreclit **Chenderi**, de loc din satul **Veza**. Acest țăran fără știință de carte, era isteț și mare povestitor, adică *bun povestaș*. Seara, în dormitor, acesta le spunea teologilor basme și snoave până adormeau cu toții. Astfel de povești a ascultat și **Mihai**, rămânând fascinat de universul în care era ademenit de *povestaș*. Chipul acestuia, precum și poveștile sale i-au rămas lui **Mihai** adânc întipărite-n sufletul său de adolescent. **Ștefan Cacoveanu** a scris după povestirile acestuia, mai multe povești, printre care „*balada Marcului*” și o orăție de nunți. **Ștefan Cacoveanu** a consemnat: „Se zice că peste vacanță, când teologii erau duși acasă și n-avea cui spune, aduna copiii de pe uliță, se puneau cu ei roată pe iarbă în curtea seminarului și le spunea povești. Semăna mult la tip cu **Horea**. Știa multe și era meșter la vorbă. Se zice că o dată având pricină cu un teolog (elev seminarist), printre vorbe îi zise: – „Hei, părinte că nu ne-a pus Dumnezeu pe mine la locul meu, că n-am fost să fiu eu ce sunt, c-a fost să fiu eu popă în locul dumatăle și dumatăle măgărar în locul meu! E de însemnat că deși nu știa ceti și scrie, știa o mulțime de cântări bisericești”.¹⁷

● Fiind un cititor înfocat, **Mihai** se vâra, de cu ziua, cu capul în cărți, și citea pe nerăsuflăte orice carte care îi cădea în mână, fie de școală, de literatură, ori de știință. Pe acestea le împrumuta de la colegi sau din biblioteca prepositului **Ioan Micu Moldovan**, numit și **Moldovănuț**, din cauza înfățișării sale fizice, mai scunde.¹⁸ Se născuse la 13 iunie 1833 în satul **Varfalău** (azi **Moldovenesti**), la vest de **Turda**, într-o familie de țărani români (numele părinților fiind **Dochia-Domițiana și Vasile Moldovan**). A efectuat studii de istorie și de teologie, devenind profesor de teologie (preposit capitular) la Seminarul Greco-Catolic din **Blaj**. A fost adeptul lui **Timotei Cipariu**, a publicat numeroase lucrări istorice și a continuat acțiunea acestuia privind culegerea folclorului de către elevi. A urmat tradiția împământenită la **Blaj**, potrivit căreia canonicii și dascălii vechi aveau câte un ucenic care le aducea apă și le făcea foc, dar pe care îi formau apoi în spiritul disciplinei lor. Unul dintre ucenici era în acel timp **Nicolae Petra-Petrescu**, de loc din **Ibănești** (ung. *Libánfalva*) – *sat românesc de la origine* –, așezat pe o vatră de locuire din neolitic, în *valea Gurghiului*, afluent al *Mureșului*, la 20 km spre est de orașul **Reghin** și la peste 50 de kilometri nord-est de **Târgul Mureșului**; satul a fost atstat documentar în anul 1453.

¹⁶ George Călinescu, *op. cit.*, p. 94-95.

¹⁷ Vladimir Dogaru, *op. cit.*, p. 53-54.

¹⁸ George Călinescu, *op. cit.*, p. 92-93.

● Probabil că **Mihai** a răsfoit și cele două cărți tipărite de **Ioan Micu Moldovan** până atunci, respectiv: *Dicțiunarelu latinu românu pentru începetori* (1864) și *Geografia Ardealului: pentru școalele poporali* (1866). Tinerii „*studenți*” blăjeni, amatori de plăceri nevinovate, au fost mirați când au constatat că **Mihai Eminescu** nu bea, nu fuma, nu juca era cartofor.¹⁹

Condițiile de locuit la **văduva Jensoaie** le-a descris cu mare măiestrie în romanul *Geniu pustiu*. El a consemnat: „*Între cei patru păreți galbeni a [i] unei mansarde scunde și lungărețe, osîndite de-a sta în veci nemăturată, locuiam cinci înși în dezordinea cea mai deplină și mai pacifică. Lîngă mica fereastră stetea o masă numai cu două picioare, căci cu partea opusă se răsima de perete. Vro trei paturi, care de care mai șchioape, unul cu trei picioare, altul cu două la un capăt, iar celălalt așezat pe pămînt astfel încât te culcai pe el pieziș, un scaun de paie la mijloc cu o gaură gigantică, niște sfeșnice de lut cu lumânări de seu, o lampă veche, cu genealogie directă de la lampele filosofilor greci ale căror studii puțeau a untdelemn, mormane de cărți risipite pe masă, pe sub paturi, pe fereastră și printre grinzile cele lungi și afumate a [le] tavanului, ce erau de coloarea cea mohorîtă – roșie[a] lemnului pîrlit. Pe paturi era [u] saltele de paie și cergi de lână, la pămînt o rogojină, pe care se tologeau colegii mei și jucau cărți, fumând din niște lulele puturoase un tutun ce făcea nesuferită atmosfera, ș-așa atât de mărginită, a mansardei... Pe când colegii jucau cărți, râdeau, beau și povesteau anecdote care de care mai frivole și mai de răs, de **Pepelea**, de țigani, de popi, eu îmi mânăm viața cu capul așezat în mâini, cu coatele rezemate de marginea mesei, neascultând la ei și citind romanțe fioroase și fantastice, care-mi iritau creierii”.*

● Viața lui **Mihai**, aflat în *cost* la văduva **Jensoaie**, era vitregă. El se culca adesea îmbrăcat, dar se scula dis de dimineață. De multe ori era, de sus până jos, plin de fulgi sau de fân. Însă, nu căuta să înlătore cu peria impuritățile apărute pe trup sau pe haine, ci le alunga într-o doară, lovind de câteva ori cu palma peste *kaiserroc*. Apoi, cu o mână arunca vreo câțiva stropi de apă pe față, își trecea degetele în chip de greblă prin păr, de la frunte spre ceafă, terminând, în fapt, pregătirea pentru începerea unei noi zile de învățătură intensivă.

Sobrietatea firească a tovarășilor săi ardeleni, sărăcia mâncării, precum și puținătatea alimentelor l-au chinuit de multe ori până la deznădejde. Atunci își aducea aminte de merele birjarului rutean **Nicolai Țirțec**, ieșea în piața **Blajului**, unde cumpăra poame, prune, struguri de la cofărițe. Își umplea căciula și buzunarele *kaiserrocului* său ros pe la încheieturi, apoi se așeza deoparte, mâncând și privind ștregăriile școlarilor, fără a se amesteca printre ei.

¹⁹ Elie Dăianu, **Ioan Moldovan-Moldovănuț**, Cluj, 1927.

Petru Uilăcan avea să consemneze: „*De rândul traiului o ducea rău, fiind sărac. Mânca atunci când căpăta; de multe ori, când meream la școală, îl vedeam printre cofărițe cumpărându-și prune și umbla scoțând și mâncând câte una din buzunarele Kaiserrocului său*”.²⁰

Banii trimiși de tatăl său pentru a se întreține n-au fost de ajuns. Într-una din zile, tovarășii lui au aflat că **Mihai** primise de acasă 5 galbeni, cumpărase un sac de grâu, îl duse la moară la măcinat și dăduse la brutar să-i facă un cuptor întreg de pâine. Mihai a trecut prin aceste lipsuri cu un stoicism moldovenesc, dublat de un scrâșnet de măsele ardelenesc, încercând să-și asigure hrana spirituală, care să-i țină loc de foame. Astfel, îngândurat, dar afișând un zâmbet trist, el cutreiera ulițele **Blajului**, încântându-și privirea și umplându-și sufletul cu imaginea unor locuri și clădiri cu mare încărcătură istorică²¹, precum: **Castelul Mitropolitan – construit de Georgiu Bagdi în anul 1535; Catedrala Sfânta Treime – construită între anii 1741-1749 și sfințită în anul 1756; Mănăstirea Buna Vestire – în care au funcționat un timp Mănăstirea Buna Vestire, tipografia cu atelierul xilografilor și Seminarul călugărilor; Câmpia Libertății – loc sfânt al neamului, unde s-au desfășurat cele două Adunări Naționale (mai și septembrie 1848).**

• **Mihai** s-a împrietenit cu **Nicolae Petra-Petrescu**, ucenicul prepozitului capitular **Ioan Micu Moldovan**, căruia îi cunoștea și aprecia biblioteca. Cu sprijinul său a împrumutat, pentru citit, cărți din biblioteca lui **Moldovănuț**, pătrunzând în tainele bibliotecii *Seminarului din Blaj*.²² Astfel, **Mihai** a putut „înghiți” – așa cum va spune mai târziu **Nicolae Petra-Petrescu** –, „*toată biblioteca lui Moldăvănuț*”. Tot prin el a ajuns să afle ce anume folclor au cules elevii din **Blaj** și, totodată, și-a putut oferi și el mica lui zestre adunată pe drumul pe care-l făcuse până atunci.

• În acel timp, fratele său mai mare – **Șerban** – ajunsese la **Timișoara** într-o împrejurare cuprinsă de mister neelucidat până în ziua de astăzi. În iunie 1866, după detronarea lui **Al. I. Cuza**, primul-ministru **I.C. Brătianu**, a făcut o vizită la **Viena**, iar înapoiere s-a oprit la un hotel din orașul **Timișoara** – atunci aflat în **Austria**. După cum rezultă dintr-un studiu publicat de un autor sibian – cunoscut doar sub pseudonimul „**Mitică**” – în revista săptămânală „**Foaie literară**”, acolo a avut o discuție cu unul dintre frații lui **Mihai Eminescu**,²³ participant la insurecția poloneză din anii 1863-1864. Autorul respective i-a imputat primului-ministru **I.C. Brătianu** că nu a încercat să-i cunoască mai bine pe românii transilvăneni, spre a le fi înțeleș

²⁰ Petru Uilăcan, **Amintiri despre Eminescu**, în revista „**Familia**” nr. 45, din 1902.

²¹ Vezi, pe larg, Gellu Dorian, Emil Iordache, **Pașii Poetului**, Editura Timpul, Iași 2000.

²² Dr. Elie Dăianu, **Eminescu în Blaj – Amintiri de-ale contemporanilor**, culese de dr. Elie Dăianu, Sibiu, 1914.

²³ Mircea Popa, **Eminescu, noutăți biografice? Un frate al poetului, participant la insurecția poloneză**, în „**România literară**”, nr. 48/2010.

mai bine păsul, modul lor propriu de a fi și dorințele lor de viitor; acesta era revoltat, deoarece, cu câțiva ani în urmă, **I.C. Brătianu** ar fi lansat în public sentința potrivit căreia: „*Ni trebuie Transilvania, dar fără transilvăneni!*”²⁴

• Pe la mijlocul lunii iunie 1866, prins în vârtejul vieții zilnice, **Mihai** a pierdut contactul cu revista „**Familia**”, iar conducerea acesteia a fost îngrijorată de întreruperea comunicării cu noul său colaborator. De aceea, în numărul 17 din 15 iunie 1866 (st.n.), prin *Poșta redacțiunii*, poetul **Mihail Eminescu** a fost informat că: „*Lanțul de aur așîșdere va ieși*”, dar a fost întrebat, cu îngrijorare: „*N-ai primit epistola noastră? De ce nu ni mai trimiți nescari poesii?*”²⁵ Era vorba de nuvela lui **Onkel Adam**, pe care **Mihai** se angajase să o traducă pentru revista „**Familia**”.

• Elevii de la *Gimnaziul din Blaj* au fost surprinși de „*iscusimea și cunoștințele sale, îndeosebi pe teren literar*”. Ori de câte ori avea prilejul, **Mihai** recita versuri din **Dimitrie Bolintineanu** sau **Vasile Alecsandri** – poetul său favorit.²⁶ Studenții blăjeni s-au mirat că nu declama și din poetul ardelean **Mureșanu**. **Petru Uilăcan** a consemnat că:

- „*Îi plăcea să vorbească mai cu predilecțiune despre poezii mari ai României, pe când eu îi aduceam înaintea pe Mureșanu. Odată i-am citit una strofă din acesta, la ce mi-a reflectat: „Lasă frate, nu mai sta înaintea cu Mureșanul vostru: căci el nici a fost poet, ci un simplu versificator. Alecsandri este poet adevărat”;*”²⁷

- „*De multe ori și cu multă gravitate, îmi recita poezii întregi din Alecsandri. Pare că și acum îl aud, cum și cu ce intonare recita din una poezie a acestuia cuvintele: Andrei popa cel vestit*”²⁸

Petru Uilăcan s-a întrebat, mirat: „*cum se poate de băiețandru l acesta, care n-a umblat la școală, n-a absolvit decât câteva clase, știe totuși atâtea lucruri, ... multe mai bine decât noi? ... el, care n-a învățat încă poetica e în stare să facă poezii, și noi care știm atâtea reguli, și cunoaștem toate genurile poetice, nu eram în stare să alcătuim două versuri? ...*”

• **Mihai** a iubit cântecele populare, pe care avea să le cânte de câte ori avea prilejul, cu plăcere și cu mare patimă și trăire. Probabil că **Aron Pumnul** i-a cântat și l-a învățat doine din *Ardeal*, iar la *Blaj* a auzit cântece de dor și jale, pe care el avea să le cânte cu foc după ce a ajuns și s-a stabilit în *București*. Un prieten și tovarăș de-al său de pahar – **Dimitrie Teleor** (pseudonimul lui **Dumitru Constantinescu** –, născut la 10 mai 1858 în *Atârnați*, azi *Cernetu*, județul *Teleorman*) – publicist, scriitor, folclorist,

²⁴ „*Foaie literară*”, I, nr. 18, Oradea, 3/15 august 1897, p. 141.

²⁵ George Călinescu, *op. cit.*, p. 87.

²⁶ Ștefan Cacoveanu, **Eminescu în Blaj**, în „*Lucașfărul*”, 1904.

²⁷ George Călinescu, *op. cit.*, p. 97; August Z.N. Pop, **Pe urmele lui Eminescu**, Editura *Sport-Turism*, București, 1978, p. 75.

²⁸ Petru Uilăcan, **Amintiri despre Eminescu**, în revista „*Familia*” nr. 45, din 1902.

prieten al lui **I.L. Caragiale** –, avea să scrie că la birtul lui **Șerbănescu** din *Hanul Kiriazi*, unde avea să meargă destul de des, „după oarecare timp... începea să cânte doine din Ardeal, așa cum le cântă mocanii și cânta câte o oră întregă. Ardelenii de la masă plângeau cu lacrimi”.²⁹

• Din **Moldova** lui dragă, **Mihai** a dus cu el prin toate ținuturile românești pe care le-a cutureierat, cântecul lui **Barbu Lăutaru** – cântăreț și cobzar moldovean, urmaș al unei vechi familii de lăutari –, care s-a bucurat de o faimă legendară. **Barbu Lăutarul**, pe numele lui adevărat **Vasile Barbu**³⁰ (născut la **Iasi**, în anul 1780, decedat tot la **Iasi**, în 18 august 1858), a fost staroste al lăutarilor din **Moldova** vreme de 40 de ani. Acest om a contribuit la formarea și îmbogățirea muzicii populare lăutărești, întreprinzând numeroase turnee prin țările românești, inclusiv prin *Basarabia*. A stârnit admirația lui Franz List cu prilejul trecerii acestuia prin **Iasi**, în iarna anului 1847, când a fost invitat la boierul **Alecu Balș** (pe care tatăl lui **Mihai** l-a cunoscut foarte bine!). Văzând măiestria lăutarului, **Franz List** l-a salutat călduros, apoi a luat, după vechiul obicei, paharul cu șampanie, l-a întins lăutarului, zicându-i: „*Bea Barbule Lăutar, stăpânul meu, bea, căci Dumnezeu te-a făcut artist și tu ești mai mare decât mine!*”. **Mihai** avea să-l slăvească mereu pe **Barbu Lăutarul**, cântând cu foc, ori de câte ori avea prilejul, cântecul care-i purta numele. Atunci când pronunța (cântând) versul „*Eu mă duc mă prăpădesc / Ca un cântec bătrânesc*”, era atât de melancolic și cuprins de atâta emoție, încât mai că lăcrăma. Când ajungea la versul – „*Și-nchinați câte-un pahar / Lui biet Barbu Lăutar*” – își ridica paharul, dacă ortacii erau „*la pahare*” –, ciocnea cu ei, apoi golea paharul „*dintr-o dată, stând apoi lung timp dus pe gânduri...*”.³¹

• În 24 iunie 1866, **Mihai** a terminat de scris poezia *Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie*, pe care o va trimite „*Familiei*” lui **Iosif Vulcan**. Probabil că în momentele de liniște sufletească, pătrunsă tainic în mintea lui tumultuoasă odată cu lăsarea nopții el se simțea nemângâiat, tot mai singur și tot mai străin în *Blajul* viselor sale. Din aceste gânduri s-a născut, cu siguranță, poezia „*Din străinătate*”, în care muza îl convingea pe adolescent să-și exprime nostalgia ținutului natal și dorul după **Moldova**, patria sa iubită.

• Personalitatea tânărului **Mihai** i-a impresionat pe tovarășii săi gimnaziști blăjeni. **Ștefan Cacoveanu** a băgat de seamă că **Mihai** spunea pe dinafară cu deosebire poezii în care mersul și ritmul imitau natura. Așa de pildă, declama adeseori din «*Mihnea și Baba*» a lui **Bolintineanu** partea din urmă: «*Mihnea încalecă, calul său tropotă / Fuge ca vântul; / Sună*

²⁹ D.Teleor, **Eminescu intim**, București, 1904, p. 43.

³⁰ Dumitru Corbea, **Barbu lăutarul (pseud. lui Vasile Barbu)**, Editura de Stat pentru literatură și artă, București, 1954.

³¹ Vladimir Dogaru, *op. cit.*, p. 100.

pădurile, fâșie frunzele, / Geme pământul» și altele. La rândul său, **Petru Uilăcan** avea să consemneze că lui **Mihai** „*Îi plăcea a citi și, neavând cvartir stabil, unde înnopta dormea*”.³² **Mihai** devenea vehement în susținerea ideilor lui atunci când cineva îi cânta într-una sau încerca să-i vâre în urechi vreo ineptie. De regulă, cei care-l contrau cu glas răstit se dădeau bătute, pentru că **Mihai** era „*tare de tot*” în literatură, cunoscându-i „*pe degete*” pe poeții români, dar mai ales era neîntrecut în istorie. El declama așa cum auzise la trupa **Fanny-Tardini**, de pildă: „*Dane, băiete, copil de lele / Ce umbli noaptea la stele*” sau recita strofe întregi din **Vasile Alecsandri**, având mare atracție față de versurile:

„*Cine trece-n Valea-Seacă
Și cu pieptul dizvălit?
Cu hamgerul fără teacă
Andrii-Popa cel vestit!*”

• Pentru conturarea și exprimarea gândurilor și sentimentelor, precum și turnarea acestora în versuri, **Mihai** fredona o melodie preferată, indiferent că se afla pe stradă, între prieteni ori acasă. **Ștefan Cacoveanu**, avea să scrie că „*Pe stradă umbla foarte des cu gândul dus și nu-i plăcea să-l deștepți din această reverie*”.³³ Însă, pentru a crea, el avea mare nevoie de liniște deplină, și precum și de singurătate desăvârșită.

• **Nicolae Petra-Petrescu** avea să afirme că **Mihai** „*citea cu ziua de cap tot ce-i venea la mână, indiferent: carte școlară, știință, literatură... cu un cuvânt tot. Gândeai că vrea să înghită la Blaj toată știința din lume*”.³⁴ Însă, a băgat de seamă că și la **Blaj Mihai** se întâlneau cu manuale nesuferite. Astfel, a consemnat că **Mihai** purta cu el „*manualul de fizică și matematică*”, despre care „*zicea că-i sunt grele și nu se împăca de fel cu ele*”.

• În acel timp, **Mihai** a fost văzut în **Blaj** de un anume **Mihail Strajan** – student al *Facultății de Litere din București* –, care venise acasă în vacanță. Acesta avea să relateze ulterior că într-o zi a întâlnit „*un copilandru, slăbuț însă frumos, cu o privire inteligentă și cu o frunte bine dezvoltată și încadrată de un păr frumos. Era un școlar din clasa a III-a gimnazială (mi se pare). Acesta s-a prezentat „Mă numesc Mihai Eminescu*”. **Mihail Strajan** tocmai citise în revista „*Familia*” prima încercare poetică a lui **Mihai**, fiind, poate, „*cel dintâi care l-am felicitat*”, fără să bănuiască atunci ce mare talent se ascundea în mintea acestui copil.³⁵

³² Petru Uilăcan, *Amintiri despre Eminescu*, în revista „*Familia*” nr. 45, din 1902.

³³ Ștefan Cacoveanu, *Eminescu la București în anul 1869* (Apud, *Amintiri despre Eminescu*, antologie și ediție îngrijită de Ion Popescu, Editura „*Junimea*”, Iași, 1971, p. 30.

³⁴ Prof. Carol C. Koka, *Mihai Eminescu la Blaj*, în „*Citadela*”, anul VIII, nr. 1-3, ian.-mart.2014, p. 3.

³⁵ Mihail Strajan, *Amintiri despre Eminescu*, în „*Ramuri*”, IV, Craiova, 1909, p. 527.

● **Ștefan Cacoveanu** a mai consemnat: „*Cum venise la Blaj să facă examen și încă pe 4 clase deodată, ai fi socotit să nu-și afle locul, umblând să-și câștige oameni, – căci cine are oameni, are pe Dumnezeu, – nu umbla să facă, în vreun fel, cunoștința profesorilor, nici să-și facă mână bună cu cei mari. Nu umbla alergând după nimic. Cu atât mai puțin după carele, care nu te așteaptă. Dacă umblai după prietenia lui, bine, dar să umble el după prietenia altuia, nu. Nu vorbea despre sine și lucrurile lui niciodată!*”.

● La **Blaj, Mihai** a avut un prieten de singurătate, numit **Filimon Ilia** (**Ilea**, întâlnit în anul 1882 prin **București**, publicând cărți juridice, respectiv *Dreptul civil*). Împreună cu acesta, **Mihai** s-a preumblat de-a lungul *Târnavei*, discutând eternele probleme ale vieții, precum *Dumnezeirea, Ființa, Adevărul*. **Mihai** și-a adus aminte cu nostalgie, dar și cu regret aceste plimbări.

● Seara însă, în odaia tovarășilor săi, **Mihai** părăsea rezerva ori de câte ori se încingea vreo discuție, ceea ce se întâmpla adeseori.³⁶ Tinerii „*studenți*” blăjeni erau *sextani, septimani, octavani* sau *maturizanți*, aveau, deci, studii înaintate și erau din această pricină cam *scorțoși*, unii purtând chiar barbă și mustăți, ca orice om mare. **Ștefan Cacoveanu** i-a citit inteligența de geniu, consemnând cu admirație:

- „*Când se încingea însă câte o discuție, și aceasta nu era rar, lua parte cu plăcere; dar adesea era de altă părere, pe care și-o apăra vorbind cu siguranță, parcă ar fi citit din carte. Se vedea că ieșise din biblioteca Pumnului, unde studia în bună voie, după placul inimii, fără a fi conturbat de cineva. Când voia cineva să-i impună păreri contrare dânsului, jumătate cu durere, jumătate cu tristețe repeta mereu: „lasă-mă frate, lasă-mă în pace”;*

- „*Care va fi fost pe vremea aceea poetul ori filosoful dânsului în literatura germană n-am băgat de seamă. Noi, pe la Blaj, atunci nu prea știam nemțește, ca să putem intra ceva mai afund în literatura acestei limbi. Că Eminescu știa așa bine nemțește nu mă miram, căci studiasse tot la nemți, dar mă puneam în mirare limbajul lui românesc atât de elegant și frumos, mai ales știindu-l că vine de la școli străine. Ne aducem aminte cum strică limba cei care vin de la școli maghiare și germane. Eminescu nici într-acest punct nu era ca alți oameni*”.

Elevii blăjeni n-au aflat dacă **Mihai**, care studiasse în mediu școlar german, avea drept favorit vreun poet sau filosof german. Aceștia au rămas, însă, mirați de faptul că **Eminescu** avea un limbaj românesc elegant și frumos.

● Cât timp a petrecut la **Blaj, Mihai** a cules neconținut folclor din zonă și chiar a achiziționat de la studenți caiete cu culegeri folclorice. **Ștefan Cacoveanu** a consemnat: „*Faptul era că el studia limba populară neconținut. De aveai vreo colecțiune de poezii populare în manuscris, nu te lăsa până nu i-o dădeai, și se aflau la mulți astfel de colecțiuni*”.³⁷

³⁶ George Călinescu, *op. cit.*, p. 96-97.

³⁷ Ștefan Cacoveanu, **Eminescu la București în anul 1869/69**, în *Lucafărul*, IV, 1905.

● Pe **Mihai** l-au impresionat cărturarii **Blajului**, mai ales corifeii **Școlii Ardelene**. Se descoperea de câte ori trecea prin fața casei în care a locuit **Gheorghe Șincai**. Probabil că **Mihai** a aflat despre comuna **Țaga** – așezarea de baștină a familiei nobile „*Wass de Țaga*” (*Czege*, în ortografia mai veche) unde locuise și slujise **Gheorghe Șincai**, ca profesor al copiilor familiei lui **Daniel Wass**.³⁸ Familia nobiliară **Wass**, pe care ungurii au introdus-o pe tăcute în patrimoniul zestrei lor genealogice, avea ca stemă nobiliară capul de bour!

● La **Blaj**, **Mihai** s-a adăpat în privința alcătuirii versurilor din manualul „*Elemente de poetică metrică și versificațiune*”, publicat la **Blaj**, în anul 1860 de **Timotei Cipariu**. Acel manual cuprindea, în mare parte, exemplificări docte, citate în original din literatura universală, precum și exemple din lirica populară românească, dar și din poeți români, precum **Dosoftei**, **Teodor Corbea**, **Dimitrie Bolintineanu**, **Ion Heliade-Rădulescu**, **Grigore Alexandrescu**, **Andrei Mureșanu** și **Vasile Alecsandri**. Manualul respectiv i-a influențat cariera poetică, iar înainte de plecarea din **Blaj**, l-a dăruit manual unui prieten blăjean. Pe acest manual, **Mihai** și-a pus semnătura „*M. Eminescu, Bl(aj) 1866*”, care încă nu avea ondulările grațioase de mai târziu.³⁹ Admirația studenților blăjeni față de **Mihai Eminescu** a crescut pe măsură ce s-au apropiat de el și l-au cunoscut îndeaproape. Astfel, au constatat că avea multe cunoștințe literare, vorbea perfect nemțește, stăpânea elemente de gramatică franceză, vorbea o frumoasă limbă românească, în contrast cu limba impregnată cu latinisme a blăjenilor.

O caracterizare sintetică a vieții, activității și personalității lui **Mihai** din perioada în care s-a aflat la **Blaj**, a făcut-o **Ștefan Cacoveanu**:

- „*Să fi scris ceva cât am stat în Blaj împreună nu știu. Avut-a cărți cu sine și ce fel de cărți? nu știu; căci calabalâcul, puțin cât va fi avut, îl lăsase, așa mi se pare, la gazda unde trăsesese mai întâi când sosise la Blaj. Afară de limba germană știa puțină gramatică franceză, dar nu citea nici nu vorbea în această limbă. Cât va fi știut din limbile și literaturile clasice n-am luat seama*”.

- „*Pe teren literar, mi-aduc aminte, că nimeni dintre noi nu putea ține cu dânsul, deși noi purtam pretențioasele stiluri de sextani, septimani, octavani și maturizanți, vezi Doamne, și această împrejurare ne jena puțin, mai cu seamă, că dânsul în hăinuțele lui rele și nu pe el croite, arăta a fi mult mai tânăr de 16 ani; pe când noi unii purtam barbă și mustăți. Și noi niște sextani, septimani, octavani, maturizanți; vezi Doamne, nu ne-am fi dat învinși de un copil de a doua clasă. E natural, că lupta era vehementă, mai cu seamă că Eminescu era arțăgos și nu ceda*”.

³⁸ N. Triboiu, **Drumurile și popasurile tînărului Eminescu în Transilvania**, Editura „*Dragoș-Vodă*”, Cluj-Napoca, 1998, p. 87.

³⁹ Dimitrie Postâmaș, **Philobiblon mureșean**, Târgu-Mureș, 2003, p. 45.

3. Blajul dezamăgirilor

● În 15 iulie 1866, **Ștefan Cacoveanu** și-a luat bacalaureatul și a trebuit să părăsească **Blajul**. Astfel, el s-a pregătit să meargă în satul său natal – **Cigudul de Sus** (germ. *Oberfigid*, ung. *Felsőfüget*), **comitatul Alba**, așezat în **Dealurile Aiudului**, pe malul drept al **Văii Ciugudului**. El l-a invitat pe **Mihai** să-l însoțească în satul său, dar acesta a refuzat, sub motiv că „*aștepta parale de acasă*”. **Ștefan Cacoveanu** a insistat, spunându-i că „*cine știe când îi vor sosi banii și Blajul peste vacanța depopulându-se de studențime, nu-i cu sfat să rămână singur și strein*”. Însă, **Mihai** a refuzat, spunând că „*banii au să-i vină în curând și epistola tatălui său trebuia să-l găsească în Blaj*”.⁴⁰ Astfel, Mihai a rămas în hotărârea de a sta **intern la Seminarul blăjean**.

● **Ștefan Cacoveanu** s-a despărțit de **Mihai**, rămânându-i astfel întipărit în memorie: „*era străin și foarte avizat la ajutorul altora, dar nu se deoseea a cere de la cineva ceva. Îi lipsea totul, dar nu se plângea de nimic. Trăia fără de grija zilei de mâine. Trebuințele vieții și le redusese într-atâta încât nu se temea că nu și le-ar putea îndestula ușor, oricând și oriunde. Ca păsările din evanghelie, care nu seamănă nici seceră, se rezema pe mila Domnului cea bogată*”.

Deci, chiar **Ștefan Cacoveanu**, care îl ajutase pe **Mihai**, fără nici o pretenție sau interes să supraviețuiască în **Blaj**, îl considera pe **Mihai** un *străin*.

● În 16 iulie 1866 (st.v.), revista *Familia* din **Pesta**, condusă de **Iosif Vulcan** i-a publicat poezia „*Din străinătate*”.

În aceasta, **Mihai** exprima nostalgia ținutului natal, în jurul căruia vedea numai omenie și veselie, împănată cu oameni cuprinși de încântările și plăcerile vieții. Dintre toți, numai el era nemângâiat, iar dorul după patria iubită și plaiul său natal îl copleșea:

„*Când tot se-nveselește, când toți aci se-ncântă,
Când toți își au plăcerea și zile fără nori,
Un suflet numai plânge, în doru-i se avântă
L-a patriei dulci plaiuri, la câmpii-i răzători*”.

● În acest timp, revista „*Familia*” promova în coloanele sale și alți tineri poeți români ardeleni. Unul dintre aceștia era **Nicolae Densușianu**, originar din **Densuș, comitatul Hunedoara**, în acel moment student la *Academia săsească de drepturi* din Sibiu. În numărul din 20 iulie 1866, **Iosif Vulcan** i-a publicat poezia „*Zâna mea*”, în care se exprima astfel:

„*A ta ginte-a fi ilustră, dară steaua ei divină
Este-n ceața primăverii, și încă nu s-a ivit*”.

⁴⁰ Ștefan Cacoveanu, **Eminescu la Blaj**, în *Amintiri despre Eminescu*, antologie îngrijită de Ion Popescu, Editura „Junimea”, Iași, 1971, p. 25-26.

● **Mihai** a continuat să fie marcat de o nostalgie obsesivă și chinuitoare pentru meleagurile bucovinene. Aceasta l-a îndemnat să scrie o poezie cu accente nostalgice despre Bucovina lui, pe care a intitulat-o „*La Bucovina*”, publicată în revista „*Familia*”, în numărul din 14 august 1866 (st.v.):

„*N-oi uita vreodată, dulce Bucovină,
Geniu-ți romantic, munții în lumină,
Văile în flori
Râuri resăltânde printre stânce nante,
Apele lucinde-n dalbe diamante*”.

● Între 27-28 august 1866 (st.v.), în biserica ortodoxă din **Maeri** (**Alba-Iulia**), s-a ținut adunarea generală anuală a „*Asociațiunii*” (**ASTRA**). Astfel a văzut **Mihai**, pentru prima oară orașul **Alba Iulia**, considerat centrul spiritual al românilor din **Ardeal**. De la **Blaj** până la **Alba Iulia** a trecut prin următoarele așezări: **Crăciunelu de Jos**, **Ciste**, **Teiuș**, **Oiejde**, **Sântimbru**, **Bărbant**, **Alba Iulia** – despre care l-au interesat evenimentele legate de neamul său, îndeosebi:

– 1 noiembrie 1599: **Mihai Viteazul** și-a făcut intrarea triumfală în **Alba Iulia**, primind cheile fortăreței de la episcopul **Dumitru Napragyi**; astfel, **Alba Iulia** a devenit centrul politic al **Valahiei și Ardealului**, iar după ocuparea **Moldovei**, centrul politic al celor trei țări românești (**Moldova**, **Transilvania și Valahia**), unite sub sceptrul lui **Mihai Viteazul**;

– 1600: la **Alba Iulia** a fost înființată **Arhiepiscopia ortodoxă de Alba Iulia**;

– 7 octombrie 1698: în **Alba Iulia** a avut loc sinodul de unire cu biserica **Romei**, prezidat de mitropolitul **Atanasie Anghel**;

– 1716-1735: în **Alba Iulia** a fost construită de către austrieci **Cetatea Alba Carolina**, o puternică fortăreață, în stil **Vauban**, cu 7 bastioane, în formă de stea, după un plan al arhitectului italian **Giovanni Morando Visconti**. Drept omagiu adus împăratului **Carol al VI-lea**, care a susținut dezvoltarea orașului și a fortificației, orașul a fost redenumit cu nume german, sub forma **Karlsburg**.

● Adunarea **Astreii** a început în 27 august 1866. Programul zilei de 27 august 1866 arăta astfel: „*dimineața, slujbe în bisericile românești din oraș, iar după amiază, la orele 17, ședințe preliminare a Comitetului Asociațiunii, cuvântări și predici, în Biserica ortodoxă Maieri I, din oraș*”. Participanții au luat hotărârea ca deschiderea oficială a adunării să se facă a doua zi, la ora 9. Seara a avut loc concertul de vioară al **Elizei Circa**, care lua lecții la Viena de la celebru **Iosif Hallmesberger**. Lăcașul bisericii ortodoxe din **Maeri**, cu hramul **Sfânta Treime**, a fost construit în anul 1795 pe vechiul loc al unei biserici de lemn.⁴¹ Biserica este de tipul sală cu navă flancată la

⁴¹ Gheorghe Anghel, **Biserica din Maieri și Mitropolia lui Mihai Viteazul**, în *Studii și articole de istorie*, IX, 1976, p. 233-234.

est de absida poligonală decroșată, iar la vest de turnul clopotniță adăugat ulterior la începutul secolului al XIX-lea. Aceasta s-a edificat din contribuția comunității în timpul protopopului **Nicolae Raț** – duhovnicul lui **HORIA** înainte de a fi frânt pe roată. De altfel, ca loc de împărțășanie și redactare a testamentului martirilor răscoalei amintite, lăcașul și-a câștigat o semnificație istorică deosebită.

În prima zi, amândoi mitropoliții – **Andrei Șaguna și Alexandru Sterca-Șuluțiu** – au invocat în ambele biserici românești din oraș „*ajutorul Spiritului sfânt*”, apoi au rostit predici la respectivele biserici, ținând „*cuvântări amăsurate solemnității de față*”. Din mărturiile rămase de la participanții la Adunare reiese că **Mihai** a fost în prima zi în *Biserica din Maieri I*, unde a asistat la prelegeri și dezbateri. Teologul **Elie Damian Domșa**, participant la adunarea generală, a declarat că l-a văzut pe Mihai Eminescu „*în biserică unde asista la ședință și asculta cu mult interes la dezbateri*”, însă, după ședință a plecat în oraș și nu l-a mai văzut până seara. Cuvintele rostite de mințile luminate ale românilor ardeleni, respectiv **Timotei Cipariu, Andrei Șaguna, Aron Densușianu, Iosif Hodoș, Ioan Axente Sever**, au fost, pentru **Mihai**, lecții de «*povățuire*» și demnitate. Pe **Mihai** l-au impresionat, în primul rând, mitropoliții celor două biserici românești, cel ortodox – **Andrei Șaguna** și cel unit – **Alexandru Sterca-Șuluțiu**. **Aron Densușianu** avea un frate – **Nicolae Densușianu** – în acel moment student la *Academia de Drept din Sibiu*. Probabil că **Mihai** a avut o discuție cu **Aron Densușianu** și i-a relatat despre greutățile pe care le întâmpina cu examenele la seminarul din **Blaj**. Acesta i-a dat, probabil, adresa fratelui său, spunându-i că dacă va ajunge la **Sibiu**, să-l caute, pentru că-l va ajuta.

● După ședință, **Mihai** a dispărut, peregrinând prin oraș. În **Alba Iulia** a putut vedea edificii și locuri de mare valoare istorică, precum *Catedrala Romano-Catolică, Biblioteca Batthyaneum, Palatul Apor, Palatul Principilor*, dar și *Biserica de lemn a primei Mitropolii ortodoxe a Ardealului* – ctitorită de voievodul Mihai Viteazul, *Câmpia Libertății* – din vremea revoluției de la 1848, precum și *celula lui Horia* – situată deasupra porții a 3-a a cetății. El a fost impresionat de cetatea **Alba Iulia**, cu poarta cetății, în celula din spatele căreia fusese închis **Horia** înainte de a fi crucificat pe roată. S-a dus, foarte probabil, pe *Dealul furcilor*, unde **Horia, Cloșca și Crișan** au fost omorâți în chip sălbatic. Cetatea din **Alba Iulia** era numită oficial *Cetatea Alba Carolina*, o fortăreață cu bastioane de tip *Vauban*, construită la începutul secolului al XVIII-lea în orașul medieval **Alba Iulia** pe *Dealul Citadelei*. În același loc, anterior fuseseră construite 2 fortificații: castrul *Legiunii a XIII-a Gemina* (106 d.Chr.) și *cetatea Bălgrad* (secolele XVI-

XVII).⁴² După ocuparea *Transilvaniei*, austriecii au refăcut sistemul de apărare. Mareșalul principe **Eugeniu de Savoia** a introdus sistemele de fortificații elaborate de **Vauban** în *Franța* pe timpul regelui **Ludovic al XIV-lea**.

• **Mihai** a ajuns la locul numit „*Dealul furcilor*”, unde au fost trași pe roată moții **Horia** și **Cloșca**, iar trupul mort al lui **Crișan** a fost tăiat în bucăți. **Horia** fusese arestat, prin trădarea pădurarului **Anton Melzer** din *Abrud* pentru 300 de florini, în ziua de *Sfântul Ștefan* (27 decembrie) 1784. La acea execuție barbară au fost obligați să asiste câte trei bătrâni și trei tineri din fiecare sat al celor patru comitate cuprinse de răscoală. Habsburgii au urmărit exercitarea unor presiuni psihologice asupra întregii iobăgimi române din Transilvania, „*ca să fie de exemplu și oroare*”, cum a poruncit împăratul habsburg. Astfel, la execuție au fost aduși cu forța să asiste între trei și șase mii de iobagi români. **Horia** și **Cloșca** au fost însoțiți la locul de execuție de **Nicolae Raț**, parohul bisericii ortodoxe din *Maierii Bălgradului (Alba Iulia)* care le-a dat ultima binecuvântare. Execuția a avut loc în 28 februarie 1785, fiind descrisă amănunțit în scrisoarea lui **Iosif Gabri**, profesor la Institutul Teologic Romano-Catolic din Alba Iulia, trimisă unui prieten al său la Roma la 2 martie 1785.

Probabil că atunci, cunoscând tragedia lui **Horia** și văzând cât de aproape erau *Munții Apuseni* de sufletul românesc, a conceput poezia „*Horia*”,⁴³ cu acuzații grave pentru împilatorii neamului, dar și pentru cozile de topor:

„*Să priveasc-Ardealul lunei i-e rușine
Că-a robii copii-i pe sub mâni streine.
Ci-ntr-un nor de abur, într-un vâl de ceață,
Își ascunde tristă galbena ei față.
Horia pe-un munte falnic stă călare:
O coroană sură munților se pare,
Iar Carpații țepeni îngropați în nori
Își vuiiau prin tunet gândurile lor.
– Eu am, zise-un tunet, suflet mare, greu,
Dar mai mare suflet bate-n pieptul său
Fruntea-mi este albă ca de ani o mie,
Dară a lui nume mai mult o să fie.
– Na!ți suntem noi munții, zise-un vechi Carpat,
Dar el e mai mare, că ni-i împărat.
Atunci luna iese, norilor regină,
Fruntea lui cea pală roșu o-nsenină,
Galbenele-i raze încing fruntea-i rece,*

⁴² Rusu, M., *Castrul roman Apulum și Cetatea feudală Alba Iulia*, în *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie din Cluj*, XXII, Cluj-Napoca, 1979, p. 47-70; Gheorghe Anghel, *Despre fortificația bastionară din secolul al XVIII-lea de la Alba Iulia*, în *Apulum*, 23, 1986, p. 245-248.

⁴³ **Eminescu și Blajul**, Editura „*Iriana*”, București, 1994, p. 93.

*Că părea din munte diadem de rege,
Și un stol de vulturi muntele-ncongior,
Cugetând că-i Joe, dumnezeul lor,
Când în miezul nopții, cununat cu nimb,
Fulgere aruncă sus de pe Olimp”.*

● În seara aceleiași zile a avut norocul să-l întâlnească pe teologul **Elie Damian Domșa** din **Blaj**, care fusese găzduit (avea „*cvartir*”) într-o cârciumă mare, de cărăuși, numită „*La Istrătoaie*” sau „*La cocoana din Ighiu*” – așezată pe *Uilița cea mare* („*Drumul țării*”) vis-avis cu colțul sud-estic al „*promenăzii*” orașului. Acel teolog l-a zărit stând pe o bancă, „*în promenadă*” și l-a întrebat „*unde-i în cvartir, unde va dormi*”.

Mihai i-a răspuns că doarme „ *aici în promenadă*”. Teologul l-a avertizat că pentru asemenea faptă putea închis la Poliție, iar **Mihai** i-a replicat: „*De-abia mă voi odihni mai bine*”. Atunci teologul l-a luat cu el, l-a dus „*La cocoana*”, care-i dăduse o chiliuță și l-a prezentat pe tânărul poet. Astfel, în acea chiliuță a mai fost întinsă o rogojină pe jos, la care s-a adăugat o perină din paie, care au servit de „*cvartir*” pentru **Mihai Eminescu**.

● A doua zi, 28 august 1866, în biserica ortodoxă din **Alba Iulia** a avut loc ședința întâi, prezidată de episcopul **Andrei Șaguna**, care a deschis adunarea cu un discurs adecvat. În ziarul „*Sionul românesc*” – fondat de **Grigore Silași** în anul 1865 –, acesta a consemnat că a patra adunare a ASTREI „*a fost mai numeroasă decât anul trecut*”, lucrările desfășurându-se de față cu „*mitropoliții de amândouă confesiunile*”. Era un moment însemnat în istoria românilor ardeleni, un prim pas spre realizarea unității naționale.

Cu acea ocazie au susținut disertații venerabilul președinte **Timotei Cipariu** – despre unificarea ortografiei române, precum și dr. **Iosif Hodoșiu** – despre literatura italiană, urmărite de **Mihai Eminescu** cu mare interes. Probabil că el a asistat și la concertul dat de domnișoara **Elisa Circa**, la care s-a adunat „*mulțime de auditori*”. Pe **Timotei Cipariu** și l-a întipărit statornic în minte, fiind preocupat de a-i citi opera lui inegalabilă. Pe un exemplar din cartea sa, intitulată „*Elemente de poetică...*”, ajuns în posesia unui elev blăjean, devenit medic în „*districtul Chivarului*”, iar mai târziu medic arhidiecezan în **Blaj**, se află semnătura „*M.Eminescu, Bl(aj) 1866*”.⁴⁴

● După terminarea adunării generale a ASTREI, **Mihai** a plecat de unul singur, pe jos, pe tăcute, îngândurat, spre **Blaj**. A parcurs vreo 20 de kilometri și s-a oprit la un vad al **Mureșului**, în dreptul satului **Mihalț** (alternativ **Mihalța**, ung. *Mihálcfalva*, germ. *Michelsdorf*, sas. *Mächelsterf*). Lângă acel sat, atestat documentar din anul 1228, la vadul unei brudine (pod umblător) l-au găsit și l-au recunoscut teologii **Ioan Oargă** (student) și

⁴⁴ Dimitrie Postămaș, **Philobiblon mureșean**, Târgu-Mureș, 2003, p. 45.

Mărculeț (teolog absolvent), care se întorceau de la adunarea generală a *Astrei* în satul natal: **Bucerdea Grânoasă**. „După adunare – avea să-și amintească **Ioan Oargă** –, cum veniam de la Alba Iulia, cu **Mărculeț**, teolog absolvent, iaca acolo la **Murăș**, lângă **Mihalț**, pe unde se trece cu brudina, pe cine găsim? Pe **Eminescu!**”. **Mihai** „aștepta acolo să treacă râul cu podul umblător, și neavând ce face, se juca el cu niște copii de țărani”.

Ce căuta **Mihai** la **MIHALȚ**?

Cu siguranță că auzise de măcelul de la **Mihalț** săvârșit de trupele revoluționare ungare la 21 mai 1848, când fuseseră măcelăriți românii mihălțeni.

• Cei doi teologi l-au abătut pe tânărul **Mihai Eminescu** de la gândurile sale privind popasul în satul **Mihalț**, chemându-l să meargă cu ei în satul lor natal, **BUCERDEA GRÂNOASĂ**, situat la aproximativ 3 kilometri în dreapta râului **Târnava**, la aproximativ 10 kilometri în partea vestică al orașului **Blaj**; era un sat vechi, numit astfel după producția renumită de cereale (grâne).⁴⁵ Probabil că acei doi teologi l-au convins pe **Mihai** să meargă în satul lor, spunându-i că în acel sat s-a născut, în anul 1811, revoluționarul pașoptist, **Ioan Maiorescu**, care a avut numele original de **Trif**. Familia **Trif** din **Bucerdea** era înrudită și cu familia episcopului **Samuil Vulcan** din **Oradea Mare**.⁴⁶ **Ioan Maiorescu** și-a luat numele **Maiorescu**, pentru a sublinia înrudirea cu **Petru Maior**.⁴⁷ În anul 1836, asemenea altor profesori ardeleni „descălecați” în Principate pe urmele lui **Gheorghe Lazăr**, el a trecut în **Țara Românească**. **Ioan Maiorescu** a pledat pentru „**Regatul Daco-Român**”, sub protecția **Germaniei**, în frunte cu un principe din **Casa de Habsburg**.⁴⁸

• **Mihai** aflase despre **Ioan Maiorescu** din prelegerile magistrului său **Aron Pumnul**, din **Lepturariul** acestuia, și poate, din coloanele „**Foi pentru minte, inimă și literatură**”, copiată și citită de gimnaziștii români la **Cernăuți**, la îndemnul profesorului lor. Astfel, a acceptat să-i însoțească pe cei doi teologi, astfel că au trecut **Mureșul**, apoi au pornit pe jos, pe valea largă a **Târnavelor**, spre răsărit, pe drumul bătut de târgoveții care se întorceau de la **Bălgrad (Alba Iulia)** pe **valea Secașelor**. Cei trei tovarăși de drum s-au oprit la casa lui **Ioan Oargă** din **Bucedrea Grânoasă**.⁴⁹ Acesta avea să-și amintească: „L-am chemat cu noi, am trecut **Murășul** și ne-am dus toți trei la noi acasă, în **Bucerdea Grânoasă**. Era seara când am sosit; muma ne-a dat de cină. După cină eu cu **Mărculeț** ne-am dus în priveghiul,

⁴⁵ Vezi, Mihail C. Szilagy, **Bucerdea Grânoasă – studiu monografic**, Editura „*Aridia*”, Blaj, 2005.

⁴⁶ **Revista ilustrată**, Foiă enciclopedică literară lunară, broșura nr. 8, anul II, august 1899.

⁴⁷ Mihai C. Szilagy, **Ioan Maiorescu – ilustru fiu al satului Bucerdea Grânoasă, biografie documentară**, Editura „*Aridia*”, Blaj, 2004.

⁴⁸ Vezi, pe larg, Marin Stoica, **Ioan Maiorescu**, București 1967.

⁴⁹ George Călinescu, *op. cit.*, p. 99.

căci murise o femeie de frunte la noi în sat. **Eminescu** a rămas acasă și s-a culcat. Noi ne-am reîntors în spre ziuă; el dormea. După ce ne-am sculat și noi, am prânzit, cum se prânzește pe la sate. După prânz el a dispărut fără să zică vreun cuvânt... Am auzit mai târziu că a umblat cu copiii prin sat, dar apoi s-a dus. Unde s-a dus, nu știu...” Din **Bucerdea Grânoasă, Mihai** a apucat-o din nou pe drumul spre **Blaj**, cale de mai bine de 10 kilometri, unde a reluat strădaniile pentru finalizarea studiilor gimnaziale.

● Ajuns la **Blaj, Mihail** și-a dat seama că se afla într-o situație foarte grea, pentru care încerca să caute căi de ieșire. Plecarea școlarilor blăjeni pe la casele lor i-a creat lui **Mihai** multă mâhnire. Astfel, fără bani de acasă i-a fost aproape imposibil să-și găsească firavele resurse de-ale mâncării.⁵⁰ Și-a dat seama că rămăsese singur printre străini, în **Blajul** pe care îl visase ca pe „**Mica Romă**”.

Din nou a trăit o tristă experiență de viață, similară cu ceea ce trăită în **Cernăuți**, în vremea în care era *în cost* la birjarul rutean **Nicolai Țirțec**. Venise vremea merelor și strugurilor, dar acestea ajutau doar la acoperirea nevoilor existențiale, nu și a celor de satisfacție. După toamna bogată în fructe venea iarna cea friguroasă și cu zăpada înghețată, care-i îngreuna existența, coborâtă la limita supraviețuirii unui om fără mari pretenții materiale de la viață. Hainele sale, umplute de praf și de paie, se destrămau cu fiecare zi, iar părul îi era tot mai încâlcit. Ghetele sale s-au rupt, picioarele erau goale, iar un teolog, văzându-l atât de amărât, și-a făcut pomană și i-a dăruit, de milă, o pereche de ghete. Toate aceste nenorociri căzute din cer asupra lui i-au adăugat situației sale de *străin*, aerul unui adevărat *pribeag*.

Mihai s-a simțit *în străinătate*, făcând diferență între **Ardealul** acelor vremuri, aflat sub teroarea nobilimii ungare, și **Bucovina**, pe care o considera parte din trupul **Moldovei**, numind-o „*Bucovina mea*”. Din această experiență s-au născut versuri memorabile, pline de nostalgie, în care el s-a tânguit că se află printre străini, departe de a patriei duci plaiuri, trist în mijlocul unei lumi fără griji. În acel context și-a așternut pe hârtie crezul său despre ce avea să urmeze, așteptând o speranță din înaltul Cerului, care să se ivească pe neașteptate și pe dreptate. Astfel a scris poezia „**Speranța**”, care a fost publicată în numărul din 11 septembrie 1866 (st.v.) al revistei „**Familia**”. Publicarea poeziei pe prima pagină a revistei denota prestigiul de care începea să se bucure tânărul poet la revista orădeană. Următoarele versuri sunt edificatoare:

„Cum mângâie dulce, alină ușor
Speranța pe toți muritorii!
Tristețe, durere și lacrimi, amor
Azilul își află în sânu-i de dor
Și pe pier, cum de boare pier norii”.

⁵⁰ **Idem.**, p. 98.

● **Mihai** a continuat să străbată agale, gânditor, ulițele **Blajului**, cântărea cu privirea și cu gândul clădirile și locurile legate de numele corifeilor *Școlii ardelene*, mânca poame în piața **Blajului**, pentru a sfida starea mizeră în care ajunsese. Salvarea la care visa s-a ivit atât printr-un așteptat dar Ceresc, cât mai ales printr-un nesperat dar lumesc.

Pe timpul vacanței de vară, în **Blaj** mai rămâneau unii școlari, îndeosebi copii de oameni săraci, care erau găzduiți în odăi ale *Seminarului teologic*. Într-o astfel de odaie a fost acceptat să se adăpostească și elevul **Mihai Eminescu** – un străin venit din **Cernăuți** să susțină, ca privatist, examenele restante. Astfel, a locuit în acea odăiță împreună cu trei studenți-teologi: **Gregoriu Dragoș** – care era *credențier* la masa profesorilor, **Iacob Onea** și **Ioan Gorun**.

Grigoriu Dragoșiu îi dădea lui **Mihai** să mănânce ce rămânea și când rămânea ceva de la masa teologilor. Acesta și-a amintit de **Mihai**, ca de „*un june compact, fața brunetă, ochii negri, păr mare, retezat, care se trăgea în negru iar vocea groasă bărbătească*”.⁵¹ A remarcat că **Mihai** era excentric, fiind indiferent cu privire la ținuta lui. „*Îmi spunea că are niște frați care îl mai ajutau cu ceva. Mi se rupea inima de milă, cum îl vedeam că umblă atât de destrămat și flămând*”.

Iacob Onea și-a amintit că în anul 1866 era student în clasa a V-a liceală în **Blaj**, susținându-se „*mai mult făcând serviciul unor profesori*” (era în serviciu la fostul prefect de teologie, doctor **Ioan Bob**). „*Cu câteva zile înainte de septembrie 1866, Eminescu venise de la un gimnaziu din Bucovina la Blaj, ca să se înscrie la gimnaziul de acolo, pe a 5-a clasă. Era stipendiat și-și primea ratele de stipendiu în galbeni. Fiind el lipsit și neavând cvartir, – superiorii seminarului teologic i-au conces să locuiască în odaia amintită, în care locuiam eu cu Ioan Gorun și Gregoriu Dragoș. În odaia aceasta a locuit Eminescu cu noi vreo trei săptămâni...*”.

Același **Iacob Onea** a consemnat astfel starea de disperare în care ajunsese tânărul **Mihai**: „*Locuind și dormind poetul într-o odaie cu mine mai am în memorie despre el și următoarele: mâncare căpătată din... ce rămânea de la masa teologilor. I se stricaseră ghetetele și umbla mai cu picioarele desculțe. Un teolog... îi dăruie o pereche de ghete mai bune ca ale lui. Veșminte avea pantaloni și jiletcă de culoare sură și roc negru. De multe ori se culca îmbrăcat, deși în chilie nu era frig. Când se scula dimineața din pat, părul lui cel frumos negru, precum și rocul erau împetritate cu fulgi de pene... .Se spăla pe față numai cu o mână... La peptănat de cele mai multe ori nu folosea peptenul, ci își făcea pepten din degetele ambelor mâini... După aceea ieșea din odăița seminarului în piață... Eminescu de*

⁵¹ Prof. Carol C. Koka, **Mihai Eminescu la Blaj**, în „*Citadela*”, anul VIII, nr. 1-3, ian.-mart. 2014, p. 4.

obicei cumpăra struguri, îi pune în pălărie, apoi ținând pălăria cu brațul stâng și un strugure în mâna dreaptă, pășea încet prin piața Blajului, mâncând din strugure. Aceasta o făcea mai în toată ziua... Îi plăcea mai mult singurătatea și era mai mult melancolic... în unele cazuri era vehement și sigur în manifestarea însușirilor sale spirituale... Eminescu discuta cu mare înfocare și siguranță și de cele mai multe ori în dispută dl. Gorun rămânea învins, de și era student eminent... ”.

● În noile condiții existențiale, **Mihai**, rămas fără bani, a început o luptă pentru supraviețuire. Se aprindea în discuții istorice cu **Ioan Gorun**, care, deși era elev într-a șaptea liceală, se da bătut în fața argumentelor lui. **Grigoriu Dragoș** i-a dat să mănânce din ceea ce rămânea și atunci când rămânea ceva de la masa teologilor. El continua să se plimbe îngândurat și trist prin oraș, mâncând „poame” în piața Blajului. În grădina Seminarului, **Mihai** îi impresiona pe teologi când citea din revista „**Familia**”, în special poeziile, după cum spunea **Ioan Oargă**: „*cetia prin grădina seminarului din «Familia»..., așa încât teologii se opreau și ascultau în jurul lui. Odată și-a citit așa și o poezie a sa proprie, publicată în «Familia» din 1866 și începea așa: De-aș avea și eu o floare, / Mândră, dulce, răpitoare...* ”

● Pe la mijlocul lunii septembrie 1866, **Mihai** a încercat să susțină examenul, dar i s-a „înfundat” la proba de *Limba greacă*. Profesorul **Alimpiu Blăjan** l-a încuiat cu tema la lucrarea scrisă și s-a depărtat pentru o oră, două. Când a descuiat ușa, l-a găsit pe candidat cu capul în palme deasupra unei foi goale, ude de lacrimi, fiindcă Eminescu, care spunea pe dinafară pe **Andrii Popa**, nu știa grecește.⁵² Profesorul a rămas neînduplecat, astfel că visele lui **Mihai** de a-și rezolva situația școlară s-au năruit. În acest context, singura soluție era să părăsească orașul **Blaj** – *Mica Romă* –, și să plece unde vedea cu ochii. Starea lui psihică a ajuns la capătul răbdării, întrucât s-a trezit singur pe lume. În acel moment, gândul l-a dus departe, spre crestele munților, iar de acolo peste munți, spre *Sionul vetrei*, unde era **ROMÂNIA** visată de **Ioan Cotta** din **Bicaz** și de **Ioan Maiorescu** din **Bucerdea Grânoasă**. **Mihai Eminescu** s-a scârbit de examene, punându-și în gând să-și ia din nou lumea-n cap.⁵³

Iacob Onea avea să relateze: „*Pentru ultima oară când a venit la mine l-am văzut plângând. Ce-a avut, ce n-a avut, nu știu. După trei săptămâni, fără a-și lua adio de la noi, ne-am pomenit că Eminescu nu mai este în Blaj, fără a putea afla unde s-a dus*”. Din povestirile studenților, acesta a aflat „*că din cauză că nu-și putea face pensul (tema) scripturistic la examenul de limba elină și din cauza purtării dure a profesorului Alimpiu Blăjan a plecat din Blaj*”. La rândul său, **Petru Uilăcan** avea să spună că nu

⁵² George Călinescu, **Viața lui Mihai Eminescu**, Editura pentru Literatură, 1966, p. 89.

⁵³ George Călinescu, *op. cit.*, p. 98.

știe când **Eminescu** s-a depărtat de **Blaj**: „Nu știi, pentru că o dată numai a dispărut fără veste”.⁵⁴

● Înainte de a pleca din **Blaj** spre necunoscut, urmând drumul destinului hărăzit lui de **Pronie**, **Mihai** i-a dăruit lui **Grigoriu Dragoș**, în semn de mare mulțumire pentru bunăvoința cu care acesta îl ajutase, o carte intitulată: *Lehrbuch der Poetik für höhere Unterrichts- Anstalten, wie auch zum Privatgebrauche von Dr. Friedrich Beck, München, 1862*. Pe această carte a scris o dedicație, în versuri, care sună astfel⁵⁵: **Dedicație / Spre suvenir** **fratelui Gregoriu Dragoșiu / M. G. Eminescu din Ipotești**:

*„Dacă vreodată în lunga-ți cale
Te-i simți, frate, nenorocit,
Pieptul în chinuri, inima-n jale,
Viața-ți de lacrimi o tristă vale,
Ochii-ți în plângeri de dor răpit;
(...)*

*Când fug amicii de lângă tine,
Când plângi de soartă-ți trist părăsit,
Gândește atunci și tu la mine,
Nici eu în lume n-o duc mai bine,
Și eu sunt, frate, nenorocit!”*

Semnătura din această dedicație, poartă și inițiala tatălui său (**G.**).

● Răzbit de griji, foame și mizerie, scârbit de examene, fără speranță să-și mai dea examenele sau să primească niște bani de acasă, **Mihai** a părăsit pe neștiute orașul **Blaj**. În 15 septembrie 1866, când au început cursurile la **Gimnaziul din Blaj**, numele său nu figura printre școlarii înscriși la cursuri. La **Blaj** au rămas dor amintirile despre el, precum și descrieri ale înfățișării și caracterului său.⁵⁶ Astfel:

- „*Eminescu la 1868-1869 era un tânăr cam de 19 ani. Statură de mijloc, bine legat. Frunte naltă, trăsături frumoase și regulate, păr bogat și negru dat înapoi până pe umere, cum poartă artiștii. Cu un cuvânt, un tip roșcovan foarte frumos; umbla încet și vorbea rar și dulce, parcă auzai o melodie. În vorbă nu se împiedica, nu se coregea niciodată, se părea că spune un lucru învățat pe de rost; pe stradă umbla foste des fredonând cu gândul dus și nu-i plăcea să-l deștepte din această reverie. Altcum, și în societatea amicilor, când se vorbea verzi și uscate, el de obicei fredona; Eminescu pe acea vreme nu bea, nu fuma, nu juca, de fel, cărți, nu prea ducea grija femeilor, ba nici nu vorbea de ele, decât de celea de prin cărți. Nu era lumeș, ca să zic așa”* (**Ștefan Cacoveanu**);

⁵⁴ Petru Uilăcan, **Amintiri despre Eminescu**, în revista „**Familia**” nr. 45, din 1902.

⁵⁵ George Călinescu, *op. cit.*, p. 100.

⁵⁶ Stan V. Cristea, **Eminescu și Teleormanul**, Editura „*Aius printed*”, Craiova, 2014, p. 32.

- „*Eminescu era de statură mijlocie, avea fața surâzătoare, ochi negri, scânteietori, sprâncene groase și păr negru des; era om frumos și simpatic; îi plăcea să vorbească mai cu predilecție despre poezii mari ai României*” (**Petru Uilăcan**);

- „... *purta păr negru, cam ca al preoților orientali, dar în partea din napoi retezat*”; „*veștminte avea pantaloni și jiletcă de culoare sură și roc negru*”; „*pe cât era de melancolic, pe atât era în unele cazuri de vehement și sigur în manifestarea însușirilor lui spirituale*” (**Iacob Onea**);

- *cu păr lung și de culoare neagră foarte frumoasă, cu niște ochi mari de tăietura migdalelor, plini de veselie melancolică, niște ochi expresivi, vorbitori și totodată misterioși*” (**Ieronim G. Barițiu**).

Peste câțiva ani, **Ștefan Cacoveanu** l-a întâlnit în București, purtând următoarea conversație: „*Ce zici de Blaj? Cum ți-a plăcut? / Mi-a plăcut de măgărarul de la seminar. / Și de ce tocmai de măgărar? / Spunea povești minunate și-l ascultam cu multă plăcere!*”.⁵⁷

*

Astfel, **Mihai Eminescu** a apucat pe drumul **Sibiului**, unde știa că se află fratele său, **Neculai**, care învăța la o *Școală de felceri militari* sau la *Drept*.

De la **Blaj la Sibiu**, **Mihai** mers cât pe jos, cât cu vreo căruță, cu gândul de a ajunge în „*dulcea Românie*”.

⁵⁷ George Călinescu, *op. cit.*, p. 99; Vladimir Dogaru, **Ei l-au cunoscut pe Eminescu**, Editura „*Ion Creangă*”, București, 1984, p. 53.

X.
NICOLAE BĂLCESCU –
IZVORUL DE ISTORIE ȘI LIMBĂ ROMÂNEASCĂ
– Comentarii pe marginea studiului eminescian
„Bălcescu și urmașii lui” –

MOTO:

„Un popor este o unitate psihologică dată, un subiect cu o conștiință de sine unitară, oricât de împărțit ar fi din punct de vedere statal. Această conștiință de sine își are conținutul său spiritual: limba, literatura, obiceiurile, religia. Această unitate are drept premisă o uniformitate a indivizilor care constituie poporul, și întocmai așa este și la cel român”.

Mihai Eminescu

Precum se știe, în octombrie 1877, la inițiativa lui Titu Maiorescu și Ion Slavici, dar mai ales printr-un concurs de împrejurări, tânărul poet și jurnalist Mihai Eminescu – redactor la ziarul „*Curierul de Iași*” –, a fost angajat ca redactor la cotidianul „*Timpul*”, din București, organul de presă al Partidului Conservator, întemeiat în 15 martie 1876.

Mihai Eminescu a sosit în București, capitala „*dulcei României*”, în contextul în care armata română – formată în marea ei majoritate din țărani – lupta cu înverșunare și mare spirit de jertfă pe câmpurile de luptă din Bulgaria, alături de armata Imperiului Țarist, împotriva armatei Imperiului Otoman. El și-a început activitatea jurnalistică între 27 octombrie – 4 noiembrie 1877, ținând negreșit să-și expună de la început tezele sale social-politice, precum și modalitățile prin care urma să trateze problemele politice. În același timp, a atenționat publicul cititor, dar și pe diriguitorii politici, că va avea un discurs extrem de critic la adresa bolilor societății românești, dar mai ales a politicianismului. Astfel, chiar din primele articole inserate în ziarul „*Timpul*” s-a distins printr-un limbaj critic și elevat, rar întâlnit în acele vremuri în presa românească. Pentru acest punct de vedere el și-a atras dintru început atât admirația, cât și invidia care l-au urmărit, deopotrivă pe tot parcursul activității sale de jurnalist.

În acel context geopolitic extrem de fierbinte, prin grija unor patrioți români care au adunat cu migală manuscrisele și însemnările istoricului revoluționar pașoptist Nicolae Bălcescu, urma să vadă lumina tiparului lucrarea *Istoria românilor sub Mihai Viteazul*. Astfel, în ziarul „*Timpul*”, din 24 Noiembrie 1877, Mihai Eminescu a semnat studiul „*Bălcescu și*

urmașii lui”, vestind publicului românesc iubitor de istorie că peste două zile urma să iasă de sub tipar *Istoria lui Mihai-Vodă-Viteazul*, de Nicolae Bălcescu. El a făcut o caracterizare a omului și operei sale, cu referire expresă la modul în care a evoluat limba românească și mentalitatea românească vreme de aproape 3 decenii, de la tumultuoasa revoluție pașoptistă la momentul războiului sângeros dus de români pe viață și pe moarte pentru neatarnare față de Imperiul Otoman.

Bogăția de idei eminesciene:

- învățăminte pentru generația noastră -

Mihai Eminescu, tânărul gazetar al ziarului „*Timpul*”, a ținut cu tot dinadinsul să aducă la cunoștința publicului cititor faptul că:

- „după un pătrar de veac din ziua morții lui (Nicolae Bălcescu. n.n.), societatea academică a însărcinat pe d. A. Odobescu cu revizuirea și editarea scrierii”;

- „cartea va vedea lumina la vreme, astăzi când vitejia și virtutea țăranelui nostru ne face să uităm fățărnicia și micimea de suflet a oamenilor dela 1848 și nemernicia unora dintre comandantii improvizați de frații roșii (liberalii, n.n.), care pentru a-și dura gloria pe acții, duc ca d. Colonel Anghelescu la o moarte sigură și fără de niciun folos pe acest popor viteaz și vrednic de a fi altfel guvernat”.

1. – despre Nicolae Bălcescu:

- „este un bărbat cu zel neobosit, plin de inimă și înzestrat de natură c’o minte pătrunzătoare și c’o fantezie energetică”;

- „îi vede pe eroii săi aieva și-i aude vorbind după cum le dictează caracterul și-i ajunge mintea”;

- „Dumnezeu a fost îndurător și l-a luat la sine înainte de a-și vedea visul cu ochii; a murit în Italia, sărac și părăsit”;

- „rămășițele lui dorm în pământul din care a pornit începătura neamului nostru”;

- „cenușa sa n’a sfințit pământul patriei, ci e pe veci amestecată cu acea a sărăcimii din Palermo”;

- „cu limba de moarte și-a lăsat manuscrisele sale d-lui Ioan Ghica”.

Concluzie:

Nicolae Bălcescu este „asemenea scriitorilor din vechime”.

2. – despre operă:

- „este rezultatul unei îndelungate și amănunțite munci”;

- „răspândește o neobișnuită căldură sufletească”;

- „topește nenumăratele nuanțe într’un singur întreg”;

- „din sute de cărți și documente el a cules c’o adevărată avariție pentru gloria nației românești, toate colorile din relații și notițe, cu care apoi

a zugrăvit acea icoană măreață, din care figura Voevodului românesc iese din prosceniu, vitejească și mândră și vrednică de a se coborî din strălucita viță a Basarabilor”;

- „toată descrierea persoanelor și întâmplărilor e dramatică, fără ca autorul să-și fi îngăduit a întrebuița undeva isvodiri proprii ca poeții”.

Concluzie:

Opera lui Bălcescu „se întemeiază pretutindenea pe isvoare” (înseamnă că Mihai Eminescu a citit-o în formula dată pentru tipar!).

3. – despre limbă:

- „limba folosită este culmea la care a ajuns românimea în deobște de la 1560 începând și până astăzi, o limbă precum au scris-o Alexandri, Const. Negruzzi, Donici”;

- „Nicolae Bălcescu e o dovadă că limba românească pe vremea lui și înainte de dânsul era pe deplin formată și în stare să reproducă gândiri cât de înalte și simțiri cât de adânci”.

Concluzie:

Limba vorbită de Nicolae Bălcescu „este culmea la care a ajuns românimea în deobște de la 1560 începând și până la Eminescu”.

4. Ce s-a întâmplat cu limba românească:

- tot ce s’a făcut de atunci încoace în direcția latinizării, franțuzirii și a civilizației „pomadate” a fost curat în dauna limbei noastre.

Concluzie:

În vremea lui Mihai Eminescu, „limba vorbită în vârtoarea revoluției pașoptiste era aproape uitată și înlocuită prin „păsăreasca” gazetarilor”.

5. Ce s-a produs în plan mental după Nicolae Bălcescu ?

- în vremea lui Mihai Eminescu, „inima lui Bălcescu era vie”;

- „entuziasmul lui Bălcescu ca atare ne încălzește, căci este sincer, adevărat, energic, s’arată cu acea neșovăire de care ne minunăm în caracterele antichității”;

- „chiar cei care mai reprezentau ideile cărții nu mai erau pătrunși de acestea și se slujeau numai de dânsul ca de o pârghie pentru ajungerea unor interese mici”;

- „prin cartea lui Bălcescu ar fi trecut o suflare rece de ironie asupra piticilor care îngâneau a împărtăși simțirile unei inimi, pe care n’au știut-o prețui niciodată”;

- „contemporanii care au copilărit împreună cu dânsul și’n cercul lui de idei, le-au exploatat pe acestea, ca pe o marfă, cum au introdus formele goale ale occidentului liberal, îmbrăcând cu dânsul pe niște oameni de nimic”.

Concluzie:

„Nu se mai împărtășea entuziasmul cărții lui Bălcescu pentru ideile, profesate azi de colegii lui de la 1848”.

6. Ce-ar vedea Nicolae Bălcescu dacă ar fi trăit în România în vremea lui Mihai Eminescu ?

- „parlamente de păpuși neroade, universități la care unii profesori nu știu nici a scrie o frază corect, gazetari cu patru clase primare, c'un cuvânt oameni care văzând că n'au încotro de lipsa lor de idei, fabrică vorbe nouă, risipind vechea zidire a limbii românești, pentru a părea că tot zic ceva, pentru a simula o cultură care n'o au și o pricepere pe care natura n'a voit să le'o deie”;

- „panglicarii politici care joacă pe funii împreună cu confrății lor din Vavilonul de la Seina”;

- „șarlatani care amăgesc poporul în interesul lor și pentru risipa bunei stări, sub pretextul că bunurile morale și materiale se câștigă prin adunări electorale, prin discursuri de cafea și prin articole de gazetă”;

- „tinerimea care astăzi își uită limba și datinele prin cafenelele Parisului și care se va întoarce de acolo republicană și îmbuibată cu idei străine, răsărite din alte stări de lucruri”;

Concluzie:

„S'ar spăimânta văzând cum a fost să se realizeze pe pământul nostru libertate și lumină”.

7. Ce dorea Mihai Eminescu ?

- „scrierea lui Bălcescu să devină evanghelia neamului”;

- „poporul românesc să-și vină în fire și să râsufle de greutatea ce apasă asupra lui, să sune ceasul adevăratei libertăți”;

- „să se stingă panglicarii politici, pe rudă pe sămânță, de pe fața pământului nostru; pătura de cenușeri, leneșă, fără știință și fără avere să fie împinsă de acest popor în întunerecul ce cu drept i se cuvine”.

- „munca și numai munca să devinăm izvorul libertății și a fericirii”.

Concluzie:

„Idealul nostru să fie libertatea adevărată, cea care se câștigă prin muncă”.

În final, Mihai Eminescu a prezentat punctul său de vedere referitor la „ceasul deșteptării naționale”, acordând un rol fundamental „tinerimii române”. În concepția sa, acel ceas va sosi în momentul în care tinerimea va fi în stare să înțeleagă faptul că:

- „nimic pe acest pământ, pentru a fi priincios, nu se câștigă fără muncă îndelungată”;

- „poporul, a cărui limbă și istorie n'o mai știe, ale cărui trebuințe nu le înțelege, ale cărui simțiri o lasă rece”;

- „toate cocoșările lor de-a gata prin intrigi de partidă și prin lingușirea deșerților și fățarnicilor roșii, nu sunt de nici un folos pentru țară”.

Concluzie:

„Să nu lingușească patimile mulțimei cu fraze sunătoare”.

Din perspectiva grelei misiuni asumate, de formator de opinie, Mihai Eminescu a explicat cititorilor că nu poate oferi „un răspuns fără echivoc”, de temea chiar de a face o concluzie finală. Însă, el s-a arătat încrezător în destinul neamului, explicând metaforic crezul său etno-politic, lăsând ca doar cititorul să dea răspuns interogațiilor sale:

- „un stejar pe care-l rupi dela rădăcină și-l sădești în mod meșteșugit într'o grădină de lux, are viitor?”;

- „neamul românesc cu toată trăinicia rădăcinilor, are viitor, când trunchiul e rupt de întreg trecutul nostru și răsădit în mod meșteșugit în stratul unei desvoltări cu totul străine, precum este pentru noi cea franțuzească?”;

Mihai Eminescu a spus ferm că „nu îndrăznim a răspunde”, invocând însă divinitatea, la care se ruga cu multă demnitate: **„Dumnezeul părinților noștri să aibă îndurare de noi”.**

*

NOTĂ: Am argumentat valoarea de neprețuit a gândurilor lui Mihai Eminescu cu cuvintele, expresiile și sintagmele folosite de el în vremea generației războiului pentru independența României. Ele confirmă crezul său nemuritor: **„Limba este însăși floarea sufletului etnic al românimii”.**

Pentru Mihai Eminescu, fântâna neseacă de istorie și limbă românească din care s-a adăpat la începutul vieții sale publice a fost opera lui Nicolae Bălcescu, **Românii supt Mihai Viteazul**, scrisă pe bază de izvoare istorice, într-o limbă pe fundamentul căreia, printr-o muncă nepereche, Mihai Eminescu s-a înălțat în timp și prin jertfă ca **„patriarh al limbii române”.**

ANEXĂ:

Textul integral al studiului **„Bălcescu și urmașii lui”**

(*Timpul*, 24 nov. 1877)

„Peste două zile va ieși de sub tipar Istoria lui Mihai-Voda-Viteazul de Nicolae Bălcescu. Se știe neobositul zel, cu care acest bărbat plin de inimă și înzestrat de natura c'o minte pătrunzătoare și c'o fantezie energică, a lucrat la istoria lui Mihai – Vodă. Din sute de cărți și documente el a

cules c'o adevărată avariție pentru gloria nației românești, toate colorile din relații și notițe, cu care apoi a zăgrăvit acea icoană măreață, din care figura Voevodului românesc iese din prosceniu, vitejească și mândră și vrednică de a se coborî din strălucita viță a Basarabilor.

Limba lui Bălcescu este totodată culmea, la care a ajuns românimea în deobște de la 1560 începând și până astăzi, o limbă precum au scris-o Alexandri, Const. Negruzzi, Donici, și care astăzi e aproape uitată și înlocuită prin „păsăreasca” gazetarilor.

Deși Bălcescu se întemeiază pretutindena pe isvoare și scrierea lui e rezultatul unei îndelungate și amănunțite munci, totuși munca nu se bagă nicăieri în seamă, precum în icoanele maeștrilor mari nu se vede amestecul amănunțit de vâpșe și desemnul îngrijit linie cu linie. O neobișnuită căldură sufletească, răspândită asupra scrierii întregi, topește nenumăratele nuanțe într'un singur întreg și asemenea scriitorilor din vechime, el îi vede pe eroii săi aievea și-i aude vorbind după cum le dictează caracterul și-i ajunge mintea, încât toată descrierea persoanelor și întâmplărilor e dramatică, fără ca autorul să-și fi îngăduit a întrebuița undeva isvodiri proprii ca poeții.

Nicolae Bălcescu e dealtminteră o dovadă, că limba românească pe vremea lui și'nainte de dânsul era pe deplin formată și în stare să reproducă gândiri cât de înalte și simțiri cât de adânci, încât tot ce s'a făcut de atunci încoace în direcția latinizării, franțuzirii și a civilizației „pomadate” a fost curat în dauna limbei noastre.

Deși nu mai împărtășim entuziasmul cărții lui Bălcescu pentru ideile, profesate azi de colegii lui de la 1848, deși ne-am încredințat cu durere că și chiar aceia ce azi le reprezintă, nu mai sunt pătrunși și se slujesc numai de dânsule ca de o pârgie pentru ajungerea unor interese mici, deși știm că dacă inima lui era vie în vremea noastră, prin cartea lui ar fi trecut o suflare rece de ironie asupra piticilor care îngânau a împărtăși simțirile unei inimi, pe care n'au știut-o prețui niciodată, totuși entuziasmul lui ca atare ne încălzește, căci este sincer, adevărat, energic, s'arată cu acea neșovăire de care ne minunăm în caracterele antichității.

Dumnezeu a fost îndurător și l-a luat la sine înainte de a-și vedea visul cu ochii, înainte de a vedea cum contemporanii care au copilărit împreună cu dânsul și'n cercul lui de idei, le-au exploatat pe aceastea, ca pe o marfă, cum au introdus formele goale ale occidentului liberal, îmbrăcând cu dânsule pe niște oameni de nimic.

El s'ar spăimânta văzând cum a fost să se realizeze pe pământul nostru libertate și lumină. El ar vedea parlamente de păpuși neroade, universități la care unii profesori nu știu nici a scrie o frază corect, gazetari cu patru clase primare, c'un cuvânt oameni care văzând că n'au încotro de lipsa lor

de idei, fabrică vorbe nouă, risipind vechea zidire a limbii românești, pentru a părea că tot zic ceva, pentru a simula o cultură care n'o au și o pricepere pe care natura n'a voit să le'o deie.

Murind în Italia, sărac și părăsit, rămășițele lui dorm în pământul din care a pornit începătura neamului nostru, cenușa sa n'a sfințit pământul patriei, ci e pe veci amestecată cu acea a sărăcimii din Palermo. Cu limba de moarte însă și-a lăsat manuscrisele sale d-lui Ioan Ghica și astăzi, după un pătrar de veac din ziua morții lui, societatea academică a însărcinat pe d. A. Odobescu cu revizuirea și editarea scrierii, care va vedea lumina la vreme, astăzi când vitejia și virtutea țăranului nostru ne face să uităm fățărnicia și micimea de suflet a oamenilor dela 1848 și nemernicia unora dintre comandanții improvizați de frații roșii, care pentru a-și dura gloria pe acții, duc ca d. Colonel Anghelescu la o moarte sigură și fără de niciun folos pe acest popor viteaz și vrednic de a fi altfel guvernat.

Facă-se această scriere evanghelia neamului, fie libertatea adevărată idealul nostru, libertatea ce se câștigă prin muncă. Când panglicarii politici care joacă pe funii împreună cu confrății lor din Vavilonul de la Seina, se vor stinge, pe rudă pe sămânță, de pe fața pământului nostru, când pătura de cenușeri, leneșă, fără știință și fără avere va fi împinsă de acest popor în întunerecul ce cu drept i se cuvine, atunci abia poporul românesc își va veni în fire și va răsufla de greutatea ce apasă asupra lui, atunci va suna ceasul adevăratei libertăți.

Dar suna-va acel ceas? Oare tinerimea care astăzi își uită limba și datinele prin cafenelele Parisului și care se va întoarce de acolo republicană și îmbuibată cu idei străine, răsărite din alte stări de lucruri, va fi mai în stare să înțeleagă pe acest popor, a cărui limbă și istorie n'o mai știe, ale cărui trebuințe nu le înțelege, ale cărui simțiri o lasă rece ?

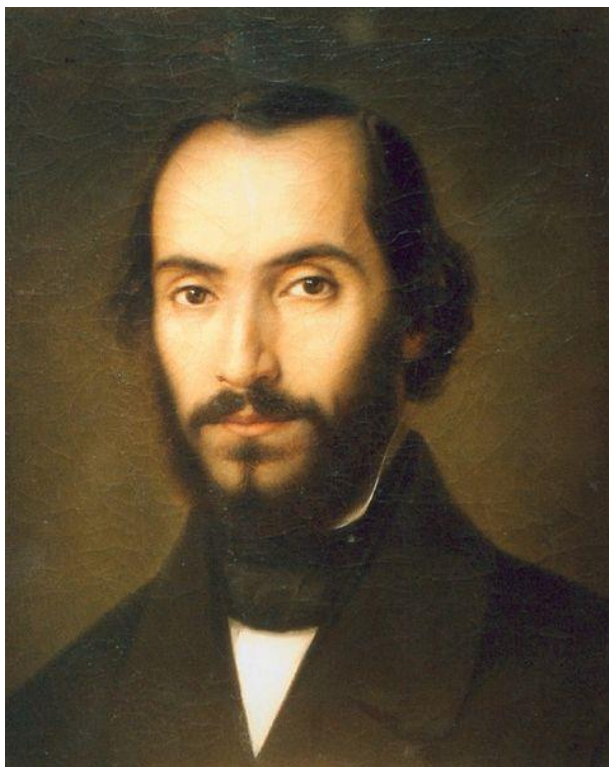
Fi-vor în stare acei tineri să înțeleagă, că nimic pe acest pământ, pentru a fi priincios, nu se câștigă fără muncă îndelungată, că toate cocoșările lor de-a gata prin intrigi de partidă și prin lingușirea deșerturilor și fățarnicilor roșii, nu sunt de nici un folos pentru țară ?

Fi-vor destul de înțelepți ca să nu lingusească patimile mulțimei cu fraze sunătoare, ci s-o facă a vedea lămurit, că munca și numai munca este izvorul libertății și a fericirii și cum că acei ce pretextează ca bunurile morale și materiale se câștigă prin adunări electorale, prin discursuri de cafenea și prin articole de gazetă, sunt niște șarlatani, cari amăgesc poporul în interesul lor și pentru risipa bunei stări?

La întrebările acestea răspunsul e greu; ne temem chiar de a face o concluzie finală. Oare un stejar care-l rupi dela rădăcină și-l sădești în mod meșteșugit într'o grădină de lux, are viitor? Oare neamul românesc cu toată trăinicia rădăcinilor, are viitor, când trunchiul e rupt de întreg

trecutul nostru și răsădit în mod meșteșugit în stratul unei dezvoltări cu totul străine, precum este pentru noi cea franțuzească?

Iată întrebări la care nu îndrăznim a răspunde. Dumnezeuul părinților noștri să aibă îndurare de noi”.

(https://ro.wikipedia.org/wiki/Nicolae_B%C4%83lcescu)

XI.
ALEXANDRU IOAN CUZA –
MENTORUL TAINIC AL IDEILOR EMINESCIENE
PRIVIND EDIFICAREA ROMÂNIEI ÎNTREGI

MOTO:

„Să ne aducem aminte de trecut, care ne-a învățat cu mii de fapte atât de amare cum că numai o solidaritate tare poate să ne îndeestuleze și să îndeplinească toate la care suntem îndreptățiți. Să ne ferim din calea ademenirilor contrariilor, fie ele cât de strălucite!”

Mihai Eminescu

1. Urma stelei călăuzitoare spre România Întregită

• **Mihail**, cel de-al șaptelea dintre cei 11 copii ai lui Gheorghe și Raluca Eminovici, născut la 15 ianuarie 1850 în orașul Botoșani, principatul Moldovei, și-a afirmat din fragedă copilărie iubirea lăuntrică față de neam și vatră. A avut șansa de a se naște într-o epocă extrem de agitată, când ideea autodeterminării neamului românesc a cunoscut o revigorare fără precedent. Pietrele de temelie ale dragostei față de neam au fost puse în familie, în școala primară și gimnazială, precum și în mediul etno-spiritual al mănăstirilor în care-au viețuit surori călugărite ale mamei sale.

Copil fiind, a adunat și adăpostit în ungherele minții lui atât imagini ale locurilor și meleagurilor natale, cât și ale universului familial, cu părinții și bunicii, frații și surorile sale, precum și cu rudele apropiate sau mai îndepărtate.¹ Legătura tainică, dar conștientă cu lumea moșilor și strămoșilor lui s-a întărit din clipa în care a fost nevoit să plece din vatra în care a văzut lumina zilei și să învețe carte „între străini”, într-o limbă străină de limba mamei sale, pe un pământ al neamului înstrăinat datorită unor vremuri grele și ale unor neamuri rele.

• În toamna anului 1858, **Mihail** a ajuns în orașul Cernăuți, capitala Bucovinei – ținut românesc ocupat de austrieci în anul 1774 –, pentru a învăța carte, alături de alți frați ai săi, la o școală nemțească. Acolo s-a trezit într-o altă lume, cu alte reguli de disciplină și de ordine socială și, mai ales, cu alte moravuri decât cele pe care le lăsase în *Moldova*. În „naționalele” (*matricolele*) școlare, numele lui a fost consemnat sub forma rutenizată: „*Eminowicz Michael*”, fiind considerat un străin și fiindu-i interzis să vorbească românește în public și să se manifeste românește.

¹ Vezi, pe larg, George Călinescu, **Viața lui Mihai Eminescu**, Editura „Junimea”, Iași, 1977.

NOTĂ: Profesorul Iorgu G. Toma din *Cernăuți* a consemnat atmosfera de teroare în care erau obligați copiii români să învețe carte în școlile austriece. Aceștia nu aveau voie să vorbească românește nici între ei, și dacă se întâmpla ca un elev să fie prins că vorbește românește „*i se anina de gât un măgar tăiat din hârtie ori zugrăvit pe o tablă de lemn, de care era legat o ață, și măgarul acela trebuia să-l poarte școlarul român în decursul întregii săptămâni până sâmbătă. Sâmbăta se chemau apoi școlarii din toate clasele la un loc, și toți aveau dreptul de a stupa (scuipa) asupra păcătoșilor români cu măgarii la gât. Adică pentru vorba românească copiii români erau rușinați și stupezi de alți copii români*”.²

• Instinctul iubirii de neam a fost prezent în mintea copilului Mihail la o vârstă fragedă. Precum se știe, în 24 ianuarie 1859, *Moldova și Valahia (Muntenia/Țara Românească)* s-au unit într-un singur stat, având ca domnitor ales de popor pe colonelul român moldovean Alexandru Ioan Cuza.

Alegerea respectivă a avut mare răsunet în Cernăuți, a produs mare bucurie printre români și mânie printre oficialitățile imperiale habsburgice.

Românii bucovineni, înstrăinați de vatra neamului prin forța brută a Imperiului habsburgic, au trăit acea **zi măreață** cu emoții profunde, nutrinđ speranța că vor putea să revină în curând în vatra neamului. Copilul **Mihail**, în vârstă de 9 ani, abia intrat în școala nemțească din Cernăuți, s-a aflat la casa părintească din *Ipotești* și a trăit momentul unirii ca un copil cu cuget de om matur și cu minte scânteietoare. Fratele său mai mare – Nicolae –, avea să scrie că la auzul mult așteptatei vești, „*oamenii se adunară în fața casei popei Vasile, fratele lui Ioan Iconomu [cel care îl botezase pe Mihail] de la Biserica Uspenia din Botușeni*). *Mihail era în mijlocul lor și pesemne auzise ce s'a petrecut, căci venind acasă începu să strige prin ogradă de bucurie: «Ura! Trăiască Unirea!»*. Și, fără să mai aștepte, începu de cu noapte să împodobească gardul și pridvorul casei noastre cu brad verde și să ghirlăndească ferestrele cu stegulețe și flori de hârtie colorată. De unde le scotocise, nimeni n'a știut»”.³

Apoi, copilul **Mihail** a participat la marea sărbătoare în *Ipotești*, în mijlocul țăranilor care jucau și se bucurau de izbânda neamului lor. Cu acel prilej a auzit el de numele celui care a fost ales de popor ca „*Vodă al țării*”: **Alexandru Ioan Cuza**, căruia sătenii îi spuneau „**Cuza Vodă**”. Probabil că părinții lui s-au bucurat de alegerea făcută popor, căci „*Iurășcenii*”, adică familia mamei sale, se înrudeau cu moșii lui Alexandru Ioan Cuza.⁴

² Iorgu G. Toma, art. **Dezvoltarea învățământului**, în revista „*Junimea literară*”, nr. 1, anul VI, ianuarie 1909.

³ Octav Minar, **Cuza Vodă și Eminescu**, în „*Universul*” din 25 ianuarie 1940.

⁴ Vezi, Octav-George Lecca, **Familii boierești române. Istorie și genealogie**, București 2000. În 5 februarie 1752, **Ion Iurașcu** a dat partea-i din moșia din *Filimonesti* lui „*Ioniță Cuzii biv Vel Pitar*”, „*fîindu-mi dumniului și mie niam, de pe moași-me (bunica, n.ns.) Antunica*”.

• Peste 5 ani, adică în anul 1864, adolescentul **Mihail**, în vârstă de 14 ani, l-a văzut de aproape pe domnitorul țării cu prilejul unei vizite pe care acesta a făcut-o în orașul Botoșani. În acel moment el se afla în Botoșani, unde a încercat să continue gimnaziul abandonat la Cernăuți. Însă, nereușind, la insistențele tatălui său și cu sprijinul președintelui tribunalului, Emanoil Vasilievici, s-a angajat, în 5 octombrie 1864, ca „*practicant*” în cancelaria tribunalului din Botoșani, cu un salariu de 250 lei pe lună. Datorită scrisului său caligrafic, a fost avansat repede ca „*scriitor al cancelariei*”, iar în 7 noiembrie 1864 a fost numit secretar la Comitetul Permanent al Consiliului Județean Botoșani, unde redacta și transcria corespondența sau scria procesele-verbale de la ședințele Consiliului.

• În acel moment, autoritatea lui Cuza Vodă era respectată în lăuntru țării și recunoscută în afara acesteia, reformele sale mergând la sufletul „*poporului de jos*”, întrucât instituiseră o conducere autoritară, pentru a satisface dorințele norodului.⁵ În memoria lui s-a întipărit chipul lui Alexandru Ioan Cuza. Atât cât a putut și cât a priceput din cele citite, auzite, văzute, el a însoțit cu ochii minții și a parcurs cu cugetul faptele lui Cuza Vodă. Anii săi de domnie au coincis cu anii în care adolescentul Mihail a adunat zestrea sa intelectuală, întărindu-și fundația etno-spirituală. În acei ani și-a fundamentat convingerile de apartenență la un mare neam, unitar ca limbă, datini și obiceiuri, dar dezbinat din punct de vedere politic prin vitregia vremurilor. Acestea au fost statornicite în memoria sa după peregrinările făcute, în cruciș și-n curmeziș, prin cele trei mari ținuturi românești încorporate cu de-a sila de imperii vecine hrăpărețe – Transilvania, Banatul și Bucovina –, precum și prin dulcea Românie.

Astfel, Cuza Vodă a devenit pentru el un simbol demn de urmat. *Cu mintea lui de copil, el a văzut în Cuza Vodă pe marele bărbat de stat, bun organizator al treburilor obștești, înzestrat cu curaj, credință, fermitate, inteligență, onoare, spirit de jertfă, răbdare, voință. Cel mai mult l-au impresionat scuturarea din temelii a marii boierimi și abolirea șerbiei multisekulare, educația elementară gratuită pentru toți copiii și dreptul „românului” de a participa la luarea marilor decizii privind soarta țării.*

⁵ Precum se știe, după lovitura de stat din 2 mai 1864, a fost adoptată **Legea electorală din 1864**, odată cu **Statutul dezvoltător al Convenției de la Paris** și publicată în „*Monitorul oficial*” nr. 146 din 3 iulie 1864; aceasta scădea censul și asigura o mai largă participare și reprezentare la vot din rândul burgheziei și țărănimii; în 14 august 1864 (st.v.) fusese sancționată și promulgată **Legea rurală din România**, prin care a fost abolită șerbia, peste 400.000 de familii de țărani au primit pământ, iar aproximativ 60.000 de alți țărani au primit teren pentru casă și grădină; în 25 noiembrie 1864 a fost promulgată **Legea instrucțiunii publice** (legea învățământului), prin care a fost instituită obligativitatea și gratuitatea instrucției publice primare pentru toți copiii, indiferent de categoria socială din care făceau parte și pentru ambele sexe.

Cu mâhnire în suflet a primit vestea detronării mârșave a lui Cuza Vodă în noaptea de 10/11 februarie 1866, de către un grup de complotiști format din politicieni, militari și polițiști, care s-au autoproclamat patrioți, susținând că au lucrat în numele poporului. Alungarea lui Cuza Vodă din țară, precum și exilarea acestuia printre străini au fost văzute ca fapte de necugetat și de neiertat, mai ales pentru militarii care, trădându-l pe Cuza Vodă, au pătat steagul țării.⁶ El a acceptat cu nespusă bucurie numele literar „*Eminescu*”, dat de marele cărturar ardelean Iosif Vulcan și cu speranțe în suflet a apucat, în vara anului 1866, mândru de numele său românesc, pe drumul mare împărătesc, din Cernăuții Bucovinei spre Blajul ardelean, pentru a-și complini destinul în dulcea Românie, țara lui de dor.

2. Nucleele de românism – simbolul reîntregirii vetrei

• Destinul i-a hărăzit copilului Mihail să ajungă în apropierea a trei nucleee etno-spirituale de iradiere în mare taină a românismului: tatăl său – Gheorghe Eminovici, dascălii Aron Pumnul și I.G. Zbiera – un român ardelean, și altul moldovean, precum și vechea familie Hurmuzaki, de boieri români patrioți, originari din Cernăuca Bucovinei.

• *Tatăl său, Gheorghe Eminovici, despre care fiul său Matei avea să spună că „avea o memorie uimitoare”, „cunoștea aproape toată Moldova”, devenise un fel de „idol” pentru intelectualii români moldoveni. El a împletit viața de vătaf de moșie cu activitatea politică, s-a dedicat luptei unioniste, a intrat în legătură cu Comitetul Unirii din Iași, sprijinind unirea Principatelor române.*⁷

În «*Memoriile*» sale, **Nicolae** – alt fiu al lui –, a consemnat: «*Cu mult înaintea de Unirea Principatelor vânjolelele politice schimbăse cu totul pe toți oamenii din satul nostru. Veștile veneau rar de tot. Cine drumuia la Eși aducea fel de fel de parascovenii despre întâmplările din capitala Moldovei. Noi, copiii, nu știam ce o să se întâmple, nici nu îndrăzneau să întrebăm pe tata care de la o vreme era veșnic posomorât, și parcă mă făcea să cred că știe multe lucruri tainice*». Însă, în public, din măsuri de protecție, **Gheorghe Eminovici** își expunea altfel părerea lui despre unirea Principatelor. Astfel, scriindu-i caimacamului **Nicolae Vogoride**, un antiunionist înfocat și răzbu-nător pe adversarii politici, el spunea că «*Scumpa noastră Moldovă ar fi amarnic lovită dacă granița dela Focșani ar dispărea*».⁸

• *Alt nucleu de iradiere a românismului a fost familia Hurmuzaki. Bătrânul boier Doxachi Hurmuzaki, trecut în neființă la 30 martie 1857 în*

⁶ Vezi, pe larg, I.G.Valentineanu, **Alegerea, Detronarea și Înarmorintarea lui Cuza-Vodă**, București, 1898.

⁷ Augustin Z.N. Pop, **Contribuții documentare la biografia lui Mihai Eminescu**, Editura Academiei R..P.R, București, 1962, p. 107.

⁸ Octav Minar, **Cuza Vodă și Eminescu**, în „*Universul*“, din 25 ianuarie 1940.

conacul său din *Cernauca*, a lăsat un testament, asemenea celui al lui Ienăchiță Văcărescu, comunicat pe patul de suferință prietenilor și compatrioților săi: „*Eu poate nu voi mai trăi mult. Domniile-voastre, însă, veți trăi și trebuie să trăiți, dară să nu uitați că aveți de îndeplinit trei datorii mari și sfinte, pentru care aveți a răspunde înaintea lui Dumnezeu, înaintea oamenilor și a urmașilor voștri. Aceste trei datorii sunt: patria, limba și biserica*”.⁹

• *Cel de-al treilea nucleu a fost definit de doi dascăli români pe care copilul Mihail i-a avut la școala nemțească din Cernăuți – Aron Pumnul și I.G. Sbiera. Ei au devenit simbolurile care au adunat în jurul lor școlarii români aflați la studii în Bucovina cea înstrăinată, făcând propagandă subtilă, pentru a implanta numele «ROMÂNIA» în conștiința tinerei generații. Unul dintre cei mai buni prieteni ai săi, pe nume Teodor V. Ștefanelli avea să afirme că „Acești doi profesori ne-au inițiat în gramatica și literatura românească și ne-au predat și puțină istorie națională, atât cât era pe atuncea permis să ascultăm din istoria neamului nostru”. Pe Profesorul Pumnul elevii îl iubeau căci îi instruia „cu atâta tragere de inimă, cu atâta iubire părintească și cu atâta liniște și răbdare”.*¹⁰

Aron Pumnul, despre care fruntașii români bucovineni spuneau că „*ne-a venit când aveam mai mare lipsă de el*”,¹¹ și-a precizat clar crezul său în revista „*Bucovina*”, unde afirmase că „*Poporul este trupul națiunii, iar limba este sufletul ei. Pentru aceea, precum trupul fără suflet e mort, tot așa e moartă și națiunea fără limbă. Naționalitatea e dumnezeiescul, eternul, înăscutul și neînstrăinabilul drept de a-și întrebuința limba în toate trebuințele vieții: în casă, în biserică, în școală și administrațiune*”.¹²

La rândul său, **I.G. Sbiera** era conștient că fără strădaniile dascălilor de a-i învăța pe copiii carte, și, în primul rând istoria neamului, „*era cel mai mare pericol ca amintirile românești să se stingă cu desăvârșire și conștiința națională să amortească pe vecie*”.¹³

3. Cuza Vodă – mentorul tainic al ideilor de unitate națională

• În septembrie 1869, Mihai Eminescu a ajuns la Viena, în acel moment a doua capitală culturală a Europei, după Paris. Acolo a găsit o viață

⁹ Doru Scărlătescu, **Repere ale spiritualității românești (IV) la Cernăuți**, în „*Revista română*”, nr. 3 (57) / 2009, p. 40.

¹⁰ Vladimir Dogaru, **Ei l-au cunoscut pe Eminescu**, Editura „*Ion Creangă*”, București, 1984, p. 62.

¹¹ Gheorghe C. Moldoveanu, **A fi național sau a nu fi**, Editura PIM, Iași, 2013, p. 115.

¹² Aron Pumnul, **Neatîrnarea limbei române**, în *Aron Pumnul. Voci asupra vieții și însemnătății lui, dimpreună cu documente relative la înființarea catedrei de limba și literatura românească la gimnaziul superior din Cernăuți...*, Cernăuți, 1989, p. 48; Gheorghe C. Moldoveanu, **A fi național sau a nu fi**, Editura PIM, Iași, 2013, p. 117.

¹³ Ioan G. Sbiera, **Familia Sbiera după tradițiune și istorie și amintiri din viața autorului**, Cernăuți, 1899, p. 150.

„colorată”, dar agitată, întrucât centrul orașului – Ringstrasse – era în construcție. În 2 octombrie 1869, el s-a înscris la Facultatea de filosofie a Universității din Viena, ca „*auditor extraordinar*”, având dreptul să participe la cursurile consemnate într-un „*index lectionum*”, dar neavând dreptul de a da examene, pentru că nu luase bacalaureatul.

În Viena, el i-a întâlnit pe unii dintre colegii săi de clasă de la gimnaziul din Cernăuți, iar pe alții cunoscuți din timpul șederii sale la Blaj, Sibiu sau București: *Teodor Nica, Ioan Bechnitz, Al. Chibici-Râvneanu, T.V. Ștefanelli, Iancu Cocinschi, Samoil Isopescu, Petru Novleanu, Ioan și Ilie Luția, Vasile Morariu, Pamfil Dan* etc. Prin intermediul acestora a intrat în contact cu cele două societăți academice fondate de conașionalii săi: „*Societatea literară și științifică a românilor din Viena*”, fondată în anul 1864, un club social-literar deschis oricărui doritor, precum și „*Societatea Studențească științifică-socială ROMÂNIA*”, creată în anul 1867, destinată doar studenților, al cărui președinte era Andrei A. Mureșianu, care obținuse la Viena, cu doi ani mai înainte, titlul de *doctor*.

În scurt timp, la Viena și-a mai făcut un bun prieten, pe Ioan Slavici, originar din Șiria de lângă Arad, care avea să noteze că: „*la 1869, când a venit la Viena, Eminescu, deși nu împlinise încă vârsta de douăzeci de ani, era om nu numai cu multă știință de carte, ci totodată și sufletește matur și că în deosebi mie, care eram cu doi ani mai în vârstă, mi-a fost, în multe privințe, bun îndrumător – ceea ce le-a mai fost de altminteri și altora dintre colegii lui români din Viena... /*”¹⁴

● În 20 octombrie 1869, el s-a înscris în ambele societăți, cu speranța că în viitor acestea se vor unifica pentru a crește forța de luptă a studenților români aflați în capitala Imperiului austro-ungar în vederea refacerii unității de neam și țară în hotarul României Întregite. Din acel moment, el a participat cu entuziasm la activitățile celor două societăți culturale, câștigând încrederea membrilor acestora, care l-au recunoscut ca Înainte-Mergător pe calea întregirii României.

Într-o ședință a *Societății „România”* din 4 decembrie 1869, studentul botoșănean de la Facultatea de medicină, C. Aronovici, a rostit o alocuțiune „*Despre geniul lui Ștefan cel Mare*”, în care a reamintit că în august 1870 se împlineau 400 de ani de la sfințirea Mănăstirii Putna, aflată în acel moment în Imperiul Austro-Ungar.

Mihai Eminescu, prezent la acea ședință, a preluat știrea, pe care a transformat-o în ideea patriotică privind organizarea unei mari manifestări populare („*serbare*”) la mormântul lui Ștefan cel Mare, unde să participe studențimea română de pretutindeni. El a intuit că acea „*serbare*” oferea prilejul organizării în acel loc sfânt a unui congres al studenților români de

¹⁴ Ioan Slavici, *Amintiri*, Editura „*Cultura Națională*”, București 1924, p. 99.

pretutindeni, precum și ocazia de a demara procesul de unificare a celor două societăți literare ale studenților români din Viena. În demersul său a fost susținut în primul rând de colegii săi *Pamfil Dan, Vasile Morariu, Teodor Ștefanelli, Ioan și Ilie Luția, Vasile Burlă, Nicolae Teclu, Ștefan Ștefureac* și alții.

- Mihai Eminescu a înțeles că a sosit momentul pentru ca acele două societăți academice să se unească. De aceea, propunerile lui Alecu Hurmuzaki și Aurel Mureșianu de unificare într-o singură și activă societate, sub denumirea „**România Jună**”, au fost primite de el cu mare entuziasm. În ședința *Societății „România”* din 9 decembrie 1869, el a propus „*unirea necondiționată*”, „*societățile să se declare de unite*”, iar „*minuțiozitățile numelui și statutului să se dezbată de societățile întrunite*”. Potrivit gândului său, în societatea culturală proiectată trebuiau să intre toți românii aflați în Viena. Noua societate ascundea, în fapt, o **organizație de luptă pentru făurirea României Întregi de către români și prin români**, fiind și o **tribună de luptă cu imperiile vecine hrăpărețe**.

- În 12 decembrie 1869, la Viena a avut loc adunarea comună a membrilor celor două societăți studențești, unde s-a hotărât constituirea unui Comitet provizoriu pentru „**Serbării de la Putna**”, programată să aibă loc la 15 august 1870 (st.v.). Cu acel prilej a fost redactat un *Apel către frații comilitoni* din universitățile de la București, Iași, Cluj, Blaj, Sibiu, Viena, Budapesta, Paris, Berlin etc. Mihai Eminescu a propus ca la mănăstirea Putna să aibă loc, odată cu serbarea, și un **Congres al studenților de pretutindeni**, propunerea fiind inclusă în Proiectul de program.

- Aceste demersuri, aparent doar cu tentă culturală, se petreceau în contextul în care în tânăra Românie, adică în „*România Jună*”, principele Carol de Hohenzollern era nevoit să facă față unei prelungite crize politice datorate intereselor divergente și conflictuale ale grupărilor și partidelor politice. În țară se crease o puternică opoziție care urmărea, pe față sau ocult, înlăturarea de pe tron a „*neamțului*”. Printre oponenți se afla și Mihail Kogălniceanu, care din noiembrie 1868 era ministru de interne în guvernul condus de Dimitrie Ghica. Mandatul acestuia fusese confirmat de alegerile din anul 1869, după care a reușit să-l convingă pe Vasile Alecsandri să accepte o candidatură pentru un mandat de *deputat de Roman*. Poetul, care fusese nominalizat fără consimțământul său, a lăsat ostilitățile la o parte și a devenit unul dintre principalii susținători ai lui Mihail Kogălniceanu în Camera Deputaților.¹⁵ Astfel se profila nucleul de patrioți care aveau să participe la organizarea „*detronării*” principelui neamț Carol.

Oponenții politici ai principelui Carol au căutat adepți și în rândul studenților români aflați la studii în Viena, pe care doreau să-i determine să

¹⁵ Vezi, E. Rădulescu Pogoneanu, *Viața lui Vasile Alecsandri*, 1940.

sustină revenirea pe tronul țării a fostului domnitor, aflat în acel moment, în exil în apropiere de Viena, locuind într-o casă din Döbling-Bilrothstrasse, nr. 26, pe care fusese nevoit să o cumpere.¹⁶ Alexandru Ioan Cuza era considerat de către boierii români patrioți simbolul care putea să preia în mod tainic, dar viguros, coordonarea luptei forțelor naționale pentru întregirea României în vatra vechii Dacii. Mihai Eminescu a primit cu bucurie tainica încercare de a-l readuce pe fostul domnitor în prim-planul vieții politice românești. Cu toate că era bolnav, mergând să se trateze aproape de casă, în sanatoriul Ober-Döbling, fostul domnitor încă era perceput ca un adversar de temut al noului regim politic din România, fiind supravegheat de un „spion”, care-l informa pe „neamț” cu toate mișcărilor sale.

NOTĂ: Din rațiuni de prevenire a unei agresiuni asupra lui, fostul domnitor trăia izolat, primind foarte puțini musafiri sau vizitatori.¹⁷ Azi se știe că în 15 martie 1866, fiind la Viena, a avut o întrevedere la Hotelul „Principele moștenitor Carol” cu „rentierul Beldiman” și cu „consulul general Strambio din București”. Primul – un republican convins –, fusese prefect al Poliției în vremea domniei lui Cuza Vodă, iar al doilea – consul și agent diplomatic al Italiei la București. N-a „răsuflat” ce au discutat, fiind probabil să fi abordat cu *Annibale Strambio* chestiuni legate de poziția Italiei față de răsturnarea sa de la putere, iar cu *Alexandru Beldiman*, s-au analizat urmările loviturii de stat din noaptea de 11/12 februarie 1866. El a amânat plecarea spre Paris – pentru că în capitala Franței se desfășura între 10 martie – 1 aprilie 1866 Conferința reprezentanților Puterilor Garante, în problema situației din Principate.

În 16 mai 1866, el i-a scris lui *Vasile Alecsandri*: „Nu voiam să am aerul ducelui de Toscana venit să-și reclame coroana, sau să fiu acuzat de intrigi, dacă m-aș fi arătat în timpul Conferinței și înainte ca țara să-și fi obținut principele dorit”. Prezența sa în Viena nu era agreată pentru că viața politică a monarhiei era foarte agitată, era momentul când se ascutea criza austro-prusacă și din acest motiv la 1 aprilie 1866 a plecat în Italia. Aici s-a oprit cu familia la Milano, a vizitat tot ce avea orașul mai frumos. De aici a plecat în Franța și a ajuns în Paris după o săptămână sub numele de Alexandru Adam, unde a dus o existență retrasă, discretă, modestă. În același timp mergea la tratament, deoarece era bolnav, dar și cu cei doi copii ai săi care aveau nevoie de anumite cure.

Concomitent cu tratamentul, plimbările, primirile de vizite, Alexandru Ioan Cuza s-a ocupat personal și de afaceri, având nevoie de bani și fiind preocupat de a se întoarce în țară. În aprilie 1867 a trimis o scrisoare domnitorului Carol de Hohenzollern – prin care a cerut aprobarea de a reveni în țară și că intenționează să se stabilească împreună cu familia la Ruginoasa – ca simplu cetățean. Carol se temea de Cuza, văzând cât de iubit este acesta popor, ca urmare nu i-a dat aprobarea.

În toamna anului 1867, Cuza a revenit în Austria, unde a achiziționat o frumoasă vilă la marginea Vienei. În acea vilă, în aprilie 1868 s-a întâlnit cu ambasadorul Franței la Viena, cu care a discutat două ore și jumătate. Acesta i-a cerut lui Cuza să ia tronul Principatelor cu sprijinul armatei Franței și acordul tacit al celorlalte Puteri.

¹⁶ Dan Bogdan, Viorel Știrbu, *Pe urmele lui Alexandru Ioan Cuza*, București, Editura Sport-Turism, București, 1985.

¹⁷ Vezi, pe larg, Constantin C. Giurescu, *Viața și opera lui Cuza Vodă*, Editura Științifică, București, 1966.

Însă, el a spus că „nu voi consimți niciodată a reintra în România prin intervenție străină cu armele Franței tot atât de puțin ca și cu cele ale Rusiei (deci și Rusia i-a oferit sprijinul). Nu aș voi să ajung altfel decât prin țară”.

În țară, sentimentele față de fostul domnitor reveneau la normal, astfel că el a fost vizitat de *Alecu Alecsandri* – agent diplomatic la Paris, cu *Mihail Kogălniceanu* – cu care se salută fără nici o ranchiună; vechii lui colegi de studii *Constantin și Alexandru Hurmuzaki*, a primit scrisori de la *generalul Florescu* – fostul său ministru de război, de la *mitropolitul Calinic Miclescu* prin care îl aprecia pentru tot ce a făcut pentru țară.

Pentru a-și asigura întreținerea și tratamentul fiilor săi, Cuza a fost nevoit să-și vândă lucrurile de valoare de la moșiile Ruginoasa, Bărboși și Hârtești.

● În anul 1869, Alexandru Ioan Cuza a primit cu bucurie cartea scrisă de *Dimitrie Bolintineanu*, intitulată „*Viața lui Cuza – vodă. Memoriu istoric*”.¹⁸ Cartea era la a treia ediție, întrucât „a avut în publicul român un mare răsunet; în trei zile întâia edițiune dispăru, a doua avu aceeași soartă și publicul ceru o a treia”. Autorul, admirator al lui Cuza Vodă, a menționat cu deplin temei în introducere că: „*Domnul Cuza va fi în istorie un Domn român din cei mai mari, prin actele sale de reformă, prin tactul său de a servi drepturile și autonomia patriei sale afară din țară*”. Cu siguranță că acea carte a fost citită și de *Mihai Eminescu*, care l-a cunoscut astfel mai bine pe cel care devenise simbolul unirii românilor.

● Acesta a fost contextul în care Alexandru Ioan Cuza a fost vizitat de câțiva studenți români din Viena, printre care se afla și *Mihai Eminescu*. Despre acest gând tainic au știut doar un număr restrâns de studenți, care și-au luat sarcina de a-l vizita pe fostul domnitor, pentru a-l informa asupra lucrării tainice, a-l ruga să preia, din umbră, coordonarea acțiunii, și, mai ales de a le sugera direcțiile de acțiune și a preveni eventualele acțiuni represive din partea autorităților austro-ungare.

Astfel, în 1 ianuarie 1870, deci „*de Anul Nou 1870*”, câțiva studenți români de la Universitatea din Viena, printre care s-au aflat *Mihai Eminescu* („*student audiant*”), *Vasile Burlă* și *L. Nastasi*, au mers „*cu plugușorul*” la locuința lui Alexandru Ioan Cuza. Oficial, vizita a avut loc pentru a-i adresa „*urările tradiționale de Anul Nou*” sau pentru „*a-i aduce plocon lui Al. I. Cuza, fost Domnitor al Principatelor române unite*” sau „*omagiul tinerimii române*”.¹⁹ Se spune că studenții „*au fost bine primiți*”, de fostul domnitor. La vederea celui ce-a înfăptuit unirea Principatelor române, tânărul *Mihai Eminescu*, având flacăra naționalismului în gena sa etno-spirituală, a fost cuprins de adâncă emoție. Însă, nu se știe ce-au discutat studenții români

¹⁸ Dimitrie Bolintineanu, *Viața lui Cuza – Vodă. Memoriu istoric*, A treia ediție, revăzută și adăugită, București, Noua Librărie George Ioanid & C-nie, Calea Mogoșoae, 1869.

¹⁹ Vasile Gherasim, *Eminescu la Viena*, în *Junimea Literară*, 1923, p. 375). *Idem.*, *Eminescu la Viena*, în *Bătălia bucovineană pentru Eminescu*, Anul 80 al artelor plastice bucovinene, Editura Mușatinii, p. 176-177.

„*vienezi*” cu „*Cuza Vodă*”. Însuși spionul principelui Carol n-a putut comunica „*la centru*” decât că studenții români l-au aflat pe fostul domnitor „*întunecat în sufletul său*”. Deci, acea întâlnire a fost, în fapt, ***întâlnire de taină, o misiune, sub acoperirea „plugușorului”***, pentru a-i transmite principelui exilat un mesaj și de a cere de la acesta povește privind căile de demarare a luptei pentru făurirea României Întregite.

Faptul că discuția de taină a atins problema luptei pentru făurirea României Întregi reiese și din „*cercetarea*” pe care tânărul Mihai Eminescu a făcut-o după ce s-a despărțit de fostul domnitor. Aflând că prințul Carol de Hohenzollern, în drum spre București se opriase la Viena, fiind găzduit de comerciantul (comisionar) român B.C. Popovici, în locuința sa de pe Strada „*Fleischmarkt*”, lângă biserica grecească. El l-a vizitat pe comerciantul respectiv, care ținea să fie socotit drept un fel de Mecena al românilor,²⁰ pentru a cere „*lămuriri*” cu privire la cel ce fusese sortit să fie Domnul Țării Românești.

Probabil că Alexandru Ioan Cuza a sugerat tainic direcțiile de acțiune ale luptei pentru întregire națională: ***realizarea consensului între români*** (exprimat prin voința adunării națională sau a congresului, adică bună-înțelegere); ***unirea clădită pe înțelepciunea și forța etno-spirituală a neamului*** (sub deviza „*în unire e tăria*”) și ***asigurarea echilibrului organic de putere*** (*bazat pe competențe, muncă și loialitate față de neam și țară*).

Deci, Alexandru Ioan Cuza a trasat, din exil, liniile directoare ale programului luptei naționale. Cel îndrituit să intre în avangarda luptei pentru făurirea României Întregi a fost tânărul ***Mihai Eminescu*** (pentru studenți) și ***Mihail Eminowicz*** (pentru autoritățile imperiale austro-ungare). Astfel, ***la vârsta de 20 de ani, Mihai Eminescu a devenit stegarul luptei pentru realizarea unității naționale depline.***

4. Mihai Eminescu – stegarul luptei pentru unitate națională

• În 3 ianuarie 1870, la palatul Schönbrunn din Viena a avut loc serbarea studentească de început de an, unde Mihai Eminescu, care s-a impus deja ca lider al studenților români din capitala Imperiului habsburgic a rostit o cuvântare „*bine aranjată și aleasă*”, în care a evocat și întâlnirea cu fostul principe român.²¹ În zilele următoare s-au reluat în ritm susținut eforturile pentru pregătirea serbării de la Putna, fiind elaborat „*Apelul studenților români de la Viena în vederea serbărilor de la Putna.*” Apelul respectiv, care a fost recepționat și în România, a fost preluat B.P. Hașdeu, care l-a publicat în numărul din 10 ianuarie 1870 al ziarului său „*Traian*” și le-a răspândit în toate ținuturile locuite de români.

²⁰ Ioan Slavici, ***Amintiri despre Eminescu***, *Classique SCRIPTORIUM*, 2017, p. 6.

²¹ Augustin Z.N. Pop, ***Pe urmele lui Mihai Eminescu***, Editura *Sport-Turism*, București, 1978.

Concomitent, s-a reluat acțiunea de unificare *de jure și de facto* a celor două organizații culturale studențești din Viena. Pe acest front, în 15 ianuarie 1870, Mihai Eminescu împreună cu alți șase membri, respectiv Aurel Mureșianu, Ieronim Barițiu, Neculai Oncu, Vasile Burlă, G. Băleanu și Neculai Peligrad a fost numit într-o comisie, care să comaseze statutele și regulamentul societății „*România Jună*”.²² Numele acestei societăți indica, în mod subtil, numele *tinerei României – ducea Românie* mult visată de tânărul Mihai Eminescu. Din rațiuni de protecție, el a recurs la o tactică aparte. Locuind în Viena și fiind în atenția organelor de poliție și, mai ales a celor de siguranță imperială, ca și ceilalți studenți străini, el a trimis unor anume publicații din Budapesta articolele cu caracter politic și național, iar poeziile create în acel timp le-a trimis spre publicare revistei „*Convorbiri literare*” din Iași.

*

● În paralel cu fundamentarea direcțiilor de acțiune, Mihai Eminescu a fost nevoit să înceapă o luptă acerbă de salvare și apărare a limbii române. El a observat că studenții români și mulți dintre „*ceilalți domni*” din colonia română din Viena primeau și citeau foi românești, care veneau din România, de la București și Iași. Văzând cum erau scrise, el a consemnat: „*Ce limbă stricată e la București!*” În gazete, românește, mai nimic. Singurele cuvinte: „*ba*”, „*da*”, „*tu*”, „*eu*” sunt românești; de altfel, numai vorbe franțuzești, bulgărești, grecești, turcești și Dumnezeu mai știe câte alte soiuri; ei, pripășiții și înstreinații, ne schilodesc biata limbă strămoșească!”²³

Astfel, a început să polemizeze cu poetul **D. Petrino**, descendent pe linie maternă din familia **Hurmuzachi**, un denigrator al lui Aron Pumnul, dascălul său de conștiință. În anul 1869 acesta tipărise la Cernăuți lucrarea *Puține cuvinte despre conruperea limbei române în Bucovina*, în care l-a atacat dur pe profesorul Aron Pumnul. Acesta deplângea „*cu inima zdrobită*” faptul că nimeni nu alina durerea dulcii Bucovine, ci o lăsa pradă „*minciunelor celor turbate cari încep cu „uae” și se sfârșesc în „ciuni*”, deci cuvintelor ieșite din gândirea lui Aron Pumnul.

● Mihai Eminescu a ripostat, publicând articolul „**O scriere critică**”,²⁴ în numerele din 7/19 și 9/21 ianuarie 1870 ale ziarului românesc „*Albina*” din Pesta (fondat la Viena în 27 martie 1867, din inițiativa lui Vincențiu Babeș și Andrei Mocioni). El a ales acel ziar românesc pentru că milita pentru „*Daco-România morală, culturală, una și indivizibilă*”.

Mihai Eminescu a criticat școala *maioresciană*, care demarase cu vigoare, dintr-o nevoie națională, dar care nu era capabilă să producă un

²² Dan Toma Dulciu, **Eminescu. Itinerar vienez**, Viena, 2017, p. 33.

²³ Vasile Gherasim, **Eminescu la Viena**, în *Bătălia bucovineană pentru Eminescu*, p. 178.

²⁴ Mihai Eminescu, **O scriere critică**, publicat în „*Albina*”, 7/19 ianuarie – 9/21 ianuarie 1870.

sistem filosofic național. El își înștiința publicul cititor că luase în cătarea condeiului său pe unul dintre „*avangardele celor mulți*” care apăreau la orizont, dar care nu erau capabili decât a-l preamări pe „*deschizătorul de drumuri*” și „*de a se adăposti în umbra acestuia*”. Riposta a fost tranșantă și extrem de dură, el scriind cu patimă că acel Dimitrie Petrino „*face pe român negru și pe vânzătorul Iuda'l face român*”.

Mihai Eminescu nu putea concepe că un „*om de merite*”, cum a fost profesorul Aron Pumnul la Cernăuți, într-un ținut românesc aflat sub stăpânire străină, să fie terfelit de un conațional anonim, prin versurile care degajă o ură neexplicată, dar ticăloasă:

*„Să piară, în Leptura-i rumânul papă-lapte,
Iar tu, o Bucovină, citind a ta dreptate,
În munți, în văi, în codri, acolo vei simți
C-al României soare el nu-ți va asfinți”.*

Cea mai severă critică a adresat-o autorului „*puținelor cuvinte*” pentru că era inamicul „*ideii confesionale*”, adică a ideii potrivit căreia „*scoalele din Bucovina trebuiau să rămână confesionale*”. În acele vremuri în Bucovina, datorită faptului că aceasta era sub jug străin, cauza confesională era „*cauza averilor națiunei românești din Bucovina*”, întrucât „*națiunea, sub numele de confesiune*”, era „*proprietara de drept a unor averi întinse*”, iar confesiunea era „*garanția dreptului și numele în care te bați*”. Deci, apărând confesiunea, „*proprietara de fapt a averilor*”, aperi „*averile drepte din moși-strămoși ale națiunei, pe cari domnii politici pe picior mare ar vrea să le vadă secularizate*”. El a afirmat că *secularizarea*, de ar fi posibilă, „*nu e decât în dreptul guvernului României*”.

Mihai Eminescu a transmis semenilor săi mesajul potrivit căruia:

- *domnii o văd că „așa este” și numai ambițiunile și șansele pe care le prezintă viitorul și „federalismul monstruos” pe care-l proiectează unii din slavi îi fac să nu vadă că „așa este”;*

- *sunt domni care odată erau pentru „unirea strânsă a Bucovinei cu Viena”, pentru ca domnia lor, „capacitățile cu stemă 'n frunte, să-și poată preîmbila mândria baronească prin lumea cea mare sau pe jumătate mare (demi-monde) a Vienei, cu aerul cel mai diplomatic și mai aristocrat din lume”;*

- *tocmai aceia ar voi azi anexarea poate la Galiția – la juna Polonie – pentru că li se prezintă din nou „ocaziunea de-a se amalgamiza domnia-lor baronii cu conții vechi și cu familiile ruginite polone”.*

Din fericire, constata el, „*puțini dintre boierii Bucovinei sunt cuprinși de această amețală*”. Boierimea Bucovinei, demnă de toată stima și încrederea, „*a știut și va ști să fie totdeauna în fruntea națiunei din a căreia sân puternic s-a ridicat*”. Asemenea vise existau, erau un fapt, dar „*nu se*

vor realiza niciodată”. El miza „pe conștiința viguroasă a Dietei Bucovinei, pe a căreia delegați nici ridicolul ce li se aruncă-n față, nici dușmănia guvernului nu-i va opri de-a vorbi deocamdată poate defectuos, dar totuși numai românește, de-a simți însă cu atâta mai bine și etern românește”. El afirma că „Dumnezeul mulțimilor însetate de dreptate a început să adieze cu sufletul său de foc și prin flamurele noastre. Sus flamura, jos masca!”.

Mihai Eminescu a continuat critica autorului „pușinelor cuvinte”, care afirma că, silit de împrejurări foarte critice, care în timpul de față amenință a pierde, pentru vecie poate, limba și caracterul național a poporului român din Bucovina, a hotărât să trimită „în public” broșura sa. Critica lui a devenit și mai vehementă la citirea afirmației potrivit căreia „ființe denaturate din însuși sânul națiunii cutează să răpească odorul limbei părintești, schimosind-o spre glorificarea lor personală întru atâta încât să fie neînțeleasă de oricine nu ar cunoaște toate limbele europene”. Și mai tare l-a îndârjit afirmația potrivit căreia „țăranul se vede deodată depărtat de noi, țăranul de la care am trebui să-nvățăm limba, căci el a fost acela carele a păstrat-o, în lupta timpurilor, curată și românească. Și astfel păcătuind ei (veți vedea cine!), ni răpesc limba vorbită de milioane de români, cărora ei ne înstrăinează cu totul și prin aceasta chiar ni răpesc posibilitatea unei existențe naționale”.

Poetul-critic Dimitrie Petrino și-a dezvăluit apoi ținta atacului său, răspunzând la întrebarea: Cine sunt acei ei?: primo, „egoiștii de filologi”, secundo: „Societatea pentru cultura și literatura poporului român din Bucovina”. Mihai Eminescu a afirmat că „autorul e nedrept, de nu și ceva mai mult decât nedrept”, căci filologii și Societatea din Bucovina nu aveau, de principiu, de-a se depărta de limba poporului, ci din contra, erau cei care vor să rămână cu și numai pe lângă popor. „Poate că modul de-a rămânea pe lângă el e defectuos, nu însuși principiul în sine”. Filologii și Societatea Bucovinei au preluat din creația lui Aron Pumnul tot ce au crezut că se potrivește limbii române aflate în curs de așezare pe o morfologie și sintaxă conforme cu spiritul neamului. Mihai Eminescu a explicat cititorilor că acestea au fost creații ale „bătrânului Pumnul”, „care-n amorul său cel nemărginit pentru limbă, în încrederea cea sântă ce-o avea în puterea creatrice a limbei, nu primea în ea nici vorbele grece: gramatică și istorie, nici vorba greco-slavă: carte de citire”.

Celor care susțineau că părerea lui Aron Pumnul nu-i bună, Mihai Eminescu le răspundea: „Dacă nu-i bună, aceea însă stă – că din punct de vedere cronistic e dreaptă și scuzată”, arătând că „după estremul latinității, a etimologismului absolut inaugurat de Bătrânul Petru Maior, care scria construcțiunii latine în românește, trebuia neapărat să vină ca remediu contra lui estremul fonetismului absolut, a iubirii nemărginite a limbei numai românești și exclusivitate față cu limba latină și cele surori”.

Deci, Mihai Eminescu a răspuns că *ei*, adică *filologii și Societatea Bucovinei*:

- nu au schimonosit, ci au deșteptat la viață limba română și cu ea simțul național;

- au făcut-o și spre *glorificarea lor personală și eternă* (fapt adevărat, care nu poate fi negat);

- n-au avut intenția de-a depărta pe țăran de autorul „*puținelor cuvinte*”, în afară de cazul când acesta, singur, voia să se depărteze *de țăran*.

Același D. Petrino a imputat delegaților patrioți care au vorbit românește în Dietă greșelile pe care acesta considera că le-au comis în limbă. Mihai Eminescu i-a răspuns astfel: „*Dacă ei nu-și știu limba (ceea ce noi n-o zicem), au însă cel puțin patriotismul de-a o vorbi așa cum o știu, rău; când alții, cari se laudă că o știu bine, nu o vorbesc neci rău măcar, adecă n-o vorbesc defeli. Care-i mai bună dintre aste două? Lăsăm ca să judece publicul cetitori*”. Poetul-critic D. Petrino și-a permis să facă aprecieri partizane și la adresa literaturii române, lăudându-l pe „*d-l Alesandri*”, pe care l-a făcut regele poezilor. Mihai Eminescu a scris că aplaudă acest lucru, valabil „*până ce vom avea și un împărat al poezilor, care adecă să-l întreacă pe dumnului, ceea ce, spus fără compliment, va fi cam greu, deși suntem de o natură ce nu despeară niciodată*”.

Poetul-critic D. Petrino a vorbit și despre „*germanismii cei străcorați și țesuți în bătătura scrierilor ce se publică în foaie*”. Mihai Eminescu aprecia că „*răul acesta e adevărat și vădit n-o neagă nimene, nici înșiși jurnaliștii din Austria*”, însă a demonstrat că respectivul critic „*folosește germanisme și vorbe străcorate în coloanele ei, rămășițe negreșit ale unei forme de guvern ce esista ieri și esista parte încă și azi, rămășițe cari se vor șterge neapărat deodată cu rădăcina, cu cauza lor: feudalismul și absolutismul*”.

Mihai Eminescu i-a reamintit lui D. Petrino că „*Persoana asupra căreia aveți bunătatea a face aluziuni atât de delicate, domnul meu, a încetat de mult de-a mai fi numai o persoană simplă. Nu mai e muritoriul slab, muritoriul plin de defecte pământești, nelimpezit încă de eterul opiniei publice; – nu! el e personificarea unui principiu, sufletul – nemuritor neapărat – care a dat consistință și conștiință națională masei și a făcut din ele o națiune; mase cari, cu toată nobilimea, cu tot clerul, cu toate averile, începură a nu se mai înțelege pre sine, a nu-și pricepe ființa și natura ce era comună, și cari face ca masele să fie, pe neștiute chiar, părțile unui singur întreg. Întru realizarea principiului său, omul ce-l personifica a întrebuițat mijloace cari în detaliu d-tale nu-ți plac, pe cari le găsești, ca tot ce-i omenesc: necomplete, defectuoase, să zicem chiar rele*”. El și-a îndemnat conaționali: „*Nu râdeți, domnilor de lepturariu; pentru că secațiunea sa de pe-alocurea e oglinda domniei-voastre propriie; nu râdeți*

de nihilismul său, pentru că e al dv. Și dacă e vorba pe masca jos! apoi masca jos de la toți și de la toate, astfel încât fiecare să-și vadă în fundul pușinătății sale”.

Mihai Eminescu s-a simțit dator să aducă aminte publicului „că țipătul ce-l face criticul cum că Societatea, în contra unificării limbei și-a ortografiei, se paraliză de sine prin declararea de mult făcută de acea societate că ortografia și sistema urmată de ea sunt provizorie până ce se va statua printr-un organ competente sistema și ortografia ce va avea a le urma tot românul ca oblegătoare”.

Apoi i-a luat apărarea lui Gheorghe Șincai. „Gheorghe Șincai, chiar dacă n-ar fi atât de mare cum pretindem noi că este, totuși el a fost la înălțimea misiunii sale – la o nălțime cronistice absolută; pentru că dacă însuși criticul ce-l califică de mincinos ar fi avut bunăvoința de-a cerceta istoria istoriei, atunci ar fi putut băga de samă că procesul întru scrierea istoriei la orice națiune se începe mai întâi și constă din cronografie, cu sau fără tendința, din culegerea de prin toate părțile a materialului”.

În continuare a scris: „Ne ținem de dătorința noastră a aduce aminte că nu ne simțim îndestul de capabili ca să apărăm, cum se cade, oameni ca Șincai și ca Pumnul... oameni cari apoi neci nu au nevoie de apărarea noastră sau a altcuiva pentru de a rămânea cum sunt, adecă nemuritori și mari”. El a adus aminte publicului că țipătul pe care-l face criticul respectiv „cumcă Societatea, în contra unificării limbei și-a ortografiei, se paraliză de sine prin declararea de mult făcută de acea societate că ortografia și sistema urmată de ea sunt provizorie până ce se va statua printr-un organ competente sistema și ortografia ce va avea a le urma tot românul ca oblegătoare”.

În fine, el a consemnat că „părerile ce le-am emis asupra diferitelor sisteme limbistice sunt cu totul subiective și nu au pretențiunea de a controla întrucâtva lucrările vreunui sistem; nefiind filolog de competență, declar eu însumi că opiniunile mele sunt cu totul personale și nu merită de-a turbura lucrările filologilor noștri – cari, autorități științifice, lucrează după alte considerente decât ale mele”. El declara că „ar fi putut arăta autorului broșurii mult mai multe neconsecințe în contra a înseși părerilor ce le stabilează, însă n-o face, „pentru că nu voi ca, de fapt, critica mea să fie meschină și de virgule, – nu din cauză că eu nu le-ași ști pune, ci numai pentru că-mi place a crede că literații noștri știu, numai uită a le pune”.

Mihai Eminescu a arătat că acea broșură nu poate fi numită critică, pentru că atunci „Când cineva califică pe-un om cu epitetul, puțin măgulitor, de nebun și asta numai din cauza: pentru că acel om are nefericirea de-a fi de-o opiniune contrarie celeia a criticului, – ne va ierta lumea dacă nu vom fi în stare să numim aceasta procedură: manieră și educațiune bună”. „Trebuia apoi să mai știe că, lovind cu măciuca în demnitatea unui om,

înseamnă a uita că măciuca are două capete – și că adversariul pe care și l-a făcut are dreptul de a-l califica prin aceleași epitete dulci și măgulitoare”. El a concluzionat că „Prin toată broșura se țese tendința de-a lovi mai cu deosebire într-o persoană care, prea nobilă și prea recunoscută de opiniunea publică, nu-și va pune mintea cu asemenea împunsături de ac”. Apoi, părerea lui sinceră, ca să nu zică amicală, pe care a dat-o criticului: „nu e acesta modul de-a dezbăra pe oameni de relele lor obiceiuri și de defectele lor cele mici sau mari”.

Deci, Mihai Eminescu a luat apărarea lui Aron Pumnul, dascălul său venerat, adesea pomenit lângă Gheorghe Șincai, autorul „*Hronicii*” românilor. El a intuit că generația pașoptistă ardeleană continua programul de emancipare națională și socială al „*Școlii Ardelene*”. În „*lecțiile*” lui Pumnul își are izvorul cultul lui Eminescu pentru Transilvania și pentru Blajul cărturăresc și revoluționar. El a schițat pentru prima dată imaginea unui apostol al deșteptării naționale, considerându-l pe Aron Pumnul „*personificarea unui principiu, sufletul – nemuritor neapărat – care a dat consistență și conștiință națională maselor și a făcut din ele o națiune*”.²⁵

Această critică i-a atras lui Mihai Eminescu o lungă dușmănie din partea poetului Dimitrie Petrino, care se va lăsa cu procese penale.

• În acel timp, între „*bătrânii*” și „*tinerii*” români aflați în Viena se purta o dispută care avea la bază concepția diferită cu privire la utilitatea instituțiilor culturale într-o provincie românească aflată sub stăpânire străină. Mihai Eminescu a intervenit în acea dispută, printr-un articol intitulat „*Teatrul românesc și repertoriul lui*”(Repertoriul nostru teatral), apărut în 18 ianuarie 1870 (st.v.) în revista „*Familia*” din Pesta.²⁶

„*Bătrânii*” susțineau înființarea *Academii Române de Drepturi*, iar „*tinerii*” duceau o campanie de presă în favoarea înființării unui *Teatru Național* pentru românii din Imperiul austro-ungar. Academia Română de Drepturi avea menirea să pregătească noile generații pentru lupta politică, dusă pe căi parlamentare, și cunoscători ai complicatelor legi din imperiu, spre a veni în sprijinul țărănimii împinse de „*domnii de pământ*” (grofii) în procese urbariale.

„*Bătrânii*” priveau teatrul ca o instituție de „*petrecere*”; „*tinerii*” nu negau necesitatea înființării așezămintelor de învățământ, însă priveau teatrul ca o instituție cu perspective mai largi în lupta națională decât cele oferite de o Academie Română de Drepturi, frecventată de un număr restrâns de studenți. Scena reprezenta pentru ei, de pe altă parte, și o școală de cultivare a limbii române, înlăturată din instituțiile de stat.

²⁵ Mihai Eminescu, **Opere**, IX, **Publicistică, 1870-1877**, Editura Academiei R.S.R., 1980, p. 82.

²⁶ Mihai Eminescu, **Repertoriul nostru teatral**, în „*Familia*”, nr. 3 din 18/30 ianuarie 1870.

Mihai Eminescu a văzut în teatru o *școală de cultură românească*, exprimându-și, printr-o profesiune de credință, opinia în legătură cu existența și funcționarea vieții teatrale românești. El s-a declarat împotriva „*florilor exotice*”,²⁷ alăturându-se la campania de presă în favoarea înființării teatrului național, susținută de Iosif Vulcan, care a făcut din revista „*Familia*” principala publicație în această acțiune, și de I.A. Lapedatu, autor de nuvele istorice și a unei drame, *Tribunul*, cu scene din lupta românilor transilvăneni din anul revoluționar 1848.

Mihai Eminescu a împărtășit opinia potrivit căreia se impunea înființarea unei reviste în care „*tinerii*” să-și publice producția literară. El l-a trecut înaintea tuturor creatorilor pe Victor Hugo pentru faptul că acesta descrie poporul „*în luptele sale, în simțirea sa, în acțiunea sa*”, văzând în acesta un tribun în lupta popoarelor pentru libertate și implicit și a românilor din provinciile românești, atunci, sub stăpâniri străine.

Mihai Eminescu a examinat producția dramatică românească dinainte de anul 1870 din perspectiva luptei naționale a românilor de sub stăpânirea austro-ungară. El a respins de *plano* integrarea în repertoriul teatral a pieselor care nu serveau luptei naționale. Din producția dramatică foarte bogată a lui Vasile Alecsandri n-a reținut decât piesele de inspirație populară sau care aduceau pe scenă eroi din popor (*Cinel-Cinel, Crai nou, Arvinte și Pepelea*).

A alăturat acestor piese pe cele de inspirație istorică, respectiv *Răzvan și Vidra*, drama lui Alexandru Depărățeanu, *Grigore Vodă, domnul Moldovei*, evocare a sfârșitului tragic al lui Grigore Ghica, pentru împotrivirea la anexarea Țării de Sus a Moldovei de Imperiul habsburgic în anul 1775, numită mai târziu de către austrieci, *Bucovina*.

El a îndemnat: „*Să ne folosim de împrejurarea cea în sine favorabilă, cumcă simțul poporului nostru e încă vergin și necorupt de veninul farselor și operelor franceze și nemțești și să dedăm publicul nostru cu simțeminte mari, nobile, frumoase, cu idei sănătoase și morale*”. De asemenea, a sfătuit ca „*în alcătuirea repertoriului, să se ție în seamă nu atât valoarea estetică a pieselor, cât valoarea lor etică și națională, pentru ca repertoriul nu numai să placă, ci să și folosească*”.²⁸

Pentru a se putea alcătui un repertoriu național, Mihai Eminescu a recomandat să se renunțe la proastele traduceri ale unor piese franțuzești și nemțești, frivole și lipsite de profunzime, teatrele să se îndrepte spre piesele inspirate din realitățile poporului nostru. El a pledat pentru crearea unui teatru românesc în Transilvania. În acest sens a întocmit și o listă de

²⁷ Vezi, pe larg, Ramona-Maria Deconescu, **Mihai Eminescu – dramaturg și teatrolog**, Editura „*Sfântul Ierarh Nicolae*”, 2010.

²⁸ Vezi, D. Tomescu, **Un ziarist ideal: Mihail Eminescu**, în „*Răvașul*”, anul V, nr. 19-20, Cluj, 1907.

prelegeri, cu următoarele titluri: 1. *Geniul național*; 2. *În favoarea teatrului*; 3. *Studiu asupra pronunției*; 4. *Patria română*; 5. *Poezia populară*.

Însă, **stăpânirea austro-ungară s-a împotrivit înființării Academiei Române de Drepturi și Teatrului Național românesc**. Din acea dezbatere dintre „bătrâni” și „tineri” pentru înființarea celor două instituții a rămas articolul lui Mihai Eminescu, cea dintâi evaluare critică a repertoriului teatral românesc din perspectiva luptei pentru cucerirea libertății naționale, în care el a inserat următorul îndemn: „*Cine vrea să studieze caracteristica, fizionomia psihologică, originalitatea poporului românesc, pe acela-l consiliem cu tot dinadinsul ca să studieze comediele domnului Alesandri*”.

● În acel timp, în țară se petreceau fapte demne de memorat. Țăranii olteni din satele Mehedinților au hotărât, la alegerile parlamentare parțiale, să aleagă pe fostul domnitor Cuza, aflat în exil, și să-l trimită în Parlament ca deputat al lor, al poporului, socotindu-l mai departe ca „*Măria Sa*”. Mandatul prin care Alexandru Ioan Cuza a fost proclamat deputat de Mehedinți, în urma scrutinului electoral din 1870 era următorul Mandat:²⁹

„Azi la 25 ianuarie, anul 1870, fiind convocat prin decret domnesc colegiul al IV-lea din districtul Mehedinți a alege deputatul său, și, procedând la despoierea scrutinului în ziua de 26 la patru ore după amiază, a proclamat cu majoritate de voturi din 544 prezenți pe Măria Sa Alexandru Cuza Vodă de deputat al acestui colegiu. Biroul definitiv al colegiului, pe de o parte recunoaște de legală această alegere, iar pe de alta dă acest mandat cu mult respect și recunoștință la mîna alesului deputat Vodă Cuza, rugându-l cu supunere și inimă curată să vie în sînul națiunii române, pe care a dezrobotit-o și care-i e devotată tocmai pentru-că-l crede om mare, devotat și credincios jurământului său din 1857. Asemenea mandat s-a alăturat și la dosarul alegerilor, spre a se înmâna principelui Vodă Cuza prin autoritățile competente.

Președintele biroului: preotul Gh. Ionescu

Secretar: Gh. Burileanu

Scrutatoare: N. Negoșescu”

Însă, fostul domnitor a refuzat, deși în „*Monitorul Oficial*” s-a înscris validarea alegerii făcute în Parlamentul României, fiind însă surprins plăcut că țăranii mehedințeni încă îl numeau „*Vodă Cuza*”.

● În acel timp, Mihai Eminescu era preocupat de pregătirea serbării de la Putna, din care dorea să facă un eveniment de anvergură națională. La începutul lunii martie 1870, el a redactat *Apelul Comitetului către studenții din Blaj*, întrucât aceștia aveau unele temeri cu privire la posibilitatea

²⁹ Miron Manega, **Alexandru Ioan Cuza deputat de Mehedinți, în exil**, în revista „*Certitudinea*”, anul 2, nr. 6, 2018.

organizării serbării. Semnatarii documentului – Nicolae Teclu și Mihai Eminescu –, îi informau pe studenții blăjeni că ideea serbării fusese îmbrățișată cu căldură de junimea studiosă de la celelalte instituții de învățământ și că stăpânirea austro-ungară nu putea interzice manifestația întrucât serbări de asemenea natură „constituiau un drept esențial al vieții constituționale”.

În 18 martie 1870 (st.v.) s-a constituit „Comitetul central pentru serbarea la mormântul lui Ștefan cel Mare” la Putna, din care făceau parte: Nicolae Teclu, președinte, Petru Pitei, casier și Mihai Eminescu, secretar. Acest comitet a lansat un nou apel, precum și o listă de subscripție.

Apelul stăruia asupra faptului ca studenții de la universități și academii se întruneau, pentru prima dată, „la o comună serbare românească”, evoca figura lui Ștefan cel Mare și cere tuturor patrioților să sprijine comitetul în acțiunea sa. „Să demonstrăm lumii – încheia Apelul – că geniul poporului nostru viază, să-i arătăm că națiunea noastră înțelege misiunea sa în momentul când știe să prețuiască și să glorifice faptele marilor săi bărbați”.

Mihai Eminescu a fost solicitat să scrie un imn pentru serbările de la Putna, însă a refuzat, astfel că rugămintea a fost adresată lui Vasile Alecsandri. Ioan Slavici avea să-și amintească faptul că acesta „nu numai că ne-a trimis două imnuri, ci ne-a mai scris, îmbărbătându-ne în lucrarea noastră”.

5. Stâlpii de susținere ai luptei pentru întregire națională

- În lunile aprilie-mai 1870, Mihai Eminescu a trecut la ofensivă, făcând public **programul de luptă**, prin trei articole cu un puternic caracter ofensiv: *Să facem un congres, În unire e tăria și Echilibrul*, care au fost publicate în gazeta „Federațiunea” din Pesta. Această gazetă, aflată sub conducerea lui Alexandru Roman, începuse să apară din 3 ianuarie 1868 (st.v.).³⁰

Cele trei articole îngemănate, semnate, din precauție, cu pseudonimul „Varo”, la care se adăugau articolele *O scriere critică* și *Teatrul nostru național*, au exprimat public năzuințele și suferințele românilor din Imperiul austro-ungar, în fapt ale întregului popor român. El cutreierase majoritatea provinciilor istorice românești,³¹ a văzut starea socială a țăranului și muncitorului din statul român, dar și a majorității românilor din teritoriile aflate sub dominații străine. El avea să afirme: „Iubesc acest popor bun, blând, omenos, pe spatele căruia diplomații croiesc carte și răzbele, zugrăvesc împă-

³⁰ Catinca Agache, **Mihai Eminescu și idealul național de unire**, în „*Glasul Bucovinei*”, revistă trimestrială de istorie și cultură, Cernăuți – București, 2018, nr. 1, anul xxv, nr. 97, p. 65 -82.

³¹ Mihai Eminescu, **Românii din afara granițelor țării**, *Antologie*, prefață, note și comentarii de D.Vatamaniuc, Editura „Saeculum”, București, 2000.

*răzii despre care lui nici prin gând nu-i trece, pe fruntea lui străinii scriu conspirațiuni și alianțe, pe seama lui croiesc revoluțiuni grandioase”.*³²

Mihai Eminescu a înțeles că numai prin cunoașterea „*de sine*”, românii vor fi capabili să-și reconstruiască statalitatea. A fost tot mai convins că numai o construcție a acesteia în vatra vechii Dacii era capabilă să garanteze și să asigure, în prima etapă, supraviețuirea, iar apoi propășirea nației în apropierea unor imperii puternice.³³ Convingerea lui a devenit certitudine mai ales după vizita pe care i-o făcuse lui Alexandru Ioan Cuza aflat în exil, precum și după întâlnirile studenților români din capitala Imperiului austro-ungar, unde s-au discutat priorități privind dezvoltarea și emanciparea României. El a înțeles că deviza „*În unire e tăria*” era și antidotul la măsurile represive prin care autoritățile Imperiului austro-ungar încercau să oprească debutul său în activitatea publicistică.

• În ziarul „*Federațiunea*”, nr.33, din 5 aprilie 1870 (st.v.), Mihai Eminescu a publicat sub pseudonimul **Varro**, articolul „*Să facem un congres*”,³⁴ un adevărat manifest politic. Analizând situația politică din Imperiul austro-ungar, el s-a întrebat „*ce rol vor juca românii la regenerarea bătrânei Austrie*”, în cazul în care răsturnarea ministeriului Giskra-Hasner ar aduce cu sine căderea sistemului, a constituțiunii, a dualismului? El vedea pentru români mai multe variante de acțiune:

- de a sta cu mâinile în sân, „*cum sunt obicinuiți a sta*”;
- de a se intimida de țipetele bufone ale maghiarilor sau nemților;
- de a merge cu fruntea deschisă, solidari cu celelalte națiuni cu aspirații comune, pentru „*a apela la simțul de dreptate al tronului, spre a-l sili să ceadă voințelor supreme ale popoarelor*”.

Mihai Eminescu:

- s-a dezlănțuit într-o filipică la adresa stăpânilor de popoare, spunând că „*nimeni nu trebuie să fie aicea stăpân decât popoarele însele*” și că „*a trece suveranitatea în alte brațe decât în acelea ale popoarelor e o crimă contra lor*”;

- milita pentru reformarea sistemului politic, precum și al statului „*unde sunt atâtea rămășițe putrede ale trecutului*”;

- era conștient că în această operă „*ce pare a se pregăti*”, „*românii trebuie să joace un rol eminent activ*”, fiind nevoie „*ca sufletul acestei națiuni vechie să lucreze cu toată vigoarea sa de fier*”.

³² Mihai Eminescu, **Opere, IX, Publicistică, 1870-1877**, Editura Academiei R.S.R., 1980, p. 488.

³³ Vezi, pe larg, Gheorghe Bulgăr, **M. Eminescu – Coordonate istorice și stilistice ale creației**, Editura „Junimea”, București, 1980.

³⁴ Mihai Eminescu, **Să facem un congres**, Publicat în „*Federațiunea*”, nr. 33, Pesta, 5/17 aprilie 1870.

După părerea lui, în acel context „nu mai e vorba de declamațiuni vane, ori de oportunitate”, trebuind ca „cu toții uniți trebuie să mergem cu principiul, cu națiunea”. El întărea cele spuse cu următorul cuget: „dacă ar fi în inima noastră o singură schinteie din virtutea antică a oamenilor pe carii noi ne măgulim de a-i avea de străbuni, a romanilor, am vedea ce absurd e să cerșim de la maghiari drepturile cari ni se cuvin și cari trebuie să ni le luăm pre altă cale”.

Însă, cu regret, constata că „Românii, în genere vorbind, s-au purtat mai mult rău decât bine”. Această afirmație a fost apoi argumentată cu trei cazuri de viață și de moarte pentru națiunea română:

- „Adunarea de la Miercurea”, care s-a constituit, alegându-și un comitet; însă, un comisar gubernial „oarecare” a sistat activitatea acelui comitet, fără ca să arate din ce cauză, iar românii au primit această sistare „fără ca să proteste în fața lumii, fără ca această infracțiune în dreptul de a se întruni să fie urmată de destituirea funcționarului și a ministrului ce a ordonat-o”;

- uniunea Banatului cu Ungaria a fost forțată, „căci a fost făcută contra voinței românilor”, iar uniunea Transilvaniei „a fost făcută fără de a se întreba românii”; el întreba: „Cine a protestat contra? Cine a alarmat Europa într-o cestiune atât de gravă?”. Cu durere în suflet consemna: „Nimeni”; el amintea conașionalilor săi că „Avem dreptul de a petițiuna”, iar suveranul era obligat să asculte doleanțele popoarelor, precum și ale indivizilor; și în acest caz el se întrebă: „Cine a uzat energic de acest drept pentru a scăpa națiunea română de forțarea la o uniune pre care ea n-o voiește și n-o recunoaște?”; același răspuns trist: „Nimeni”.

- în Năsăud, un om s-a ales cu un vot, ba a avut până și temeritatea de a cere verificarea acestei alegeri; el întreba: „Carii sunt alegătorii carii să proteste contra reprezentării lor din partea unui om pre care ei nu l-au ales?”. Răspunsul: „Nimeni”.

În fața unei asemenea realități, el s-a întrebat: „Oare murit-a orice dreptate? Oare luatu-ni-s-a dreptul de a petițiuna și a protesta? Oare am uitat cumcă tronul trebuie să fie drept, căci aceasta e națiunea sa de a fi?”.

În susținerea ideilor sale a adus și alte cazuri:

- „un insolent are cutezanța de a spune în camera Ungariei cumcă națiune română nu există”; i s-a răspuns „că există și nimic mai mult”; „Aicea trebuia un protest energic și formal contra purtării neexcusabile a unor deputați cari n-au respect de națiuni întregi; trebuia demisiunarea deputaților români dintr-o Dietă care nu se respectă, nerespectând neci chiar individualitatea celorlalte națiuni. Ce prezident e acela care lasă ca un insolent să insulte, nerevocat la ordine, o națiune întregă?”;

- altul spune că „am face poate bine de a emigra în România, recte de a părăsi acest pământ, care e cu mult mai mult drept și cu mult mai multă

rațiune al nostru decât al lor". Din nou obsesiva întrebare: „*Cine protestă contra unor asemenea insinuațiuni pre cât de răutăcioase pre atât de bine calculate?*”. Răspunsul este același: „*Nimeni*”.

El își informa cititorii că avea cunoștință privind „*ființele acelea linse, acele suflete de sclav cari fac politică de oportunitate, cari cerșesc posturi pentru ei în loc de a pretinde categoric și imperativ drepturi pentru națiunea lor, carii zic cumcă românii n-au neci un drept în această țară și cumcă trebuie să cerșească pentru a căpăta*”. Mai grav i se părea faptul „*de a vedea pre sincerii noștri deputați naționali jucând pre instrumentele acestor creature*”.

Deci, „*Națiunea română trebuie să se pună pre terenul de drept pre care stau toate celelalte națiuni ale Austriei, nimica mai mult și neci o iotă mai puțin*”, iar „*Politica lingăilor trebuie lăsată pre seama lingăilor; pre flamura noastră trebuiesc scrise pur și simplu voințele noastre*”. De aceea, starea de fapt a românilor trebuia analizată în cadrul unui congres general al lor „*care să determine atitudinea națiunei românești față cu o eventuală schimbare a sistemii constituționale*”.

În fața unor asemenea fapte de agresiune a națiunii române, Mihai Eminescu:

- a cerut „*să înceteze referințele de dominați și dominatori; trebuie să fim puși pre picior de națiune egal îndreptățită față cu națiune egal îndreptățită*”;

- a considerat a sosit timpul ca „*Austria să răsplătească sacrificiile pe care le-au făcut românii pentru ea tronul habsburgilor, pentru care și-au vărsat de atâtea ori sângele*”;

- credea că „*ar fi venit timpul ca să pretindem și noi ceea ce ni se cuvine de secolii. E timp să declarăm neted și clar că în țara noastră (căci este a noastră mai bine decât a orișicui) noi nu suntem nici vrem să fim maghiari ori nemți. Suntem români, vrem să rămânem români și cerem egala îndreptățire a națiunei noastre*”.

Concluziile au fost consemnate astfel:

„1) În caz dacă opiniunea publică a popoarelor Austriei ar cere schimbarea sistemii constituționale de astăzi, românii, spre a fi factori eminentamente activi întru formarea viitorului imperiului, să convoce un congres general al lor, în care toată națiunea românească să fie reprezentată și care să decidă atitudinea ei față cu situațiunea cea nouă ce împrejurările par a o crea și impune imperiului.

2) Congresul să se declare solidar cu națiunile din Austria ce urmăresc aceleași interese ca și cea română.

3) Congresul să-și aleagă reprezentanța sa, care să comunice tronului voința națiunei românești, cerând a ei satisfacere”.

Deci, articolul *Să facem un congres* a fost mai mult decât un articol de ziar, un editorial de orientare politică. Modalitatea expunerii, cu concluzii pe puncte, elanul discursului critic, titlul imperativ și formulările lapidare, în sentințe memorabile, îi conferă valoarea de *manifest politic*. Ideile cuprinse în acest manifest politic au fost receptate de românii din țară, unde aveau loc alte evenimente demne de amintire. De pildă, în 8 aprilie 1870, electorii colegiului II din Turnu Severin l-au votat din nou pe *Alexandru Ioan Cuza*, de data aceasta ca senator. Însă, prețuind pacea țării, el nu s-a întors în România ctitorită și prin mintea și brațele lui, pentru a împlini dorința alegătorilor de a-i reprezenta în Parlamentul țării.

*

● În „*Federațiunea*”, nr. 34 din 10 aprilie 1870 (st.v.), Mihai Eminescu a publicat articolul „*În Unire e tăria*”.³⁵ El a continuat să expună suferințele românilor subjugăți, arătându-le, pe baza unui articol din „*Politik*”, ziarul intereselor cehe, cum procedau cehii pentru a scăpa de tirania stăpânilor austro-ungari. Cehii erau conștienți că în acel moment era „*un timp de tranzițiune dintr-o stare nesuferită, nesuportabilă chiar, în niște referințe mai sănătoase și mai conforme naturei lucrurilor*”. De asemenea, cehii știau că „*într-un stat ca acela austriac nu e însă de ajuns ca fiecare popor să se facă destul de remarcabil pre sine numai și să pledeze fiecare pro domo sua*”, ci era nevoie „*ca să se sprijinească unul pe altul și să participe la această operă de reconstrucțiune toate popoarele acelea cărora li-s comune interese mai mult ori mai puțin egale sau simile!*”.

Cehii știau că „*în perioada de tranzițiune de acuma trebuie să ne unim cu toții în aceea că să nu mai cădem din nou într-o greșală asemenea celei din trecut*”. Cehii sperau că se va realiza „*noua alianță a popoarelor*”, iar deviza noilor confederați urmând să fie: „*Fiecărui ce-i al lui și tuturor drept și îndestulare*”. Mihai Eminescu a tras concluzia că, în fapt, cehii cereau o *federațiune* care să garanteze dezvoltarea liberă a fiecărui popor ca atare, ideea fiind adoptată și de celorlalte naționalități ale Austriei.

El se întrebă: „*Ce fac românii pentru a se alia acestei idei?*”. El îi încredința pe cititori că „*dacă românii vor lăsa să li scape și această ocaziune, dacă vor lăsa ca ideea să se localizeze numai la popoarele cari o manifestă în gura mare, dacă românii nu vor ajuta să generalizeze căderea constituțiunii din decembrie asupra imperiului întreg, atuncea lupta noastră va deveni din ce în ce mai grea, căci în urmă nu va mai fi nimeni în opozițiune afară de noi, pre când azi avem atâtea națiuni cari au interese comune nouă și se luptă alături cu noi*”. Însă, făcea o constatare: „*Nepăsarea noastră*

³⁵ Varo, *În Unire e tăria*, în „*Federațiunea*”, nr. 34, Pesta, 10/22 aprilie 1870.

ne pierde. Să nu ne mirăm dacă organele noastre de publicitate au devenit în timpul din urmă moi și împăcătioase; căci, cum zice mai sus campionul presei boeme, contrarii vor ști totdeauna să amețească până și capetele conducătorilor noștri cu promisiuni lucie, dar etern minciunoase”.

Apoi s-a lansat într-o critică violentă la adresa ungarilor, întrebând: „Ce drept mai mult pot avea ungarii în această țară unde în număr sunt mai egali cu noi, unde, prin istoric sunt cu mult mai târziu veniți decât noi?”. A continuat cu un îndemn la unitate în lupta împotriva dualismului austro-ungar, scriind: „Să ne grăbim dar de a ne declara solidari cu națiunile nemulțumite ale Austriei; să pășim la o activitate comună cu ele, căci mâni chiar va fi prea târziu, mâni chiar se vor bucura numai aceia de fructele răsturnării constituțiunei cari vor fi ajutat a o răsturna, mâni nu va mai vrea nimene să primească mâna de înfrățire a unui popor fără energie, spre a căpăta în schimb o nouă piedecă în drum, pre unguri”. Însă, dat fiind starea de fapt, a terminat cu următoarea cugetare: „Românii au nenorocirea de a nu avea încredere în puterile lor proprie; noi nu ne-am convins încă de faptul: cumcă puterea și mântuirea noastră în noi este!”.

*

● În gazeta „**Federațiunea**” din 22 și 29 aprilie 1870 (st.v.), Mihai Eminescu a scris articolul „**Echilibrul**”.³⁶ Cu o satisfacție disimulată el anunța că „ceea ce am zis noi s-a împlinit”, adică „Cehii cer autonomia țării lor; galițienii, tirolezii, triestienii cer aceeași esență sub alte forme; ba chiar organul jidanilor unguriți, „Pester Lloyd“, are inspirațiunea de a recomanda guvernului austriac o deplină îndreptățire a naționalităților. Adecă, cu astuția ce li e proprie, vor a localiza reforma Austriei și uită intenționat că este și o Transilvanie care cere aceeași autonomie pre care o cere Boemia ori Galiția”. El reamintea că „Opiniunea publică a Austriei s-a pronunțat pentru căderea constituțiunei, pentru răsturnarea complectă a dualismului, care nu are nici o rațiune de a fi. Dacă suveranul s-ar învoi să-și cercuie fruntea cu coroana Boemiei, el ar trebui prin consecință să reprimească autonomia marelui principat al Transilvaniei”.

El a adus în discuție „rațiunea de a fi a dualismului”, căutând să-și explice cum e posibil ca ungarilor din Austria să li se dea în mână „domnia asupra unor națiuni esențial diferite de a lor, tot așa de mari la număr și nu mai înapoiate în cultură”. Pentru înțelegerea problemei, el a adus în discuție trei rațiuni prin care „un popor poate egemoniza pre altul”:

- **prima: superioritatea morală;** în acest sens, el se întreba: „ce au acești oameni ca să ne superiorize? Au ei ceva ce noi nu avem? Au ei limbă?”

³⁶ Varo, **Echilibrul**, în „**Federațiunea**”, Nr. 38-370, Nr. 39-371, Pesta, 22 aprilie/4 mai și 29 aprilie/11 mai 1870.

Au științe? Au arti? Au legislațiune? Au industrie? Au comerț?”; el a supus unei aspre critici toate aceste domenii, începând cu limba maghiară – ale cărei sunete „îngrozesc piatra”, continuând cu legislațiunea – văzută ca „o compilațiune răutăcioasă și nerumegată a principiilor celor mai contradictorie” și terminând cu artele și literatura, considerate „o traducțiune rea din limba germană”; din aceste rațiuni, el a tras concluzia că „nu au nimica acești oameni prin ce să ne superiorize pre noi românii;

- a doua: ideea etică; în acest sens, a precizat că pe români nu-i pot obliga legile emanate de la autoritățile ungare, ci „pur și simplu semnătura suveranului nostru”; el arăta că pentru români, suveranul „reprezintă unitatea de stat austriac, și pentru noi el e personificarea națiunii române. Noi suntem amici ai unității Austriei și tronul va găsi în noi totdeauna apărători sinceri, deși legi pre cari nu ni le-am făcut noi înșine nu ne obligă”; el a reamintit că legile „sunt făcute în flagrantă contradicțiune cu convingerea noastră, fără consimțământul nostru, căci am refuzat de a discuta ori de a vota legi care a priori erau false și nedrepte”. Apoi s-a întreat: „Cum pot ei fi competenți de a ni dărui lucruri pre cari domnul dăruiește servului? Suntem noi servii lor? Drepturile se dăruiesc? Sau sunt acești reprezentanți din Dietă reprezentanți fideli ai națiunilor?”.

A repetat că „toată lumea știe că ungurii chiar în Ungaria proprie sunt în minoritate și că numai prin influințări materiale la alegeri o au putut improviza acea adunătură ce se pretinde Adunare”. Apoi s-a repezit asupra Ungariei, scriind că „unitatea Austriei nu cere existența unei Ungarii cum este ca astăzi; Ungaria cum este nu e condițiune a Austriei. Noi am putea uza de drepturile noastre prin propria noastră inițiativă, am putea proclama autonomia Transilvaniei fără ca prin asta să periclităm unitatea Austriei, singura rațiune care are respectul nostru și care ne obligă”;

- a treia: susținerea în niște drepturi răpite prin puterea brută; el arăta că „într-un stat liberal, care pretinde a nu voi alta decât egala îndreptățire a tuturor, măsuri brute nu-și au defel locul”; el aducea ca argument faptul că nu se recomanda să se facă apel la acea putere telurică și sângheroasă, căci „în armată proporțiunea germanilor și maghiarilor față cu slavii și românii e cea de 2:8”. El prezicea că Austria va fi lovită de convulsii sociale, chiar dacă Austria „n-a avut o răscoală militară”, „dar se prea poate ca timpul să nu fie tocmai departe, căci astăzi, prin voluntari, armata cugetă, pre când ieri încă era numai o masă. Și să nu se uite că inteligența tuturor popoarelor din Austria e eminentemente naționalistă”.

Mihai Eminescu a criticat aspru măsurile luate de guvern împotriva Adunării de la Miercurea, scriind că aceasta „nu putea fi dizolvată de guvern fără ca organul lui să arate o cauză și o lege care să justifice gravitatea cauzei; dizolvând însă comitetul Adunării fără a-i spune motivele,

guvernul a comis o nedreptate, căci constituirile adunărilor și comitetelor nu se fac cu învoirea, ci numai cu știrea guvernelor. Dacă guvernele ar avea să-și dea învoirea lor ori să dizolve după plac, atunci dreptul de întrunire n-ar fi decât o iluziune. Adunarea de la Miercurea și comitetul ei putea să lucreze până azi, fără de a-i păsa măcar de un guvern ce a dizolvat-o fără a-i spune motive legale”.

El a încheiat articolul, întrebând retoric „cum venim noi românii de a ne combina soartea noastră câtuși de puțin cu cea a ungarilor. Pentru că suntem alături cu ei ori pentru că binevoiesc ei a o combina?”. El recomanda cititorilor „Să-i lăsăm dar de o parte pre acești oprimători ai autonomiei Transilvaniei, cu scandaloasele lor stări excepționale, cu torturile lor ca în evul-mediu, cu jurămintele sacrilege, oameni ce mistifică unde nu pot contesta și mint unde nu pot combate. Ei nu sunt competiți ca să ni dea nimica; și, de ne-ar da, e datoria noastră ca de la ei să nu primim noi nimica. Să apelăm cu toată vigoarea de care dispunem la instanța adevărată: „la tron!”. Toate națiunile trebuiesc aduse la valoarea lor proprie, și când vom avea din ele factori reali, neiluzorii, atuncea se va putea continua cu înlesnire calculul cel mare și secular ce se numește: Istoria Austriei!”.

Examinând rațiunea de-a exista a dualismului austro-ungar, el a arătat că, de fapt, Constituția care stătea la baza organizării Imperiului austro-ungar nu reprezenta „o expresiune fidelă a trebuințelor unui popor”, iar dualismul nu era decât o organizare statală arbitrară, fiind „o ficțiune diplomatică”. El spunea cu fermitate că „nu se pot dicta legi unui popor, pe motiv că se găsește într-un stadiu mai înapoiat de civilizație și cultură”. Însă, Curtea din Viena invoca acest argument pentru a da o justificare politicii sale de dominare a popoarelor de sub stăpânirea sa. Argumentul fusese invocat de cercurile guvernamentale ungare pentru a motiva politica de oprimare a naționalităților, însă trebuia făcut „o distincție clară între aristocrația ungară și poporul ungar”. A încheiat articolul cu următoarea profesiune de credință: „În reconstrucțiunea Austriei trebuie ca sancțiunea popoarelor ca atari să premeargă sancțiunii suveranului. Toate popoarele sunt setoase de viață proprie, și numai din egala îndreptățire a tuturor se va naște echilibrul. Atunci numele „Austria“ va fi sinonim cu „pacea“.

*

Cele trei articole scrise în perioada aprilie-mai 1870, publicate în ziarul „Federațiunea” din Pesta **au exprimat, pe fond, ideile reformiste ale lui Alexandru Ioan Cuza**. Acestea au înfățișat, cu măiestrie, situația românilor din Imperiul austro-ungar, încadrând lupta lor de emancipare națională în mișcarea europeană pentru revendicări politice și sociale. Ideile cuprinse în acestea, publicate într-o succesiune logică, au dezvoltat o

direcție pe care românii din Imperiul austro-ungar erau îndemnați să lupte pentru emancipare națională. În acesta a răzbătut ideea potrivit căreia românii adunați într-un congres să exprime solidaritatea cu celelalte națiuni asuprite de imperiu.

El a atacat bazele constituționale ale dualismului austro-ungar, alarmand îndeosebi autoritățile ungare, care au considerat ideile din articolul „*Echilibrul*” ca atentat la adresa ordinii de stat.

6. Desfășurarea mării adunări naționale a românilor

- Proiectata serbare de la Putna era susținută prin semnale de încurajare din toate provinciilor locuite de români. De pildă, în ședința din 27 iunie 1870, comitetul Societății „*Românismul*” a aprobat ca din casieria societății să se expedieze în capitala Austro-Ungariei suma de 100 lei conducerii comitetului de organizare a serbării de la mănăstirea Putna, „*în memoria marelui Ștefan*”.³⁷

- În 7 iulie 1870 (st.v.), a izbucnit războiul franco-prusac. Acest fapt a generat un val de simpatie pentru Franța, amplificând curentul ostil lui Carol, care nu ezita să-și manifeste încrederea în victoria țării sale de origine. Liberalii radicali au pus la cale o acțiune de înlăturare a domnitorului, organizând mai multe centre din care să pornească mișcarea: București, Ploiești, Craiova, Pitești, Buzău, precum și din tabăra militară de la Furceni. Principalii conspiratori erau C.A. Rosetti, Ion C. Brătianu, Eugeniu Carada – colaborator apropiat al lui Ion C. Brătianu, prim redactor al ziarului „*Românul*” condus de C.A. Rosetti, Constantin Ciocârlan – fost prefect al Poliției Capitalei, maiorul C. Pilat (ginerele lui C.A. Rosetti), Alexandru Candiano-Popescu și dr. D. Sergiu.

Profitând de această situație tensionată, ***Mihai Eminescu a continuat în taină și extrem de precaut pregătirea serbării de la Putna.*** Deși era vacanță studentească și normal era să se afle la casa părintească din Ipotești, el a fost reperat în 7 august 1870 la Hotelul *Römischer Kaiser din Viena*, fiind trecut în evidențele sosirilor la acel hotel astfel: M. EMINOWICZ, *rentier din România*.³⁸ Deci, în raport cu autoritățile austro-ungare el exprima numele oficial, adică *Eminovici* (*Eminovicz*, *Eminowicz* – germanizat), numele Eminescu fiind *nomme de plume*, atribuit de Iosif Vulcan. Numele lui Mihai Eminescu este trecut în *nașionalele matricolele* școlare de la Cernăuți sub forma *Eminowicz Michael*. El însuși și-a grafiat propriul nume, în variantă românească, cu terminația *icz*, fapt demonstrat de o cerere oficială datată 1865, pe care a semnat-o *manu propria: M.G. Eminovicz*.

³⁷Alexandra-Cristina Păunescu, „**Românismul**” – o societate culturală și patriotică, în „*Carpica*”, nr. XXII, 1991, p. 73.

³⁸Dan Toma Dulciu, **Eminescu – itinerar vienez**, Viena, 2017, p. 39-40.

● În acel timp, în țară se pregătea o mișcare conspirativă, antidinastică, ce a erupt în 8 august 1870, sub numele de **Republica de la Ploiești**. Aceasta a avut ca substrat dezamăgirea unor oameni politici ai vremii care sperau ca prin supunerea față de o dinastie străină să fie realizată o relaxare, o liniște între partidele politice. Acțiunea a fost pregătită de două organizații conspirative, având la conducere pe C.T. Grigorescu respectiv pe Radu Stănian. Din aceste organizații mai făceau parte Candiano Popescu, Stan Popescu, preotul Nicolae Ioachimescu, locotenentul Comiano, Călinescu Mitică, Titu Bălăceanu, Petre Apostolescu, Guță Andronescu-Grădinaru. În fruntea agitatorilor se aflau liberalii radicali care, după ce contribuiseră la înlăturarea lui Alexandru Ioan Cuza, nu se împăcau cu gândul de a avea un domnitor pe viață, care ar putea abuza de situația sa, drept care îl acuzau pe Carol I de tendințe autocratice.

NOTĂ: Faptele s-au desfășurat astfel:³⁹ *În noaptea de 7/8 august 1870, Candiano Popescu și grupul său de conspiratori au ocupat prefectura și telegraful din Ploiești, apoi în zori clopotele bisericilor au început să bată, iar populația s-a adunat în centrul orașului. Aici, în fața mulțimii, Candiano Popescu a citit o telegramă, pe care ar fi primit-o de la Ion C. Brătianu, prin care se comunica: „Vă fac cunoscut că principele Carol I a fost detronat astă noapte”, a fost numită o Regentă în frunte cu generalul Nicolae Goleșcu și s-a constituit un nou guvern, având la ministerul de Război pe Ion C. Brătianu”. Totodată, Candiano Popescu a anunțat că el a fost numit prefectul județului Prahova.*

Participanții au aplaudat și au început să strige: „Ura! Am scăpat de neamș”. Apoi, mulțimea – estimată la „trei mii de oameni” – în frunte cu „noul prefect” și cu un preot îmbrăcat în odăjdii, a pornit spre cazarma dorobanților, unde sergentul de la depozitul de muniție a primit ordin „să împartă arme la popor”.

Candiano Popescu i-a prezentat maiorului Polizu, comandantul unității, o telegramă „semnată” de Ion C. Brătianu – ministrul de Război și Manolache Costache Epureanu – ministrul de Interne, cu următorul conținut: „Vă fac cunoscut că prințul Carol s-a detronat astă noapte de către popor. În numele guvernului provizoriu vă ordon a lua comanda garnizoanei și pe dată a supune armata la jurământ pentru noul guvern. Totodată vă veți pune la ordinul prefectului Alexandru Candiano Popescu, veți menține ordinea, iar de urmare veți raporta pe dată”. Maiorul Polizu nu a dat crezare telegramelor și a declarat că va apăra cazarma.

Fără să intre în discuții contradictorii cu respectivul maior, Candiano Popescu s-a deplasat la închisoarea orașului unde a eliberat „un număr de arestați”. De asemenea, a expediat o telegramă căpitanului Georgescu, comandantul grănicerilor de la Predeal: „Principele Carol răsturnat, guvernul provizoriu instalat, având de cap pe generalul N. Goleșcu ca regent. Sunt prefectul districtului, numit de guvernul provizoriu. Concentrați imediat grănicerii și în 24 de ore, dacă se poate, să fiți la Ploiești. Aștept de la patriotismul Dumneavoastră și de la energia Dumneavoastră acest serviciu”.

Pentru a face cunoscută acțiunea pe plan internațional, „prefectul” a expediat ziarului românesc „Adevărul”, care apărea la Pesta, următoarea telegramă: „Principele Carol răsturnat, guvernul provizoriu înființat sub titlul de Regentă. În Ploiești mare

³⁹ Vezi, pe larg, Silvia Marton, **Republica De La Ploiești. Începuturile Parlamentarismului în România**, Editura „Humanitas”, București, 2016; Dorin Stănescu, **Republica de la Ploiești**, Editura „Ploiești – Mileniul III”, 2016.

entuziasm". Șeful stației telegrafice din Predeal, Iuliu Filipescu, s-a arătat circumspect, a oprit cele două telegrame și a anunțat guvernul de la București. Îndată ce a aflat despre „rebeliune”, guvernul condus de Manolache Costache Epureanu a trecut la arestarea suspectilor, în frunte cu Eugeniu Carada, Ion C. Brătianu și generalul Nicolae Goleșcu. La Ploiești, armata a ridicat în noaptea de 8/9 august „peste 400 de cetățeni de la locuințele lor pentru a-i arunca în închisoare”. Neputând organiza rezistența, Candiano Popescu a părăsit orașul, dar a fost prins la Buzău. În Proclamația Consiliului de Miniștri către cetățenii români se aprecia că o „tentativă atât de nebună, cât și de criminală a fost încercată la Ploiești”, iar „criminalii vor da seamă justiției de faptele lor”.

Toți fruntașii aripii radicale a partidului liberal, cu I.C. Brătianu și Eugeniu Carada în frunte, au fost puși sub acuzare (cu excepția lui C.A. Rosetti, care plecase la Paris îndată după eșuarea încercării loviturii de stat). Arestările, precum și comportamentul anchetatorilor au fost sugestive, pentru ceea ce avea să urmeze. Arestaților li s-a oferit de mai multe ori posibilitatea de a fugi din arest sau de a distruge documente compromițătoare. Însă, de teama altor încercări de revoltă, procesul nu s-a judecat la Ploiești (unde avusese loc încercarea de revoluție a lui Candiano Popescu), nici la Pitești (unde era reședința de la Florica a lui I.C. Brătianu), ci la Târgoviște.

Unii revoluționari, în frunte cu Eugeniu Carada, au fost duși noaptea pe drumul Târgoviștei, au fost plimbați prin oraș, unde au fost așteptați cu lumânări și sfeșnice la ferestre, iar prefectul județului i-a întâmpinat ce pa niște oaspeți și s-a pus la dispoziția lor.

Alți arestați au fost duși la Câmpulung. Despre aceștia, Sabina Cantacuzino, fiica lui I.C. Brătianu, avea să consemneze: „*Se zvonise că pe drum îi vor face scăpați și îi vor împușca, deci, în dimineața pornirii, când îi urcase(ră) în trăsurile escortate de călărași (mama tot cu tata), un șir de birji cu cetățeni fruntași ai orașului se luară după ei ca să-i păzească. În Stâlpeni, la jumătatea drumului, îi deteră în primire câmpulungenilor, sosiți întru întâmpinarea lor cu același ceremonial*”. Când arestații au ajuns în Câmpulung, starețul mănăstirii a pus spațiile acesteia la dispoziția lor.

Pentru apărarea inculpaților s-au oferit să pledeze 35 de avocați, în frunte cu Ion Câmpineanu, Anastase Stolojan, Nicolae Fleva și Al. Papiu-Ilarian. Presa fiind liberă, a atacat violent guvernul, justiția și, firește, pe principele Carol. Arestații au fost considerați victime ale abuzurilor autorităților și „*patrioți eminenți*” și au fost transmise știri, unele inventate, despre torturile la care ar fi fost supuși noaptea în temnițe (unde unii dintre ei nici nu fuseseră întemnițați!).

La proces s-au adus probe concludente de pregătire a unei lovituri de stat. Ordinele trimise de Candiano-Popescu șefilor garnizoanelor de la granița cu Austro-Ungaria și cu Rusia (ca fiind semnate de I.C. Brătianu), prin care li se cerea să se îndrepte cu unitățile lor către București, lăsând granițele nepăzite erau condamnabile. Însă, jurații, influențați de starea din țară, pro-

franceză și anti-carlistă, precum și de pledoariile înflăcărate ale avocaților, au fost nevoiți să țină seama de realități.

Acuzații s-au apărat, invocând faptul că o acțiune similară a avut loc în noaptea de 10/11 februarie 1866, când a fost înlăturat domnitorul Alexandru Ioan Cuza, în urma căreia nimeni n-a fost arestat, iar unii dintre complotiști se aflau pe banca ministerială. Avocatul Nicolae Fleva a declarat: „*Dacă este revoluțiune faptul de la 8 august și se cere osândirea lui pentru că el este opera câtorva indivizi și nu este dorită de națiunea întreagă, să stabilim mai întâi acest adevăr contestabil al acuzațiunii ca să vedem dacă autorii acestei revoluțiuni sunt nevinovați sau culpabili; să se consulte mai întâi națiunea: să punem revoluțiunea la vot! Să facem plebiscit! Primim bucuroși osânda, dar să vă supuneți și Dumneavoastră la majoritatea voturilor*”. El a amintit că tot „*revoluțiune*” s-a numit și actul din 11 februarie 1866, acoperit apoi legal prin organizarea plebiscitului privind aducerea domnitorului străin.

● În acel timp, Mihai Eminescu continua tainic, dar cu sârg, pregătirea serbării de la Putna. În 4 septembrie 1870 (st.v.), el s-a adresat lui Costache Negruzzi, rugându-l să publice în „*Convorbiri literare*” *Apelul* privind proiectata serbare de la Putna, la mormântul voievodului Ștefan cel Mare. Potrivit concepției organizatorilor serbării, aceasta „*nu era serbarea unui comitet, nu a unei junimi*”, ci trebuia să fie „*un act produs de o națiune întreagă*”, „*întrunirea națiunii române în suvenirele trecutului, în însuflețirea prezentului și speranțele viitorului!*”. Drept urmare, în 15 septembrie 1870, în „*Convorbiri literare*” a apărut *Notiță asupra proiectatei întruniri la mormântul lui Ștefan cel Mare la Putna*.⁴⁰ În aceasta se transmitea un semnal tainic tuturor studenților români aflați prin diferite capitale ale regatelor și imperiilor din Europa: „*S-a născut conștiința că o întrunire a studenților români din toate părțile ar putea să constituie și altceva decât numai o serbare pentru glorificarea trecutului nostru și că, cu o ocaziune atât de favorabilă în folosul său am putea să ne gândim mai serios asupra problemelor ce viitorul ni le impune cu atâta necesitate*”.

● Probabil că Alexandru Ioan Cuza, mentorul tainic al ideilor politice eminesciene, era la curent cu evenimentele petrecute în țară. El căuta să găsească o cale de întoarcere, dar era conștient că aceasta putea fi interpretată ca o acțiune subversivă, antidinastică. să găsească o cale de a se reîntoarce în țară. Însă, sănătatea nu i-a permis să-și împlinească acest vis. La recomandarea medicilor, el a vândut casa din Viena și a plecat în Italia, pentru clima caldă, stabilindu-se la Florența, care din anul 1865 era capitala Italiei.

În 26 septembrie 1870, Alexandru Ioan Cuza a cumpărat o clădire lângă *porta romana*, aflată la intersecția străzilor *colli imperiali* (azi, Niccolò

⁴⁰ Mihai Eminescu, **Notiță asupra proiectatei întruniri la mormântul lui Ștefan cel Mare la Putna**, Publicată în *Convorbiri literare* (IV), 15 Septembrie 1870, paginile 233-234.

Macchiavelli) și *poggio imperiale*, în vecinătatea reședinței regelui Italiei. În Florența, fostul domnitor s-a situat printre iluștrii străini care au ales să trăiască în acel oraș, a devenit o persoană stimată și respectată, intrând în legătură cu clasa politică și diplomatică italiană. El s-a întâlnit des cu Victor Emanuel de Savoia, rămânând în legătură cu diferite personalități politice românești, precum **Costache Negri, Mihail Jora sau Vasile Alecsandri**.

● În țară, procesul răzvrătiților „*Republicii de la Ploiești*” își urma cursul, într-o stare maximă de tensiune. În 17 octombrie 1870 (st.v.), toți cei 41 de acuzați civili au fost declarați nevinovați și achitați. Acest fapt l-a revoltat profund pe principele Carol, care în notele sale zilnice a menționat că era hotărât să abdice și că va aduce această decizie mai întâi la cunoștința Puterilor Garante. În acel context, principele Carol, în speranța liniștirii spiritelor de frondă la adresa dinastiei, l-a invitat pe Alexandru Ioan Cuza să revină în țară.⁴¹ Însă, acesta, înțelegând că vremurile tulburi n-au dispărut i-a scris o scrisoare în care spunea: „*Patriotismul meu, Principe, este deopotrivă cu a mea demnitate, el îmi interzice un demers, care ar putea crea serioase încurcături Alteței Voastre și loialitatea mea mă osândește la surghiun*”.

● Avântul lui Mihai Eminescu în demersul de realizare a unității de acțiune a studenților români din Viena și a primei adunări naționale a românilor a fost afectat de faptul că Poliția și Siguranța austro-ungară au luat în vizor ziarul „*Federațiunea*”, pentru articolul „*Echilibrul*”, semnat cu pseudonimul „*Varo*”. Afirmațiile care au stârnit furia autorităților austro-ungare au fost:

- „*Ungurii nu sunt cu nimica superiori națiunilor cu care locuiesc la un loc și acest palat cu spume mincinoase cu care au înșelat Europa e, de aproape privit, forma ridicolă a unei pretenții ridicole*”;

- „*E timp să declarăm neted și clar că în țara noastră (căci este a noastră mai bine decât a orișicui) noi nu suntem nici vrem să fim maghiari ori nemți. Suntem români, vrem să rămânem români și cerem egala îndreptățire a națiunii noastre*”;

- „*armata imperiului austro-ungar, formată pe de o parte din unguri și germani, și români și slavi, pe de altă parte, în majoritate de 8 la 2, era în favoarea celor din urmă*”, autorul articolului cerând „*stabilirea echilibrului potrivit componenței*”.

● Prin luna octombrie 1870, deci după mai bine de 5 luni de la publicarea articolului respectiv, procurorul din Pesta a intervenit și a încadrat acel articol la infracțiunea *delict de presă*, incriminat de art. 33 din Legea presei nr. XVII/1848. Autorul articolului respectiv, „*Varo*”, a fost considerat adversar al dualismului austro-ungar, instigator la revoltă împotriva Austro-Ungariei

⁴¹ Schimbul de scrisori/mesaje dintre Alexandru Ioan Cuza, domnitorul răsplătit cu titlul de „*prinț*”, și Carol de Hohenzollern, prințul străin adus pe tronul României, sunt publicate de Eugen Teodoru în cartea **Din scrinurile regilor**, Editura „*Junimea*”, 1979.

și naționalist fervent, care tulbura mințile studenților români din Austro-Ungaria. Însă, deoarece nu se cunoștea adevăratul autor, răspunderea a fost aruncată, potrivit legislației ungare, asupra editorului sau proprietarului ziarului. Astfel a fost considerat responsabil redactorul-șef Ioan Poruțiu și pus sub acuzare.

Iosif Vulcan a criticat în gazeta sa incriminarea și acuzele făcute de justiția ungară ziarului „*Federațiunea*”, din solidaritate cu conducătorii respectivului ziar.

- Simțind că va fi condamnat redactorul-șef Ioan Poruțiu, Mihai Eminescu a considerat că trebuie să-și dezvăluie identitatea, recunoscând că el a semnat articolul respectiv cu numele „*Varo*”, asumându-și răspunderea pentru cele scrise. În revista «*Familia*», nr. 44 din 13 noiembrie 1870 s-a consemnat, cu acordul lui Mihai Eminescu, faptul că „*Procesele de presă ale ziarului «Federațiunea» se vor pertracta în 29 noiembrie și 7 decembrie la curtea juraților din Budapesta. În urma celui din urmă proces, intentat pentru articolul „Ecuilibrul”, a intervenit un incident nou, rugându-se autorul aceluia de d-l Poruțiu a-i spune numele la judecătoria de instrucțiune. Așa dară acest proces se va intenta de-a dreptul în contra autorului. Precum aflăm, autorul e junele poet și colaborator al nostru d-l Michai Eminescu*”. Astfel, Mihai Eminescu a fost citat la proces de către procurorul din Pesta (judele de instrucțiune din Budapesta) și învinuit că susținea autonomia Transilvaniei și cerea „*fărămarea dualismului*”, iar instanța judecătorească l-a acuzat de *delict de presă*.

- În acea perioadă a avut un bun sfetnic, pe Jacob Negruzzi, directorul publicației „*Convorbiri literare*”, cu care a corespondat permanent. În 6 februarie 1871, din Viena el i-a scris că: „*E destul de tristă starea unui popor când trebuie să lupte pentru limbă și naționalitate în numele confesiunii religioase căreia-i aparține*”. După cum reiese dintr-o scrisoare adresată lui Iacob Negruzzi din 11 februarie 1871, procesul a continuat și la începutul anului 1871: „*Mă veți ierta, dacă nu v-am răspuns la stimata d-voastră epistolă – scria Mihai Eminescu; dar cauzele care m-au oprit, au fost cea mai mare parte independente de mine. La sosirea epistolei d-voastră, eu nu am fost aici; când m-am întors însă, nu erați d-voastră în Iași; Ş-aşa s-a prelungit tăcerea mea până acuma. Apoi am avut și supărări care de care mai minunate; pro primo: un proces de presă, al cărui capăt nu sînt încă în stare de a-l prevedea*”. Mihai Eminescu a recunoscut că „*În articolul „Echilibrul”, publicat în „Federațiunea” (No 38 și 39, mai 1870) am susținut autonomia Transilvaniei, fărămarea dualismului, a unei forme ce contrazice natura obiectivă a monarhiei, dreptul ce-l are fiecui popor de a-și determina viața prin legi și de-a avea un propriu organ pentru formularea acestor voințe, o legislatură. Acest articol a dat însă (ocazie) procurorului public din Pesta de-a mă cita la judecătoria de instrucțiune*”.

Redactorul responsabil al gazetei – *Ioan Poruțiu* – a fost condamnat la 10 luni de detenție. Întrucât nu au fost descoperite documentele privind desfășurarea procesului, nu se știe dacă s-a pronunțat vreo sentință de condamnare. Dosarul procesului a fost închis, probabil, din următoarele motive:

a) în Ungaria acelor vremuri delictul de presă avea termen de prescripție 6 luni, iar numele autorului a fost aflat abia în 13 noiembrie 1870; deci este posibil ca fapta să se fi prescris;

b) oficialitățile ungare au evitat se să facă prea multă larmă, întrucât la acțiunea de protest s-au putut alia și alți publiciști aparținând naționalităților nemulțumite din imperiu.

După terminarea aceluși proces, Mihai Eminescu a fost luat în evidența serviciilor secrete austro-ungare, ca „obiectiv” și „țintă”, fiind considerat persoană periculoasă pentru siguranța Imperiului austro-ungar. Simțind că este în vizorul acestora, la îndemnul prietenului său, Ioan Slavici, el și-a schimbat de mai multe ori adresa de domiciliu, pentru a scăpa de posibila urmărire.⁴² Pentru corespondența primită el a indicat adresa *Universității Viena*, unde era cunoscut de studenții români.

● Odată scăpat de teroarea unei posibile condamnări la închisoare, Mihai Eminescu s-a dedicat din nou acțiunii de unificare a organizațiilor studențești din Viena, precum și de pregătire a serbării de la Putna. În martie 1871, împreună cu Ioan Slavici a preluat conducerea acțiunilor privind organizarea serbării respective. Pentru reușita acțiunii, ei au apelat la sprijin prin presă și la personalitățile influente ale vremii. În sprijin au venit primăriile multor orașe, precum București, Iași, Galați, Ploiești, Brăila, care au votat fonduri destinate acestui scop. În noul context, Ioan Slavici și Mihai Eminescu, angrenați în pregătirea mării serbări de la Putna, au reușit să convingă liderii celor două societăți studențești că numai „în unire e tăria”.⁴³ Astfel, în 20 martie 1871 (st.v.), cele două societăți studențești românești s-au contopit, formând o singură societate, respectiv *Societatea academică social-literară România Jună*, prescurtat „*România Jună*”. Președinte al societății a fost ales Ioan Slavici, iar bibliotecar, poetul Mihai Eminescu. În 25 martie 1871, „*România jună*” a fost recunoscută de guvernul austriac.

● Cu forțe proaspete, rezultate din unirea celor două societăți studențești, a fost reluată acțiunea de pregătire a serbării de la Putna. Însă, aceasta a fost influențată de revolta populației din Paris, declanșată după înfrângerea Franței în războiul franco-prusac, în principal din cauza dezastrului suferit în război și din cauza crescânde nemulțumiri în rândul muncitorilor francezi. În 28 martie 1871, în Paris a fost instituită „*Comuna din Paris*”, pe barica-

⁴² Dan Toma Dulciu, *Eminescu – azi, ieri, alaltăieri*, Viena, 2017, p. 28.

⁴³ Vezi, Iacob Negruzzi, *Amintiri din „Junimea”*, Editura „*Cartea Românească*”, București, 1943, p. 249-274.

dele căreia au luptat și numeroși tineri români aflați la studii în Franța. La Viena au izbucnit revolte și s-au produs ciocniri dintre muncitorii vienezi și jandarmi, care s-au soldat cu morți și răniți.

Pe acest fond extrem de tensionat, atât la Paris, cât și la Viena, în 8 aprilie 1871 a avut loc prima adunare generală a Societății „România jună”, unde s-a afirmat explicit că aceasta urmărea formarea tineretului studios român din Viena în spiritul idealului național.

NOTĂ: În scrierile sale, publicistul Iuliu Moșil își amintește că o datorie a studentului român, devenit „vinez”, era de a se prezenta la Societatea academică social-literară „România Jună”, pentru a se înscrie ca membru. „Aici conveneam cu alți tineri veniți din Ungaria, Ardeal, Banat, Crișana, Maramureș, Bucovina, Basarabia, România. Crescuți unii prin școli germane (Bucovina), alții în școli maghiare (Ungaria, Maramureș etc.), vorbeau românește cu diverse accente, cu greutate sau ușurință. Un amestec de jargoane, de provincialisme și obiceiuri. La România Jună tinerii conveneau în fiecare seară, se citea, se discuta, se schimbau idei și se simțeau mulțumiți. Încetul cu încetul băieții se cunoșteau mai bine, mai intim, discuțiile deveneau uneori mai violente, mai ales că pe acele vremuri se dădeau lupte între etimologism și fonetism, după școlile secundare pe care tinerii le-au urmat. Fiecare își apăra școala lui. De aici satira, sarcasmul și zeflemelele își luau locul între brașoveni și blăjeni, între năsăudeni și bucovineni. Vorbele și graiurile se satirizau și încetul cu încetul cu toții începeau a vorbi o limbă românească mai omogenă și mai frumoasă”.⁴⁴

● După calmarea spiritelor în Paris, prin înăbușirea *Comunei*, studenții români din Viena au reluat acțiunea de pregătire a serbării de la Putna. În 5 iunie 1871, comitetul central a făcut un nou apel către românii de pretutindeni, trimițând noi liste de subscripție pentru a strânge fondurile necesare organizării manifestărilor cultural-patriotice. Unele orașe, precum Botoșani, Suceava, București, Roman, Bârlad, Bacău, Fălticeni, au contribuit cu sume importante de bani. Cuprins de o puternică emoție, Mihai Eminescu a compus *Poemul de la Putna* (al cărui titlu nu s-a păstrat), în fapt o trăire dezlănțuită de identitate și renaștere națională, exprimată în versuri și lacrimi fierbinți. În aceasta el și-a arătat tristețea pricinuită de înstrăinarea pământurilor românești, îndemnând „junimea” la iubire de țară și la luptă pentru unitatea ei.

Acțiunea a primit un imbold din partea Societății „Românismul”, care și-a propus să comemoreze, în luna iunie 1871, 50 de ani de la moartea lui Tudor din Vladimiri. În acest scop, încă din ședința de la 27 februarie 1871 s-a ales un comitet de organizare „a serbării naționale în memoria aniversării lui Tudor Vladimirescu”, alcătuit din B.P. Hașdeu (președintele de drept), N.V. Scurtescu, Grigore G. Tocilescu, T.P. Rădulescu (secretari), A. Fătu, I.A. Brătescu și N.A. Popovici (casier). Comitetul a decis ca serbarea

⁴⁴ „România Jună” din Viena și idealul Unirii în memorialistica lui Iuliu Moșil, în Suplimentul „Răsunetul Cultural”, realizat de Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud șiUSR Cluj.

să se țină pe câmpul Cotroceni, „locul unde fusese odinioară tabăra ilustrului martir Vladimirescu”. Această grandioasă comemorare a fost caracterizată astfel în darea de seamă a comitetului de organizare: „*Nepieritoarea zi de 6 iunie va ocupa cel mai frumos loc în paginile istoriei și posteritatea va spune că în anul 1871, societatea Românismul a serbat memoria martirului cauzei române, ea cea dintâi aducându-și aminte de sublimul erou de la 1821... De la un colț pînă la altul al Daciei, inima română tresaltă de bucurie dinaintea mărețului stindard al Domnului Tudor, ridicat din cenușa lui 1821 de vigurosul braț al junimii din societatea Românismul!*”⁴⁵

● În 12 iunie 1871, noul comitet de organizare a serbării de la Putna a lansat trei apeluri: *Către junimea română, Către junele române și Către onoratul public român* și s-a hotărât organizarea unui concurs pentru întocmirea discursului festiv care urma să fie rostit la mormântul lui Ștefan cel Mare. Vasile Alecsandri a fost rugat să conducă juriul constituit în acest scop, din care mai făceau parte Mihail Kogălniceanu și Titu Maiorescu. Vestea aceasta a provocat un mare entuziasm în toate provinciile românești. Însă, activitatea Comitetului ales pentru organizarea serbării de la Putna, precum și numeroasele dezbateri din presa vremii au provocat suspiciuni din partea autorităților austro-ungare, care au încercat interzicerea acestei serbări. Guvernatorul Bucovinei a cerut, la 8 iulie 1871, ministrului de Interne, instrucțiuni în legătură cu atitudinea față de această proiectată manifestare românească.

● În 15 iulie 1871, Societatea „*România jună*” a desemnat delegația care să plece la Putna pentru a organiza festivitățile. Din delegație a făcut parte și Mihai Eminescu. Apoi s-au bătut două medalii de argint și aur, una de către studenți, cu inscripția: „*În memoria lui Ștefan cel Mare – Junimea Română – Junimea Română Academică, Putna, 15 august*”, având pe verso: „*Uniți suntem în cuget, uniți în Dumnezeu*” și a doua, adusă de la Iași de Mihail Kogălniceanu: „*Monastirea Putna – 15 august 1871*”, purtând pe verso inscripția: „*Memoriile lui Ștefan cel Mare. Râvnitorii gloriilor străbune*”.

Mihai Eminescu a scris imnul-poezie „*La arme*”, după modelul unui cântec de luptă francez (*La Marseillaise*) în care a deplâns soarta „*blândeii Basarabii*”, a „*vecheii Transilvanii*”, a „*iubitei Bucovine, diamant din stema lui Ștefan*”, a Maramureșului și a altor ținuturi românești străvechi, îndemnându-i pe românii de pretutindeni să ia armele și să înalțe stindardul sfânt în mâini. Însă, datorită referirilor la soarta Basarabiei, smulsă din trupul Moldovei de către Imperiul țarist, a fost preferat, din motive de precauție, un „*Imn religios*” compus de Vasile Alecsandri (pus pe muzică de A. Flechtenmacher):

⁴⁵ Alexandra-Cristina Păunescu, „*Românismul*” – o societate culturală și patriotică, în „*Carpica*”, nr. XXII, 1991, p. 78.

Redăm două strofe referitoare la „*blânda Basarabie*”:

*„Auzi!... departe strigă slabii
Și asuprații către noi,
E glasul blândeii Basarabii
Ajunsă-n ziua de apoi.*

*

*Și sora noastră cea mezină
Gemând sub cnutul de calmuc
Legată-n lanțuri a ei mână,
De ștreang târând-o ei o duc”.*

● În 1 august 1871, Comitetul de pregătire a serbării, condus de Ioan Slavici și Mihai Eminescu, a analizat stadiului de pregătire a acesteia, stabilindu-se ultimele detalii. Într-o scrisoare deschisă adresată lui D. Brătianu, publicată, împreună cu Pamfil Dan, în „*Românul*” din 3 august 1871 (st.v.), Mihai Eminescu a explicat astfel simbolistica acestei întruniri a tineretului român la Putna: „*Dacă o generație poate avea un merit, e acela de a fi aginte al istoriei, de a purta sarcinile cu necesitate de la locul pe care îl ocupă în înlănțuirea timpilor*”. În 5 august 1871, Comitetul de organizare a lansat în „*Albina*” un manifest operativ prin care a chemat publicul la „*o adunare numeroasă de români din toate provinciile române, însuflețite de unul și același spirit*”. Acțiunea a fost susținută de Consiliul municipiului București, care în aceeași zi a votat un ajutor pentru serbarea de la Putna. Drept răspuns, studențimea a adus mulțumiri printr-o scrisoare redactată de Mihai Eminescu, care s-a publicat în ziarul „*Românul*” din 10 august 1871.

*

● În aceste condiții, în 15 august 1871, într-o zi frumoasă de vară, la mănăstirea Putna s-au adunat peste 3.000 de români din toate laturile vetrei strămoșești, printre care și personalități, precum: Mihail Kogălniceanu, Grigore Tocilescu, Constantin Istrati, G. Dem. Teodorescu, pictorii Carol Popp de Szathmáry, Epaminonda Bucevschi, I.G. Sbiera (din partea „*Societății Academice Române*”), episcopul Filaret Scriban, A.D.Xenopol (student berlinez), Iraclie Porumbescu (fost stareț al mănăstirii) etc. Theodor V. Ștefanelli, prezent la acea grandioasă adunare populară a scris: „*Toată suflarea românească a primit cu cea mai deplină însuflețire marea idee, spre a aduce omagii de pietate și venerațiune aceluia ale cărui oseminte se odihnesc de trei secole și jumătate în vechea mănăstire zidită de dânsul. A fost întâia serbare la care au luat parte românii din toate țările locuite de dânsii și ideea aceasta a purces de la Eminescu*”.⁴⁶

⁴⁶ Teodor Ștefanelli, *Amintiri despre Eminescu*, Editura „*Vicovia*”, 2015, p.131-132.

În porticul festiv ridicat special în apropierea mănăstirii, Ioan Slavici a ținut cuvântul de deschidere și apoi convoiul s-a îndreptat spre mănăstire. Membrii comitetului, cu eșarfe tricolore, au purtat urna de argint și două valuri de catifea roșie și albastră cusute cu fir de aur de doamnele române din Bucovina și România. Toate acestea s-au depus pe mormânt.

NOTĂ: Procesiunea solemnă a fost astfel descrisă Teodor V. Ștefanelli: „*De-o parte și de alta a mormântului era comitetul, iar lui Eminescu și mie ne succese să stăm în fața mormântului la o depărtare cam de doi pași. Se ținură cuvântările, se depuseră darurile pe mormânt, apoi urmă solemnă închinare a delegațiunilor și a altor credincioși înaintea mormântului. Moment înălțător care ne transporta și ne umplea de tainice fioruri, nesimțite până atunci! Această însuflețire a ajuns însă la culme când colonelul Boteanu, în mare ținută, păși în fața mormântului și ținu o scurtă cuvântare în memoria celui ce se odihnește aici de peste trei secole, dar al cărui geniu veghează și azi asupra scumpului său popor. Iar când apoi își plecă Boteanu genunchii înaintea mormântului, când își descinse centironul de aur de la brâu și-l depusese pe mormânt, rostind cu adâncă emoțiune cuvintele: că în numele oștirii române îl depune în semn de admirare și pioasă venerațiune pe mormântul marelui căpitan și cârmuitor de lupte, atunci parcă trecu un fior prin cei de față și toți erau așa de emoționați încât vedeai că fără voie li se furișară lacrimi în ochi. Acuma îmi făcură Eminescu semn să ieșim și-mi zise afară că acesta a fost cel mai sublim și mișcător moment al întregii serbări. Adânc impresionați am ieșit din curtea mănăstirii și am îndreptat pașii noștri spre un grup de poporeni*”.

La masa festivă de 1600 de persoane, amenajată lângă portic, A.D. Xenopol a ținut o cuvântare și apoi s-a întins hora mare la care, în final, a cântat și Ciprian Porumbescu, spunându-i tatălui său: „*Tată, am cântat Daciei întregi!*”.⁴⁷

În seara aceleași zile, în trapeza mănăstirii și în turnul porții au început lucrările Congresului studentesc propus de Mihai Eminescu. Cu acel prilej, studenții au cerut „*restabilirea unității în viața culturală a Românilor*”, „*cultura să fie națională și pretutindeni aceeași*”, adică „*trebuie să fie omogenă la Prut și la fel în sânul Carpaților cărunți și pe malurile Dunării bătrâne*”.

● Serbarea de la Putna a fost, în fapt, **prima mare adunare națională a românilor**. Aceasta a împlinit deviza sub care Mihai Eminescu a gândit și realizat marea adunare națională: „*Unirea românilor este visul meu de fier*”.

Mihai Eminescu a fost reporter, consemnând ceea ce se petrecea acolo, împărțind foi volante cu poezia „*La mormântul lui Ștefan cel Mare*” de Dimitrie Gusti, tipărită la Iași la inițiativa sa, în care se vorbea despre toate acele „*românești pământuri*”. El a apreciat astfel efectul acelei grandioase acțiuni etno-spirituale: „*Se va ridica simțul național, aproape adormit până acuma, și va lua alt avânt, iar studenții ce-au sosit din toate părțile și-au făcut cunoștință și legături de prietenie între dânșii... vor fi propagatorii cei mai zeloși ai ideii că, lucrând uniți și conduși de același ideal, vor contribui la deșteptarea și mărirea neamului lor în provinciile de unde se trag*”.

⁴⁷ George Sbârcea, Ciprian Porumbescu – Un cântăreț al neamului, Editura „Ion Creangă”, București, 1984.

● Însă, spre sfârșitul lunii octombrie 1871, în sânul Societății „*România Jună*” s-au adâncit disensiunile referitoare la *Direcția nouă* în literatura și cultura română, intervenite încă din timpul organizării serbării de la Putna. Protagonisti au fost, în principal, Mihai Eminescu și Ioniță Bumbac. În acest context, în 4 noiembrie 1871, studenții români din Viena, reîntorși la studii, au ales un nou Comitet al „*României june*” în frunte cu Ioniță Bumbac, din care au făcut parte și Ioan Slavici și Mihai Eminescu.

Atmosfera tensionată din cadrul societății „*România Jună*”, unde studenții au fost împărțiți în „*naționali*” și „*cosmopoliți*”, a fost descrisă de Mihai Eminescu într-un articol (nedatat), intitulat *Din ședințele societății «România Jună». Naționali și cosmopoliți*,⁴⁸ conceput pentru ziarul „*Românul*”, dar la stăruința lui Ioan Slavici rămas în manuscris, în stadiul inițial de elaborare).

După cum avea să explice Mihai Eminescu, noua conducere a societății, aleasă prin „*aclamațiune unanımă*”, sub pretextul că „*unul din biurou*” (respectiv Mihai Eminescu, n.ns.) se ținea de „*direcția literară a societății Junimea (Maiorescu, n.ns.)*”, a declarat, prin vocea președintelui ales, Ioniță Bumbac, că nu va putea șede alături Mihai Eminescu din cauză de „*divergență a principiilor*”. În urma acestei „*declarații prezidențiale*”, 4 membri ai biroului și-au dat demisia, „*nu doar fiindcă ar aparține sus – numitei direcții literare, ci fiindcă, conform statutelor, trebuie să fii contra exclusivismului de idei*”. Însă, Societatea n-a primit „*demisiunile*” celor 4 membri, validând astfel, pentru a doua oară alegerea lor. Astfel, „*incidentul odios*” s-a părut închis, rămânând ca la o a doua ședință să se aleagă „*prezidentul*”. Însă, în intervalul dintre prima și cea de-a doua ședință s-a dezvoltat o activitate „*admirabilă în felul ei*”: elementele pasive ale *Junimei române* din Viena (care „*cu anii*” nu se interesară de Societate), precum și contingentul proaspăt al „*studinților care vin din provincie*” (care nu cunoșteau decât imaginea celui care se apropia de ei să-i influențeze) au fost puse în mișcare de un Comitet format pe tăcute, ca să vină să voteze „*contra lui Slavici și-a lui Eminescu, cari se țin de școala lui Maiorescu*”.

Pentru a doua ședință, „*Comitetul latent*” și-a procurat din România „*jurnale umoristice și serioase*”, unde Titu Maiorescu era stigmatizat ca persoană publică și privată. Pentru ziua alegerii au fost inventate mici calomnii *ad hoc*, așa de exemplu că „*Maiorescu ar fi delapidat averea Junimei, că a abuzat de încrederea ei și că în urmă ar fi fugit din România cu familie cu*

⁴⁸ Mihai Eminescu, Manuscrisul Din ședințele Societății România Jună. Naționalității și Cosmopoliții, în *Mihai Eminescu, Opere*, vol. IX, Ediție critică întemeiată de Perpessicius, Editura Academiei Române, București, 1980, p. 457.

tot”. Toate aceste mijloace, afirma Mihai Eminescu, „foarte oneste, cum se vede”, erau menite să influențeze „părțile interesante ale Junimei”.

Ședința s-a deschis și alegerea *biuroului* din ședința trecută a fost contestată de partea interesantă, fără ca în ședința trecută să se fi dat vrun protest contra legalității ei. *Biuroul*, știind elementele cu cari are a face, și-a dat „demisiunea”, dezvoltând prin membrii săi ideile pe care le credea raționale în cazul de respectiv.

Mihai Eminescu le-a grupat astfel:

- Unitatea Societății era periclitată prin „sulevarea unor asemenea cestiuni”; s-a adus de exemplu cazul analog al desfacerii *Societății academice române din Viena* prin despărțirea în două „castre”, din care una ridicase pe stindardul ei pe „Bariț”, iar alta pe „Șaguna”. *Biuroul* a desfășurat prin membrii săi această apărare, a cerut susținerea principiului de „nesulevare a diverginței spirituale dintre junimea română”; „pentru a evita până și presupul că ambiția personală poate [sau] ar putea fi motivul susținerii cu consecuență a ideilor emise, și-a dat demisiunea, deși ar fi avut dreptul de-a nu recunoaște contestarea și puterea de a închide ședința”.

Mihai Eminescu a rezumat astfel acuzele aduse lui Ioan Slavici cât și lui însuși:

„a) că nu suntem români buni, ci răi, asemenea chiar cum trădătorii de patrie și de națiune pot fi români de origine;

b) că trebuie să fim sau proști sau plățiți de străini pentru a susține principiile ce le susținem;

c) „că direcțiunea literară a Junimei (școala *Maiorescu*) nu merită decât ca să scuipe cineva în ea, și Societatea să decidă că scuipe în școala lui *Maiorescu* (ipsi [s]sima verba! ale d-lui Ioniță *Bumbac*)”.

Mihai Eminescu a cerut: „să cercetăm numai cazul dacă subsemnatul, contra căruia au fost îndreptate loviturile, este într-adevăr cosmopolit, plătit de străini, prost și dacă direcțiunea literară de care se ține el merită a fi scuipată etc. etc.”.

El a reamintit că „Am susținut întotdeauna că, în fapt, cestiunea cosmopolitismului e una ce nu există”, cerând „Să nu fim inventivi în cestiuni a căror înțeles ar fi greu de definit pentru fiecare din noi”, apoi explicând că „Poate că ar exista cosmopolitism – dacă el ar fi posibil. Dar el e imposibil. Individul care are într-adevăr dorința de-a lucra pentru societate nu poate lucra pentru o omenire care nu există decât în părțile ei concrete – în naționalități. Individul e osândit prin timp și spațiu de-a lucra pentru acea singură parte careia el îi aparține. În zadar ar încerca altceva; chiar de-a lucra deodată pentru toată omenirea, el e legat prin lanțuri nedesfăcute de grupa de oameni în care s-a născut”.

Apoi le-a oferit adversarilor săi următoarea explicație: „Cosmopolitismul e o simulațiune și nimic alta, el n-a fost niciodată un adevăr. Străinii

care au interese personale în Țara Românească de es. vor simula totdeauna cosmopolitismul, pentru că declarându-și adevăratele lor simțiri, ar putea să periclitizeze interesele lor individuale. State slabe, cum era Germania în secolul al XVIII, vor simula cosmopolitismul, pentru a denigra tendințele naționaliste a inamicilor lor tari.

C-un cuvânt: Cosmopolitismul nu există decât ca simulațiune, ca fățarnicie. El mai e pretextul pentru lenea și indiferentismul celor cari nu cunosc un alt scop în lume decât acela de a trăi bine”. Apoi rostea categoric: „A acuza însă de cosmopolitism oameni cari se interesă de toate cestiunile vitale ale națiunii noastre, oameni cari lucrează pe când alții numai vorbesc, este sau un semn de rea – credință sau unul de primitivitate”.

Mihai Eminescu a luat apărarea lui Titu Maiorescu și a școlii sale, susținând că „Principiul fundamental al tuturor lucrărilor d-lui Maiorescu este după cât știm noi naționalitatea în marginele adevărului. Mai concret: Ceea ce-i neadevărat nu devine adevărat prin împrejurarea că-i național, ceea ce-i injust nu devine just prin aceea că-i național, ceea ce-i urât nu devine frumos prin aceea că-i național; ceea ce-i rău nu devine bun prin aceea că-i național”. El a argumentat că prin ceea ce a scris și făcut, nu poate fi făcut „cosmopolit”, întrucât:

- în articolul „Ecuilibrul”, publicat în „Federațiunea”, „am susținut autonomia Transilvaniei, fărâmare dualismului, a unei forme ce contrazice naturei obiective a monarhiei, dreptul ce-l are fiecăruia de-a-și determina voința prin legi și de-a avea un propriu organ pentru formularea acestor voințe, o legislatură. Acest articol a dat însă procurorului public din Pesta de-a mă cita la judecătoria de instrucțiune”;

- în „Federațiunea” a publicat și „un articol asupra conchemării unui congres, care se sfârșește în modul următor: „în caz dacă opiniunea publică și popoarele Austriei ar cere schimbarea sistemului constituțional de azi (a dualismului) „românii, spre a fi factori eminentemente activi întru formarea imperiului, să provoace conchemarea unui congres general al lor, care să decidă atitudinea națiunii românești față cu situațiunea cea nouă ce împrejurările para i-o impune imperiului.) Congresul să se declare solidar cu națiunile ce urmăresc aceleași interese ca și cea română. Congresul să-și aleagă reprezentanța <a> sa, care va comunica tronului voința națiunii românești, cerând a ei satisfacere. – Aparițiunea acestui articol a fost anunțată printr-un telegram din Pesta în «Noua Presă liberă»”.

- când a scris „Primele linii în privința serbărei de la Putna”, publicat în „Convorbiri literare”(an. IV) „am spus că frecările din viața politică și spirituală la români nu-și au cauza lor pe atâta în interese personale (precum o susțin unii), ci mai mult în<tre> profunda scisiune dintre direcțiunile pe cari au apucat unii pe de-o parte, alții pe de alta; că pentru a nu se

perpetua, moșteni și mări acest rău, generațiunea tânără are trebuință de o singură direcțiune spirituală și că încercarea de-a organiza viața viitorului va putea fi făcută de către junimea română cu ocaziunea foarte nimerită a serbărei de la Putna”.

- în epistola deschisă către Dumitru Brătianu (Vezi „*Românul*” din august), pe care a trimis-o „*împreună cu fratele Dan în numele comitetului central*”, a spus „*cumcă în munca generațiunilor trecute – care-au pus fundamentele largi și nobil intenționate a edificiului național – în acea muncă este deja cuprinsă toată ideea activității noastre din generațiunea jună, că numai în continuitate cu lucrările trecutului, în prourmarea consecuentă a celor bine începute consistă misiunea generațiunii viitoare*”.

O afirmație asupra înțelesului căreia nu s-au aplecat cu rigoare cei care au studiat urmele acelor vremuri sună astfel: „***Oamenii cari au început regenerarea națională ne-au dat ideea întregului ce noi avem a o realiza***”. (Să se fi referit și la îndemnul lui Alexandru Ioan Cuza?).

● Euforia victoriei în planul conștiinței naționale, dar mai ales al împlinirii mult visatei unități naționale a fost întreruptă de faptul că în interiorul „*României june*” neînțelegerile au continuat mai ales din motive de orgoliu personal. De aceea, în 18 noiembrie 1871 Mihai Eminescu și-a depus demisia din comitetul societății culturale. Spre sfârșitul verii anului 1872, el a părăsit Viena fără folos practic universitar, frecventând doar trei semestre, ca student extraordinar-auditor.⁴⁹ După ce a ajuns în țară, el a poposit la Iași, unde a participat la ședințele societății „*Junimea*” și a publicat în revista „*Convorbiri literare*” poezii și poeme create în perioada studiilor de la Viena.

7. Cinstirea memoriei lui Alexandru Ioan Cuza

● În anul 1872, la îndemnul lui Titu Maiorescu, Societatea „*Junimea*” din Iași i-a acordat tânărului Mihai Eminescu un „*stipendiu*” (*ajutor bănesc*) pentru continuarea studiilor la Universitatea din Berlin. Având asupra sa certificatul de absolvire a gimnaziului din Botoșani, el a reușit, în 12 decembrie 1872, să se înscrie la Universitatea din Berlin (Humboldt), ca student ordinar. Acolo a frecventat cursurile celor mai renumiți profesori universitari berlinezi, aprofundând cunoștințele acumulate la Viena. Dar, viața a fost mai grea, mai oboșitoare decât la Viena. Pentru a putea duce o viață normală, el a fost nevoit să lucreze ca angajat (secretar particular) la Ambasada României din Berlin, la cabinetul agentului diplomatic Theodor Rosetti, unul dintre întemeietorii „*Junimii*”. Acesta îndeplinea acea funcție din 20 ianuarie 1871, fiind acreditat în același timp și pe lângă Curtea Imperială din Petersburg.

⁴⁹ Vezi, pe larg, George Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu*, Editura pentru Literatură, București, 1966.

Theodor Rosetti, născut în 5 mai 1937, la Iași, era fratele mai mic al Elenei Cuza, soția fostului domnitor, **cumnatul lui Alexandru Ioan Cuza**, aflat în exil la Florența. Prin acesta, Mihai Eminescu afla ce intenționa Cuza Vodă să facă, cu multă diplomație și precauție, precum și ce primejdii îl pândeau din lăuntru țării sau din afară: în țară roșii-liberali manifestau adversitate față de persoana lui, căci le-a destrămat privilegiile, iar în afară Marilor Puteri europene, îndeosebi imperiile vecine – habsburgic și țarist –, nu-l puteau ierta pentru că împreună cu boierii patrioți le-a pus în fața faptului împlinit, alegându-l Domn în pofida prevederilor proaspătului *Tratat de la Paris*.

● În 27 decembrie 1872 (st.v.), Alexandru Ioan Cuza, simțindu-și propriu-i sfârșit, și-a întocmit testamentul,⁵⁰ iar în mai 1873 s-a stabilit în Germania, la Heidelberg, unde voia să-și dea copiii la studii. Acolo, în noaptea de 15/16 mai 1873, la ora 01.30 s-a stins din viață, printre străini, în vârstă de 53 de ani, după șapte ani de exil.

Mihai Eminescu era la Berlin, iar la auzul tristei vești a consemnat: **„A încetat să mai bată inima unuia dintre Domnii cei mai patrioți, din câți au fost vreodată în Țările Dunării Române, vrednicul de aducere aminte, A.I. Cuza”**.

În 27 mai 1873, sicriul cu rămășițele pământești au sosit în țară cu trenul prin Cernăuți, aici un corp de oaste austriac i-au prezentat onorul și au depus o coroană de flori. În gara Ițcani Suceava, a fost primit de o mulțime de bucovineni, iar Dimitrie Gusti a rostit o cuvântare. În 29 mai 1873 Alexandru Ioan Cuza a fost înmormântat în Biserica Domnească din Ruginoasa, în prezența a peste 30.000 de români, în majoritate țărani, care s-au strâns la căpătâiul său. Alături de aceștia au venit Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri, Costache Negri, Cezar Bolliac și alte inteligențe ale neamului.

● Deci, Mihai Eminescu a apreciat în primul rând, **patriotismul lui Cuza Vodă**, adică iubirea de neam și țară. Acest sentiment înnăscut i-a fost întărit de faptele domnitorului Unirii, intrând tainic și statornic în propria lui conștiință. Ioan Slavici l-a caracterizat pe tânărul și statornicul său prieten: **„El era moldovean, își petrecuse cele mai frumoase zile ale copilăriei în Bucovina, cutreierase în timpul tinerețelor Muntenia, Ardealul, Banatul și Tara Ungurească, se simțea deci pretutindeni printre români ca la el acasă; și n-a fost între contemporanii lui nici unul care să se fi pătruns deopotrivă cu el de ideea națională română. De aceea el își dădea mai bine decât orișicine seama despre neajunsurile vieții noastre naționale și cea mai constantă preocupare a lui era înlăturarea acestora”**.

⁵⁰ **Valentineanu, Din memoriile mele. (O pagină de istorie modernă)**, București, Tipografia modernă, Gr. Luis, Strada Academiei, no.14, 1898, p. 135-136.

● Întors acasă de pe meleaguri străine, Mihai Eminescu a devenit redactor-șef al ziarul „*Curierului de Iași*”, pe care l-a transformat în tribună de apărare a valorilor naționale, respectiv oameni și fapte demne de luat aminte. Astfel, în „*Curierul de Iași*” din 8 martie 1877 el a exprimat percepția sa față de „*Cuza Vodă*”, scriind că „*Domnia lui Cuza e istoricește cea mai însemnată de la fanarioți încoace*”,⁵¹ dar că în aceasta s-au găsit, ca o învăluire a „*noului*” și elemente ale subiectivismului și ale dureroasei contradicții dintre „*formă*” și „*fond*”, dintre „*ideal*” și „*real*”.

● Din toamna anului 1877, Mihai Eminescu a devenit redactor (apoi redactor-șef) la ziarul „*Timpul*” din București, ziarul oficial al Partidului Conservator. În noua lui calitate, a început cu pasiune lucrarea grea și anevoioasă de deșteptare națională prin sute de articole și cronici. Între ele s-au regăsit multe referințe la Cuza Vodă, domnitorul oropsit pe nedrept de dușmani interni, numite în popor „*cozi de topor*”, cu sprijinul unor cabinete imperiale. În pofida restricțiilor impuse de noul regim politic, el a folosit paginile ziarului „*Timpul*”, pentru a apăra public **memoria istorică și socială a lui Alexandru Ioan Cuza**. El a amintit de fostul domnitor ori de câte ori a avut prilejul, readucând în memorie înfăptuirile acestuia privind modernizarea societății românești:

- elaborarea Constituției – Statutul Organic;
- extirparea corupției;
- impunerea unei diplomații eficiente în plan extern;
- înființarea unei școli în București pentru Românii din Macedonia și Pind;
- intensificarea acțiunii de înlăturare a jurisdicției consulare;
- împrumutarea a 400.000 de țărani;
- măsuri administrative privind organizarea Curții de Conturi;
- promulgarea legii instrucțiunii publice;
- propășirea culturii;
- recâștigarea autonomiei Bisericii Naționale;
- reformele din armată, justiție, administrație, economie, sănătate, învățământ, finanțe, presă;
- sancționarea politicianismului corupt, și perfid a liberalismului roșu;
- secularizarea averilor mănăstirești străine neamului românesc.

● Profesiunea lui de credință, având ca simbol pe Cuza Vodă, a fost expusă în articolul **Studii asupra situației**,⁵² cu care și-a început activitatea de redactor-șef al ziarului „*Timpul*”, publicat de-a lungul a cinci zile, din 7 până în 24 februarie 1880:

⁵¹ „*Curierul de Iași*”, din 8 martie, 1877.

⁵² Mihai Eminescu, **Studii asupra situației**, în „*Timpul*”, 17, 19, 21, 22 și 24 februarie 1880.

I. (17 februarie 1880)

Mihai Eminescu a început studiile asupra situației țării, afirmând că după 14 ani de promisiuni și făgăduințe, cu „*negustorie de principii*”, în România „*multe lucruri evidente și simple nu se mai înțeleg de sine, încât – ca la noi la nimenea – evidența însăși are nevoie de-a fi comparată cu miile de căi strâmbe câte se urmează, pentru a se dovedi că ea este singura linie dreaptă*”. El reamintea că în România au apărut multe „*programe*”, emenate ba de la guverne provizorii, ba de la *partizi*, ba de la personalități politice izolate, însoțite de tot atâtea decepțiuni amare, încât „*orice om cu bun-simț trebuie să învingă un sentiment de sfială când încearcă a recuceri pentru cuvântul „program” înțelesul lui adevărat de serie de principii mărturisite, împărtășite sincer de mii de cetățeni, realizabile*”.

El a arătat că, la vârsta de 30 de ani, cunoștea istoria neamului, afirmând că „*ne putem făli cu drept cuvânt cu probele de vitalitate pe cari le-a dat poporul nostru de cincizeci de ani încoace*”, reușind să învingă epoca întunericului; astfel:

- români din Principate au scuturat jugul turcesc care-i apăsa de veacuri, iar după pacea de la Adrianopol se ridicară una câte una piedicile de până atunci ale meșteșugurilor, agriculturii și negoțului; au început a se dezvolta bogățiile pământului nostru și căutându-și schimbul pe produse apusene, „*românii au fost puși în contact cu civilizația, cu ideile Apusului, care și-au făcut drum și s-au răsădit la noi fără nici o greutate, fără nici o împotrivire din parte-ne*”;

- în țările noastre nu a existat o reacțiune adevărată, „*în sensul feudal al cuvântului*”; din timpul războaielor lui Napoleon I se ivise în țările noastre „*un reflex, la început încă slab dar nefalsificat, al înaltei culturi și lipsei de prejudeții a secolului al XVIII-lea, care avea caracterul aceluia secol: un raționalism strălucit și spiritual, lipsit de cunoștințe pozitive*”;

- „*golul nostru intelectual*”, setos de civilizație, a primit fără control, fără cântărire, idei și bune și rele, și potrivite și nepotrivite; mai mult, „*națiunea întreagă, cu prea puține excepții, nu vedea că niciodată o vorbă nu poate înlocui o realitate, că niciodată fraza culturii nu e echivalentă cu munca reală a inteligenței și mai ales cu întărirea propriei judecăți, care e cultura adevărată*”;

- capetele generației trecute, populate de „*o mie de utopii*”, își închiuiau libertatea fără muncă, cultura fără învățătură, organizația modernă fără o dezvoltare economică analogă; „*o serie de fraze ieftene, copiate din gazete străine, din scriitori de a doua mână, din discursurile unor politici trăiți și crescuți în alte țări, a înlocuit și înlocuiește încă în mare parte silința de-a învăța singuri; raționamente străine, răsărite din alte stări de lucruri, înlocuiesc exercițiul propriei judecăți*”.

- lipsa unei reacțiuni adevărate, raționalismul foarte strălucitor, dar și superficial al epocii trecute au făcut ca „introducerea formelor nouă de cultură să se întâmple fără controlul, fără elementul moderator al tradițiilor trecutului”; în loc ca un spirit nou de muncă și de iubire de adevăr să intre în formele vechi ale organizației noastre, „s-a păstrat din contra incultura și vechiul spirit bizantin, care a intrat în formele nouă ale civilizației apusene”; ținta civilizației române n-a fost îmbunătățirea calității, ci „menținerea tuturor neajunsurilor vechi, îmbrăcate în reforme foarte costisitoare și cu totul în disproporție și cu puterea de producțiune a poporului și cu cultura lui intelectuală”.

Programul prezentat în numărul din ziua precedentă „a răsărit din acest viu sentiment al contrazicerii între fond și forme care se arată atât de deschis în toate fenomenele vieții noastre publice”.

Mihai Eminescu a atras atenția că de 20 de ani în țările noastre domnea „epoca formelor goale”. Acestea s-ar putea explica, dar nu și justifica, prin cuvântul „**epoca de tranzițiune**”, care ne dictează „de-a ne întoarce de pe calea greșită, de-a privi în mod mai limpede starea adevărată a țării, de-a judeca în mod mai limpede necesitățile ei”.

El constata că o schimbare a opiniei publice în înțeles conservator se putea constata de mai mult timp încoace, amintind că „foaia noastră”, adică ziarul „*Timpul*” a prezis în urmă cu doi „că țara, prin tristele experimente la care e supusă de domnia frazei, va ajunge până în sfârșit să fie conservatoare”. În urma acestei preziceri, ușor de făcut, „s-a văzut că înșiși liberalii au fost siliți să recunoască necesitatea unei legi contra uzurei și a unei alte legi contra înstrăinării pământurilor țărănești”.

Încheind aceste constatări, le aducea aminte „cetățenilor” că „nu există nici libertate, nici cultură fără muncă. Cine crede că prin profesarea unei serii de fraze a înlocuit munca, deci libertatea și cultura, acela se prenumără fără s-o știe între paraziții societății omenești, între aceia cari trăiesc pe pământ spre blestemul, ruina și demoralizarea poporului lor”.

*

II. (19 februarie 1880)

În partea a doua a abordat problema independenței statului român, explicând că aceasta „n-a venit ex abrupto, în mod fragmentar, ca din senin, ci, ca toate tendințele adevărate, a fost pururea prezentă și întunecată numai uneori de nevoile momentului!”.

El a atras atenția celor care aveau puterea de decizie în satul român că „ar fi un act de adâncă ingratură către strămoșii noștri” dacă ne-am închipui că în genere lumea, România îndeosebi, începe cu noi, că numai noi am fost capabili a avea instinctul neatârării, când, la dreptul vorbind,

„n-am făcut decât a menține cu mult mai mult ori mai puțin succes ceea ce ei au câștigat fie prin sângeroase lupte, fie prin dezvoltarea unei isteții extraordinare, puse amândouă adeseori în serviciul acestei unice preocupățiuni, a păstrării neamului și țării”.

De aceea, nu se putea vorbi despre neatârnarea statului român „fără a sufla praful așezat pe tratatele noastre vechi și de pe cronicile noastre”, însă „unii și-au făcut un titlu de glorie cu tratatele de comerț încheiate, înaintea epocii fanarioșilor”. Dintre marii voievozi el i-a pomenit pe:

- **Mircea I** – acest prototip luminos și al artei războinice și al celei diplomatice la români – n-a gândit toată viața lui decât la menținerea neatârării;

- **Ștefan cel Mare** – care a susținut o politică a contrapunerii iscusite a puterilor creștine, a luptei directe cu turcii.

Din atitudinea acestor doi Domni se explică:

- *cum țările noastre au putut să se închine puterii turcești, păstrându-și cu toate acestea întreaga lor suveranitate înlăuntrul și-n afară;*

- *cum s-au putut să se introducă în tractate de supunere proibițiunea pentru mahometani de-a se așeza în țară;*

- *cum s-au răsfânt până chiar asupra umbrelor de fanarioși o rază din vechea neatârnare, căci și aceștia îndrăzneau a se numi Domni din mila lui Dumnezeu, deși erau numiți și scoși prin firman, deși se știe că titlul Dei gratia nu se cuvine decât numai suveranilor.*

El readucea în memoria contemporanilor săi un fapt istoric: „*absolut toate statele dunărene au devenit pașalâcuri*”, amintind de Ungaria și Polonia.

Potrivit științei sale, „*independența, precum o numim astăzi*”, nu-i un „*copil găsit*”, fără căpătăi și fără antecedente, ci „*un prinț care dormea cu sceptrul și coroana alături*”. Însă, aceasta a căzut în „*desuetudine*” prin necumpănitele acte ale lui Dimitrie Cantemir și ale generalului de cavalerie Toma Cantacuzino: „*Neatârnarea noastră a fost pururea reală, ca drept pururea în vigoare, ca fapt știrbit din când în când, nu prin alt drept, ci prin escese și abuzuri de putere ale turcilor. Dacă ea a fost întunecată curs de o sută de ani prin „postomania fanariotă”, tradiția ei și încercările de a o restitui n-au încetat nicicând, iar mai cu seamă secolul nostru a fost bogat în succese pe terenul acesta*”.

El a inserat prefacerile produse prin Regulamentul organic, „*ca legiuire unitară pentru amândouă țările, răsărită chip din inițiativa rusească, dar din libera discutare a parlamentelor de atunci*”, care fusese, de fapt, un „*liniament al unirii țărilor*”. Aceleași tendințe s-au ivit cu mai multă putere în mișcarea de la 1848 și au culminat în anul 1859 prin alegerea lui **Vodă Cuza**. Astfel, în pofida opoziției Marilor Puteri, „*am ales un singur Domnitor pentru ambele țări surori*”, fostul Domn obținut suveranitatea absolută în legislația internă, și în fine „*la 1866 obținem și recunoașterea unei*

dinastii ereditare”, toate acestea fără nici un sacrificiu, „grație numai încrederii ce am putut inspira marilor puteri și bunei-voințe de care ne bucuram din partea lor”.

Condeiful lui s-a oprit mai mult asupra lui Alexandru Ioan Cuza: *„Purtat de o mișcare de-a dreptul entuziastă, Cuza Vodă a devenit el însuși principalul purtător al politicei esteriore, al politicei neatârării, avînd cea mai credincioasă și neobosită mîna de ajutor în Constantin Negri. Pasajul referitor la domnul Unirii a fost astfel conceput: „Toate attributele unei neatârări reale s-au câștigat de către Vodă Cuza esceptând firma acestei realități. În faptă juridicțiunea consulară și-a pierdut terenul sub domnia lui, secularizarea averilor închinat s-au operat, deși călugării greci se gerau în supuși ai puterei suzerane, ai Porții, s-au înființat o armată relativ numeroasă și completă, s-au proclamat neatârarea bisericii naționale pe baza vechilor drepturi ale Mitropoliei Moldovei și Sucevei, vechii consuli generali deveniră de fapt, deși nu prin titulatură, miniștri diplomatici, relațiunile internaționale ale statului român erau încredințate unui ministru al afacerilor esteriore în regulă, încît întregului aparat al unei depline suveranități interne și esterne nu-i lipsea decît numele propriu, ce părea a lipsi din dicționarul Apusului european”.*

Față de aceste realizări, guvernele care au venit după anul 1866 n-au prea avut altceva de câștigat decît „firma”, adică recunoașterea unei neatârări care existase totdeauna și care scădea numai când n-avea cine s-o mențină, sporea însă sub mîna oricui care ar fi avut voința de-a o restabili. El a fost convins că *„Neatârarea României era atît de reală încât, cu prea puțină politică bună și fără cheltuiala unui ban roșu, ea se restabilise pe deplin înainte Tratatului de la Berlin, care, în loc de-a ușura situațiunea, recunoscând pur și simplu un fapt care rezulta de la sine din căderea împărăției turcești, a îngreunat-o, punându-ne condițiuni atît de costisitoare”.* Însă, cumpărătura firmei a costat mult mai mult decît realitatea neatârării noastre, care *„nu ne-a costat nimic pe noi, dar cu atît mai mult pe strămoși”.*

În rezumat, Mihai Eminescu a caracterizat astfel politica noastră trecută în privirea neatârării: *„deși existau în amîndouă dinastii – în Moldova neamul Mușatin, suplantat Dragoșizilor, în Țara Românească străvechii Basarabi – „totuși domnia era electivă. Electivitatea aceasta, lăudată pe cuvinte cu totul greșite de către o seamă din publiciștii noștri, a fost sămînța nestabilității din țară. Fiii de Domni aveau toți dreptul de-a fi aleși, renunțarea unora din ei trebuia răscumpărată, alții trebuiau înlăturați cu arma. Mai periculoase însă decît certurile între fiii legitimi, cari totuși se mîntuiau într-un chip oarecare, erau ambițiile liniilor nelegitime și colaterale. După stingerea dinastiilor se începu aceeași vânătoare după tron între boierii cei mari”.*

III. (21 februarie 1880)

În partea a III-a, Mihai Eminescu a continuat să explice consecințele instituirii domniei ereditare în locul celei electivă, arătând că: „*Din momentul în care s-a instituit domnia ereditară în locul celei electivă și s-a pus puterea supremă a statului la adăpost de înverșunatele lupte de partid, s-a pus, în principiu cel puțin, la adăpost de patimele și de asprimea intereselor momentane și trecătoare însăși ideea statului, adică ideea armoniei intereselor naționale*”. Aceasta credea el că era, în esență, deosebirea între monarhia constituțională și republică. „*În republică domnește îndeosebi interesul individual, în genere interesul de partid. Partidul și numai partidul alege pe capul statului, el formează voința statului în articole de legi, epoca poartă pe deplin caracterul unui grup de interese predominante*”. Însă, statul român, care parcursese primii 14 ani de existență, era vulnerabil, deoarece clasei de mijloc, care-l susține, i s-a dat ocazia de a câștiga fără muncă, iar capitalurile cele mari a acestei clase consistau în „*sume colosale de fraze, în cuvinte deșerte; arta de a ști, sau mai bine de a nu ști scrie și citi e echivalentă în România cu dreptul de a domni peste munca și înțelegerea altora*”.

Mihai Eminescu s-a oprit cu mai mult sârg asupra prefacerilor politico-statale după așezarea pe tronul țării a dinastiei străine: „*Când, la anul 1866 – a scris el – țara și-a dat instituțiunile care domnesc astăzi, când s-a chemat la cârma țării un prinț străin, nu credem că unica preocupare a țării a fost aceea de-a pune un capăt rivalităților primejdioase dinlăuntru, ci o idee de un ordin mai înalt a condus națiunea în hotărârea ei*”.

El a reamintit că „*bătrânii noștri*”, în urmă cu aproape cincizeci de ani în urmă, concepuseră ideea unirii sub o dinastie ereditară, care a fost întârziată de împrejurări neatârdate de voința noastră. Însă, îndată ce România dăduse semne de vitalitate și făcuse să se nască încrederea că „*putea să trăiască din propriile ei puteri și din propria ei conștiință națională*”, nici stabilirea unei dinastii ereditare n-a mai întâmpinat nici o rezistență. Odată cu recunoașterea acesteia a fost recunoscută, în principiu, și independența statului român.

Pentru a arăta celor care se făleau cu noul regim politic și cu realizările sale, Mihai Eminescu le explica faptul că „*toate atributele suveranității statului au fost câștigate înainte de 1866*”, deci în vremea fostului domnitor, pe care-l numea „*Cuza Vodă*”, iar „*recunoașterea unei dinastii ereditare era însăși recunoașterea suveranității reale a țării*”. În același timp, el a criticat condițiile impuse României prin Tratatul de la Berlin, în schimbul recunoașterii „*firmei independenței*”.

În rezumat, el constata că bilanțul situației „*esterioare*” a statului e atât de nefavorabil „*epoci de la 1866 încoace*”, dar în afară și Turcia se menține prin acțiunea și reacțiunea, prin echilibrul intereselor europene.

IV. (23 februarie 1880)

În partea a IV-a, Mihai Eminescu a abordat nemaipomenitele „stări de lucruri dinăuntru”. În analiza sa a pornit de la reamintirea gravelor imputări care s-au făcut regimului politic răsturnat la 11 februarie 1866, începând cu delapidarea averii publice, precum și a împilării contribuabililor: „De la Vlădică pîn’ la opincă” – se striga în sânul adunărilor – „țara e sărăcită, contribuabilul îngenuncheat”.

Cu toate acestea – în scurta perioadă de abia 14 ani – „bugetele statului s-au sporit peste îndoit, anuitățile datoriiilor publice – de la 4-5 milioane cât erau înainte – s-au urcat la aproape cincizeci de milioane”. El a vorbit despre „mișcarea numită de la Mazar Pașa”, precum și despre bătălia politică pentru bugete, despre situația financiară precară a țării, pe care nici cei care l-au produs nu aveau curajul de-a o nega, comparând statul, „care e ceva viu și organic, cu mecanismul unei mașine”, care „produce și aplică putere”.

El era convins că numai întărirea instituțiilor dinlăuntru poate să dea considerație în afară, că numai întreținând bunele relații cu toate puterile în general, dar mai ales cu cele limitrofe, puteau feri statul român de pericolele la care s-ar expune datorită unei politici aventuroase. El reamintea conaționalilor săi că „întărirea oricărui stat însă, dar mai cu seamă a unui stat tânăr, atârnă de starea sa de prosperitate internă”. Însă, au amărăciune în suflet nota că era obligat să mărturisească faptul că „niciodată încă până acum nu li s-au înfățișat generațiunilor prezente starea economică a țării în condiții mai îngrijitoare decât astăzi”.

Însă, în statul român, „frâul prea lung, ca să nu zicem desfrâul, lăsat partizilor, punerea mecanismului statului la discreția lor exclusivă a fost cauza de căpetenie a compromiterii intereselor statului în afară și-nlăuntru”. Însă, „la actele cele mai importante, atât de caracter economic-financiar cât și de caracter politic, lipsea voința reală și sinceră a țării legale”.

El considera că situația țării era prea gravă, încât să se preocupe numai de interesele de partid. Greșeala „cea mai de căpetenie” a fost faptul că „diferitele partizi”, succedându-se la putere, fiind lăsate față în față, în înverșunarea luptelor politice „le-a fost permis de-a nimici pe adversarii lor și de-a anihila prin urmare controlul binefăcător al unei opoziții parlamentare”. Astfel, în toate unghiurile României s-au format grupuri de nemulțumiți cu mersul actual al lucrurilor, care au adoptat deosebite numiri, cărora le este comun sentimentul de indignare și de exasperare de cele ce se petrec zilnic.

Însă, în România, țară cu regim parlamentar și dinastie recunoscută:

– nimeni nu întreabă dacă-și țin făgăduințele ce le-au făcut înainte de-a fi aleși;

– nimeni nu întreabă pe ce cale a fost cu putință ca asemenea oameni să iasă la suprafață;

– nimeni nu-și dă seama cum această populație flotantă a României, fără legături cu pământul și cu neamul țării, fără identitate de interese cu clasele productive și pozitive ale ei, a putut să devină elementul domnitor în România.

El a făcut următoarea afirmație-avertisment: „Rușine chiar trebuie să-i fie unui român când se pronunță numele obscure a acelor natuiri catilinare cari formulează voința statului său în paragrafe de legi, indignate câtă să simță când vede creaturi fără principii, fără umbră de cultură, având numai instincte reale, jucând pe reprezentanții voinței suverane a țării”.

*

V. (24 februarie 1880)

În partea a V-a, Mihai Eminescu a continuat critica modalităților de ocupare a instituțiilor statului, precum și a celor referitoare la actul de guvernare. El a ajuns la concluzia că „aluatul din care se frământă guvernării noastre e acea categorie de ființe fără avere, știință de carte și consistență de caracter, acei proletari ai condeiului din cari mulți abia știu scrie și citi, acei paraziți cărora nestabilitatea dezvoltării noastre interne, defectele instrucției publice și golurile create în ramurile administrației publice prin introducerea nesocotită a tuturor formelor civilizației străine, le-au dat existență și teren de înmulțire; aluatul e o populație flotantă a cărei patrie întâmplătoare e România și care, repetând fraze cosmopolite din gazete străine, susține, cu o caracteristică lipsă de respect pentru tot ce e într-adevăr românesc, că aceste clișeuri stereotipe egalitare, liberschimbiste, liberale și umanitare, acest bagaj al literaților lucrativi de mîna a treia, aceste sforăitoare nimicuri sînt cultură națională sau civilizație adevărată”.

Raționamentul său continua astfel: „N-are cineva într-adevăr decît să deschiză o teză de licență, s-asculte prelecțiuni la universități – esceptăm pe cele de matematică – să citească ziare și broșuri, să citească proiecte și paraproiecte de legi din Cameră, s-asculte discuții în Adunări și se va convinge că o numeroasă, foarte numeroasă clasă de oameni nu-și întrebunțează mintea la nimic alta decît la reproducerea de vorbe din cărți străine, că propria muncă intelectuală se reduce la nimic”. El considera că dacă activitatea acestor așa-numiți emanați ai națiunii s-ar mărgini numai la aceasta țară „ar semăna numai a casă de nebuni”. Însă, fiindcă miile de vorbe nu erau resimțite, n-au trecut în suc și sânge și n-au avut nici o influență educativă asupra lor, ele acopereau cu zgomotul lor de „moară de palavre” o înjosire și versatilitate de caracter nemaipomenită decît „în timpii cei mai răi a Împărăției bizantine”.

El a adus din nou în atenție acel blestemat articol 44 al Tratatului de la Berlin, care nu era numai o cestiune de încetățenire, ci „era de-a dreptul declararea României în teritoriu neutru, colonizabil cu toate semnițiile”), deci „americaniza pe deplin teritoriul nostru”. cu sprijinul claselor dirijeante.

El a criticat faptul că „*partizile devin un stat în stat*”, iar statul adevărat, acel al claselor pozitive, nu e decât „*o masă impozabilă și exploatabilă*”. Acel „*stat în stat*”, așezat asupra instituțiilor și poporului, trăia din politică și prin politică, nu a avea nici un alt soi de resurse materiale sau puțință de a-și câștiga existența, era capabil de a falsifica totul – de la liste electorale și alegeri, la forme parlamentare și idei economice, precum și la știință și literatură. De aceea, el spunea „*să nu ne mirăm dacă vedem acest proteu al unui universalism incapabil și ambițios îmbrăcând toate formele posibile: miniștri, financieri, întreprinzători de lucrări publice (cu capital de palavre), deputați, administratori, membri la primărie, soldați (care au luat Grivița cu gura), actori, totul în fine.*”

El întreba dacă: „*Se poate întemeia un stat serios, o organizație serioasă pe această clasă de oameni fără soliditate, fără știință, fără avere, al căror instrument de muncă e o inteligență sofisticată, a căror știință n-ajunge nici măcar în corectitudinea gramaticală a frazei?*” Răspunsul era: „*Desigur că nu!*”.

*

● Din momentul în care a ajuns redactor-șef, el s-a implicat și mai profund în dezbaterile problemelor din viața politică a țării. Ori de câte ori a prezentat în coloanele ziarului „*Timpul*” evenimente demne de luat aminte, el făcea referire la actele lui Cuza Vodă, pe care le scotea în evidență mai ales prin comparație cu ceea ce făceau „*roșii*”, adică liberalii. Pentru el, tot ceea ce nu reprezenta interesele națiunii era o *alienare politică*; totul se „*citea*” – semnala el –, conform intereselor subiective ale politicianilor, și totul era străin de „*geniul național*” al poporului român.

Mihai Eminescu a sesizat „*relația vie*” cu poporul, cu „*țăranul – adevărata națiune românească*”, care a făcut din Cuza Vodă o *personalitate istorică exemplară*. Pornind de la această premisă, Mihai Eminescu a judecat faptele lui Cuza Vodă, comparându-le cu actele politicianilor care au ajuns la putere după alungarea sa de pe tron. El a numit epoca lui Cuza „*piatră de hotară*”, o epocă a „*faptelor mari*”, a demnității și libertății, precum și a „*drepturilor națiunii întregi*”.

Mihai Eminescu a deplâns lipsa de caracter a politicianilor, ale căror fapte nesăbuite au avut consecințe nefaste pentru viitorul țării, dar mai ales asupra unității naționale. Într-un articol-confesiune scris în martie 1881,⁵³ intitulat „*Ceea ce-mi roade inima...*” (rămas în manuscris), el a reamintit că „*De câte ori partidele s-au unit, nu s-au unit decât spre a face un mare*

⁵³ Mihai Eminescu, **Ceea ce-mi roade inima...** (Scris în martie 1881, rămas în manuscris).

rău nației. S-au unit la 66 ca să răstoarne pe Cuza... „Dacă nu l-ar fi răsturnat, niciodată unirea Ardealului cu Ungaria nu se făcea”.

● Mihai Eminescu i-a criticat dur pe cei care au complotat la detronarea domnului pământean, cu precădere cadrele militare, demonstrând cu argumente juridice că trădarea lor a însemnat o adevărată crimă împotriva românismului. El a reprodus mai târziu, în ziarul „*Timpul*”, poziția lui Cuza Vodă față de trădarea gărzii personale, nu a armatei, din rândurile căreia un personaj nu va fi iertat niciodată: Dimitrie Lecca.

El a constatat cu tristețe că în „*bucuria senină*” a proclamării României ca regat (în 14 martie, 1881, n.ns.) a căzut „*o picătură de amarăciune*”, identificată în persoana „*generalului Dimitrie Lecca, fostul colonel de vânători*”, al cărui act de trădare „*are o umbră fără margini*”.⁵⁴ „*Gura care ar fi putut să-l ierte – amintea Mihai Eminescu – e închisă pentru totdeauna; mâna care i s-ar fi putut întinde cu prietenie și milă, ca odinioară, se preface în țărână. Să se țină minte bine că Vodă Cuza a iertat prin viu grai și în scris tuturor... absolut tuturor, numai colonelului Lecca și altor câtorva nu; nu pentru el personal, ci pentru pata pe care acesta a pus-o pentru vecii vecilor pe steagul țării. E unicul caz în istoria românilor*”. Printr-o înălțare la ordinea ontologică a istoriei și a conștiinței justițiare a acesteia, cuvintele lui Mihai Eminescu au căpătat tăiș sacru: „*Ei bine, fostul colonel de vânători își închipuiește însă că există, nu în România, dar în universul întreg, de la Polul nord până la cel de sud și în curmezișul celor două emisfere, un singur om care să-i datorească răspundere sau să-i mai ceară răspundere? Morților de soiul acesta nu li se datorește, nu li se cere răspundere. Ei sunt afară de cerul omenirii, precum a fost Cain, a cărui faptă e o copilărie pe lângă cea din noaptea de 11 februarie. Dacă acest d. ar fi avut curajul pe care, pretinde a-l avea azi, când orice ființă viețuitoare îl dispensează de răspundere, ar fi sfârșit de-a doua zi după 11 februarie cu sine însuși, pentru a șterge pata de pe niște bieți soldați nevinovați și amăgiți, care fuseseră scoși din cazarmă sub pretextul că «doamna născuse un copil»*”.

Cu tristețe și mare regret constata un adevăr crud, care acoperea o pată pe memoria istoriei naționale: *Au căzut Domni prin rebeliune fățișă a poporului sau a armatei, au căzut prin amicii lor fățarnici; nici un Domn român, absolut nici unul n-a căzut prin trădarea strajei domnești; orice strajă, chiar adversară Domnului, pe cât era strajă au privit în unsul lui Dumnezeu pe oaspetele credinței ei, și oaspeții sunt sfinți chiar pentru popoarele cele mai barbar e, necum pentru cele civilizate*”.

El a apreciat că „*Istoria*” lui Cuza Vodă ar repeta pe cea a lui Tudor Vladimirescu:⁵⁵ „*Dacă vom cerceta istoria răsturnării lui Cuza – a notat el*

⁵⁴ „*Timpul*”, din 18 martie 1881.

⁵⁵ „*Timpul*”, 29 iulie, 1881.

într-un articol (rămas în manuscris), vom afla că aproape toți conspiratorii răsturnării lui Cuza, afară de câțiva amăgiți, erau străini. Străinii au adus un străin”. Pe fond:

- „11 februarie <este> un act de lașitate <și> ceea ce istoria nici unui popor din lume n-a scuzat vreodată e lașitatea”;

- „Mișcarea <de la 11 februarie 1866> care purta în frunte-i stigmatul trădării de Domn (...) cată să aibă în caracterul ei sămânța unor rele și mai mari. De atunci am dat zi cu zi și an cu an îndărăt”;

- „Vor trece veacuri și nu va exista român căruia să nu-i crape obrazul de rușine de câte ori va răsfoi istoria neamului său la pagina 11 februarie și stigmatizarea acelei negre felonii va răsări pururea în memoria generațiilor, precum în orice an răsare iarba lângă mormântul vândutului Domn (...)”.

Mihai Eminescu a continuat să aducă elogiul fostului domnitor, reamintind în ziarul „*Timpul*” din 27 ianuarie 1882 că „*Legea rurală, regulând o mare cestie socială, a pus un capăt neobositelor intrigi ale agitatorilor, cari izbutiseră a aduce în țară o anarhie devenită intolerabilă. Onoarea rezolvării acestei amari cestii revine domniei lui Cuza, sub auspiciile d-lui Cogălniceanu. Aplicarea s-a făcut, lucru extraordinar, fără zguduire.*”⁵⁶

● Pentru apărarea memoriei lui Alexandru Ioan Cuza, el a stat în permanență în poziție de apărare, atacând cu condeiul pe cei care au recurs la mârșava faptă de a-l aresta pe domnitorul ales al țării. Pe aceștia i-a urmărit cu ochii minții, numiți în derâdere „*camarila sau eroii de 11 februarie (...) , cari se răsfață azi în sofalele statului ce împodobesc palatul*”.⁵⁷

● În fața atacurilor tot mai agresive împotriva fostului domnitor, aduse de cei care participaseră la arestarea și detronarea lui Cuza Vodă, Mihai Eminescu i-a apărat memoria cu multă îndârjire, publicând în „*Timpul*” din 27 februarie 1882 un articol în care le-a spus denigratorilor fostului domnitor că nu tăgăduiește „*greșalele lui Vodă Cuza*”, reamintindu-le însă că „*cea mai constantă greșală a lui era pripa, răsărită din silă de temporizare, pe de altă parte orbi am fi și răi români dacă am tăgădui meritele lui. Am înțelege chiar ca să-i arunce mânușa oamenii nepărtinitori; am înțelege-o să i-o arunce viitorul. Trecutul n-are acest drept, căci nu e unul din contemporanii săi care să fie vrednic de una ca aceasta*”.⁵⁸ El a ripostat cu vehemență față de discursul public al lui Vasile Boerescu, ținut la 14 februarie 1882, în sala Ateneului, publicat de oficiosul „*Românul*”. În „*Timpul*” din 27 februarie 1882 a făcut un comentariu sub formă de filipică, scriind din adâncul sufletului său: „*Vor trece veacuri și nu va exista român căruia să nu-i crape obrazul de rușine de câte ori va răsfoi istoria neamului*

⁵⁶ „*Timpul*” din 27 ianuarie 1882.

⁵⁷ „*Timpul*”, 7 februarie 1882.

⁵⁸ „*Timpul*”, 27 februarie 1882.

sau la pagina lui 11 februarie și stigmatizarea acelei negre felonii va răsări pururea în memoria generațiilor, precum în orice an răsare iarba lângă mormântul vândutului Domn.

C-un cuvânt, crima de la 2 mai a fost un act de curaj, cea de la 11 februarie un act de lașitate și istoria scuză cinismul, scuză crimele cari au sinceritatea de-a fi cum sunt, scuză oamenii cari au curajul caracterului și înclinărilor lor, căci ei sunt din lemnul din care se cioplesc oamenii mari, dar ceea ce istoria nici unui popor din lume n-a scuzat vrodată e lașitatea. Și oamenii cari conduceau pe soldat la rușine o știau aceasta, le era frică de soldatul de rând, le era frică de țaranul acesta onest care, cu pumnul lui vârtos, i-ar fi strivit să fi știut unde-l duce. „Doamna a născut un prinț” li s-a zis oamenilor și numai greco – bulgarii ce dezonorau uniforma ofițerească, știau ce e la mijloc”.

● El a criticat, pe bună dreptate, politicile sau deciziile aplicate de Cuza Vodă, motivând însă că acestea nu erau din rea-voință, ci poate „din pripă”, sub presiunea unor conjuncturi externe sau interne. Însă, o explicație aparte a dat-o pentru a caracteriza lovitura de stat din 2 mai 1864 (rămasă în manuscris!). El a subliniat că „lovitura de stat este a lui Cuza. Ca să facă fapte mari. Toată lumea a fost cu dumnealui. Da drepturi națiunii întregi”.

Mihai Eminescu i-a combătut cu argumente pe denigratorii lui Cuza Vodă, care voiau să facă „procesul lui 2 mai”, adică inculparea, judecarea și condamnarea lui Cuza Vodă pentru lovitura de stat din 2 mai 1864. El a făcut apel la legea morală, care spune că: „O armată în campanie se folosește de spioni, dar nu-i decorează, nu face din ei demnitari publici. I-o fi plătind poate, dar îi plătește din fonduri nemărturisite, căci conștiința niciunui popor nu suportă remunerarea publică a trădării și feloniei”. El se adresa politicianilor care au participat la detronarea lui Cuza Vodă, acuzându-i: „Voi ați făcut din felonia nocturnă de la 11 februarie un merit, voi ați arătat prin zilnică pildă că, de fapt, corupția e mijlocul cel mai lesnicios de trai în România”.⁵⁹

● Mihai Eminescu a descris cu amănunte, pentru a rămâne consemnat spre știința generațiilor viitoare, ascensiunea „conspiratorilor” în administrația statului român, cu pretenții de stat democrat: de la Teodor Chiriță – „ceprăzar și vizitiu la droșca aceea cu care a fost deportat Vodă Cuza”, ajuns în comitetul electoral – până la colonelul de vânători, Dimitrie Lecca, înaintat la gradul de general. „Cităm – a scris el, în acest sens,⁶⁰ în exempli grația, pe eroii nocturni de la 11 februarie. În lexiconul oricărei limbi din lume purtarea gardei și-a ofițerilor se numește frângere de jurământ și de onoare militară, felonie. La noi s-a botezat treaba aceasta, «contractul

⁵⁹ „Timpul”, 16 mai 1882.

⁶⁰ „Timpul”, din 21 mai 1882.

sinalagmatic» (...) dacă un oarecine crede că trebuie, să moară pentru o idee, să se hotărească a primi moartea, care-n cazul acesta nu era fizică, ci civilă. Unul singur din acei oameni a avut destul sentiment de soldat pentru înțelegerea aceasta. El a simțit că trebuie să scutească tânăra armată de priveriștea odioasă a rămânerii în rangurile ei, a simțit că existența sa e imposibilă într-un corp constituit pe baza fidelității și onorii ostășești; s-a ascuns și s-a izolat, s-a sinucis cetățenește. Pe ceilalți i-am văzut grămădindu-se înainte, ba șezând în cupeaua suveranului, alături de el... ”

● Mihai Eminescu a judecat epoca sa prin recurs la „răsăritul de soare” al epocii lui Alexandru Ioan Cuza, acuzând-o sub toate determinantele, îndeosebi, din perspectiva moralității vieții politice. El a denunțat opiniei publice o parte dintre politicienii prezentului său ca trădători ai intereselor țării, și, mai ales, pe participanții la complotul detronării domnitorului. „Față cu guvernele economice, modeste, harnice ale Domnilor români de la 1821-1857, față cu guvernul de emancipare politică și socială a lui Cuza Vodă se va-ncepe de-acum înainte, în zilele lui Carol Îngăduitorul, o a doua ediție a fanarioșilor”.⁶¹

● Mihai Eminescu nu s-a aventurat în polemica politică, ci a făcut o distincție netă între autoritarismul național al lui Cuza Vodă și absolutismul liberal al lui Ion C. Brătianu-Vizirul:⁶² „Absolutismul nu este pururea și pretutindenea o nenorocire [...] absolutismul sincer, întemeiat ca atare pe dreptul public al poporului, absolutismul nu se rușinează de sine însuși și care crede că, prin o birocrăție energică, cu învățătură de carte și incoruptibilă, se poate produce mai mult bine decât prin discuțiile adese sterpe ale unor parlamente inculte. Dar a avea un absolutism bazat pe minciuna parlamentară însemnează a avea o companie de exploatare în capul țării, care, păzind cu ipocrizie formele esteriore ale parlamentarismului, e despotică nu în folosul statului și a populațiunilor, ci în folosul [a] o mână de oameni lacomi de avere și moralicește putrezi”.

● Mihai Eminescu a avut cuvinte de apreciere și față de calitățile sufletești al **Elenei Doamna** – soția lui Cuza Vodă –, precum și față de educația primită, care au îndemnat-o să-și dedice întreaga sa viață și avere acțiunilor caritabile.⁶³ Doamna și-a început opera de binefacere la București, patronând Azilul „Elena Doamna” de la Cotroceni, destinat fetelor orfane, și a încununat-o la Iași, unde a lucrat benevol ca infirmieră la spitalul „Caritatea”. A fost un suflet generos, consimțind să-i adopte pe cei doi fii

⁶¹ „*Timpul*”, 25 martie 1883.

⁶² Gheorghe Constantin Nistoroiu, *Cuza în viziunea lui Mihail Eminescu*, în „*Națiunea*”, Serie nouă, Anul IX, p. 1.

⁶³ Vezi, **Dicționarul personalităților feminine din România**, coord. George Marcu, Editura „*Meronia*”, București, 2009.

nelegitimi – Alexandru și Dimitrie –, pe care se spunea că soțul său îi avea cu prințesa Maria Obrenovici, acordându-le întreaga sa atenție, ocupându-se de educația lor și înconjurându-i cu o afecțiune maternă. Elena Doamna a supraviețuit tuturor celor care i-au marcat viața în vreun fel. A împărțit cu stoicism exilul soțului detronat și, după moartea acestuia *i-a păstrat memoria cu un extraordinar devotament*.

• În dezbaterile aprinse privind pregătirea și desfășurarea complotului împotriva lui Cuza Vodă, el a apărat memoria socială a poporului de rând, împins în față de unii politicieni complotiști, pentru a da vina trădării pe „popor”. Astfel, într-un articol rămas în manuscris, el a că „*poporul românesc nu e capabil nici de trădare, nici de infamie (11 februarie n-au fost românii, Candiano grec, Pilat grec, Leca bulgar)*”. Cunoscând caracterul poporului român el scris cu satisfacție (în alt articol rămas în manuscris): „*Constatăm cu adevărată mândrie că între trădătorii militari de la 11 februarie n-a fost mai nici un român, că toți acia erau greci, începând cu fiul făclierului grec de la botoșani. Noi îl credem pe român capabil de cruzime, de hoție la drumul mare, de trădare nu-l credem capabil*”. Dar se știe, la această răsturnare au participat, din umbră, partidul liberal, în special prin acțiunile lui C.A. Rosetti, precum și unii reprezentanți ai partidului conservator.

*

Deci, Cuza Vodă a fost mentorul tainic al ideilor eminesciene privind edificarea României Întregite. Mihai Eminescu l-a considerat unul dintre marii voievozi pe care i-au avut românii, alături de Ștefan cel Mare, Matei Basarab și Mihai Viteazul, afirmând cu tărie și deplin temei: „**Domnul Cuza a fost model de dăruire în slujba României și a românismului**”.

XII. IDENTITATE NAȚIONALĂ/IDENTITATE RUMÂNEASCĂ. – Câteva idei de sociologie etno-spirituală –

MOTO:

„Nu cunosc mândrie mai mare decât să fii român... Sau țara aceasta să fie în adevăr românească, sau nici nu merită să fie”.

Mihai Eminescu

A. REPERE ETNO-SPIRITUALE ALE IDENTITAȚII NAȚIONALE

Sensul și semnificația cuvântului „*Identitate*” (fr. *Identité*, lat. *identitas, -atis*) este definit, de regulă, în DEX, ca „*faptul de a fi identic cu sine însuși*”, dar și „*ansamblu de date prin care se identifică o persoană*”. Aceste două înțelesuri probează complexitatea fondului ideatic al acestui cuvânt, care poate fi interpretat din perspectivă psihologică („*faptul de a fi identic cu sine însuși*”), precum și sociologică („*ansamblu de date prin care se identifică o persoană*”).

Remarci:

• Au trecut peste 100 de ani de când celebrul pictor francez **Paul Gauguin** a lăsat cele trei întrebări cu semnificație testamentară tuturor semenilor săi, precum și generațiilor viitoare: *De unde venim? Ce suntem? și Încotro ne îndreptăm?* De la revoluțiile pașoptiste și până astăzi, în Europa unul dintre cele mai dezbătute subiecte în plan intelectual a fost *identitatea națională*, expresie a victoriei națiunilor asupra imperiilor. La români, preocupările în acest domeniu sunt, în general, cunoscute: de la culegerile de folclor pașoptiste până la dezbaterile televizate ale secolului XXI, numitorul comun a fost și încă este dat de atracția neexplicată îndeajuns a interogațiilor identitare.

• Pentru fiecare om, ca ființă socială, *identitatea* este exprimată, de regulă, de următoarele repere psiho-sociale fundamentale:

- mediul etno-spiritual care întreține nevoia de comunitate;
- organizarea socială cu care se identifică și la care se raportează;
- succesiunea de generații pe care se înșiruie în timp și spațiu;
- vatra de viațuire pe care o amenajează social în mod conștient.

Aceste elemente organice ale stării existențiale sunt încorporate în ceea ce numim „*națiune*”. Ele ne ajută să înțelegem profund:

- ce-am construit și ctitorit în timp istoric;
- ce-am dărâmat și reformat în situații de criză sau situații-limită;
- ce lășăm în urma noastră pentru generațiile care vin după noi.

a. Elemente de sprijin pentru definirea identității naționale

Înainte de fondarea statului național român modern, pentru români din cele două Principate (valahi) erau în uz două documente identitare:

- pentru „*boier*”, răvașul (diploma) de boierie, dată de Voievod, unde era trecut numele și atributul câștigat și recunoscut de Domnie, precedat de particula „*de*” (slavon *ot*), după locul de baștină sau moșia dobândită, cu explicațiile de rigoare privind drepturile și obligațiile boierului față de Domnie și, după caz, față de biserică;

- pentru țăranul liber (moșnean, răzeș) și orășeanul neaservit, ***Certificatul de botez***, eliberat de către preotul parohiei în care a fost botezat, sub propria semnătură și întărit cu sigiliul parohiei, pe baza actului de naștere doveditor, în care erau consemnate biserica în care a fost botezat, numele și prenumele părinților, numele de botez al celui nou-născut și nașul de botez.

Prin acest act au fost reconfirmate condiția socială, religia și limba vorbită de părinții noului născut, precum și religia în care a fost botezat noul-născut.

Aceste elemente erau necesare, dar nu suficiente pentru definirea identității naționale a celui care obținea ***Certificatul de botez***, iar acuratețea actului respectiv depindea de preotul care-l întocmea, îl elibera prin propria sa iscălitură și îl întărea cu sigiliul parohiei.¹

Din epoca modernă, pentru definirea identității în plan socio-politic au devenit relevante, de regulă, trei documente la care se raportează fiecare om, ca ființă socială: „***Certificatul de naștere***”, „***Buletinul de identitate***” – numit astăzi „*Carte de identitate*” și „***Autobiografia***”, numită astăzi „*Curriculum Vitae*”.

● Primul document pe care părintele trebuie să îl primească este ***Certificatul constatator al nașterii***, întocmit și eliberat de unitatea medicală în care a avut loc nașterea. Răspunderea pentru exactitatea datelor consemnate în cuprinsul acestui act revine ***medicului*** care a constatat nașterea și a ***medicului-șef*** al secției unde a avut loc nașterea. În baza acestuia se eliberează ***Certificatul de naștere*** al copilului oricărui dintre părinții săi firești, de către serviciul public comunitar local de evidență a persoanelor sau, după caz, de ofițerul de stare civilă din cadrul primăriei unității administrativ-teritoriale în a cărei rază s-a produs nașterea. În ***Certificatul de naștere*** (legalizat prin număr, data emiterii și locul înregistrării) sunt înscrise: *Numele de familie; Prenumele; Sexul; Data nașterii (ziua, luna și anul); Locul nașterii copilului (comuna, orașul, județul); Părinții (Numele de familie al tatălui, Prenumele tatălui, Numele de familie al mamei, Prenumele mamei).*

¹ Vezi, Leca Morariu, **Eminescu, note pentru o monografie**, Cernăuți, 1943.

● **„Buletinul de identitate”** se eliberează de către structura specializată din Ministerul de Interne, fiecărui **cetățean român** cu domiciliul în România, pentru prima dată la împlinirea vârstei de 14 ani. Pentru aceasta trebuie făcută dovada identității, a domiciliului (a reședinței titularului, după caz) și a cetățeniei române.

În **Buletinul de identitate** (legalizat/legitimată de un *număr, o serie, un Cod Numeric Personal (CNP)* imaginea vizuală (fotografia titularului, recent realizată), sunt înscrise: Numele de familie, Prenumele părinților, Data nașterii, Locul nașterii, Starea civilă (căsătorit, necăsătorit), Domiciliul. *Seria și Numărul* se modifică de fiecare dată când posesorul primește un alt buletin. Recent, „**Buletinul de identitate**” a fost înlocuit cu „**Cartea de identitate**”, pe care nu mai sunt tipărite prenumele părinților, fiind înlocuite de „**cetățenie**”.

● **„Curriculum Vitae”** este definită ca *Scurtă autobiografie (scrisă),* care cuprinde *date referitoare la studii, pregătirea profesională, carieră și situația familială.* În **Curriculum Vitae** sunt înscrise, la capitolul *Date personale:* numele/prenumele, data nașterii, naționalitatea, cetățenia, starea civilă, adresa, modalități de legătură (telefon, fax etc.).

*

Aceste documente cuprind următoarele elemente de definire a **identității**:

- **numele și prenumele** (identitate individuală și apartenență familială);
- **vatra de apartenență etno-spirituală**, cu religia aferentă;
- **naționalitatea** (națiunea la care se raportează omul ca ființă socială);
- **cetățenia** (legătura politico-juridică a omului ca ființă socială, cu statul față de care omul are drepturi și obligații).

Pentru asumarea **identității naționale**, fiecare om, ca ființă socială, trebuie:

- să cunoască, să accepte și să apere mediul social și etno-spiritual în care viețuiește (neam și credință religioasă);
- să-și asume apartenența la națiune și la statul național, prin naționalitate, respectiv prin cetățenie.

*

Astăzi, aceste cerințe pot constitui elemente de revigorare și afirmare a **identității naționale** dacă fiecare om, ca ființă socială, conștientizează:

- **În ce mediu social și etno-spiritual viețuiește generația noastră?**
 - valențele **mediului etno-spiritual național** (credința, religia, biserica);
 - semnificația **„mediului comunitar european”**, construit în perioada „**războiului rece**” în Occidentul Europei și extins spre răsărit după terminarea „**războiului rece**”;

- semnificația și valențele „*Uniunii Europene*”.

Notă: În Uniunea Europeană sunt integrate statele, nu națiunile pe care le administrează, deci, este un mediu socio-politic, în care statele pot decide în numele națiunilor, fără ca acestea să fie consultate.

● **La ce se raportează?:**

- la **organizarea socială** (*națiune*) – prin **naționalitate** (*ethnos*) sau la **entitatea socio-politică** (*cives, populus*)?;

- relația **naționalitate** (român) / **cetățenie** (cetățean român).

Politologul Thierry Maclet afirma recent că „*Universalul în fața căruia indivizii trebuie să se deschidă este mai întâi reprezentat de națiune... Europa, la rândul ei, chiar dacă este mai mare decât națiunea, nu este universală... nici chiar un stat mondial (și a fortiori o piață mondială) nu va fi universal*”.²

b. Răspunsuri la întrebări privind identitatea națională:

1. De ce există o dilemă identitară a Europei comunitare?

- ideologi autoprocamați „*europeni*” au inventat sintagma „*stat-națiune*” sau „*națiune-stat*”, pe fundamentul căreia anumite „*centre de putere*” au construit „*națiuni*” artificiale;

- astfel a fost deformat „*europismului*” – mișcarea de idei ce susține formarea unității europene, pe fundament cultural, economic, politic și social.

2. Ce fel de Europă vrem să construim și cine să o construiască?

- o *Europa* a organizărilor sociale cu fundament creștin? – construită de comunități și organizații sociale cu fundament național?

- o *Europă* a entităților socio-politice? – construită din state confederate și de mari familii politice?

3. Ce semnificație are „cetățenia europeană” în plan identitar?

- sintagma „*cetățenie europeană*” s-a născut pe suportul naționalității asumate de cetățenii fiecărui stat membru, deci a „*cetățeniei naționale*”;

- „*cetățenie europeană*” a fost introdusă de Tratatul de la Maastricht, semnat în anul 1992 și intrat în vigoare din anul 1993;

- „*cetățenia europeană*” este utilizată pentru a desemna, teoretic, drepturile fiecărui cetățean dintr-un stat membru al Uniunii Europene;

- „*cetățenia europeană*” nu înlocuiește cetățenia națională, ci doar o completează.

² Thierry Maclet, **Republica, excepție franceză sau idee universală?**, în *Identitatea, cetățenia și legăturile sociale*, traducere de Livia-Mihaela Părăușanu, Polirom, Iași, 2000, p. 122.

4. Ce relevanță are termenul „român” în Europa comunitară?

- „român” semnifică „naționalitatea”, în sens demografic/ etnografic, dar și juridic – prin apartenența unei persoane la statul român, susținută prin cetățenie;

- conferirea naționalității de „român” este de competența autorităților statului român și nu a *Uniunii Europene* și nici a celorlalte state membre;

- cuvântul „român” este adesea considerat atribut (cu sens peiorativ) în medii politice comunitare, în funcție de context și de interes geopolitic.

5. Ce înseamnă „român european”?

- sintagma „român european” a fost impusă de adepții „europeismului”;

- marchează interesul de construire a sentimentului *identității europene*;

- elimină identitatea etno-spirituală, deci națională, și acordă prioritate identității cultural-europene, adică identității comunitare.

6. Ce fel de tip uman se creează în Europa?

- de la Oceanul Atlantic la munții Ural se creează *homo comunitarius*, opus doar în tendință fostului „*homo sovieticus*”;

- acesta își extrage esența din fondul etnic al națiunilor arealului european, la care se adaugă exodul masiv de imigranți din afara acestui areal;

- noul tip uman este construit pe așa-numitul drept la liberă circulație.

7. Cum se încearcă „europenizarea românilor”? „De o sută de ani – constata Liviu Rebreanu – se propovăduiește „europenizarea” noastră pe toate cărările. Oameni de Stat, scriitori, filosofi, artiști, încântați de binefacerile civilizației, ne-au impus tot ce s-a făcut aiurea în mod organic. Avem Constituție belgiană, legi franceze, parlamentarism britanic, literatură futuristă, pictori expresioniști, democrație, capitalism... Avem de toate și, totuși, simțim toți că n-avem nimic. Constituția noastră belgiană, legile noastre franceze, parlamentarismul nostru britanic au rămas vorbe goale, care se repetă papagalicește la întruniri și prin ziare; literatura și artele, cu cât mai extravagante, cu atât mai izolate și fără nici o înrăurire asupra celor cărora se adresează: democrația noastră nu trăiește decât în ideologia câtorva naivi, precum capitalismul nostru e un nume nou pentru vechea robie a celor mulți de către o mână de îndrăzneți”.³

10. Este nevoie de identitate națională în spațiul comunitar european?

- fostul prim-ministru al Israelului, Shimon Peres, a vorbit de națiunea evreiască, obligată să-și creeze și să-și mențină o „elită determinată”, concluzionând că: „toți evreii trebuie să vorbească limba ebraică”. „Astăzi –

³ Liviu Rebreanu, **Europeism sau românism?**, în revista „*România*”, nr. din 31 ianuarie 1924.

constata Shimon Peres – *nu mai există suveranitate din punct de vedere economic. Granițele își pierd însemnătatea strategică. Iar din perspectiva științifică, doar globul și universul sunt relevante. Ce ne rămâne nouă? Cultura și memoria istorică exprimate în limba strămoșească. O țară nu este numai teritoriul dinăuntru unor granițe, ea însumează și o identitate spirituală și morală. Avem datoria să ne apărăm moștenirea cu aceeași îndârjire cu care ne-am apărât pământul*”.⁴

11. Se vor forma *Statele Unite ale Europei*?

- adepții comunitarismului lucrează la crearea unui suprastat cu instituții pentru guvernare continentală și la demolarea statelor naționale;

12. „*Identitatea națională*” revine ca problemă de maximă relevanță?

- **John Naisbit** afirma că „*În viața de toate zilele, cu toate că participăm la o economie globală tot mai interdependentă, mă aștept la o renaștere culturală și lingvistică. Pe scurt, suedezii vor deveni mai suedezi, chinezii mai chinezi. Iar francezii, deie Domnul, mai francezi*”.⁵

- **Samuel Huntington** este convins că inclusiv societatea americană poate preveni „*amenințările recurente*” la adresa existenței sale „*înnoindu-și vitalitatea și identitatea*”. El crede că „*americani ar trebui să-și asume din nou cultura anglo-protestantă, tradițiile și valorile, care, timp de trei secole și jumătate, au fost îmbrățișate de americani, indiferent de rasă, etnie și religie, și care au constituit izvorul libertății, unității, puterii, prosperității și ascendentului lor moral ca forță a binelui în lume*”.⁶

13. Cum va fi organizată Europa?

- francezul **Phillipe Seguin** îi îndemna astfel pe actualii arhitecți ai Europei politice: „*Dacă noi organizăm Europa, să o organizăm pornind de la realități. Și realitățile Europei sunt națiunile care o compun*”.⁷

*

În actualul context geopolitic, cu tendințele sale globalizante, matricea identității noastre naționale este și vor rămâne **credința** și **cultura**, pe care trebuie fiecare om – ca ființă socială – să le apere și să le promoveze.

⁴ Apud Nathan Gardelo, **Schimbarea ordinii globale**, traducere din limba engleză de Marius Conceatu, Editura „Antet”, București, 1998, p. 268-269.

⁵ John Naisbit, **Megatendințe**, Editura Politică, București, 1989, p. 125.

⁶ Samuel P. Huntington, **Cine suntem? Provocările la adresa identității naționale americane**, traducere Nicolae Năstase, Editura Antet, București, 2005, p. 8.

⁷ Phillipe Seguin, **Discours pour la France**, Grasset et Fosquelle, Paris, 1992, p. 29.

B. IDENTITATE RUMÂNEASCĂ EXPRIMATĂ PRIN ETNOS, LIMBĂ ȘI IMAGINE DE SINE

Acesta este adevărul istoric pe care Mihai Eminescu s-a simțit dator să-l încrusteze pe răbojul veșnicei aduceri aminte. Aproape că nu-i neam care a invadat vatra rumânească să nu fie identificat și înscris în cărțile noastre de istorie, cu epitete de laudă sau de hulă. Astfel, auzim de goți, huni, slavi, avari, bulgari, unguri, pecenegi, uzi, cumani, tătari, țigani (*indoeuropeni*), turci, austrieci, ruși, majoritatea acestor neamuri revărsându-se cu mare violență asupra băștinașilor vetrei Daciei getice. Însă, de peste 500 de ani, de la cronicarul Grigore Ureche încoace, de când se înșiruie letopisețele ca mărgelele pe ață și apoi cărțile de istorie, precum anii pe scara timpului, unii semeni de-ai noștri încă n-au găsit răspunsul la întrebările:

a. Cine suntem, de unde venim și încotro mergem?

Încercăm, vegheați de spiritul lui Mihai Eminescu, să formulăm un proiect de RĂSPUNS-SINTEZĂ la întrebarea: *Cum ne definim prin etnos, limbă și imagine de sine în fața propriei noastre conștiințe, dar și în fața altor neamuri?*

1. Numele neamului de la capătul și începătura moșilor

Numele neamului românesc a însoțit neamul, ca însemn identitar, de la capătul și începătura moșilor și a fost asumat de la Facerea Lumii lui. În vremuri imemorabile, vechea Europă, Asia Mică și nordul Africii au fost locuite de „*pelasgi*”/„*valahi*”. Aceștia au constituit *capătul și începătura moșilor seminției rumânești* și simbolul statorniciei *geților daci* în vatra etno-spirituală a neamului carpato-danubiano-pontic. Primii mari conducători au fost **Uran** (*ANU / Montu / PELASGUL / VALAHUL*) și **Saturn** (*OMU / DACUL*). Aceștia au fost zeificați în spațiul carpatic, iar legile, moravurile și religia impuse de aceștia au fost diseminate în toată lumea „*pelasgă*”/„*valahă*”.

Băștinașii (*moștenii*) vechii Europe și-au marcat vatra de viețuire, și-au construit o identitate proprie și s-au afirmat între neamurile vechii Europe și noii Europe prin cele 4 etnonime nemuritoare: **valah, get, dac, rumân**:

• „VALAHIA” / „VALAH”:

- derivă din „*pelasg*” – identificat de mitologie cu „*Uranus*” (adică Însuși *Cerescul, Divinul, Alesul*), „*fiul Geei*” (**Mama-Pământ, Muma-Mare**) – sau, după alte tradiții, cu „*fiul Istrului*”; el însuși a fost numit „*Anu*”, „*Montu*” („*Munteanul*”) sau „*Cel Negru*”;

- numele „VALAH” / „VOLCH” a fost conferit titanului **Typhon**, fiul lui Saturn, semnificând rege („*stăpân de oameni*”, „*stăpân de moșie*”);

- etnonimul „**Valahi**” a semnificat *Oamenii Pământului / Oamenii Locului / Cei născuți din Pământul Negru*, adică băștinașii, stăpânii moșiei; pentru prima oară etnonimul băștinașilor vechii Europe –, „**valah**” („*volos*”) –, a fost menționat în poemul *Iliada* de către Homer, în secolul IX î.Chr. (*arimii pelasgi*);

- „**VALAHIA**” a semnificat dintru început *vatra (aria) de viețuire, moșia, pământul locuit și apărat de băștinașii vechii Europe*; existența „**VALAHIEI**”, cu semnificația „*Pământul cel Negru*”, „*Pământul cel bogat / darnic / mănos*” („*Eden*” / „*Grădina Maicii Domnului*” / *Raiul pe Pământ*”), a fost pomenită în „*Cartea genezei*” din Biblie, sub forma de „**Havila**”,⁸ – „*grădină în Rai*”;

- pe vatra împărăției „*pelasge*”/„*valahe*”, adică în spațiul carpato-danubiano-pontic s-au născut și au ființat „**Valahiile**” –, ca forme de organizare politico-statală specifică „*oamenilor locului*”;

- numele „*Valahia*” a fost moștenit peste milenii în numele țării rumânești „*Muntenia*” (pentru „*Valahia*” sud-carpatică sau „*Țara Muntenească*”);

• „**DAC**” datează din vremuri legendare, semnificând:

- descendența din *Dokius* – „**DACUL**” – supranumele lui Saturn (*Omu*), „*fiul Cerului*”, *regele titanilor* sau al străvechii boierimi de la *Oceanos Potamos*;

- expresia puterii „*valahilor*” de a-și afirma descendența din zei Cerești, de a-și apăra *boieria* (nobilitatea), precum și de a-și exprima dorința permanentă de libertate și credința neclintită în *nemurire*;

• „**GET**”:

- este legat organic de „**Gaeaa**” – **Mama-Pământ, Muma-Mare**, semnificând „**Copiii Gaeii**” și ai lui *Uranus* (Montu), adică „*Cei îndrumați și ocrotiți de Gaeaa*”;

- a fost moștenit de „*pelasgi*”/„*valahi*” de la „*giganții*” cei divini și păstrat cu înțelesul de „*Oamenii Locului*”, „*Copiii Pământului*” – adică „*pământeni*”, „*băștinași*”.

• „**RUMÂN**” („**RUMUN**”):

- semnifică *seminția* (adică „*nația*”), fiind moștenit din „**RAMI**”/ „**ARIMI**”/ „**RAMANI**”/ „**RUMUNI**”, adică „*Cei de-o credință și de-o lege*”, „*Cei care se închină lui Rama*” (*Raman*) – *Zeul-Soare* (*Sol Lomonius*);

- a definit din vremuri străvechi *seminția vetrei carpato-danubiano-pontice* – definită prin succesiune de generații, limbă unitară exprimată prin grai viu și în scris (*sanscrita* – „*limba sfântă*” / „*limba zeilor*”), precum și identitate asumată.

⁸ Marin Scorobete, *Dacia edenică*, Editura „*Renașterea*”, Cluj-Napoca, 2006, p. 41.

Deci, pentru neamul primordial al vechii Europe:

- *băştinaşii sunt geţi (dar şi, deopotrivă, daci);*

- *mândria, nobilitatea şi libertatea sunt cu precădere dacice!*
(*tustrele sunt, deopotrivă, getice şi dacice*);

- *moşia este pelasgă/valahă (totodată este geto-dacică);*

- *seminţa este rumânească (românească).*

Băştinaşii vetrei „*Daciei getice*” i-au întâmpinat pe migratori de multe ori cu ghioaga, dar uneori cu pâine şi sare, spunându-le că, **NOI**:

- de pământ suntem **VALAHI** –, adică „*Cei născuţi aici, pe vatră*”,
din pământul negru, de la *facerea Lumii*;

- de seminţie suntem **RUMUNI** –, adică „*Ne închinăm Soarelui*”,
zeul nostru protector, de la *capătul şi începătura moşilor*;

- de baştină suntem **GEŢI – Get-Beget** –, adică „*băştinaşii vetrei*”,
Copiii Mamei Gaeae, Mama-Mare, Mama- Pământ;

- de viţă şi porodiţă suntem **DACI** –, descendenţi din titanul *Saturn*,
adică „*Monteni*”, *neam de oameni liberi, nobili, viteji, nemuritori.*

2. Limba rumânească – pecetea ancestrală a neamului

Vorbim oblu: Limba română este muma limbii latine

(adevăr-axiomă străbătând milenii ca o săgeată getică)

<p>„<i>Geţii, cu multă vreme înainte de întemeierea Romei aveau scriere, căci ei cântau faptele de vitejie ale eroilor lor în ode scrise şi acompaniaţi la fluier; aşa ceva s-a înfăptuit de către romani la multă vreme după ei</i>”.</p> <p>Cato Major (234-149 î.Chr).</p>	<p>„<i>Dacii mă cunosc, ei vorbesc o limbă barbară, de idiomă latină</i>”.</p> <p>Horăţiu, poet roman (65-8 î. Chr.)</p>	<p>„<i>Grecii numesc limba latină – limba pe care o vorbesc scii</i>”.</p> <p>Papa NICOLAE I (anul 865 d.Chr.)</p>
<p>„<i>Limba latinească în adevăr se trage din acest grai (primordial), iar celelalte limbi, mai ales rumuna sunt acest grai.</i> <i>LATINEASCA este departe de a fi trunchiul limbilor care se vorbesc astăzi (aşa-zisele limbi</i></p>	<p>„<i>Păziţi-vă limba mai mult decât lumina ochilor...</i>”</p>	<p>„<i>Limba rumunilor n-a putut fi extirpată deşi sunt azezaţi în mijlocul atâtor neamuri de barbari şi aşa se luptă să nu o părească în ruptul capului, încât nu s-ar lupta pentru o viaţă</i></p>

<p><i>latine), aş zice că ea latina, este cea mai nouă dintre toate”.</i></p> <p>D’Hauterive (Memoriu asupra vechii și actualei stări a Moldovei la 1787)</p>	<p>Sfântul Ioan Gură de Aur (347-407 d.Chr.)</p>	<p><i>cât pentru o limbă”.</i></p> <p>Anton Bonfiniu (1457-1502)</p>
<p><i>„Dachii prea veche a lor limbă osebită având, cum o lăsară, cum o lepădară așa de tot și luară a romanilor, aceasta nici să poate socoti, nici crede...”</i></p> <p>Constantin Cantacuzino (1639-1716)</p>	<p><i>„De aceia, măcar că ne-am deprins a zice că limba românească e fiuca limbii latinești, adecă acei corecte, totuși dacă vom avea a grăi oblu, limba rumânească e muma limbii cei latinești.”</i></p> <p>Petru Maior Istoria pentru începutul românilor în Dacia (1812)</p>	<p><i>„Nu limba română este o limbă latină, ci limba latină este o limbă românească”.</i></p> <p>Miceal Ledwith (fost consilier al Papei Ioan Paul al II-lea)</p>

3. Cum ne raportăm la „eul etno-spiritual” al neamului?

Pentru a ține minte cine-au fost moșii și strămoșii noștri, cum să ne raportăm la „*eul nostru etno-spiritual*”, dar și la noi înșine, și cum să evaluăm starea nației noastre, pentru a o feri de primejdii, cerem ajutorul lui Mihai Eminescu, dascălul nostru de conștiință. El este patriarhul limbii române, poetul României eterne, sociologul României moderne și Înainte-Mergător pe calea făuririi României Mari. La vremea lui, Mihai Eminescu spunea: „*Fără eu nu există Dumnezeu, fără ochi nu e lumină, fără auz nu e cântec. Ochiul e lumina, auzul e cântecul, eu e Dumnezeu. Națiunea mea e lumea*”.

3.1. Ce-a scris Mihai Eminescu privitor la sine?

- Precum se știe, în vara anului 1866, Mihai Eminescu a pornit pe drumul destinului, de la Ipotești la Cernăuți, apoi de la Cernăuți prin Vatra Dornei, la Blaj și Rășinari, ajungând, din instinct de neam, la București („*Bucolia*”, „*Orașul Bucuriei*”, la fel de vechi ca neamul). Atunci, străinii văzându-l în haine ponosite și rupte la încheieturi, flămând, îngândurat, neajutorat, nevoiaș, slab, suferind, l-au crezut că-i **RUMÂN**, căci erau vremuri când românul băștinaș, după vremuri vechi de demnitate națională și mărire, ajunsese să fie privit de alogeni aciuți în vatra vechii Daciei ca

„străin în țară străină”. Însă, după ce au aflat ce inteligență lucra în creierul său veșnic în alertă, destui binevoitori, neștiutori sau pizmași i-au căutat alte origini. În mintea acestora, **Mihai Eminescu** nu putea fi român, pentru că era prea deștept față de cei de primprejur, și prea neplecat față de nevolnicii cei puternici.

Astfel, străini de neam, i-au reinventat originea, păcălind o perioadă și pe unii români nativi, deci autentici. Din aceste basne rezulta că **Eminescu** era (în ordine alfabetică):

- **albanez** (după presupunerea inițială a lui **Ioan Slavici**);
- **aromân** (potrivit criticului literar interbelic, **D. Caracostea**);
- **armean** (conform scenariului profesorului bucovinean **Peter Tomaschek**);
- **bulgar** (după **Al. Macedonski**, adversarul său cel mai aprig);
- **evreu** (potrivit unei aluzii a lui **Augustin Z. N. Pop**);
- **neamț** (cum credea un oarecare **Gheorghe Isăcescu** din Botoșani);
- **polonez** (după părerea profesorului **Leca Morariu**);
- **sârb** (potrivit paharnicului moldovean Constantin Sion);
- **suedez** (conform unei schițe biografice semnate de **Gheorghe Nicoleanu**, redactor la revista „*Fântâna Blanduziei*”);
- **tracic** (**George Sanda** – nume atestat pe pământul Dobrogei);
- **turc** – prin strămoși veniți din *Orient* respectiv din **Turcia**, pripășiți în **Moldova** de nord;
- **turc pe jumătate** – dintr-un un negustor turc răzlețit în **Moldova**, însurat cu o româncă;
- **ucrainean** (rutean), întrucât satul **Călineștii lui Cuparencu**, în care au descins primii **Eminovici**, a fost colonizat, după anexarea **Bucovinei** de către **Imperiul Habsburgic**, cu ruteni din **Galiția**.

● Primul care a menționat etnicitatea lui **Mihai** a fost, se pare, **Mihail Pascaly**, actorul și directorul trupei de teatru cu același nume. Într-o scrisoare pe care a adresat-o în vara anului 1868, lui **Grigore Bengescu**, directorul *Teatrului cel Mare* din **București**, acesta a scris: „*Îmi iau libertatea să-ți recomand pe aducătorul acestei epistole: om al literelor și bun român. Domniei-tale dar și-l recomand. Este un străin român din Moldova, cu studiile terminate în Cernăuți, foarte cult, foarte studios, cu cunoștințe minuțioase de literatură germană și română. Este sărac și pe drumuri, l-am avut sufler la mine: pe lângă știință este laborios, activ, exact și foarte cumsecade*”.⁹

Deci, **Mihai Eminescu** era „român din Moldova”, „bun român”.

● **Mihai** a fost conștient că „*Ne ținem grapă de părinți, ce neam de neamul lor au fost români... scriitorul acestor știri e însuși neam de țărani... și a ținut carnea plugului pe moșia părintească*”. La o calomnie proferată

⁹ Ioan Massoff, **Eminescu și teatrul**, EPL, București, 1964, p. 78-79.

de un român „altoit”, a răspuns astfel: „... el nu mă oprește de-a fi dintr-o familie nu numai română, ci și nobilă neam de neamul ei – să nu vă fie cu supărare – încât vă asigur că între strămoșii din Țara de Sus a Moldovei, de care nu mi-e rușine să vorbesc, s-or fi aflând poate țărani liberi... ”.¹⁰

3.2. Ce a scris Mihai Eminescu despre neamul nostru?

● Despre străvechimea și fizionomia neamului

Mihai Eminescu a fost ziarist de mare anvergură, deci sociolog al vremii și neamului, dar unii semeni de-ai noștri l-au etichetat pe nedrept cu sintagma de „scriitor politic”. Percepția privind „neamul său” a fost concentrată în „Curierul de Iași”, din noiembrie 1876 (deci la 26 de ani),¹¹ pe care îl reproducem, pentru aducere-aminte: „Constatam mai înainte de toate ca românii nu sunt nicăiri coloniști, venituri, oamenii nimănui, ci pretutindena unde locuiesc sunt autohtoni, populație nepomenit de veche, mai veche decât toți conlocuitorii lor. Căci dacă astăzi se mai ivește câte un neamț singular care caută să ne aducă de preste Dunăre, nu mai întrebăm ce zice un asemenea om, ci ce voiește el. Nici mai este astăzi cestiunea originii noastre, abstrăgând de la împrejurarea că o asemenea interesantă cestiune nu este de nici o importanță. **Daci sau romani, romani sau daci: e indiferent, suntem români și punctum**”.

„Nimeni n-are să ne-nvețe ce-am fost sau ce-am trebui să fim; **voim să fim ceea ce suntem – români**. A mai discuta asupra acestui punct sau a crede că frica de ruși ne-ar ademni să ne facem nemți sau vice-versa sau, cum cred ungerii, că de frica acestor doi ne-am putea găsi flatați să ne con-topim cu nația maghiară, toate acestea sunt iluzii de școală; limba și naționalitatea românească vor pieri deodată cu românul material, cu stingerea prin moarte și fără urmași a noastră, nu prin desnaționalizare și renegațiune”.

„A persecuta naționalitatea noastră nu însemnează însă a o stinge, ci numai a ne vexa și a ne învenina împotriva persecutorilor. Și-apoi ni se pare că nici un neam de pe fața pământului nu are mai mult drept să ceară respectarea sa decât tocmai românul, pentru ca nimene nu este mai tolerant decât dânsul. Singure țările românești sunt acelea în care din vremi străvechi fiecare au avut voie să se închine la orice d-zeu au vroit și să vorbească orice limbă i-au plăcut. Nu se va găsi o țară în care să nu se fi încercat de a face prozeliti din conlocuitorii de altă lege ori de altă limbă; hughenoșii în Franța, maurii în Spania, polonii față cu rutenii, ungerii cu românii – toți au încercat a câștiga pentru cercul lor de idei populațiile

¹⁰ August Z.N. Pop, „Pe urmele lui Eminescu”, Editura Sport-Turism, București, 1978, p. 12.

¹¹ Reprodus din Tudor Nedelcea, „Eminescu istoric”, Fundația „Scrisul Românesc”, 1998.

conlocuitoare și aceasta prin presiune, cu de-a sila; românul privește c-un stoicism neschimbat biserica de rit catolic, atât de veche în Moldova, și nu i-a venit în minte să silească pe catolici de a deveni orientali; lipovenii fug din Rusia și trăiesc nesupărați în cultul lor pe pământul românesc, apoi armenii, calvinii, protestanții, evreii, toți sunt față și pot spune dacă guvernele românești au oprit vro biserică sau vro școală armenească, protestantă sau evreiască. Nici una. Ni se pare deci că pe pământurile noastre strămoșești, pe care nimene nu le stăpânește jure belli, am avea dreptul să cerem să ni se respecte limba și biserica, precum le-am respectat-o noi tuturor”.

Concluzii-răspuns la întrebări cu fundament etno-spiritual: Apelăm la ajutorul lui Mihai Eminescu!

● Cine/ce suntem?

- „*Suntem români și punctum. Nimeni n-are să ne învețe ce am fost sau ce-am trebui să fim, voim ceea ce suntem «ROMÂNII»*”.

- „*O țară care ar apuca pe căile americanismului deplin, devine indiferentă pentru român și devine cel mult o expresie geografică, o firmă, un hotel, nu o patrie, nu un stat național*”.

- „*Țăranul este într-o țară clasa cea mai pozitivă din toate cea mai conservatoare în limbă, port, obicei, purtător al istoriei unui popor, nația în înțelesul cel mai adevărat al cuvântului*”.

● Despre conducerea țării: „bună țară, rea tocmeală”

- „*Conducerea țării e pe mâna stâlpilor de cafenele, partidele au ajuns stat în stat, oamenii lipsiți de merit trăiesc din politică și prin politică, o clasă dominantă sa format din oameni neproductivi, clasele pozitive sunt doar o masă impozabilă și exploatabilă*”.

- „*Acești oameni declasați sunt totodată instrumentele cele mai bune, pentru că sunt cele mai coruptibile cu care se servesc străinii pentru a exploata țara, populațiile ei autohtone*”.

- „*E curios într-adevăr de-a vedea cum un popor ca al nostru căruia Dumnezeu i-a dat oase destul de proporționate și o istociune îndestul de vie, și-a prefăcut tocmai, adunarea în care ar fi trebuit să trimită tot ce are mai bun, într-un fel de menajerie de curiozități etnologice și zoologice, a cărei exemplare gândesc și vorbesc tot atât de ciudat pe cât de ciudat arată*”.

- „*În statul nostru demagogic, o oligarhie istorică nu se mai poate stabili la noi: țara a ajuns pe mâna unor declasați din pricina cărora rasa degenerază, parazitismul e în floare, intriga și minciuna sunt mijloacele de ajungere oricât de sus*”.

- „Statul demagogic devine o unealtă în mână politicianilor. Statul demagogic nu are respect pentru popor, pentru sănătatea lui, pentru tradițiile lui, e statul egoismului. Statul demagogic e un mecanism fără moralitate, fără suflet, fără ideal”.

● Despre „bolile nației”

- „Izvorul întăritor al istoriei naționale, iubirea de limbă, de datini și de popor sunt înlocuite la tinerime și ceilalți prin romane franțuzești și cântărețe pribege ale cafenelelor străinității. Un aer bolnăvicios de corupție, de frivolitate, de câștig fără muncă a cuprins plebea noastră roșie și infectează chiar sfera ce rămăsese neatinsă de acest spirit. A crede că o reacție puternică, în sensul național și istoric al cuvântului, ar mai cu puțință la noi în țară, ar însemna a se face jertfa unei deșarte iluzii”.

- „Înainte negrei străinătăți, care împânzește țara, cad codrii noștri seculari și, împreună cu ei, toată istoria, tot caracterul nostru. Moartea, descreșterea populației îndeplinește apoi restul: stârpirea fizică a neamului românesc. E deci... iubirea de adevăr din partea feluriților monștri adversari politici de-a nu mai vedea altă cauză de rele în țară, decât reacțiunea. Și cu toate acestea ar trebui să știe toți că dac-am fi închipuiți și dacă n-am ști bine că nu există nici puțința unei adevărate reacțiuni în țară am trebui să fim măguliți de acest epitet”.

- „Pretutindeni demagogia avidă după putere și după voturile alegătorilor, exagerează foarte chestiunile în paguba țării și a populației respective și c-o superficialitate vrednică de inferioritate intelectuală a acestui soi de oameni crede a putea seca, mări și pustii țări printr-o trăsătură de condei”.

- „Popoarele condamnate la nefericire precum pare a fi cel al nostru ajung a renunța la individualitatea lor, ajung la dorința de a scăpa de ele însele. Scrieri cosmopolite și nihiliste din pene române încearcă a dovedi deja că sentimentele de patrie și naționalitate sunt mofturi”.

- „Românii au nenorocirea de a nu avea încredere în puterile lor proprii, noi nu ne-am convins încă, de fapt, că puterea și mântuirea noastră în noi este”.

● Despre „starea nației”

- „O națiune din sânul căreia nu se ridică oameni de muncă binecuvântată, ci paraziți ce debitează fraze, e o națiune pe care o așteaptă ruina și demoralizarea”.

- „E condamnat acest popor ca paginile istoriei lui să fie mânjite de indivizi străini, fără ca aceștia să justifice prin muncă sau inteligență o asemenea suplaritate”.

- „Cu cât țara se saturează cu elemente străine cu atât ea decade economic, intelectual și moral”.

- „Mizeria materială și morală a populațiilor, destrăbălarea administrației, risipa banului public, cumulumul păsurilor, corupția, toate acestea n-au a face, la dreptul vorbind, cu cutari sau cutari principii de guvernământ”.

- „Patria un otel, poporul o amestecătură, biserica un teatru pentru politicieni, țara teren de exploatare pentru străini, viața noastră publică o ocazie pentru ilustrarea și ridicarea în sus a „imigrațiunii” din câteși patru unghiurile lumii”.

- „Românii nu mai sunt o națiune, ci o adunătură de naționalități, negoț, funcții publice, proprietate funciară toate foiesc de numiri străine, cărora li-i de România cum ni-i nouă de China”.

- „Oare un popor care vede guvernul reprezentat de indivizi atât de venali și atât de mojici poate să mai aibă conștiință de stat și respect de lege, în existența cărora nici nu crede ?”

- „Oare să fim un popor atât de bătrân încât să fi pierdut memoria trecutului, să nu știm că numai în trecut și în păstrarea elementelor educative ale istoriei române e rădăcina spornică a viitorului ?”

● Care sunt „datoriile românilor”: Ce-i de făcut?

- „Fiecine și mare și mic datorește un echivalent de muncă societății în care trăiește”.

- „Munca este legea lumii moderne, care nu are loc pentru leneși”.

- „Fără a vărsa o picătură de sânge, fără muncă, fără inteligență, fără inimă, străinii pun mâna pe un pământ sfânt a cărui apărare ne-a costat pe noi râuri de sânge, veacuri de muncă, toată inteligenta noastră trecută, toate mișcărilor cele mai sfinte ale inimii noastre”.

- „Iubește acest popor blând, omenesc pe spatele cărui diplomații croiesc hărți și războaie, zugrăvesc împărații despre care lui nici prin gând nu-i trece”.

- „Patriotismul, cu toate acestea, nu este iubirea țărânei, ci iubirea trecutului, fără cultul trecutului nu există iubire de țară”.

- „Politica lingăilor trebuie lăsată pe seama lingăilor pe flamura românilor trebuie scrise pur și simplu vinetele noastre”.

- „Trebuie să simțim și să ne înțelegem cu acuratețe, unul pe altul, pentru ca să facem de rușine viclenia inamicilor noștri comuni, a căror țintă rămâne totdeauna aceeași și care nu vor nimic mai puțin decât de a ne dezbină totdeauna”.

*

Las comentariile specialiștilor în geopolitică!

1 noiembrie 2017

(<https://www.bzi.ro/pelasgii-stramosii-comuni-ai-dacilor-si-egiptenilor-788165>)

**Cum ne definim prin etnos, limbă și imagine de sine
în fața propriei noastre conștiințe, dar și în fața altor neamuri?**

XIII. DETRONAREA LUI CUZA VODĂ PRIN COMLOT ȘI TRĂDARE

MOTO:

„Vor trece veacuri și nu va exista român căruia să nu-i crape obrazul de rușine de câte ori va răsfoi istoria neamului său la pagina lui 11 februarie și stigmatizarea acelei negre felonii va răsări pururea în memoria generațiilor, precum în orice an răsare iarba lângă mormântul vândutului Domn”.

Mihai Eminescu

Pe fondul începutului unei stări de anarhie care-și făcuse drum în viața politică și socială, precum și a slăbirii activității de obținere a informațiilor de către organismele specializate create de **Cuza Vodă**, adversarii săi au început să prindă curaj și să se organizeze în vederea detronării acestuia. În acest context, marii moșieri, în majoritate francmasoni, au organizat agitații cu ocazia reuniunilor Lojii „*Steaua Dunării*” din **București**. Aceștia, nemulțumiți de guvernarea lui **Cuza Vodă** au organizat un complot, cu scopul de a-l detrona. **Cuza Vodă** a aflat și a interzis funcționarea lojii, începând din anul 1865, fără a lua și alte măsuri împotriva complotiștilor. Deci, el și-a obligat propria *lojă* să-și înceteze activitatea, sub pretextul că nu fusese oficializată fondarea sa la **București**. Pentru a evita luptele intestinale, conspiratorii, de comun acord, au decis să ofere *coroana României* unui prinț străin, și el mason – **Carol I de Hohenzollern**“.

1. Pregătirea politico-militară a detronării lui Cuza Vodă

În iunie 1865, opt importanți lideri politici (**Gr. Brâncoveanu, I.C. Brătianu, C. Brăiloiu, D. Ghica, I. Ghica, C.A. Rosetti, Gh. Știrbey, A. Panu**) au semnat actul secret de constituire a ceea ce avea să se denumească de unii „*Monstruoasa coalțiție*”. În esență, semnatarii se legau, sub cuvânt de onoare, să aducă, în caz de vacanță a tronului, un principe străin dintr-una din familiile domnitoare din Occident, așa cum se stabilise inițial, prin alegerile din 1857, decizia Divanurilor ad-hoc din 1858 și Adunarea de la **Iași** din 5 ianuarie 1859. Majoritatea sau toți aceștia erau francmasoni. De pildă, **I.C. Brătianu** a fost inițiat ca și fratele său, în anul 1846 la **Paris**, în Loja „*Ateneul Străinilor*”. Tot acolo s-a afiliat Lojii „*Trandafirul Perfectei Tăceri*”, în care i s-a acordat, la 14 iulie 1847, gradul de *Maestru*. În anul 1848, era afiliat Lojei bucureștene „*Frăția*”, după care s-a reîntors la **Paris**,

unde a fost arestat după câțiva ani pentru participare la atentatul împotriva lui **Napoleon al III-lea**. S-a întors în **București** și a fondat, în anul 1857, alături de alți „frați” reveniți și ei din exil, Loja „**Steaua Dunării**”.

În vara anului 1865, opoziția, profitând de plecarea lui **Cuza Vodă** la băi, la **Ems**, în **Germania**, pentru că era bolnav de plămâni și de inimă, a încercat să pună mâna pe putere.¹ În dimineața zilei de 3 august 1865, în **București** a izbucnit o revoltă „spontană” a precupeților din **Piața Mare** a orașului, cărora li s-au adăugat și alți negustori, în special cei de tutun. Răzmerița a luat amploare prin aportul unor „bande de turburători”, care se formaseră în diferitele zone ale orașului. Localul municipalității a fost luat cu asalt și devastat, iar câțiva complotiști au incendiat Primăria din **București** și au aruncat arhiva orașului în **Dâmbovița**. Represiunea a fost dură, fiind aruncată împotriva răzvrătiților întreaga garnizoană a **Bucureștilor** (artilerie, infanterie și cavalerie). Generalii **Ioan Emanoil Florescu** și **Savel Manu** au ordonat soldaților să tragă asupra rebelilor. Liniștea a fost restabilită cu prețul vieții a 20 de oameni și a mai multor răniți. Liberalii l-au acuzat pe **Cezar Librecht** că a pus la cale „răzmerița”,² pentru a pune la încercare loialitatea membrilor guvernului și a se edifica asupra adversarilor Domnitorului.³ După ce s-a întors din **Germania**, **Cuza Vodă** a fost informat despre evenimentele petrecute în țară în lipsa lui. Domnitorul a încercat să-i domolească pe rebeli și i-a demis pe cei doi generali, însă, în loc să liniștească spiritele, a amplificat tensiunile în viața politică.

Cuza Vodă a aflat despre uneltirile unor grupuri ostile, cu sprijin din partea unor Mari Puteri europene, în primul rând, **Austria**, care pregătea, în ascuns o intervenție armată pentru desfacerea unirii celor două Principate. De aceea, a luat măsuri de prevenire a unei intervenții armate, dar mai ales de protecție a instituțiilor statului, precum și a propriei persoane. Astfel, în anul 1865, în cadrul **Marelui Stat Major** al Armatei a fost creată, după model francez, „**Secția a II-a**”, care se ocupa sistematic de culegerea și analizarea informațiilor cu caracter militar.

Încurajată din exterior, opoziția împotriva lui **Cuza Vodă** a început să se manifeste „pe față”, dând de înțeles că avea sprijin din partea unor **Mari Puteri** europene. În perspectiva acceptării de către opinia publică românească a aducerii pe tronul României a unui prinț din mediul politic german, un grup de opozanți, în frunte cu **Theodor Văcărescu**, au publicat în „**Trompeta Carpaților**” și în „**Opiniunea națională**”, articole referitoare la literatura germană. De asemenea, **Ion Ghika** călători în **Francia**, **Belgia** și

¹ Valentinianu, **Din memoriile mele (O pagină de istorie modernă). Alegerea, detronarea și înmormântarea lui Cuza Vodă, 1859, 1866, 1873**, București, 1898, p. 15.

² Dr. C.D. Severeanu, **Din amintirile mele (1853-1929)**, vol. II, București, 1929, p. 35.

³ **Istoria României**, vol. IV, București, 1964, p. 390-391.

Italia, pentru a găsi pe membrul dinastiei europene care să primească eventual a fi **Domnul României**.⁴ În acel context, a fost fondat „*Ateneul românesc*”, iar în decembrie 1865 un grup de tineri au înființat ziarul „*Revista Dunărei*”, spre a combate cu cea mai mare energie regimul loviturii de Stat.⁵ Conspiratorii, văzând că pe calea revoluției nu vor putea izbuti, hotărâseră de a întrebuița alte mijloace. În decembrie 1865 coruperea unor ofițeri superiori era hotărâtă. Dar, Prefectul Poliției Capitalei, **Alexandru Beldiman**, fiind preocupat „*cu temerea unui asasinat*”, îl conjura în zadar pe **Cuza-Vodă** de a nu ieși seara pe jos din Palat.⁶

Pe acest fond politic și social tensionat s-a întors de la *Paris* **Eugeniu Carada**. Prin intermediul ziarului *Românul*, acesta a declanșat o campanie de presă potrivnică lui **Cuza Vodă**. Pentru această atitudine a fost închis pentru scurt timp. După ce a fost eliberat, a plecat din nou la *Paris*, împreună cu **Ion C. Brătianu**, pentru a duce tratative cu Casa regală de **Hohenzollern** pentru aducerea pe tron a lui **Carol Ludovic**.

Deosebit de afectat a fost **Cuza Vodă** la aflarea veștilor despre schimbarea atitudinii împăratului **Napoleon al III-lea** față de *România*. De aceea, în 21 octombrie 1865, i-a scris o scrisoare,⁷ în care i-a amintit susținerea de către români a războiului din Crimeea, când „*au aclamat drapelul francez cu entuziasm*”.

Cuza Vodă era convins că *Franța* era aliatul *României* și că rămăsese sprijinul de care avea nevoie pentru a exista și a se putea dezvolta. În același timp, i-a reamintit că după ocuparea tronului Principatelor Unite, s-a «*apucat*» curajos de muncă, întrucât: a găsit „*Principatelele dezorganizate, autoritatea slăbită, finanțele în dezordine, moravuri politice care purtau urma vătămătoare a ocupațiilor străine, spiritele agitate, istovite, puține resurse în lucruri și în oameni, cu ambițiile unui popor mare și pasiuni politice surde la orice povață de prudentă*”. A fost obligat, pe de o parte, să înceapă o organizare, dar cu mijloace insuficiente, iar pe de alta, era trebuință să se țină treaz patriotismul românilor, punând totodată limite cumpătate aspirațiilor arzătoare ale spiritului național.

Cuza Vodă a recunoscut că după șase ani de eforturi și de trudă neîncetată nu putea fi complet satisfăcut, înțelegând că guvernarea lui n-a fost scutită de greșeli, că n-a putut dezrădăcina toate abuzurile, n-a putut vindeca toate rănilor, că reorganizarea țării nu era terminată. El credea că ar

⁴ Dim. R. Rosetti, **Dicționarul contimporanilor**, Ediția I-a, Editura Lito-tipograficiei «Populara», București, 1897, p. 87-88.

⁵ Dim. R. Rosetti, *op. cit.*, p. 188.

⁶ Valentinianu, **Din memoriile mele (O pagină de istorie modernă). Alegerea, detronarea și înmormântarea lui Cuza Vodă, 1859, 1866, 1873**, București, 1898, p. 110.

⁷ Vezi, Eugen Teodoru, **Din scrinurile regilor**, Editura „Junimea”, Iași, 1979.

fi putut face mai mult și mai bine „*dacă n-aș fi fost stingherit de unele complicații din Constituția dată Principatelor Unite și dacă n-ar fi trebuit să mă preocup fără încetare de obstacolele create parcă într-adins în calea mea de către Puterile vecine*”.

Cuza Vodă a reafirmat că, în ciuda greutăților, cu toată lipsa de experiență, cu toate greșelile, „*România a progresat*” și s-a arătat „*destul de fericit*” de a fi realizat Unirea, „*visul secular al românilor*”, de a fi restituit țării sale „*a cincea parte din teritoriul său, uzurpată de călugări străini*”, de a fi făcut „*dintr-un milion de clăcași un milion de proprietari și cetățeni*”. Însă, în pofida realizărilor în domeniile administrației, construcțiilor, finanțelor, forțelor armate naționale, legislației, proprietății, transporturilor, în care **România** a primit sprijinul **Franței**, i-a făcut cunoscut împăratului **Franței** că „*de câtva timp*”, se simțea oprit la mijlocul sarcinii sale. De aceea l-a rugat să-i permită să-și expună sincer părerea despre dificultățile pe care le întâmpina: **spectacolul luptelor interne**, „*care nu încetează de a pune piedici dezvoltării prosperității noastre*”, iar autoritatea sa personală nu era suficientă „*pentru a domina intrigile partidelor și de a dejuca ambițiile din afară*”. Îl asigura pe împăratul **Napoleon al III-lea** că dacă acesta considera că **România** trebuia încredințată, „*fără pericol pentru autonomia sa, unor mâini mai îndemânaticе decât ale mele*”, era gata „*să coboare din tron*”.

Cuza Vodă i-a spus lui **Napoleon al III-lea** că nu se supunea „*nici descurajării, nici fricii*”, întrucât „*afecțiunea poporului român și caracterul meu mă ocrotesc contra acestor slăbiciuni*”. În sinceritatea sa, el se simțea fericit de a accepta orice aranjament pe care împăratul Franței îl considera favorabil intereselor României, arătându-se hotărât să-și dea concursul „*oricărei combinații*” onorată de asentimentul împăratului **Franței**, dar care ar garanta viitorul **României**. În acest context, el s-a arătat hotărât să se întoarcă „*cu plăcere în viața particulară*”, lăsând un tron pe care nici nu l-a râvnit, nici nu l-a căutat, pe care nu l-a datorat decât stimei compatrioților săi și pe care nu l-a acceptat, chiar din prima zi, decât „*ca o povară obositoare*”. El nu dorea nimic, iar dacă retragerea sa de pe tron putea consolida independența **României**, s-a arătat hotărât să cedeze tronul **României**. În final, a cerut sfatul împăratului **Napoleon al III-lea** față de gândul său de a părăsi tronul **României**, precum și „*puternica protecție a Majestății Voastre imperiale pentru poporul român*”.

După anunțul făcut prin Mesajul Tronului din noiembrie 1865, **Cuza Vodă** a fost convins că înlăturarea sa de pe tron era o chestiune de timp, crezând că va putea abdică liniștit în luna mai 1866, totul decurgând fără violență. **I.G. Valentinianu** avea să scrie abia după mai bine de 30 de ani că în **București**, „*toată lumea cunoștea pe șefii conspirațiunii*”, că „*nu era nevoie de a fi prefect de poliție pentru a ști că Lascăr Catargi și Ion*

Brătianu, Beyzadea Dimitrie Ghika și C.A. Roseti, Prințul Ion Ghika și Petre Mavrogheni, Nicolae Golescu și Dimitrie A. Sturza hotărâseră detronarea lui Cuza-vodă prin orice mijloc”.⁸ Dintre militarii opozanți, care trebuiau să devină „oameni de acțiune”, au fost „punctați” îndeosebi cei care erau membri ai Lojii masonice „Înțelepții din Heliopolis”:⁹ **colonelul Lupășcu Nicolae, locotenent-colonelul Catargiu George, maiorul Algiu Ioan, căpitanii Anghelescu George, Borănescu Grigore, Budișteanu Constantin, Costescu Anton, Lipoianu Alexandru, Mărculescu Gheorghe, Mihai Radu, Pilat Constantin (ginerelul lui C.A. Rosetti!), Popescu Alexandru Candiano, Slăniceanu Gheorghe** etc.

Conspiratorii au avut mai mare încredere, în primul rând, în ofițerii cu grade inferioare (îndeosebi căpitani!), care nu s-au remarcat prin calități militare deosebite, dar care se aflau în „frondă” cu ofițerii cu grade superioare și aspirau la grade și funcții și funcții cât mai mari și cât mai repede. Aceștia urmau să fie „oamenii de acțiune”. Documentele de epocă și martori ai acțiunii de răsturnare a lui **Cuza Vodă** au reținut numele următorilor ofițeri:

- **Algiu Ioan**, născut în București la 10 noiembrie 1834; elev al școlii militare în anul 1854, înaintat la gradul de sub-locotenent cu promoția 1856 și avansat la gradul de maior în anul 1864¹⁰;

- **Anghelescu Gheorghe**, născut la 6 ianuarie 1839, elev al școlii militare în anul 1854, sub-locotenent în anul 1856, maior în anul 1865¹¹;

- **Budișteanu Constantin**, născut la 4 noiembrie 1838 în București; elev al școlii militare în anul 1854, a fost avansat în 1856 la gradul de sub-locotenent în infanterie, iar în anul 1866 la grad de căpitan¹²;

- **Candiano-Popescu Alexandru**, născut în anul 1841, a intrat în școala militară în anul 1854, de unde a ieșit în anul 1859 cu gradul de sublocotenent în artilerie; în 10 februarie 1866 era căpitan¹³;

⁸ Valentineanu, *op. cit.*, p. 108. Acest adevăr a fost făcut public de către Alexandru Beldiman, fostul șef al Poliției Capitalei, după 32 de ani de la acel trist eveniment din istoria României. Acesta fusese în raporturi directe și intime cu Cuza Vodă, hotărându-se să facă public adevărul, pentru „a nimici clevetirile respândite cu rea credință, și de a restabili adevărul în toată goliciunea lui”. El constatase că multe scopuri antipatriotice s-au atribuit de clevetitorii lui Cuza-Vodă, atât în politica sa internă, cât și în cea externă. Relatarea sa a fost cuprinsă în memoriile lui **I.G. Valentineanu**, publicate în anul 1898.

⁹ Loja „**Înțelepții din Heliopolis**” a fost fondată în 4 mai 1864, de mai mulți „frați inițiați” la **Paris**, funcționând într-un local închiriat în strada Teatrului”; în acel an, o mare revărsare a **Dâmboviței** a înecat o parte din **București**, astfel că „frații” au strâns sume de bani pentru ajutorarea sinistraților; însă, în noaptea de 7-8 octombrie 1864, localul Lojei a fost distrus complet de foc, fără a ști cauza; a rămas arhiva neatinsă, iar „ținutele” s-au desfășurat în casa lui **Grigore Filipescu**, el însuși venerabil de **Lojă**.

¹⁰ Dim. R. Rosetti, *op. cit.*, p. 9.

¹¹ Dim. R. Rosetti, *op. cit.*, p. 11.

¹² Dim. R. Rosetti, *op. cit.*, p. 38.

- **Costescu Anton**, născut în anul 1840; elev al școlii militare în anul 1851, sub-locotenent în anul 1856; în anul 1866 avea gradul de căpitan în artilerie¹⁴;

- **Fălcoianu Ștefan**,¹⁵ născut la 6 iunie 1835, a intrat în școala militară ca elev, în 7 aprilie 1854; în anul 1856 a fost înaintat la gradul de sublocotenent, iar în anul 1865 la gradul de maior;

- **Lipoianu Alexandru**, născut în anul 1839, elev în școala militară în anul 1854, avansat în anul 1856 la gradul de sublocotenent, iar în anul 1866 era căpitan¹⁶;

- **Mihai Radu**, născut în anul 1840, a intrat în armată în anul 1857 cu gradul de cadet și a fost înaintat sublocotenent în anul 1858, iar în anul 1866 era căpitan¹⁷;

- **Pilat Constantin**, născut în *Moldova* la 10 aprilie 1838; a intrat în oștire ca iuncăr, în 18 decembrie 1855, fiind înaintat la gradul de sublocotenent în anul 1858, apoi căpitan în anul 1865¹⁸;

- **Slăniceanu Gheorghe**, născut la 23 aprilie 1835, elev în școala militară în anul 1854, avansat la gradul de sublocotenent în anul 1856, maior în anul 1864.¹⁹

Căpitanul **Lipoianu Alexandru** a primit misiunea „*să facă prozeliți în armată*”, adică să caute adepți și participanți la complot,²⁰ iar maiorul **Lecca Dimitrie** a fost desemnat, promițându-i-se funcții și grade mari după reușita acțiunii, să racoleze ofițeri hotărâți să-l înlăture pe **Cuza Vodă** prin orice mijloace. Primul ofițer racolat de acesta a fost căpitanul de artilerie **Candiano-Popescu Alexandru**, a cărui motivație a fost expusă mai târziu în memoriile sale: „*în exaltarea mea patriotică, vroiam să devin chiar bandit politic, numai să curăț țara de lepra corupției*”.²¹ Maiorul **Lecca Dimitrie** i-a trasat căpitanului **Candiano-Popescu Alexandru** misiunea de a-l atrage în conspirație pe colonelul **Nicolae Haralambie**, ca „*șef militar*” al acestei. La început, colonelul a ezitat spunând: „*Să schimbe civilii starea aceasta de lucru ce văd și eu că este nesuferită, dar nu noi militarii, care am jurat credință domnitorului!*”. Dar, căpitanul l-a convins cu următoarea replică: „*La noi, oamenii politici sînt fără putere*”.

¹³ Dim. R. Rosetti, *op. cit.*, p. 172-173.

¹⁴ Dim. R. Rosetti, *op. cit.*, p. 57.

¹⁵ Dim. R. Rosetti, *op. cit.*, p. 72-73.

¹⁶ Dim. R. Rosetti, *op. cit.*, p. 117.

¹⁷ Dim. R. Rosetti, *op. cit.*, p. 158.

¹⁸ Dim. R. Rosetti, *op. cit.*, p. 150.

¹⁹ Dim. R. Rosetti, *op. cit.*, p. 170.

²⁰ Dim. R. Rosetti, *op. cit.*, p. 117.

²¹ General Al.Candiano-Popescu, **Amintiri din viața-mi**, vol. I, Editura „Universul”, București, 1944, p. 90.

Deci, **Cuza Vodă** a fost conștient că în țară, din interese partizane, de grup și culoare politică, dușmănia și opoziția față de persoana lui era tot mai evidentă, iar opoziții săi erau dornici de răzbunare. El a sesizat că adevărata cauză a acestei opoziții era politica sa intransigentă, reformatoare, prin care au fost tăiate din rădăcină vechile privilegii boierești și bisericești și care au schimbat din temelii baza socială a țării. El a simțit că liderii acelei „*monstruoase Coaliții*”, formată din liberali și conservatori începuseră acțiunea de detronare cu violență, acuzându-l că se înconjurase de o „*camarilla*”, că vrea să instituie un regim dictatorial și că vrea să închine țara **Rusiei**.

2. Pregătirea complotiștilor pentru capturarea lui Cuza Vodă

Pregătirea complotului a fost dată de către conspiratori în sarcina grupării liberale condusă de **C.A. Rosetti** (poreclit „*Tartorul*” sau „*Berlicoco*”), **Ion C. Brătianu** și **Ion Ghica**, formată în jurul „*Societății Progresului*”. Prima acțiune concretă întreprinsă a fost atragerea unor militari cu responsabilități în zone-cheie pentru reușita acțiunii: garda Palatului și comandanții regimentelor din garnizoana **București**. Acestora li s-a spus că mișcarea va fi făcută prin scoaterea poporului în stradă, iar rolul lor va fi doar acela de a-l reține pe **Cuza Vodă**.

Conspirația, a cărei acțiune avea să fie finalizată printr-un înlăturarea lui **Cuza Vodă** de pe tronul **României**, a fost pregătită minuțios, în etape bine gândite, cu responsabilități concrete și măsuri conspirative. „*Sufletul*” conspirației era **C.A. Rosetti**, poreclit „*Tartorul*” sau „*Berlicoco*”, care locuia pe strada Academiei (nr. 22), deci aproape de Palatul princiar.

Politicienii complotiști au atras de partea lor o parte dintre ofițerii cu funcții mari în Armata română, din garnizoana **București**: colonelul **Nicolae Haralambie**,²² în vârstă de 31 de ani – comandantul regimentului de artilerie al garnizoanei **București**, care fusese avansat în grad și numit în funcție de **Cuza Vodă** (acesta a fost dispus că trădeze pentru a obține „*grațiile*” unei doamne misterioase, dintr-o vestită familie de liberali); colonelul **Dimitrie Kretzulescu** – comandantul unui regiment de Infanterie; colonelul **Athanasie Călinescu** – comandantul Regimentului al 3-a de linie; maiorul **Dimitrie Lecca** – comandantul Batalionului de vânători și șeful gărzii palatului domnesc.

În fața presimțirilor sumbre, **Cuza Vodă** a luat măsuri de întărire a loialității Armatei. În acest sens, în 29 ianuarie 1866 l-a înlocuit pe generalul **Savel Manu** cu colonelul **Alexandru Ioan Solomon**, în funcția de ministru de Război, în guvernul lui **Nicolae Kretzulescu**. Acesta era fiul polcovnicului **Ioan Solomon**, cunoscut locotenent al lui **Tudor Vladimirescu**, cel care

²² General Al. Candiano-Popescu, *Amintiri din viața-mi*, vol. I, București, 1944, p. 93.

încercase în vremea revoluției din Muntenia, împreună cu colonelul **Ioan Odobescu** îndepărtarea guvernului provizoriu.

Dar, complotiștii au reușit să o atragă în conjurație pe **Maria Obrenovici**, făgăduindu-i că va fi protejată și nu va suporta consecințele „aventurii” sale. De asemenea, a fost atras în conjurație, în ultimul moment, boierul moldovean „rusofil” **Constantin Moruzi**. Apariția lui **Constantin Moruzi**, supus rus, la **București**, precum și ușurința cu care a primit două lungi audiențe la **Cuza Vodă** i-au alertat pe liderii „monstruoasei coaliții”, care au aflat, pe căi oculte, că *Vodă Cuza intenționa să-l numească pe Constantin Moruzi prim-ministru*.

Însă **Ion Ghica**, unul dintre conspiratori, a făcut greșeala să semneze cu **Constantin Moruzi** un acord privind destrămarea **României** și alegerea lui **Nicolae Rosetti-Roznovanu** ca Domn al **Moldovei**, sub controlul țarului **Rusiei**.

Mesajul așa-zisei înclinații filoruse a lui **Cuza Vodă** a fost transmis rapid în **Franța**, prin **Ion C. Brătianu și Eugeniu Carada**, care l-au folosit pentru înlăturarea lui **Cuza Vodă** și aducerea pe tronul **României** a unui prinț străin. Însă, generalii **Ioan Emanoil Florescu și Savel Manu**, precum și colonelul **Alexandru Ioan Solomon** au rămas fideli lui **Cuza Vodă**.

Data conspirației a fost hotărâtă de un comitet care se întrunea în „*Pasajul român*”, deci la doi pași de Palat.²³ Conspiratorii au putut acționa în voie, întrucât șeful *Siguranței statului*, **I.G. Valentineanu**, l-a trădat pe **Cuza Vodă**. El a recunoscut această trădare abia după 32, când și-a scris memoriile: „*Mărturisesc franc și în sinceritate – avea să recunoască acesta – că nu sciam că, anti-Cuziștii, prin marele conspirator al lor, C.A. Roseti care era sufletul coalițiunii de resturnare, isbutiseră să atragă în coalițiune pe unii din ofițeri cari fuseseră cei mai devotați și credincioși lui Cuza-Vodă. Aceasta m'a făcut de nu am denunțat Domnitorului Cuza la care aveam intrare liberă în orice timp, complotul și pericolul eminent de care era amenințat în fiecare zi*”.

El a fost sincer, afirmând că: „*Nu am denunțat complotul pentru că luasem angajamentul de onoare către marele conspirator și organizator al coalițiunii de resturnare, C.A. Roseti, de a păstra secretul ce-mi încredințase pe parola de onoare, și nu aprobam resturnarea, ci îndreptarea Domnului. M-am ținut de cuvânt având și convingerea intimă ca nu vor reuși ca să-l răstoarne*”.²⁴

Profitând de complicitatea șefului *Siguranței statului*, complotiștii au răspândit scrisori anonime și afișe care anunțau „*revoluția*” la 24 ianuarie

²³ **Istoria României**, vol. IV, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1964, p. 521.

²⁴ Valentineanu, **Din memoriile mele (O pagină de istorie modernă). Alegerea, detronarea și înmormântarea lui Cuza Vodă, 1859, 1866, 1873, București, 1898**, p. 16.

1866, când urma să se organizeze la Palat un bal ocazionat de împlinirea a șapte ani de la alegerea lui **Cuza Vodă** ca Domn în **Țara Românească**. Însă, din cauza refuzului protipendadei de a participa, acel bal nu a mai fost organizat la Palat, ci la reședința familiei **Suțu**.

Cu acea ocazie, **Cuza Vodă** s-a întâlnit, din nou, cu **Constantin Moruzi**, și a asistat la performanțele lirice ale amantei sale în „*La Favorite, scene d'opera chantee par Mme Mărie Obrenovici*”. Probabil că în acel moment, **Maria Obrenovici** fusese deja atrasă în conspirația împotriva lui **Cuza Vodă**, din motive care nu au fost date niciodată în vileag: cumpărarea cu bani (**Eugeniu Carada**), răzbunare (variantele **Elena Doamna**), presiuni din partea familiei sale (**Catargiu**). La acest bal, consulul italian i-a spus ministrului de Externe român că „*țara voastră stă pe un vulcan; regret că sunt consul; nu pot să vă spun mai multe*”.

Complotiștii au stabilit noaptea de 8/9 februarie 1866 ca moment al loviturii de stat și detronare a lui **Cuza Vodă**. În seara zilei de 8 februarie 1866 s-a organizat un bal la Teatrul Național, cu prilejul aniversării intrării lui **Cuza Vodă** în **București**. Cu acea ocazie, atât consulul general al **Italiei**, cavalerul **Anibal Strambio** cât și consulul **Rusiei**, baronul **de Offenberg**, l-au avertizat pe **Cuza Vodă** despre iminența unei lovituri de stat.

După cum avea să afirme ulterior **Alexandru V. Beldiman**, șeful Poliției Capitalei, „*Scrisori anonime, avertismente verbale curgeau droaie, atât la Palatul domnesc cât și la prefectura Poliției*”.²⁵ Însă, un jurnalist și poet satiric, pe nume **Nicolae T. Orășanu**, redactorul ziarului „*Ghimpele*” a aflat ceea ce șeful **Siguranței statului** a tănuit: amănunte despre organizarea complotului privind detronarea lui **Cuza Vodă**. Acesta l-a înștiințat pe **Domnitor**,²⁶ avertizându-l că **Nicolae Haralambie** a intrat în „*conspirație*” și-l va trăda.

Însă, **Cuza Vodă** a primit această veste aproape indiferent, adăugând: „*Colonelul N. Haralambie trădător?... asta nu se poate!*”. Apoi, **a dispus măsuri de protecție „la vedere”, fapt ce i-a făcut pe complotiști să amâne din nou punerea în acțiune a planului**. Astfel, la balul respectiv nu s-a

²⁵ **Idem.**, p. 111.

²⁶ **Nicolae T. Orășanu** era urmașul stolnicului **Giani Orășanu**, care îl adăpostise pe **Tudor Vladimirescu**, fiind om de mare încredere al acestuia. Tatăl său, pitarul **Teodor Orășanu**, nepot al stolnicului **Giani Orășanu**, făcuse parte din **Tribunalul Polițienesc** sub sceptrul lui **Barbu Știrbey**. El s-a evidențiat începând cu alegerea lui **Cuza Vodă** în zilele de 22-24 ianuarie 1859, când a făcut jocul lui **C.A. Rosetti**, apoi a ajuns comisar de poliție al „**Culorii de Roșu**”, locuind în acel sector, în casa părintească de pe strada Poetului nr. 7. A devenit apoi ziarist antisistem și împotriva lui **Cuza Vodă**, fapt pentru care a fost arestat de cinci ori, devenind un client obișnuit al Închisorii Văcărești! Însă, din postura de „*om de lume*”, a aflat despre complotul pus la cale de „*amicul*” **Eugeniu Carada**, însă nota sa informativă a fost ignorată de **Cuza Vodă**, fiindcă depășise sorocul celor 7 ani de domnie și nu mai avea motive de luptă.

întâmpilat nimic grav. Cu o săptămână înainte de noaptea de 11 februarie **Cuza Vodă**, văzându-l pe colonelul **Nicolae Haralambie** că e trist, l-a întrebat care este motivul tristeții sale. Acesta i-a răspuns că lipsa banilor îl face să fie trist, întrucât nu-și poate nici scoate hainele cele noi de la croitor. Atunci, **Cuza Vodă** l-a bătut pe umăr și, râzând, i-a oferit banii necesari.

„*Complotiștii*”, văzând că Domnitorul țării nu a reacționat violent și nu a ordonat măsuri de reprimare, au continuat pregătirea acțiunii de detronare. Astfel, au stabilit noaptea de 10/11 februarie 1866 executarea acelei acțiuni, care trebuia să ia forma unei lovituri de Palat. Pentru aplicarea planului complotului, „*monstruoasa coalitie*” a lansat o amplă campanie de dezinformare prin presă, în care susținea că domnitorul **Cuza Vodă** intenționa să se alieze cu **Rusia**. Campania de dezinformare și-a atins ținta și a blocat relația lui **Domnitorului țării** cu împăratul **Napoleon al III-lea**.

În 10 februarie 1866, complotiștii au trecut la acțiune, urmând planul conspirației pas cu pas, astfel: la ora 16.00, militarii-comandanți, respectiv – **Nicolae Haralambie** (comandantul Regimentului de artilerie de la cazarma *Malmaison*), **Dimitrie Kretzulescu** (șeful Diviziunii militare teritoriale Muntenia) și **Dimitrie Lecca** (comandantul *Batalionului I vânători*, garda Palatului) – s-au întâlnit, în secret, acasă la **Alexandru Candiano-Popescu**. Acolo „*s-au hotărât cele din urmă dispoziții în privința mișcării, fixându-se ceasul eșirii trupelor din cazarmă la orele 2 noaptea, sub pretext că se va face un marș militar*”.

Cu acel prilej, cei **4 ofițeri-conspiratori**:

- au ales cu mare precauție ofițerii care trebuiau să-i aresteze pe membrii „*camarilei*”, precum și pe **Cuza Vodă**; la arestarea „*camarilei*” urmau să participe locotenentul **Berendei Anton**, locotenentul **Manolescu**;

- la arestarea lui **Cuza Vodă** urmau să participe trei ofițeri cu grad de căpitan, toți francmasoni, respectiv: **Costescu Anton**, **Lipoianu Alexandru** și **Pillat Constantin** (ginerele lui **C.A. Rosetti**, care primise aprobarea și sprijinul financiar al lui **Cuza Vodă** pentru a merge la completarea studiilor în străinătate!); aceștia urmau să fie sprijiniți, în interiorul Palatului, de comandantul gărzii din acea seară, locotenentul **Mălinescu Vasile**;

- au fost stabiliți ofițerii care urmau să-i aresteze pe ofițerii din conducerea Armatei, care rămăseseră loiali lui **Cuza Vodă**; pentru arestarea generalilor **Savel Manu**, ministru de război și pe **Ioan Emanoil Florescu**, comandantul oștirii, a fost desemnat căpitanul **Candiano-Popescu Alexandru** (comandantul Bateriei călărețe în regimentul de la *Malmaison*); acesta era nemulțumit că Domnul și-a adoptat „*copiii bastarzi*” cărora ofițerii umiliți trebuie să le prezinte zilnic onorul la Palat și care vor constitui „*dinastia Cuza*”²⁷;

²⁷ Sabina Cantacuzino, **Din viața familiei Ion C. Brătianu**, Editura *Albatros*, București, 1993, p. 80. De la Dimitrie Sturdza, autoarea știa că cei doi copii înfiați de Cuza erau

- a fost stabilit rolul **Mariiei Obrenovici** (amanta lui **Cuza Vodă**); aceasta a primit misiunea să-l țină pe Domnitor la jocul de cărți până noaptea târziu, pentru a fi asigurată prezența certă a acestuia în Palat (știindu-se că obișnuia să iasă deghizat în oraș);

- a fost dată o misiune specială căpitanului **Candiano-Popescu Alexandru**, căruia Domnitorul îi plătise datorii ale familiei, îl promovase în ierarhia militară și pe care-l considera „*unul dintre cei mai buni și iubiți ofițeri ai mei*”;²⁸ *acesta trebuia să-i aresteze pe generalii Ioan Emanoil Florescu și Savel Manu, pentru a anihila conducerea Armatei fidèle lui Cuza Vodă.*

- au fost informați că pentru transportarea lui **Cuza Vodă** într-un loc sigur, **Ion Ghica**, unul dintre capii conspirației, a pus la dispoziție trăsura sa.

Probabil că onorabilul colonel **Nicolae Haralambie**, cel adulat de politicienii-conspiratori, i-a informat pe ceilalți ofițeri-conspiratori că acțiunea va fi sprijinită de popor, așa cum promisese **C.A. Rosetti**; în acest sens, un anume **Costache Ciocârlan**, prefectul de Ilfov, un negustor de mâna a doua, om de încredere al lui **C.A. Rosetti**, urma să adune aproximativ 4.000 de „*cetățeni*” care să producă în piața Palatului o manifestație menită să simbolizeze voința poporului de a-l detrona pe **Cuza Vodă**.

În acel context, a fost dezvăluită *Locotenența domnească*, formată din **Nicolae Golescu**, **Lascăr Catargiu** și **colonelul Nicolae Haralambie** și a fost făcut cunoscut actul de demisie pentru **Cuza Vodă**, compus de **Ion Ghica** și **C.A. Rosetti**, având următorul conținut: conceput astfel de către capii politici ai conspirației: „*Noi, Alexandru Ioan Cuza, conform dorinței națiunii întregi și a angajamentului ce am luat la suirea mea pe tron, depun astăzi, 11/23 februarie 1866, cârma Guvernului în mâinile unei Locotenențe Domnești și a unui Minister ales de popor*”. Însă, pentru asigurarea reușitei arestării lui **Cuza Vodă** și a preveni orice „*defecțiune*”, „*roșiii*”, adică liberalii lui **C.A. Rosetti**, și-au luat o măsură de siguranță, asigurând un „*francțiror*” prahovean, pe nume **Stan Popescu**.²⁹ În 9 februarie 1866,

fiii lui Cezar Librecht, concepuți cu Maria Obrenovici, născută Catargi, deținând și dovezi în acest sens, pe care le ținea ascunse atâta timp cât cei doi „*nu ridică (nici) capul spre ce nu li se cuvine*”, adică nu ridică pretenții vizând succesiunea la tronul României.

²⁸ Alexandru Candiano-Popescu, *Amintiri din viața-mi*, vol. I, Editura Eminescu, București, 1998, p. 90.

²⁹ **Stan Popescu** s-a născut la **Breaza**, județul **Prahova**, în anul 1830. S-a alăturat mișcării liberalilor roșii ploieșteni, fiind un militant activ pentru unirea din 1859. În anul 1862 a plecat în Italia și s-a alăturat acțiunii lui Garibaldi. Din Italia, a plecat în Polonia, unde a participat la mișcarea revoluționară poloneză, iar în anul 1864 s-a întors acasă. Pe tot parcursul periplului său a trimis corespondențe despre evenimentele la care a luat parte ziarului „*Românul*” al lui **C.A. Rosetti**. **Stan Popescu** e cunoscut astăzi mai degrabă ca unul dintre personajele schițelor lui **I.L. Caragiale** („*Boborul*”).

Anton Arion, membru marcant al facțiunii „*roșiilor*”, fost prefect de județ, a mers la **Ploiești** și i-a cerut lui **Stan Popescu**, în numele lui **C.A. Rosetti**, să vină urgent la **București**. În 10 februarie 1866, **Anton Arion** împreună cu **Stan Popescu** au plecat spre Capitală, iar pe drum **Anton Arion** l-a informat că urmau să-l ridice pe **Cuza Vodă** din Palat. După cum avea să mărturisească peste ani **Stan Popescu**, el a rămas pe gânduri „foarte mirat de ciudățenia planului, mai cu seamă că nici cu-n preț nu credeam că oștirea e unită cu noi”. I-a spus lui **Anton Arion** că, „pe cât am putut”, a cetit și el „ceva Istorie”, dar n-a dat „peste asemenea întâmplare”. Apoi a adăugat că a găsit „domnitori înveninați prin băuturi, mâncări, împușcați, răpiți dupe drum, goniți etc.”, „dar să intri în chiar camera din Palatul păzit de soldații cei mai credincioși, de unde să-l rădici bun sănătos, așa ceva poate că n-am cetit, n-am auzit...”

Anton Arion și **Stan Popescu** au ajuns la București, iar **Stan Popescu** a fost trimis la casa lui **C.A. Rosetti**, unde a observat cum persoane implicate în conspirație veneau și plecau, primind diferite misiuni. Iată cum descrie întâlnirea cu **C.A. Rosetti**: „Pândind un moment, mă apropiai și cu mare sfială zisăi: *Dle Rosetti, în aceste împrejurări foarte grave, dați-mi voie... Nici n-apucaiu să închei bine cel din urmă cuvânt, când Rosetti se sculă asupra-mi ca o adevărată furtună, ochii i se aprinse[ră], părul i se rădică și bătând din mâni și picere îmi zise necăjit: Și tu ai venit să mă judeci? Să mergi, să mergi (și punându-și amândouă mânele la gât), eu sunt cu nevasta și copiii în lanțurile morții, ai înțeles? Înmărmurit, mă închinaiu, răspunzând: «Merg, Dle Rosetti, merg... »”.*

În seara zilei de 10 februarie 1866, pentru înșelarea vigilentei *Poliției Capitalei*, **Maria Rosetti** a organizat o recepție la care unii membri ai conjurației au primit misiunea de „a ține la joc de cărți până târziu pe funcționarii și ofițerii superiori din cauza cărora lovitura ar fi fost periclitată”. De asemenea, **Ion Ghica** împreună cu soția, a invitat în locuința sa conspiratori și fideli ai Domnitorului, pentru a asista la un concert al violonistului rus **Wieniawski**. Singurii ofițeri-comandanți de mari unități militare, rămași fideli lui **Cuza Vodă**, au fost colonelul **Alexandru (Ioan) Solomon**, comandantul regimentului de cavalerie (care din 30 ianuarie 1866 fusese numit Ministru de război, înlocuindu-l pe **Savel Manu!**), **Alexandru V. Beldiman** – prefectul *Poliției Capitalei* și colonelul **Alexandru Zefkari** – șeful Comendurii Garnizoanei București. **Alexandru V. Beldiman** a fost păcălit de **C.A. Rosetti**, fiind invitat acasă la el, „la o partidă de cărți”, pentru a-i distra atenția de la ceea ce se pregătea, iar **Alexandru Zefkari** n-a fost informat de subalterni despre mișcările de trupe executate de subunitățile Regimentului 7 linie în cooperare cu două baterii de artilerie, care au traversat orașul **București** și au ocupat poziții de luptă în jurul *Palatului Domnesc*.

Stan Popescu și **Anton Arion** au plecat de la **C.A. Rosetti** împreună cu căpitanul **Costescu Anton, Radu Ionescu** (probabil cel ales deputat al județului Argeș la *Constituanta* din anul 1864 și numit director al Ministerului Cultelor și Instrucțiuni Publice în anul 1865) și **Ștefan Fălcoianu** (care avea, din anul 1865, gradul de maior), cu o trăsură în care au transportat o ladă cu arme și muniții, pe care le-au dus la cazarma din *Dealul Spirii*. Apoi, **Stan Popescu**, împreună cu alți conspiratori civili, au așteptat lăsarea nopții în șanțul grădinii *Cișmigiu*, în spatele *Palatului domnesc*, pentru a intra în acțiune.

Cuza Vodă a cinat împreună cu **Doamna Elena**. În jurul orei 19.00, un tânăr sibian pe nume **Gheorghe I. Dogărescu (Dogărașcu)**, angajat în redacția gazetei „*Trompeta Carpaților*”, a reușit să pătrundă în Palat și i-a înmănat Domnitorului un mesaj din partea directorului **Cezar Bolliac**. Istoricul **A.D. Xenopol** afirma că acest aducător de vești rele a fost un „*băiat de prăvălie*”. Acesta l-a înștiințat că „*patru mii de oameni înarmați de la cazarma Malmaison vor năvăli în palat pentru a-l sili să abdice de pe tron, când la o anumită oră din noapte se vor trage clopotele de la toate bisericile din oraș*”.

Cezar Bolliac a avut informația de la locotenentul **August Gorjan** din *Batalionul 1 Vânători*, care asigura paza Palatului. **Doamna Elena Cuza**, martor la această scenă, a descris astfel într-un interviu publicat cu câteva luni înainte de deces (survenit la 2 aprilie 1909) momentul trădării lui **Cuza Vodă**: „*Era în seara de 10 februarie pe la orele 7, când treceam la masă împreună cu Cuza. Vedem un băiat de prăvălie care, nu știm prin ce minune, pătrunsese în palat, că se apropie de noi și spune că la noapte mii de oameni au să năvălească dotați cu armele în palat. Cuza reținu băiatul și trimise între alții și după colonelul Haralambie, la care bărbatul meu ținea foarte mult și care avea comanda trupelor din garnizoana Capitalei*”. La rândul său, **I.G. Valentineanu**, șeful *Siguranței statului*, avea să relateze peste mai bine de 3 decenii, că în 10 februarie, pe la ora 7 seara, „*un individ s-a prezentat la Palat*”, cerând a vorbi cu Vodă, care tocmai în acel moment cobora la masă.

Cuza Vodă l-a întrebat ce are a-i spune? „*Maria Ta!*” răspunse acesta, *o revoluție e gata a izbucni la noapte*”. Însă, fără a-l lăsa să termine ce avea de spus, **Cuza Vodă**, deprins cu asemenea denunțuri, scoase din buzunar o liră, o oferi denunțătorului și-i mulțumi pentru gest și faptă. Însă, „*băiatul de prăvălie*” a refuzat lira, adăugând: „*Nu am venit să cer pomana. Voesc a spune că la miezul nopții patru mii de oameni sunt gata a suna clopotele de la toate bisericile, a se arunca asupra cazarmei Malmaison, lua puște, și a veni la Palat pentru a sili pe Maria Ta să abdici*”.³⁰

³⁰ Valentineanu, *Din memoriile mele (O pagină de istorie modernă). Alegerea, detronarea și înmormântarea lui Cuza Vodă, 1859, 1866, 1873*, București, 1898, p. 111.

Cuza Vodă a fost impresionat și intrigat de refuzul „*băiatului de prăvălie*” de a primi bani, invitându-l „*să stea în odaia aghiotantului*”. Apoi l-a chemat pe colonelul **Nicolae Haralambie**, comandantul Regimentului de artilerie din **București**, comandant al tuturor trupelor de garnizoana **București**, pentru a-i raporta ce cunoștea despre așa-zisa revoluție care urma să se desfășoare în acea noapte. Discuția dintre **Cuza Vodă** și acesta a fost descrisă peste mulți ani de **Doamna Elena Cuza**, care stătea în „*sala de mâncare*” când a venit colonelul respectiv:

„– *Auzi, măi Haralambie, ce se vorbește, îi spune Vodă cu aer de plictiseală. Se pregătește pentru la noapte revoluție mare și tu nu știi nimic.*

– *Nu știi, Măria Ta, răspunse flegmatic Haralambie.*

– *Ba încă au să năvălească în palat în timpul nopții, adăugai eu, sculându-mă de la masă.*

– *Nu crede, mărită doamnă, zise el. Poporul Capitalei are admirație pentru Măria Voastră, iar Domnitorul poate conta pe armata sa, legată prin jurământ. Și, apoi, ca să ajungă cineva la Măriile Voastre, doar va trebui să treacă mai întâi peste corpul meu*”.

Doamna Elena Cuza spune că după acea discuție au trecut „*din sala de mâncare în biroul de lucru*”, iar **Cuza Vodă** l-a rugat pe colonelul **Nicolae Haralambie** ca, „*pentru orice eventualitate, să îndoiască garda în acea noapte la Palat*”. Însă, după ce a părăsit în grabă Palatul domnesc, colonelul **Nicolae Haralambie** a fugit la șefii conspirației, cerându-le să acționeze de urgență, chiar în acea noapte, întrucât Domnitorul devenise suspicios și putea să dea peste cap planul conspirației.

Cuza Vodă l-a chemat la el pe maiorul **Dimitrie Lecca**, comandantul **Batalionului 1 Vânători**, care asigura garda Palatului, căruia i-a ordonat să dubleze garda. Apoi a dat ordin „*să fie chemat prefectul Poliției și comandantul garnizoanei*”, adică oamenii care trebuiau să știe tot ce mișca în **București**: **Alexandru Beldiman**, prefectul Poliției Capitalei, avea în subordine „*politia uliței*”, iar colonelul **Alexandru Zefkari**, comandantul **Garnizoanei București**, avea în subordine „*poliția garnizoanei*”.

Doamna Elena Cuza, având presimțiri sumbre, s-a despărțit de soț, deplasându-se în aripa Palatului dinspre *biserica Kretzulescu*, unde i-a culcat pe cei doi copii adoptați, pe care-i iubea ca o mamă. Înainte de a se culca, l-a rugat pe colonelul **Nicolae Pisoschi**, aghiotantul lui **Cuza Vodă**, să aibă grijă de Domnitor, deoarece auzise de conspirația ce se punea la cale.

La ora 8.00 seara, **Alexandru V. Beldiman** și colonelul **Alexandru Zefkari** au fost introduși în cabinetul lui **Cuza Vodă**. **Alexandru Beldiman** a vorbit cu „*băiatul denunțător*”, care i-a repetat ceea ce spusese cu un ceas mai înainte. **Cuza Vodă** l-a întrebat pe **Alexandru Beldiman** „*Cum se mișcă în București patru mii de oameni, gata a se întruni la noapte pentru a se*

arunca asupra cazarmei *Malmaison*, fără ca Poliția să simtă ceva? Apoi, întorcându-se către colonelul **Alexandru Zefkari**, a adăugat: „Cum e păzită cazarma din care este a se lua așa ușor puște?” **Alexandru Beldiman** îi mărturisi lui **Cuza Vodă** că nu știa nimic, dar că „*acest început de revoluțiune*” i se părea straniu.³¹

Deci, cei doi responsabili cu ordinea și liniștea publică susțineau că nu știau nimic de un asemenea atac, încercând să-l convingă pe Domnitorul țării că nu poate fi vorba de „*revoluție*”, deoarece „*poporul e liniștit*”.

Apoi, **Alexandru V. Beldiman** i-a raportat lui **Cuza Vodă** că va veni iarăși, înainte de miezul nopții, să-i raporteze care-i starea de fapt în Capitală, după ce vor fi verificate toate ulițele din **București**. Însă, când avea să-și da seama de ceea ce întâmpla în acel moment în cazărmile din București, avea să regrete, astfel: „*Colonelul Zefkari, să spue, ce a făcut în acea nefastă noapte, și dacă a inspectat toate cazărmile din Capitală? D-sa avea poliția garnizoanei...*”³² (Deci, prefectul Poliției Capitalei l-a suspectat de trădare pe colonelul **Alexandru Zefkari**!).

După plecarea acestora, **Cuza Vodă** l-a chemat la el pe maiorul **Dimitrie Lecca** și l-a întrebat dacă dublase garda, așa cum ordonase. Acesta l-a asigurat că a luat măsurile ordonate de Domnitor și că nu se vor produce evenimente deosebite.

După ce a părăsit Palatul, **Alexandru V. Beldiman** s-a dus la Prefectura Poliției Capitalei, pentru a se documenta. Acolo a văzut rapoartele agenților de poliție, din care reieșea că orașul **București** „*era liniștit*”. Însă, ceea ce auzise din gura lui **Cuza Vodă** l-a pus pe gânduri, creându-i o stare de mare neliniște. El nu putea să conceapă că în acea noapte, 4.000 de orășeni urmau să tragă clopotele ca semnal al revoluției, apoi să meargă la cazarma „*Malmaison*” de unde urmau să ia arme, cu care să asalteze Palatul domnesc. De aceea, pentru verificarea informațiilor, a dat ordin ca la ora 10 seara tot personalul superior pus sub ordinele sale să se afle la Poliție.

Apoi, însoțit de colonelul **Grigorie Serurie** – comandant al *Gărzii Civice* (unul dintre *conjurați*!) – a colindat mahalalele cele mai populate, verificând locuințele opozanților cunoscuți și căutând germenii răzmeriței de care se tot zvonea. Dar, n-a găsit nimic, peste tot domnind „*liniștea cea mai mare*”. Când a văzut că și la **C.A. Rosetti** acasă era „*zaiafet mare*”, deci nici gând de conspirație, s-a liniștit. După cum avea să scrie polițistul V. Dașchevici, acesta s-a dovedit „*cu totul străin de rolul proeminent ce-l are prefectul Poliției Capitalei*”. El nu a aflat decât a doua zi că în cazărmi „*nu domnia acea liniște*”.

Către ora 10 din noapte, **Alexandru Beldiman** s-a întors la Prefectura Poliției Capitalei, unde îl așteptau comisarii-inspectorii de „*vopsele*” (sectoare)

³¹ Valentineanu, *op. cit.*, p. 111.

³² Valentineanu, *op. cit.*, p. 112.

și comandanții „*sergenților de oraș*” (viitorii gardieni publici, actualii agenți de ordine publică). Le-a comunicat tot ce aflase de la „*tânărul denunțator*” și a ascultat rapoartele verbale. Apoi a dat dispoziție să se mai întâlnească în acea noapte după orele 11.00, după raportul prezentat lui **Cuza Vodă**, la cârciuma „*Hugues*”, în piața Teatrului, în piața Palatului sau în piața Episcopiei.³³

În jurul orei 11 și jumătate din noapte, **Alexandru V. Beldiman** a ajuns din nou la *Palatul domnesc*, pentru a fi primit de **Cuza Vodă**. Unul dintre ofițerii complotiști, căpitanul **Mălinescu Vasile**, ofițer din garda Palatului, l-a văzut suind scările Palatului domnesc. În acel moment, conspiratorii s-au îngrozit, crezând că a venit să-l scoată pe **Cuza Vodă** din Palat. Conform misiunii primite, a stat la pândă, pentru a sesiza dacă Domnul țării a aflat despre ceea ce se punea la cale. Întrevederea a durat puțin, iar în raportul său a descris sintetic activitățile protipendadei **Bucureștilor**, sintetizate în următoarele expresii: *bal la liberali, concert la conservatori, liniște în mahalale, program de somn în garnizoană*. Însă, a reînnoit în fața lui **Cuza Vodă** frica de asasinat, asigurându-l că „*o revoluțiune în București sau în țară este imposibilă*”. El l-a asigurat pe **Cuza Vodă** „*că o revoluțiune în București sau în țară este imposibilă*”, astfel că Domnitorul și-a păstrat credința că *Batalionul 1 Vânători* îl va apăra la nevoie.

Alexandru V. Beldiman avea să-și amintească: „*Pare că îl aud zicându-mi: Nenorocită zi pentru revoluționari, dacă vor ataca Palatul în această noapte. Ei nu știu, se vede, că sunt astăzi păzit de dragii mei vânători*”.³⁴ După ce a ieșit din *Palatul domnesc*, pentru a se urca în trăsură, **Alexandru V. Beldiman**, cu șapca albă bine îndesată pe cap, și-a ridicat gulerul mantalei, fiindcă ploua și era frig. În acel moment a fost oprit în mod diplomatic, pentru a fi recunoscut, de către locotenentul **Mălinescu Vasile**, unul dintre ofițerii complotiști. Acesta a crezut că *Domnitorul* se îmbrăcase cu hainele prefectului Poliției Capitalei, pentru a se furișa deghizat din *Palatul domnesc*. **Alexandru V. Beldiman** și-a arătat fața, dar n-a sesizat ciudățenia acestui gest neconform cu ceremonialul de la Palat, dar și cu regulile disciplinei militare. A aflat, însă, a doua zi motivul acestui „*act de politețe exagerată*” din partea căpitanului **Mălinescu Vasile**.

Cu conștiința împăcată a „*lucrului bine făcut*”, **Alexandru V. Beldiman** s-a gândit ca înainte de a ajunge acasă, să treacă pe la cârciuma „*Hugues*” din piața Teatrului. Pe drum s-a întâlnit cu unul dintre șefii de sergenți care i-au raportat că liniștea domnea pretutindeni, dar că, din precauție, „*a tăiat toate funiile atârinate la clopotele bisericilor*”. Însă, a fost ignorată *Biserica Kretzulescu* din vecinătatea Palatului domnesc, sub motivul că presupușii conspiratori nu vor avea curajul să acționeze atât de aproape de *Palatul*

³³ Valentinianu, *op. cit.*, p. 112.

³⁴ Valentinianu, *op. cit.*, p. 112-113.

domnesc, unde putea interveni urgent maiorul **Dimitrie Lecca** împreună cu *Batalionul 1 vânători*. Prefectul Poliției Capitalei n-a aflat până în acel moment că, de fapt, **C.A. Rosetti** trimisese în clopotnița bisericii *Kretzulescu* doi „*juni*” din societatea „*Progresul*”, care, alături de observatori trimiși de colonelul **Dimitrie Kretzulescu** (comandantul regimentului de infanterie de la cazarma *Cuza*) și de un om de încredere trimis de maiorul **Dimitrie Lecca**, supravegheau Palatul domnesc și raportau orice mișcare care strica planul conspirației.

La cârciuma „*Hugues*” se aflau „*junii*” Societății „*Progresul*”, care urmăreau tainic desfășurarea planului privind înlăturarea lui **Cuza Vodă**, precum și alți „*conjurați*”, așezați la mese: colonelul **Nicolae Haralambie**, colonelul **Dimitrie Kretzulescu**, căpitanul **Alexandru Candiano Popescu**, maiorul **Dimitrie Lecca** și alții. Aceștia așteptau într-o liniște aparentă declanșarea torentului conspirației, care însemna blocarea Palatului domnesc de către ofițerii din interior și trupele din cazarmile din **București**, urmată de obligarea lui **Cuza Vodă** să abdice. La un moment dat, în acea cârciumă a apărut și **Cezar Librecht**, aghiotantul domnesc, directorul general al *Poștelor și Telegrafului*, despre care complotiștii știau că era cinic, desfrânat și intrigant. Astfel, în vreme ce în întunericul capitalei se plămădea complotul pentru detronarea șefului statului, la cârciuma „*Hugues*” s-au întins mesele de joc pentru poker, la care participau, amestecat, complotiști împotriva Domnitorului și fideli ai acestuia. „*Jucători*” de bază erau **Cezar Librecht**, **Alexandru V. Beldiman**, **Mihail Marghiloman** – fostul prefect al Poliției Capitalei, destituit după „*răzmerița*” din **București** din 3 august 1865. **Alexandru V. Beldiman** a fost lăsat de ofițerii conspiratori să câștige la jocul de cărți. La un moment dat, acesta și-a adus aminte că are o funcție de răspundere, dând ordin ca șefii sergenților și vardiștilor să vină la crâșma „*Hugues*” și să raporteze tăierea funiilor clopotelor și ce-au constatat prin supravegherea casei lui **C.A. Rosetti**.

În acea vreme, **C.A. Rosetti** își vedea aparent liniștit de petrecerea la care invitase protipendada bucureșteană pe care o trata cu vin de la „*Florica*” (moșia Brătienilor): acolo se aflau cucoanele **Racoviță**, **Golescu**, **Mary Grant** – soția lui **C.A. Rosetti** și sora juristului **Effigham Grant**, proprietarul întregului cartier „*Grant*” din **București**, ieșeanul **Atanase Panu**, inginerul **Lahovari**, juristul **Nicolae Blaremburg**, redactorul revistei „*Steaua Dunării*” **Radu Ionescu**, **Dimitrie Polizu**, generalul **Nicolae Golescu** și **Costache Ciocârlan** (amândoi arestați pentru opoziție în anul 1865) etc.

După jocul de cărți de la crâșma „*Hugues*”, ofițerii complotiști s-au dus tainic la cazărmi, pentru a comanda trupele din subordine spre Palatul domnesc. La rândul său, **Alexandru V. Beldiman** a plecat spre casă, lăsându-l pe colonelul **Grigorie Serurie** să se ocupe de asigurarea ordinii și

liniștii publice. După ce a ajuns acasă a dat ordin birjarului său să vină să-l ia la șase ore dimineața. Apoi a stat pe gânduri mai bine de un ceas și, îmbrăcat, s-a aruncat pe pat pentru a fi gata „*la orice întâmplare*”.³⁵

3. Capturarea Domnitorului țării de către militari complotiști

Sub acoperirea ordinului dat de **Cuza Vodă**, maiorul **Dimitrie Lecca** a trecut la aplicarea planului conspirației. În acest sens, a adus *Batalionul 1 Vânători* în spatele palatului, în timp ce **Costache Ciocârlan** și câțiva oameni ai săi s-au ascuns și au așteptat în clădirile dinspre grădina *Cișmigiu*. La rândul său, colonelul **Grigorie Serurie** s-a deplasat lângă *Biserica Luterană*, unde în scurt timp a mobilizat negustori și meseriași (tabaci, tutungii) din *Garda Civică*, loiali șefului lor, pentru ca la semnalul convenit să pornească spre Palatul domnesc.

În Palatul domnesc a pătruns grupul de ofițeri complotiști (căpitani și locotenenți), sub comanda căpitanului **Costescu Anton**, respectiv: **Lipoianu Alexandru**, **Berendei Anton**, **Handoca și Gheorghiu**; aceștia au fost adăpostiți de căpitanul **Pillat Constantin**, ofițer de gardă, care avea camera de gardă la parterul Palatului domnesc. Lor li s-a alăturat și „*garibaldianul*” **Stan Popescu** din *Ploiești* (introdus de către **C.A. Rosetti**, în ultima instanță, în grupul operațional, pentru siguranța politică a reușitei acțiunii militare).

Complotiștii pătrunși în Palatul domnesc au simțit că planul ar putea fi dat peste cap. De aceea, au adus în grabă de acasă la Palatul domnesc pe **Maria Obrenovici**. **C.A. Rosetti**, a aflat de la ofițerii din garda Palatului domnesc și de la *junii* din turla bisericii *Kretzulescu* despre sosirea **Mariei Obrenovici** și a crezut că aceasta va da în vileag conspirația. A vrut să amâne acțiunea de înlăturare a lui **Cuza Vodă**, dar, pe propriul său risc, s-a decis să aștepte derularea evenimentelor. Însă, **Maria Obrenovici** a lucrat pentru conspiratori, căci, împreună cu grecul **Sachelaridis**, cartofor înrăit, l-au ținut **Cuza Vodă** la jocul de *wist* până târziu în noapte.

După ce s-au retras de la jocul de cărți, **Cuza Vodă** și **Maria Obrenovici** au intrat în iatacul de la etaj, iar în iatacul alăturat se afla **Doamna Elena** împreună cu copiii lui **Cuza Vodă** și ai amantei sale, asistați de camerista franceză **Florentine**. **Maria Obrenovici** a așteptat ca Domnitorul să adoarmă pentru a descuia ușa iatacului, astfel încât ofițerii complotiști desemnați să poată pătrunde nestingheriți și să-l aresteze.

În jurul orei 2.00 din noapte, trupele conduse de complotiști s-au pus în mișcare spre Palatul domnesc, deși colonelul **Nicolae Haralambie**, în urma „*întrevederii*” cu *Cuza Vodă*”, începuse să oscileze. Regimentul de

³⁵ Valentinianu, *Din memoriile mele (O pagină de istorie modernă)*. Alegerea, detronarea și înmormântarea lui *Cuza Vodă*, 1859, 1866, 1873, București, 1898, p. 113.

artilerie comandat de **Nicolae Haralambie** a pornit de la cazarma „*Malmaison*” cu roțile tunurilor învelite în paie și cârpe, să nu facă zgomot. Tot de la cazarma „*Malmaison*” a pornit și *Bateria călărească* comandată de **Alexandru Candiano-Popescu**. De asemenea, trupele de sub comanda colonelului **Dimitrie (Mitică) Kretzulescu** au ocupat poziții în piața Palatului domnesc. Aici au așteptat ordin de asalt asupra Palatului domnesc, știind că vor coopera cu militarii din *Batalionul I Vânători*, comandat de maiorul **Dimitrie Lecca**. Însă, nu toți comandanții au știut pentru ce se executau manevrele din acea noapte. De pildă, în piața Teatrului Național fuseseră aduse efective din *Regimentul I de infanterie «comandat de Saegiu»*, maior, comandant de batalion. Acesta, neștiind pentru ce se afla în acel loc și ce trebuia să facă, l-a întrebat pe colonelul **Călinescu Anastasie**, care trecea întâmplător pe acolo, în fuga calului. Acesta i-a răspuns din fuga calului: «*Ce, nu știi? L-au făcut pe Cuza împărat*». Atunci, maiorul **Saegiu** a tras sabia și a strigat: «*Trăiască împăratul!*», iar soldații i-au răspuns „*cu urale*”.³⁶

De aceea, pentru a preveni orice defecțiune în aplicarea planului, ofițerii complotiști au trecut la arestarea ofițerilor superiori, a prefectilor și comisarilor de Poliție care rămăseseră fideli lui **Cuza Vodă**. Astfel, în plină noapte a început vânătoarea de vrăjitoare, în care au fost vânați, în primul rând, ofițerii-comandanți care rămăseseră fideli lui **Cuza Vodă**. Pe la ora 2.00, după miezul nopții, prefectul *Poliției Capitalei* **Alexandru V. Beldiman** s-a pomenit cu căpitanul **Grigore Ipătescu**, din regimentul al 7-lea de linie, comandat de colonelul **Dimitrie Kretzulescu**, că intră în odaia sa cu 20 de soldați. El îl deșteptă și-i zise³⁷: „*D-le Prefect! Din ordinul Domnitorului sunteți arestat. Alexandru V. Beldiman nu s-a putut opri de a-l întreba: „Ce vorbești ? D-le căpitan! Eu am văzut pe Domnitor acum câteva ore”. „Vă repet: din ordinul lui Cuza-Voda”, îi răspunse căpitanul. Astfel, Alexandru V. Beldiman se sculă îndată pentru a-l urma pe domnul căpitan, apoi a fost condus la Corpul de gardă de la Palatul domnesc și pus sub paza unei santinele. Trecând sub escortă prin piața Teatrului, a văzut pe colonelul Nicolae Haralambie strigând, dar în mijlocul zgomotului nu a putut auzi cuvintele rostite de el. A doua zi a aflat că întreba pe „C. A Rositi”: Unde e poporul care promiseseși că va veni să ia parte la resturnarea lui Cuza Vodă?”*”³⁸

În acel timp, ofițerii-complotiști l-au arestat și pe colonelul **Alexandru (Ioan) Solomon**, comandantul Regimentului de cavalerie, considerat unul

³⁶ Constant Răutu, **Eugeniu Carada. Omul și opera (1836 -1910)**, Editura „*Ramuri*”, Craiova, 1940, p. 77.

³⁷ Valentinianu, **Din memoriile mele (O pagină de istorie modernă). Alegerea, detronarea și înmormântarea lui Cuza Vodă, 1859, 1866, 1873**, București, 1898, p. 113-114.

³⁸ Valentinianu, *op. cit.*, p. 114.

dintre cei mai fideli susținători al lui **Cuza Vodă**.³⁹ Însă, acesta a izbutit să evadeze și să ajungă la regimentul său, unde s-a aflat în siguranță. Căpitanul **Candiano-Popescu Alexandru**, conform misiunii primite de la capii complotiștilor, l-a arestat pe **Cezar Liebrecht** (de la cârciuma **Hugues?**), apoi i-a reținut pe generalii **Ioan Emanoil Florescu** și **Savel Manu**.⁴⁰

Palatul domnesc a fost înconjurat de trupe ale Armatei, loiale conspiratorilor, precum și de „*trupe auxiliare*”, din **Garda Civică** (ce reprezenta poporul!). În jurul orei 4.00, în plină noapte, grupul de ofițeri complotiști pătrunși în Palat au ieșit din camera de gardă, unde până atunci au stat ascunși. O parte dintre ei s-au ocupat de arestarea unor membri ai camarilei lui **Cuza Vodă**, care locuiau în Palat: colonelul **Nicolae Pisoschi**, **Iordache Lambrino** și **Baligot de Beyne**. Celălalt grup, din care au făcut parte căpitani **Costescu Anton**, **Lipoianu Alexandru** și **Pillat Constantin**, împreună cu **Stan Popescu**, însoțiți de căpitanul **Mălinescu Vasile**, ofițerul de gardă, care le-a arătat drumul, s-au deplasat în liniște, cu precauție, urcând scara principală, spre aripa Palatului domnesc dinspre *biserica Kretzulescu*, unde se afla iatacul domnesc. În fața acestuia au dat peste **Nicolae Docan**, vărul lui **Cuza Vodă** (cu care își petrecuse tinerețea la Paris!), care dormea pe o sofa. L-au imobilizat urgent pe acel paznic nevigilent, apoi căpitani **Costescu Anton**, **Lipoianu Alexandru** și **Pillat Constantin**, împreună cu **Stan Popescu**, au pătruns înarmați cu pistoale în iatacul unde dormea **Cuza Vodă** și **Maria Obrenovici**.

Alexandru Candiano-Popescu avea să relateze în „*Amintiri*” că „*Ofițerii care s-au urcat în palat noaptea și au cerut abdicarea domnitorului sunt: căpitanul Costescu Anton, din artilerie, căpitanul Lipoianu Alexandru, căpitanul Pilat Constantin, locotenentul Manolescu, din geniu, un ofițer al cărui nume nu mi-l aduc aminte și locotenentul Berindei Anton*”, întărind faptul că „*Ofițerul cu garda palatului în ziua aceea era locotenentul Mălinescu, unul dintre inițiați*”.⁴¹

Complotiștii l-au trezit pe **Cuza Vodă** din somn, iar căpitanul **Costescu Anton**, cu pistolul în mână, i-a întins lui **Cuza Vodă** actul abdicării, somându-l să-l semneze. **Stan Popescu** avea să relateze: „*Cuza cu o voce năbușită... întreruptă zise: Domnilor, mă omorâți? I se răspunse: Nu, M-Ta, viața vă e sigură*”. Unul dintre ofițerii-complotiști i-a pus Domnitorului țării revolverul la tâmplă. **Cuza Vodă** avea pistoalele sale pe noptieră, dar n-a încercat să se apere și să le folosească, pentru că aștepta acest moment să vină, sperând să fie cât mai puțin violent.

³⁹ Dimitrie Severeanu, **Din amintirile mele (1853-1929)**, vol. 2, editată de „*Societatea de Chirurgie*”, București 1929, p. 32.

⁴⁰ Alex Mihai Stoenescu, *op. cit.*, vol. I, p. 287.

⁴¹ Candiano Popescu, *op. cit.*, p. 249.

4. Umilirea lui Cuza Vodă de către militari complotiști

Între **Cuza Vodă** și căpitanii complotiști **Costescu Anton** și **Pillat Constantin** s-a purtat următorul dialog:⁴²

„– *Ce doriți?* – întreabă **Alexandru Ioan Cuza**, deșteptat brusc din somn de cei trei ofițeri, ce stăteau cu revolverele întinse asupra lui.

– *Am adus abdicarea Măriei Voastre* – răspunde îndrăzneț căpitanul **Costescu Anton** – și vă rog s-o iscăliți.

– *Nu am condei și cerneală la îndemână* – răspunde **Alexandru Ioan Cuza**, ținut departe de masa unde-și avea revolverele.

– *Am adus noi tot ce trebuia* – răspunde unul dintre cei trei conspiratori.

Stăpânindu-se, după întâia clipă de uimire și încredințat că **Maria Obrenovici** se putea îmbrăca, în liniște, la spatele unei pelerine de ofițer, începu a cerceta atent pe ofițerii nerăbdători, „*cărora nu le plăcea o prea mare întârziere*”.

– *Nu am masă* – spuse **Cuza Vodă**, liniștit și fără a se grăbi.

– *Mă voi face eu aceasta* – răspunde repede căpitanul **Pillat Constantin**, aplecându-și umerii pentru ca spatele său să fie la îndemâna Domnitorului țării, pentru a-și semna actul de abdicare, scris dinainte de **C.A. Rosetti și Ion Ghica**.

În acest timp, după cum avea să relateze **Stan Popescu**, văzură aproape de sobă „*o ființă ce-și strângea mereu pe corp o cămășiuță destul de subțire*”. Era „*favorita Obrenovicioaie care plângea cu lacrimi amare...*” Căpitanul **Lipoianu Alexandru** se însărcină cu îngrijirea „*acestei păcătoase*”, și-a scos mantaua și a acoperit-o pe **Maria Obrenovici**, „*pentru a se putea îmbrăca*”. Astfel, **Cuza Vodă** a semnat forțat actul de abdicare pe spinarea aceluia ofițer conspirator, care avea un nume predestinat: **Pilat** (Pilat din Pont!). Ulterior, **Pillat Constantin** și **Lipoianu Alexandru** se vor lauda, fiecare în parte, că au fost „*pupitrul*” actului de abdicare.

Apoi, **Alexandru Ioan Cuza**, din acel moment *fost Domnitor al României*, a fost obligat să se îmbrace în haine civile, ca simplu cetățean. În acel moment, căpitanul **Costescu Anton** l-a trimis pe „*garibaldianul*” **Stan Popescu** „*pe din dos*”, unde era o „*ulicioară veche, strâmtă*”, la capătul căreia, spre **Cișmigiu**, aștepta un anume **Teodor Chiriță** „*cu cupeul cu doi cai gata*”. **Stan Popescu** a alergat într-acolo, a găsit cupeul cu cei doi cai și pe acel **Teodor Chiriță**. Apoi „*porniră iute*” spre intrarea în Palat, dar ulicioara era „*înțesată de soldățime*”, care le-a încurcat trecerea. **Stan Popescu** a sărit din cupeu pentru a descurca trecerea, dând, printre soldați, peste căpitanul **Gorjan August** din *Batalionul I vânători*, căruia i-a strigat cuvântul „**Amaradia**” (cuvântul de recunoaștere între complotiști). Însă,

⁴² Apud, Alex Mihai Stoenescu, *Istoria loviturilor de stat în România*, vol. I, p. 285.

acesta a dat din umeri, replicând: „*Ce-i, Stane?*”. Deci, căpitanul **Gorjan August** din *Batalionul 1 vânători* nu știa nimic despre scopul operațiunilor militare desfășurate la Palatul domnesc în acel moment. Astfel, pe „*garibaldianul*” **Stan Popescu** l-a cuprins un fior de frică, dar și de disperare, neștiind ce să mai creadă și de cine să asculte. Dar, știind că în spatele lui se afla **C.A. Rosetti**, a scos revolverul și l-a îndreptat spre căpitanul **Gorjan August**, care s-a retras speriat din calea lui. Apoi, **Stan Popescu** s-a aruncat pe capra trăsurii, iar vizitiul **Teodor Chiriță** „*arse caii cu biciul*”, astfel că, „*în fuga și răpăitul potcovelor pe pietre, soldații, zăpăciți, neștiind ce se petrece*”, le făcură loc, pentru ca „*să nu-i calce trăsura în sborul cailor*”. În acel moment, în curtea Palatului mișunau „*în fierbere*”, ofițeri și soldați. **Stan Popescu** și vizitiul **Teodor Chiriță** au tras cupeul înaintea intrării celei mari din fața Palatului domnesc. **Cuza Vodă** a fost scos afară de căpitanul **Costescu Anton** și ceilalți „*tovarăși de conspirație*”, printre două rânduri de soldați (din *Batalionul 1 Vânători!*), care primiseră ordin strict să stea întorși cu spatele pentru a nu-l vedea pe „*fostul Domn*” și a nu se petrece vreo faptă neprevăzută, căci **Cuza Vodă** fusese adorat de către soldații din *Batalionul 1 Vânători*, pe care el îl crease. La ieșirea din Palatul domnesc, **Cuza Vodă** a spus: „*Să dea DUMNEZEU să-i meargă țării mai bine fără mine, decât cu mine... SĂ TRĂIASCĂ ROMÂNIA*”.

Complotiștii l-au oprit pe **Cuza Vodă** lângă intrarea în Palat, unde aștepta cupeul care urma să-l transporte spre o destinație necunoscută. **Stan Popescu** și-a amintit că „*deodată mai multe mâini se repeziră pe mânerul porțiței cupeului*”, astfel că „*de zor mare ce era, pe când unii învârtea ivărul spre deschidere, alții-l încuia*”. În sfârșit, **Cuza Vodă**, „*gâfâind și oftând din greu fu pus în cupeu, în fund, alături cu Costescu*”. **Stan Popescu** luă loc în fața lor, pe bancheta dinainte. Apoi, ușa trăsurii s-a închis, iar vizitiul **Teodor Chiriță**, împreună cu alt individ, necunoscut (**Constantin Ciocârlan!**), au mânăat caii „*de pe capră*”, și au pornit „*în fuga mare*” spre o destinație necunoscută de cei prezenți.

În momentul plecării cupeului cu prizonierul de zaveră, în Curtea Palatului s-a auzit strigătul: „*Uraaa!*”, apoi „*o detunare de pistol, semnal dat de maiorul Leca despre faptele săvârșite*”. **Cuza Vodă** a auzit împușcătura de pistol și l-a întrebat pe „*temnicerul său Costescu*”: „*Ce înseamnă acest foc!*”. „*E un semnal, Măria Ta!*” – a răspuns ofițerul complotist. Într-adevăr, după ce **Alexandru Ioan Cuza** a părăsit Palatul domnesc, maiorul **Dimitrie Lecca** a tras un foc de pistol, acesta constituind semnalul că membrii „*guvernului provizoriu*” pot veni să ia în posesie Palatul Domnesc.

Doamna **Elena Cuza**, auzind zgomote, s-a trezit speriată și a ieșit din iatac pentru a vedea ce se întâmplă. L-a văzut pe aghiotantul **Nicolae Pisoschi**, „*pus între santinele*”, dar acesta nu i-a putut da un răspuns clar.

A lămurit-o, însă, căpitanul **Pillat Constantin**, care i-a spus: „*Nu se poate trece înainte. Și apoi e inutil, căci fostul domnitor nu mai e în palat.*” Același răspuns l-a primit și din partea unor soldați care mășăluiau prin curte...

Doamna **Elena Cuza** a povestit astfel momentul „*arestării*” lui **Cuza Vodă** de către complotiști (în interviul din anul 1908): „*Într-un târziu, noaptea, pe când mă trudeam să adorm, aud un zgomot asemănător descărcării unui foc de pistol. Sar din pat speriată și spun guvernantei franceze, care dormea în camera de alături: «Scoală-te repede, Florentina, și vezi ce e! Mi se pare c-am auzit o detunătură de armă!».* Dintr-o dată, Florentina intră înfricoșată și spune: «*Alteță, este imposibil de trecut prin coridoarele palatului. Toate sunt pline de soldați și ofițeri. Mi s-a refuzat orice lămurire. Ușa Alteței Voastre este păzită de trupe și un ofițer stă în dreptul ei.*» *Îmi reculesei puterile. Cerui să mi se aducă însuși colonelul Pisoski. Între două garde, aghiotantul palatului sosi. «Ce s-a întâmplat?»*, îl întreb. «*Nu știu nimic*», a răspuns Pisoski“.

De la Palatul domnesc, **Cuza Vodă** a fost dus la locuința negustorului **Constantin Ciocârlan**, un devotat al lui **C.A. Rosetti**. Acesta fusese arestat la începutul lunii noiembrie 1864, împreună cu **Nicolae Golescu** și cu un oarecare **Carula**, și ținut închis; acum avea prilejul și satisfacția să participe el la arestarea și încarcerarea celui din ordinal căruia fusese „*poprit*”. Auzind semnalul, **C.A. Rosetti** și-a lăsat musafirii uluiți și a plecat spre Palatul domnesc, întrebându-se de ce nu bat clopotele. În același timp a sosit și colonelul **Serurie** cu *Garda Civică*, ce reprezenta, în fapt, poporul, iar **Maria Obrenovici**, la brațul unui ofițer, a fost condusă acasă cu trăsura.

Colonelul **Nicolae Haralambie**, înțelegând diversiunea cu cei 4.000 de oameni răzvrățiți, l-a întrebat, supărat, pe **C.A. Rosetti**: „*Acesta-i poporul, 20-30 de oameni? Unde-i poporul pe care l-ai promis?*” **C.A. Rosetti** a răspuns: „*Nu a venit, s-au tăiat funiile de la clopote*”. Atunci, colonelul **Nicolae Haralambie**, un om de onoare, și-a dat seama, cu regret, că fusese atras inconștient în acea mârșavă diversiune. Maiorul **Polizu D. Grigore**, martor ocular, a descris astfel acel moment: „*Debușând în Podul Mogoșoaiei cu inima strânsă de durere și de indignație, am văzut armata amestecată pe stradă cu mulțimea turmentată de beție strigând: „Să trăiască guvernul provizoriu!”*, „*Să trăiască Brătianu, Golescu, Rosetti*”. *Armata fraternizează cu mulțimea, înmormântând disciplina și onoarea militară, ca pe ruinele ei să proclame anarhia*”.⁴³

C.A. Rosetti, simțind că a câștigat lupta pentru detronarea lui **Cuza Vodă**, a dat deja ordin ca să fie arestați ofițerii fideli și oamenii politici fideli acestuia. Ofițerii respectivi au fost arestați de către colegii lor angrenați

⁴³ Grigore D. Polizu, **Memoriile unui mort viu**, ediție îngrijită și studiu introductiv de academician Dan Berindei, *Dominor*, București, 2007 (1885), p. 22-23.

în complot și batjocoriți, iar împotriva foștilor funcționari superiori ai statului s-a dezlănțuit o adevărată prigoană. De pildă, colonelul **Cretzulescu Dimitrie** l-a arestat, la locuința personală, pe Prefectul Poliției Capitalei, **Alexandru V. Beldiman**.⁴⁴ Trecând sub escortă prin Piața Teatrului, acesta l-a văzut pe colonelul **Nicolae Haralambie** strigând la **C.A. Rosetti** și întrebindu-l „*Unde e poporul care promisesese că va veni să ia parte la răsturnarea lui Cuza-Vodă?!*”⁴⁵

În aceeași noapte, căpitanul **Alexandru Candiano-Popescu** l-a arestat la domiciliu pe maiorul **Cezar Librecht**, directorul *Poștelor și Telegrafului*, în fapt șeful „*serviciului secret*” coordonat direct de către **Cuza Vodă**. În momentul arestării, asupra lui s-au găsit documente doveditoare pentru a fi condamnat fără drept de apel. Printre altele, un act care dovedea că pretinsese unui comerciant din Europa apuseană un comision de 49,6% pentru un contract de furnizare de arme pentru Armata Română.⁴⁶ A rămas o enigmă modul său de comportare în acea noapte. S-a aflat la cărciuma „*Hugues*”, alături de alți conspiratori, apoi a plecat la domiciliu, de unde a fost „*săltat*”, fără să-i ofere lui **Cuza Vodă** nici o informație despre ceea ce se pregătea în acea noapte. Lipsa informațiilor și inactivitatea sa în acel moment reprezintă un blam la adresa organelor *Siguranței statului*, *Poliției* și *Comendurii garnizoanei București*. Fiind militar, **Cezar Librecht** a fost închis în cazarma *Batalionului 1 vânători*, alături de **Mihail Marghiloman** – fostul prefect al poliției capitalei între anii 1861-1863 și **căpitanul Gheorghe (George) Scheletti** – care refuzase să se alăture conspiratorilor și să participe la complotul ce viza detronarea lui **Cuza Vodă**.

În acest timp, în fața Palatului domnesc a coborât din trăsură **Nicolae Golescu**, astfel că grupul stabilit de conspiratori pentru a prelua puterea după abdicarea lui **Cuza Vodă** era constituit. La îndemnul lui **C.A. Rosetti**, colonelul **Nicolae Haralambie** a proclamat *Locotenența Domnească*, formată din **Lascăr Catargiu** (reprezentant al *Moldovei* și al conservatorilor), generalul **Nicolae Golescu** (reprezentant al *Valahiei* și al liberalilor) și colonelul **Nicolae Haralambie** (reprezentant al Armatei). Deci, derularea loviturii de stat a demonstrat că, de fapt, mulțimea (poporul) nu a avut niciun rol, doar circa 200 de militari și civili au schimbat cursul istoriei...

În acest timp, **D.A. Sturdza** s-a dus direct la cancelaria lui **Cuza Vodă**. El știa că acolo erau documente de arhivă, dar și documente „*în curs de soluționare*”, de mare importanță pentru țară, dar și documente

⁴⁴ Dimitrie Severeanu, *Din amintirile mele (1853-1929)*, vol. II, Editată de „*Societatea de Chirurgie*”, 1929, p. 32.

⁴⁵ I.G. Valentineanu, *op. cit.*, p. 113-114; Al. Candiano-Popescu, *op. cit.*, p. 111.

⁴⁶ Vezi, pe larg, Mircea Duțu, *Geniul rău a lui Cuza Vodă: Cezar Librecht, condamnat pentru corupție la București, dar achitat la Craiova*, în „*Historia*”, august 2005.

compromițătoare pentru unii membri ai conjurației. Acest moment avea să fie clarificat după aproape un jumătate de secol, respectiv în anul 1903, cu ajutorul unui martor ocular, în acel moment soldat în „*Garda civilă*”: „*Păream foarte mirat de ce m-a postat să păzesc acea încăpere – avea să povestească acesta –, când căpitanul meu văzându-mi nedumerirea îmi zise: «Te-am postat aici, fiindcă acest loc cere un păzitor deștept. Să nu lași pe nimeni să se apropie de acest dulap și această casă de fier și dacă o voi cineva să se apropie, să tragi într-însul dacă nu va voi să se retragă la somațiile dumitale». Abia postat acolo văzui trecând pe generalul Haralambie și apoi pe Golescu. Locotenenții Domnești, care veneau să vadă dacă mobilele ce mi s-au încredințat spre pază erau în bună stare. (...) După o jumătate de oră a venit și Dimitrie Sturdza care încerca să se apropie de dulapul de nuc. Eu însă l-am somat să se depărteze și dânsul se supuse la somația mea. Puțin mai târziu, domnul Sturdza pătrunse în acea cameră însoțit fiind de colonelul meu Serurie care mi-a dat ordin să ies de acolo și să rămân de pază la ușă, nelăsând pe nimeni să intre în acea cameră. Căpitanul meu, Niță Radovici, veni atunci spre mine întrebându-mă de ce mi-am părăsit postul? I-am explicat cele întâmplate și atunci dânsul îmi zice: «A venit întâi la mine Sturdza cerându-mi să-l las să umble în dulapul ăla, dar l-am refuzat. Atunci se vede că domnul Sturdza s-a dus la colonelul Serurie. Treaba lor, eu mi-am făcut datoria». Nu trecu mult și domnul Sturdza iese din acea cameră însoțit de Serurie și ținând sub braț un voluminos pachet de hârtii. Domnul Sturdza care părea foarte radios, ajungând în dreptul scării strânse mâna lui Serurie și crezând că nu înțeleg îmi zise pe franțuzește: «Îți mulțumesc, ai făcut un serviciu cauzei noastre»”.*

Doamna **Elena Cuza** avea să confirme după 50 de ani de la acel eveniment că „*la detronare, vărul meu Mitiță Sturdza a avut rolul sau în conspirațiune și din tot ce l-a preocupat mai mult au fost corespondența și actele Domnitorului Cuza, pe care în noaptea detronării s-a grăbit să i le sustragă. Desigur că în cutiile biroului lui Sturdza pe care s-a telegrafiat acum de la Paris ca să i le sigileze, se vor fi găsit și o parte din actele bărbatului meu*”.

Îndată ce a fost capturată arhiva, **Arthur Baligot de Beyne** a fost lăsat în libertate, dar obligat să plece din Palatul domnesc. Complotiștii au anunțat că „*în curând*” vor da publicității documentele care demonstrează „*trădarea*” domnitorului Cuza. Însă, asemenea documente nu s-au găsit, iar arhiva a fost preluată și ținută „*la secret*” de către **D.A. Sturdza**, membru marcant al grupului de complotiști.⁴⁷

⁴⁷ Vasile Cristian, **Epoca unirii în istoriografia străină**, în *Unirea Principatelor și Puterile Străine*, Editura Academiei, București, 1984, p. 251.

Pe parcursul zilei de 11 februarie 1866, **Cuza Vodă** a fost ținut sub pază în casa celui **Constantin Ciocârlan**. Printre cei care l-au păzit a fost și „garibaldianul” prahovean **Stan Popescu**, reprezentantul ramurii politice a complotului. Acesta îi spunea încă „**Măria Ta**”, descriind ulterior cele câteva ore petrecute în acel arest improvizat. El a vorbit cu Domnitorul detronat, care l-a întrebat cine este, dar mai ales cine erau capii conspiratorilor. Dialogul dintre **Cuza Vodă** și **Stan Popescu** s-a desfășurat astfel:

- „– *Și cine mai sunt amestecați în treaba asta?*
– *Sunt M-ta, mai toți capii oștirii, colonelul Crețulescu...*
– *Și el?*
– *Și el M-ta, apoi Leca, Pilat, Candiano...*
– *Dar lui Candiano și la alții le-am plătit straietele, i-am ajutat și cu bani. După puțin, și cine e la guvern acum?*
– *Sunt Măria-Ta, Nicolae Golescu, Haralambie și Lascăr Catargiu*
– *Lascarache Catargiu? Ați pus Domnia Voastră acolo pe acel violent?*
– *Eu nu pot cunoaște M-Ta, eu sunt trimis de Rosetti și Brătianu*
– *Rosetachi și Brătianu sunt patrioți, însă ideile lor mi se par subversive; dar să vedem ce va zice puterile Europei despre faptul aista*
– *Eu M-Ta, nu mă pricep în diplomație, dar cred că dacă M-Ta nu vei protesta, n-are ce să facă puterile*
– *Aveți să vedeți că n-am să fac nimic, las lucrurile așa cum s-au întâmplat,*
– *Să trăiești M-ta.”*

Stan Popescu avea la el ziarul „*Românul*” (ziarul „*roșiilor*”, adică al liberalilor!) care fusese tipărit în noaptea spre 11 februarie 1866. A vrut să-l înmâneze „*ostaticului*”, dar Domnitorul detronat a refuzat, zicând: „*Nu citesc gazete*”. **Stan Popescu** a rămas mirat, gândindu-se „*cum a putut Domni acest om dacă n-a cetit nicio gazetă*”.

5. Izgonirea lui **Cuza Vodă** din țară

În aceeași zi, s-a format și un nou guvern, condus de **Ion Ghica** (acesta deținând și portofoliul Afacerilor Externe). Din acest guvern au făcut parte radicalul **C.A. Rosetti**, conservatorul moderat **Dimitrie Ghica**, maiorul **Dimitrie Lecca** în calitate de ministru de Războiu, **Ioan C. Cantacuzino**, **Petre Mavrogheni** și liberalul moderat **D.A. Sturdza**. Principala preocupare a *Locotenenței Domnești* a fost găsirea cât mai grabnică a unui principe străin dispus să preia tronul **României**. Imediat după abdicarea lui **Cuza Vodă**, *Locotenența Domnească* a înlocuit drapelele militare model 1863 cu altele noi, pe flamura cărora nu mai apărea stema țării, doar numele unității. Au avut loc reorganizări de trupe, iar jurământul a fost modificat în două

rânduri. Astfel, la sfârșitul lui martie 1866, acesta avea forma următoare: „*Jur că voi fi credincios Drapelului Țării mele și Guvernului Contelui de Flandre, reprezentat prin Locotenența Domnească: compusă de Generalul Nicolae Golescu, Colonel Haralamb și Lascăr Catargiu*”.

La orele 1.00 după-amiaza, Camera și Senatul s-au reunit în ședință extraordinară, sub președinția mitropolitului primat **Nifon**. *Locotenența domnească* și guvernul au adus la cunoștință actul abdicării (făcut înainte de arestare de către capii conspiratorilor!), iar parlamentul a procedat la alegerea ca domnitor al *Principatelor Române Unite* pe „*Alteța sa regală Filip Eugeniu Ferdinand Maria Clement Balduin Leopold George, comite de Flandra și Duce de Saxonia*, sub numele de **Filip I**”. Acesta era din familia domnitoare belgiană (era fratele regelui **Leopold al II-lea** al *Belgiei*). Însă, acesta avea să refuze coroana *României*, astfel că s-a creat o stare de instabilitate, care putea să conducă la desfacerea unirii celor două Principate.

Drept recunoaștere a faptelor săvârșite în noaptea de 10/11 februarie 1866, maiorul **Dimitrie Lecca** a fost numit de *Locotenența Domnească*, ministru de război,⁴⁸ iar ofițerii care au participat la lovitura de stat au fost ridicați în grad și funcții. Această decizie a creat imediat nemulțumiri în rândul celor care nu participaseră la „*conspirație*”, întrucât aceștia considerau că era inadmisibil ca ofițeri care-și încălcase jurământul militar față de Domnitorul țării, în loc să compare în fața tribunalelor militare, să fie avansați în grad.

Dintre Marile puteri europene numai *Franța* a reacționat față de acel complot. Consulul *Franței* la **București** – **François Tillos** –, a cerut noului guvern garanții că **Alexandru Ioan Cuza** se afla în viață, precum și permisiunea de a-l vedea. Cererea i-a fost refuzată, însă a găsit în **București** „*oameni de bine*”, care să-l conducă la locul unde fostul Domnitor al țării era deținut. În urma discuției cu căpitanul **Costescu Anton**, desemnat guardian-șef al Domnitorului detronat, consulul francez a reușit să-l convingă să accepte întrevvedere cu arestatul. Fostul Domnitor l-a încredințat pe consulul francez că a semnat actul de abdicare fără să fie obligat, refuzând politicos sprijinul promis.

Acel moment avea să fie relatat lui **I.G. Valentineanu** după 32 de ani de la producerea lui, cu lacrimi în ochi, de către **Constantin Ciocârlan**, gazda prizonierului domnesc, din strada Colții⁴⁹: «*După ridicarea din palat, Cuza era prizonierul meu, adecă pus sub paza și garanția mea. Nu am vezut în viața mea un patriotism mai înfocat și o abnegațiune mai nobilă ca la acest mare dar nenorocit Domnitor. «Consulul Frances Tyllos, în mare ținută, se anunță exprimându-și dorința de a vedea pe Domnitorul detronat și*

⁴⁸ Dim. R. Rosetti, *op. cit.*, p. 114

⁴⁹ Valentineanu, *op. cit.*, p. 19-20.

prizonier al meu. Eu care aveam autorisarea Locotenenței domnești de a lăsa să fie vizitat de consuli cari ar dori să-l vadă, i-am permis numaidecât întrevederea, anunțând pe Domnitor că D. Consul al Franciei voesce să-l vadă.»

– „See între”, respunse detronatul Domnitor cu un aer de nepăsare; „dar era mai bine să mă lase în pace”.

«Sînt autorisat, Maria Ta, dise consulul Tylos cu un aer oficial, ca să vă transmit viile regrete ale augustului meu Suveran, împăratul Napoleon al III-lea, de cele ce s-au întîmplat, și dorința Maestăței Sale de a fi restabilit imediat pe tronul ce ați ocupat. Am ordinul de a pune la dispozițiunea Măriei Voastre toate mijloacele neesare restbilirii pe tronul român”.

– „Domnule Consul al Franței!” zise principele Cuza: „mulțumesc Maestății Sale imperiale de înalla Sa bună-voință, precum și Dumitale în particular, de cele ce-mi comunicați. Regret însă foarte mult că nu pot primi restabilirea pe tronul de la care am abdicat formal și fără regret. Eu sunt om din popor, Domnule Consul. Poporul m-a ales Domn, poporul m-a detronat. Prin urmare, tot ce a făcut poporul bine a făcut”.

„La acest respuns scurt și categoric – a constatat **Constantin Ciocârlan** –, Consulul Franciei remase uimit și se retrase salutând cu respect și admirațiune pe marele Domnitor pentru mărinimia și abnegațiunea sa patriotică. Eu nu mi-am putut stăpâni lacrimile și eșiiu afară mișcat până în adâncul sufletului de atîta abnegațiune și iubire de țară”.

Stan Popescu avea să relateze că în aceeași zi, o delegație de ofițeri a venit să-l vadă pe **Cuza Vodă** și i-a prezentat decretul *Locotenenței domnești* prin care era declarat „prizonier de stat”. Reacția lui a fost: „«Ce era trebuință să mă declare și prizonier de Stat, să-mi dea drumul peste Graniță, n-aveți nicio teamă» – «de, M-Ta, poate că tot rațiuni de Stat a făcut ca să se ia și această măsură»”. După o pauză: „«și vezi pe cine mi-a trimis? Pe ofițerii care nu pot să-i mai sufăr» – «de, M-Ta, credincioșii M-Tale» – «Bine zici, frate Popăscule! Eu n-am fost să fiu Domn, aici trebuia altfel de om, cât despre boeri eu am oprit pe Mihalache, i-am zis: Mai ho, mă Cogălnicene. Mie nu-mi pare de nimic rău, decât numai că m-ați găsit cu păcătoasa ceia acolo»”.

În acel moment greu pentru soarta țării, un singur ofițer a avut curajul și onoarea de a exprima public, cu mult curaj, fapta urâtă săvârșită de ofițeri ai Armatei române împotriva Domnitorului țării: **colonelul Alexandru (Ioan) Solomon**. El a trimis un grup de ofițeri la *Locotenența Domnească*, pentru a se lămuri cu privire la situația de fapt de după detronarea lui **Cuza Vodă**. Apoi s-a prezentat înaintea membrilor *Locotenenței Domnești*, spunându-le „... că ar considera onoarea lui militară întinată și pătate epoletele sale, dacă ar rămânea un moment în Armată, în urma trădării săvârșite de unii ofițeri, față de domnul și suprema lor căpetenie”. Apoi a tras sabia din teacă

și a depus „*crâmpeiele*” în fața membrilor *Locotenenței Domnești*, care au rămas înmărmuriți.⁵⁰

Capii complotului au încercat să justifice public fapta detronării lui Cuza Vodă, acreditând idea că au avut susținerea poporului și a Armatei. Aceștia au fost sprijiniți de o parte a gazetelor, care s-au rezeptat asupra imaginii lui Cuza Vodă, scoțând în evidență defecte neînchipuite ale acestuia. Chiar și ziarul „*Trompeta Carpaților*”, care altădată nu mai prididea cu laudele, s-a întors împotriva lui, pentru a-l lovi, numindu-l „*trădător către Rusia*”. Cel mai agresiv ziar a fost „*Românul*”, ziarul liberalilor, care a înălțat până la cer „*fapta patriotică a celor ce scăpaseră țara de tiran*”, încercând a justifica purtarea criminală a unor ofițeri superiori ai Armatei române.

În acest timp, **Cezar Librecht** simțea ce însemna să fii privat de libertate. Tratamentul la care a fost supus l-a determinat să scrie o scrisoare noului ministru „*de rezbel*” – **Dimitrie Lecca** –, fostul comandant al gărzii Palatului. El îi cerea ministrului de Război să permită familiei și rudeniilor să-l viziteze în arest. Nu știm ce răspuns a dat acesta la cererea sa, dar, la 12 februarie 1866, căpitanul **N. Balaban** îi raporta situația colonelului **Lupașcu**, comandantul Diviziei I militare teritoriale, rugându-l să autorizeze cererea arestatului și să-i dea instrucțiuni cum să-l hrănească pe timpul arestului.⁵¹

În 12 februarie 1866, de la locuința lui **Constantin Ciocârlan, Alexandru Ioan Cuza** a trimis generalului **Nicolae Golescu**, membru al *Locotenenței Domnești*, o scrisoare,⁵² în care menționa că „*a lucrat pururea pentru a realiza dorința României de a avea un principe străin*”, „*numai un Principe străin, după a mea părere, închezășuie viitorul României*”, arătând că vrea „*cât mai degrabă*” să părăsească teritoriul țării pentru a evita o confruntare între complotiști și trupele credincioase aflate la garnizoana „*Malmaison*”.

Fostul *Domnitor al României* se temea de asemenea că Unirea putea fi compromisă și din cauza separatiștilor din Moldova, încheind mesajul cu cuvintele: „*Să trăiască România!*”⁵³ Apoi, i-a trimis colonelului **Nicolae Haralambie** o scrisoare în care îi spunea acestuia: „*Dta știi că principiul proclamat de Corpurile Statului a fost și rămâne scopul meu; căci, după a lor părere, numai un prinț străin poate asigura viitorul României; cred inutil să adaug că, dacă, în calitate de Domnitor al României, am lucrat totdeauna pentru realizarea acestei dorinți, tot așa, ca prinț român, nu voi*

⁵⁰ Radu Rosetti, **Amintiri din prima tinerețe**, Imprimerie Fundației Culturale „*Carol I*”, București, 1927, p. 209.

⁵¹ **Arhivele Statului București**, Ministerul de Război, Divizia I militară teritorială, dosar nr. 164/1866, fila 27.

⁵² Dimitrie Bolintineanu, **Viața lui Cuza**, p. 120.

⁵³ Constantin C. Giurescu, **Viața și opera lui Cuza Vodă**, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Științifică București 1970.

lipsi un moment să fac, în acest sens, tot ce va atârna de mine... Trăiască România!". Înțelegând gravitatea faptei comise, colonelul **Nicolae Hara-lambie** ar fi mărturisit că prin încălcarea jurământului său și-a dezonorat uniforma și s-a retras din armată.⁵⁴

În acea zi, guvernul a hotărât mutarea lui **Alexandru Ioan Cuza** din casa lui **Costache Ciocârlan** la mănăstirea fortificată **Cotroceni**, deoarece se zvonea că foștii miniștri de război, **Ioan Emanoil Florescu** și colonelul **Alexandru (Ioan) Solomon**, intenționau să ia cu asalt locul de detenție și să-l elibereze cu ajutorul corpului ofițeresc din garnizoana **București** neimplicat în conspirație.

În 13 februarie 1866, **Alexandru Ioan Cuza** a fost dus la palatul Cotroceni, vechea ctitorie a voievodului **Șerban Cantacuzino**. Acolo, *Locotenența Domnească* i-a pregătit două camere și i-a permis să-și primească familia. Astfel, **Doamna Elena** a plecat spre Cotroceni, însă, pe drum a fost oprită de colonelul **Alexandru (Ioan) Solomon**, care i-a spus: „*Înștiințați pe Măria Sa că armata nu se solidarizează întregă cu conjurații și că un singur cuvânt așteaptă de la Domnitorul lor, spre a-l reintrona*”.

Doamna Elena Cuza a ajuns la **Cotroceni** și l-a întâlnit pe soțul ei, sub strictă supraveghere. Mai târziu avea să-și amintească: „*Sosesc la Cotroceni și intru cu copiii în odaia lui Cuza. El se preumbla nervos dintr-un colț în altul. Era îmbrăcat civil. Cum îl văzui izbucni în lacrimi. Figura lui avea paliditatea morții. Dar el își stăpâni emoția, revolta și înainta surâzător și blând. Ah! Ce surâs, parcă și acum mă îngheață. Se apropie de copii și-i mângâie. – Fii liniștită, îmi zise el. Vom pleca din țară și vom trăi liniștit. S-a săvârșit ceea ce eu doream de mult, dar s-ar fi putut petrece altfel lucrurile și tu știi că n-așteptam decât răspunsul viitorului domn străin pentru ca să mă retrag din domnie*”.

Doamna Elena Cuza i-a spus soțului ei: „*Armata te urmează și e cu Măria ta*”. Dar n-a putut pronunța cu voce tare numele colonelului **Solomon** „*din cauza gardei care se afla în odaie cu noi*”. Însă, fostul Domnitor a refuzat, răspuns că: „*Niciodată nu voi face vărsare de sânge pentru a-mi recăpăta tronul*”.⁵⁵

Pentru a contracara zvonurile că ar fi fost ucis, în 13 februarie 1866, *Locotenența Domnească* a organizat „*pelerinajul*” unora dintre colaboratori și reprezentanți străini. Noile autorități s-au arătat zorite să-l îndepărteze pe fostul *Domnitor al României* din țară, pentru a nu da timp partizanilor săi să se trezească din năuceală. În seara aceleiași zile, pe la ora 6.00, în prezența

⁵⁴ Radu Rosetti, **Amintiri din prima tinerețe**, Imprimerie Fundației Culturale „*Carol I*”, București, 1927, p. 209.

⁵⁵ Constantin Bacalbașa, **Bucureștii de altă dată, 1901-1910**, vol. III, Editura Ziarului **Universul**, București, 1936, p. 222-225.

membrilor *Locotenenței Domnești* și ai guvernului, sosiți la *Cotroceni* ca să fie de față, **Alexandru Ioan Cuza** i-a cerut, printr-o altă scrisoare, generalului **Nicolae Golescu**, să-i grăbească plecarea peste graniță pentru a nu se activa spiritele antiunioniste. El arăta că orice tulburare l-ar transforma în „*trădătoriu de nație*”. În momentul în care colonelul **Nicolae Haralambie** l-a văzut pe *Cuza cel detronat* și prin fapta lui, a fost profund impresionat, spunând că: „*în ochii lui n-am văzut nici un regret, nici o lacrimă, nici chiar o simplă îndoială, ci o seninătate care m-a împietrit și m-a silit să mă rușinez...*”.⁵⁶

Noile autorități s-au grăbit să-l expedieze cât mai repede din țară, pentru a nu da timp partizanilor săi să reacționeze, stabilindu-i următorul traseu: **București, Ploiești, Brașov, Făgăraș, Sibiu, Alba Iulia, Deva, Lugoj, Timișoara...** Pentru ca drumul să fie fără incidente s-au luat măsuri speciale. Pentru drum i-au pregătit un poștalion, însoțit de ofițeri și soldați din *Batalionul 1 vânători*. Întrucât orașul **Ploiești**, cât și județul **Prahova** erau „*în mâna fostului regim*”, a fost numit ca prefect de **Prahova Th. Văcărescu**, fostul ofițer de ordonanță al lui **Cuza Vodă**. Acesta a fost însărcinat de guvern să meargă imediat la **Ploiești** pentru a-l înlocui pe prefectul „*cuzist*” **Istrate Negulescu**. Noul prefect, împreună cu „*vechiul liberal*” **Anton Arion**, dispunând discreționar de autoritatea civilă și militară, trebuia să asigure îndeplinirea misiunii „*de mare importanță pentru țară*”, respectiv trecerea peste graniță a lui **Alexandru Ioan Cuza**. Însă, la **Ploiești**, când s-a aflat de debarcarea forțată a *Domnitorului țării*, unii locuitori și chiar pe clădirile publice s-a arborat steagul țării în bernă.

La plecarea în exil a fostului *Domnitor al țării* au asistat *Locotenența Domnească* și membrii *Guvernului* numiți recent. Înainte de plecare, le-a spus mâhnit celor prezenți: „*Să dea Dumnezeu să-i meargă țării mai bine fără mine decât cu mine. Să Trăiască România*”. Astfel, în 13 februarie 1866, la ora 18.00, **Alexandru Ioan Cuza**, fostul *Domnitor al României*, s-a urcat în acel poștalion. Apoi, înfruntând frigul iernii, într-un cortegiu de trăsură închise, fără felinare, cu copitele cailor înfășurate în bandaje, escortat de o grupă de militari călări conduși de căpitani **Costescu Anton** și **Mălinescu Vasile**, având alături pe „*garibaldianul*” **Stan Popescu** (iscoada personală a lui **C.A. Rosetti**), **Cuza Vodă** a pornit pe calea exilului, spre **Predeal**, de unde urma să treacă în **Austria**. Pe drum i-a muștrat pe însoțitori pentru fapta comisă. „*Garibaldianul*” **Stan Popescu** avea să relateze ulterior că a avut următorul dialog cu aceștia:

„– *Ce ați făcut dumneavoastră e grav, foarte grav.*

– *Așa e Măria ta, dar n-avem ce face, căci așa voia poporul.*

⁵⁶ Mihai Alex Stoenescu, *Istoria loviturilor de stat din România*, vol. I, p. 268.

– *Dar eu în cealaltă noapte n-am văzut decât ofițeri, n-am văzut popor*” – a remarcat fostul Domnitor cu amărăciune. Până la **Predeal**, schimbarea cailor trăsorii s-a făcut în locuri ascunse. La **Ploiești**, fostul Domnitor al țării l-a ironizat pe **Theodor Văcărescu**, fostul său ofițer de ordonanță, care acum prin actul trădării ajunsese temporar prefectul județului.

Astfel au ajuns la **Predeal**, în punctul de frontieră, unde s-au oprit, pentru rezolvarea formalităților de trecere a frontierei. În această vreme, fostul Domnitor a văzut în odaia pichetului, tabloul care reprezenta tăierea capului lui **Mihai Viteazul**. El le-a spus atunci soldaților ce-i dădea onorul: „*Vedeți cum a fost trădat acest domn, așa m-ați trădat și voi. Să dea Dumnezeu într-o zi să spălați această pată de pe steagul vostru cu sângele vrășmașilor. Rămâneți sănătoși*”.

Stan Popescu avea să relateze: „*Noi aveam pe numele simplu al acestuia un Pasport Român, de la care se tăese formula: Noi Alexandru Ioan I, rămânând numai Noi Ministru etc. Când intram în cancelaria punctului pentru vizarea Pas-portului, văzând-i portretul lui Cuza încadrat în perete, zise căpitanului de serviciu: Dați-l jos, vedeți-l în caretă, îl dăm peste graniță; rămase înmărmurit... Noi avem ordin să-l părăsim la Predeal, la plecare toți ofițerii, de la graniță și cei ce-l escortase, să grămădise la ușa caretei, Cuza foarte mișcat, cu buzele tremurând, zise ofițerilor câteva vorbe și sfârși apăsând cuvântul: «Să spălați pata după Steag». Îi urarăm călătorie bună și plecă apoi cu trăsura... ”*

Maria Obrenovici l-a urmat pe fostul *Domnitor al României* pe un traseu separat, iar la **Brașov** s-au întâlnit, declarându-se la hotel, soț și soție. De la **Brașov** au continuat drumul prin **Făgăraș, Sibiu, Alba-Iulia, Deva**. La **Lugoj** a fost primit de o delegație de pașoptiști români care, îmbrățișându-l, i-au spus: „**Trăiască Vodă-Cuza**”.

De la **Lugoj** a plecat spre **Timișoara** cu alai format din trei trăsuri, fiind însoțit de **Maria Obrenovici** și credinciosul **Nicolae Pisoski**. La **Timișoara** avea să fie primit iar de patrioți români. Soția lui, **Elena**, împreună cu cei doi copii adoptați – **Dimitrie și Alexandru** (pe care se știa că îi avea de la **Maria Obrenovici**), a luat-o pe urma celor doi și i-a căutat disperată pe traseul **Brașov-Viena**, găsimdu-i, până la urmă, în capitala **Austriei**.

În loc de concluzii:

Mulți români l-au regretat sincer pe cel care le redase demnitatea de oameni și de neam, sperând că va reveni în curând pe tronul **României**. Fostul prefect al Poliției Capitalei, **Alexandru V. Beldiman**, avea să afirme că „*Moldovenii în dragostea lor pentru domnitorul detronat s-au măgulit vreo cinci zile cu speranța că Vodă-Cuza va intra în Moldova pe la Mihăileni și-i pregăteau o entuziastă primire*”.

Cu mare mâhnire în suflet, **Mihai Eminescu** avea să scrie: „*Au căzut Domni prin rebeliune fățișă a poporului sau a armatei, au căzut prin amicii lor fățarnici; nici un Domn român, absolut nici unul n-a căzut prin trădarea strajei domnești; orice strajă, chiar adversară Domnului, pe cât era strajă au privit în unsul lui Dumnezeu pe oaspetele credinței ei, și oaspeții sunt sfinți chiar pentru popoarele cele mai barbar e, necum pentru cele civilizate*”.

(<https://ro.historylapse.org/inlaturarea-lui-cuza-si-ideea-unui-print-strain>)

(<https://www.curentul.info/parerea-mea/baietii-destepti-de-la-curtea-lui-cuza-voda/>)

XIV.
A PATRA DIMENSIUNE ETNO-SPIRITUALĂ
A LUI MIHAI EMINESCU:

ÎNAINTE-MERGĂTOR
PE CALEA FĂURIRII ROMÂNIEI MARI

MOTO:

„Politicește putem fi despărțiți, dar unitatea noastră de rasă și de limbă e o realitate atât de mare și de energică, încât nici ignoranța, nici sila n-o pot tăgădui... Azi limba este una, azi datina e una, rasa e una și etnologic e unul și același popor, care nu mai doarme somnul pământului și al veacurilor”.

Mihai Eminescu

Eminescu este, fără îndoială, un nume, o pecete și un simbol în expresie etno-spirituală tridimensională: patriarh al limbii române, luceafăr al poeziei românești și sociolog al României moderne. Eminescu a apărut în clipa în care neamul românesc, răsfirat în vatra vechii Dacii, prins în ghearele unor imperii hrăpărețe, a simțit cea mai acută nevoie de minți luminate și brațe tari pentru a-și recuceri dreptul la existență, la cunoaștere și la apărare.

În memoria generațiilor care au urmat a fost impusă, adesea cu mijloace violente, „istoria oficială” a vieții lui Eminescu. Aceasta a fost scrisă mai ales de cei care aveau ceva de ascuns față de dimensiunea sa românească. Epigonii săi au pus în circulație o imagine distorsionată și ireală, din care trebuia să rețină, mai ales de către copiii neprihăniți, doar că Eminescu a fost o ființă slabă și neadaptabilă, pierdută în lumea sa poetică, mărginașă, dar, mai ales că ar fi fost un alcoolic incurabil, că ar fi murit nebun, bolnav de cea mai nenorocită boală lumească.

Gigantica urmă imprimată de Eminescu în memoria istorică a neamului românesc n-a putut însă fi ștearsă și nu va putea fi ștearsă de toți epigonii din lume. Faptele sale, imprimate de Istorie pe răbojul conștiinței sociale, dar tănuite multă vreme de nevolniciei și efemerii stăpâni nedrepti ai vetrei, îi conservă adevărata imagine: aceea de icoană a spiritului neamului românesc. Faptele confirmă că Eminescu a fost un om conștient de sine, dar și de destinul cetății, de o mare luciditate, ancorat cu întreaga sa ființă în realitatea socială, dar mai ales implicat de nevoie în iureșul vieții politice a vremurilor zbuciumate în care a trăit.

*

Eminescu a urmat drumul destinului său inegalabil, călăuzit fiind doar de steaua de aur a instinctului, pe care a urmat-o precum și-au urmat calea magii călători din străvechime. A străbătut pe jos vatra neamului, din Cernăuții Bucovinei îndoliate, pentru a poposi în Blajul corifeilor Școlii Ardelene, a purces din mărginimea Sibiului, pentru a ajunge în Bucureștii dâmbovițeni, locul de unde atunci răsărea soarele pentru toți românii.

Eminescu a venit din „*Dacia capta*”, aflată sub stăpâniri străine, ajungând în mult dorita și visata „*Dacia Felix*”, eliberându-și spiritul de corsetul ideologiilor imperiale hrăpărețe și violente, însă fără a privi înapoi cu mânie. A ajuns încărcat de dor în acea parte a Daciei care scuturase jugul marilor imperii și pe care semenii săi aflați într-o oază de libertate o numiseră, în mod oficial, „*România*”.

În anul 1867, când Eminescu a ajuns la București, numele „*România*” avea doar 5 ani de existență politico-statală, iar prima sa exprimare publică a fost destinată vestirii profesiei sale de credință, pe care a dăltuit-o în nepieritoare expresie-pecete: „*Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie?*”. Și-a exprimat sfios această dorință fierbinte, izvorâtă din inimă, visând, în fapt, la „*raiul Daciei*” străvechi, pe care o purta în suflet și pe care a cântat-o apoi și a jelit-o în versuri cu valoare de axiomă. Pentru acest ideal a dăltuit pe răboj nepieritoare „*Doină*”, pe care a cântat-o în fața marelui Caragiale.

Întâlnirile pline de farmec și de noroc cu oameni de rând, dar și cu titani ai credinței, culturii și istoriei neamului, l-au impresionat până în adâncul ființei sale. Peste tot locul, știut și neștiut, i-au ieșit în cale oameni din neamul lui, care rosteau cuvinte domoale în limba dulce a maicii lui. Soarta l-a tot dus pe drum de țară de-a lungul și de-a latul vetrei, pe care a străbătut-o mai mult pe jos, „*în cruciș și-n curmeziș*”, din București înapoi la Iași și la Cernăuți, apoi din București, la Brașov, Sibiu, Lugoj, Caransebeș, Timișoara și Arad.

Eminescu a devenit patriarh al limbii române, urmându-și destinul pe calea crucii Daciei străvechi. Această cale i-a confirmat fără tăgadă ceea ce el simțea și știa „*dintotdeauna*”: limba română este „*urmașa celei dacice*”, limba „*cea mai veche*”.

*

Eminescu a receptat adevărata nevoie și valoare a neamului după popasul de câțiva ani făcut în capitala Imperiului austro-ungar. Acolo a întâlnit tineri români din toate părțile vetrei, dornici să ajungă prin studii mari oameni, cu multă carte. Pe aceștia a reușit să-i convingă că puterea neamului românesc stă numai în unirea statornică a fiilor săi.

Eminescu a contribuit la unirea celor două societăți studențești existente în acel moment în Viena, respectiv „*România*” și „*Societatea literară*”

și științifică a Românilor din Viena". În anul 1871, acestea s-au contopit în „România jună”, care a încorporat toți studenții români din Viena. Astfel, deviza „*Uniți-vă în cuget și simțiri*” a prins viață, studenții români strânși în adunare de obște pentru a pune țara la cale formau o „*Dacie în miniatură*”. Probabil că Eminescu a imprimat salutului studenților români în Viena pece-tea răsărită din cea mai stringentă nevoie a neamului, respectiv „*Trăiască Nația! / Sus cu dânsa!*”.

Eminescu a fost printre organizatorii și participanții activi la serbarea de la Putna, din ziua de Sfântă Mărie a anului 1871. La Putna nu a fost atunci un parastas, ci o glorificare a trecutului neamului românesc, o înviere a spiritului vetrei vechii Dacii. Mănăstirea Putna a devenit de atunci „*altarul conștiinței naționale*”, întrucât acolo a prins viață și a dăinuit asemenea unei făclii sacre, ideea unității întregului neam românesc în multimilenara sa vatră. Acolo, Eminescu a ridicat făclia unității neamului, care a luminat fruntariile Daciei întregi. În aceea zi, liceanul **Ciprian Porumbescu**, entuziasmat de măreția momentului, a cântat la vioară „*Daciei întregi*”. Din înălțimea mănăstirii Putna, gândul lui a străbătut năvalnic coama înzăpezită a Carpaților cei semeți și luciul valurilor Dunării albastre, apoi a zburat spre munții Pindului și spre Adriatica, dar și peste Nistru, spre străvechile câmpii getice. Astfel, peste ani a cuprins într-o cugetare fără egal și a însemnat pe răboj, din ce-a văzut și din ce-a citit, imaginea stării vetrei neamului, cu măreția și tragedia ei. „*Nu există un stat în Europa centrală, nu există o țară, de la Adriatica pînă la Marea Neagră, care să nu cuprindă bucăți din naționalitatea noastră – le spunea el contemporanilor săi. Începînd de la ciobanii din Istria, de la morlacii din Bosnia-Herțegovina, găsim pas cu pas fragmentele acestei mari unități etnice în munții Albaniei, în Macedonia, și Tesalia, în Pind ca și în Balcani, în Serbia, în Bulgaria, în Grecia pînă sub zidurile Atenei, apoi, de dincolo de Tisa începînd, în toată regiunea Daciei Traiane, pînă dincolo de Nistru, pînă aproape de Odessa și Kiev*”.

*

În capitala României moderne a întâlnit Eminescu realitatea măreției și decăderii neamului, cu elementele sale de unitate, dar și de disoluție, cu oglizile ei limpezi de sărăcie, dar și de bogăție și a descifrat ca nimeni altul sursa lor, ajutat de geniala și scânteietoarea sa minte de „*băiat de rumân*”. A văzut o lume pestriță, aflată de dimineața până seara într-o mișcare haotică, cu patrioți adevărați, dar și cu „*găgăuți și gușafi*”, cu bogați care-și cheltuiau banii nemunciți fiindcă n-aveau altceva de făcut, dar și cu săraci lipiți pământului, cu oameni politici autentici, dar și cu politicieni veroși, care duceau „*muștele la apă*”, cu ziarști devotați condeiului și aflării adevărului, dar și cu jurnaliști intrați slugi la diferiți stăpâni, dâmbovițeni, vienezi sau moscoviți.

Eminescu a avut șansa de a intra în redacția unui mare ziar și de a lucra cu mintea și condeiul în breasla jurnaliștilor, foarte activă și implicată în aducerea la lumină a nevoilor neamului, dar zdrențuită de culorile și ideologiile politice în tabere opuse. De la tribuna „*Timpului*”, liberal prin culoare, dar național pe fond, riguros pe formă și ofensiv pe conținut, Eminescu a putut să exprime public, ca „*bun român*”, în versuri și în fraze tăioase, ceea ce prin alte mijloace de comunicare n-ar fi fost posibil. El le-a spus tuturor celor întâlniți în cale că: „*A fi bun român nu e un merit, nu e o calitate... , ci o datorie pentru orice cetățean al acestui stat, ba chiar pentru orice locuitor al acestui pământ, care este moștenirea exclusivă și istorică a neamului românesc*”.

Eminescu a descifrat sursele răului, înțelegând că marea nevoie a neamului său, exprimată din interes de „*țara legală*” și din nevoie de „*țara reală*”, era refacerea unității nației în vatra vechii Dacii. La București a întâlnit, spre bucuria și uimirea sa, refugiați din părțile aflate sub stăpâniri străine, tineri ardeleni, bucovineni basarabeni, bănățeni ori români sud-dunăreni, veniți la studii universitare. Legăturile statornicite cu mulți dintre aceștia, din „*frăție de neam*”, i-au conturat oglinda neamului, cu inteligența și caracterul său, dar și nevoia sa stringentă de refacere, prin luptă pe tărâm cultural și politic, a vetrei străvechi. Atenția sa a fost îndreptată, în primul rând spre românii ardeleni, bucovineni și bănățeni, fiind convins că refacerea vechii Dacii trebuie realizată în jurul coroanei munților Carpați, țaria vetrei străvechi. Așa se explică de ce s-a alăturat, din instinct, cu întreaga sa ființă, luptei pentru eliberarea socială și națională a românilor aflați sub Imperiului austro-ungar și unirea acestora cu România.

La București funcționa, din 3 mai 1867, Societatea „*Transilvania*”, inițiată de revoluționarul pașoptist August Treboniu Laurian, care avea drept scop declarat „*strângerea legăturilor de frăție între junimea studiosă din toate părțile României*”, iar la 10 mai 1881, sub patronajul lui C.A. Rosetti a fost înființată Societatea Iredenta română („*România Iridenta*”), cu scopul nedeclarat public, de a determina o răscoală a populației românești din Transilvania. Eminescu a intuit că numele „*iridenta*”, dar mai ales „*România iridentă*”, încorporat la vedere în pecetea unei astfel de organizații culturale, dar vehiculat în cercurile politice de la București, va trezi reacția violentă a imperiilor vecine, în primul rând a Austro-Ungariei, care nu se va da în lături de la presiuni și amenințări asupra firavului stat românesc, pe care încă-l numea „*Valahia*” și nu „*România*”. El a prevestit inclusiv posibilele măsuri agresive luate de un guvern obedient marilor imperii, soldate cu desființarea societății și prigonirea până la eliminarea fizică a adeptilor săi.

Eminescu a intuit că renașterea conștiinței identității neamului românesc într-o lume dominată de mari imperii hrăpărețe trebuie să aibă drept fundament cunoașterea rădăcinilor sale, adică a vremurilor ancestrale, care trebuiau căutate cu migală și rigoare, din generație în generație, până la „*facerea lumii*”. Astfel se explică de ce Eminescu a ținut să încrusteze pe răboj pentru generațiile viitoare *Povestea Dochiei și ursitoarele*, în care a redat măreția Daciei, apoi nenorocirile și nemiloasa soartă hărăzită de ursitoare, dar și *Rugăciunea unui dac*, în care a deplâns soarta dacilor învinși de legiunile imperiale.

Totodată, a ținut însă să atragă atenția că „*Era un popor brav acela care a impus tribut superbe împărătese de marmură a lumii – Roma. Era un popor nobil acela a cărui cădere te împle de lacrimi, iar nu de disperare, iar a fi descendentul unui popor de eroi, plin de noblețe, de amor de patrie și libertate, a fi descendentul unui asemenea popor n-a fost și nu va fi rușine niciodată*”.

Eminescu și-a exprimat public și cu tărie crezul său lăuntric și a lăsat încrustat pe răboj un neasemuit mesaj testamentar, potrivit căruia „*totul trebuie dacizat oarecum de acuma-nainte*”. Autoritatea condeiului său ascuțit și penetrant, a funcției de redactor șef al „*Timpului*” și a numelui devenit armă, i-au permis să devină, în fapt, promotorul planului tainic de refacere a „*Daciei Mari*”.

Eminescu a fost ferm convins, până în străfundul ființei sale, că *planul dacic ne-a traversat istoria*, devenind astfel *Întâi Mergător pe calea făuririi României Mari*, în hotarele Daciei străvechi. El a înțeles, ca puțini muritori până la el, că refacerea unității spațiului străvechii Dacii era pentru români o problemă de renaștere națională, iar nu o simplă „*afacere*”, așa cum încercau să o exploateze marile imperii vecine în folos propriu, dar și unii politicieni dâmbovițeni, care-și căutau mărirea prin „*fraze lustruite și negustorie de vorbe*”.

Astfel, la 24 ianuarie 1882 (de ziua Unirii Principatelor), pe baza structurii „*Iredentei*”, trecută *de facto* în adormire, a fost înființată, pe principii încifrat al „*Frăției*”, cu implicarea directă a lui Eminescu, o organizație, înscrisă oficial sub numele de „*Societatea Carpații*”. Aceasta și-a propus să sprijine orice „*intreprindere românească*”, cu referire tacită la situația românilor din Imperiul Austro-Ungar.

Eminescu a devenit, în fapt, liderul acestei mișcări de eliberare socială și națională a românilor aflați sub jugul Austro-Ungariei, care a trecut, pe față și tainic, la acțiuni hotărâte. Manifestările „*Societății Carpații*” au îngrijorat reprezentanța diplomatică a Austro-Ungariei, care simțea că aceasta tindea să se transforme într-un adevărat „*partid secret*”, de rezervă, cu zeci de mii de membri, care milita pe față pentru alipirea Ardealului la „*Țară*”,

dar desfășura și acțiuni conspirative, unele cu știrea guvernului român. Serviciile de informații vieneze au informat autoritățile imperiale că „Societatea Carpații” urmărește înființarea unui „*imperiu dacoromân*”, devenit spaima fostei cancelarii aulice. Astfel, au trecut la supravegherea permanentă și cu metodă a membrilor societății, infiltrând agenți și în redacția ziarului „*Timpul*”.

„*Obiectivul*” principal al urmăririi informative a devenit Eminescu, al cărui nume circula deja ca o fantomă în capitala Austro-Ungariei, fiind considerat un adevărat pericol pentru ordinea imperială austro-ungară. De la Viena transmitea în țară conservatorul Petre Carp mesajul imperativ: „*Mai potoliți-l pe Eminescu!*”.

Dar Eminescu nu putea fi potolit, pentru că lui i-a fost scris să poarte crucea jertfei pe calea renașterii identității și refacerii vetrei neamului românesc.

*

Ce-a urmat este istorie însângerată, o istorie care trebuie cunoscută în profunzime și redată generațiilor care vin după noi cu toată tragedia încorporată în ea. În ziua de 28 iunie 1883, România trebuia să semneze tratatul umilitor cu Austro-Ungaria, prin care se obliga să renunțe la revendicarea unirii Ardealului cu România. Întrucât existau semnele unei posibile „*defecțiuni*” și invocând acțiunile „*subversive*” ale Societății „*Carpații*”, Austro-Ungaria a rupt relațiile diplomatice cu Regatul României pentru 48 de ore, efective militare executau manevre armate în Carpați, presa ungară striga că a venit timpul ca imperiul să-și anexeze „*Valahia*”, iar cancelarul Germaniei, Otto von Bismarck, a amenințat Regatul României, printr-o telegramă secretă către Carol I, cu declararea războiului dacă România nu intră în „*noua ordine*”. Guvernul român a fost somat, sub amenințarea cu intervenția militară, să desființeze „*Societatea Carpații*” și să-l anihileze pe Eminescu, catalogat drept „*iredentist*” și „*naționalist*”.

În aceste condiții, guvernul condus de **Ion C. Brătianu** a cedat, Poliția a trecut, în forță, la percheziționarea sediului „*Societății Carpații*” și a domiciliului membrilor comitetului său de conducere. Toți cei dovediți ca membri activi ai organizației au fost ulterior expulzați, apoi s-a lansat semnalul: „*Prindeți-l pe Eminescu și băgați-l la balamuc!*”

Scenariul sacrificării lui Eminescu a constituit și continuă să constituie subiectul și obiectul unor ample analize și dezbateri. Eminescu s-a împotrivit,

dar „prieteni” săi l-au doborât și l-au îmbrăcat în cămașa de forță, apoi l-au târât în drum și l-au urcat cu forța în *birja morții*. Ion Russu-Șirianu, care în acea zi a alergat prin București să-l caute pe Eminescu, a văzut scena schingiuirii lui, declarând ulterior că „*Am auzit glasul său cel adevărat strigând cu deznădejdea celui care se îneacă – Ajutor!*”.

Eminescu a fost jertfit pe altarul Daciei Mari – cel mai important proiect etno-politico-statal gândit de români și pentru români în a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

*

„Cazul Eminescu” constituie unul dintre cele mai nefaste exemple de manipulare a conștiințelor prin intermediul așa-numiților „oameni politici”, al presei scrise și al unor „experți” cu metehne de critici sau cu pretenții de istorici. În istoria modernă a României, „cazul Eminescu” este primul exemplu tipic al modului în care pana unui patriot și gazetar autentic poate fi frântă de către forțe oculte, iar un geniu național poate fi pus în cămașă de forță de către o putere politică violentă

Prin eliminarea lui Eminescu din viața publică a fost comis un asasinat moral și politic, asociat cu apelative și epitete, precum: nebun, sifilitic, alcoolic, pericol public, atentator la adresa regelui, reacționar, paseist, antisemit, xenofob, șovin etc. Cei care au avut interesul să-l asazineze moral și politic au urmărit ca Eminescu să rămână în memoria românilor doar ca poet epuizat intelectual, cu toate că principala sa activitate, considerată „periculoasă”, a fost cea de ziarist și de **Înainte-Mergător pe calea făuririi României Mari.**

La mistificarea adevărului despre motivul înlăturării lui Eminescu din viața publică au participat, într-o cârdășie tainică la momentul respectiv, forțe interne și externe. Pentru a-l scoate dintre simbolurile naționale, publicistica lui a fost mereu trecută sub tăcere, pentru posteritate el fiind prezentat doar ca un „poet romantic”, epuizat și el în momentul 1883. „Ediția Maiorescu” a poeziilor sale a lucrat continuu în acest sens, iar pentru unii încă mai „lucrează”.

(<https://doxologia.ro/imagine/sfantul-ioan-botezatorul-inaintemergatorul-domnului-0>)

Mihai Eminescu a urmat Sfântului Ioan Înaintemergătorul

XV.
EMINESCU –
PRIMA JERTFĂ POLITICĂ PE ALTARUL DACIEI MARI*

MOTO:

**„Suntem români, vrem să rămânem români și
cerem egala îndreptățire a națiunii noastre”.**

Mihai Eminescu

Preambul

● **„Dacia Mare”** a constituit un proiect etno-politico-statal elaborat la începutul secolului al XIX-lea de către boieri patrioți. El a fost reluat de către revoluționarii pașoptiști și continuat de patrioții români în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. A eșuat atât din cauza obedienței puterii politice față de marile puteri, cât și a presiunilor acestora.

● Denumirea proiectului ar putea constitui o enigmă, în contextul în care se atribuisse țării numele de **România**. Promotorii săi au considerat că redescoperirea și asumarea identității, dar și recuperarea unor părți din vatra originală de viețuire, smulse de imperiile vecine, constituie o datorie națională și o problemă de conștiință.

● **Mihai Eminescu**, cel mai important dintre promotori, a înțeles că refacerea unității spațiului străvechii Dacii era pentru români o problemă de renaștere națională, iar nu o simplă „*afacere*”, așa cum încercau să o exploateze marile imperii vecine în folos propriu.

1. Premise

● Precum se cunoaște, începând din secolul al XVIII-lea, când trei mari imperii (otoman, țarist și habsburgic) înconjuraseră, practic, vatra de viețuire a neamului românesc și se confruntau pentru acest spațiu chiar în interiorul său, în marile cancelarii s-au făcut proiecte, unele oculte, care vizau reconstituire Daciei, ca stat-tampon între acestea.

Ideea constituirii unui stat (regat) cu numele „*Dacia*”, care să cuprindă teritoriile ale străvechii Dacii, a devenit problemă de negociere între imperiile europene, în contextul războaielor napoleoniene de la începutul secolului al XIX-lea. Boierii români patrioți visau la unirea Principatelor în „**Dacia**” sau

* Studiul a fost prezentat la Sesiunea anuală de comunicări științifice a Universității „*Spiru Haret*”, 2009. Studiul a fost tipărit în „*Studii și cercetări de Dacoromânică*”, Revista Academiei Dacoromâne, anul I, nr. 1, 2011, p. 59-74.

„**Valahia Mare**”,¹ iar imperiile vecine se târguiau să obțină foloase din unirea Ardealului cu Principatele Dunărene, formând „**regatul Dacia**”.²

● Atât imperiul habsburgic, cât și cel țarist, au dorit, în anumite contexte geopolitice, formarea unui stat-tamon, cu numele *Dacia*, însă fiecare voia să-l ia sub tutelă proprie: „*Dacia austriacă*” urma să încorporeze Ardealul unit cu Principatele, iar „*Dacia rusească*” urma să încorporeze Țara Românească (Valahia), Moldova și Dobrogea. Deci, **fiecare imperiu vecin voia o Dacie a lui, și nu o Dacie românească**. Numele „*Dacia*” a constituit premisa pe fundamentul căreia, începând de la revoluția pașoptistă, a fost gândită refacerea statalității românești în vatra ancestrală a neamului. O pleiadă de filosofi, istorici, sociologi sau revoluționari reprezentând așa-numita „*generație pașoptistă*”, s-au apucat cu înflăcărare revoluționară de o activitate laborioasă pentru redefinirea națiunii române.³ Este important de menționat că Eminescu a cunoscut aceste proiecte, unii dintre autorii lor, îndeosebi învățații ardeleni, fiindu-i mentori îndeosebi în perioada studiilor sale la Viena.⁴

2. Pregătirea proiectului „*Dacia Mare*”

● Pregătirea proiectului „*Dacia Mare*”, în care Eminescu s-a implicat cu mintea și cu fapta, a parcurs două etape: *asumarea și recunoașterea identității naționale și acțiunea pentru restaurarea istoriei naționale*.

● Unirea Principatelor, în anul 1859, sub conducerea lui Alexandru Ioan Cuza, a constituit, pe fond, primul mare pas vizând realizarea, prin cuget și faptă românească, a proiectului *Daciei Mari*.

Pentru imperiile vecine, numele „*Dacia*”, ca entitate socio-politică gândită exclusiv din perspectivă românească, era considerat un atentat la ordinea stabilită prin tratatele pe care le semnaseră de curând. De asemenea, instalarea unui prinț german pe tronul României, în anul 1866, a fost percepută ca intrare a acesteia în așa-numita „*ordine germană*”.

● La vârsta de 17 ani, Eminescu, simțind nevoia să reînvie mândria națională,⁵ a publicat în revista „*Familia*” (2 aprilie 1867) poema patetică:

¹ Emil Vărtosu, **Napoleon Bonaparte și dorințele moldovenilor la anul 1807**, în „*Studii. Revistă de istorie*”, tom. 18, nr. 2/1965, p. 403-420;

² Ștefan Meteș, **Emigrări românești din Transilvania în secolele XIII-XX**, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977, p. 181;

³ Vezi, pe larg, N. Adăniloae, **Revoluția de la 1848 și problema unității naționale**, în **Revoluția de la 1848 în țările române** (Culegere de studii), Editura Academiei R.S. România, București, 1974.

⁴ Despre anii de studii ai lui Eminescu, vezi, Teodor V. Stefanelli, **Amintiri despre Eminescu**, Editura „*Junimea*”, Iași, 1983; Augustin Z.N. Pop, **Întregiri documentare la biografia lui Eminescu**, Editura „*Eminescu*”, București, 1983.

⁵ Pavel Țugui, **Eminescu – Creangă. Documente biografice inedite**, Editura „*Vestala*”, București, 1996, p. 127.

„Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie” și a devenit principalul promotor al punerii în aplicare a devizei „În unire e tăria”.⁶ Așa s-a născut ideea organizării unei manifestări spirituale a întregii vetre de viețuire a neamului, într-un loc cu cea mai adâncă semnificație istorică: **serbare de la Putna**, prilejuită de împlinirea a 400 de ani de la târnosirea mănăstirii Putna de către Ștefan cel Mare. Această serbare, desfășurată în zilele de 15-16 august 1871, a constituit, în fapt, cel dintâi *congres al românilor de pretutindeni*. Cu acel prilej, la mormântul voievodal, Eminescu a recitat poezia „*Doină populară*” – prima variantă a cunoscutei poeme „*Doina*” –, primită, precum se cunoaște, cu multă însuflețire de către cei prezenți, întrucât reflecta dorința fierbinte de eliberare a teritoriilor românești „*de la Nistru pân la Tisa*” de sub dominație străină.

3. Propagarea și răspândirea ideii de „*Dacia Mare*”

● După revenirea în țară și stabilirea la Iași, Eminescu a militat cu o energie nemaîntâlnită până atunci pentru reconstrucția unității etno-politico-statale românești. Însă, la demararea proiectului de reconstrucție a statalității românești a constatat că în calea acestuia existau două piedici fundamentale: „*elementul de disoluțiune*”, „*demagogia României*”, căruia i se alătura așa-numita „*pătură superpusă*”, răsărită din amestecul scursurilor orientale și occidentale, *fără tradiții, fără patrie sau naționalitate hotărâtă*”.⁷ Posibilitatea inițierii noului proiect etno-politico-statal românesc a fost întrevăzută odată cu înființarea, la Cernăuți, în octombrie 1875, a Societății „*Arboroasa*”.⁸ În contextul izbucnirii „*crizei orientale*”, Eminescu a crezut că s-au ivit condițiile pentru reconstrucția etno-politico-statală românească și a trecut la ofensivă. El a atras atenția că obstacolul cel mai mare în calea realizării proiectului „*Daciei Mari*” era Austro-Ungaria.⁹ În conlucrare cu conducerea Societății „*Arboroasa*”, Eminescu a gândit și proiectat acțiuni menite să atragă atenția asupra situației românilor încorporați în Imperiul austro-ungar.¹⁰ Astfel, a intrat în atenția serviciilor de informații ale Austro-Ungariei, fiind urmărit potrivit canoanelor activității serviciilor secrete.

● În octombrie 1877, în plin război ruso-româno-turc, când cea mai mare parte a intelectualității române era angajată cu condeii și cuvântul

⁶ Vezi, Iacob Negruzzi, **Amintiri din „Junimea”**, Editura „*Cartea Românească*”, București, 1943, p. 249-274.

⁷ Vezi, pe larg, Ilie Bădescu, **Sociologia eminesciană**, Editura *Porto Franco*, Galați, 1994.

⁸ Vezi, pe larg, Ilie Dugan, **Istoricul Societății Academice Române „Junimea” din Cernăuți**. Partea întâia „*Arboroasa*” (1875-1877), București, Editura Societății, 1930.

⁹ Augustin Z. N. Pop, **op. cit.**, 1969, p. 187.

¹⁰ Mihai Eminescu, **Opere**, IX, **Publicistică**. București, Editura Academiei Române, 1980, p. 217-220.

scris în susținerea războiului cu turcii, Societatea „*Arboroasa*” și-a asumat riscul de a înfrunța pe față autoritățile austro-ungare. Drept urmare, autoritățile imperiale austro-ungare au arestat cinci membri ai acesteia, între care s-a aflat și Ciprian Porumbescu, iar societatea a fost desființată. Eminescu a luat cunoștință, pe diverse căi, despre ancheta deschisă de autoritățile austriece în legătură cu activitatea „*Arboroasei*”, acuzând curtea din Viena de nesocotirea unității nației românești. În acest fel, n-a făcut decât să-și îngroașe dosarul întocmit de către *Biroul Informativ din Viena*, care începea să conceapă acțiuni menite să anihileze manifestărilor sale „*naționaliste*”.¹¹

Însă dezamăgirea lui a fost mare, constatând că autoritățile statului român n-au sprijinit sub nici o formă acțiunea Societății „*Arboroasa*”. Pe acest fond de evenimente, în noiembrie 1877 Eminescu a ajuns la București, devenind redactor la ziarul „*Timpul*”, ziarul oficial al Partidului Conservator. Și-a început colaborarea la ziarul respectiv în 24 noiembrie 1877 cu articolul „*Bălcescu și urmașii săi*”.

● În scut timp, Eminescu s-a avântat într-o vastă activitate publicistică destinată emancipării neamului și apărării memoriei acestuia. Patriotismul a rămas calitatea lui definitorie. Probabil că junimiștii care l-au recomandat pentru ziarul „*Timpul*” nu și-au dat seama că Eminescu era un naționalist neclintit, care nu putea fi modelat în spirit politicianist decât zdrobindu-l fizic (ori l-au adus de la Iași la București, pentru a-l ține sub observare!). Evenimentul care a marcat fundamental activitatea sa pe tărâm politico-social a fost Congresul de la Berlin, convocat la 1 iulie 1878 de către cele șapte puteri europene.

● **Eminescu**, care știa că trăiește în România, stat european, denumit astfel din anul 1862, a auzit că marile puteri foloseau încă sintagma „*Principatele Unite Române*” pentru a desemna statul român. Mai mult, România nu fusese invitată acolo ca țară învingătoare în războiul antiotoman și nici nu fusese tratată ca atare. El a reacționat extrem de dur față de umilirea statului român și, fără aprobarea forurilor de conducere ale Partidului Conservator, a angajat ziarul „*Timpul*” într-o campanie de presă împotriva modificării Constituției în sensul cerut de marile puteri europene.¹²

În același timp, a devenit o problemă pentru politicieni, inclusiv pentru conservatori, ideile sale fiind considerate „*periculoase*”.

● Eminescu a ajuns la concluzia că pentru a da viață proiectului respectiv era nevoie de jertfă. Această idee a fost exprimată, la 1 septembrie 1879, când în „*Convorbiri literare*” a publicat poezia „**Rugăciunea unui**

¹¹ Vezi, Gheorghe Ene, **Eminescu și serviciile secrete**, în Revista „*Argeș*”, anul III, nr. 16, ianuarie 2003.

¹² Vezi, pe larg, D. Vatamaniuc, **Mihai Eminescu, Chestiunea Evreiască**, București, 2000.

dac” (*dacul* fiind considerat simbolul jertfei pentru neam și vatră!). El și-a îndemnat semenii să se închine Tatălui Ceresc (numit „*Părinte*”), cel care a dat „*suflet zeilor*” și „*fericire lumii*”, pe care-l numea „*izvorul de mântuire al omenirii*” și-l considera „*moartea morții și învierea vieții*”. Mesajul „*Rugăciunii...*”, este, pe fond, vinovăția majoră pentru că „*dacul*” n-a putut contracara umilința pe care marile puteri i-au impus-o și cere să plătească prin moarte (intrarea în „*vecinicul repaus*”) pentru această vinovăție.

Proiectul etno-politico-statal gândit de Eminescu, eminent anti-austro-ungar, s-a lovit de obediența partidelor politice, mai ales a politicienilor, în primul rând a conservatorilor, dar și a unor liberali față de Puterile Centrale.¹³ Împotriva lui Eminescu s-au coalizat toți cei care s-au auto-declarat din interes politic apărători ai „*românismului*”. Cu toți aceștia, Eminescu s-a simțit obligat să poarte o polemică publică extrem de violentă, fapt ce i-a creat și mai mulți dușmani.

La rândul lor, agenții serviciilor de informații austro-ungare, care au urmărit cu rigoare ideile lui Eminescu și erau la curent cu „*visele*” sale, numeau statul preconizat de el „*Dacisches Kaiserreich*”.¹⁴ Numele lui Eminescu devenise cunoscut în cercurile politice austro-ungare, iar avertismentele au început să-i sperie pe politicienii români. De la Viena, ambasadorul liberalilor, conservatorul Petre P. Carp, a transmis în țară semnalul reducerii la tăcere a lui Eminescu. Acesta a fost exprimat într-o scrisoare trimisă lui Titu Maiorescu, în care îi atrăgea atenția pe un ton imperativ: „*Și mai potoliți-l pe Eminescu!*”¹⁵

• Eminescu nu și-a abandonat crezul în reconstruirea statalității românești, care trebuia să aibă ca suport teritorial spațiul vechii Dacii. Însă, a fost conștient că în acel context nu trebuiau implicate „*pe față*” autoritățile tânărului și firavului stat român. De aceea, a recomandat o *neutralitatea activă*, pentru a feri România de consecințele unei confruntări directe între cele două imperii. Cu inteligența-i recunoscută, el a încercat să le explice politicienilor momentului că „*situația noastră excepțională ne învață că una din condițiile, de nu ale existenței, dar ale păcii și dezvoltării noastre liniștite, e ca să trăim în pace cu amândoi vecinii* (imperiiile țarist și austro-ungar, n.ns.) *și să lăsăm ca echilibrul între puterile lor să fie garanția neutralității noastre*”.¹⁶

¹³ T. Maiorescu, *Istoria contemporană a României*, București, 1925, p. 181.

¹⁴ Constantin Barbu, *Codul invers. Arhiva înnebunirii și uciderii nihilistului Eminescu*, vol. I, Editura „Sitech”, Craiova, 2008, p. 129.

¹⁵ Miruna Lepuș, *Despre Eminescu și ce am învățat descoperindu-l*, Editura „Vremea”, București, 2008, p. 110.

¹⁶ Mihai Eminescu, *Opere, XI, Publicistică, 17 februarie-31 decembrie 1880*, Editura Academiei R.S.R., 1984, p. 311.

● În condițiile înăsprii prigoanei autorităților austro-ungare împotriva românilor încorporați în imperiu, la București, cu sprijinul lui C.A. Rosetti, studenții români transilvăneni Gheorghe Secășanu și Gheorghe Ocășanu au pus bazele societății *iridenta română* („*România Irridenta*“), al cărui obiectiv imediat era contracararea politicii de deznaționalizare și de maghiarizare a românilor din Ungaria. În vara anului 1881, „*România Irridenta*“ a pus în circulație o hartă cu Banatul până la Tisa, Transilvania și Bucovina, toate considerate „*teritorii române*“.¹⁷ Această hartă care proclama „*teritorii române*” provinciile istorice Banatul, Transilvania și Bucovina a fost semnalul reluării cu vigoare a luptei pentru eliberarea românilor aflați sub stăpânirea Imperiului austro-ungar și unirea teritoriilor respective cu „*patria mamă*”, pentru a reconstitui *Dacia Mare*.

● Eminescu s-a alăturat cu toată ființa și priceperea sa reprezentanților românilor ardeleni și bucovineni stabiliți în București, care se simțeau abandonati de către puterea politică „*din țară*” în lupta pentru câștigarea drepturilor naționale. Ideea „*Daciei Mari*” a fost răspândită și a prins repede rădăcini chiar și în interiorul oștirii române. Cu ocazia deschiderii unei expoziții organizate la Sibiu, la care a fost invitat ca delegat al statului român și generalul-medic Carol Davilla, acesta „și-a afirmat ideile cu privire la *Marea-Dacie*” și a dispus „să fie îndepărtate portretele împăratului și împărătesei” și înlocuite cu cele ale „*majestății românești*”.¹⁸

4. Constituirea nucleului politic al „*Daciei Mari*” (Societatea „*Carpații*”)

● Loviturile primite de *Iredenta română* din partea serviciilor secrete ale Austro-Ungariei au determinat schimbarea de tactică. În acest context, la 24 ianuarie 1882, pe suportul Iredentei române, a luat ființă, la București, Societatea „*Carpații*”,¹⁹ în care a fost cooptat și Eminescu. Scopul declarat al societății a fost sprijinirea ardelenilor emigranți cu slujbe și locuințe în capitala României, însă scopul real era eliberarea Transilvaniei și refacerea „*Daciei Mari*”. În acest sens, programul Societății a fost subordonat pregătirii luptei de eliberare a românilor ardeleni de sub dominația austro-ungară.

¹⁷ D. Vatamaniuc, **Ioan Slavici și lumea prin care a trecut**, Editura Academiei, București, 1968, p. 258-265; Apud M. Eminescu, **România Irredenta**, în „*Timpul*”, VI, nr. 169, 5 august 1881, p. 2.

¹⁸ Corneliu Mihail Lungu, **Transilvania în raporturile româno-austro-ungare. 1876-1886**, Editura „*Viitorul Românesc*”, București, 1999.

¹⁹ Despre Societatea „*Carpații*”, vezi, Teodor Pavel, **Mișcarea românilor pentru unitate națională și diplomația Puterilor Centrale**, vol. I (1878-1895), Editura „*Facla*”, Timișoara, 1979.

● Societatea „*Carpații*” a început să desfășoare o acțiune susținută împotriva stăpânirii dualiste și în apărarea ființei naționale.²⁰ Unii membrii au primit sarcini să difuzeze manifeste incendiare și să militeze prin toate mijloacele de comunicare pentru reîntregirea politică și teritorială. Eminescu s-a remarcat și în noua situație prin poziția fermă adoptată față de interzicerea de către autoritățile ungare a utilizării limbii și a unor manuale școlare românești, în special de geografie, istorie și literatură, deși acestea fuseseră aprobate de către Viena.²¹ Societatea „*Carpații*” a fost considerată, chiar de la înființare, ca periculoasă pentru siguranța Imperiului austro-ungar. Se pare că imediat după înființare, serviciile secrete austriece au reușit să o „penetreză” informativ.²²

● Zvonul privind intențiile refacerii Daciei Mari au început să circule peste Carpați, în Transilvania. În acest context, autoritățile de la Budapesta au intensificat măsurile necesare prevenirii manifestărilor de simpatie sau de susținere a luptei naționale a românilor. Eminescu a simțit ostilitatea crescândă și tot mai violentă a politicienilor români, îndeosebi a liderilor Partidului Conservator față de proiectul „*Daciei Mari*” sau a „*statului dacoromân*”. El a fost tot mai conștient că poziția lui la ziarul „*Timpul*”, precum și atitudinea sa critică la adresa politicianismului antinațional, l-au transformat într-o adevărată țintă. În același timp, i s-a întărit convingerea că, odată ce a apucat pe un drum care cerea jertfă, *era menit să înfrângă relele sau să piară, nu să li se plece lor!*

● Dintr-o astfel de cugetare de geniu s-a născut *ideea Luceafărului*, pe care Eminescu l-a prezentat, „*șlefuit*”, la „*Junimea*”, în 8 octombrie 1882. Versurile sale au sintetizat ideea destinului omului de geniu, prezentă și în poeziile sale din tinerețe, precum *Gemenii*, *Povestea Dochiei*, *Ursitorile* sau *Povestea magului călător în stele*. Toate acele personaje sau întâmplări făceau parte din patrimoniul ancestral al neamului, la renașterea căruia Eminescu lucra și cu gândul și cu fapta, fără tihnă și fără odihnă. În noul context, Eminescu a fost atacat dur de către publicații din Austro-Ungaria, cu care a început o polemică acerbă. Autoritățile Imperiului austro-ungar au ațâțat asupra sa politicieni români obedienți Vienei, iar diverși agenți amenințau cu ocuparea „*Valahiei*”. El a explicat că așa-numitul „*iredentism românesc*” nu era decât reacția firească față de ocuparea unor ținuturi românești de către Imperiul austro-ungar și a asupririi românilor, arătând că „*România*

²⁰ Augustin Z.N. Pop, **Contribuții documentare la biografia lui Eminescu**, București, Editura Academiei Române, 1962, p. 435.

²¹ Vezi, pe larg, Mihai Eminescu, **Sfântul Pământ al Transilvaniei, Antologie**, prefață, note și comentarii de D. Vatamaniuc, Editura „*Seculum*”, București, 1997.

²² Gheorghe Ungureanu, **Eminescu în documente de familie – documente literare**, Editura „*Minerva*”, 1977, p. 411-412.

irredenta” nu exista decât „în imaginația maghiarilor”, iar „*Daco-România*” constituia o „*invențiune austro-rusescă, făcută de a fi opusă de o putere celeilalte*”. Însă, el s-a simțit obligat de propria-i conștiință să afirme public faptul că mișcarea de eliberare a românilor „*de peste munți*” era „*un adevăr*” și „*o realitate etnologică*”.²³

● Precum se știe, viabilitatea proiectului a fost testată „*pe viu*” de către Societatea „*Carpații*” la începutul lunii iunie 1883. Folosind prilejul dezvelirii, la Iași, a statuii ecvestre a lui Ștefan cel Mare (sculptată de Emmanuel Frémiet), Societatea „*Carpații*” a dorit să testeze reacția concomitentă a celor două imperii – austro-ungar și țarist – față de proiectul etno-politico-statal al cărui mentor principal era Eminescu. La ceremonia respectivă, desfășurată la 5 iunie 1883, au participat aproape 10.000 de români din toate provinciile românești, inclusiv un grup restrâns de români basarabeni. Eminescu a participat în calitate de delegat al ziarului „*Timpul*”, în realitate ca reprezentant al Societății „*Carpații*”. El venise hotărât să facă publică viziunea sa asupra proiectului etno-politico-statal, cu invocarea voievodului Ștefan cel Mare, ca justițiar al nației românești. În acest sens, pregătise ultima variantă din *Doina*, scrisă în spiritul doctrinei Societății „*Carpații*”, pentru a fi citită la ceremonie.

● Însă, unii politicieni, în frunte cu liberalul Petre Grădișteanu, profitând de faptul că festivitățile au fost onorate de prezența regelui Carol I, au transformat momentul, voit sau inconștient, într-o „*serbare guvernamentală*”. Incităriile la luarea prin forță a „*provinciilor surori*” ocupate de Imperiul austro-ungar, omisiunea Basarabiei dintre „*provinciile surori*” care trebuiau eliberate,²⁴ neînțelegerile între conservatori și liberali în privința interesului, necesității și modalităților de susținere a proiectului, au dezvăluit lipsa de coeziune a ideilor și faptelor necesare pentru reușita acestuia. Aceste realități nepercepute corect de cei mai mulți dintre cei implicați în realizarea proiectului au fost sesizate cu claritate de către Eminescu. Așa se explică de ce n-a participat la solemnitatea de dezvelire a statuii lui Ștefan cel Mare²⁵ și nici n-a prezentat poezia „*Doina*” la manifestația publică, citind-o abia în seara zilei de 5 iunie 1883, la ședința societății literare „*Junimea*”, ținută în casa lui Iacob Negruzzi. O enigmă ascunde, probabil, capul statuii marelui voievod, în care Eminescu nu-l va fi recunoscut pe Ștefan cel Mare (un cap cu barbă și o coroană catolică!).

²³ Mihai Eminescu, **Opere, XIII, Publicistică, 1882-1883, 1888-1889**, Editura Academiei R.S.R., 1985, p. 168.

²⁴ Pantelimon Halippa, Anatolie Moraru, **Testament pentru urmași**, Chișinău, 1991, p. 123.

²⁵ Mihai Eminescu, **La descoperirea statuei lui Ștefan**, în Eminescu Mihai, **Publicistică. Referiri istorice și istoriografice**, Editura „*Cartea Moldovenească*”, Chișinău, 1990, p. 495.

● Pentru mediile politice și de presă din Viena și Budapesta, momentul respectiv, interpretat ca provocare directă, a constituit prilejul pentru a proba Europei „*pericolul iredentismului românesc*” de care, propagandistic, imperiul făcea caz deosebit. La rândul lor, autoritățile țariste au dat o replică simbolică la acțiunea desfășurată la Iași,²⁶ lansând vestea dezvelirii a două monumente în capitala „*guberniei Basarabia*”: statuia țarului Alexandru al II-lea (cel care răpise *județele Cahul, Ismail și Bolgrad din trupul României!*) precum și bustul scriitorului Pușkin („*zeul literaturii ruse*”). Prin aceasta, țarul Rusiei a ținut să exprime public că nu era dispus să cedeze „*gubernia Basarabia*”!

● Aflat sub presiunea conjugată a autorităților austro-ungare și țariste, guvernul român s-a desolidarizat de ideea oricărui proiect etno-politico-statal care eluda „*spiritul*” congresului de la Berlin și „*ordinea germană*” impusă și apărată în spațiul etnic românesc printr-o înțelegere tainică dintre cele două imperii vecine. Pe cale de consecință, a fost dezavuată, practic, orice acțiune a Societății „*Carpații*”, fiind pusă în discuție chiar existența acesteia. Eminescu a înțeles că atitudinea respectivă va fi urmată de o lovitură aplicată proiectului „*Daciei Mari*” chiar din partea puterii politice de la București. El a simțit că puterea politică pregătește o acțiune de lichidare prin forță a societății. De aceea, din spirit de apărare a proiectului, el a adoptat public o atitudine preventivă, pentru a preîntâmpina posibilele efecte perverse asupra viitorului mișcării naționale românești.

● Agresivitatea cu care cele două imperii au reacționat față de momentul respectiv, l-a convins pe Eminescu că România era înconjurată de „*rechini*”, cărora nu le putea rezista decât prin inteligență politică, simț strategic și efort național. El a fost convins că *ideea unirii politice a tuturor românilor în acel moment putea fi periculoasă și nepractică dacă era abordată abrupt, prin implicarea violentă a politicianilor și prin stârnirea mâniei concomitente a celor două imperii vecine.*

● Eminescu a tras un semnal de alarmă în coloanele ziarului „*Timpul*”, arătând că în România, „*o țară mică, înconjurată de puternici și uneori indispuși vecini*”, ideea de luare prin forță a Basarabiei, Banatului, Bucovinei și Transilvaniei „*pentru moment e respinsă de toți oamenii politici și chiar de patrioții înțelepți*”. Totuși, s-a simțit dator să recunoască public că ideea de „*Dacia Mare*” exista în subconștientul colectiv și că „*avea dreptul să doarmă tainică și liniștită în cugetul câtorva nobili visători*”.²⁷ Deci, Eminescu a conștientizat că planul de a acționa *în forță* pentru refacerea

²⁶ Vezi, Ion Negrei, **Replica rusească la dezvelirea, la Iași, la 5/17 iunie 1883, a statuii lui Ștefan cel Mare (I)**, în „*Revista română*”, nr. 1 (51) / 2008.

²⁷ Mihai Eminescu, **Opere, XIII, Publicistică, 1882-1883, 1888-1889**, Editura Academiei R.S.R., 1985, p. 316-325.

„*Daciei Mari*” era nerealist și că, în contextul respectiv, devenise un vis îndepărtat! În iunie 1883 (la fel ca în 1880!), în citatul articol despre „*serbarea guvernamentală*” de la Iași, el s-a delimitat net de atmosfera provocatoare în care aduseseră țara demagogii momentului.

5. Reprimarea politică a Societății „*Carpații*” și jertfirea lui Eminescu

- Momentul „Iași”, însă, a transformat Societatea „*Carpații*” în dușman declarat al Austro-Ungariei, iar pe Eminescu în „*obiectiv*” permanent pentru serviciile sale de informații.²⁸ El a sesizat pericolul izbucnirii unui conflict diplomatic, apoi chiar armat între Austro-Ungaria, sprijinită de Germania și regatul României, care trebuia adus cu forța în „*ordinea germană*”. De aceea, a încercat să tempereze agresivitatea unor politicieni austrieci, incitați de Budapesta, care exagerau pericolul acțiunilor românești vizând constituirea *Daciei Mari*. Însă, guvernării de la București, preocupați mai ales de împărțirea și reîmpărțirea demnităților publice și a resurselor de putere, au acceptat fără împotrivire sau alte explicații ideea anihilării Societății „*Carpații*” și „*potolirii*” lui Eminescu, ca soluții necesare reducerii stării de tensiune între regatul României și Imperiul austro-ungar.

- Așa-numitele „*discursuri iredentiste*” de la Iași, din 6 iunie 1883, au constituit *pretextul* pentru declanșarea, de către Puterile Centrale, a acțiunii de aducere a României în „*ordinea germană*”. Atât Germania, cât și Austro-Ungaria i-au cerut în mod imperativ regelui Carol I să se integreze urgent în „*noua ordine*” europeană, deci în sistemul geopolitic instituit la congresul de la Berlin din anul 1878. Această integrare urma să fie stipulată într-un tratat prevăzut a fi semnat între România și Puterile Centrale (Austro-Ungaria, Germania și Italia), în 28 iunie 1883. Proiectul de tratat prevedea că România era obligată să se orienteze, politic, în primul rând, spre Austro-Ungaria și interzicea orice proteste pentru eliberarea Ardealului, iar condiția semnării era anihilarea revendicării Ardealului de către România. Consecința imediată a semnării tratatului respectiv era eliminarea așa-zisei influențe franceze în România și desființarea Societății „*Carpații*”.

- Guvernul român a acceptat destul de greu și cu rezerve regulile care îi erau impuse României. Discuțiile care au urmat au reprezentat o veritabilă bătălie diplomatică, din care va ieși un *tratat secret și defensiv*, care nu implica România în politica expansionistă a Puterilor Centrale, însă intrarea României în sfera de influență a Triplei Alianțe excludea existența „*Daciei Mari*” și, pe cale de consecință, a Societății „*Carpații*”.

²⁸ Gheorghe Ungureanu, *Eminescu în documente de familie – documente literare*, București, Editura „*Minerva*”, 1977, p. 412-414.

În acest context, *politicienii interni*, atât conservatori, cât și liberali aflați la guvernare, puternic și continuu „*flagelați*” direct și indirect de Eminescu, în presă, ca și după „*dușul*” cumplit din Scrisoarea III-a (1881), au simțit că a sosit momentul de a-l elimina pe Eminescu din viața publică și au lucrat „*mână-n mână*” cu „*Ocultă*” internă și externă. Aceștia n-au luat în seamă faptul că Eminescu exprimase public și fără tăgadă nevoia de apărare a interesului național, deci înțelese imperativul momentului!

Deși, liderii celor două partide politice care-și disputau puterea în România erau conștienți că Eminescu devenise o valoare națională (dăduse nației „*Scrisorile*” și „*Luceafărul*”!), niciunul n-a avut timp sau n-a vrut să discute cu el deschis, constructiv, de pe poziția interesului național. Pe această cale s-ar fi putut apăra atât interesul național, cât valoarea națională pe care o reprezenta, deopotrivă, poetul și gazetarul Eminescu.

- În această acțiune perversă s-au arătat deosebit de zeloși unii fruntași ai Partidului Conservator, criticați vehement de către Eminescu pentru politica lor antinațională.²⁹ „*Loja*” din spatele Societății „*Junimea*” și-a avut rolul ei nefast, iar Titu Maiorescu s-a dovedit a fi „*regizorul*” intern („*din umbră*”) al întregii acțiuni. Așa a fost fabricată, *ad hoc*, „*nebunia lui Eminescu*”. S-a recurs la această soluție, întrucât „*nebunia*” declarată public excludea automat din viața publică pe cel ce nu putea face dovada credibilă că este sănătos. În cazul lui Eminescu, aceasta putea fi invocată, fără nici o răspundere, ori de câte ori venea vorba de scrierile sale, iar creduli se aflau destui în acele vremuri.

Deci, scopul urmărit era scoaterea lui Eminescu din viața publică! Ca variantă de rezervă, Eminescu trebuia să ajungă în fața organelor de Poliție, care n-aveau nimic cu poetul ci cu ziaristul politic – ziarist al opoziției. Cei care i-au gândit soarta erau convinși că dacă Eminescu va intra în conștiința publică drept nebun, nimic din ceea ce a scris nu va mai fi luat în considerare.

- Momentul exploatării așa-zisei „*nebunii a lui Eminescu*” a venit în ziua de 28 iunie 1883, când, amânându-se încheierea tratatului cu Austro-Ungaria, a izbucnit flacăra conflictului. Invocând acțiunile „*subversive*” ale Societății „*Carpații*”, Austro-Ungaria a notificat suspendarea relațiilor diplomatice cu România și a rupt relațiile diplomatice cu Regatul României pentru 48 de ore. În același timp, efective militare executau manevre armate în Carpați, iar presa ungară striga că a venit timpul ca imperiul să-și anexeze „*Valahia*”. La rândul său, cancelarul Germaniei, Otto von Bismack, a amenințat Regatul României, printr-o telegramă secretă către Carol I, cu declararea războiului dacă România nu intră în „*noua ordine*”.

²⁹ Vezi, pe larg, Nicolae Georgescu, **A doua viață a lui Eminescu**, Editura „*Europa Nova*”, București, 1994.

Totodată, guvernului I.C. Brătianu i s-a cerut să verifice Societatea „*Carpații*”, sub motivul că desfășura activitate subversivă, urmărind unirea Ardealului cu regatul României. Astfel, guvernul a dispus măsuri radicale împotriva Societății „*Carpații*”. Poliția a trecut, în forță, la percheziționarea sediului acesteia din strada Știrbei Vodă și a domiciliului membrilor comitetului de conducere,³⁰ iar toți cei dovediți ca membri activi ai organizației fiind ulterior expulzați. *Apoi s-a lansat semnalul: „Prindeți-l pe Eminescu și băgați-l la balamuc!”* Scenariul sacrificării lui Eminescu a constituit și continuă să constituie subiectul și obiectul unor ample analize și dezbateri.

- Fapta odioasă comisă împotriva lui Eminescu este confirmată, în primul rând, de modul în care a fost acoperită oficial, în stil balcanic. El a fost internat la „*sanatoriul*” dr. Alexandru Șuțu la „*Caritatea*” (Caritas) punându-i-se falsul diagnostic de „*alcoholism și sifilis*”. Deci, agresiunea împotriva sa a fost acoperită, oficial, cu un certificat medical. Știrea că „*a înnebunit Eminescu*”, nu a apărut în ziarul „*Timpul*”, unde Eminescu fusese redactor principal, ci în ziarul „*Românul*” – oficiosul guvernului, de fapt, al aripii rosettiste din partidul liberal, care se aflase în polemică permanentă cu Eminescu.

- Eminescu a fost ținut în sanatoriul dr. Alexandru Suțu până când România a aderat la Tripla Alianță, apoi a fost târât din sanatoriu în sanatoriu, cu scurte momente de libertate, până la sfârșitul vieții.³¹

Niciunul dintre cei care au participat la săvârșirea mârșavei fapte nu și-a asumat vreodată nici o parte de vină. Unii au inventat momente și scene ireale, dar credibile pentru cei „*săraci cu duhul*”, pentru a scăpa de urmări, iar alții, lași, au acceptat să vorbească la mulți ani de la evenimentul respectiv, când Eminescu era perceput de mulți semeni așa cum îl proiectaseră „*epigonii*” săi.

6. Încercare de reconstituire a scenariului sacrificării lui Eminescu în 28 iunie 1883³²

- Cu puțin timp înainte de această zi fatidică pentru destinul său, Eminescu, găzduit în acel moment de familia Slavici, a simțit, probabil, că era supravegheat de aproape, cu complicitatea lui Titu Maiorescu, a cărui răceală față de el era tot mai pregnantă. Așa se explică intenția de a se muta

³⁰ Augustin Z.N. Pop, **Noi contribuții documentare la biografia lui Mihai Eminescu**, Editura Academiei R.S.R 1969, p. 135.

³¹ Miruna Lepuș, **Despre Eminescu și ce am învățat descoperindu-l**, Editura „*Vremea*”, București, 2008, p. 107.

³² Vezi, pe larg, Nicolae Georgescu, **A doua viață a lui Eminescu**, Editura „*Europa Nova*”, București, 1994; Theodor Codreanu, **Dubla sacrificare a lui Eminescu**, Editura „*Serafim Grup*”, Brașov, 1999; Constantin Barbu, **Codul Invers. Arhiva înnebunirii și a uciderii nihilistului Eminescu**, vol. I, Editura *Sitech*, Craiova, 2008.

la inginerul Constantin Simțion, din conducerea Societății „*Carpații*”, care devenise deja un fel de gazdă de rezervă. El își transportase în casa acestuia, puțin câte puțin, bunurile – înțelegând că nu mai poate conviețui alături de „*Madame Slavici*” (Ecatarina Szöke Magyarosy)³³ care era, foarte probabil, dacă nu agent, cel puțin informator al serviciilor secrete ale Austro-Ungariei. Conflictul cu această „*Madame Slavici*” (Kati, cunoscută cu numele de *Catinca Slavici*), devenise aproape permanent, mai ales după ce Eminescu începuse să critice vehement maghiarizarea numelor românești din Transilvania. În acest scenariu a fost atras și publicistul Grigore Ventura, aflat în legături suspecte cu agentul austriac Friderick Lachman.

*

- Mărturiile și sursele de epocă afirmă că în zorii zilei de 28 iunie 1883, înainte de ora 6.00, între Mihai Eminescu și gazda lui, doamna *Ecatarina Szöke Magyarosy*, soția lui Ioan Slavici, s-a petrecut o scenă marcată de violență verbală. Probabil că Eminescu, supravegheat de gazda sa, surmenat după o noapte de lucru, a fost provocat de către „*Madame Slavici*”, prin vorbe meșteșugite, pentru a-l face să devină violent. După consumarea scenei respective, Eminescu a plecat la redacția ziarului „*Timpul*” pentru a lua un exemplar din numărul proaspăt tipărit, a-l duce lui Titu Maiorescu și a-i arăta acestuia acuzele aduse guvernului față de încălcarea libertății presei și a gazetarului. Probabil că el a amenințat că nu se mai întoarce la gazda sa, urmând să se mute definitiv la inginerul Constantin Simțion.

- La ora 6.00, imediat după plecarea lui Eminescu, „*Madame Slavici*”, foarte probabil, potrivit unui scenariu dinainte stabilit, simțind că „*obiectivul*” scapă de sub supraveghere, a scris pe o carte de vizită: „*Domnu Eminescu a înnebunit. Vă rog faceți ceva să mă scap de el, că e foarte rău (reu)*”. Apoi a trimis acel înscris, printr-o servitoare, lui Titu Maiorescu, rugându-l să o scape de „*nebunul*” Eminescu (*înscrisul respectiv, notat de Titu Maiorescu în Jurnalul său, a fost preluat de toți cei care s-au încumetat să reconstituie acele evenimente!*)

- Acasă la Titu Maiorescu a apărut repede inginerul Constantin Simțion, pe care Eminescu îl considera „*prieten*” (*până astăzi nu s-a stabilit cu rigoare dacă acesta fusese anunțat de Titu Maiorescu sau de madame Slavici ori venise potrivit unui plan dinainte stabilit!*). Împreună (*fără nici o analiză a cazului sau o sumară verificare a conținutului*

³³ Vezi, pe larg, D. Vatamaniuc, **Ioan Slavici și lumea prin care a trecut**, Editura Academiei, București, 1968; Ecatarina Szöke Magyarosy avea un trecut destul de dubios (se căsătorise cu Slavici la 11 septembrie 1875, folosind un șantaj: ar fi rămas însărcinată de el!). Aceasta avea „*comportări reprobabile*”, după cum a recunoscut Ioan Slavici într-o confesiune scrisă făcută la 30 octombrie 1875 lui Titu Maiorescu, afirmând cu părere de rău că „*am luat ca soție pe o femeie, cu care trebuie să mă credeți nenorocit*”.

înscrisului), cei doi cu plecat la așa-zisa „Casă de sănătate” a dr. Alexandru Suțu, adică la spitalul de nebuni (ospiciu). Acolo, Titu Maiorescu i-a cerut acestuia să-i pregătească o cameră lui Eminescu și să-l interneze, sub motivul că era nebun (*deci, nu i-a cerut să-l examineze, cum era normal!*), obligându-se să achite costul de 300 de lei pe lună pentru camera respectivă.

● După ce au „aranjat” cu dr. Alexandru Suțu internarea lui Eminescu, Titu Maiorescu și Constantin Simțion s-au înțelese asupra modalităților de acțiune pentru a-l aduce la ospiciu pe Eminescu: Titu Maiorescu urma să meargă la propriul domiciliu, iar Constantin Simțion la sediul Societății „Carpații”, pentru a-l aștepta pe Eminescu, a-l imobiliza și a-l duce cu forța la ospiciu (*în acest punct apare o altă enigmă: Constantin Simțion a devenit doar în acel moment complicele lui Titu Maiorescu sau ei au făcut parte dintr-o conspirație pregătită cu metodă împotriva lui Eminescu? care a fost motivul real al asocierii celor doi complici pentru a-l imobiliza pe Eminescu și a-l interna cu forța în ospiciul dr. Al. Suțu?*). Singura neliniște a lui Titu Maiorescu a fost ca imobilizarea lui Eminescu să poată fi făcută „fără greutate”. Ajuns acasă, Titu Maiorescu l-a anunțat și pe Theodor Rosetti despre iminenta internare la ospiciu a lui Mihai Eminescu (fapt notat în *Jurnalul* său); acesta a acceptat tacit acțiunea pusă la cale (*de ce trebuia să știe Theodor Rosetti? erau interesate și implicate și alte forțe oculte în anihilarea lui Eminescu?*).

● Pe la ora 10.00, fără să bănuiască nimic din ceea ce s-a pus la cale împotriva lui, Eminescu a apărut într-o trăsură în fața casei lui Titu Maiorescu, având sub braț ziarul „*Timpul*” din acea zi (datat, conform obiceiului vremii, o zi mai târziu), în care publicase articolul „*Pentru libertatea presei și a jurnalistului*” și protesta față de expulzarea lui Emille Galli, directorul revistei „*L'indépendance roumaine*”.

● Eminescu spera să-i poată prezenta lui Titu Maiorescu protestul său sever împotriva măsurilor represive luate de către guvernul I.C. Brătianu. A binecuvântat, cu privirea fixă, pe soția lui Titu Maiorescu și pe Ilie Nicolescu (care tocmai pleca de la Titu Maiorescu!), apoi l-a îmbrățișat „*tremurând*” pe așa-zisul său binefăcător și „*prieten*”, după care a avut o discuție scurtă cu Titu Maiorescu, al cărui conținut nu se cunoaște. Pentru a-l abate de la gândurile care i se înfiripaseră în suflet (*nimeni până astăzi nu s-a întrebat de ce tremurase Eminescu atunci când l-a îmbrățișat pe „binefăcătorul” său!*), Titu Maiorescu i-a arătat statuile reprezentând „*pe Hermes și pe Venus din Melos*”, la care Mihai Eminescu a răspuns, cu privirea în extaz: „*Lasă, că va reînvia arta antică!*” (*Deci, Eminescu încă mai credea în realizarea proiectului Daciei Mari, chiar în pofida piedicilor puse de către politicienii români, în special de către conservatorii obedienți Puterilor Centrale, în rândurile cărora se afla și Titu Maiorescu!*).

- Potrivit planului stabilit cu acel Constantin Simțion și cu dr. Alexandru Suțu, fără nici o remușcare, teamă sau compasiune față de cel pe care-l numea „*prieten*”, Titu Maiorescu i-a spus lui Eminescu „*că trebuie să se ducă la Simțion*” (adică la sediul Societății „*Carpații*”), *care fusese instruit, știa ce are de făcut!*). Eminescu a acceptat și i-ar fi cerut 5 lei pentru trăsură, pe care Titu Maiorescu spune că i-a dat (cu toate că fiica sa, Livia, într-o scrisoare către I. E. Torouțiu, din 21 aprilie 1939, va spune că i-ar fi dat doar „*2 lei pentru birjă*”), apoi Eminescu „*a plecat cu trăsura acolo*” (adică la sediul Societății „*Carpații*”).

Probabil că Titu Maiorescu l-a pus pe urmele sale pe gazetarul Grigore Ventura, pentru a fi siguri că totul va decurge conform planului și Eminescu va ajunge la sediul Societății „*Carpații*”. (*Nimeni n-a explicat riguros de ce gazetarul Grigore Ventura n-a fost afectat de expulzarea directorului revistei „L'indépendance roumaine”, cu toate că el era redactor la acel ziar! Implicarea lui în urmărirea și imobilizarea lui Eminescu a avut probabil, girul Poliției, acesta cumpărându-și libertatea cu prețul libertății lui Eminescu, gazetarul care apăra libertatea presei împotriva măsurilor luate de o guvernare violentă!*).

- Ajungând în apropierea Societății „*Carpații*”, Eminescu a văzut, probabil, vânzoleala creată de Poliție, care percheziționa sediul acesteia și a intuit că „*binefăcătorul*” său îi pregătise o capcană. El nu știa că înăuntru îl aștepta Constantin Simțion cu o echipă pregătită pentru a-l imobiliza și a-l interna la ospiciu (*decî, Constantin Simțion acționa cu girul și sub oblăduirea Poliției!*). Cu inteligența-i cunoscută, Eminescu a devenit precaut și fiind convins că dacă ar fi intrat în sediul societății era reținut de Poliție s-a întors din drum, încercând să găsească un loc de refugiu pentru a afla ce se petrece cu adevărat și a găsi un mijloc de apărare.

- Din acest moment, reconstituirea acelei zile este dificilă, întrucât s-a făcut, în bună măsură, pe baza relatărilor lui Grigore Ventura (*cel pe care I.L. Caragiale avea să-l „imortalizeze” sub numele personajului Rică Venturiano!*), consemnate abia în anul 1911, de Al. Ciurcu în ziarul „*Adevărul*”. Potrivit acestora, Eminescu, schimbându-și traseul, s-ar fi dus la Capșa, unde l-ar fi întâlnit pe Grigore Ventura, care l-ar fi informat despre interzicerea Societății „*Carpații*”. Eminescu ar fi reacționat violent, începând să țină un discurs „*politico-socialo-național*”. Apoi, înfierbântat, ar fi scos un pistol, ar fi amenințat-o pe soția patronului, *Marie Obeline Vautier*, și ar fi strigat „*la toate aceste nu-i decât un leac. Să îl împușc pe rege!*” Grigore Ventura i-ar fi propus să meargă împreună la palatul Cotroceni pentru a-și pune planul în aplicare. Eminescu a fost de acord, astfel că au plecat împreună, au ajuns la poarta palatului, însă „*poarta nu s-a deschis*”, regele nefiind în București. Tot Grigore Ventura l-ar fi convins pe Eminescu să meargă la Mitroșevschi, la baie!

- Aceasta a fost versiunea oficială, vreme de aproape 70 de ani, deși, între timp, apăruseră și relatările Liviei Maiorescu și ale lui Constantin Dimitriu. Din aceste relatări reiese clar că Eminescu n-a trecut pe la Capșa, nu a amenințat pe nimeni cu pistolul și, totuși, a fost ridicat „*de acolo*” (baia Mitrașevschi) de către „*prieteni*” săi, care doreau să-l ducă... la „*balamuc*”.

- „*Scena cu pistolul de la Capșa*” și „*afirmația lui Eminescu că îl va omori pe rege*” au constituit piesele tezei nebuniei sale. Ele au fost asumate numai de către Grigore Ventura, după ce Eminescu fusese declarat nebun, iar internarea sa în ospiciu justificată cu „*acte în regulă*”. Cel mai important martor al scenei „*cu pistolul*” a fost, fără îndoială, *Marie Obeline Vautier*, soția patronului de la Capșa, prezentată de Grigore Ventura ca persoana amenințată de către Eminescu. Însă, în anul 1909, această doamnă și-a publicat „*Memoriile*” la Paris, dar n-a menționat absolut nimic despre „*scena cu pistolul de la Capșa*”, deși nu putea omite o asemenea întâmplare din viața sa! În ultimii ani, unii cercetători ai scenei jertfirii lui Eminescu, plusând, sugerează că prezența lui la Capșa ar fi avut cu ca scop întâlnirea altor confrăți cărora să le aducă la cunoștință cele ce făceau în acea zi guvernul și curtea regală. Există și percepția potrivit căreia Eminescu ar fi fugit la Capșa, unde se afla reprezentantul diplomatic al Americii în România. (*Sunt, probabil, speculații, dar cercetările ulterioare vor avea darul să clarifice și acest aspect încă nedescifrat!*).

- *Traseul lui Eminescu din acea zi a fost lămurit prin relatările lui Constantin Dimitriu și Ioan Slavici*. Este foarte probabil ca, simțind că vor să-i pună lațul, Eminescu s-a refugiat în baia publică Mitrașevschi (aflată nu departe de sediul Societății „*Carpații*”), unde agresiunea Poliției asupra sa devenea mai puțin probabilă! Această ipoteză este confirmată de Constantin Dimitriu, care, la două săptămâni de la „*internarea*” lui Eminescu, într-o scrisoare trimisă lui Mihai Brăneanu, redactorul șef al ziarului „*România liberă*”, afirma că Eminescu „*a simțit totodată că vor fi siliți cei de lângă el să-l asigure la Balamuc. Deci a fugit într-o baie unde a stat mai toată ziua ascuns*”. Astfel era relatat, probabil, evenimentul în lumea jurnaliștilor, la scurt timp după producerea sa.

La fel avea să relateze și Ioan Slavici, care confirmă că „*La d-l T. Maiorescu el s-a stăpânit, dar s-a dus apoi să ieie o baie ca să-și potolească nervii și de la baie a fost dus (cu forța, n.ns!) la casa de sănătate*”.

- Pentru conspiratorii care lucrau potrivit unui plan, izolarea lui Eminescu în baia publică *Mitrașevschi*, a fost o șansă de a-l imobiliza fără incidente, întrucât baia publică era singurul loc în care acesta era nevoit să intre fără a avea asupra sa arma de apărare (*în orice alt loc, Eminescu ar fi putut opune rezistență, iar arestarea sa putea genera un scandal public!*). În procesul-verbal întocmit de Poliție în aceeași zi, în jurul orei 19.00 se afirmă

că „*Eminescu a venit singur la Băile Mitrașevschi și, fiind atins de alienație mintală, s-a încuiat singur pe dinăuntru și a refuzat să deschidă*”.

- Grigore Ventura, care cunoștea planul privind imobilizarea lui Eminescu și internarea sa în ospiciu, primise misiunea să-l rețină pe acesta într-un loc de unde să poată fi ridicat fără incidente. Astfel, l-a încuiat în baie, unde, după informațiile furnizate și de alți martori, apa fierbinte a curs timp de opt ore.

Potrivit propriei declarații, Grigore Ventura a plecat „*să înștiințeze pe prefectul poliției*” de faptul că un nebun s-a închis în baia publică și că „*trebuie să ridice un nebun de la baia Mitrașevschi*” (afirmația sa nu se confirmă; declarația a fost făcută, cu siguranță, pentru a-și scăpa pielea, el arătând că a sesizat Poliției un caz deosebit, de nebunie manifestată cu violență!; cu siguranță că șeful Poliției cunoștea numele Eminescu, purtat de redactorul șef al ziarului „*Timpul*”!) Tot Grigore Ventura a fost cel care i-a anunțat pe doi dintre prietenii lui Eminescu: *Gheorghe Ocășanu și V. Siderescu* de la Societatea „*Carpații*”, care au ajuns acolo după aproximativ 8 ore (este interesant de aflat ce s-a întâmplat timp de 8 ore, când nici Poliția, nici „*prietenii*” lui Eminescu n-au intervenit!). Probabil că V. Siderescu, odată sosit la baia Mitrașevschi, a crezut că Eminescu fusese atins de alienație mintală, dar Gheorghe Ocășeanu, care era „*om de încredere al șefului Poliției*” (fapt dat în vileag de Ioan Slavici!) știa ce are de făcut și din ce rațiune.

- Cei doi „*prieteni*” ai lui Eminescu au plecat să anunțe Poliția, informându-l pe comisarul C.N. Nicolescu de la Secția 18 Poliție de faptul „*că amicul lor d-l Mihai Eminescu, redactorul ziarului Timpul, ar fi atins de alienație mintală, că s-au dus la stabilimentul de băi din str. Poliției nr. 4, de acum 8 ore și că, încuindu-se-n baie pe dinăuntru, refuză să deschidă*”.

Tot ei l-au căutat și l-au informat pe Constantin Simțion despre situația „*prietenului*” său (poate se va afla vreodată unde a stat în acest timp și cu ce s-a ocupat acest Constantin Simțion!).

- Astfel a fost pus în aplicare, împreună cu Poliția, planul de imobilizare a lui Eminescu (care trebuia să pară legal!). Cei trei s-au deplasat la baia Mitrașevschi, fără Grigore Ventura („*maurul și-a făcut datoria*”), cu o dubă cenușie trasă de cai și cu un echipaj condus de comisarul C.N. Nicolescu.

După cum reiese din procesul-verbal întocmit de Poliție, l-au găsit „*pe nenorocitul Mihail Eminescu, dezbrăcat, silindu-se să închidă ușa-i și avea aerul de a fi speriat de vederea noastră...*”). Cei de față au încercat să-l calmeze, dar „*drept răspuns, se repede la amicii săi și la servitoarea băii, îmbrâncindu-i pe ușă, apoi aruncându-se în baia plină cu apă, stropea pe oricine voia să-l scoată afară*”. Eminescu l-a rugat pe V. Siderescu „*să-i aducă o pereche de pantaloni negri, negri de tot*”. Acesta a plecat să-i

îndeplinească dorința, iar ceilalți „*prieteni*” ai săi au forțat ușa cabinei băii pentru a pătrunde înăuntru.

- Eminescu s-a împotrivit, dar „*prietenii*” săi l-au doborât și l-au îmbrăcat în cămașa (comisolul) de forță, apoi l-au târât afară și l-au urcat cu forța în *birja morții*. Ion Russu-Șirianu, care a văzut scena, alergând prin București să-l caute pe Eminescu!, avea să afirme ulterior că: „*Am auzit glasul său cel adevărat strigând cu deznădejdea celui care se îneacă – Ajutor!*”. Răpitorii l-au condus apoi la Institutul „*Caritatea*”, unde l-au „*confiat*” doctorului Alexandru Suțu, iar comisarul de poliție l-a rugat pe acesta „*a-i da îngrijiri excepționale*”.

- Între timp Poliția, cu complicitatea soției lui Ioan Slavici (*madam Kati*), i-a perchiziționat locuința, i-a ridicat bunurile, a umblat prin hârtii și manuscrise, sperând să descopere ceva compromițător. Dar nu a deschis o anchetă, așa cum proceda de obicei în asemenea cazuri și cum cerea legea. Comisarul C.N. Nicolescu, împreună cu „*amicii*” lui Eminescu, s-au întors la baia Mitrașevschi și au constatat că „*toate hainele și chiar ciorapii erau aruncați în apa din baie*”.

Apoi au fost inventariate toate lucrurile găsite, inclusiv cheia de la camera lui Eminescu (*lipsea pistolul despre care pomenise Grigore Ventura!*), după care s-a întocmit procesul-verbal de constatare a situației. Acesta a fost semnat de comisarul C.N. Nicolescu, Constantin Simțion, V. Siderescu, Gh. Ocășanu, Mark David (*un client sau asistent al dr. Suțu, probabil cel care a adus cămașa de forță!*), Johan Paulina (femeia de serviciu a băii) și Ana Mitrașevschi (patroana băii).

- Hainele lui Eminescu au fost duse acasă la Ioan Slavici și aruncate în camera unde locuise poetul, apoi ușa a fost sigilată (faptul este atestat într-un *Post-scriptum*, semnat de comisarul C.N. Nicolescu, Ecaterina Slavici și V. Siderescu).

- În acea după-amiază, Titu Maiorescu a plecat tainic într-o lungă vacanță prin Europa occidentală, pentru refacere, iar Eminescu a fost închis într-o casă de nebuni, pe malurile Dâmboviței, pentru meditație!

Presimțindu-și sfârșitul, cel care în „*Luceafărul*” se considera în „*lumea lui*”, „*nemuritor și rece*”, în decembrie 1883, oficial declarat nebun, a putut să creeze cel mai tulburător poem filosofic al său, *Odă* (în metru antic).

Citiți-l și recitiți-l și reflectați.

Cât de *nebune* puteau să fie mintea și simțirea care l-au creat?

Îl redăm integral:

**Nu credeam să-nvăț a muri vrodată;
Pururi tânăr, înfășurat în manta-mi,
Ochii mei nălțam visători la steaua
Singurătății.**

Când deodată tu răsăriși în calea-mi,
Suferința tu, dureros de dulce...
Pân-în fund băui voluptatea morții
Neîndurătoare.

Jalnic ard de viu chinuit ca Nessus,
Ori ca Hercul înveninat de haina-i;
Focul meu a-l stinge nu pot cu toate
Apele mării.

De-al meu propriu vis, mistuit mă vaet,
Pe-al meu propriu rug mă topesc în flăcări...
Pot să mai renvii luminos din el ca
Pasărea Phoenix?

Piară-mi ochii turburători din cale,
Vino iar în sân, nepăsare tristă;
Ca să pot muri liniștit, pe mine
Mie redă-mă!

(1883, decembrie)

Este *epitaful* pe care Eminescu singur și l-a scris!

Acesta poate fi inscripționat pe o placă de marmură, la mormânt, ca acuzație veșnică și vinovăție imprescriptibilă pentru autorii și făptuitorii crimei!

Concluzii:

● Planul pentru o „*Dacie Mare*” – *pe direcția planului dacic care ne-a traversat istoria!* – a îngrijorat pe spionii imperiali și îi speria (pentru complicații) pe politicienii autohtoni și pe agenții/polițiști, fapt pentru care au pus la cale complotul (pentru toți binevenit, după atâtea „*flagelări*” din partea lui Eminescu). La aceasta – *nota bene!* – s-a adăugat contribuția forțelor oculte; pe agenții acestora sau pe obedienții lor îi găsim implicați continuu.

● „*Cazul Eminescu*” constituie unul dintre cele mai nefaste exemple de manipulare a conștiințelor prin intermediul așa-numiților „*oameni politici*”, al presei scrise și al unor „*experți*” cu abilități de critici sau cu pretenții de istorici. În istoria modernă a României este *primul exemplu tipic al modului în care pana unui gazetar autentic și patriot poate fi frântă de către forțe oculte, iar un geniu național poate fi pus în cămașă de forță de către o putere politică violentă*. Contemporanii lui Eminescu, neimplicați în politică sau în organizații oculte, n-au bănuț că destinul tânărului poet a fost influențat și abătut din făgașul său natural de către indivizi și forțe oculte interesate să-l scoată din viața politică și să-l transforme într-un nebun.

● **Prin eliminarea lui Eminescu din viața publică a fost comis un *asasinat moral și politic, asociat cu apelative și epitete, precum:* nebun, sifilitic, alcoolic, pericol public, atentator la adresa regelui, reacționar, paseist, antisemit, xenofob, șovin etc. Cei care au avut interesul să-l asasineze moral**

și politic au urmărit ca Eminescu să rămână în memoria românilor doar ca poet, și acesta epuizat intelectual, cupă cum Titu Maiorescu i-a conceput volumul de versuri (vestita „*ediție Maiorescu*”) –, cu toate că principala sa activitate, considerată „*periculoasă*”, a fost cea de ziarist.

- La mistificarea adevărului despre motivul înlăturării lui Eminescu din viața publică au participat, într-o cădășie tainică la momentul respectiv, cum s-a înțeles, *forțe interne și externe*. Pentru a-l scoate dintre simbolurile naționale, publicistica lui a fost mereu trecută sub tăcere, pentru posteritate fiind prezentat doar ca un „*poet romantic*”, epuizat și el în momentul 1883: „*ediția Maiorescu*” a lucrat continuu în acest sens, iar pentru unii încă mai „*lucrează*”.

- **Eminescu** a fost jertfit pe altarul Daciei Mari – cel mai important proiect etno-politico-statal gândit de români și pentru români în a doua jumătate a secolului XIX; în fond, întreaga istorie a Neamului spre acest liman se îndrepta!

- Dacă exista înțelepciune politică și conștiința valorii geniului, în „*momentul 1883*”, după conștientizarea soluției adecvate pe care Eminescu a dovedit-o cu claritate și curaj, crima putea fi evitată. Dar la niciuna din forțele ostile lui Eminescu n-a existat – atunci și în anii asasinatului sadic, până în 1889, – nici înțelepciune și nici voință politică.

- Iată de ce, reconsiderarea operei, vieții, mesajului și imaginii lui Eminescu din perspectiva vizionarului împlinirii idealului național în vatra vechii Dacii este o necesitate. Soluția întrevăzută de Eminescu, formulată în mod expres în anul 1881, a rămas mesaj testamentar:

„TOTUL TREBUIE DACIZAT OARECUM DE ACUMA-NAINTE”!³⁴

³⁴ Mihai Eminescu, **Opere**, XII, **Publicistică, 1 ianuarie-31 decembrie 1881**, Editura Academiei R.S.R., 1985, p. 267; Eminescu a înțeles dacizarea, ca „*întoarcere parțială la trecut, la elementele lui bune, sănătoase, proprii de dezvoltare*” (**Ibidem.**, p. 379).

XVI.
CINE ȘI DE CE-A SECAT
„IZVORUL LUI EMINESCU” DIN CIȘMIGIU?

MOTO:

*„Ca să-ți dai seama de nivelul culturii generale
a unei nații, trebuie să vezi ce idoli are”.*

Mihai Eminescu

Prolog

● În capitala României, din multitudinea locurilor cu care se fălește urbea și se mândresc locuitorii ei se desprinde „**Parcul Cișmigiu**”, cea mai veche grădină publică din București. Așezat în centrul orașului, având o suprafață de circa 16 hectare, aceasta este mărginită de două artere importante: Bulevardul Regina Elisabeta și Bulevardul *Schitu Măgureanu*, iar în partea sud-estică se află Colegiul Național „Gheorghe Lazăr”. Acest parc, amenajat în genul parcurilor engleze, cu mai multe intrări (două prin bulevardul *Regina Elisabeta*, două prin bulevardul *Schitu Măgureanu*, una prin str. *Știrbei Vodă*), este inclus pe lista monumentelor istorice din București.

1. Cișmigiu – de la șipotul de izvoare la grădină publică

● Istoria acestui loc este fascinantă. În vremuri mai vechi aici a fost o dumbravă (pădurice) îngemănată cu o grădină cu pomi fructiferi, numită „*Livedea (livada) Gospodarului*”, care se întindea de lângă mănăstirea **Sărindar** (construită pe locul celei mai vechi biserici din București, atestată documentar) până la malul Gârlei și până la **Schitul Măgureanu** – la început o biserică de lemn (chinovie de călugări) cu o singură turlă, acoperită cu șindrilă. Dumbrava cu arbori seculari, amplasată pe un teren mlăștinos, cu multe bălți, era străpunsă în mai multe locuri de un lac (baltă) cu apă rece și limpede, alimentat de **izvoare (șipote) naturale subterane care nu seacă niciodată**, numit „*Balta lui Dura neguțătorul*”. Balta colecta și apele revărsate ale Dâmboviței, iar pe insula formată în mijlocul acesteia legendele spun că se ascundeau hoții și tâlharii Bucureștiului.¹ Așa cum consemnează documentele istorice, în lacul lui Gheorghe Dura, zis „*Neguțătorul*”, „*pe vremea lui Matei Basarab, pescuiau călugării din Mănăstirea Sărindar și cei din Schitul Măgureanu*”.

Din vremea stăpânirii fanariote, locul respectiv a intrat în memoria socială sub două denumiri:

¹ Vezi, pe larg, George Potra, **Din Bucureștii de altădată**, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981.

- partea dinspre Dâmbovița se numea **Giafer** (turc. = **dumbravă**), un loc răcoros, unde bucureștenii mergeau cu papornițele doldora de mâncare „*cu ploștile și damigenele pline ochi*”; de Sân’ Toader, bărbații dădeau câinii în târbacă, adică legau cu sfori bieteile animale și le învârteau până când bieteile patrupede ameteau, spre distracția asistenței (acest obicei a fost interzis abia în anul 1934, la intervenția *Societății pentru protecția animalelor*);

- partea dinspre oraș se numea **Cișmedji** (= **șipotul de izvoare**), o baltă formată din apa scursă de la izvoarele care coborau de la „*Schitul Măgureanu*” și de la *Sărindar* (unde până astăzi a rămas numele „*Șipotul fântânilor*”).

În 1 octombrie 1779, pentru a stăvili accesul năvalnic al Dâmboviței și a preveni invazia molimelor care pândeau orașul, domnitorul Țării Românești, Alexandru Ipsilanti, a poruncit construirea în București a două „**cișmele**” (fântâni),² din care oamenii să ia apă: una în *Ulița Boiangiilor* (vopsitorii de textile) și alta aproape de *Mănăstirea Sărindarului* – în marginea dumbrăvii cu pădure seculară, lângă un izvor cu apă curată și rece, „*bună de băut*” și, probabil cu calități vindecătoare. Cișmeaua de la Sărindar s-a construit după ce Gheorghe Dura, zis „*Neguțătorul*” a donat mănăstirii acel loc de veșnică pomenire.

În vecinătatea acelei cișmele (locul fiind cunoscut azi sub numele de *Șipotul Fântânilor*) și-a ridicat casa șeful lucrărilor peste cișmelele orașului, un fel de „*inginer al apelor*”,³ numit și „*marele cișmegiu*” (din *cișmea* + sufixul *giu*) – Dumitru Siulgi-bașa – care avea ca principală însărcinare supravegherea curgerii apelor și îngrijirea cișmelelor. Însă, după construirea cișmelei respective, în zonă s-a format o baltă insalubră, care s-a mărit neconținut, numită în folclorul locului, la început, „*balta lui Dura Neguțătorul*”, apoi „*Balta Cișmegiului*”, împănată cu sălcii și stuf sălbatic.⁴

● În anul 1830, generalul Pavel Kiseleff a dispus secarea bălții și transformarea „*dumbravei*” într-o **grădină publică**, dar acest lucru s-a petrecut abia în anul 1847, în timpul domniei lui Gheorghe Bibescu. Acesta l-a chemat pe grădinarul peisagist austriac **Carl Frederich** Wilhelm Mayer, fostul director al Grădinilor Imperiale din Viena, și l-a însărcinat să transforme terenul insalubru într-o frumoasă grădină.

Astfel, peisagistul respectiv a transformat balta într-un lac pitoresc, amenajând, totodată, și instalațiile necesare pentru asanare. În verile călduroase, când pe străzi „*praful trece de gleznă și vârtejurile stârnite de trăsuri și cai fac cerul sufocant*”, bucureștenii, cu mic cu mare, se înghesuiau „*să*

² Alexandru Lancuzov, *Grădinile Bucureștiului*, Caligraf Design, București, 2007, p. 15.

³ Gheorghe Crutzescu, **Podul Mogoșoaiei, Povestea unei străzi**, Ediție îngrijită și note: Virgiliu Z. Teodorescu, Ediția a 3-a, revăzută, Biblioteca Bucureștilor, București, 2011.

⁴ Vezi, pe larg, Dimitrie Pappasoglu, **Istoria fondării orașului București**, Editura Fundația Culturală „*Gheorghe Marin Speteanu*”, București, 2000.

prindă un colț de umbră în Grădină, să bea o limonadă rece sau să se plimbe cu bărcile pe lac”.

În anul 1848, după abdicarea lui Gheorghe Bibescu, noul domnitor, Barbu Știrbei, a hotărât să fie săpat un heleșteu și un canal de legătură cu râul Dâmbovița. Însă, de-abia în anul 1852 grădina a fost împrejmuțată cu uluci, s-au montat o sută de „*canapele*” (lavițe) fără rezemătoare, din lemn de stejar și lungi de un stânjén. Lucrările de înfrumusețare au continuat mai mulți ani, timp în care au fost aduși aproximativ 30.000 de arbori și arbuști din jurul orașului, dar și plante ornamentale de la Brașov și Viena. Lucrările respective s-au încheiat în anul 1854, când s-a făcut și inaugurarea oficială a „*Grădinii Cișmegiu*”.

Din acel moment, această grădină a devenit locul preferat al celor mai bogați și mai cunoscuți oameni din București. Însă, în anul 1856, o parte a lacului a secat datorită pantofarilor și cizmarilor dimprejur, care aruncaseră aici resturile de materiale specifice meseriei lor. Pentru prevenirea degradării grădinii s-au luat măsuri drastice. Unele dintre acestea au fost cuprinse într-un regulament strict pentru cei care voiau să se plimbe prin Cișmigiu: ***vizitatorii nu aveau voie să vorbească tare, urât sau să facă mizerie, iar activitățile comerciale erau interzise.***

În anul 1857 parcul Cișmigiu era vizitat de „*iubitorii de nou și de aventuri galante*”, realitate descrisă de poetul Nicolae T. Orășanu:

*Aici fu o baltă mare, un loc umed, mocirlos
sălbatec din natură, necurat, nesănătos
însă arta poate multe și ea făcu un paradisu
cum la mulți din ipokimeni nici că le trecea prin visu.*

*... Aici vine toată mâna, și s'amestecară împreună
eleganță, lux, mândrie, maniere și turnură,
vorbe dulci și complimente sbor din fiecare gură.
Câte un june c'o grizetă, prin tușișuri că se pierde...*

● Astfel, dintr-o dumbravă mocirloasă, ale cărei ape se revărsau din când în când, ajungând până la zidurile bisericii Sărindar, Cișmigiu a devenit o grădină încântătoare. În anul 1871, Ulysse de Marsillac (jurnalist francez care s-a stabilit în București în anul 1852, angajat ca profesor la Colegiul Național Sfântul Sava, apoi la Facultatea de Litere), a scris: „*Nimic mai fermecător decât grădina Cișmigiu de la 4 la 8 dimineața (...). Peluzele sunt verzi și catifelate de i-ar umple de gelozie pe frumoșii bulengrini din parcurile engleze. Parterele au flori superbe. Copacii sunt stufoși și aleile umbroase. Când briza matinală scutură toate acele parfumuri și face să cadă ploaie de perle roua nopții, o nespusă voluptate pune stăpânire pe toate simțirile și ai vrea să uiți viața, nemaigândindu-te decât la plăceri*”. Însă, potrivit afirmației lui, lacul nu era tocmai „*plăcut privirii*”, din pricină că

lebedele își murdăreau „*pieptul de saten alb de acel piure verzui ce înlocuiește apa*”.

- Grădina Cișmigiului a devenit atractivă și pentru reprezentațiile de teatru sau acrobații care aveau loc în aer liber, precum și pentru concursurile din jurul lacului. În parcul Cișmigiu au fost organizate și primele meciuri de box în aer liber, stârnind stupefarea paznicilor care spuneau că oamenii serioși se bat fără nici o pricină.

2. *Eminescu la izvor în Cișmigiu*

- În a doua jumătate a lunii octombrie 1877, adică după 20 de ani de când fuseseră scrise aceste versuri, în București a sosit tânărul poet român moldovean, Mihai Eminescu. Acesta fusese invitat de scriitorul și jurnalistul Ioan Slavici, la propunerea lui Titu Maiorescu de a intra în redacția aproape muribundă a ziarului „*Timpul*” al Partidului Conservator. El a evadat din Iași, fosta capitală a Moldovei tot mai „*nesuferită*”, ca urmare a articolelor publicate în „*Curierul de Iași*”, pentru a începe o viață nouă în București, capitala României și „*orașul bucuriei*”. Astfel, a devenit redactor, iar ulterior redactor-șef la ziarul „*Timpul*”, al cărui sediu a fost întâi (între anii 1877-1879) pe strada *Lipscani* nr. 19. Astfel, și-a început activitatea ca redactor la ziarul respectiv, iar din anul 1880 a fost numit în funcția de redactor-șef. El a locuit cu chirie în mai multe locații modeste din București, pentru că avea firave mijloace financiare pentru plata chiriei.

- În primăvara anului 1882, redacția ziarului „*Timpul*”, după mai multe schimbări ale sediului s-a mutat în strada Știrbei Vodă, nr. 2, în apropiere de tipografia „*Socec*”, dar, mai ales aproape de *Grădina Cișmigiului*, unde venea mai ales la sfârșit de săptămână, protipendada orașului București.

Pentru a fi mai aproape de redacția ziarului „*Timpul*”, Mihai Eminescu s-a mutat cu chirie în zona respectivă, locuind pentru scurt timp: pe ***Strada Șipotul Fântânilor***, într-o casă veche, cu o curte bătătorită și cu geamuri cârpite; apoi pe strada *Buzești*, nr.5, unde a avut ca oaspete pe Veronica Micle, apoi pe la finele anului 1882 într-o casă de pe strada *Știrbei Vodă*, iar în anul 1883 în casa lui Ioan Slavici din *Piața Amzei*. Deoarece nu s-a înțeles cu doamna Slavici, în iunie 1883 își mutase o parte din obiectele personale pe strada Apolodor, nr. 14, la prietenul său Simțion, un român ardelean, unul dintre membrii fondatori ai ***Societății „Carpații”***, înființată în 24 ianuarie 1882.

În acea vreme, în parcul Cișmigiu, la piciorul pantei dinspre strada Știrbei Vodă, „*puțul cu apă rece*”, care *țâșnea din pământ, transformat în cișmea de către Alexandru Ipsilanti, era deja bun public. Lângă acesta, sub un umbrar, „era amenajat un foișor și o masă”*. Acolo se spune că venea Mihai Eminescu pentru a-și odihni cugetul, iar când era caniculă mergea să-și astâmpere setea și să viseze.

Pentru a înțelege mai bine semnificația locului, trebuie amintit faptul că în acel context în București, românii ardeleni refugiați la sud de Carpați au înființat Societatea „*Carpații*”, al cărui membru devenise și Mihai Eminescu (cu toate că nu era ardelean!). Acțiunea acesteia se desfășura atât la vedere (în plan cultural), cât și în clandestinitate (în plan etno-politic), iar Ministerul de Interne austriac urmărea activitatea desfășurată de aceasta în capitala României. De pildă, ministerul respectiv trimitea la Cernăuți, spre cunoștință, copia unui document trimis din București în 16 mai 1883, din care reieșea că în 15 mai 1883, „*Societatea „Carpaților*” a sărbătorit în sala „Orfeu” cea de-a 35-a aniversare a revoluției din Transilvania, la care au participat 77 de persoane... Sala era împodobită, ca și la ultimul bal al Societății, cu stemele tuturor provinciilor românești, numai că de astă dată în locul tricolorului flutura drapelul roșu al revoluției. „*Pe pereți se puteau vedea transparente cu numele conducătorilor revoluției și cu apeluri care cereau unirea provinciilor ungurești cu patria-mamă. La banchet nu a participat nimeni din activiștii importanți, afară de Laurean, proprietarul «României libere», mulți redactori, secretarul Academiei Bariț, 4 ofițeri în termen și o grupă de români din Transilvania care erau ca oaspeți. Laurean a ținut un toast despre unirea românilor din Transilvania cu românii din regat. Bariț a vorbit despre regimentele militare române, despre dorobanți și despre muzica de regiment. Până aproape de ora două s-au interpretat cântece naționale ca «Deșteaptă-te, române», „La arme» ș.a. Azi «România liberă» a publicat un articol consacrat special acestei comemorări care s-a terminat cu următoarea frază: «Înainte! Victoria definitivă și viitorul aparține cauzei naționale»”.*

Probabil că în Cișmigiu, lângă acel izvor cu apă rece și cristalină, era un *loc de taină*, unde Mihai Eminescu se putea întâlni cu membrii societății „*Carpați*” – pentru a discuta probleme tainice referitoare la unirea Transilvaniei cu România, pentru a se feri de ochii și urechile Poliției și Siguranței. Se spune că acolo, lângă acel izvor Mihai Eminescu se *întâlnea aproape zilnic cu I.L. Caragiale, coleg în redacția ziarului „Timpul”. I.L. Caragiale „își citea de obicei, gazeta”, iar Mihai Eminescu compunea poezii, apoi se lansau în dezbateri despre problemele cetății.*

● În anul 1882 Parcul Cișmigiu a fost iluminat electric. Probabil că Mihai Eminescu a fost martor la acel eveniment. Însă, apropierea Cișmigiului, în 28 iunie 1883 a avut loc reprimarea lui Mihai Eminescu, care, pentru ideile sale naționale a fost sechestrat de Poliție, cu știrea lui Titu Maiorescu, imobilizat în „*cămeșoiul de forță*” de către așa-ziii săi prieteni și dus la sanatoriul doctorului lui Șuțu, unde a fost „*ajutat*” să moară.

3. Enigma numelui „Izvorul lui Eminescu”

Forma actuală a Cișmigiului a fost dată de botanistul german Ulrich Hoffman și de arhitectul peisagist Fr. Rebhuhn –, care a venit în anul 1910

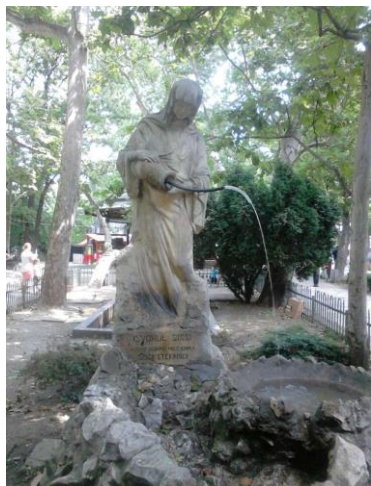
în România, unde i s-a oferit postul de șef al secției horticole a orașului București. Acesta s-a ocupat și de Grădina Cișmigiu, conferindu-i în cea mai mare parte, înfățișarea actuală. *Acesta a propus amenajarea unei grădini de trandafiri, precum și a unei intrări fastuoase dinspre strada Știrbei Vodă, coborând în terase, cu pergole, ochiuri de apă.*

În anul 1927, zona care aparținea Palatului Kretzulescu a fost cumpărată de Primărie pentru extinderea grădini și realizarea unui acces nou, din strada Știrbei-Vodă. În acea acțiune au fost puse în valoare și redat domeniului public două izvoare. Rebhuhn a amenajat o grădină de trandafiri, preluând panta lină a terenului prin trepte și ziduri mici de piatră, pergole de lemn etc.

În acest context, în jurul izvorului cu apă rece și cristalină din extremitatea nordică a grădini Cișmigiu, unde venea pentru reculegere poetul Mihai Eminescu, a fost realizat sub îndrumarea acestuia, un mic monument sub formă semicirculară, în fapt o *amenajare peisageră, cu rol strict estetic*. Acest monument a fost construit din blocuri de piatră de dimensiuni variate, sub forma unei **fântâni cu o cuvă**, a cărei apă este preluată de lacul Kretzulescu. Cine și când i-a dat numele „**Izvorul lui Eminescu**”, nu cunoaștem!

● În acel an, în interiorul Parcului Cișmigiu a mai fost pus în valoare un izvor cu apă limpede și rece, situat într-un loc care aparținuse familiei Ștefanidi, care ieșea din pământ și se vărsa în lac. Lângă izvor a fost așezată o statuie, reprezentând o mamă îndurerată de moartea fiicei sale, care toarnă apă cu ulciorul.

Aceasta a fost sculptată din piatră de Bașchii de către Ion C. Dimitriu-Bârlad, artist școlit la Paris (acesta a făcut, printre altele și bustul majestății sale Carol al II-lea), la cerea familiei Ștefanidi, după moartea fiicei lor, Sissi, la vârsta de 21 de ani.

Locul a primit denumirea „**Izvorul Sissi**”, „*închinat scumpei mele copile Sissi Ștefanidi*” sau „**Femeia cu ulciorul**”, fiind donat Primăriei orașului, după moartea fiicei lor, pentru construirea Noii Grădini. Însă, acest monument este „*mutilat*” în fiecare an, în special în perioada verii, printr-o improvizație ridicolă.

Presiunea apei care curge din ulcior nu e suficient de mare pentru ca lichidul să poată ajunge mai departe în canalul colector de la baza statuii. Cei care se ocupă de gestionarea Grădinii Cișmigiu au înfipt o țeavă în gura ulciorului, pentru ca apa să ajungă unde trebuie. Și cum nici țeava respectivă nu avea dimensiunea „reglamentară”, au înfipt în ea și un furtun de mici dimensiuni, suficient însă ca apa să curgă direct în jgheab.

4. Memoria lui Eminescu – agresată în Rotonda scriitorilor

În 27 iunie 1943, în timpul mandatului primarului Bucureștiului, Ion Rășcanu, în parcul Cișmigiu, în partea dinspre *Schitu Măgureanu* a fost inaugurat ansamblul monumental **Rotonda scriitorilor**, numit inițial Rondul roman.

Acesta a fost realizat din inițiativa ministrului educației naționale, Ion Petrovici, constând într-o alee circulară, cu raza de aproximativ 30 de metri, pe marginea căreia sunt așezate 12 busturi de marmură la distanțe egale, pe postamente identice, paralelipipedice, de 2,40 metri înălțime tăiate în piatră de Muscel.

Acestea reprezintă 12 scriitori și oameni de cultură români, fiecare nume fiind însoțit de numele sculptorului, inscripționat discret în lateralul busturilor:

- Vasile Alecsandri – **sculptor** Theodor Burcă;
- Nicolae Bălcescu – **sculptor** Constantin Baraschi;
- Ion Luca Caragiale – **sculptor** Oscar Späthe;
- Ion Creangă – **sculptor** Ion Jiga;
- George Coșbuc – **sculptor** Ion Grigore Popovici;
- Mihail Eminescu – **sculptor** Ion Jalea;
- Bogdan Petriceicu Hasdeu – **sculptor** Mihai Onofrei;
- Ștefan Octavian Iosif – **sculptor** Cornel Medrea;
- Titu Maiorescu – **sculptor** Ion Dimitriu-Bârlad;
- Alexandru Odobescu – **sculptorița** Milița Petrașcu;
- Alexandru Vlahuță – **sculptor** Oscar Han;
- Duiliu Zamfirescu – **sculptor** Alexandru Călinescu.

La inaugurare, pe locul ocupat acum de Ion Creangă se afla bustul lui Octavian Goga, dăltuit de Ion Jalea. Însă, după anul 1944, prezența imaginii în spațiul public a lui Octavian Goga n-a mai fost agreată de regimul politic,

Mihai Eminescu -
Sculptor Ion Jalea

întrucât acesta fusese prim-ministru între decembrie 1937 – februarie 1938. Astfel, într-o noapte, bustul a fost mutilat de un „*necunoscut*” cu ciocanul, după care a fost înlăturat, iar soclul a rămas gol mai mulți ani. Abia în deceniul al 6-lea al secolului XX pe soclul respectiv a fost instalat bustul lui **Ion Creangă**, făcut de sculptorul Ion Jiga. Singurul bust care iese din „*tipic*” este cel al lui I.L. Caragiale, pe care sculptorul Oscar Späthe l-a reprezentat purtând căciulă, cu capul întors spre stânga și cu privirea îndreptată în sus.

Dintre toate busturile, singurul bust care a mai fost mutilat de un „*intelligent*”, printr-o **lovitură cu un obiect „contondent” în bărbie**, a fost bustul lui Mihai Eminescu; aceasta a produs o ciobitură vizibilă, care actualmente este remediată.

Dintre evenimentele culturale desfășurate în acest loc, ziarul „Scânteia” din 18 iulie 1989 relatează că Teatrul Mic a prezentat în rotundă un spectacol de sunet și lumină, intitulat „*Cântăm România de astăzi*”. Atunci și acolo au fost citite pagini din operele unor scriitori ale căror busturi se află în rotundă, selectate de scenaristul și regizorul *Constantin Dinescu*, iar mari actori, precum Olga Tudorache, Leopoldina Bălănuță, Mariana Cercel, Maria Ploae, Dan Condurache, Mitică Popescu și Vistrian Roman au recitat versuri de poezie contemporană. Potrivit cerințelor epocii, cu acel prilej au fost difuzate cântece despre „*munca eroică a constructorilor socialismului*”, selectate de Andrei Ghiorghiu.

*

● În toată această perioadă, în Parcul Cișmigiu a rămas izvorul cu apă rece, situat lângă intrarea în parc, dinspre strada Știrbei Vodă, unde Mihai Eminescu venea să se odihnească și să-și adune gândurile. Acesta **a fost numit, nu știm de cine și când, „Izvorul lui Eminescu”**, un izvor „**fără robinet**”, fiind, în fapt un ansamblu peisagistic realizat din conglomerat de piatră. Până în ultimii ani s-a menținut vechiul obicei, devenit tradiție, ca acei care treceau prin Cișmigiu, să facă un popas și să bea apă de la *Izvorul lui Eminescu*. Probabil că a intrat în tradiția locului, precum și în memoria socială a oamenilor locului, întrucât **sintagma „Izvorul lui Eminescu” semnifică „Apă pentru toți!”**.

După trecerea în neființă, Mihai Eminescu devenise un simbol, iar ceea ce se afla sub pecetea numelui său era considerat ca bun național. Pentru mulți bucureșteni, „*Izvorul lui Eminescu*” a fost un *izvor salvator*, „**apă vie**”, mulți semeni de-ai noștri crezând că și în București (Orașul bucuriei) există izvoare cu ape miraculoase. Bătrânii care locuiesc în preajma „*izvorului lui Eminescu*” încă au mai păstrat un „*obicei împământenit*”, venind aici să-și umple bidoanele cu apă proaspătă. Unii dintre ei au ignorat vocile autorităților, care avertizau că apa n-ar mai fi potabilă, neținând cont

de avertizări. Șipotul izvorului îi îmbia să revină la locul adorat, așa cum au învățat de la părinții și bunicii lor.

De-a lungul anilor, mulți bucureșteni au făcut din acel izvor un „*loc de pelerinaj*”. Alții își făcuseră vara obiceiul de a veni „*de plăcere*”, „*să bea un pahar cu apă rece*”. Unii bucureșteni mărginași veneau la „*Izvorul lui Eminescu*” atunci când se produceau avarii la țevile de apă ale locuințelor lor, case particulare sau blocuri. Până nu demult, magia acestui izvor a fost întreținută de o **țevă** – *ruginită de apă și de vreme* –, cu urme de sudură, racordată la izvor undeva în pământ și mascată de câțiva bolovani clădiți haotic, încărcăți cu mușchi verzi, care rezistă în verdeața lor indiferent de anotimp.

Potrivit unor surse, apa de la „izvor” este „*apa de Argeș*”, tratată la *Uzina de la Crivina*, ale cărei calități lecuitoare sunt similare cu cele ale apei de la chiuveta din bucătărie. Unii localnici au aflat că apa vine dintr-un puț de peste 60 de metri adâncime, aflat în parc, lângă statuia *Maicii Mara*. (prietenă cu Veronica Micle!). Acesta a fost făcut pe vremea regelui Carol al II-lea, o dată cu alt puț săpat chiar în Palatul regal, iar mai târziu, apa a fost adusă prin conducte în clădirea fostului C.C. al P.C.R.

Potrivit unor specialiști **care au făcut analize ale apei**, apa izvorului din Cișmigiu nu are proprietăți tămăduitoare, este **apă „chioară”**, dar potabilă, trecută printr-o serie de filtre fizice și chimice, conținând clor, dar și nitriți și nitrați.

Cunoscuta scriitoare **Ioana Pârvulescu**, în revista *Pe tocuri*, a scris că **Izvorul lui Eminescu**, era „*cândva socotit a avea apa cea mai bună din toată Capitala*”, afirmând că izvorul se numea astfel, pentru că „*Eminescu a locuit în apropiere și-și potolea setea de la apa limpede și rece a izvorului din Cișmigiu*”. Probabil că „*Izvorul*” cu apă rece, cristalină, a făcut parte dintr-un „*laborator*” de experimente, tratamente și proceduri terapeutice, pentru că întreaga întindere a parcului Cișmigiu se află pe o mulțime de izvoare cu proprietăți curative, aflate la mari adâncimi ale pământului. Unii spun că apa de la acest izvor se prelinge, din vechime, de sub Dealul Schitului Măgureanu, unde s-ar afla un tunel tainic.

● În anul 2009, cu ocazia comemorării a 120 de ani de la moartea poetului național a fost amplasat lângă „*Izvorul lui Eminescu*” un medalion cu un diametru de 30 de centimetri, precum și o placă comemorativă

din bronz. Însă, de câțiva ani, inscripția de pe placă, umbrită pe vremuri de un bust al lui Eminescu, cu greu poate fi citită într-o zi însorită.

În 12 august 2012, un confrate scriitor, **Voican Marin Ghioroiu**, semnala în articolul *Izvorul lui Eminescu din grădina Cișmigiu*, despre totala lipsă de interes din partea municipalității capitalei față de poetul național, Mihai Eminescu. Acesta a rămas surprins când a văzut că monumentul „poetului fără pereche” a fost vandalizat de niște netrebnici, rămânând o bucată de marmoră (priviți fotografia), iar în jur o mizerie de nedescris.

El a revenit în 23 iulie 2013 și cu tristețe a constatat că „Izvorul lui Eminescu” din grădina Cișmigiu continuă să fie distrus.⁵ „*Totuși – continua acesta –, oamenii vin cu bună credință, foarte mulți ținându-și copiii de mână, să bea apa binecuvântată de bunul Dumnezeu, lacrimi de dor și iubire ale genialului Luceafăr, să le spună nepoțelor că aici se află cea mai renumită „Fântână a dragostei eterne” care a răcorit și răcorește inimile românilor și a turiștilor care ne vizitează țara, și rămân oripilați de câtă nepăsare dau dovadă cei care ne reprezintă interesele cetățenilor urbei*”. Deci, acest mic monument legat de numele lui Mihai Eminescu devenise un bun național, iar cei care treceau prin locul respectiv își potoleau setea potrivit obiceiului, căci apa încă ieșea din pământ, nutriend speranța că autoritățile competente vor repara stricăciunile provocate de un potrivnic al celui mai rotund simbol al neamului. Dar agresiunea la adresa memoriei lui Mihai Eminescu a continuat...

● La începutul lunii decembrie 2018, într-o seară, am trecut, întâmplător prin Parcul Cișmigiu și mare mi-a fost mirarea când n-am mai văzut apa curgând la *Izvorul lui Eminescu*, pe lângă care trecusem de multe ori. În anii anteriori îmi făcusem un obicei de a-mi astâmpăra setea, potrivit obiceiului locului, cu apa rece și cristalină sorbită din acel izvor.

Mare mi-a fost mirarea și mâhnirea când am văzut că era secat, umplut de buruieni, amestecate cu frunze uscate, de pietre ciobite și de pământ uscat, parcă n-a mai fost acolo nimic, niciodată.

● De atunci și până astăzi, m-a frământat o întrebare căreia îi caut răspunsul: *Cine și de ce a secat Izvorul lui Eminescu din Cișmigiu?* Vrea vreun nevrednic viețuitor vremelnice al urbei să șteargă și această urmă lăsată

⁵ Voican Marin Ghioroiu, *Izvorul lui Eminescu din grădina Cișmigiu*, în „*Altmaris*”, 23 iulie, 2013.

de cel ce-a fost stegarul luptei pentru făurirea României Întregi? La vedere se arată doar nepăsarea și răutatea unor semeni de-ai noștri.

5. Speranța reînvierii spiritului lui Eminescu

● **Eminescu** personificat de „Izvorul” din Cișmigiu, dar chipul său veghează în „Orașul bucuriei”: *Monumentul lui Eminescu*, în fața Ateneului Român, Statuia lui Eminescu, în Parcul Cișmigiu și Statuia lui Eminescu din fața Colegiului Național Mihai Eminescu (strada George Georgescu, nr. 2), precum și „*Strada Mihai Eminescu*” (singura arteră din București care-i poartă numele).

● O pildă demnă de luat aminte ne-o oferă **Vasile Chiroglo**, de naționalitate găgăuză, născut la 1 mai 1921, în satul Dezghinjea, raionul Comrat, Republica Moldova, veteran de război, care a făcut armata atât „*la români*” (în județul Teleorman), iar mai apoi „*la sovietici*”.⁶ Ajuns la vârsta de 85 de ani, el se mândrea cu cele peste 40 de fântâni și 15 cișmele făurite, primind din partea celor care l-au cunoscut renumele de „*Vasile Cișmigiu*”. Pentru nici o cișmea săpată și zidită el n-a cerut să i se plătească nici un ban, spunând că: *Dumnezeu ne-a dat apă fără bani*”. Prima cișmea a construit-o pe la începutul anilor 1980 în sectorul Buiucani din Chișinău. Dar, neștiind ce nume să-i dea, însă cineva i-a spus să-i zică „*Mihai Eminescu*”. Meșterul a răspuns: „*Să faci izvoare în cinstea sa neamurile lui*”. Dar, curios din fire, meșterul a citit poezii scrise de Mihai Eminescu, și a văzut că acesta „*scria despre pădure și despre apă. Exact așa cum arata acel loc*”. Astfel, și-a numit fântâna „*Mihai Eminescu*”. Ultima fântână construită de el, în anul 2005, având 18 metri adâncime, este cea de la Buiucanii Vechi, fiind numită, la

sugestia unei călugărițe de la Mănăstirea Capriana, „*În numele Domnului*”.

Eminescu, simbolul unității naționale a românilor, nu dispăre, oricât ar vrea cei nepăsători și răi.

Un frate de peste Prut, pe nume **Vadim Șterbate**, jurnalist de marcă, promotor a patrimoniului cultural istoric al țării, ne informa de curând că la Recea, un sat din Basarabia, așezat între Nistru și Prut este în ființă *Izvorul Mihai Eminescu*.⁷

Redăm integral textul aferent imaginii de mai sus, căci acesta constituie o confirmare a faptului că Mihai Eminescu este al tuturor românilor.

⁶ Anastasia Nani, **Peste 40 de fântâni și 15 cișmele cu apă de la Dumnezeu**, în „*Ziarul de Gardă*”, Nr. 87, 8 iunie 2006.

⁷ Vadim Șterbate, **Între Nistru și Prut: Izvorul Mihai Eminescu de la Recea**, în „*Observatorul de Nord*”, 21 ianuarie 2017.

„Pe traseul ce leagă orașul Bălți de Edineț, pe moșia satului Recea, se află izvorul Mihai Eminescu. De aici obișnuiesc să bea apă oamenii din sat, căci este mai bună decât în multe fântâni din localitate, iar pentru cei care au cote în preajmă izvorul este o salvare. Și șoferii opresc adesea să se răcorească. Mai ales că izvorul este de ani buni o sursă de apă cristalină îndrăgită de drumeți.

Apa aceasta potolește setea la fel cum versurile eminesciene alină sufletele celor doriți de poezie”. Cei care ajung aici beau apă și pot medita asupra versurilor „Ce șoptești atât de tainic, tu, izvor de cânturi dulci?”. Denumirea izvorului are la bază o legendă ce spune că poetul a vizitat cândva satul în drumul său spre Odessa. Cică, acesta a rămas o noapte în sat, iar dimineața și-a potolit setea la acest izvor. În realitate Mihai Eminescu în drumul său spre țărmul Mării Negre a mers cu trenul prin Ungheni, Călărași și Strășeni. Mai veridică însă este versiunea precum că botezarea izvorului în cinstea lui Mihai Eminescu ar fi un omagiu adus poetului pentru capodoperele lăsate nouă. Mai ales că, de fapt, cișmeaua, ca și versurile eminesciene, se bucură de aprecierea oamenilor. Nu în zadar șoferii care circulă zilnic pe aici opresc și-și umplu recipientele cu această apă. Iar cei care nu se grăbesc ascultă atent susurul apei în speranța că vor auzi și melodicitatea poeziilor Lucefărului literaturii române.

Aceste manifestări de contopire cu spiritul eminescian confirmă că Mihai Eminescu a fost și rămâne reperul absolut al spiritualității românești.

Așa cum a afirmat cu deplin temei Mircea Eliade, „Dacă poporul român dispare de pe fața pământului și rămâne o carte a lui Eminescu, lumea va ști cine au fost românii”.

Eminescu să ne judece și să ne-adjudece!

XVII.

PLEDOARIE PENTRU MUTAREA CAPITALEI ȚĂRII ÎN INIMA VETREI NEAMULUI

MOTO:

„S-au zidit fără îndoială multe palate în București, s-a înmulțit numărul acelor care trăiesc numai în capitală sau numai în străinătate; țara muncește înzecit pentru a întreține absenteeismul și luxul, precum și pătura numeroasă de oameni care și-au făcut din politică o profesie lucrativă”.

Mihai Eminescu

În actualul context geopolitic, când o criză de sănătate, produsă cu bună știință sau din neglijență de către autori enigmatici, asimptomatici și perversi, răspândită pe furiș în toată lumea, pentru a fi folosită ca armă în confruntarea dintre Marile Puteri ale lumii, națiunile, organizările sociale perene ale omenirii, vor avea de suferit agresiuni fără precedent. Tragedia este mare, consecințele sunt deosebite, dar omenirea va supraviețui, însă nu va mai fi la fel ca înainte de această criză. O nouă ordine mondială – o conexiune de anarhie cu dictatură planetară, se ivește la orizont, în care așa-numiții mondialști încearcă să înglobeze toate națiunile pământului, sub formula „*toți o turmă și-un păstor*” (*dictatura mondialistă*) sau „*toți o apă și-un pământ*” (*anarhia globalistă*).

Națiunile sunt agresate de către vestitorii *Lumii Noi* și somate să-și lepede propria identitate, să renunțe la suveranitate și etno-spiritualitate, precum și la puterea de a-și croi, asuma și apăra propriul destin. De acest torent devastator de fapte necugetate, însângerate, precum și de agresiuni și diversiuni informaționale n-a fost ocolită nici națiunea română, așezată în mod firesc în arealul carpato-danubiano-pontic de la Facerea Lumii.

Înțelepții neamului românesc, deosebiți fundamental de diriguitorii politici răsăriți de prin cotloanele întunecate ale pământului, percep suferințele care s-au abătut peste semenii lor ca pe o apă mare, involburată și murdară, revărsată cu furie peste trupuri și suflete, în fața căreia supraviețuirea neamului, vetrei și credinței va fi posibilă numai dacă semenii lor vor lucra cu credință, cumpătate, înțelepciune, răbdare și speranță.

Națiunea română va depăși cu trudă și suferință acest flagel necunoscut, reluându-și misiunea de organizare umană perenă, care încorporează organizații sociale cu funcții productive și reproductive, gestionare și integratoare. Ca nativ român și cetățean al statului creat de națiunea română – stat național, suveran, unitar, independent și indivizibil –, cred că în noul

orizont de ființare și afirmare este necesară, în mod prioritar *mutarea capitalei țării (centrului politico-administrativ) în inima vetrei neamului.*

I. DESTINUL ISTORIC AL NUCLEELOR POLITICO-ADMINISTRATIVE

Din vremuri imemorabile, arealul carpato-danubiano-pontic, înțeles ca vatră de viețuire a strămoșilor neamului românesc, a avut un centru etno-spiritual, devenit simbol al neamului, în care s-au așezat, de obicei prin bună învoială, autoritățile politico-statale, și de cele mai multe ori și cele etno-spirituale, care au vegheat la unitatea vetrei și buna viețuire a autohtonilor și la apărarea împotriva dușmanilor care agresau vatra, neamul și credința.

În istoria scrisă a neamului se relevă epoci de unitate politico-administrativă, dar și multe perioade de rupere a vetrei, urmate de dominații străine, mai lungi sau mai scurte. De aceea, locul și funcționarea unei capitale – ca un centru politico-administrativ – au depins de obicei de conjuncturile istorice și geopolitice, de puterea băștinașilor de a o menține și de recunoașterea de către aceștia ca simbolul lor existențial.

Istoria scrisă a neamului românesc confirmă că un centru politic administrativ viabil a fost fondat, de obicei, în inima vetrei, într-o poziție strategică, la adăpostul munților Carpați și lângă o apă curgătoare. De regulă, destinul capitalei, ca și centru politico-administrativ, a fost strâns legat de destinul statului, iar destinul statului a fost strâns legat de destinul neamului. O incursiune istorică în lumea centrelor politico-administrative existente pe vatra neamului de la facerea lumii până astăzi, ne duc la următoarea situație: majoritatea au avut un destin tragic, devenind ținte pentru neamurile barbare, regatele și imperiile care au venit în vatra neamului și „*au cerut pământ și apă*”:

1.1. În vremuri legendare:

- În spațiul carpato-danubiano-pontic, cel mai vechi nume de vatră de viețuire menționată în izvoarele istorice scrise este **ATLANTIDA**. Despre aceasta a aflat învățatul grec **Solon** (640/638 î.Chr. – 560/558 î.Chr.) de la preoți egipteni, iar descrierea Atlantidei a fost păstrată tainic vreme de aproape 300 de ani și redată posterității de către **Platon** (427-347 î.Chr.), în jurul anului 360 î. Chr., prin vestitele dialoguri *Timaios* și *Critias*.¹

- Potrivit legendei, Atlantida a constituit o civilizație care a construit un regat puternic, având centrul politico-militar și spiritual numit **POSEIDONIA**, adică *Orașul lui Poseidon* (zeul Mării), clădit la adăpostul

¹ Platon, **Opere**, vol. VII, *Interpretarea lui Timaios și Critias*, Ediție îngrijită de Petru Creția, Editura Științifică, București, 1993, p. 107-119.

munților („un munte nu prea înalt din care țâșneau două izvoare, unul fierbinte și altul cu apă rece”), putând fi localizat sub muntele **Tâmpa** din **Țara Bârsei**. **Poseidonia** a fost un oraș-cetate înconjurat cu numeroase șanțuri adânci, pline cu apă, legate între ele prin tuneluri și poduri. Acesta a avut o soartă crudă, fiind scufundată în ocean în urmă cu 9.000 de ani înainte de Solon (aproximativ 9.500 î.Chr.) în urma unui mare cutremur, urmat de ploi și inundații catastrofale.

- În acel loc devenit sfânt, când apele s-au retras, iar munții i-au recâștigat crestele, urmașii atlanților (*ramanii / rumunii*), oamenii locului, care se închinau Soarelui, au înălțat temple de venerație a zeului **Cronos** (Apollo), zeul Timpului. Aceștia, numiți de străini daci și geți, au păstrat simbolul „**Casei lui Cronos**” (Corona), înălțând pe **Muntele Sfânt** (*Cristianul*) din apropiere de Templul Soarelui, **Casa Domnului** – unde învățații-preoți „*contemplau*” și răspândeau în neam mărețele idei divine moștenite de la atlanți (uriași).

După ocuparea locului de către legiunile împăratului Traian, romanii au găsit altarele și au numit înălțimea „**Tempus/Temporis**”, perpetuând tradiția, rostită în graiul autohtonilor sub forma **Tâmpa /, Tempea**” (= „*stâncă abruptă*”).² La începutul secolului al XIII-lea, cavalerii teutoni, așezați pe domeniile coroanei regatului Ungariei, au tradus în limba germană numele vechi al cetății, precum au făcut și romanii. Astfel, „*Cetatea timpului*” sau „*cetatea lui Kronos*” a devenit „*Kronstadt*”, care înseamnă „*orașul coroanei*” (regale).

1.2. În vremuri antice:

- Existența unor așezări cu rol politico-militar, administrativ și religios în vatra Daciei getice este atestată din vremea afirmării unor formațiuni statale în anumite limite teritoriale, numite generic *triburi* sau *uniuni de triburi*, conduse de șefi politico-militari și religioși.

Dovezile arheologice, precum și izvoarele narrative, de regulă grecești, atestă existența în vatra Daciei getice, cu câteva secole înainte de Christos, a următoarelor mari neamuri băștinașe: **apulii** – în zona Alba Iulia; **burii** – pe malurile Oltului; **carpii** – în Moldova Centrală; **costobocii** – în nordul Moldovei și în Maramureș; **crobyzii** și **tryzii** – în ținutul dintre Dunăre și Marea Neagră (Dobrogea). Acestea au constituit formațiuni politico-statale conduse de un „*basileu*” (rege), care avea scaunul domniei într-o așezare fortificată, numită „*dava*”, cu rol de centru politico-militar, administrativ și religios.

Centrele politico-administrative ale acestora nu se cunosc decât prin deducție logică.

² Oliviu G. Pop, **Monografia rezervației Muntele Tâmpa**, Editura Universității Transilvania, Brașov, 2008.

În vatra Daciei getice nord-dunărene, în urmă cu 2.000 de ani, civilizația băștinașilor geto-daci – în expresie politico-statală regală a fost grav afectată de așa-numita civilizație romană – în expresie imperială. În urma a două războaie sângeroase, statul dac a fost distrus, iar o parte a fost încorporată în Imperiul roman. Statul dac nu s-a mai putut reface în hotarele antice decât pentru o clipă istorică la cumpăna veacurilor XVI-XVII, în vremea voievodului Mihai Viteazul, apoi prin marea Unire din anul 1918.

În memoria socială au rămas doar imaginile/ruinele sau urmele celor două capitale: locul centrului politico-administrativ al statului dac, precum și ruinele capitalei provinciei Daciei romane, constituită după victoria romanilor împotriva dacilor.

- **SARMIZEGETUSA REGEASCĂ** (*Sarmizegetusa basileion*) – capitala statului dac în vremea regelui Decebal (87-106 d.Chr.),³ așezată într-o zonă colinară din interiorul arcului carpatic, pe un pînten de deal numit *Orlea*, înalt de 490 de metri, la marginea de sud-est a orașului Hațeg; așezarea fortificată a fost dispusă în pantă, trei dintre culmi străjuind pe a patra, care constituia ultimul refugiu al apărătorilor; aceasta a cuprins incinta fortificată (cetatea), dealul amenajat ca o prismă cu secțiunea dreptunghiulară, cu patru „*umeri*”, trei vârfuri și un mic platou, oferind vizibilitatea zonei dimprejur, precum și o parte din șesul Hațegului;⁴ cetatea și orașul adiacent au fost distruse de trupele romane în vara anului 106 d.Chr., în cel de-al doilea război cu dacii;

NOTĂ: Dacii aveau și un centru etno-spiritual, religios, unde se afla reședința fortificată a Marelui Preot, cu altarele sfinte, pe care unii cercetători-arheologi îl mai numesc și astăzi Sarmizegetusa din munții Orăștiei, de pe dealul Grădiștea Muncelului / Grădiștea de Munte sau mai nou, Sarmizegetusa Regia.⁵

- **SARMIZEGETUSA ROMANĂ** – capitala provinciei romane Dacia, construită de romani în anii 108-110 d. Chr. în bazinul Hațegului, pe un teren aproape șes, la aproximativ 8 km depărtare de trecătoarea *Tapae*, care făcea legătura între Banat și Ardeal (numită azi „*Porțile de Fier ale Transilvaniei*”);⁶ a fost denumită la început *Colonia Ulpia Traiana*, în

³ Colonel Zagoriț Constantin, **Sarmizegethusa, Unde cred că s-a găsit în-adevăr, întemeiat pe considerațiuni militare, geografice, cartografice și fortificațiuni găsite pe teren**, cu 4 hărți anexe, Tipografia „*Concurența*”, Ploești, 1937, p. 6; Constantin Zagoriț, **Hațeg, adevărata Sarmizegetusa**, Editura „*Gligor Hașa*” din Deva, 2009. Prof. Gligor Hașa – Deva, **Adevărata Sarmizegetusa este la Hațeg-Subcetate!**, în „*Formula AS*”, 2011, numărul 980.

⁴ **Daniel Guță**, Povestea Sarmizegetusei „descoperită” de colonelul Constantin Zagoriț, în „*Hunedoreanul*”, 5 martie 2018.

⁵ Aurora Pețan, **Sarmizegetusa Regia în timpul lui Burebista. Problema reședinței regale I. Sursele literare**, Dacica, 2014, p. 1. *Rapoartele Centrului de Studii al Fundației Dacica 1/2014*.

⁶ Adriana Pescaru, Eugen Pescaru, **Ulpia Traiana Sarmizegetusa**, Deva, 2000.

vremea împăratului Hadrian i s-a adăugat numele *Sarmizegetusa*, iar în timpul împăratului Alexandru Sever a devenit *metropolis*; în timp i s-au adăugat alte epitete, devenind *Ulpia Traiana Augusta Dacica Sarmizegethusa*; a fost părăsită de administrația și armata romană în anii 273-275 d.Chr., ocupată de dacii provinciali, iar apoi distrusă de huni.

Dealul Orlea – Sarmizegetusa dacică

Sarmizegetusa romană

În perioada 106-273/5 d.Chr., au rămas în afara hotarelor provinciei Dacia romană ținuturile: Crișana, Maramureș, Sătmar, Bucovina, Moldova și o parte din Muntenia, până la râul Olt, iar în unele perioade și Moldova până la Siret. Acolo au viețuit mai mult neamuri ale dacilor liberi, dintre care s-au remarcat *costobocii și carpii*. Din acea perioadă au fost identificate două nuclee politico-statale:

- **ZARGEDAVA** (sau **ZARGIDAVA**),⁷ situată la est de râul Siret, pe teritoriul satului Brad (comuna Negri, județul Bacău), capitala *costobocilor* – dacii liberi care au viețuit în nordul și răsăritul Daciei (din ținuturile Sătmarului și Maramureșului până în Moldova dintre Carpați și Nistru și în sudul Galiției), distrusă probabil de romani, urmată de împrăștierea și colonizarea costobocilor în diferite locuri din Imperiul roman;

- **COMIDAVA**⁸ (**KAMADEVA?**) – așezare a dacilor liberi, situată la răsărit de Carpați, într-o poziție strategică deosebită, construită pe *dealul Gruiu Dării* lângă satul Pietroasa Mică, comuna Pietroasele, jud. Buzău de astăzi; aceasta a fost întărită cu dacii din cetatea *Cumidava* (*azi, Râjnov*), care s-au retras la răsărit de Carpați sub presiunea trupelor romane; așezarea a devenit nucleul politico-statal al dacilor-carpi și al goților (geților),

⁷ Vasile Ursachi, *Zargidava: Cetatea dacică de la Brad*, Editura Institutului Român de Tracologie, 1995.

⁸ *Dicționar geografic, statistic, economic și istoric al județului Buzău*, alcătuit de Basil Iorgulescu și publicat între anii 1892–1902 afirmă că urmele așezării dacice existente în zona satului Pietroasa Mică, pe dealul denumit *Gruiu Dării* „ar fi urmele cetății *Comidava*”.

păstrând numele cetății *Cumidava* (*Comidava*) rămasă sub ocupație străină; probabil este una și aceeași cu așezările fortificate numite în documente *Castellum carporum* / *Carpis* / *Harpis*, fiind distrusă de romani în vremea împăratului Constantin cel Mare după victoria împotriva „goților” din anul 332 d.Chr.; în locul acesteia, pe vatra actualei lângă comune Pietroasele a construit un castru, alături de care a apărut o așezare complexă, conținând și *thermae*; în castrul respectiv a fost instalată *Legiunea a XI-a Claudia*, adusă de la Durostorum; noua frontieră nordică a Imperiului roman de răsărit a coincis o vreme cu *Brazda lui Novac* – *limes-ul* întărit de castrul roman de la Pietroasele; acel castru a fost distrus ulterior de huni.

1.3. În mileniul întunecat (sec. IV-X)

Un mileniu de istorie a vetei Daciei getice nord-dunărene a fost marcat de neputința autohtonilor de a reface vechea organizare politico-statală. *Neamurile migratoare* – europene sau asiatice –, care au agresat, ocupat și stăpânit vremelnic părți din vatra vechii Dacii sau întreaga vatră, au distrus ordinea politico-statală și au sfărâmat fortificațiile și așezările urbane lăsate în voia sorții în mâinile barbarilor. Aceștia nu au preluat de la romani sau de la dacii liberi – costoboci sau carpi – vechile centre politico-administrative și, de obicei, nu și-au stabilit capitala în centrele politico-administrative părăsite de administrația și armata romană.

Documentele istorice emanate îndeosebi din cancelaria Imperiului bizantin, precum și din scrierile învățaților de limbă greacă și latină, dar și orientali, confirmă că peste această vatră au trecut nenumărate hoarde, coborâte din nordul Europei sau venite din stepele Asiei centrale în căutare de loc de așezare ținând să ajungă la Roma, apoi la Constantinopol: *goții* –⁹ pe care unii istorici i-au numit *gefi* –, *hunii*, *gepizii*, *avarii*, *slavii*, *bulgarii*, *ungurii*, *pecenegii*, *uzii*, *cumanii*, *ungurii și țiganii*.

Vatra Daciei getice, dezmembrată din punct de vedere politico-administrativ, a fost numită de către cancelariile imperiile vecine, îndeosebi Imperiul bizantin, în funcție de interesul manifestat față de construcțiile politico-statale apărute în diferite conjuncturi geopolitice la nord de Dunăre după retragerea armatei și administrației romane, respectiv:

- „*Gothia*” (*Țara goților*) – care era, în fapt, *Dacia*, fosta provincie nord-dunăreană cedată de împăratul Aurelian goților și carpile/dacilor (scriitorul Paul Orosius (n. circa 375 – 418 d.Chr.) a consemnat: «*Dacia ubi et Gothia*» = *Dacia unde e și Gotia*);¹⁰

⁹ Ecaterina Dunăreanu-Vulpe, **Tezaurul de la Pietroasa**, București, Editura „Meridiane”, 1967.

¹⁰ Manole Neagoe, **Iordanes și istoria tracilor (II)**, în revista „*Noi Tracii*”, anul XVII, nr. 161, p. 10.

- „**Gepidia**” (*Țara gepizilor*), o parte din regatul fondat de gepizi, respectiv teritoriul Olteniei și Banatului de astăzi;¹¹

- „**Avaria**” (*Țara avarilor*), fondată de avari, întinsă din răsăritul Pannoniei (Câmpia Tisei) până în Munții Apuseni, numită astfel până în secolul al VII-lea;¹²

- „**Pařinakia**” (*Patzinakia = Țara pecenegilor*) – care încorporează și teritoriile ale Daciei getice: la Nistru (*Iavdiertim*), la Prut (*Kuartsitsur/ Kabușîn gila*), la Dunăre (*Giazichopon*), la Nipru și Bug (*Charavon*), la Doneț (*Sirukalpeis*), la Don (*Borotalmat și Vulatsopon*) -în jurul anului 950;¹³

- „**Cumania**” (*Țara cumanilor*) – partea estică (unde era centrul puterii cumanilor), se numea „**Cumania albă**”, iar partea vestică era denumită „**Cumania neagră**”.¹⁴

Documentele confirmă că băștinașii și-au păstrat și afirmat sub stăpâniri străine identitatea în condiții vitrege, fiind numiți:

- *daci* – în vremea stăpânirii goșilor (geți);

- *daci* – în vremea năvălirii hunilor, Atilla luându-și titlul de *rex dacorum*;

- *valahi* – în vremea stăpânirii hunilor, pentru băștinașii supuși;

- *vlahi* [turc. *ulahi*, care trăiau în *Țara Valahilor (Ulak-ili)*], menționată în cronica turcă „*Oguzname*” (legendele oguzilor);

- *vlahi*, în vremea năvălirii slavilor, bulgarilor, pecenegilor, cumanilor și ungarilor – secolele VII-IX;

- *rumi/ rumuni* (ramani / rumani),¹⁵ în secolul al IX-lea pentru băștinașii locuind în nordul Mării Negre, în țara „*Rum*” (Rumunia), care se întindea de la râul Rus (Donețk, n.ns.) până la Dunăre;

Băștinașii au recreat entități geo-politice în anumite părți ale Daciei getice, îndeosebi în zone strategice, la adăpostul munților, precum:

- „**Dacia**”(„**Gothia**”), în vremea stăpânirii goșilor/geșilor – în secolul IV d.Chr.);

- „**Țara Valahiei**”, în fapt un ducat, condus de ducele „**Ramung**” (*Raman/ Ruman/ Rumun*), în vremea stăpânirii hunice – în prima jumătate a secolului al V-lea d.Chr.);

¹¹ István Boná, *A l'aube du Moyen Age: Gépidés et Lombards dans le bassin des Carpates*, Budapesta, *Corvina Press*, 1976.

¹² Vezi, Zeon Carl Pinter, Aurel Dragotă și Ioan Marian Țiplic, *Piese de podoabă și vestimentație la grupurile etnice din Transilvania (sec. 7-12)*, Editura *Altip*, Alba Iulia, 2006.

¹³ Petre Diaconu, *Les Petchénègues au Bas-Danube*, Bucurest, 1970, p. 34-35.

¹⁴ Petre Diaconu, *Les Coumanes au Bas-Danube*, Editura Academiei RSR, București, 1971.

¹⁵ Vezi, pe larg, Marin Popescu-Spineni, *România în izvoare geografice și cartografice. Din antichitate până în pragul veacului nostru*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978.

- „**Valahia**” („*Balak*”), în *Geografia armeanului* Moise Chorenafi) – secolul IX;

- „**Țara Valahilor**” (turc. *Ulak-ili*, în cronică turcă „*Oguzname*” – secolul IX;

- „**Rum**” (**Rumunia**) (Țara rumilor/rumunilor), întinsă de pe malul drept al Rus (azi, Severskii Donet), până la Dunăre – în a doua jumătate a secolului al IX-lea;

- „**Țara Ardeal**” („**Hardeal**”) – nume dacic, derivând din *Ardalus*, „fiul lui Vulcan”, semnificând „*Peste (între) Munți*”, „*Munți de (cu) Aur*”, „*Grădina Sfântă*”, cu sensul de „*loc înalt și păduros*”, bogată în aur și argint¹⁶ – în secolul IX;

- „**Vlahia**”- („*Vlahiile*” sud-dunărene):¹⁷ „**Vlahia Mare**” în Tessalia; „**Vlahia Mică**” în Etolia și Acarnania; „**Vlahia de Sus**” în Epir; „**Vlahia Mică**” – pe Valea Timocului, pe locul „**Tribaliei**” (ținut încorporat de împăratul Aurelian în provincia sud-dunăreană *Dacia Aurelia*); „**Vlahia Albă**”, menționată de autorii bizantini în Moesia, de-a lungul Dunării de jos; „**Vlahia Neagră**” (**Morlahia**) menționată de autorii medievali în Dalmația și sudul Bosniei; – secolele XII-XIII;

- „**Vlahia Neagră**” („*Ugrovlahia*”), care cuprindea o mare parte din teritoriul Moldovei și estul Munteniei, încorporate în „*Cumania Neagră*”, ambele denumite în anumite surse bizantine și otomane *Mavri Valahia* sau *Kara-Iflak* („Valahia neagră”) – secolele XII-XIII;

- „**Moldovlahia**” – țara rumânească, întinsă la sud și la nord de Dunăre, unde a domnit țarul Ioan Căliman Asan (1241-1245), urmașul lui Ioan Asan al II-lea.

Neamurile barbare au rămas un timp în vatra Daciei getice, prin învoire cu băștinașii sau prin forță; însă, documentele istorice nu s-au învrednicit să consemneze centrul politico-statal pe care l-au ocupat în vatra Daciei getice. Prin deducere se poate afirma că:

- **goții** au împărțit, probabil, cu carpii o anumită perioadă, polis-ul **Karpis** (**Harpis**, *Castellum carporum*), denumit **Comidava**, identificat cu satul **Pietroasa** (comuna **Pietroasele**, jud. Buzău), așezat pe *dealul Gruiu Dării* (lângă Pietroasa Mică), într-o poziție strategică deosebită;

- **gepizii** au întemeiat un regat, al cărui centru politico-administrativ a fost în Ardeal, la **Apahida** (aproape de Cluj-Napoca), pe malul albiei Someșului Mic;

- **slavii**, în primul val, au preluat așezările și cetățile romane din Dacia getică, pe care le-au numit **Grădiște**, **Jidova** și **Bălgrad**; probabil că acesta

¹⁶ I. Marțian, *Ardealul nu derivă din ungurește*, Bistrița, 1925; Dr. Ion Dulamă, **Originea toponimului Ardeal**, în „*Noi Tracii*”, anul XVII, nr. 164-165, iulie-august 1988.

¹⁷ Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, **Istoria românilor**, I, Editura Științifică, București, 1974, p. 188.

din urmă poate fi identificat cu **Alb Iulia**, fosta capitală a *Daciei Apulensis* din vremea stăpânirii romane.

Chiar dacă ajunseseră într-o anumită poziție strategică favorabilă, cu gând să se așeze mai statornic, următorul val de migratori se repezea spre acesta și-l distrugea, spre norocul băștinașilor, care s-au obișnuit cu zicala: „*Pleacă-ai noștri/Vin ai noștri*”.

4. La ieșirea din mileniul întunecat

Odată cu menționarea existenței valahilor, ca neam băștinaș al vetrei Daciei getice, precum și a formațiunilor politico-statale create de aceștia s-a sfârșit acel „*mileniu întunecat*” al istoriei neamului românesc. În acel context, vatra Daciei getice era structurată din punct de vedere politic în entități numite *cnezate, voievodate, valahii și rumânii, atât în interiorul arcului carpatic, cât și în afara acestuia.*

• **În interiorul arcului carpatic**, potrivit cronicii Notarului anonim al regelui Ungariei, Bela al II-lea, la sfârșitul secolului al IX-lea, în momentul așezării ungarilor în Pannonia, existau în stânga Tisei trei formațiuni politico-statale ale valahilor (rumânilor):¹⁸

– **ducatul lui Menumorut** – situat între râurile Someș și Mureș, deci în Crișana; cetatea de scaun era la **Biharea** (*Castrum Byhor*), situată într-o zonă de șes inundabil, la 14 km nord de Oradea de astăzi; aceasta era o fortificație de plan dreptunghiular, înconjurată de valuri de pământ și șanțuri cu apă;

– **ducatul lui Gelu** („*Gelou, un anume blac*” – *Gelou quidam blachus*),¹⁹ în Ardealul propriu-zis, bazinele Someșului Mic și Almașului, până la Poarta Meseșului –, având ca supuși pe *vlahi* și pe *slavi* (*Blasii et Sclavi*); ducatul cuprindea minele de sare și de aur, care au atras atenția iscoadelor ungare; cetatea de scaun a ducelui a fost o fortăreață de val de pământ și palisadă din lemn, construită pe locul unui *castru roman* de pe dealul **Calvaria = Calvarul/Golgota** (din actualul cartier Cluj-Mănăștur) sau pe locul Pieței Muzeului din centrul orașului;

- **ducatul lui Glad**; în Banat, între Tisa, Mureș, Carpați și Dunăre, până la castrul Orșova; acesta avea în oastea sa „*bulgari*”, „*pecenegi*” și „*vlahi*”; reședința ducelui era **Morisena** (Urbs Morisena = „*Mureșana*”, „*Orașul de pe Mureș*”, azi *Cenad*), situată în Câmpia Mureșului, pe stânga văii Mureșului, pe locul castrului roman Morisena;

- fostul voievodat condus de Gelu valahul s-a extins spre sud, formând **Voievodatul Ardealului** (*Erdeuelu*), cu centrul politico-administrativ în

¹⁸ Vezi, pe larg, **Faptele ungarilor de secretarul anonim al regelui Bela**, în G. Popa-Lisseanu, *Izvoarele istoriei românilor*, vol. 1, București, 1934.

¹⁹ Vezi, pe larg, **Paul Lazăr Tonciulescu, Ardeal, pământ și cuvânt românesc**, Editura „*Miracol*”, București, 2001.

Cetatea Albă a lui Gyula – Alba Iulia – (ung. *Gyulafehérvár*, rum. *Bălgrad/Belâi gorod*), pe locul unei așezări dacice fortificate, numită **Apoulon** (după zeul *Apollo* = Albu, Zeul Soare), cucerită, distrusă și reconstruită de romani.

- **la răsărit de Carpați** se afla **DACIA**, întinsă de la izvoarele Tisei și Nistrului până la Dunăre și Mare,²⁰ locuită de „**vlahi**” (blahi/blaki), neam creștin (care avea o mitropolie la Ticina (Vicina = insula Păcuiul lui Soare), condusă între anii 1064-1101 de principele **Vlad**;

- **la sud de Dunăre**: regatul vlaho-bulgar, cu capitala la **Târnovo**,²¹ (numit de străinii apuseni *Valahia*), apărut în anul 1186, odată cu victoria bulgarilor și vlahilor din munții **Haemus** împotriva Imperiului Bizantin; a fost condus de trei frați vlahi – **Petru, Asan și Ioniță** (Caloian), apoi de urmașii acestora, s-a menținut până în anul 1260, când a fost fragmentat în state mai mici, care au fost cucerite ulterior de către Imperiul Otoman.

• Două neamuri migratoare au mai călcat vatra Daciei getice:

- **tătarii**, care în anii 1241-1242 au pustiit vatra și au ucis și robit o mulțime de băștinași, controlând-o apoi, vreme de câteva secole, prin expediții de pradă efectuate de călăreții **Hoardei de Aur**;

- **țiganii**, numiți și **romi**, care au ajuns în vatra Daciei getice pe tăcute, s-au aciuat pe lângă domni, mănăstiri și boieri, au suportat vreme de câteva secole regimul de robi, până în epoca modernă, când au fost eliberați de oameni luminați din starea de robie.

Concluzii:

În istoria străveche și veche a vetrei Daciei getice, centrele politico-administrative au fost construite, de obicei, la adăpostul munților Carpați, în locuri cu mare valoare strategică. Acestea au devenit ținte pentru neamurile barbare care au penetrat vatra de viață a neamului, urmând destinul neamului, toate ajungând în ruine. Însă, puține dintre neamurile migratoare care au invadat și penetrat vatra Daciei getice au încercat să se așeze statornic, alegând anumite locuri strategice drept centre politico-administrative.

Băștinașii – numiți de străini *daci*, *vlahi/valahi* sau *rumuni* (rumâni) – au văzut în acele locuri simboluri ale măreției și tragediei neamului și au încercat, secole de-a rândul, să le recupereze și să le redea strălucirea de altădată, însă noile centre politico-administrative au fost alese în funcție de noile contexte geopolitice.

La ieșirea din așa-zisul „*mileniu întunecat*”, vatra Daciei getice era împărțită în structuri politico-administrative, în mare parte construite de băștinași, dar care aveau de luptat cu ultimele neamuri migratoare pentru a le alunga și a reface unitatea vetrei.

²⁰ Viorica Enăchiuc, **Rohonczi Codex: descifrare, transcriere și traducere**, Editura Alcor, 2002.

²¹ Nicolae Bănescu, **O problemă de istorie medievală: crearea și caracterul statului Asăneștilor (1185)**, București, 1943.

II. SOARTA CAPITALELOR MARILOR VOIEVODATE/PRINCIPATE ROMÂNEȘTI

În secolele IX-XIX, în vatra vechii Dacii s-a desfășurat, sub presiunea unor imperii sau regate vecine, precum și sub presiunea unor neamuri migratoare asiatice, procesul de fondare a statelor medievale ale băștinașilor.

În acest răstimp boierimea/nobilimea autohtonă a înființat state atât în interiorul, cât și în exteriorul arcului carpatic.

Pe tron s-au succedat regi, guvernatori, cnezi, voievozi. Capitala, la fel ca alte orașe-târguri ale țării, era, scaunul domniei, cu *cetatea de scaun*.

1. Voievodatul/principatul Transilvaniei (Ardealul)

Transilvania (Ardealul) a fost un voievodat autonom în cadrul regatului Ungariei, până în anul 1541, când a devenit principat sub suzeranitate turcească; teritoriul avut în perioada voievodatului corespunde zonei intra-Carpatice a României, reprezentată aproximativ de actualele județe Hunedoara, Alba, Sibiu, Brașov, Covasna, Harghita, Mureș, Cluj, Sălaj, Bistrița-Năsăud. Teritoriul Principatului Transilvaniei a fost mai mare decât cel al voievodatului și regiunii istorice Transilvania, cuprinzând în plus *Partium* anume Crișana, Sătmarul și Maramureșul istoric.

- În perioada în care a fost voievodat, Transilvania **nu a avut o capitală**.²² Aceasta s-a identificat cu locul în care se țineau dietele, adică adunările generale ale Transilvaniei. Prima Dietă s-a desfășurat în anul 1288 în satul **Keresztes** (*Cristiș*, azi Oprișani), de lângă Turda. Din totalul de 127 de Diete ale Transilvaniei, cele mai multe s-au ținut în tabăra militară de la **KERESZTES**.

- Din anul 1541, când voievodatul Transilvaniei a devenit **Principat, orașul ALBA IULIA** [în româna veche *Bălgrad* (ung. *Gyulafehérvár*) = *Cetatea Albă a lui Iuliu*, lat. *Alba Iulia*, germ. *Weißenburg*, apoi *Karlsburg*], situat în zona de sud-vest a Transilvaniei, în culoarul Văii Mureșului, pe dreapta râului Mureș, în zona de confluență cu râul Ampoi, la poalele sudice ale Dealurilor Aiudului; acest oraș **și-a afirmat trăsăturile de capitală**, devenind capitala politică a Principatului Transilvaniei, reședința principilor Transilvaniei.²³

Orașul a trecut prin mari schimbări, inclusiv în plan religios, a înflorit, datorită noului său rol instituțional. Este important de menționat că în 1 noiembrie 1599, Mihai Viteazul a intrat în Alba Iulia, realizând unirea politică a

²² Constantin C. Giurescu, **Transilvania în istoria poporului român**, Editura Științifică, 1967.

²³ Ion Berciu, Gheorghe Anghel, **Alba Iulia**, Ediția a II-a, Editura „Stadion”, București, 1971.

Transilvaniei, Moldovei și Valahiei (Țara Românească) sub cârmuirea sa. Rolul său instituțional a cunoscut o dezvoltare aparte, mai ales în domeniile de interes public: urbanistic, administrativ, cultural, asistență socială.

- În anul 1692, după ce Transilvania a fost ocupată de austrieci și integrată în Imperiul Habsburgic, capitala acesteia a devenit **orașul SIBIU** – așezat în partea de sud a Transilvaniei, în Depresiunea Sibiului, fiind străbătut de râul Cibin. Orașul avea o continuitate milenară de locuire, fiind așezat pe locul unei *davae* dacice situate în zona Gușterița de astăzi, peste care s-a construit castrul roman *Cedonia*. Orașul a fost înființat după mijlocul secolului al XII-lea de coloniști sași din teritoriul Rin-Mosela. Prima mențiune a cetății datează din 20 decembrie 1191 sub numele *Cibinium*, într-un document ecleziastic emis de papa Celestin al III-lea, iar prima mențiune a așezării, sub forma *Villa Hermanni*, datează din anul 1223.

- În anul 1765, la cererea *Dietei* transilvane dominate de nobili unguri, Transilvania a devenit *Mare Principat*, primind autonomie în administrarea treburilor interne, dar fiind supusă direct împăratului habsburgic. În noul context geopolitic, în anul 1791 capitala oficială a marelui principat a devenit orașul **CLUJ** (ung. *Kolozsvár*, germ. *Klausenburg*), situat pe valea râului Someșul Mic;²⁴ numele Cluj (lat. *Castrum Clus*) a fost folosit pentru întâia oară în secolul al XII-lea pentru a desemna cetatea orașului medieval așezat din acest loc (lat. *clusa* = „închis”, adică „*loc închis, înconjurat de dealuri*”; echivalentul german *Klause*, păstrat în denumirea *Klausenburg* (probabil de la numele unui primar sas, Klaus, sau de la faptul că așezarea a apărut în umbra unei mănăstiri (*Kloster*); alte denumiri ale orașului au fost *Kolozsvár* (în limba maghiară și *Klausenburg* – în limba germană). Cetatea Klausenburg a fost una dintre cele șapte cetăți medievale săsești ale Transilvaniei (în limba germană, *Siebenbürgen*, cu sensul de „*Șapte Cetăți*”). Primul nume românesc al orașului a fost **Cluș** (*Cri*, uneori *Klus*); așezarea fortificată Cluj este atestată documentar în anul 1213, sub denumirea *Castrum Clus*.

- Vremurile tulburi care s-au abătut peste Transilvania au dus la schimbarea capitalei în funcție de conjuncturile geopolitice, astfel:

- în anul 1849, după înfrângerea revoluției ungare în Transilvania a fost introdus regimul absolutist, iar **orașul SIBIU a devenit pentru a doua oară capitala Transilvaniei;**

- în anul 1867, în creării dualismului austro-ungar, Transilvania a fost încorporată părții ungare a Imperiului Austro-Ungar, numită **Transleithania**, iar **capitala Transilvaniei a devenit orașul CLUJ**, al doilea ca mărime din regatul Ungariei, după Budapesta;

²⁴ **Istoria Clujului**, sub redacția Ștefan Pascu, Cluj, 1974.

- la scurt timp după proclamarea unirii Transilvaniei cu România, în 1 decembrie 1918, **orașul SIBIU a devenit din nou capitala provinciei**, aici avându-și sediul atât Consiliul Dirigent (Guvernul Transilvaniei), cât și Marele Sfat (Parlamentul Transilvaniei).

În anul 1918, după ce a devenit parte a Regatului României, **orașul CLUJ a fost denumit cu numele românesc CLUJ, iar HERMANSTADT – SIBIU.**

• În anul 1940, în urma Dictatului de la Viena, orașul Cluj a intrat sub administrație ungaro-horthystă, iar în octombrie 1944 a fost eliberat de armata sovietică și română și încorporat în statul român în martie 1945.

În anul 1974, prin Decretul Consiliului de Stat nr. 194 din 16 octombrie 1974, în cadrul politicii statului socialist, orașul a fost denumit **CLUJ-NAPOCA**, fiind considerat capitala neoficială sau inima regiunii istorice Transilvania.

2. Valahia (Muntenia/Țara Rumânească)

Valahia (Muntenia/Țara Rumânească) a fost un stat cu fundament etnic, care a ființat mai bine de 500 de ani (între secolele al XIV-XIX) –, având următoarele capitale:

• – **CURTEA DE ARGEȘ** („*Argis*”/„*Castrum Argis*”) –,²⁵ așezare fortificată zidită de *Negru Vodă* prin anul 1290, situată în depresiunea intracolinară a bazinului superior al râului Argeș, pe vatra unei așezări dacice din secolele IV-III î.Chr.

• – **CÂMPULUNG** (*Longo-Campo*) – așezare fortificată întemeiată de *Negru Vodă* sau de cavalerii teutoni, situată în depresiunea omonimă, lângă pasul Bran, în Muscelele Argeșului, la poalele Munților Iezer, pe malurile Râului Târgului, aproape de *castrul roman Jidava* (Jidova), care apăruse *Limes Transalutanus*; aceasta a devenit centrul politic și administrativ al statului pe o perioadă de aproape 4 decenii (1330-1369), după revenirea capitalei Valahiei la Curtea de Argeș, așezarea fortificată Câmpulung a continuat să fie reședință domnească temporară (Atât Basarab I, cât și fiul și urmașul său la tron, Nicolae Alexandru, au fost înmormântați la Câmpulung);²⁶

• – **TÂRGOVIȘTE** (= „*loc de târg*”); „*seliște*” = „*loc de sat*”) – un târg mare și bogat, cu mulți negustori –, aflat pe drumul de negoț de la pasul Branului la apele Dunării bogate în pește, între râurile Dâmbovița și Ialomița, la limita dintre regiunea deluroasă subcarpatică și Câmpia Înalță a Târgoviștei²⁷; în anul 1396, timpul domniei lui Mircea cel Bătrân, Târgoviște

²⁵ Manole Neagoe, **Curtea de Argeș**, Editura Tineretului, București, 1968; Nicolae Moisescu, **Curtea de Argeș**, Muzeul municipal Curtea de Argeș, 1998.

²⁶ Gheorghe Chița, **Câmpulung și județul Mușcel – Monografie ilustrată**, ediția a III-a, Editura „*Ars Docendi*”, București, 2007.

²⁷ George Coandă, **Istoria Târgoviștei: cronologie enciclopedică**, Editura *Bibliotheca*, Târgoviște, 2005.

a devenit reședință domnească, cu rol de capitală; din acel an, până în anul 1431 (anul urcării pe tron al lui Alexandru Aldea), Valahia a avut două capitale – **Argeș** (Agrich) și **Târgoviște**, iar după anul 1431, până în anul 1465 singura capitală a rămas Târgoviște. În urma evenimentelor petrecute în vremea lui Mihnea al III-lea (1658-1659), orașul a fost ars și devastat de oștile turco-tătare, iar în anul 1659, din ordinul Porții, voievodul Gheorghe Ghica a dăruit Curtea domnească spre a-i sili pe domni să-și aibă reședința numai la București, adică în zona de câmpie și aproape de Dunăre, mai ușor de controlat în comparație cu Târgoviște. Stagnarea a fost depășită doar în timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu (1688-1714), care a refăcut orașul și a restabilit aici a reședinței de scaun.

• – **BUCUREȘTI** – așezare străveche (*Bucolia = Cetatea bucuriei*), situată pe malurile lacurilor din lunca râului Dâmbovița, pe vatra căreia, la sfârșitul secolului al XIV-lea voievodul Mircea cel Bătrân a fondat „*Cetatea Dâmboviței*”; așezarea este atestată documentar la 21 septembrie 1459 într-un act emis de Vlad Țepeș, domn al Valahiei.²⁸

Voievodul Vlad Țepeș a petrecut patru din cei șase ani de domnie „în cetatea București”, iar în 14 octombrie 1465 Radu cel Frumos (fratele său) a ales București ca reședință domnească, pentru a fi mai aproape de protectorii săi turci. O anumită perioadă, capitala Valahiei a funcționat când la **București**, când la **Târgoviște**, după împrejurări economice sau politice. Unii voievozi s-au întors, pentru scurt timp, în vechea reședință. Voievodul Mihai Viteazul a stat, la începutul domniei sale, la București (el a clădit pe Dâmbovița podul care îi va purta numele), dar după ce orașul a fost ars de turcii lui Sinan Pașa, s-a retras cu curtea și oștenii lui între zidurile cetății domnești de la Târgoviște, unde era mai aproape de Ardeal, locul de refugiu pentru voievozii atacați de trupele de pradă turcești.

În anul 1659, sub domnia lui Gheorghe Ghica, din ordin turcesc, *orașul-târg București a devenit capitala statornică a Valahiei*. Motivarea a avut rațiuni politice, militare și strategice: era așezată în zona de câmpie și aproape de Dunăre, fiind greu de apărat și mai ușor de controlat în comparație cu Târgoviște.

Între anii 1859-1862, atât orașul București, cât și orașul Iași au devenit capitalele *de facto* ale *Principatelor Unite ale Moldovei și Valahiei*. În anul 1862, când uniunea celor două principate a devenit deplină sub numele de **România**, capitala țării a fost stabilită la București.

3. Voievodatul /principatul Moldovei

Acesta a fost un stat rumânesc fondat în secolul XIV-lea în partea de nord-est a Carpaților Orientali, pe cursul superior al râului Siret, pe vatra

²⁸ **Istoria orașului București**, Ediție Florian Georgescu, București, *Muzeul de Istorie a orașului București* (MIMB), 1965; **Monografie**, București, Editura Sport Turism 1985.

unei formațiuni teritorial-prestatale localizată pe râul **Moldova** – de la care probabil și vine denumirea țării; întemeierea voievodatului Moldovei este legată de numele voievodului maramureșean **Dragoș**, numit „descălecătorul”, precum și de numele voievodului maramureșean **Bogdan**, considerat „adevăratul întemeietor”; statul s-a extins („de la munte la Mare”), adică între Carpații Orientali și râul Nistru, având următoarele capitale:

- – **BAIA** (ung. *Moldvabánya* = *Mina Moldovei, bănie*), germ. *Stadt Molde*, lat. *Civitas Moldaviae*),²⁹ așezat în nordul Moldovei, pe malul drept al râului Siret, pe o străveche cale comercială, care lega Moldova de centrele de comerț și meșteșugărești din Transilvania, Ungaria, Polonia, Lituania etc.; inițial, **Baia** s-a numit **Moldova** sau **Moldavia**, nume luat de la râul din preajmă, pe hărțile latine fiind denumită *Civitas Moldaviae*, **Moldavia** sau *Civitas Moldaviensis*; pe cele germane – *Stadt Molde* (Țîrgul Moldovei), **Molda**, **Mulda**. Hărțile slave au consemnat numele folosit ulterior de autohtoni, **Baia** însemnând *mină, baie de minereu* (după exploatarea miniere care se presupun că ar fi fost în apropiere); în timpul domniei lui Lațko (Lațcu) Vodă (1365-1373), fiul lui Boddan I, un sprijinitor al catolicismului, capitala a fost mutată în orașul Siret.

- – **SIRET**, (germ. *Sereth*, pol. *Seret*, ung. *Szeretvásár*, ucr. *Cepem*), capitală mutată în vremea voievodului Lațcu Vodă (1365-1373), cu ajutorul călugărilor franciscani pe locul unei fortărețe vechi, stăpânite de cnezii și voievozii locali, distrusă în anul 1241 de tătari, refăcută de băștinași și transformată în centrul politico-administrativ al unui mic ducat numit „**Valachia**”³⁰; în anul 1377, voievodul Petru Mușat a bătut aici prima monedă din istoria voievodatului Moldova, iar în anul 1388 a mutat capitala Moldovei la Suceava.

- – **SUCEAVA** (germ. *Sedschopff*, *Sutschawa*, *Suczawa* sau *Sotschen*) a existat înainte de întemeierea statului medieval Moldova, devenind cetate de scaun (capitala Moldovei) în 10 februarie 1388, în vremea voievodului Petru I Mușat (1375 – 1391); acesta a clădit lângă Suceava o cetate din piatră, „**Cetatea Șcheia**”, pe coasta dealului Zamca, în locul numit Șeptilici; acea cetate s-a distrus, probabil în urma unor alunecări de teren, în timpul domniei lui Alexandru cel Bun, astfel că voievodul Petru I Mușat a ridicat din piatră cetatea Sucevei, devenită cetate de scaun; din Suceava, voievodul Alexandru cel Bun a condus țara timp de 32 de ani, mărinind cetatea și întărindu-i zidurile.

Epoca de apogeu a cetății Sucevei a fost în timpul lui Ștefan cel Mare (1457-1504), care a făcut din aceasta elementul-cheie al sistemului său de

²⁹ Vasile Neamțu, **Istoria orașului medieval Baia (Civitas Moldaviensis)**, Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 1997.

³⁰ Cusiac Dragoș, Luchian Dragoș, **Siret. Mic îndreptar turistic**, Editura Sport-Turism, București, 1989.

apărare; voievodul Alexandru Lăpușneanu, în cea de-a doua domnie (1561-1564), fiind așezat pe tron de turci, a fost obligat să dărâme cetățile Moldovei, cu excepția cetății Hotin, unde s-a așezat o garnizoană turcească; în acest context, în anul 1564 cetățile Moldovei au fost umplute cu lemne și li s-a dat foc, iar capitala Moldovei a fost strămutată la Iași.

• – **IAȘI** (livresc *Iașii*, respectiv *Târgu' Ieșilor*) – oraș-târg situat în centrul Moldovei, pe vatra unei străvechi așezări dacice (carpice), extins în timp pe șapte coline (*Cetățuia, Galata, Copou, Bucium-Păun, Șorogari, Repedeș și Breazu*); este străbătut de râurile Nicolina și Bahlui, precum și de pârâul Șorogari, iar la răsărit de oraș curge pârâul Ciric; numele orașului provine, probabil, de la sarmații alani (numiți *iași*); orașul Iași a fost menționat pentru prima oară într-un privilegiu comercial emis în anul 1408 de voievodul Alexandru cel Bun.³¹

După mutarea capitalei Moldovei, în anul 1564, târgul **Iași** s-a dezvoltat, prin atragerea de meșteșugari și negustori, cei mai mulți dintre ei străini (armeni, unguri, poloni, dar și francezi și venețieni); o perioadă de intensă înflorire s-a înregistrat în secolul XVII, în timpul domniei lui **Vasile Lupu**; orașul a fost incendiat de mai multe ori: de tătari în anul 1513, de otomani în anul 1538, de cazaci în anul 1650 și de poloni în anul 1686; după jaful și incendiul din anul 1650, orașul a trecut printr-un alt mare incendiu, provocat de polonezi în anul 1686, iar în anul 1734, orașul a fost afectat de o epidemie de ciumă; orașul Iași a fost capitala Moldovei între anii 1564-1859.

III. DESTINUL ORAȘULUI BUCUREȘTI

1. *București – capitala României moderne*

În anul 1859, odată cu unirea Principatelor, orașul **BUCUREȘTI**, a devenit, *de facto*, alături de orașul **IAȘI**, una dintre capitalele *Principatelor Unite ale Moldovei și Valahiei*. În 29 ianuarie 1859 domnitorul Alexandru Ioan Cuza a fost întâmpinat cu entuziasm de către locuitorii orașului București. Însă, primul Parlament al țării a fost la **Focșani**, întrucât acest oraș jucase un rol important la realizarea actului istoric al Unirii Principatelor Române.³² În acest oraș, traversat de Milcov, despărțit atunci în două, **Focșani Moldova** și **Focșani Muntenia**, lucrase cel mai numeros Comitet Unionist din zonă, care număra aproximativ 200 de membri. Mai mult, în timpul alegerilor pentru Divanul Ad-hoc locuitorii săi au protestat cu vehemență împotriva silniciilor comise de guvern.

În acel context, unii politicieni au lansat ideea ca acest oraș din Vrancea să devină capitala Principatelor Române. Însă, acest deziderat nu s-a

³¹ Constantin Cihodaru, Gheorghe Platon, **Istoria orașului Iași**, Editura „Junimea”, 1980.

³² **Istoria orașului București**, ediție Florian Georgescu, *Muzeul de Istorie a orașului București* (MIMB), București, 1965.

realizat, pentru că orașul nu dispunea nici de o infrastructură corespunzătoare, nici de notorietate. „Focșănenii” au dorit ca orașul să devină capitala Principatelor sau, măcar, reședința Domnitorului. Însă, membrii Comisiei Centrale de la Focșani, prin vocea lui Mihail Kogălniceanu, au respins categoric, această opțiune. N-a fost acceptat nici orașul Iași ca noua capitală, fapt care i-a dezamăgit nespus și pe ieșeni.

La sfârșitul anului 1859, **Mihail Kogălniceanu** a argumentat astfel alegerea capitalei țării: „*Orașul București este de seculi făcut pentru ca să fie Capitala României. Aproape de arterul principal al comerțului, al bogățiilor Principatelor Unite, Dunărea, pe drumul cel mare al Occidentului către Orient, cu o populațiune numeroasă, compactă și eminent românească, Bucureștii este apoi singurul oraș care are elementul cel mai puternic al unei țării, clasa sau starea de mijloc. Nicăierea, în nici un oraș al României nu există un centru de lumini mai mari, un popul cu aspirațiuni mai naționale și mai liberale, un spirit public mai neatârnat. Nicăieri opinionea publică n-a putut a se dezvolta și domni mai mult decât în București*”. Această argumentație era susținută de următoarele motive: marile puteri central și vest-europene, precum și Turcia, considerau orașul București drept capitală, aici fiind reședințele consulatelor străine; începuse deja transportarea arhivelor cancelariilor de la Iași către București; orașul București era mai departe decât orașul Iași de maleficul Imperiu Țarist și avea o populație și infrastructură acceptabile pentru o capitală a unui stat modern. Comisia Centrală, din care făceau parte personalități politice ale vremii, precum Mihail Kogălniceanu, Grigore Alexandrescu, Vasile Melinescu, Nicolae Golescu, Nicolae Șuțu etc., a funcționat la Focșani din 10 mai 1859 până în februarie 1862, dovedindu-se a fi primul Parlament al României moderne.

În 13 septembrie 1861 a fost deschisă la Constantinopol Conferința Puterilor Europene, apoi, în decembrie același an, Poarta a emis firmanul prin care a recunoscut unirea administrativă și legislativă a Principatelor Unite, cu garanția Marilor Puteri.³³ Tot în decembrie 1861, **Alexandru Ioan Cuza** a elaborat „*Proclamația Unirii*”, spunând ca „*Unirea este îndeplinită, naționalitatea română este întemeiată (...) alesul vostru vă dă astăzi o singura Românie*”, subliniind tot atunci că „*Unirea va fi așa precum România o va simți și o va dori*”.

În 22 ianuarie 1862, a fost format primul guvern unic, condus de Barbu Catargiu, iar două zile mai târziu și-a deschis lucrările prima Adunare Legislativă unică. Astfel, orașul București a devenit oficial capitala întregii țări,³⁴

³³ Dan Berindei, **Epoca Unirii**, Editura Academiei, București, 1979.

³⁴ Vezi, Nicolae Iorga, **Istoria Bucureștilor**, Imprimeria Națională, 1939; Gheorghe Parusi, **Cronologia Bucureștilor, 20 septembrie 1459 – 31 decembrie 1989**, Editura Compania, 2007.

fapt stipulat în art.125 din Constituția votată în anul 1866. Stema orașului înfățișă o femeie așezată pe scaun, ținând într-o mână cumpăna dreptății, iar în cealaltă, spice de grâu și flori.

Conacul boierului Dinicu Golescu – de pe Podul Mogoșoaiei (azi Calea Victoriei, edificiu care găzduiește astăzi Muzeul Național de Artă – transformat în anul 1837 de domnitorul Alexandru Ghica în „*palat de ținere*”) a devenit reședința princiară a lui Alexandru Ioan Cuza. La începutul, anului 1862, Domnitorul a poruncit arhitecților Scarlat Beneș și P. Tabai să refacă și să reamenajeze casele de la Cotroceni, unde își va stabili reședința de vară. Noua capitală a avut primar de-abia din anul 1864, primul primar ales al capitalei fiind Barbu Vlădoianu, primăria înlocuind „*magistratul*” orașului, iar Consiliul comunal a luat locul Sfatului orășenesc.

În istoria sa, capitala României a trecut prin multe momente extrem de grele, păstrându-și statutul la schimbarea de regimuri politice și de prăbușiri teritoriale, respectiv transformarea României în regat (1881), fondarea României Mari (1918), perioada republicii populare (1946-1965), perioada republicii socialiste (1965-1989), și perioada actuală. Cele mai grele momente au fost³⁵:

- inundațiile din primăvara anului 1864, ca urmare a topirii zăpezilor abundente și a căderii unor ploii catastrofale (în multe locuri apa avea o adâncime de 4-5 metri);

- ocuparea de către trupele Puterilor Centrale (germani, austro-ungari, bulgari, turci) în 6 decembrie 1918, pierderea statutului de capitală a țării, preluat temporar de orașul Iași, unde se refugiase regele și guvernul țării și rezistența sub ocupație străină în perioada decembrie 1916 – noiembrie 1918;

- ocuparea de către trupele sovietice în august 1944 (care au părăsit țara după 12 ani, în 1958);

- inundațiile din iulie 1975, când viitura apelor învolburate a inundat îndeosebi cartierele Giulești-Sârbi și Crângași;

- cutremurul din 4 martie 1977, cu magnitudinea de 7,2 grade pe scara Richter, care a provocat 1.570 de victime, dintre care 1.391 în București, precum și circa 11.300 de răniți și prăbușirea a circa 35.000 de locuințe avariate (majoritatea pagubelor materiale fiind în **București**, unde peste 33 de mari clădiri s-au prăbușit;

- așa-numita revoluție din decembrie 1989, constând într-o serie de proteste, lupte de stradă și demonstrații desfășurate între 21-25 decembrie 1989, care au dus la căderea lui **Nicolae Ceaușescu** și la sfârșitul regimului comunist din România.

³⁵ Radu Olteanu, **Bucureștii în date și întâmplări**, Editura „*Paideia*”, București, 2002.

2. Evoluția ideii mutării capitalei în inima vetrei neamului

• Una dintre cele mai vechi teme ale gândirii social-politice românești a fost mutarea capitalei statului român și amplasarea acesteia în interiorul arcului carpatic, la adăpostul munților. Începând cu primii profeți ai României întregite s-a afirmat ideea existenței capitalei în interiorul arcului carpatic, la adăpostul lanțului carpatic, „pe undeva pe lângă Brașov”. Primul care a formulat acest deziderat a fost, probabil, învățatul ardelean George Barițiu, prin anul 1860, luând în calcul speranțele aduse în mintea românilor de Unirea Principatelor în anul 1859.

Între anii 1916-1918, în timpul ocupației orașului București de către Puterile Centrale, capitala Regatului României a devenit orașul Iași. În 1 decembrie 1918, orașul București a devenit *de facto* capitala României Întregite, fapt care n-a fost stipulat în Constituția din anul 1923. După Marea Unire, când centrul geografic al României Mari ajunsese în interiorul curburii Carpaților, a început să circule ideea mutării capitalei țării de la București undeva în zona Brașovului sau chiar la Brașov.

• Ideea mutării capitalei în interiorul arcului carpatic a fost discutată începând din anul 1919 la nivelul înaltelor oficialități ale statului român. Amplasarea capitalei României în interiorul arcului carpatic, la **Brașov** sau **Alba-Iulia**, a fost privită ca o consecință logică a marelui act național de la 1 Decembrie 1918. Aceasta a fost îmbrățișată de personaje importante ale României, precum **Regina Maria**, **Nicolae Titulescu** sau **Mircea Vulcănescu**. Acesta din urmă a fost conștient că „*Ne trebuie un stat care să ia în mână întărirea conștientă a valorilor constitutive proprii neamului românesc*”, reamintind conașionalilor săi că „*Centrul normal al vieții românești nu poate fi în afara centurii munților*”. Concluzia era următoarea: „*Mai curând sau mai târziu, cu cât mai curând, cu atât mai bine, ne vom îndrepta într-acolo! ... Când, într-o generație, într-un deceniu, sarcina aceasta se cere înfăptuită sub sancțiunea unor amare decepții pentru orice șovăire*”.³⁶

• În perioada interbelică a fost lansat un proiect politic vizând construirea unei noi capitale a României, al cărui autor a fost inginerul **Nicolae Theodorescu**. Proiectul a fost publicat într-o broșură intitulată „**Crearea unui oraș pentru capitala României**”, tipărită în Editura „*Cartea românească*”, în anul 1924.³⁷ Ingerul respectiv a considerat că oportunitatea strămutării Capitalei României era dictată și de necesitatea „*închegării sufletești a poporului român*”. Acesta a prezentat clădirile de construit, suprafețele necesare (cu un total de 5.006,5 hectare), costurile, defalcate și per

³⁶ Mircea Vulcănescu, **Dimensiunea românească a existenței**, Editura Fundației Culturale Române, București, 1991.

³⁷ Nicolae Theodorescu, „**Crearea unui oraș pentru capitala României**”, Editura „*Cartea Românească*”, 1924.

total (adică 8,4 miliarde de lei în banii din anul 1924 – circa 30 de miliarde USD actuali), dar n-a indicat în mod explicit orașul Brașov sau alt amplasament concret. Însă, a ținut neapărat să afirme explicit ca noua capitală să fie în centrul țării, într-o zonă muntoasă, să aibă o apă curgătoare cu debit important. În epocă s-au vehiculat două amplasamente – respectiv *Alba-Iulia și Brașovul*, mai exact *zona situată la nord de Brașov, spre Feldioara*.

- În anul 1933, în romanul lui Camil Petrescu, *Patul lui Procust*, s-a vehiculat ideea unei noi capitale, la **FELDIOARA**, din considerente igienice, sociale și cultural-estetice.

NOTĂ: *Feldioara (ung. Földvár = Cetatea de Pământ, germ. Marienburg = „Cetatea Mariei”, lat. Castrum Sancte Maria), este situată la circa 20 kilometri nord de Brașov, făcând parte din Țara Bârsei a fost cea mai importantă fortificație ridicată de cavalerii teutoni în Transilvania.³⁸ Aceasta a fost așezată pe o colină, la poalele Munților Perșani, înconjurată pe trei laturi de râul Homorod, dominând Valea Oltului. Localitatea a fost atestată documentar în anul 1240, sub numele de Castrum Sancte Maria. În anul 1529, în bătălia de la Feldioara, oastea moldoveană a înfrânt trupele partizanilor lui Ferdinand de Habsburg.*

- În anul 1938, în lucrarea *Enciclopedia României* se prevedea formarea unei *axe București-Brașov de-a lungul șoselei care le unește*. Dar, ideea a intrat sub incidența disputei dintre tradiționaliștii apărați de istoricul Nicolae Iorga și strategii care încercau să se adapteze realităților geopolitice. Istoricul Nicolae Iorga a argumentat dificultatea apărării orașului București, amplasat la șes, în conceptul războiului modern, cu bombardamente de aviație. Astfel, ideea a pierdut din actualitate, fiind în curând dată uitării. Discuțiile despre o nouă capitală au fost reluate în anul 1940, dar începerea celui de-al doilea război mondial a așternut din nou uitarea peste ideea respectivă.

În timpul regimului democrat-popular și socialist din perioada 1948-1965, constituțiile elaborate în anii 1948 și 1952 au stipulat la art. 102, respectiv 104, că „*orașul București*” era capitala Republicii Populare Române, iar constituția din anul 1965 a stipulat că „*municipiul București*” era „*capitala Republicii Socialiste România*”. Ideea privind mutarea capitalei politico-administrative a circulat și în vremea lui Nicolae Ceaușescu, după cutremurul din 4 martie 1977, când au fost luate în calcul orașele și **Târgoviște și Brașov**. Dar, aceasta nu s-a materializat după evenimentele sângeroase din decembrie 1989 și schimbarea de regim politic, constituția adoptată de parlament în anul 1991 și validată prin referendum național a stipulat în art. 14 că „*municipiul București*” este „*capitala României*”.

³⁸ Liviu Stoica, Gheorghe Stoica, Gabriela Popa, **Castele și cetăți din Transilvania: județul Brașov**, București, 2011.

3. *Odiseea actuală a mutării capitalei României*

Ideea mutării capitalei a reapărut astăzi din *nevoia separării capitalei politico-administrative de cea economică*. Aceasta este sprijinită pe următoarele argumente:

- aplicarea unor investiții în zona noii capitale, pentru a o ridica din punct de vedere economic și cultural;

- evitarea, reducerea sau eliminarea aglomerării, decongestionării traficului, a rețelelor de transport public, precum și a nevoilor de locuire pentru populația capitalei;

- reșezarea într-o poziție strategică, pentru a a putea fi mai ușor apărată în caz de agresiune armată.

- scoaterea administrației de sub influența unor grupuri de presiune, grupuri interlope sau violente, care împiedică gestionarea eficientă a valorilor, intereselor nevoilor țării și cetățenilor acesteia.

Astăzi, capitala țării este de regulă, prin natura funcției sale, principalul oraș care generează dezvoltare socială, fie din perspectiva economică și financiară, fie din cea a afacerilor sau culturală. Este necesară o capitală funcțională, cu componente distincte: cea economico-financiară și cea administrativ-politică.

Deci, pentru românii trecuți printr-o revoluție și printr-o criză de sănătate, mutarea capitalei în interiorul arcului carpatic nu mai este o opțiune facultativă și, cu atât mai puțin, un moft, ci o sarcină care se cere îndeplinită sub amenințarea unor amare decepții. Dacă această idee va fi materializată, orașul București va avea un destin similar celui al orașului-port Anvers, inclusiv prin atașarea lui la Dunăre printr-un sistem de navigație fluvială.

NOTĂ: *Exemple de mutare a capitalei:*

Astăzi, în Europa, dar și peste Ocean sau în Asia centrală sau orientală, capitala unui stat suveran este, prin natura funcției sale, principalul oraș care generează dezvoltare socială, fie din perspectiva economico-financiară, fie din cea culturală. În numeroase Constituții din Europa nu se găsesc referiri la capitala țării. De aceea, *separarea capitalei politico-administrative de cea economică s-a făcut fără schimbarea prevederilor Constituției*.

a) Din rațiuni politico-economice:

- *Elveția*: capitala este la *Berna*, deși cel mai mare oraș este *Zurich*; la *Geneva* (al doilea oraș ca mărime) se află unul dintre sediile Națiunilor Unite;

- *Franța*: Capitala Franței este *Paris*; însă, la *Strasbourg* se află Curtea Europeană a Drepturilor Omului, precum și unul dintre cele 3 sedii ale Parlamentului European;

- *Germania*: și-a mutat capitala după „*războiul rece*”, de la *Bonn* (capitala fostei R.F.G.) la *Berlin* (fosta capitală a R.D.G.); Germania are, practic, două capitale: o *capitală politică – Berlin* –, unde se află sediile administrative, guvern, cancelarie, etc., precum și una financiară – *Frankfurt* (al doilea mare oraș al Germaniei) sunt amplasate *Bursa din Frankfurt, Sediul Băncii Centrale Europene, Commerzbank, Sediul Central al Deutsche Bank, Aeroportul Internațional Frankfurt*;

• *Olanda*: are capitala la *Amsterdam*; însă, guvernul, Parlamentul, Curtea Internațională de Justiție Curtea Penală Internațională Europol se află la *Haga*; în acest oraș se află sediul *de facto* al guvernului, sediile camerelor superioare și inferioare ale parlamentului, reședința și biroul de lucru ale regelui, sediile ambasadelor străine, Curtea Supremă și Consiliul de Stat.

b) Din rațiuni strategice:

• S.U.A. capitala este la *Washington D.S.*, unde se află Casa Albă și Pentagonul, iar principalele obiective, precum Empire State Building, Manhattan, Queens, Wall Street, sediul O.N.U. etc., se află la *New York*; capitala a fost construită la *Washington DC* din două motive: primul, alegerea unui oraș din Nord sau Sud ar fi putut deranja cealaltă parte; al doilea, posibilitatea de a o lua „*de la zero*” cu planificarea și construcția;

• *Brazilia* are capitala la *Brasillia*, construită în interiorul țării în anii 60 ai secolului trecut, în una dintre cele mai sărace zone ale țării, departe de Rio de Janeiro și Sao Paolo (cele mai populate orașe ale țării);

• *Australia* și-a construit capitala, *Canberra*, în interiorul continentului *pentru a nu putea fi atacată de pe Mare*, dar și pentru a impulsiona zona, comparativ mai săracă decât coasta Australiei;

• *India* și-a stabilit capitala la *New Delhi*, în anul 1912, prin mutarea rezidenței de la Calcutta, noua capitală fiind construită în sudul unei zone urbane mai vechi a metropolei Delhi, o veche capitală a Indiei, devenită extrem de aglomerată, fiind denumită câteodată „*vechiul Delhi*” sau „*vechea cetate*”.

• *Pakistanul* și-a construit capitala, *Islamabad*, „*de la zero*”, întrucât fosta capitală – *Karachi* (cel mai mare oraș al Pakistanului) – era foarte aglomerată, mutarea capitalei având ca scop principal stimularea dezvoltării economice a zonei interioare a țării.

În zilele noastre se fac proiecte, în mediile britanice privind posibila mutare a capitalei Marii Britanii de la Londra la *Manchester* (sau în alt oraș), precum și în medii politice egiptene, pentru mutarea capitalei Egiptului într-un oraș construit din temelie.

4. Punctele slabe ale actualei capitale a României:

Orașul București are următoarele puncte slabe:

- se află în câmpie, la o margine de țară: la 587 km față de Satu Mare, la 558 km față de Oradea, 439 de kilometri față de Cluj, la 452 km față de Suceava și la 61 km de Giurgiu;

- are astăzi peste 2 milioane de locuitori, preconizându-se că peste douăzeci de ani va avea 7 milioane de locuitori și va înghiți 100 de comune și orașe;

- impune un centralism care atârână ca o piatră grea de moară pe grumazul țării;

- nu este agreată de majoritatea românilor ardeleni, moldoveni și bănățeni;

- drumul spre capitală este o corvoadă pentru românul provincial care pornește cu jalba-n băț; ardelenii și moldovenii suferă de „*sindromul trenului de noapte*”: călătoresc noaptea, ajung în gara imensă, străină față de tot ce au acasă, se lovesc de țepari ai lumii de mahala, de la taximetrist până la înaltul funcționar de stat, care-i fraieresc și-i iau de proști;

- provincialii ajunși în capitală se lovesc de viermuiala bucureșteană și de „*manierele*” acesteia (la fel se întâmplă și cu miniștrii, parlamentarii sau funcționarii guvernamentali care pleacă din provincie la muncă în capitală);

- orașul București a devenit un colos fără identitate, care include un centru de putere politico-economică, ce atrage mai mult de jumătate din investițiile din România; divizarea acestui colos în două entități mai mici este agreată de tot mai mulți români;

- orașul București concentrează 10% din populația României, iar zona București-Ilfov, care urmează să constituie viitoarea metropolă de pe Dâmbovița, produce un PIB/cap de locuitor aproape dublu față de celelalte zone ale țării, beneficiind, în același timp, de aproape 60% din totalul investițiilor străine directe făcute în România;

- București este orașul cel mai scump din România, atât în ceea ce privește costul vieții, cât și din perspectiva pieței imobiliare; costurile proprietăților imobiliare le sfidează pe cele ale metropolelor Europei occidentale, iar orașul are nevoie de restructurări semnificative în plan edilitar, pentru a nu se sufoca;

- după construirea zonei metropolitane, megalopolisul rezultat va găzdui 7 milioane de locuitori, care vor reprezenta peste 35% din populația României, iar instituțiile centrale nu vor mai putea asigura guvernarea societății românești.

- nu poate integra sutele de mii de oameni veniți din toate colțurile țării să muncească, să investească sau să experimenteze diverse activități.

IV. ALEGEREA „ȚĂRII BÂRSEI CU NUCLEUL SĂU – ORAȘUL BRAȘOV

Țara Bârsei (germ. *Burzenland*, ung. *Barcaság*, lat. *Terra Borza*), denumită și *Depresiunea Curburii Carpatice* sau *Depresiunea Brașovului*, este un ținut istoric și etnografic din sud-estul Transilvaniei, în care așezarea cea mai relevantă este orașul **Brașov**. Denumirea provine de la *râul Bârsa / Bârsa Mare* (germ. *Burzen*), care se varsă în râul Olt.

Ținutul a fost locuit din timpuri străvechi de *atlanți*, apoi de *geto-daci*, strămoșii românilor, fiind cucerit cu armele de către unguri.

Vreme de aproape 1000 de ani, românii de aici au rezistat sub stăpâniri străine. Abia odată cu Marea Unire de la 1918, *Țara Bârsei* a intrat în componența României.³⁹

„*Țara Bârsei*” se află în centrul României, mai apropiată decât orașul București de toate orașele importante ale țării; de oriunde vei pleca, de la Botoșani, Constanța ori Satu-Mare, ajungi în capitală în același timp. Noua

³⁹ Gh. Epuran, *Țara Bârsei*, Editura Uniunii de cultură fizică și sport, București, 1962.

capitală, care va avea ca **nucleu orașul Brașov**, va putea cuprinde ca arie **Țara Bârsei**, iar ca părți componente orașele **Codlea, Râșnov, Săcele și Sfântu Gheorghe**. Românii se simt atașați de orașul Brașov, prin simbolul istoric reprezentat de muntele Tâmpa, din străvechile vremuri ale Atlanților.

1. Câteva repere istorice și etno-spirituale ale orașului Brașov

Orașul Brașov aparține patrimoniului etno-spiritual al neamului românesc, având o istorie multimilenară:⁴⁰

- pe locul său s-a aflat în străvechime capitala străvechilor atlanți:

POSEIDONIA;

- multe secole, aceasta a rămas în anonimat, păstrând tainic numele „**CORONA**”, interpretat în mod eronat de istoriografia ungară și săsească;

- prima mențiune documentară a numelui **Corona** este din anul 1235 (*Diocesis cumaniae Corona*), iar numele „**Brașov**” s-a referit la început la început la regiunea „**Țara Bârsei**”;

- după anul 1250 au apărut multe versiuni ale numelui **Brașov** (*Barasu, Brasu, Brassov, Brascho, Brassu*), iar spre sfârșitul secolului al XIV-lea s-au folosit ambele nume;

- din secolul al XIV-lea orașul Brașov a devenit una dintre cele mai mari cetăți cu rol economic și politic din sud-estul Europei, iar în secolul al XVI-lea a devenit și centru cultural – aici a muncit o perioadă de timp *Johannes Honterus*, mare umanist german, iar *diaconul Coresi* a tipărit prima carte românească);

- în anul 1395, înaintea declanșării războiului cu turcii, voievodul muntean Mircea cel Bătrân și-a adăpostit familia în cetate;

- după anul 1550, orașul Brașov a devenit centru important al tipăriturilor: cărțile tipărite începeau să se răspândească în această parte a Europei și erau extraordinar de rare și de scumpe;

- zidurile de apărare ale acestuia au fost construite între secolele XV-XVII, ca urmare a invaziilor otomane și tătare din est și sud;

- în martie 1600, Mihai Viteazul a vizitat cetatea Brașovului și a organizat Dieta Transilvaniei, recunoscând drepturile locuitorilor Țării Bârsei;

- în anul 1660 a avut loc ciuma cea mare, care a secerat multe vieți, însuși judele Brașovului fiind răpus de boală;

⁴⁰ Constantin Catrina, Ion Lupu, Ștefan A. Banaru, **Brașov: monografie**, Editura *Sport-Turism*, 1981; Ion Dumitrașcu, Mariana Maximescu, **O istorie a Brașovului: (din cele mai vechi timpuri până la începutul secolului 20)**, Editura *Phoenix*, 2002.

– în anul 1688, când armata austriacă a cucerit Transilvania, orașul Brașov a fost ultimul bastion rămas în picioare; în 21 aprilie 1689, un incendiu a distrus cea mai mare parte a orașului, fiind uciși 3.000 de oameni; majoritatea caselor au fost distruse, iar biserica „*Sfânta Maria*”, înnegrită de fum, a devenit „*Biserica Neagră*”; cetățenii au reconstruit rapid orașul;

- în anul 1838, George Barițiu a editat primele publicații din Brașov: „*Gazeta de Transilvania*” și „*Foaie pentru minte, inimă și literatură*”;

– în anul 1848, revoluția pașoptistă a cuprins și Brașovul, aici fiind redactat documentul programatic „*Prințipurile noastre pentru reformarea patriei*”, de către fruntași de seamă ai culturii și politicii moldovene, respectiv Alexandru Ioan Cuza, Vasile Alecsandri, Alecu Russo, Costache Negri, Gheorghe Sion, Ion Ionescu de la Brad), cerându-se unirea tuturor românilor într-un singur stat;

– în perioada care a urmat Primului Război Mondial, orașul Brașov a devenit un centru economic puternic, dar orașul a fost parțial distrus în timpul celui de-al doilea război mondial; a fost reconstruit, iar clădirile istorice au fost restaurate;

– în a doua jumătate a secolului XX, regimul socialist a industrializat orașul, aducând aici muncitori din celelalte provincii românești, redând băștinașilor orașul stăpânit multe secole de alogeni aduși de regii Ungariei.

NOTĂ: *Numele „Corona” a născut o legendă, fiind păstrat în tradiția locului vreme de secole. Acțiunea acesteia s-a petrecut lângă „Pietrele lui Solomon”, aflate în partea nord-vestică a Masivului Postăvarul, între Muntele Tâmpa și rezervația naturală Stejerișul Mare, fiind străbătute de râul Valea cu Apă, afluent al râului Scheiu. Potrivit legendei, numele acestor stânci vine de la un rege al Ungariei, Solomon (1063-1074), care a fost alungat de către mama sa, deoarece și-ar fi ucis fratele. Potrivit legendei, de aici provine atât stema orașului, cât și denumirea de Kronstadt (Orașul Coroanei).*

Numele străvechiului oraș **CORONA** (germ. *Kronstadt*, ung. *Brassó*), dialect sas. *Kruhnen/Krúnen/Krînen*), așezat în curbură interioară a Munților Carpați (numiți *Caucassus*), sub *muntele Tâmpa* se afla în legătură strânsă cu „*Casa lui Kronos*”, numită în grai local, românesc, **BRA ȘOV**, cu derivatele sale.

Pe muntele Tâmpa, atlânții au ridicat *altare* pentru sacrificii în spiritul lui *Saturn* (Zeul Timpului), iar pe vatra așezării dacii au înălțat *temple* în zona *Pietrele lui Solomon*, precum și fortificații pe Dealul Melcilor și pe malul înalt al *Văii Cetății*. Deci, numele *Kronstadt* dat Brașovului provine de la *Kronos – Zeul timpului*, care în mitologia geto-dacilor corespundea lui Zalmoxe (Zăul Moș).

Cu mult înainte de construirea cetății Brașovului medieval (*Brassovia*), aici a ființat o veche așezare românească numită „*Cutun*” sau „*Cotun*“, de formă circulară, ai căror locuitori din vechime erau apărătorii cetății de pe Tâmpa. *Cătunul* (*katun*) a fost forma primară de organizare a obștilor

ancestrale, pe întreaga vatră a Daciei getice, conduse de un „cătunar”, întâlnit la toate neamurile din acest areal, atât la nordul, cât și la sudul Dunării, cu înțelesuri, precum: sat mic, sat provizoriu, grup de case de țară, grup de colibe, tabără de corturi etc.

2. Valențele strategice ale orașului Brașov

Orașul Brașov are o tradiție istorică îndelungată și unică, dovedindu-se:⁴¹

– important nod de comunicații, aflat la confluența principalelor drumuri care străbat România și la 161 km de București, actuala capitală a țării, de care este legat printr-un drum de importanță strategică;

– loc sigur al unității naționale, simbol și adăpost în vremuri de mare restriște;

– poarta către sud și est a Transilvaniei, timp de secole, precum și una dintre cele mai importante piețe de mărfuri din spațiul etno-spiritual românesc.

Orașul **Brașov**, împreună cu **Țara Bârsei**, constituie unul dintre punctele tari ale vetrei neamului, având o poziție centrală din punct de vedere geografic, calitate rezidențială, posibilitatea de dezvoltare economică și culturală, precum și infrastructură capabilă de adaptare la nevoile noului statut social și funcției politico-statale.

O capitală a României la **Brașov** este dorită de românii din toate zonele țării.

Aceasta înseamnă întoarcerea la „*România carpatică*”, nordică, opusă celei „*sudice*”, cu influențe „*balcanice*”, visată atât de ardeleni și bănățeni, „*titularii*” ei naturali, ci și frații lor autentici de pe malurile Dâmboviței sau ale Prutului. Capitala la Brașov înseamnă securizarea deplină a Ardealului.

Astfel, „*enclava secuiască*”, ce s-ar apropia la doar 30-40 de kilometri de capitala României, s-ar integra în ordinea politico-statală firească.

Argumente pentru mutarea capitalei la **Brașov** a adus sociologul **Gheorghe Onuț** în studiul „**Brașovul capitala României**”, elaborat prin anul 2000, în care a numit orașul Brașov „**capitala luminii**”.

Acesta a susținut că „*mutarea capitalei ar putea fi o soluție, poate cea mai energică, pentru traversarea cu succes a tranziției și recuperarea decalajelor care ne separă de țările dezvoltate ale Uniunii Europene*”.

⁴¹ Ion Dumitrașcu, Mariana Maximescu, **O istorie a Brașovului: (din cele mai vechi timpuri până la începutul secolului 20)**, Editura *Phoenix*, 2002.

Sociologul respectiv a reamintit celor de astăzi că „marea Unire impunea a nouă concepție” și că „pentru românii Mileniului III mutarea capitalei este o necesitate”, îndemnând elita (inteligența) românească „să se trezească și să acționeze imediat”.⁴²

Merită evidențiată în acest context inițiativa profesorului Emilian M. Dobrescu, care în anul 2005 a încercat să creeze „**Asociația Brașov – capitala europeană a României**”. Proiectul de statut al acesteia stipula că scopul principal este de a promova în țară și străinătate imaginea și statutul municipiului Brașov, din punctul de vedere al condițiilor de urbanism, al organizării și promovării de proiecte de dezvoltare, de larg interes public, participând la dezvoltarea economică, socială, culturală și spirituală a Brașovului, în contextul dezvoltării durabile a României. Aceasta a fost sfințită de un preot, însă membrii fondatori din Brașov nu au reușit să înscrie asociația la Tribunal.

Orașul Brașov și zona adiacentă va fi capitala ideală a României, întrucât va fi așezată în centrul țării, în interiorul redutei munților și apărută de munți, de unde pornesc artere de comunicație ca un fir de păianjen spre toate colțurile țării. În noua calitate, **orașul Brașov** va găzdui instituțiile politico-administrative – parlament, președinție, guvern, instituții de forță –, orașul București preluând rolul de **capitală economică și culturală a țării**.

Orașul Brașov va fi o capitală mai austeră, mai puțin largă și „fermecătoare” decât orașul București, unde astăzi se amestecă elemente din Răsăritul latent și Apusul veleitar, din care va dispărea elementul „de baltă” (elementul balcanic), specific orașului București.

*

NOTĂ DE FINAL: *Mutarea capitalei României în Țara Bârsei ar însemna învierea odiseei de întoarcere conștientă la obârșia neamului, precum și de renaștere etno-spirituală a inimei vetrei neamului românesc.*

Această măsură politico-administrativă va impune mutarea instituțiilor puterii centrale – Parlamentul, guvernul și Președinția.

După ce va fi eliberat de sub povara instituțiilor centrale ale statului, orașul București va avea posibilitatea să se dezvolte din punct de vedere economic și cultural, devenind astfel una dintre metropolele Europei.

Odată cu mutarea capitalei la **Brașov**, separatismul ardelenesc va dispărea, la fel și adversitatea Iașilor, iar România își va găsi echilibrul interior.

București
9 iulie 2020

⁴² O parte din acest studiu a fost publicat în „**info.Brașov.net**”, ziarul brașovenilor de pretutindeni, numărul din 1 mai 2019.

(<https://www.libertatea.ro/stiri/foto-de-aici-pazeau-dacii-tara-barsei-625771>)

În Țara Bârsei

XVIII.
ACTUALUL RĂZBOI ROMÂNNO-ROMÂN
– UN RĂZBOI INTERN, CU MULT COST, DAR FĂRĂ ROST – *

De la refacerea statalității din vatra Daciei getice, distruse de legiunile Romei la începutul erei creștine și până în epoca modernă, când s-a născut statul național, românii au fost angrenați, de regulă fără voia lor, în așa-numitele „războaie de apărare”. Românii au purtat războaie de tip „roza vânturilor”, întrucât vatra neamului lor, așezată în „calea tuturor răutăților”, a fost aproape permanent agresată de hoarde sângeroase venite dinspre toate zările, dorind „pământ și apă”.

Astfel, am citit în cărțile de istorie despre năvălirile neamurilor migratoare numite *goți, huni, slavi, avari, bulgari, pecenegi, uzi, cumani, unguri tătari*, iar mai târziu despre agresiunea unor regate sau imperii construite de *unguri, poloni, ruși, turci, austrieci*. În paralel, am auzit despre simbolurile luptei pentru identitate, independență, suveranitate, statalitate, precum: *Gelu, Glad, Menumorut, Dragoș, Basarab, Mircea cel Bătrân, Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare, Iancu de Hunedoara, Mihai Viteazul, Constantin Brâncoveanu, Tudor Vladimirescu*.

Istoria românilor a cuantificat agresiunile dinspre toate zările, iar copiii școlari au aflat că actorii acelor confruntări sângeroase se împărțeau în două mari tabere: de o parte „*ai noștri*”, adică românii, de cealaltă parte, „*dușmanii*”, adică străinii. În școală am învățat cu sârg despre evoluția în timp și spațiu a statalității românești, care a avut ca nucleu principatele Moldova și Valahia; în 1862 statul național a primit, oficial, numele România, în 1881 s-a transformat în regat, în 1913 a alipit Cadrilaterul, iar în urma *războiului pentru reîntregire națională*, a fost desăvârșită unitatea națională, prin unirea cu România a Basarabiei, Bucovinei, Ardealului și Banatului.

România întreagă a străbătut perioade de mărire și decădere: în anul 1940 a pierdut partea de nord a Transilvaniei, Basarabia, Bucovina, Ținutul Herța și Cadrilaterul. Apoi, România ciopârțită a participat, de nevoie, la război alături de Germania împotriva Uniunii Sovietice, apoi alături de Uniunea Sovietică împotriva Germaniei. A străbătut apoi, în condiții vitrege, perioada „*războiului rece*”, iar după evenimentele din anii 90 ai secolului trecut românii au fost ușor convinși că au intrat într-o nouă perioadă, de democrație lungă, numită însă de cei care au construit-o, „*pace fierbinte*”.

Dinspre orizontul apusean a apărut iluzia că au dispărut dușmanii externi, deci urma o perioadă de fericire generală. Însă, artizanii noii construcții

* Studiul a fost prezentat sub formă de comunicare științifică în cadrul Simpozionului „*Pagini de istorie*”, desfășurat la Centrul cultural „*Sfinții Mihail și Gavril*” din București, în 23 martie 2017.

politico-statale comunitare, în acord cu „românii noștri” au înțeles că nu-i bine ca românii să vegeteze, inventând un nou dușman: „românii lor”. Astfel, întâi le-au creat imaginea de plâns, apoi i-au zdrențuit în grupări politice și civice, i-au stors de resurse și au revitalizat „cozile de topor”. Cu ajutorul acestora, maeștrii „diversiunii intestinelor” au aplicat pe spinarea tuturor românilor, „ai noștri” și „ai lor”, un nou tip de conflict: **războiul româno-român**, care este în mișcare, dar căruia nu mulți semeni de-ai noștri știu să-i descifreze sensul și scopurile, dar mai ales să-i dezvolte fondul, forma și conținutul.

1. Noțiuni și concepte pretabile „războiului intern”

Istoria scrisă a omenirii a consemnat un șir nesfârșit de conflicte de scurtă sau lungă durată, între două sau mai multe entități socio-politice, devenite adversari (inamici), având ca premise o ceartă, neînțelegere, vrajbă, gâlceavă, care degenerază în agresivități, cotropiri de teritorii, jafuri, teroare, ucideri etc. Acestea au fost denumite cu termenul „război”, pe care unii lingviști români îl extrag, de obicei, prin preluare mecanică, din limbile slave.

Războiul (răzbelul, în vechi grai românesc) semnifică un conflict armat, militar sau nemilitar (civil), de scurtă sau lungă durată, între două sau mai multe grupuri socio-politice, state, coaliții de state, pentru realizarea prin forță a unor interese economice, etnice, financiare, politice, teritoriale etc.

Din definiția războiului, prin extrapolare se poate construi un nou concept, care definește „războiul intern”, adică acel conflict la care participă, cu arme simbolice, unele părți din populația unui stat împotriva altor părți ale aceleiași populații. „Războiul intern” definește, astfel, o formă de război civil, non-militară și nearmată, între două sau mai multe grupări socio-politice de orientări diferite din interiorul unui stat, aflat într-o democrație bolnavă, în stare aproape de anarhie, sau într-o feudă în curs de colonizare, în vederea schimbării prin violență simbolică și fizică a ordinii politice sau de stat ori pentru menținerea ordinii politice existente.

În ecuația „războiului intern” operăm cu următoarele sintagme, care vor fi sau nu, acceptate în limbajul de specialitate:

- **Frontul civic intern:** totalitatea organizațiilor socio-politice și etno-spirituale ale societății civile, care sprijină în mod activ instituțiile statului național pentru apărarea valorilor, intereselor și nevoilor națiunii aflată sub agresiunea informațională a unui inamic intern sau extern.

- **Inamicul intern:** grupul, gruparea sau organizația socio-politică, acea grupare ce încearcă să-și atingă obiectivele și scopurile prin înlăturarea, eliminarea sau chiar nimicirea simbolică, dar și fizică a forțelor interne considerate ostile, folosind mijloacele războiului informațional (sau mediatic), cu derivatele sale: **războiul psihologic, războiul imagologic, războiul de comandă-control, războiul electronic, războiul web** etc.

2. România – spațiu de desfășurare a „războiului româno-român”

În contextul geopolitic actual, **România** se află în plin „*război intern*”. Acesta își are izvorul într-o ură neexplicată, izbucnită cu vigoare în urmă cu trei decenii, în contextul evenimentelor sângeroase din decembrie 1989, pe care unii semeni de-ai noștri încă le denumesc „*revoluție*”. Dacă acceptăm că *revoluția este o lovitură de stat reușită*, acceptăm și faptul că atunci a fost „*revoluție*”, dar numai pentru cei care au cucerit puterea politică și au pus mâna pe avuția produsă social de către cei care au crezut multă vreme că sunt „*oamenii muncii*”. Această ură, care s-a extins de pe plaiurile Dâmboviței spre toate marginile vetrei, în cruciș și-n curmeziș, dar și pe toții fușteii scării sociale și politice, de sus în jos și de jos în sus, a generat în timp, cu creșteri și scăderi în intensitate, trei tipologii umane, numite generic „*omul politic*”, „*omul de afaceri*”, și cu voia acestora, „*omul muncii*”.

Însă, în paralel cu aceste tipologii umane au apărut, pe nesimțite, sau în mod violent, grupuri clar definite, grupuri definite neclar și grupuri nedefinite, oculte, care s-au erijat în port-drapel pentru „*cei frustrați*”, „*cei marginalizați*” sau „*cei mulți*”. Astfel, în arena politică, devenită din arenă de jocuri olimpice arenă de gladiatori autohtoni, cu antrenori străini, s-au conturat grupuri structurate pe fundament politico-ideologic, pe culori, care au început o nouă bătălie pentru redistribuirea resurselor de putere.

Astfel, în democrația românească și-a făcut loc „*gașca politică*”, vizibilă în vremuri de liniște politică și pace socială, dar și „*haita politică*”, ce-și face simțită prezența, prin vorbe meșteșugite, ieșite din voci hodorigite, pițigăiate sau zgâriate și arătarea mușchilor în vremuri de furtună politică sau ceartă ideologică. Sub aceste grupuri se află mulțimea de oameni lipsiți de resurse, care au impresia falsă că participă, prin vot, la actul de decizie. Dacă „*găștile politice*” și „*haitele politice*” au nevoie de sprijinul acestora, îi numesc „*popor*”, și-i gratulează cu epitete la care aceștia nici nu se așteaptă, iar dacă n-au nevoie de sprijinul lor îi numesc „*prostime*”.

După scurgerea implacabilă a timpului, am aflat că în tumultul evenimentelor sângeroase din decembrie 1989 s-au luptat „*români contra români*”. De atunci și până astăzi în România „*cineva*” tot inventează „*inamici*” și dirijează gândurile și faptele unor grupuri care, fără nici un motiv plauzibil reîncep confruntările verbale și fizice în stradă, apoi le extind în parlament, iar în cele din urmă le duc în parlamentul european.

Astăzi, **România** a ajuns, fără voia românilor conștienți de sine, spațiu social ciobit de feudali democratizați și zdrențuit de grupări și partide politice, mult mai multe decât culorile curcubeului, dar mai ales spațiu de confruntare ascunsă sau pe față între Marile puteri politico-militare (mari *găști* și *haite*) pentru întâietate la resursele solului și subsolului. Acest spațiu, care-și pierde pe an ce trece funcția socială, este ușor de controlat și dominat,

putând fi supus desfășurării „războiului intern”, ca experiment sau ca metodă de pedepsire a unui popor care nu vrea să-și dea resursele „găștilor politice” și „haitelor politice” din interiorul statului sau din afara acestuia.

Actualul „războiul intern”, reaprins prin nelipsitele „trompete” și propagat prin guralivele „cozi de topor”, este favorizat starea de fapt a statului român, marcată de *democrația bolnavă*, *starea aproape de anarhie* și *situația de feudă în curs de colonizare*. Aceste realități geopolitice, atipice pentru un stat suveran, membru N.A.T.O. (din anul 2004) și membru al Uniunii Europe (din anul 2007), inventate, de regulă, de centre de putere transnaționale sau supranaționale, dar cu ajutorul interesat al unor grupuri din interior, apasă greu pe destinul națiunii române, dar și a statului național.

• Potrivit Constituției, statul român este definit ca stat de drept, democratic și social. Însă, un tablou creionat chiar „*pe genunchi*” dezvăluie starea care explică de ce în „**România**” – creată în urmă cu un secol, prin „**Marea Unire**” a românilor, dar și prin jertfa unui nesfârșit șir de înaintași – așa-zise *instituții* sau *organizații*, dar și grupuri neclar definite sau indivizi sosiți de aiurea ori ieșiți din anonim sau conservare ca și ciupercile după ploaie, lucrează pe față sau ocult împotriva națiunii române și nu pentru națiunea română. Expresiile mecanice, favorizante, ale acestei „*stări de avarie*” a statului român pot fi identificate, după caz și conjunctură geopolitică, astfel:

- **Parlamentul** – când este „*plin ochi*” cu cetățeni ziși „*români*” care, în marea lor majoritate sunt susținuți de „*găști*” și „*haite*” politice; aceștia nu au ce căuta în „*Casa Poporului*” – construită în vremea unui președinte înlăturat de la putere prin mijloace violente, al cărui nume mulți l-au uitat, iar alții se codesc să-l pronunțe;

- **Guvernul** – atunci când declară că se pricepe „*la orice*”, dar arată că se pricepe mai puțin la guvernarea țării; un astfel de guvern, format pe baza „*algoritmului politic*”, deci a cârdășiei politice, nu este în stare de a gândi și elabora, în timp util, strategii de dezvoltare a țării, deci în folosul națiunii române, ci doar norme de facilitare a metodelor de înavușire a clientelei politice (un fel de „*camarilă*”), în detrimentul „*poporului de jos*”;

- **Președintele țării** – atunci când este implicat pe față sau pe dos, în cruciș și-n curmeziș în luptele politice, este marcat de profund partizanat politic, favorizând anumite culori politice, este stăpânit de reacții atemporale sau nu-și poate depăși condiția de comandant de navă, primar de provincie sau simplu secretar de partid;

- **Grupuri de putere** create prin forță și persuasiune, mascate în instituții de forță ale statului –, care deturneză instituțiile de la misiunea lor constituțională și le orientează ideologic spre căutarea, identificarea și aflarea inamicilor politici; acestea acționează pe principiul: întâi *reperăm ținta* (pusă pe tavă de *delatori prefabricați*), apoi o *reținem* (prin „*săltarea de pe stradă*”, pentru spectacol mediatic), după care o *arestăm* în sediul

unei instituții de forță și o plimbăm prin fața „presei” pentru a obține efectul psihologic asupra acesteia, iar în final întrebăm „împlicinatul” dacă-și recunoaște faptele imputate, despre care n-a auzit până atunci.

- **Partidele politice** construite pe principii de „gașcă” sau de „haită”, preocupate mai mult de creșterea propriei puteri economice, politice, financiare și informaționale, nu de politica socială, adică de cea privind ridicarea stării materiale și spirituale a cetățeanului;

- **ONG-urile** cu ramificații interne, dar mai ales internaționale, care lucrează pe față sau ocult, în funcție de interes sau de cerințele „stăpânilor”, arogându-și dreptul de a reprezenta societatea civilă și acționând la comandă politică pentru a face presiuni asupra adversarilor politici.

- **„Presa aservită puterii politice”** – formată din „acoperiți” sau „descoperiți” – care acționează la comanda puterii politice, „toacă” de dimineața până seara oponentii puterii politice, creează, întreține sau distruge imaginea celor intrați în vizorul puterii politice, furnizează semnale și transmite mesaje prin care orientează publicul favorabil puterii politice.

Pe un asemenea fundament ideologic alunecos, colțuros și neuniform, în România au fost comise, în ultimii ani, abuzuri și încălcări ale drepturilor omului. Arestările intempestive, făcute „la sorocul prestabilit” sau „cu trâmbițe și surle”, în aplauze sau huiduieli de pe margine, au creat în societatea românească o adevărată psihoză de teamă continuă. Aceasta a fost, asociată, instinctual, cu deviza: „**Statul te arestează, statul te eliberează. Dacă dai pe gușă ce trebuie, scapi de urgie, cu mulțumirile de rigoare. Dacă faci pe mutu rămâi după gratii**”. Arestările au urmat, în funcție de un anumit interes, un adevărat ritual, conceput din structuri oculte și pus în operă de structuri instituționale specializate, într-o succesiune de scenete din care n-a lipsit „**tocarea în presă**”, pentru a-l termina psihic pe „împlicinat”.

Cazuistica în materie confirmă că, indiferent ce-a spus cel săltat de „**mascați**” după arestare, „**joaca de-a justiția**” s-a încheiat, de obicei, cu statutul de „**urmărit penal**”, căruia i-a fost anulată orice credibilitate. Cuvântul „**penal**” este vehiculat zi de zi, de pe străzi până în parlament și chiar până în parlamentul european și implementat cu măiestrie în mintea omului de rând de către reprezentanții puterii politice, prin mijloace de propagandă de ultimă tehnologie. Acest cuvânt a devenit atât de obsesiv și de temut, încât cine vine pentru prima oară în București are impresia că acum, în această secundă, se dărâmă peste noi, cu mare zgomot și cu mult praf, **Casa Poporului**, și mai mult, își întoarce Dâmbovița curgerea spre Curtea de Argeș.

*

• **În România, democrația este afectată de boli grave**

După aproape trei decenii de „**democrație și stat de drept**”, a devenit evident că democrația implementată pe malurile Dâmboviței și extinsă la

nivelul întregii țări nu poate rezolva actualele probleme economice și mai ales, problemele sociale ale românilor. Acestea sunt înlocuite de către politicienii aflați temporar la putere, în chip meșteșugit, cu vorbe mieroase sau acide, cu promisiuni demagogice, în care cred și ei „pe jumătate”. Însă „politicianul român” – adică forma alterată a „omului politic” –, coechipierul nelipsit al „omului de afaceri”, nu poate oferi sau nu vrea să ofere soluții de lungă durată pentru „cei de jos”, întrucât dacă aceștia urcă pe scara socială emit pretenții la luarea deciziilor și la împărțirea resurselor. Gândul și fapta „politicianului român” sunt cuplate în permanență la interesul, de multe ori nemărturisit, al menținerii scaunului bine tapițat și vopsit în culori învingătoare, aducător de faimă și notorietate în „cercuri înalte”, cu reverberații în societate, dar mai ales aducător de avuție.

În actualul moment geopolitic, democrația în România se află în fața a două spinoase probleme existențiale:

- pe de o parte, este redusă, în mod inacceptabil, dar explicabil, dintr-un interes ocult sau la poruncă externă, de factură comunitară sau imperială, la simpla exercitare a votului;

- pe de altă parte, condițiile de exercitare a puterii de decizie economică și politică pentru „popor” sunt stabilite sau sugerate de către grupuri de interese, deci în mod nedemocratic.

Aceste realități socio-politice, generate, întreținute și ținute sub control de „centre de putere” de cele mai multe ori necunoscute, au creat tipul „omului bun la toate”, care se implică în orice domeniu, deși e pe dinafară, vorbește mult și neîntrebat și nu-i capabil să tragă concluzii dintr-o dezbatere. Acest tip uman, adaptat și adaptabil la realitățile geopolitice aflate în plină mișcare și transformare, cunoscut în „popor” cu simplul atribut de „democrat”, a ieșit *incognito* din bârlogul celor nebăgați în seamă și a devenit, de cele mai multe ori, peste noapte, lider peste mulțimi care nici n-au auzit de el. La concurență acerbă cu acesta, alt tip de „democrat” a ieșit la lumină cu multă larmă și spectacol mediatic din rândul „poporului” sau din rândul elitelor politice. Potrivit practicilor democrației dâmbovițene, ambele categorii de lideri susțin în public că sunt preocupați să reflecte, prin gând și faptă, voința politică, adică dorința electoratului. Însă, miezul democrației, adică luarea deciziei pe baza voinței celor ce compun comunitatea, rămâne neatins de către „popor”, care a fost, practic, înlăturat de la actul de decizie.

În ultimii ani, elitele sociale românești au studiat și analizat, mai timid sau mai cu curaj, caracteristicile regimului politic construit și promovat în România. Unele „*minți deștepte*” au sesizat abruptele realități socio-politice, observând că **România**, aflată într-un con geopolitic, a pornit într-o direcție greșită, care poate avea consecințe asupra stabilității țării și stării de spirit a populației. Însă, anumiți lideri politici investiți cu autoritate statală, sprijiniți

de structuri oculte și mai puțin de grupări politice, acționează în mod unilateral, partizan, pentru a găsi soluții personalizate la problemele democrației românești. Profitând de puterea politică deținută, precum și de puterea personală asupra instituțiilor, aceștia își trimit „*trupeții*” – mascați sau nemascați –, în locurile considerate ca pericol pentru propriul model democratic. Însă, modul grosolan sau chiar brutal în care acționează aceste „*trupe*” nu conduce la refacerea stării de democrație autentică, adică democrație reală, ci doar la „*desfigurarea democrației*”.

Astfel de elite politice violente prelungesc o dominația unei puteri politice funeste, care menține societatea românească, de la vlădică la opincă, într-o stare de nesiguranță și de teamă. Ele sunt preocupate doar de malformarea ocultă a procedurilor democrației, astfel ca, prin voința electoratului să aibă „*spatele*” asigurat de cât mai mulți susținători din rândul parlamentarilor, președinților de consilii și primarilor de toate nivelurile. În același timp, „*elitiștii*” urmăresc cu perseverență diabolică și acționează cu îndârjire proletară pentru păstrarea, cu orice efort și cu orice preț, a puterii politice, fără să țină seama de incompetența afișată, precum și de catastrofele provocate, în chip evident, de deciziile luate.

Elite sociale, conștiente de „*destinul cetății*”, adică de starea „*celor de jos*” se întreabă și își întreabă semenii dacă pentru astfel de fapte necurate, dar mai ales pentru afectarea ordinii democratice, desfigurarea democrației și uzurparea drepturilor cetățenești vor răspunde cei vinovați. Unii dascăli trecuți prin două sisteme politice – socialist și capitalist –, avertizează că vinovații vor fi trași la răspundere, mai devreme sau mai târziu, căci „*în viață totul se plătește*”, însă nu se încumetă să precizeze: ***cel fel de răspundere va apăsa asupra capetelor acestora: politică, morală sau penală?***

*

• ***România se află în „stare aproape de anarhie”***

„**Anarhia**”, definită ca *stare de dezorganizare, dezordine, haos în societate, în instituțiile statului, generează, pe cale de consecințe, atitudine de nesupunere, de indisciplină a individului sau a unor grupuri față de normele și regulile sociale*. În contextul actual, precum se vede cu ochiul liber, la vârful politicii și în fruntea instituțiilor statului român s-au cocoțat, prin așanumitele „*jocuri de putere*” sau prin jocul hazardului, indivizi neaveniți, dar violenți, de gândirea și acțiunile cărora depinde atât soarta statului român, cât și destinul fiecărui român.

Mulți dintre cei care se autodefinesc drept „*demnitari ai statului*” au trecut doar prin „*școala driblingului politic*”, fiind lipsiți de profesionalismul necesar gestionării în folosul obștii a treburilor publice. Aceștia nu sunt capabili să producă decât „*mătreață politică*”, un produs al gândirii și acțiunii politice violente sau ineficiente, pe care, pentru a eficientiza, o asoci-

ază cu sfidarea cu bună știință sau conștiință a ierarhiilor instituționale, dar mai ales a normelor juridice care ar trebui să stea la baza actului de guvernare.

Prin astfel de demersuri făcute sub masca lozincardă a „*implementării democrației*”, din societate bine așezată, România este adusă, pe neobservate, la adăpostul strigătelor din stradă și a vociferărilor din parlament, în pragul anarhiei. Pe acest fond, sunt întreținute și amplificate condițiile necesare producerii dezordinii, împiedicării exercitării actului de guvernare și nesupunerii față de legi sau de autorități.

Analize sociologice recente privind „*starea națiunii*” confirmă că formulele anarhice de conducere a țării, impuse și implementate sub privirile nepăsătoare sau neștiutoare ale „*celor mulți*”, dar mai ales sub imboldurile și sprijinul neasumat sau chiar proclamat al arhitecților comunitariști, risipesc resursele existențiale ale poporului, distrug structurile instituționale ale statului și-i afectează funcționarea normală. Din aceste stări de patologie socio-politică indusă rezultă starea precară a cetățeanului și sărăcia accentuată, indiferent de vârsta sau poziția socială, fiind facilitată dezvoltarea corupției, care a devenit un adevărat flagel, o adevărată „*râie*”, de care cu greutate va putea scăpa poporul român.

„*Minți luminate*”, ieșite din sânul poporului român, sesizând pericolul social, au studiat modul în care „*anarhia distruge România*”. Studiile respective au oferit decidenților politici repere pentru vindecarea acestei boli generată de factorul politic, dar care afectează, prin consecințe, în primul rând, „*poporul de jos*”, adică „*talpa țării*”. Concluziile au evidențiat că actele și faptele săvârșite în stil anarhist de către indivizii cocoțați în instituții precum ciorile în sălcii, conduc la dezorganizarea României, ca stat național și unitar, atât pe orizontală – *dezorganizare organizațională* – cât pe verticală – *dezorganizare instituțională*. Exemplul cel mai elocvent este lipsa de comunicare și conlucrare, în ultimii ani, pe temeiul Constituției, între Parlament, Guvern și Președinte, precum și concurența, dusă până aproape de confruntare, între instituții ale statului, implicate profund în politica de partid și de grupuri de interese concurențiale sau rivale.

Deciziile politico-statale luate de multe ori în pripă, adică „*pe genunchi*”, pentru a favoriza anumite grupuri de interes, în detrimentul interesului național, arată cum este guvernată **România** și *în folosul cui?*, sau mai bine spus, cum nu este guvernată și *de ce?* Din răspunsul calificat la aceste întrebări, în „*popor*”, adică în „*mulțime*”, s-a creat percepția potrivit căreia e bine ca „*guvernanții să nu facă nimic, să stea în birourile lor sau să plece în concedii plătite de „popor” unde și-a înțărcat Mutu bălaia, căci țara se descurcă mai bine singură, adică fără ei!*”

Oamenii „*conștienți de sine*”, trecuți prin greutățile și frământările a două sisteme politice rivale, deci diferit colorate, încearcă să facă previziuni pentru momentul de importanță istorică, respectiv aniversarea unui secol de

la fondarea statului național unitar român. Însă, analizele efectuate au creionat două categorii de previziuni:

- unele optimiste, potrivit cărora **România** va depăși starea *aproape de anarhie* și se va înscrie în rândul țărilor dezvoltate, cu democrații consolidate;
- altele pesimiste, potrivit cărora haosul va cuprinde **România**, iar anarhia deplină „*bate la ușă*”.

*

• **România a fost transformată într-o feudă în curs de colonizare**

Puterea politică de la București are, de aproape trei decenii, protectori externi, de mari dimensiuni geopolitice și geostrategice, cu putere de dominare în stil democratic, iar **România** nu are dreptul de a se dezvolta decât cu aprobarea tacită sau chiar expresă a acestora. Marile Puteri protectoare de astăzi sunt diferite doar ca formă, denumire și formule de exprimare publică față de Marile Puteri europene care, în schimbul unui tribut sau recunoașteri ca „*prieten-stăpân*”, au protejat și manevrat **Principatele Române** din vremea domniilor fanariote până la formarea statului român modern.

Marile Puteri actuale – asociate cu „*bazele militare*”, „*euoregiunile*” sau „*multinaționalele*” – au pătruns în economia națională și în viața socială prin promisiuni, intimidare, forță, îngăduință, „*bunăvoință trădătoare*” sau prin efracție și au transformat **România** în feudă, pe care o colonizează cu metodă și rigoare, după propriile lor interese. Acești incisivi și penetranți factori de presiune, agresiune și dominație au găsit înăuntrul statului român sau a așa-zisei „*societăți civile*”, fără multe investigații și promisiuni de bunăstare, indivizi frământați și preocupați de interesul stringent de a avea „*stăpân dinafară*”, strigând din răsuputeri că „*vreau o țară ca afară*”. Dar, mai ieftin au găsit „*cozi de topor*”, răsărite din sămânță autohtonă, intrate în adormire în perioade de afirmare a stăpânirii românești, dar reactivate, pe fâgașul succesiunii de generații, ori de câte ori un nou imperiu a călcat iar vatra neamului în căutare de „*pământ și apă*”.

Acești factori de dominație locală, continentală sau chiar mondială s-au transformat astăzi în stăpâni ai statului român și ai poporului român, fac ceea ce doresc, când doresc și cum doresc, dar nu dau nimănui socoteală. Statul român, care și-a pierdut o parte din prerogativele suveranității, precum și națiunea română, căreia i-au slăbit drastic funcțiile sociale, sunt neputincioase în fața acestui nou tip de agresiune, mai perversă decât războiul clasic.

Semnele vizibile ale acestei realități geopolitice patologice și degenerative sunt susținute de către așa-numiții „*actori interni*”, care lucrează în cârdășie cu cei externi la dezmembrarea României, prin acțiuni fizice sau simbolice vizând:

- *agresarea statului român – urmată de pătrunderea corupției endemice în viața politică și în instituțiile statului, distrugerea patrimoniului cultural național, pierderea) teritoriului național și spolierea economiei naționale;*

- defăimarea credinței neamului – mai ales a bisericii naționale, atât de către elite politice oligarhice, cât și de către „centre de putere” din exterior, care-și arogă dreptul de a impune alte forme de spiritualizare;

- diabolizarea poporului român – prin promovarea pe plan mondial a unor imagini deformate despre români, cu generalizări defăimătoare, jignitoare și umilitoare la adresa românilor;

- discreditarea sentimentului național – prin aruncarea în derizoriu a valorilor naționale, crearea psihozelor facebookiste (componentă a manipulării globaliste), intoxicarea folclorului românesc (fenomenul „bălălău”, manelismul) și ridiculizarea noțiunii de patriotism;

- slăbirea vitalității românilor – marcată de creșterea ratei sinuciderilor, emigrare masivă (forțată), impunerea unei mentalități comunitare în locul celei naționale, intrarea sistemului medical în colaps, scăderea dramatică a natalității.

Prin distrugerea sistematică a economiei naționale și transformarea ei, cu mare pompă, în „*economie de piață*” (unde totul se vinde și se cumpără, inclusiv trupuri și suflete!) generația actuală, răsărită în focul încăleșărilor de acum aproape trei decenii, a fost privată „*cu metodă*” și în mod subtil de puterea de a se opune eficient tăvălugului comunitarist și globalist, ai cărui actori trâmbițează zi și noapte că vor binele omenirii și, în primul rând a tinerei generații. Puterea de rezistență a românilor, confirmată de istorie, a fost slăbită în mod evident prin migrarea în Occident, în mod extrem de dureros, a corporilor profesionale, deci a celor care produc resursele existențiale, de satisfacție și de afirmare a națiunii române.

Spectacolul mediatic la care suntem martori în aceste vremuri confirmă că „*multinaționalele*” se pregătesc pe față sau ocult să serbeze victoria asupra **României**, ca stat național cu atributul „*român*”, pe care au reușit să o rupă în două mari bucăți, numite eufemistic: „*românii din țară*” și „*românii din diaspora*” – numiți de către unii politrucci „*românii de pretutindeni*”, adică de nicăieri!, pentru că în fond ei sunt „*românii care trăiesc afara granițelor statului român*”).

3. Actorii „*războiului intern*”

„*Războiul intern*” are drept actori **grupuri, grupări sau organizații cu fundament politico-ideologic extremist**, care se raportează la anumite simboluri și se identifică în mod abuziv sau arbitrar cu anumite partide sau grupări politice ori segmente ale „*societății civile*”. În spatele acestora se află anumite „*grupuri de interes*”, care au privatizat subtil interesul național, lucrând în folos propriu sau în folosul unor „*centre de putere*” transnaționale. De regulă, partidele politice, organizate în virtutea normelor democratice, resping în public asemenea asocieri, iau atitudine, se dezic de asemenea entități sau păstrează tăcerea, atunci când anumiți membri de partid sunt

implicați, cu voie sau fără voie, în „*războiul intern*”. Aceste entități, mai bine sau mai puțin definite, sunt, în fapt, *găști* – în vremuri liniștite sau *haite* – în vremuri de tumult socio-politic.

Potrivit DEX, „*gașca*” (*cârdășia, clica*) este un grup restrâns de oameni, lipsiți de principii morale și sociale, care se află, de obicei, la periferia societății, uniți între ei în vederea săvârșirii unor acțiuni comune pentru satisfacerea ambițiilor și intereselor personale, în paguba și cu nesocotirea intereselor generale ale societății. *Găștile* se prezintă, de regulă, în culori ale unor partide politice, dar funcționează potrivit principiului: „*Gașca e cea care creează șeful, iar șeful creează gașca*”. Atunci când au reușit să penetreze instituții ale statului sau partide politice adevărate, *găștile* devin deosebit de eficiente, „*se umflă-n pene*”, reușind să-și impună, prin manevre demne de luat în seamă, chiar de invidiat, interesele în detrimentul altor *găști*, care în democrație nu dispar, ci se reproduc ca tenia, adică se multiplică și se răspândesc pe orizontala și pe verticala societății. Membrii *găștilor* învinse rămân pentru moment cu buzele umflate, dar nu se resemnează, nu cedează, ci gândesc și inițiază alte „*fapte de gașca*”, iar în funcție de situația din „*câmpul tactic*”, caută și găsesc alte *găști* care-i adăpostesc și-i folosesc, la nevoie, în funcție de interes.

Potrivit DEX, „*haita*” este un grup (bandă) neorganizat de persoane din aceeași tagmă, care încalcă legile și normele de conduită instituite în societate, se aruncă pentru pradă asupra unor grupuri, comunități sociale sau organizații, dezlănțuind cruzime și teroare simbolică sau chiar fizică. Potrivit spiritului „*haitei*”, într-o „*haită*” aflată în mișcare, primii membri sunt cei mai slabi și bolnavi, care imprimă ritmul de mers întregii „*haite*”. Dacă ar rămâne în urmă, ar pieri, însă în caz de „*ambuscadă*”, ei sunt primii sacrificați. Aceștia merg în față și băătoresc „*poteca*”, pentru a economisi puterile celor din urma lor. Sunt urmați de câțiva membri puternici ai „*haitei*”, care formează avangarda, iar în mijloc se află averea „*haitei*”. Apoi, alți câțiva membri formează ariergarda, iar ultimul, aproape izolat de „*haită*”, este *Il Capo*, adică bosul, conducătorul, șeful, care trebuie să-și vadă toată „*haita*”, pentru a o controla, dirija, coordona și a da comenzile necesare.

Pentru a-și realiza scopurile, atât „*gașca*”, cât și „*haita*” se folosesc de mulțime, adică de „*poporul de jos*”, pe care-l consideră *gloată* (sau *turmă*) și-l manevrează după interes, combinând elemente de doctrină, politică și strategie în funcție de câștig sau pierdere de resurse materiale și putere politică.

Potrivit DEX, „*gloată*” este definită ca mulțime (peștiță), adunătură de oameni strânși într-un loc în dezordine („*buluc*”) sau ca totalitate a oamenilor simpli, denumiți în sens peiorativ „*prostime*”. În rândurile „*prostimii*” intră ușor cei care, neavând informația relevantă și cultura necesară, ajung să creadă diversiunile și minciunile pe care le servesc diverși manipulatori – politicieni de ocazie, propagandiști de meserie, ziariști de la diferite cotidiane,

periodice sau televiziuni aservite unor potentați și alți „mușterii” care-și ordonează mișcările aducătoare de notorietate în funcție de „mers” sau de locul din care răsare sau apune soarele pe care-l adoptă ca simbol. Însă, neputând discerne în timp util între minciună și adevăr, aceștia intră cu voce sau de nevoie în rândurile „prostimii”, pe care la început o energizează, apoi o moleșesc până la topire în „marea mută”.

În **România** de astăzi, rândurile „prostimii” le îngroașă atât analfa-beții, disperații, inculții, cât și săracii „lipiți pământului”, precum și cei lipsiți de discernământ. Însă, lipsa de discernământ nu ține seama doar de categoria socială. Cazuistica în materie arată că mulți oameni sunt manipulați pe neștiute, în mod ordinar și devin dependenți de un comunicator pervers, adică de un „șmecher” sau de un priceput în păcăleli, adică de un „băiat deștept”, care le strecoară în creierul mic „vești utile”, de care devin dependenți, ca de un drog. Din păcate, cu cât **România** se afundă în modelul de democrație impus și proslăvit de politicieni, sub bagheta celor „de afară”, cu atât rândurile „prostimii” se îngroașă, se concentrează în puncte sensibile sau se dispersează pe vatră. În acest context, șansa de a ieși din zona frământată a manipulării și de a construi o societate așezată, sănătoasă, devine un deziderat, la care visează mai ales tânăra generație.

În societatea românească de astăzi este cunoscută și chiar vehiculată afirmația potrivit căreia „*prostimea dezmembrează societatea, dar asigură liniștea politicianilor*”. Sunt „*minți luminate*” care se întrebă:

„Cine are interes să mențină o numeroasă prostime, să o dezvolte controlat și să o utilizeze planificat?”

În **România** de astăzi, „*războiul intern*” se duce peste tot locul unde se află semeni de-ai noștri atinși de boala ideologiilor incompatibile, care se confruntă cu vorbe urâte, cu amenințări, strigăte sau chiar înjurături aruncate sau plasate meșteșugit, ziua și noaptea, pe pământ, pe apă și în aer, fără explicații sau argumente logice. Astfel, „*războiul intern*” a fost transferat și în spațiul **Uniunii Europene**, unde românii au pășit de curând cu mare încredere și speranțe de „*mult mai bine*”. Însă, imaginile oferite în ultimii ani de societatea Occidentului Europei i-au convins pe unii semeni de-ai noștri, „*războinici*” de profesie, că nu sunt mai prejos decât actorii „*războiului intern*” din statele cu democrații așa-zis consolidate. De pildă, recent, când în Franța se confruntau cele mai redutabile echipe de fotbal, românii rămași în țară au văzut pe ecranele televizoarelor, chiar fără ochelari, că la Marsilia francezii (gazde) s-au bătut cu englezii (oaspeți), apoi rușii (oaspeți) s-au bătut cu englezii (oaspeți) în oraș și pe stadion, iar la Nisa irlandezii (oaspeți) s-au bătut cu francezii (gazde) etc. Peste toate aceste imagini s-au suprapus în ultimul timp imaginile cohortelor de migranți din Europa răsăriteană, Asia centrală și nordul Africii. Astfel, s-a creat o imagine distorsio-

nată a Europei mult vizitate, în care devastările, pagubele materiale, vitrinele sparte, mașinile distruse, sunt urmate firește, de intervenții brutale ale forțelor de asigurare a ordinii. Din cauza numărului mare de „*huligani*” și al nivelului de violență, acestea au fost depășite de situație.

Acolo s-a mai petrecut o bătaie cu pumnii, numită în grai dâmbovițean „*păruială*”, dar nu între ruși și francezi, ci între două grupuri de indivizi ce-și spuneau „*români*”, formate pe osatura unor galerii sportive, în speță fotbalistice: indivizi din galeria echipei *Steaua* – autodenumiți „*ultrași*” –, s-au păruit cu indivizi din galeria echipei *Dinamo* – „*peluza Hâldan*”. Aceste grupuri de indivizi agresivi și turbulenți au transplatat în **Franța** dușmănia dintre cele două mari cluburi sportive. În furia lor, „*bătăușii dâmbovițeni*” au devastat un *bistro*, oferind francezilor și altor străini prezenți acolo un spectacol jalnic, pe care nu-l pot susține în **București** decât cu mari riscuri evidențiate de regulă, prin ciomăgeală din partea Jandarmierii franceze, echipată după ultima modă, în costume marțiene. Pe vremuri, cele două echipe reprezentaseră Armata și Miliția, dar „*războiul galeriilor*” acestora nu depășea gesturile obscene făcute cu oarecare precauție de o parte și de alta.

Acel „*război româno-român*”, purtat pe pământul **Franței**, s-a sfârșit prin reținerea temporară a mai multor combatanți, iar pentru 9 bătauși români, reținuți de Poliție, s-au întocmit „*dosare*” (franceze), care i-au făcut scăpați la pas, nu cu fuga, că doar e democrație. Acei combatanți s-au întors destul de repede pe meleagurile natale, unde, după clipe de cugetare au pus la cale o altă „*păruială*” cu alte galerii, în aceeași lipsă de logică. Românii, preocupați de asigurarea hranei zilnice și de creșterea copiilor, au privit cu tristețe acele imagini.

Mai aproape de zilele noastre s-a desfășurat un nemaivăzut „*război româno-român*”, având ca arenă de luptă Parlamentul Europei, ca actori grupurile românești politice rivale din parlamentul României, iar ca vârf de lance europarlamentarii români trimiși acolo să reprezinte interesele statului român și a națiunii române. Acolo s-au confruntat verbal „*români patrioți*” cu „*cozi de topor*”, în manieră curat românească, cu invective și ponegriri „*ca la ușa cortului*”, sub privirile uimite și zâmbetele unor europarlamentari care reprezentau cu trageră de inimă statele care i-au trimis în Parlamentul European. Astfel, românii din țară, dar și cei din afara granițelor României au văzut pe viu o „*sfadă*” fără nici un sens, din care nu ies nici învingători, nici învinși. Însă, este afectată imaginea și credibilitatea statului român și a națiunii române, care în aceste momente au nevoie de unitate națională, pentru a marca împlinirea a 100 de ani de la formarea statului național unitar român.

După aceste două spectacole, mulți semeni de-ai noștri se întrebă cu mare mirare dacă **Uniunea Europeană** a ajuns un tărâm abrupt, plin de

primejdii, unde toată lumea se bate cu toată lumea, cu condiția să aibă cetățenie diferită? Unii analiști afirmă, cu destul temei, că în aceste momente tulburi pentru pacea *Europei*, atât a mai rămas din „*spiritul european*”.

4. „*Războiul româno-român*” cu amestec străin

Începând cu evenimentele din decembrie 1989, **România** a evoluat de la dictatură spre democrație și statul de drept, pe o cale extrem de sinuoasă, cu urcușuri anevoioase și coborâșuri abrupte. În acest context, în interiorul statului român s-a desfășurat o formă de război civil, non-militară și nearmată, între grupări socio-politice de orientări politice diferite. „*Actorii*” care au coordonat și controlat atunci din umbră această formă de război au inventat și pus la lucru încă un tip uman, care a primit denumirea generică de „*omul străzii*”. Acesta, de regulă lipsit de resurse și dependent de un stăpân, a fost ținut în așteptare și mobilizat „*la trompetă*” pentru a fi folosit pe post de „*carne de tun*” în duelul simbolic și fizic cu alte grupuri rivale sau în confruntările cu instituțiile de forță ale statului român.

4.1. *Premisele „Războiului româno-român”*

În urmă cu aproape trei decenii, în **România** s-a produs o mare încăierare între români, cu pierderi fără rost de vieți omenești și multe pagube materiale, numită de către unii și astăzi „*revoluție*”. Au urmat apoi *mineriadele*, fapte violente și sângeroase de tristă amintire, când cine avea „*față de intelectual*” lua bătaie de la „*cetățeni*”, numiți „*oameni de bine*”, în plină stradă, de la mărginașii de pe caldarâm sau de pe trotuare, fără explicații, dar cu multă ură proletară. În scurt timp, românii au fost informați de filosofi și ideologi redeșteptați și reactivați peste noapte, că au intrat într-o perioadă de tranziție spre democrație și statul de drept, iar la capătul acestei perioade vor vedea „*luminița de la capătul tunelului*”, adică va fi bine pentru toți. Dar, înainte de a le fi bine, românilor trebuia să le fie rău. De atunci, românii tot speră că se apropie de capătul tunelului, dar sunt tot într-o tranziție prelungită, pe care nu știu cum să o depășească, întrucât s-au trezit din reverie în noianul unei aprige lupte pentru supraviețuire, apoi pentru înțâietate, în care au ajuns să se încaiere din „*te miri ce*”, chiar membrii aceleiași familii.

„*Capete luminate*”, care, de regulă au stat deoparte, au observat că în mințile multor români s-au produs niște mutații pe care n-au putut să le explice, iar astăzi nu pot să le înțeleagă îndeajuns. Sub influența ideilor de schimbare a țării cu orice preț, chiar prin jertfa celor arătați cu degetul au apărut, ca și ciupercile după ploaie, „*români de bine*” – autodefiniți „*revoluționari*” – și „*dușmani ai poporului*” – numiți generic „*securiști*” – „*teroriști*”. Între aceștia s-a întrerupt orice comunicare, a apărut o dușmănie nebănuită în urmă cu puțin timp, apoi s-a produs „*păruiala*”, cu regretele adiacente ulterioare. Cei conștienți de consecințe s-au întrebat: „*A fost bine*

ce-am făcut?”, iar cei de pe margini, oameni cu minte multă și păr albit de vremuri, se uitau spre Cer și spuneau mărunțind din buze: „*Iartă-i Doamne, că nu știu ce fac*”.

Dar, în același timp țara a fost străbătută în cruciș și-n curmeziș de așa-numiții „*vestitori ai Lumii Noi*”. Aceștia i-au convins pe mulți români nativi sau de import, adoptați din milă creștină, să ia în derâdere cuvinte, precum „*popor*” și „*națiune*”, iar cuvântul „*patriotism*” a fost considerat extrem de periculos atât pentru democrație, cât și pentru statul de drept. În paralel cu aceste tendințe potrivnice ideii de „*națiune română*”, diriguitorii politici ai statului român, au lucrat de zor, cu mici excepții, mânâți de la spate de arhitectii Europei comunitare, pentru a schimba viața românilor. În aproape trei decenii de la evenimentele din decembrie 1989, viața celor mai mulți români a fost schimbată, dar în rău, întrucât s-au trezit, apoi au simțit tot mai dureros că le-a fost distrusă „*fibra națională*”, adică „*tăria neamului*”.

Astfel, euforia revoluționară, care fusese propagată prin toate mijloacele de comunicare, afișată pe blocuri înalte, dar și pe căsuțe mici și joase s-a diminuat, apoi s-a stins, spre disperarea „*omului nou*”. Însă, în vreme ce revoluția își serba perpetuu victoria asupra dictaturii, au apărut ca din pământ „*băieții deștepți*”, creații ale vremurilor noi și păstrați în rezervă de grupurile de interese care i-au zămislit. Aceștia s-au declarat, pe față, în aplauze provocate, fideli și apărători ai principiilor libertății absolute și a statului de drept. Însă, prin acte meșteșugite, profitând de „*starea aproape de anarhie a țării*”, au adunat resurse, cu iuțea de mână, au format o nouă pătură de îmbogățiți, apoi au emis pretenții de a fi stăpâni (patroni) de oameni și de bunuri materiale. Au venit vremuri în care, pentru a obține un „*post calduț*”, orice individ trebuia să dea șpaga „*unde trebuie*” și sau să se înscrie într-un partid.

Gândirea revoluționară care preluase simboluri dâmbovițene și culori carpatine, a fost reformată atunci când s-a constatat, prin „*strigare peste țară*”, că revoluția a adus pentru unii bogăție, însă pentru cei mai mulți, sărăcie. Astfel, mulți români au început să se uite „*chiorâș*” la vecini, numai pentru că aceștia începură s-o ducă mai bine. În curând, cei care au acumulat mai multe resurse au fost acuzați „*la grămadă*”, că fac parte din tagma jefuitorilor averii statului, deci și a națiunii române, fără să accepte că aceștia și-au făcut un rost prin propria lor muncă, dând de lucru și altora. În astfel de context, societatea românească a fost împărțită, în mod arbitrar, în „*bogați*” și „*săraci*” sau „*îmbogățiți*” și „*sărăciți*”.

Cei „*îmbogățiți*” au început să evite chiar rudele „*sărăcite*”, iar între cele două categorii sociale s-a produs o nouă dușmănie, aproape similară cu care fusese în decembrie 1989.

În noul context geopolitic, regretele multor români pentru ceea ce a fost și cum a fost înainte de „*revoluție*” au început să fie exprimate în public cu tot mai mult curaj dătător de speranță. Astfel, cei mai mulți români au

redevin adeptii și captivii unui stat ideal, cu un „*Vodă*” care să readucă liniștea în țară, să asigure condiții bune de locuit, precum și locuri de muncă. Însă, în așteptarea prelungită a unor vremuri mai bune, mulți semenii de-ai noștri s-au înstrăinat unii de alții, au acceptat să fie iobagii ecranelor televiziunilor de știri, ai așa-numitelor „*Tablete*” sau ai *Internetului*.

Elite sociale „*conștiente de sine*” au sesizat această realitate tristă, au început să se facă auzite, în pofida riscurilor, afirmând cu tristețe în suflet că românii au ajuns la cheremul unor „*terchea-berchea*” sau „*monștri cu chip uman*”, care consideră că universul lor se închide în „*cercuri*” bine ferecate, în spatele unor vile luxoase, construite în țară sau cumpărate în străinătate, alături de „*pipițe*” și așa-numiții „*parteneri de afaceri*”.

Unul dintre observatorii atenți ai realităților socio-politice românești a fost în urmă cu câțiva ani, scriitorul **Octavian Paler**. Acesta a numit **România „Republica Parchetelor”** – unde orice împricinat scapă de judecată doar dacă împarte la patru ce-a prăduit, plătește taxă de protecție pe ceea ce-a muncit cinstit sau jură pe Biblie că nu mai votează cu „*dușmanul de clasă*”. Pe bună dreptate, scriitorul respectiv constata că „*S-a ajuns prea departe; românii se bat cu românii, apoi cu vecinii, cu unгурii, cu bruxellezii, cu americanii, cu bășiștii și cu useliștii. Nu mai există argumente, ci doar tătuci providențiali „umflați” la tv de slugile preaplecate cu pretenții de analiști*”.

Actualul **război româno-român** se află sub supravegherea atentă a Înaltelor Porți străine, identificate astăzi în Statele Unite, Uniunea Europeană sau Rusia. Dovadă este conflictul dintre putere și opoziție desfășurat în urmă cu câțiva ani, în încercarea de detronare a președintelui, devenit „*despot*”. Atunci și-au dat seama românii că respectivul conflict dintre cele două grupări „*fanariote*” de la București declanșat în jurul detronării „*despotului*” s-a globalizat. Cancelarii străine și-au aflat printre „*boierii pământeni*” servi și aliați în marele joc geopolitic continental. Înaltele Porți străine cu interese în spațiul politico-statal românesc au profitat de slăbiciunea care afecta tot mai grav statul român și au mizat pe câte una dintre cele două tabere, sperând că sprijinul acordat va fi răsplătit după încheierea **războiului româno-român** cu plata unui tribut mai consistent și fără alte pretenții.

4.2. Semnele vizibile ale declanșării „războiului intern”:

În actualul context geopolitic, semnele vizibile ale declanșării „*războiului intern*” sunt „*polarizarea societății și „ploaia” de partide politice*”.

a) „Polarizarea” societății

În momentul de față, românii n-au dușmani externi declarați, dar parcă se războiesc întruna, ei cu ei. I-a marcat atât de tare ce s-a întâmplat în decembrie 1989 încât, de atunci, nu mai reușesc să încheie războiul cu ei înșiși.

Voci timide și temătoare, dar și glasuri sonore și hotărâte s-au făcut auzite tot mai des, iar receptarea lor s-a făcut, de obicei, între „*dileme vechi*” și „*dileme noi*”.

În **România** s-au creat și dezvoltat ungherele unei polarizări tot mai găunoase și prăpăstioase a societății. Într-o formă sau alta, această polarizare a persistat până în zilele noastre, având astăzi condiții și tendințe de a căpăta forme grotești sau chiar macabre.

Polarizarea societății a fost însoțită de sintagme și lozinci culese din panoplia vocilor pițigăiate sau răgușite a celor care au rămas perpetuu „*revoluționari de profesie*”. Mai întâi s-au confruntat simbolic, iar uneori fizic, mai ales cu pumnii, „*revoluționari*” și „*comuniști*”, apoi „*fesenști*” și „*antifesenști*”, după care au apărut în arenă „*neocomuniștii*” și „*democrații*”, care se războiau zi-lumină, dar și după lăsarea întunericului, prin vorbe, gesturi, dar și huiduieli sau înjurături și chiar îmbrânceli. De departe, în acele vremuri de romantism politic, s-au evidențiat și au rămas în memoria socială susținătorii fervenți ai lui **Ion Iliescu** – care scandau „*Iliescu-apare, soarele răsare!*” –, dar și contestatarii săi, care strigau: „*Nu mai vrem, nici un pic, președinte bolșevic!*”. Apoi a urmat torentul zguduitor al „*mineriadelor*”, care au turnat gaz și paie pe focul mocnit, iar lozinca „*Noi muncim, nu gândim!*” a sintetizat conflictul între *intelectuali* – divizați în mod pervers de către ideologii – și „*oamenii muncii*” – al căror număr și putere socială se micșorau de la an la an, privind mânioși, dar neputincioși la distrugerea economiei naționale, devenită doar „*economie de piață*”. În viața politică de atunci, asupra unui singur subiect a existat consens: *integrarea europeană*, decisă politic într-o întâlnire de la **Snagov**, la care au participat reprezentanții tuturor partidelor parlamentare.

Între timp, **România** a intrat în **N.A.T.O.** și în **Uniunea Europeană**, dar dihononia pătrunsă între români s-a răspândit în țesutul social, generând o nouă polarizare politică, între susținătorii și adversarii unor președinți, prim-miniștri, partide politice sau creatori ori propovăduitori de opinie publică.

b) „Ploaia” de partide politice

Potrivit **DEX**, *partid politic* semnifică o organizație al cărei scop este câștigarea controlului asupra aparatului de conducere. După „*revoluție*” la Tribunalul Municipal București au fost înregistrate 55 de partide politice. Unele au dispărut, altele și-au modificat denumirea, altele s-au comasat prin absorbție, altele au fost radiate. În mai 2015, *Legea Partidelor Politice*, în vigoare din anul 2003, a fost modificată (simplificând cerințele legate de numărul minim de membri, care a coborât de la 25.000 de membri la 3 membri!). Astfel, pe „*scena politică*” s-a înregistrat o adevărată avalanșă de partide politice, cu ideologii definite sau neclar definite, dar toate cu pretenții

de a urca pe scara politică și de a ajunge la resursele de putere, precum și la actul de decizie politico-statală.

Potrivit Registrului Partidelor Politice, în România există astăzi vreo 88 de partide politice, care se împart în: *partide parlamentare*, *partide neparlamentare*, *formațiuni ale minorităților* (nu sunt înregistrate în registrul partidelor politice, dar au totuși drept de *reprezentare politică la toate nivelurile*), *partide desființate (asimilate)*.

Tribunalul Municipal București a respins cererea de înființare a următoarelor partide: *Partidul Comuniștilor*, *Partidul Comunist Român*, *Partidul Național Țărănesc*, *Partidul Revoluției a III-a Forță*, *Partidul Vâlcenilor*, *Partidul Transilvania Democratică*, *Partidul Forța Pensionarilor*, *Partidul Noua Revoluție*, *Partidul Național Țărănesc Maniu-Mihalache*, *Uniunea pentru Rădăuți*, *Partidul Alternativa Civilă*, *Mișcarea pentru Medgidia*, *Partidul Național Român din Alba Iulia*, *Partidul Național Agrar*.

Precum se observă, în acest plan se desfășoară fără pauze și cu toate pânzele sus, un „**război informațional**”, cu varianta sa impusă și dirijată de centrele de putere, numit **război de comandă-control**. Puzderia de partide politice existente în România confirmă zdrențuirea națiunii române și oferă terenul și materia primă necesare reluării „**războiului româno-român**” de pe alte trambuline politico-ideologice. În „*centrele de putere*” externe și interne, de obicei necunoscute „*mulțimii*”, unde se reclădește și se livrează pe piața consumatorilor de senzațional democrația dâmbovițeană, primează interesul celor „*aleși*” și nu nevoile sociale ale mulțimii, numite „*popor*” doar atunci când este chemată la vot. Acești corifei ai „*noii ordini*” cunosc de la dascălii lor comunitariști că un popor este cu atât mai ușor de condus, de dominat și de stors de resurse existențiale, cu cât este mai zdrențuit în grupări sau grupuri care-și spun „*partide politice*” și împart mulțimile în „*bazine electorale*”.

Cine are interes să mențină în România o puzderie de partide politice? Cui folosește?

4.3. Elemente de strategie folosite de „gășți” și „haite” politice

În „**războiul intern**”, **inamicul intern** utilizează elemente ale **războiului informațional**, vechi de când e lumea. Aceasta se desfășoară prin utilizarea, în funcție de „**câmpul tactic**”, a ideilor generalului chinez **Sun Tzu**, părinte al științei militare (secolul IV î.Chr.), regrupate în „**arta războiului**”. Acestea au ca scop **înfrângerea inamicului**, prin înșelătorie, **fără luptă**, prin fapte, precum:

- arătarea generozității în promisiuni și recompense pentru informații;
- bazarea pe trădătorii aflați în rândurile „*inamicului*”;
- convingerea inamicului să creadă în posibilitatea salvării de la pieire;
- discreditarea a tot ceea ce merge bine în „*tabăra inamicului*”, începând cu „*luminătorii de conștiință*”;

- implicarea elitelor „*taberei inamice*” în afaceri dubioase, distrugerea reputației și supunerea lor disprețului propriilor aderenți;
- inducerea în eroare a inamicului, spre a-i diminua avântul și a deveni neglijent, apoi lovirea lui prin surprindere;
- infiltrarea peste tot a spionilor;
- livrarea de fete tinere (pe vremea lui **Sun Tzu** și băieți!), „*pentru a-i lua mințile*” inamicului;
- oferirea de bani și aur (pe vremea lui Sun Tzu „*jad și mătase*”!) pentru a-i zgândări inamicului ambițiile;
- perturbarea, prin orice mijloace, a funcționării armatei inamicului;
- răspândirea discordiei și conflictelor între „*cețățenii taberei ostile*”, dar mai ales întărâtarea tinerilor contra bătrânilor;
- ridiculizarea tradițiilor adversarilor;
- slăbirea voinței „*luptătorilor inamici*” prin cântece persuasive (pe vremea lui Sun Tzu „*cântece și melodii senzuale*”);
- utilizarea „*creaturilor cele mai ticăloase și mai abjecte*”.

După utilizarea acestor căi de agresiune, urmează **lovitura decisivă**.

Scopul acestor acțiuni este **preluarea intactă** a tot ceea ce se află pe pământ din mâinile inamicului înfrânt. În acest fel „*trupele*” proprii vor rămâne intacte și odihnite, iar victoria va fi **totală**.

4.4. Tăria Frontului civic intern

Pentru a preveni o asemenea formă de război, cu grave consecințe sociale, națiunea, prin popor, trebuie să contrapună în mod eficient organizații socio-politice și etno-spirituale ale societății civile. Acestea sunt datoare, prin menire și rol social, să sprijine în mod activ instituțiile statului național pentru apărarea valorilor, intereselor și nevoilor aflate sub agresiunea informațională a unui inamic intern sau extern.

Din **Frontul civic intern** pot face parte, în funcție de caracteristicile provocatului „*război româno-român*”:

- **oamenii cu competențe profesionale și socializante**, știut fiind că „*omul politic*” este sursa erorilor decizionale;

- **organizațiile publice și private cu funcții explicite** (economice, culturale, politice); importante sunt *organizațiile cu funcții productive* (producerea sau generarea de resurse), *organizații cu funcții gestionare* (cu rolul de a regla raporturile dintre organizații și dintre oameni și organizații), *organizații cu funcții socializante* (organizațiile cetățenești – de tipul *familiei, asociațiilor și fundațiilor*, precum și organizații profesionale), *organizații cu funcții integratoare* (de tipul organizațiilor politice, culturale);

- **statul** – care asigură modalitățile de gestionarea publică a valorilor, intereselor și nevoilor națiunii, prin oamenilor cu competențe sociale, specializați în organizare și conducere a treburilor obștești.

Cum se poate construi, întreține și utiliza Frontul civic intern?

Cazuistica în materie arată că demersul va cădea în sarcina generațiilor viitoare, întrucât în zilele noastre în spatele simpozioanelor despre „democrație“, viitorii oligarhi își văd în tăcere de „tragerea sforilor“, de „afaceri“ și de vizite inopinate în așa-numitele „**paradisuri fiscale**“. Fenomenul cel mai grav și pervers, care a început în urmă cu 28 de ani și se petrece și astăzi, este „**privatizarea interesului național**“. Fiecare partid, fiecare grup de interese și chiar fiecare mică **gașcă** fac din interesele proprii o flamură pe care o agită ca „**interes național**“. Astfel, pe nesimțite, ideea s-a banalizat, fiind nevoie de dascăli energici, tenaci și patrioți, care să ia totul de la capăt, în mod deosebit în privința educației naționale și patriotice a tinerei generații. Datorită acestui război pervers, miracolul „**solidarității românilor cu ei înșiși**“ – așa cum a fost în zilele care au urmat după prăbușirea fostului regim –, este alterat și întunecat de „**neîncredere**“, „**singurătăți**“, dar mai ales de „**egoisme**“.

5. Consecințe vizibile ale „războiului româno-român”

„**Războiul româno-român**” a produs deja consecințe vizibile, extrem de perverse, individualizate prin: **distrugerea industriei și agriculturii, acordarea de privilegii pentru găști și haite politice, impunerea tacticii pârjolirii pământului, aducerea sportului românesc în stare de „comă”, aducerea sistemului de sănătate în colaps, obligarea românilor, de foame și de persecuții, să emigreze.**

Aceste consecințe sunt vizibile și cuantificabile în diferite domenii ale existenței sociale, cu consecințe precum:

- **distrugerea industriei și agriculturii:**

- din anul 1989, au dispărut pur și simplu aproape 1.300 de fabrici și uzine, având fiecare între 1.000 și 10.000 de salariați; calea spre pradă a **găștilor și haitelor**, sprijinite de multă „**prostime**” a fost netezită de afirmația unui ex-premier (atunci F.S.N.-ist, apoi democrat, acum liberal!), potrivit căreia industria românească „**e bună de dat la fier vechi**”;

- **acordarea de privilegii nejustificate pentru parlamentari:** aceștia primesc mari remunerații pentru anii de „**dormit în bănci**”, pentru „**serialele de mahala**” denumite **opinii politice**, își măresc pensiile de la un mandat la altul, fără ca opoziția să protesteze, solicită pensii speciale pentru munca lor și votează legi „**cu dedicație**”, pe care unii nici nu le citesc;

- **impunerea „tacticii pârjolirii pământului”:**

- fermierii, medicii, profesorii ies în stradă, iar sindicatele se revoltă;
- guvernanții n-au soluții, ci doar vorbe de amânare a conflictelor sociale;

- minele profitabile, expresia suveranității țării, s-au închis „pe capete”;
- *multinaționalele* își fac de cap, externalizând tot profitul;
- producătorii români sunt sufocați de importuri și aruncați de pe rafturi;
- resursele solului și subsolului se vând până nu mai rămâne nimic;
- subvențiile lipsesc, irigații se asigură doar când plouă;
- turismul, serviciile și agricultura sunt „la pământ, cu botul pe labe”.

• **aducerea sportului românesc în „stare de comă”:** **România** a ajuns „*codașa Europei*” în sport, datorită dezinteresului „*politicului*”, s-a transformat, din fruntaș al clasamentelor pe medalii, în „*turist de olimpiade*”, iar comisiile specializate din Parlamentul țării adoptă legi îndreptate împotriva sportului românesc.

• **aducerea sistemului de sănătate „stare de colaps”:** **România** are nevoie de încă 13.000 de medici, întrucât s-a produs un gol, ca efect al plecării medicilor la muncă în străinătate și nu există județ în care să nu fie posturi libere pentru medici; autoritățile văd dezastrul, însă nu cunosc metodele și nu au pârghiile necesare prin care să oprească exodul medicilor.

• **obligarea românilor, de foame și de persecuții, să emigreze:** **România** are cea mai mare creștere a diasporei (7,3%), situându-se imediat după Siria (13,15%); cei 3,4 milioane de români plecați în afara țării (poate că numărul este mai mare!), ating 17% din populație, care a ales să fugă din România, nefiind familie în **România** care să nu aibă pe cineva plecat din țară, în unele cazuri familii întregi, care au ales calea bejeniei.

*

• **Starea României după un „război româno-român” de aproape 30 de ani** (din istorie se mai cunoaște un război de 30 de ani, în Europa evului mediu!) **poate fi prezentată astfel:**

- au fost desființate și distruse din temelii obiectivele industriale cu un „*elan proletar*” mai mare decât cel consumat în „*întrecerea socialistă*” pentru a le construi;

- vânzătorii de fier vechi și-au făcut „*treaba cu brio*”, iar „*samsarii de terenuri*” au pus mâna pe o pradă la care tânjeau de multă vreme;

- orașele monoindustriale au devenit focare de șomaj și de infracțiuni;

- românii, rămași fără locuri de muncă și o minimă protecție socială, au plecat spre Occident „*mâncând pământul*”, cu Soarele-n ceafă, fără să privească în urmă;

- aproape 4 milioane de români lucrează pentru alții: îngrijesc bătrâni sau copii, muncesc în agricultură sau mica industrie, au mici afaceri sau profesiază în aceeași branșă ca și în țară, vărsând acolo unde sunt aciuiați taxele și impozitele.

Aceste fapte perverse sunt numite de către analiști comunitariști și globaliști „*distrugerea vechiului sistem politic și implementarea democrației*”.

În presa occidentală se folosește deja expresia perversă:

„*România, avantaj zero!*”

Concluzii finale:

„*Războiul intern*” sau „*războiul româno-român*” este:

- război „*hibrid*”, desfășurat, de obicei, cu mijloace simbolice, verbale și fizice, pe orizontală – între diferite *grupuri de interese*, transformate în *găști* și *haite politice* sau între *putere și opoziție* –, precum și un război pe verticală – între *ierarhii și instituții ale statului* sau între *mulțime (prostime) și guvernanți (democrați sau tehnocrați)*, adesea cu implicarea partizană a unor centre de putere străine;

- război informațional fără învingători, impregnat cu continue violențe verbale și fizice, purtat din răspuțeri de către grupuri antagonice în pofida oricărei logici, în ecuațiile „*tradiționaliști*”/„*moderniști*”, „*ortodocși*”/„*greco-catolici*”, „*naționaliști*”/„*europeni*”, „*muncitori*”/„*intelectuali*”, alimentat, de obicei, din centre de putere străine, care acționează la vedere sau în ascuns.

Problema acestui război nu este vacarmul rezultat din confruntări fără logică, ci efectele sale, întrucât se derulează în contextul în care, pe teritoriul **României** se desfășoară conflictul *americano-german* pentru resurse și sfere de influență, *rușii* sunt la „*porțile țării*”, *ungurii* au reluat planurile pentru recâștigarea **Transilvaniei**, iar *ucrainenii* nu vor să restituie teritoriile pe care le-au însușit prin *hiclenie*.

*

Revine din nou celebra întrebare: „*Ce-i de făcut?*”

În primul rând și ca extremă urgență, este necesară oprirea acestui „*război româno-român*” și revenirea la unitate națională, „*în cuget și simțiri*”.

În 1 decembrie 2018, românii au aniversat 100 de ani de la desăvârșirea făuririi statului național unitar român. Națiunea română are multe minți luminate, care vor găsi calea de revenire la starea de „*pace socială*”.

Lepădarea patimilor politico-ideologice, care au cuprins întreaga societate, în cruciș și-n curmeziș, va permite fiecărui român conștient de sine să constate și să se bucure de faptul că „*Nu ne-au surprins vremuri mari cu oameni mici*”.

XIX. EMINESCU SĂ NE-ADJUDECE

MOTO:

„Aruncați din întâmplare la răspântia unde se ating cele trei lumi deosebite și mai mult ori mai puțin învrăjbite, lumea modernă, cea musulmană și cea muscălească, românii chiar în virtutea originii lor, sunt meniți a reprezenta interesele ideilor moderne și a fi un stat de cultură deosebită, în care trei lumi se întâlnesc și se împacă”.

Mihai Eminescu

În urmă cu câteva zile am avut bucuria să primesc un text referitor la **Mihail Eminescu – învățător, filosof, preot, profet, apologet și martir**, scris de teologul ing. Mihail Nicolae Stanca. Fiind și eu preocupat de cunoașterea profundă a celui care în universul nostru uman n-are pereche, l-am studiat ca pe vremuri, cu parcurgerea fiecărui cuvânt cu micală și temeinicie.

Ideile desprinse din această scriere atât de densă și de încărcată de semnificații confirmă complexitatea „*fenomenului Eminescu*”, care în fapt este o fântână ideatică inepuizabilă, unde se împletesc într-o țesătură de curcubeu razele peceteii sale telurice și simbolisticii sale cosmice.

Într-adevăr, Mihai Eminescu a fost, în scurta sa viață, în același timp, *învățător, filosof, preot, profet, apologet și martir*. Aceste atribute se adaugă dimensiunilor sale etno-spirituale, asumate deja de cei care au cercetat cu rigoare, fără ură și părtinire opera sa, „*fenomenul Eminescu*”, numindu-l pe bună dreptate *Patriarh al limbii române, Sociolog al României moderne, Poet al României eterne, Prima jertfă politică pe altarul Daciei Mari*.

Mihail Nicolae Stanca ne invită, *în duh și în adevăr*, la cunoașterea de tip filocalic a lui Mihai Eminescu, nu la cea materialist-rațională. Eu mă voi referi pe scurt la dimensiunea sa sociologică, mai exact cea de *Sociolog al României moderne*. Tot ce-a descris în scris a văzut cu propriii săi ochi, el străbătând la pas, călcând cu piciorul, în cruciș și-n curmeziș, vatra străbună, vatra Daciei getice. Imaginile create au dăinuit vremurilor, au ajuns până la noi și vor trece la urmașii care vor face apel la judecata lui ori de câte ori nori negri, aducători de necaz, se vor aduna peste vatră.

Ca român nativ, constat că neamul nostru este prins într-un vârtej geopolitic și con geostrategic. Peste vatra neamului nostru s-au abătut din nou poftă de stăpâniri străine ale unor capete descreeierate – stăpâni de feude și imperii – dar și cozi de topor, slugi epigonice cu capete pătrate sau țuguiate – care cer „*pământ și apă*”, fățiș sau pe căi oculte, prin persuasiune sau prin amenințări pe față.

Românii nativi, conștienți de sine, au sesizat din instinct pericolul iminent al scoaterii statului român la o nouă formulă de licitație geopolitică având reverberații geostrategice. Unii dintre ei, mai plini de energie și curaj, au încercat să se opună, dar fără putință. Însă, au constatat că vloga neamului a scăzut simțitor, iar forța de rezistență a fost extrasă în așa-zisa „*perioadă de tranziție*” din sânul obștilor autohtone prin hiclenie, promisiuni și diversiuni, și împrăștiată mai ales prin toată Europa așa-zis democratică. Alții, au cerut ajutorul Tatălui Ceresc, prin rugăciuni și credință nestrămutată în divinitate, iar cei conștienți de „*starea națiunii*” – cunoscând cauzele și consecințele acțiunilor nesăbuite ale profitorilor interni ai „*perioadei de tranziție*” – indivizi, găști sau haite politice –, precum și ale presiunilor externe, au cerut sprijinul simbolului etno-spiritual al neamului, cu rugămintea exprimată prin deviza „*Eminescu să ne judece!*”.

Cinste celui care a lansat-o, pentru că Mihai Eminescu este singura ființă reînviată din neființă care are dreptul moral și etno-spiritual de a judeca un neam, în speță neamul românesc. A trăit puțin, a văzut multe, mari și mai mărunte, dar a lăsat o urmă mare, cât roata solară, care n-a putut fi măsurată de muritori cu instrumente pământeste. Fiecare cuvânt a fost dăltuit cu minte și cuget de *filosof, învățător, preot, profet, apologet și martir*.

N-a ținut cuvintele pentru el, ci le-a dăruit neamului său, din care s-a revendicat, exprimând cu convingere și tărie că „*suntem români și punctum*”. Poeziile și poemele sale inegalabile, dar și scrierile sale ca gazetar și formator de opinie aflat în linia întâia unei perpetue bătălii politice între „*roșii*” și „*mai puțin roșii*”, sunt pline de învățături memorabile și profetii neașteptate, dar incontestabile, prin acuratețea lor. Mihai Eminescu a fost *filosof adevărat*.

Mihai Eminescu a fost mare iubitor de „*cuvântul ce exprimă adevărul*”, ca formă de exprimare cugetată a gândului și de exaltare a minții, a fost adept al cunoașterii pricinii manifestării „*făpturilor*”, a descris „*pricini*” ca un sociolog adevărat și a intuit magistral consecințele perverse, mai ales pentru cei din „*talpa țării*”. Un mare ghimpe a avut împotriva așa-zisilor „*demagogi*”, despre care a ajuns la concluzia că „*sunt aceiași, totdeauna și pretutindeni*”, fiind niște „*saltimbanci oportuniști, una strigă și alta fac*”. În același timp, cu aleasă prețuire a scris despre *înțelepciune*, atunci când i-a glorificat pe înaintașii săi, trudituri cu mintea și condeii pe plan cultural și etno-spiritual. Din întreaga sa operă literară reiese că el a știut clipă de clipă că are o „*casă în Cer*”, dăruită de Cel de Sus, a fost conștient că binele pentru semeni se face cu dorință, credință, migală și știință, precum și că răsplata pentru fapte bune nu trebuie așteptată de la actorii decadenței moralei și eticii știrbe a lumii corupte în care trăia.

*

De aceea, Mihai Eminescu are dreptul etno-spiritual „*să ne-adjudece*”, adică să cugete și să exprime prin idei demiurgice calea de urmat a țării, devenită pentru arhitecții ordinii mondiale un „*bun scos la licitație*” și adjudecată printr-o hotărâre judecătorească impregnată cu măsluiri politico-ideologice. Numele Mihai Eminescu, al cărui spirit veghează asupra vetrei neamului, este similar cu „*România*”, adică țara românilor, care se opune din răspuțeri vânzării ei prin așa-zisa „*licitație publică*” cu fundament geopolitic și geostrategic, celui care oferă prețul cel mai mare.

Vânzătorii de neam și țară știu că o țară poate fi „*amanetată*” unui „*centru de putere*” sau „*superputeri*”, pe anumite perioade de timp, dar un neam nu poate fi distrus decât prin exterminare fizică. Neamul românesc nu se supune decât judecății Celui de Sus și simbolurilor create în timp istoric de la Facerea Lumii. Singurul judecător îndreptățit să adjudece destinul neamului este Mihai Eminescu.

*

Mihai Eminescu a cercetat cu gândul cugetul și fapta starea vetrei și a neamului, peste tot pe unde a călcat a lăsat urme scrise. În țară și în străinătate i s-au ridicat monumente, dar niciunul nu se ridică la altitudinea și longitudinea celui zidit de Cel de Sus: Muntele Ceahlău – singura statuie eternă, cerească, a lui Mihai Eminescu, dăruită neamului românesc, ca veșnică recunoaștere a zămislirii unuia dintre capetele rotunde ale umanității.

Mihai Eminescu nu este o statuie, nu este idol sau zeu, ci este tot ceea ce avem în noi, în trup și suflet: vatra, neamul și credința. El a fost, este și rămâne făuritor de limbă, păstrător al credinței creștin-ortodoxe și iubitor de glia străbună. În același timp, el este sociologul României moderne. Și astăzi, pecetea identitară a marelui poet național este prinsă între adevăr și legendă, el fiind revendicat de multe nații. Însă, el s-a considerat român «și punctum!», a confirmat originea sa românească și țărănească, afirmând: «*Ne ținem grapă de părinți, ce neam de neamul lor au fost români*».

*

Adăugirile noastre la demonstrația de mare forță intelectuală, har scriitoricesc și profundă cunoaștere sunt menite să susțină abordarea-unicat a calității magistrale de *filosof, învățător, preot, profet, apologet și martir a lui Mihai Eminescu*, datorată *teologului ing. Mihail Nicolae Stanca*. Printr-o muncă asiduă, pe parcursul multor ani de cercetare filă cu filă a operei celui fără de pereche, distinsul cercetător și cunoscător al „*fenomenului Eminescu*” a reușit să demonstreze că Mihai Eminescu a fost conștient de

condiția sa, ca *om*, precum și de poziția sa în *plan duhovnicesc*. În același timp, a demonstrat în chip măiestrit că Mihai Eminescu a primit cuvintele harice și magice de la Tatăl Ceresc și le-a împărtășit spre folos de obște, iubitorilor de *frumos filocalic* și de *adevăr divin*, sub formă de poezii și poeme de valoare inestimabilă, pline de învățături folositoare și de profeții de necontestat.

18 septembrie 2020.

(<https://www.crestinortodox.ro/editoriale/despre-dumnezeu-judecatorul-70202.html>)

**Eminescu să ne adjucece
așa cum Fiul Lui Dumnezeu, Întrupat și Înviat, ne-a adjudecat!**

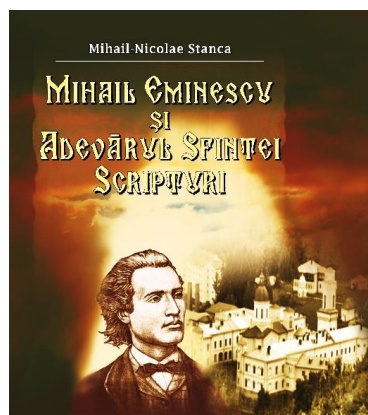
XX.
O CARTE
– **MONUMENT de ÎNȚELEPCIUNE** –

MOTO:

*„Singură Mitropolia Moldovei și a Sucevei e
ab antiquo suverană, neatârnată de nici o
patriarhie; acestei mitropolii a Moldovei și a
Sucevei se datorește introducerea limbii române în
biserica și stat, ea este mama neamului românesc”.*

Mihai Eminescu

De curând, în peisajul cărturăresc și publicistic românesc a văzut lumina tiparului o carte-monument de înțelepciune, în două volume, intitulată **Mihail Eminescu și adevărul Sfintei Scripturi**, scrisă de teologul ing. Mihail-Nicolae Stanca. Autorul, român muscelan, în vârstă de 77 de ani, și-a consacrat o mare parte din viață cunoașterii universului eminescian, precum și valențelor etno-spirituale ale acestui univers, în care a pătruns dintr-o nevoie lăuntrică.

Cu o dârzenie specifică pământeanului sud-carpatin, Mihail-Nicolae Stanca a adunat cu migală și rigoare firele împrăștiate ale acestui univers, urcând treaptă cu treaptă spre chipul și spiritul celui ce-a fost „*luceafărul poeziei românești*”. El s-a îmbogățit cu seva spiritului eminescian, pe care l-a cercetat cu convingere și precauție, potrivit pecetii timpului, dar mai ales printr-o muncă asiduă și adesea plină de neprevăzut. Însă, pe măsură ce a pătruns în universul eminescian, a înțeles de ce românii nativi l-au recunoscut ca poet național, precum și ca simbol identitar cu care neamul românesc se prezintă la judecata istoriei.

Mai ales după sângeroasa dezlănțuire de ură din decembrie 1989, când războiul româno-român a dus la dezagregarea violentă a instituțiilor naționale și la efemera izbândă a „*cailor troieni*”, Mihail-Nicolae Stanca a constatat că România a fost prinsă din nou *în spirala perpetuă a conspirațiilor*, care agresează cu ferocitate simbolurile naționale și pun sub semnul întrebării atributele existențiale ale națiunii române.

Autorul a simțit pericolul la adresa spiritului național, declanșat de forțe oculte, integrându-se în mod conștient în frontul apărării simbolului „Eminescu”.

A adunat cu migală buchiile răzlețite ale gândirii eminesciene, devenind un păzitor al adevărului despre Eminescu în pofida faptului că în drumul căutărilor sale prin universul eminescian a fost martor la încrâncenata confruntare de idei dintre cei care se simt de-ai pământului și cei care-l denigrează pe „*poetul României eterne*” numai pentru faptul că-i român *get-beget*.

Cartea a fost gândită ca analiză cuprinzătoare și subtilă a conexiunilor dintre gândirea lui Mihai Eminescu și **Adevărul Sfintei Scripturi**. Pe acest fundament de gândire, Mihail-Nicolae Stanca a făurit un compendiu de literatură și spiritualitate românească, în care a actualizat trăirile și simțirile duhovnicești acumulate în opera eminesciană și le-a dat, cu o mărinimie demnă de un creștin, spre folos de obște. Astfel, a rânduit cu multă claritate și rigoare științifică ideile creștine încorporate în tezaurul etno-spiritual eminescian, fără pereche în vatra românească. Acesta a constituit piatra de temelie a vieții culturale, morale și religioase a neamului românesc în contextul plămădirii statului român modern.

Cartea a fost structurată în mod măiestrit, în 3 părți:

Partea I, intitulată: ***Eminescu – Teme simbolice majore: Lumina – Soarele, Luna și Stelele; Aurul, Argintul și Arama; Culoarea, semnificație și symbolism; Apa: Izvorul, Lacul, Marea, Oceanul, Umiditatea; Stânca, Corabia și Pustiul; Vegetația: Iarba, Copacii, Florile; Cuvântul/Vibrația, prin Vocale și Consoane; Numerele semnificația și symbolismul lor; Sufletul, Somnul și Visul.***

Partea a II-a, intitulată ***Revelația dumnezeiască, Maica Domnului și Mântuitorul: Revelația dumnezeiască, mană cerească pentru opera lui Eminescu; Mântuitorul Iisus Hristos, Maica Domnului, Îngerii și demonii în opera lui Eminescu.***

Partea a III-a, intitulată ***Sfânta Scriptură și Filocalia în opera eminesciană: Eminescu și Sfinții Părinți – o paralelă posibilă; Moartea/Viața și Viața Veșnică; Mihail Eminescu, învățător, filosof, preot, profet, apologet, martir.***

Primul volum încorporează un *Cuvânt de binecuvântare, o prefață și un preambul*, iar al doilea – *postfață (Eminescu să ne-adjudece), Venere și Madonă; Ce-ți doresc eu ție și Bibliografie selectivă*. Ambele volume cuprind un Index, făurit cu mare migală și rigoare științifică, intitulat *Un posibil dicționar duhovnicesc, teologic și mistic al lui Eminescu*, compus din *termeni specifici și sintagme duhovnicești caracteristice*. Autorul a folosit cu pricepere un arsenal de cunoștințe, cu acestea făcând demonstrații exegetice de mare valoare, unicat în universul literaturii române.

Cartea rezultată se relevă ca un expozeu cu profund caracter literar, dar și ca o exegeză erudit elaborată, responsabilă și minuțios documentată a

poemelor și poeziilor eminesciene. Aceasta a fost elaborată în detaliu și cu rigoare științifică, pe suportul textelor eminesciene fără pereche, având ca temelie temeinică zestrea spirituală de neegalat a Sfintei Scripturi. Autorul a confirmat cu argumente bine documentate că **Mihai Eminescu a fost poet român profund creștin, singurul pământean care are dreptul moral și etno-spiritual de a arăta neamului românesc calea de urmat.**

Cartea oferă prilejul de a cunoaște în profunzime valorile moral-spirituale ascunse și păstrate în tezaurul eminescian, neavând nevoie de susținerea de către un prefațator, oricât de erudit ar fi acesta. Așa cum a scris în *Cuvânt de binecuvântare* marele romancier **Mihail Diaconescu**, această lucrare „*nu are nevoie de Cuvânt Înainte*”, întrucât „*Este un regal intelectual*”, aducând următoarele argumente: „*Cartea pe care ați elaborat-o este atât de clară, atât de erudită și de viguroasă, în demonstrații, încât ar fi o eroare să o asociați cu textul unui prefațator, oricine ar fi el. Este o carte minunată, solid argumentată excepțional de valoroasă*”.

Parcurgând filă cu filă slovele acestei cărți, cu fiecare cuvânt așezat temeinic, cu măiestrie și migală în șiragul gândirii eminesciene, cititorul regăsește date și informații din viața tainică și tumultuoasă a celui ce poate fi numit „**patriarh al limbii române**”. Pentru un laic, Mihail Eminescu se relevă ca **învățător, filosof, preot, profet, apologet și martir**, iar pentru teologi, ca „*al doilea vultur*” – după Sfântul Evanghelist Ioan – care se înalță în împărăția cerurilor prin opera sa luminată de razele nepieritoare ale Cuvântului Tatălui Ceresc. Autorul acestei cărți aduce argumente potrivit cărora Mihai Eminescu a avut de tânăr *inspirații harice*, în care umanul se armonizează cu divinul, sub sfântul acoperământ al Maicii Domnului și a folosit Sfânta Scriptură cu mare responsabilitate, la un înalt nivel de *cunoaștere duhovnicească și teologică*.

Mihail-Nicolae Stanca a realizat un medalion biblic, aducând în lumina ochilor și în cugetul minții imagini ale unor personalități biblice care i-au urmărit destinul și i-au arătat calea de urmat în viață. El a reușit să argumenteze că **Mihai Eminescu este un adevărat apostol al neamului**, un mare sociolog al vetrei neamului, pe care a străbătut-o „*în cruciș și-n curmeziș*”, dornic să se înalțe pe sine către Tatăl Ceresc, însă odată cu înălțarea neamului românesc în vatra sa strămoșească. Experiența acumulată, precum și cunoștințele dobândite, l-au ajutat pe Mihail-Nicolae Stanca să ofere semenilor săi elemente de fundamentare a unei strategii naționale pentru apărarea imaginii lui, memoriei și operei lui Mihai Eminescu, devenit **Înainte-Mergătorul pe calea făuririi României Mari**, dar și **prima jertfă politică pe altarul Daciei Mari**.

Mihai Eminescu a trăit puțin, a văzut multe, mari și mai mărunte, dar a lăsat o urmă mare, cât roata solară, care n-a putut fi măsurată de muritori cu

instrumente pământești. Tot ce-a descris în scris a văzut cu propriii săi ochi etno-spirituali, el străbătând la pas, călcând cu piciorul, în cruciș și-n curmeziș, vatra străbună, vatra Daciei getice, și a îmbrăcat acele imagini astfel văzute cu îmbrăcămintea datorată vederii duhovnicești. De aceea, imaginile create au dăinuit vremurilor, au ajuns până la noi și vor trece la urmașii care vor face apel la judecata lui ori de câte ori nori negri, aducători de necaz, se vor aduna peste vatră. Argumentele autorului sunt susținute de o bogată bibliografie, în care alături de lucrări scrise de erudiți și de istorici ai religiilor, stau mărturie sfintele scripturi, pe care Mihai Eminescu le cunoștea și le fructifica în lumina cerească a învățaturii creștine.

Ideile desprinse din această scriere atât de densă și de încărcată de semnificații confirmă complexitatea „*fenomenului Eminescu*”, care în fapt este o fântână ideatică inepuizabilă, unde se împletesc într-o țesătură de curcubeu razele peceții sale telurice și simbolisticii sale cosmice. Într-adevăr, Mihai Eminescu a fost, în scurta sa viață, în același timp, *învățător, filosof, preot, profet, apologet și martir*. Aceste atribute se adaugă dimensiunilor sale etno-spirituale, asumate deja de cei care au cercetat cu rigoare, fără ură și părtinire opera sa, „*fenomenul Eminescu*”, numindu-l pe bună dreptate *Patriarh al limbii române, Sociolog al României moderne, Poet al României eterne, Prima jertfă politică pe altarul Daciei Mari*. El n-a ținut cuvintele pentru el, ci le-a dăruit neamului său, din care s-a revendicat, exprimând cu convingere și tărie că „*suntem români și punctum*”. A cercetat cu gândul cugetul și fapta starea vetrei și a neamului, peste tot pe unde a călcat a lăsat urme scrise.

*

Două mari idei, argumentate în mod științific, se desprind din cartea lui Mihail-Nicolae Stanca. Mihai Eminescu:

– a fost poet român creștin, primind din fragedă copilărie educație creștină;

– a dobândit autoritate morală, pe suport etno-spiritual, asupra generațiilor de români care au venit în urma lui în vatra strămoșească.

Pe acestea mă simt dator să le susțin cu câteva argumente:

Mihai Eminescu are o dimensiune creștină, afirmată din copilărie atât în cuget, cât și în faptă. El s-a născut în mediu spiritual creștin, întruchipat de Tatăl Ceresc, Fecioara Maria și Iisus Christos, a fost botezat în religia creștină, educat în spirit creștin și s-a format în atmosfera spirituală a ortodoxiei. Creștinismul său a fost susținut de înțelepciunea neamului, precum și de unele sisteme filosofice cu valențe universale pe care le-a admirat, extrăgând din seva lor ceea ce era de folos spiritualității neamului său.

Mihai Eminescu a primit de la părinți o educație religioasă în timpul copilăriei, a cunoscut textul sfânt al Bibliei, cartea de căpătâi a creștinătății,

fiind cititor consecvent al vechilor manuscrise bisericești, pline de înțelepciune. În mediul spiritual al mănăstirilor, bisericilor și schiturilor Moldovei de Sus, el al a înțeles că „*Dumnezeul geniului*” l-a sorbit din popor „*cum soarbe soarele un nour de aur din marea de amar*”, conferindu-i harul îmbogățirii minții și sufletului cu învățăturile creștine și respectului față de semenii, precum față de propria sa ființă.

Mihai Eminescu:

- a găsit în universul creștin un filon de aur pentru opera sa poetică, iar sensibilitatea creștină și-a relevat valențele în poezii, precum „*Dumnezeu și om*”, „*Rugăciune*”, „*Răsai asupra mea*”, „*Învierea*”, „*Colinde, colinde*”;

- el a simțit nevoia de a relua imaginea superbă a Nașterii Domnului, precum și de a scrie, ca o invocare colectivă, o „*Rugăciune*” către *Maica Domnului*, pe care o numea „*Regină peste îngeri*”, „*Lumină lină*”, „*Maică Sfântă*”, „*Pururi Fecioară*”.

Crezul său etno-spiritual a fost exprimat astfel: „*noi, românii, formăm o biserică națională, și ca societate religioasă, ca Biserica Ortodoxă română, suntem un cor matur și compact pentru a ne împotrivi la orice tendințe care ar jigni libertatea conștiinței și cultura noastră națională*”. Potrivit concepției sale, biserica ortodoxă și limba română au constituit temelia supraviețuirii neamului românesc în vatra sa străveche: „*Biserica răsăriteană e de optsprezece sute de ani păstrătoarea elementului latin de lângă Dunăre. Ea a stabilit și a unificat limba noastră într-un mod atât de admirabil, încât suntem singurul popor fără dialecte propriu-zise; ea ne-a ferit în mod egal de înghițirea printre poloni, unguri, tătari și turci, ea este încă astăzi singura armă de apărare și singurul sprijin al milioanei de români cari trăiesc dincolo de hotarele noastre. Cine-o combate pe ea și ritualurile ei poate fi cosmopolit, socialist, republican universal și orice i-o veni în minte, dar numai român nu e*”.

Mihai Eminescu a numit biserica „*maica spirituală a neamului românesc, care a născut unitatea limbei și unitatea etnică a poporului*”. Poeziile-rugăciuni constituie imnuri sublime, care vibrează de sfințenie și tulburătoare pioșenie în fața Tatălui Cereș și a icoanei Fecioarei Maria, ocrotitoarea românilor năpăstuiți:

*„Crăiasă alegându-te,
Îngenunchem rugându-te
Înalță-ne, ne mântuie
Din valul ce ne bântuie.
Fii scut de întărire
Și zid de mântuire.
Privirea-ți adorată
Asupră-ne coboară,
O, Maică Precurată
Și pururea fecioară,
Marie!”*

Mihai Eminescu:

- a considerat, cu deplin teamei, că în vremea sa elementul creștin, identificat în „**bunul român**” constituia factorul unificator de neam și țară, iar apărarea acestuia trebuia să devină o datorie de credință a fiecărui român nativ;

- a fost convins de rolul de neprețuit al bisericii ortodoxe în păstrarea și apărarea unității de limbă, de rânduiei juridice și de viață familială, rostuite în jurul unității de credință a românilor din spațiul vechii Dacii;

- a reamintit semenilor săi că încă în secolul XVII Miron Costin a descris „*curățenia și frumusețea limbei vorbite în Maramureș și viața neatârnată a românilor de acolo*”, a adus în lumină „*legenda fondării Moldovei și Țării Românești*”, constatând „*identitatea de origine și limbă a poporului*”; mai mult, „*cărțile bisericești, tipărite în Ardeal, în Moldova, în Țara Românească*”, au oprit „*procesul de diversificare și de dialectizare a graiului viu*”, care a primit, prin cărți, „*o normă unitară în rostire și în scriere*”;

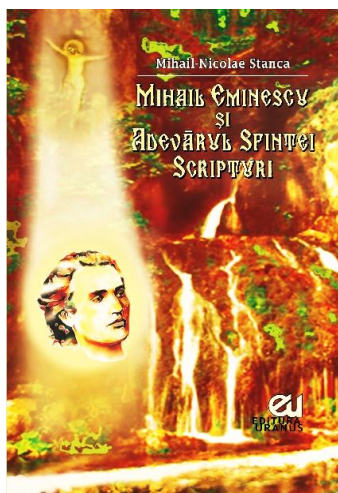
- a deplâns faptul că, deși „*aproape de două mii de ani ni se predică să ne iubim, noi ne sfâșiem*” și că „*în loc de a urma prescripțiunile unei morale aproape tot atât de vechi ca și omenirea, în loc de a urma pe Dumnezeu, omenirea necorijabilă nu-l urmează deloc; ci întemeiată pe bunătatea lui, s-așterne la pământ în nevoi mari și cerșește scăpare*”.

- și-a avertizat semenii asupra consecințelor pierderii credinței neamului, însoțită de „*necredința în ordinea divină*”, asupra identității și unității neamului în vatra sa etno-spirituală.

Mihai Eminescu și Ioan Slavici au fost românii care în anul 1877 au născut ideea ridicării la București a unei catedrale naționale. „*Când a sosit la București vestea că toți curcanii noștri au cucerit reduta Grivița – avea să relateze **Ioan Slavici** – Eminescu și eu am chibzuit să publicăm în Timpul un articol în care arătam că Ștefan cel Mare de fiecare victorie pe câmpul de război zidia ntru mărirea lui Dumnezeu câte o mănăstire și stăruiam ca românii din zilele noastre să ridice și ei o catedrală la București, unde nu e nici o biserică mai încăpătoare în care mulți creștini pot să se roage împreună pentru binele obștesc*”.

Mihail-Nicolae Stanca a demonstrat că Mihai Eminescu a iubit Sfânta Scriptură și Filocalia, dar nu s-a mulțumit să fie doar un cititor meticolos, ci a făcut ca multe din învățăturile creștine să devină imbolduri pentru faptele lui și ale semenilor săi. Autorul cărții de față este convins că neamul românesc va avea „*un nou Eminescu*” în noul mileniu. Pecetea identitară a lui Mihai Eminescu este prinsă între adevăr și legendă, fiind și astăzi revendicat de multe nații. Însă, el s-a considerat **român** «*și punctum!*», a confirmat originea sa românească și țărănească, afirmând:

„*Ne ținem grapă de părinți, ce neam de neamul lor au fost români*”.

Mihai Eminescu a fost mare iubitor de „*cuvântul ce exprimă adevărul*”, ca formă de exprimare cugetată a gândului și de exaltare a minții. El a devenit bun cunoscător al manifestării ostile a „*făpturilor*”, a descris „*pricini*” ca un sociolog adevărat și a intuit magistral consecințele perverse, mai ales pentru cei din „*talpa țării*”. Numele său, rostit pe buzele „*bunului român*”, a devenit similar cu numele „*România*”, generând o stare de spirit etno-spirituală, care veghează asupra vetrei neamului. Din întreaga sa operă literară reiese că el a știut clipă de clipă că are o „*casă în Cer*”, dăruită de Cel de Sus, a fost conștient că binele pentru semeni se face cu dorință, credință, migală și știință, precum și că răsplata pentru fapte bune nu trebuie așteptată de la actorii decadentei moralei și eticii știrbe a lumii corupte în care trăia.

Încă înainte de a trece la viața veșnică, Mihai Eminescu a fost recunoscut de către români ca simbol al speranței în redeșteptarea nației și eliberarea de sub cnutul forțelor oculte. În fața slăbiciunii, lipsei de putere, lașitate, vânzare de țară, o minte luminată, vizionară, a scos strigătul de ajutor: „*Eminescu să ne judece*”. Rațiunea acestui strigăt al deznădejzii, dar și al speranței, se relevă de la sine.

Mihai Eminescu este ființa reînviată, nu doar prin viața lui veșnică, ci și prin *înveșnicire harică*, care are dreptul moral și etno-spiritual de a judeca un neam, în speță neamul românesc. Poeziile și poemele sale inegalabile, dar și scrierile sale ca gazetar și formator de opinie aflat în linia întâia unei perpetue bătălii politice între „*roșii*” și „*mai puțin roșii*”, sunt pline de învățături memorabile și profeții neașteptate, dar incontestabile, prin acuratețea lor.

De aceea, **Mihai Eminescu are dreptul etno-spiritual „să ne-adjudece”**, adică să cugete și să exprime prin idei demiurgice calea de urmat a țării, devenită pentru arhitecții ordinii mondiale un „*bun scos la licitație*” și adjudecată printr-o hotărâre judecătorească impregnată cu măsluire politico-ideologice. Această deviză, a cărei formulare îmi aparține, cu argumentația adiacentă, a fost apreciată de autorul cărții, încorporând-o în volumul II al prezentei cărți.

Mihai Eminescu a dat speranțe întregului neam românesc, arătându-i calea de urmat. La dreapta judecată, neamul românesc a înțeles că vânzătorii de neam pot amaneta o țară unui „*centru de putere*” sau „*superputeri*”, pe anumite perioade de timp, dar un neam nu poate fi distrus decât prin exterminare fizică. Neamul românesc nu se supune decât judecății Celui de Sus și simbolurilor create în timp istoric de la Facerea Lumii.

Singurul judecător îndreptățit să adjudece destinul neamului românilor este Mihai Eminescu.

*

În cartea de față, Mihail-Nicolae Stanca susține argumentele potrivit cărora Mihai Eminescu nu este o statuie, nu este idol sau zeu, ci tot ceea ce avem în noi, în trup și suflet: vatra, neamul și credința. El a fost, este și rămâne făuritor de limbă, păstrător al credinței creștin-ortodoxe și *iubitor de glia străbună*.

Printr-o muncă asiduă, pe parcursul multor ani de cercetare filă cu filă a operei celui fără de pereche, distinsul cercetător și cunoscător al „*fenomenului Eminescu*” a reușit să demonstreze că Mihai Eminescu, conștient de condiția sa, ca *om*, a primit *cuvintele harice și magice* de la Tatăl Ceresc și le-a dat semenilor săi, spre folos de obște, sub formă de poezii și poeme de valoare inestimabilă, pline de învățături folositoare și de profeții de necontestat.

CUPRINS

I. Numele neamului de la capătul și începutura moșilor: valah / rumân / get / dac	5
II. Universul genetic și etno-spiritual al familiei lui Mihai Eminescu	39
III. Pe urmele tănuite ale Sarmizegetusei – Studiu vizând restabilirea unui adevăr istoric	75
IV. Controverse fără rost privind pecetea identitară a lui Mihai Eminescu..	129
V. Fundamente ale credinței și educației creștine la Mihai Eminescu.....	165
VI. Iubirea de neam și țară – virtute eminesciană cu valențe de perenitate..	171
VII. Psiho-sociologia măreției și tragediei lui Horia	203
VIII. Eminescu la școala din Cernăuții Bucovinei – Între vise și regrete ..	243
IX. Eminescu la școală în Blajul Ardealului – Între speranțe și dezamăgiri	287
X. Nicolae Bălcescu – Izvorul de istorie și limbă românească – Comentarii pe marginea studiului eminescian „ <i>Bălcescu și urmașii lui</i> ” ...	313
XI. Alexandru Ioan Cuza – Mentorul tainic al ideilor eminesciene privind edificarea României întregi	321
XII. Identitate națională/identitate rumânească – Câteva idei de sociologie etno-spirituală	377
XIII. Detronarea lui Cuza Vodă prin complot și trădare.....	393
XIV. A patra dimensiune etno-spirituală a lui Mihai Eminescu: <i>Înainte-mergător pe calea făuririi României Mari</i>	427
XV. Eminescu – prima jertfă politică pe altarul Daciei Mari	435
XVI. Cine și de ce-a secăt „ <i>Izvorul lui Eminescu</i> ” din Cișmigiu?.....	455
XVII. Pledoarie pentru mutarea capitalei țării în inima vetrei neamului ...	467
XVIII. Actualul război româno-român – un război intern, cu mult cost, dar fără rost	495
XIX. Eminescu să ne-adjudece	517
XX. O carte – Monument de înțelepciune	521

AUREL V. DAVID
(Nota Editorului)

Aurel V. DAVID s-a născut la 12 iunie 1951 în satul Cheud, comuna Năpradea, județul Sălaj, a absolvit Liceul Militar *Ștefan cel Mare* din Câmpulung Moldovenesc în anul 1970, iar în anul 1973 Școala Militară de ofițeri activi *Nicolae Bălcescu* din Sibiu, specialitatea Infanterie, fiind avansat la gradul de locotenent. În perioada septembrie 1973 – noiembrie 1974 a lucrat în Regimentul mecanizat din Oradea, apoi a fost transferat în interes de serviciu în Direcția de Securitate și Gardă din Departamentul Securității Statului, unde a lucrat până în 22 decembrie 1989, avansând până la gradul de maior.

În anul 1981 a absolvit Facultatea de Istorie-Filozofie (Secția „*fără frecvență*”) din Universitatea București.

În urma evenimentelor din decembrie 1989, având gradul de maior, a fost arestat alături de alți ofițeri din garda prezidențială și trecut în rezervă cu gradul de soldat. A fost judecat pentru favorizarea infractorului (șeful statului în funcție!), achitat și eliberat din lipsă de probe, fiind primit în noiembrie 1991, prin concurs, în cadrul Institutului de Istorie și Teorie Militară din București, unde a îndeplinit funcția de *cercetător științific*. În iunie 1992 a primit înapoi gradul de maior, iar în luna octombrie 1992 a fost transferat, în interes de serviciu, în cadrul Centrului de pregătire a Cadrelor Active și Ofițerilor de Rezervă din Serviciul Român de Informații.

În anul 1994 a obținut titlul de *Lector universitar*, disciplina *Istoria modernă și contemporană a României* și cadru didactic asociat al Institutului Național de Informații. Între 1995-1996 a urmat Studii postuniversitare în cadrul Facultății de Drept din Universitatea București, disciplina „*Drept Internațional Public și Relații Internaționale*”, iar între anii 1996-1999 a fost doctorand la Academia de Înalte Studii Militare, obținând în anul 1999 titlul de **Doctor în știință militară**.

La sfârșitul anului 2001 a fost numit *Șef al Centrului de Studii și Cercetări pentru Siguranța Națională* din cadrul Serviciului Român de Informații, iar în septembrie 2004 a obținut titlul de *Conferențiar universitar* la Academia Națională de Informații, Facultatea de Informații.

În august 2004 a primit titlul de **Cetățean de onoare al satului Cheud**, comuna Năpradea, județul Sălaj.

Din anul 2006 a fost trecut în rezervă la limită de vârstă, cu grad de colonel, cu drept de Pensie de Serviciu.

În același an, 2006, a fost angajat în calitate de cadru didactic (conferențiar universitar) la Facultatea de Sociologie-Psihologie a Universității „Spiru Haret”, București, unde, pe lângă activitatea didactică a îndeplinit și unele funcții de conducere și administrative: - la nivel de facultate: responsabil cu învățământul la distanță, prodecan și decan; la nivel de universitate: director al Oficiului de Audit intern al Calității și director al Departamentului pentru Managementul Calității.

Activitate științifică și cărți publicate:

Cărți tipărite: 8 (opt), dintre care șapte cărți de autor și una de coautor.

1. Cărți de autor:

- *Națiunea - de la „starea de securitate” la „criza politico-militară”, 2000;*
- *Sociologia națiunilor, 2005;*
- *Studii de istorie a înălțării și declinului nației românești, 2006;*
- *Jertfa lui Decebal, dramă istorică în șapte acte, 2009;*
- *Cheud. Un sat din „Țara Silvaniei”. Monografie istorică, 2012;*
- *Națiunea în stare de veghe. Note și comentarii sociologice la romanul Marii Uniri, 2017.*

- *Amintiri și povestiri din pruncia cheudeană, Editura „Betta”, București, 2018.*

- *Tricolorul României - simbol al unității, suveranității și independenței naționale, coautor (coordonator dr. Adina Berciu-Drăghicescu), 1995;*

2. Cursuri universitare tipărite: 2 (două):

- *Sociologia națiunilor. Curs, 2007;*
- *Doctrina, politici și strategii de securitate. Curs 2008.*

3. A publicat studii și cercetări în reviste de specialitate și a participat la numeroase sesiuni de comunicări științifice și simpozioane organizate de instituții de stat sau organizații culturale și a susținut prelegeri pe probleme de istorie națională și sociologia vetei neamului românesc.